

Rauaricatus est. **C**eciditque Ocho. Domus Ochozias est synagoga, quae legalibus praeceptis quali cancellis cernaculi undique circumdata erat. Sed sicut Ochozias per

QUARTVS REGVM
Liber. Secundum Hebraeos,
Melachim secundus.

CAPVT I.

Rauaricatus est autem Moab in Israel, postquam mortuus est Achab. Ceciditque Ochozias per cancellos cernaculi sui, quod

habebat in Samaria, & agrotauit, misitque nuntios dicens ad eos: Ite consulite Beelzebub Deum Accaron, utrum uiuere queam de infirmitate mea hac. Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge & ascende in occursum nuntiorum regis Samariae, & dices ad eos: Nunquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron? Quamobrem haec dicit Dominus. De lectulo, super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Et abiit Elias. Reuersique sunt nuntij ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reuersi estis? At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite, & reuertimini ad regem, qui misit vos, & diceret ei: Haec dicit Dominus: Nunquid quia non erat Deus in Israel, mittis ut consularer Beelzebub Deum Accaron? Idcirco de lectulo, super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Qui dixit eis: Cuius figura est, & habitus est uir, qui occurrit uobis, & locutus est uerba haec? At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbiten est. Misitque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta, qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum, sedentique in uertice montis ait: Homo Dei, rex praecipit, ut descen-

tempore eius rebellauit, sed tempore filij sui, qui erat pusillanimis. **C** Ceciditque Ocho. id est ambulatoria. **D** Et egro. quia ex casu conuulsus fuit. **E** Miliusque nuntius de consilio matris suae Iezabel, quae erat idolatrix pessima: & ideo fecit eum reuertere ad idolum, & non ad Deum. Aliquando nuntius dantes dabat responsa Deo permittente propter malitiam reuerentem ad idola: per quam deberebantur, ut in suo errore detinerentur. **F** Angelus. Hic consequenter describitur Elias constantia mortem eius praedicentis, cum dicitur: **G** Nunquid &c. q. d. uos ostenditis falsum quod dicitur ibi non esse Deum, qui post se respondet uobis. **H** Quamobrem. id est propter infidelitatem. **I** Morte morieris. per diuinam sententiam. **K** Reuersique sunt nuntij. propter uerbum Eliam eis dictum ex parte domini. **L** Qui dixit eis. Hic consequenter describitur obsequium regis uolentis punire prophetam propter Dei sententiam. Primo tamen inquit de persona dicens: Cuius figura, & habitus est. Et sequitur: **M** Vir pilosus. id est habens habitum rusticum, sicut de sancto Iohanne Baptista dicitur, quod habebat uelut agnus de pilis camelorum, & in hoc conuenit cum scriptura de uilitate, & simplicitate habitus. Ex quo etiam sequitur, quod nimia mollities, & uisitas est uisita. Unde dicit Saluator ad laudem Iohannis Baptiste: Quid exiitis in desertum uidere? hominem molibus uellitum? quod negatiue de Iohanne dicitur: ideo subditur: Ecce qui uos ibi uellitum, in domibus uestris fuit. **N** Et zona pellicea accinctus renibus. **H** In Heb. habetur: zona de corio. utrum autem illud corium esset pilosum, uel non, de scriptura non habetur. **O** Miliusque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta, qui erant sub eo. **P**olebat enim quod uolenter adduceretur si recisaret uenire, & pauiretur. **Q** Qui ascendit. Erat enim in monte uel in uita contemplatiue. **R** Homo Dei: rex praecipit ut descendas. Cognouit autem Elias per reuelationem, quod irrisorie uocabat eum hominem. **D** & **C**

MORALITER.

*** a** Præuicatus est. Sequitur: **C** Ceciditque Ochozias per. Cenaculum est pars domus superior. nam idem est quod solarium: & ideo signat altitudinem superbiae. Per Ochoziam autem idololatram significatur superbus, qui Deo repugnat, eius auferendo culturam. Igitur Ochozias cadit de cenaculo, quando iudicio Dei superbus deiecitur a statu suo, secundum illud. Qui altam facit domum suam, quærit ruinam. **D** Et agrotat. Tunc enim superbus ex suo casu agrotat, quando propter hanc contra Deum murmurat. **E** Misitque nuntios dicens. Tunc enim ad consulendum Beelzebub mittit, quando per modos illicitos, & maxime per sortilegia, & consilia, in quibus sunt quædam pacta cum demonibus inita contra suam infirmitatem remedium quaerit. **F** Angelus autem Domini locutus est ad Eliam. scilicet ad indicandum Ochoziam mortem suam propinquam. Per quod significatur obstinati superbi damnatio, quam debet denuntiare constanter predicator ueritatis contra superbos in sua malitia obstinatos. Per hoc autem quod mors Ochozias sibi fuit dupliciter nuntiata scilicet per nuntios proprios, & per Eliam, significatur duplex superbi damnatio scilicet quantum ad corpus, & animam. **P** Misitque ad &c. Per duos primos principes quinquagenarios ex mandato

A Dei, & quod consensens erat regi in peccato idolatrie, & persecutio re. Elias. & si militet illi, qui cum eo erant: & ex hoc ex Dei sententia erant puniendi, propter quod diuinam sententiam pronuntiauit dicens: **a** Si homo, uere, & non irrisorie. **B** Descendat. Hoc modo beatus Petrus mortis sententiam pronuntiauit super Ananiam, & uxorem suam, Et sicut dictum est de illo quinquagenario primo, ita dicitur de secundo. Tertius uero quinquagenarius fuit. Abbas, ut dicunt doctores Hebraei, & catholici, qui timebant Deum ualde, ut habetur super, & propter hoc humiliant se coram Deo, & Elias eius seruo. **D** Locutus. Hic consequenter describitur constantia Eliam denunciantis regi mortem in sua facie, angelo eum asseruante, cum dicitur: **e** Descende. Praecipit autem eum descendere, & coram rege comparere, ne Abdias rediens sine ipso a rege puniretur: & asseruauit eum, ut constanter loqueretur sicut patet in littera. nec tamen propter hoc fuit uentus, uel punitus, quia scribitur: Cor regis in manu Domini: quocumque uoluerit uertet illud. & ideo licet Ochozias intendere eum punire, tamen a Deo terribus non fuit ausus mutare. **f** Mortuus est. Hic consequenter ultimo describitur mors Ochozias, & fratris sui substitutione, qui non habebat filium. **g** Anno secundo. Istud uidetur esse falsum, quia supra iij. li. ca. vi. dicitur quod Iosaphat regnauit. xvj. annis: & ibidem subditur, quod Ochozias caput regnare super Israel anno. xviij. Iosaphat regis Iuda. Et ibidem dicitur, quod Ochozias regnauit tantum duobus annis, & adhuc imperasset. Ex quibus sequitur, quod Ochozias mortuus fuit xviij. anno regni Iosaphat: & sic de regno Iosaphat adhuc remanebant. xij. anni futuri. Ex hoc uidetur falsum, quod dicitur hic, quod Ioram frater Ochozias & ei succedens caput regnare anno secundo Ioram filij Iosaphat: imo per septem annos caput regnare ante. f. xviij. anno regni Iosaphat. Ad hoc respondent Hebraei dicentes, quod quia Iosaphat

das. Respondensque Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, descendat ignis de caelo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de caelo, & deuorauit eum, & quinquaginta, qui erant cum eo. Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, haec dicit rex: Festina, descende. Respondens Elias ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de caelo, & deuoret te & quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de caelo, & deuorauit illum, & quinquaginta eius. Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cum uenisset, curauit genua contra Eliam, & praecatus est eum, & ait: Homo Dei, Noli despiciere animam meam, & animas seruorum tuorum, qui mecum sunt. Ecce descendit ignis de caelo, & deuorauit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos, qui cum eis erant: sed nunc obsecro, ut miserearis animae meae. Locutus est autem angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regem, & locutus est ei: Haec dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulem Beelzebub Deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel, a quo posses interrogare sermonem: ideo de lectulo, super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Mortuus est ergo iuxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, & regnauit Ioram frater eius pro eo: anno secundo Ioram filij Iosaphat regis Iuda. Non enim habebat filiū. Reliqua autem uerborum Ochozias, quae operatus est, nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel?

fuit in periculo mortis in Ramoth Galaad. **C** ideo ex tunc filium suum Ioram regem instituit, ne post mortem suam de regno inter filios suos esset contentio. & sic filius eius octo annis regnauit cum eo, qui octo anni aliquando computantur in regno patris, aliquando in regno filij. Et quando dicitur hic, quod Ioram frater Ochozias caput regnare secundo anno Ioram filij Iosaphat, hic accipitur annus secundus Ioram filij Iosaphat, quo cepit regnare cum patre: & ille fuit annus decimus Iosaphat patris, ut habetur infra. iij. ca.

MORALITER.

*** a** mandato Ochozias superbe loquentes cum Elias, gnantur ministri hominis superbi deserventes ei in sua malitia, quos ignis cum suis sociis deuorauit. Per quod ostenditur, quod ignis gehennae de leui ministris superbi. **e** Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui non uoluntate Ochozias, sed sua propria locutus fuit humiliter cum Elias, bonus seruus hominis tamē mali designatur. & sic cum suo Domino, & ministris malis non accipit damnationem, sed cum suis sociis saluatur.

† piofa sit aia mea coram te, & aia Heb.

† piofa sit aia mea in oculis tuis.

D - frater eius

GLOS. ORDINA. CAP. II.

Actum est. Turbo. i. ualidissimus uentus rapuit Eliam in caelum aereum. unde uolucres caeli, ut in secreta quamdam terrae regionem repente illum deponeret, ubi in magna iam carnis, & spiritus quiete uiuere quousque in fine mundi mortis debitum soluat. Currus igneus, quo raptus dicitur angelice sunt virtutes, quarum operatione subleuatus est. Subleuatio Eliam ascensionē Dñi significat. Elias in curru ascendit, quia homo purus adiutorio egebat alieno. Redemptor non ster non curru, quia qui omnia fecerat super omnia sua uirtute ferebatur. In designatione ascensionis suae Dominus pñuntios & testes habuit, uñū ante legem, alterum sub lege: ut quique ueniret ipse, qui ueraciter penetraret caelos. Qui credentibus quoque carnis munditia largiret, & sub eo per incrementa temporum uirtus castitatis excresceret. Trāsatus namque est Enoch, per coitum gñans, & genitus. Raptus Elias, tantum per coitum genitus. Assumptus est Dominus per

lationem postquam fuerat in Galgalis, qui locus est iuxta Iordanem. qd patet ex hoc, quod filij Israel Iordanem transiit ibi primo posuerunt castra, & ibi portauerunt. xij. lapides de Iordane, inde transiit in Bethel, & inde Iericho, & inde rediit ad Iordanem, ut patet in littera: & sic fecit quandam circumnitum. Ratio autem huius fuit, quia Galgala locus sacer reputabatur: Tum quia filij Israel ibi: primo posuerunt castra Iordanem transito, ut dicitur: Tum quia filij Israel ibi circumnitum nem fecerunt, & pascha celebrauerunt. In Ios. 5. e. Bethel autem Iericho manebant filij prophetarum, ut patet in littera: & isti erant uiri religiosi simul collegiati, uacantes orationi & contemplationi, quorum aliqui habebant spiritum prophetiae: tales fuerunt primo congregati sub Samuele propheta, sicut dictum fuit supra. i. lib. c. x. & postea sub alijs prophetis excellentibus: propter quod dicebantur filij prophetarum, id est discipuli eorum, sicut dicit Ra. Sal. super locum istum. Sup. cap. 8. Elias igitur ante translationem suam uoluit lib. 4. Reg. uidere loca ista, Galgalam propter loci sanctitatem: Bethel, & Iericho propter discipulorum suorum congregationem, & quia ibi nolebat dimittere Eliseum, ut patet in textu, & ex dictis patet littera ista: ibi: **b** Nunquid nosti, quia hodie Dominus tollet Dominum tuum a te? Qui

CAP. II.

Actum est autem, cum leuare uellet Dominus Eliam per turbine in caelum, ibat Elias, & Eliseus de Galgalis. Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me usque in Bethel. Cui ait Eliseus: Viuit Dominus, et uiuit anima tua, quia non derelinquā te. Cumque descendissent Bethel, egressi sunt filij prophetarum, qui erant in Bethel ad Eliseum, & dixerunt ei: Nunquid nosti, quia hodie Dominus tollet Dominum tuum a te? Qui

rum habebant spiritum prophetiae, per quem praesciebant translationem Eliam. Quire respondit: **E**rego.

MORALITER.

*** a** Factum est aut. Allegorice per ascensum Eliam in caelum ascensio Dñi nostri Iesu Christi fuit figurata, sicut dicit Raban⁹ in glossa, & interpretatio nois ad hoc aptat, nā Elias ascendens Dñs interpretat, Tom. ij. **x 2** *** Ecce**

Actum est. Hic consequenter describitur ascensio Eliam in caelum. & primo describitur eius translatio. Secundo Elisei substitutio, ibi: Eliseus autem. Prima in duas, quia primo describitur Elias circumnitum, secundo eius raptus: ibi: Cumque transisset. Circa primum sciendum, quod Elias praesciens suam translationem

Allegor.

GLOS. ORDIN. CAP. III.

Eoram uero si. & c. sequitur.
 Rex Israel. Rab. Tres reges contra Moab bellantes, retores sunt fidelium, qui per trinitatis fidem contra mundi principem, & populum i. philosophos hereticos, schismaticos, atque omnes in quos armis spiritualibus confidunt. Moab interpretatur de patre illis conuenit ad quos Dominus dixit. Vos ex patre diabolo estis. Hi aduersantur ecclesie, minis, persecutionibus, & dolo: sed per Christum qui caput est Christianorum, effugantur.

NICOL. DE LYRA. CAP. III.

Eoram. Superius posita est regis Ioram filij. Ahab in finitio, hic ponitur regni sui prosecutio, & quia scriptura inuenit in hac regum, & prophetarum eis contemporaneorum, Eliseus autem fuit huic Ioram contemporaneus, & ideo primo describitur persecutio sui regis. Secundo magnalia Elisei, ibi: Et ait Iosaphat. Prima in duas, quod primo describitur dicti regiminis conditio, secundo regis Moab rebellio ibi: Porro Mesa rex Moab. Circa primum premittitur tempus in quo incepit regnare, cum dicitur:
 Anno. frater. n. suus Ochobias cepit regnare anno. xviij. regni Iosaphat, ut dictum fuit sup. li. c. vi. & regnavit duobus annis incompletis tantum: sic Ioram qui successit Ochobias, cepit regnare in xviij. anno regni Iosaphat: tamen filius eius iam ante cepit regnare cum eo, ut dictum fuit ibidem.
 c. Et se. qui introduxerant cultum idoli Baal, & iste amovit: sed in cultu vitulorum, quos fecerat Ieroboam remansit.
 d. Porro. hic consequenter describitur regis Moab rebellio, que facta fuit sub Ochobias mortuo Ahab patre suo, sicut habetur sup. i. c. Sed hic repetitur, eo quod Ioram frater Ochobias noluit eum iterum sub tributo redigere, & hoc uirtute armorum. Et ideo primo describitur belli apparatus. Secundo aqua defectus ibi: Perrexerunt igitur. Circa primum dicitur: Porro. quia terra illa est uuluum pascualis.
 Et hoc per modum tributi.
 f. Centum. ita quod si adduceretur agni, uel arietes tonsi non erant receptibiles.
 g. Cumque. quia Ochobias erat pusillanimis, & languidus pro parte temporis ex casu de canculo suo.
 h. Egredis. ad congregandum exercitus contra regem Moab. Et patet littera usque ibi:
 k. Per de. Tum quia rex Edom erat cum eo in eodem exercitu: tum quia Dominus uoluit, ut ibi paterentur aqua defectum, & sic necesse haberent recurrere ad Eliseum.
 l. Perrexerunt igitur. hic consequenter ponitur aqua defectus.
 m. Rex Edom. Iste non erat proprie loquendo rex sed quidam praefectus sub regem Iuda, ut magis patebit inf. viij. c.
 n. Nec. ut necesse haberent recurrere ad Eliseum.
 o. Congregauit. i. congregare permisit.
 p. Et ait. Hinc incipit scriptura describere magnalia Elisei. Et primo quantum ad id, quod fecit ad consolationem fidelium. Secundo quantum ad conversionem infidelium: c. v. Circa primum ponitur primo miraculum factum ad consolationem regis Iudae. Secundo mulieris uidui in prin. quart. c. Tercio Samaritanis deuotis ibi: Facta est ergo dies quadam: Quarto congregationis famelicis ibi: Erat autem famelica. Circa primum Eliseus primo requiritur. Secundo ab eo abundantia aqua simul cum uisoria pra-

CAP. III.

Eoram uero filius Ahab regnauit super Israel in Samaria, anno decimo octauo Iosaphat regis Iudae. Regnauitque duodecim annis, & fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus, & mater. Tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater eius. Veruntamen in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccauerat fecit Israel adhuc, nec recessit ab eis. Porro Mesa rex Moab nutrebat pecora multa, & soiebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum cum uelleribus suis. Cumque mortuus fuisset Ahab, praeparatus erat foedus, quod habebat cum rege Israel. Egredis est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, & recensuit uniuersum Israel, misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, & ueni mecum contra eum ad prelium. Qui respondit: Ascendam. & Qui meus est, tuus est, populus meus, populus tuus, & equi mei, & equi tui. Dixitque: Per quam uiam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumaeae. Perrexerunt igitur rex Israel, & rex Iuda, & rex Edom, & circueuerunt per uiam septem dierum. Nec erat aqua exercitui, & iumentis, quae sequebantur eos. Dixitque rex Israel: Heu, heu, heu, congregauit nos Dominus tres reges, ut traderet in manu Moab. Et ait Iosaphat: Estne hic propheta Domini, ut & deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de seruis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae. Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, & rex Edom. Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi, & tibi est? Vade ad prophetas patris tui, & matris tuae. Et ait illi rex Israel: Quare congregauit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab? Dixitque ad eum Eliseus: Viuit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non uultum Iosaphat regis Iudae & erubescerem, non attendissem, quidem te, nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psalterium. Cumque caneret psalteres, facta est super eum man-

ria praedicatur, ibi: Nunc autem. Circa primum dicitur: Et ait Io. Qui erat fidelis, & deuotus.
 q. Est ne hic. tanquam per familiarem sibi, & amicam, ad supplendum nostrum defectum.
 r. Est hic Eliseus. Hoc exponitur communiter de effusione aquae per modum ministerij in ablutione manuum, quia Eliseus fuerat Eliae discipulus, & loco eius substitutus, ut patet ex supradictis praecedentibus.

Eoram uero filius Ahab regnauit super Israel in Samaria, anno decimo octauo Iosaphat regis Iudae. Regnauitque duodecim annis, & fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus, & mater. Tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater eius. Veruntamen in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccauerat fecit Israel adhuc, nec recessit ab eis. Porro Mesa rex Moab nutrebat pecora multa, & soiebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum cum uelleribus suis. Cumque mortuus fuisset Ahab, praeparatus erat foedus, quod habebat cum rege Israel. Egredis est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, & recensuit uniuersum Israel, misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, & ueni mecum contra eum ad prelium. Qui respondit: Ascendam. & Qui meus est, tuus est, populus meus, populus tuus, & equi mei, & equi tui. Dixitque: Per quam uiam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumaeae. Perrexerunt igitur rex Israel, & rex Iuda, & rex Edom, & circueuerunt per uiam septem dierum. Nec erat aqua exercitui, & iumentis, quae sequebantur eos. Dixitque rex Israel: Heu, heu, heu, congregauit nos Dominus tres reges, ut traderet in manu Moab. Et ait Iosaphat: Estne hic propheta Domini, ut & deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de seruis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae. Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, & rex Edom. Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi, & tibi est? Vade ad prophetas patris tui, & matris tuae. Et ait illi rex Israel: Quare congregauit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab? Dixitque ad eum Eliseus: Viuit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non uultum Iosaphat regis Iudae & erubescerem, non attendissem, quidem te, nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psalterium. Cumque caneret psalteres, facta est super eum man-

MORALITER.

Eoram uero filius Ahab regnauit super Israel in Samaria, anno decimo octauo Iosaphat regis Iudae. Regnauitque duodecim annis, & fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus, & mater. Tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater eius. Veruntamen in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccauerat fecit Israel adhuc, nec recessit ab eis. Porro Mesa rex Moab nutrebat pecora multa, & soiebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum cum uelleribus suis. Cumque mortuus fuisset Ahab, praeparatus erat foedus, quod habebat cum rege Israel. Egredis est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, & recensuit uniuersum Israel, misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, & ueni mecum contra eum ad prelium. Qui respondit: Ascendam. & Qui meus est, tuus est, populus meus, populus tuus, & equi mei, & equi tui. Dixitque: Per quam uiam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumaeae. Perrexerunt igitur rex Israel, & rex Iuda, & rex Edom, & circueuerunt per uiam septem dierum. Nec erat aqua exercitui, & iumentis, quae sequebantur eos. Dixitque rex Israel: Heu, heu, heu, congregauit nos Dominus tres reges, ut traderet in manu Moab. Et ait Iosaphat: Estne hic propheta Domini, ut & deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de seruis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae. Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, & rex Edom. Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi, & tibi est? Vade ad prophetas patris tui, & matris tuae. Et ait illi rex Israel: Quare congregauit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab? Dixitque ad eum Eliseus: Viuit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non uultum Iosaphat regis Iudae & erubescerem, non attendissem, quidem te, nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psalterium. Cumque caneret psalteres, facta est super eum man-

Eoram uero filius Ahab regnauit super Israel in Samaria, anno decimo octauo Iosaphat regis Iudae. Regnauitque duodecim annis, & fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus, & mater. Tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater eius. Veruntamen in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccauerat fecit Israel adhuc, nec recessit ab eis. Porro Mesa rex Moab nutrebat pecora multa, & soiebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum cum uelleribus suis. Cumque mortuus fuisset Ahab, praeparatus erat foedus, quod habebat cum rege Israel. Egredis est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, & recensuit uniuersum Israel, misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, & ueni mecum contra eum ad prelium. Qui respondit: Ascendam. & Qui meus est, tuus est, populus meus, populus tuus, & equi mei, & equi tui. Dixitque: Per quam uiam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumaeae. Perrexerunt igitur rex Israel, & rex Iuda, & rex Edom, & circueuerunt per uiam septem dierum. Nec erat aqua exercitui, & iumentis, quae sequebantur eos. Dixitque rex Israel: Heu, heu, heu, congregauit nos Dominus tres reges, ut traderet in manu Moab. Et ait Iosaphat: Estne hic propheta Domini, ut & deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de seruis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae. Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, & rex Edom. Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi, & tibi est? Vade ad prophetas patris tui, & matris tuae. Et ait illi rex Israel: Quare congregauit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab? Dixitque ad eum Eliseus: Viuit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non uultum Iosaphat regis Iudae & erubescerem, non attendissem, quidem te, nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psalterium. Cumque caneret psalteres, facta est super eum man-

NIC. DE LYRA.

Eoram uero filius Ahab regnauit super Israel in Samaria, anno decimo octauo Iosaphat regis Iudae. Regnauitque duodecim annis, & fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus, & mater. Tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater eius. Veruntamen in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccauerat fecit Israel adhuc, nec recessit ab eis. Porro Mesa rex Moab nutrebat pecora multa, & soiebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum cum uelleribus suis. Cumque mortuus fuisset Ahab, praeparatus erat foedus, quod habebat cum rege Israel. Egredis est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, & recensuit uniuersum Israel, misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, & ueni mecum contra eum ad prelium. Qui respondit: Ascendam. & Qui meus est, tuus est, populus meus, populus tuus, & equi mei, & equi tui. Dixitque: Per quam uiam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumaeae. Perrexerunt igitur rex Israel, & rex Iuda, & rex Edom, & circueuerunt per uiam septem dierum. Nec erat aqua exercitui, & iumentis, quae sequebantur eos. Dixitque rex Israel: Heu, heu, heu, congregauit nos Dominus tres reges, ut traderet in manu Moab. Et ait Iosaphat: Estne hic propheta Domini, ut & deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de seruis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae. Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, & rex Edom. Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi, & tibi est? Vade ad prophetas patris tui, & matris tuae. Et ait illi rex Israel: Quare congregauit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab? Dixitque ad eum Eliseus: Viuit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non uultum Iosaphat regis Iudae & erubescerem, non attendissem, quidem te, nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psalterium. Cumque caneret psalteres, facta est super eum man-

Eoram uero filius Ahab regnauit super Israel in Samaria, anno decimo octauo Iosaphat regis Iudae. Regnauitque duodecim annis, & fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus, & mater. Tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater eius. Veruntamen in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccauerat fecit Israel adhuc, nec recessit ab eis. Porro Mesa rex Moab nutrebat pecora multa, & soiebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum cum uelleribus suis. Cumque mortuus fuisset Ahab, praeparatus erat foedus, quod habebat cum rege Israel. Egredis est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, & recensuit uniuersum Israel, misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, & ueni mecum contra eum ad prelium. Qui respondit: Ascendam. & Qui meus est, tuus est, populus meus, populus tuus, & equi mei, & equi tui. Dixitque: Per quam uiam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumaeae. Perrexerunt igitur rex Israel, & rex Iuda, & rex Edom, & circueuerunt per uiam septem dierum. Nec erat aqua exercitui, & iumentis, quae sequebantur eos. Dixitque rex Israel: Heu, heu, heu, congregauit nos Dominus tres reges, ut traderet in manu Moab. Et ait Iosaphat: Estne hic propheta Domini, ut & deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de seruis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae. Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, & rex Edom. Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi, & tibi est? Vade ad prophetas patris tui, & matris tuae. Et ait illi rex Israel: Quare congregauit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab? Dixitque ad eum Eliseus: Viuit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non uultum Iosaphat regis Iudae & erubescerem, non attendissem, quidem te, nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psalterium. Cumque caneret psalteres, facta est super eum man-

Eoram uero filius Ahab regnauit super Israel in Samaria, anno decimo octauo Iosaphat regis Iudae. Regnauitque duodecim annis, & fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus, & mater. Tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater eius. Veruntamen in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccauerat fecit Israel adhuc, nec recessit ab eis. Porro Mesa rex Moab nutrebat pecora multa, & soiebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum cum uelleribus suis. Cumque mortuus fuisset Ahab, praeparatus erat foedus, quod habebat cum rege Israel. Egredis est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, & recensuit uniuersum Israel, misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, & ueni mecum contra eum ad prelium. Qui respondit: Ascendam. & Qui meus est, tuus est, populus meus, populus tuus, & equi mei, & equi tui. Dixitque: Per quam uiam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumaeae. Perrexerunt igitur rex Israel, & rex Iuda, & rex Edom, & circueuerunt per uiam septem dierum. Nec erat aqua exercitui, & iumentis, quae sequebantur eos. Dixitque rex Israel: Heu, heu, heu, congregauit nos Dominus tres reges, ut traderet in manu Moab. Et ait Iosaphat: Estne hic propheta Domini, ut & deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de seruis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae. Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, & rex Edom. Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi, & tibi est? Vade ad prophetas patris tui, & matris tuae. Et ait illi rex Israel: Quare congregauit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab? Dixitque ad eum Eliseus: Viuit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non uultum Iosaphat regis Iudae & erubescerem, non attendissem, quidem te, nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psalterium. Cumque caneret psalteres, facta est super eum man-

A D D I T I O.

Hec expositio Ra. Sa. non uidetur rationalis. Tu quia non uidetur indignatio Dei super Israel rationaliter causari ex peccato aduersariorum, Et sic.

E licet ipsi Israelitici magis offenderent. Non enim videtur rationabile, ut peccatum aliquis aggrauet ex eo, quod alius in eodem genere peccatum minus peccet. Tum quia hic non fit aliqua mentio de angelo Moabitarum, sicut in Daniele. Tum quia nec ipse angelus habuisset rationem in purgandi Israelitas ex peccato Moabitarum. Et ideo melius diceretur, quod rex Moabitarum querens a sacerdotibus suis, quod esset meritum Israelitarum propter quod Deus eorum tanta fecisset pro eis. Ad quod ipsi responderunt: quod populus Israel colebat deos Moloch, & hoc cum tanta deuotione, & affectione, quod etiam filios suos eis offerrent, & in igne immolarent. Iuxta illud Ps. allegatis. Immolauerunt filios suos &c. Et ideo rex audiens hoc immolauit filium suum. Ex quo rationabiliter in dignatio Dei fuit super populum Israel, eo quod peccata eorum prebatur exemplum peritiois, & occasionem, ut etiam alie gentes grauer peccarent, que quidem expositio magis consonat rationi. V. et simile. n. est quod sacerdotes Moabitici magis commendarent populum Israel de cultu deorum, quam de cultu Dei. Primo, quia hoc erat magis conforme ritui gentium. Secundo quia in eodem tempore iam populus Israel receperat a cultu Dei. Tercio, quia magis referendum erat meritum Israelitarum ad hoc, quod principaliter exercebant, quam ad immolationem Isaac, que tot temporibus retroactis fuit facta, & forte nunquam venerat ad Moabitarum notitiam, qui historias sacras non habebant.

REPLICA.

In ca. iij. quarti libri regum ubi post. adducit Ra. Sa. exponem-tem indignationem Dei contra Israel propter factum regis Moab, qui immolauit filium suum. Burgen. autem non videtur expositio Ra. Sa. rationabilis: ideo dicit aliter, quod sacerdotes Moab quati- ti a rege

ti a rege de merito filiorum Israel, responderunt, quod coluerunt G. moloch, & ei filios suos immolauerunt, & sic prauo exemplo morus rex immolauit filium suum, unde Deus indignabatur Israeli. Sed illud Burgen. dictum videtur irrationabile. Sciebant enim sapientes gentium, quod ex recessu à Deo Israel, & cultu idolorum ludæis non poterant prouenire prospera, sed potius aduersa: prout Balach de consilio Balaam praticauit cum filiis Israel. Sapientes igitur Moabitarum, hanc praticam scientes non poterant allegare ludæorum idolatriam pro merito, sed potius pro demerito: de quo rex Moab non quæritur, quomodo merito filij Israel tanta bona à Deo receperint. Ad quod bene dicit Ra. Sa. sapientes respondisse, quod merito patris Abraham, qui filium suum immolauit, unde ad instar Abraham rex ille volens habere similem à Deo suo fortunam, immolauit filium suum, sed offensus Deus propter crudelitatem illam, quia innocentem occidit, & non Deo, sed idolo immolauit, nec ad mandatum Dei, sicut Abraham: ideo potius debuit ei cedere ad demeritum, quia non ad instar exempli Abraham factum, sed angelus Moabitarum resistit, quia exemplum virtutis Abraham in exemplum peritiois conuertit, allegans eorum Deo, quod filij Israel immolauerunt filios suos, & filias suas demonijs, & sic fuit ex quadam (ut ita dicam) rememoratione Dei contra Israel indignatio. Et non valet quod Bur. obiicit, quia de illo angelo non scribitur. Est enim argumentum uiciale ab auctoritate negativa, sicut nec scribitur quod rex consulerit sacerdotes: & tamen in hoc concordat cum Ra. Salo. Cetera Burgen. argumenta solubilia sunt facili ter.

CAP. III.

Mulier autem quedam de vxoribus prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens: Seruus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti, quia seruus tuus fuit timens Deum. Et ecce creditor uenit, ut tollat duos filios meos ad seruiendum sibi. Cui dixit Eliseus. Quid uis ut faciam tibi? Dic mihi: Quid habes in domo tua? At illa dixit: Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea, nisi tantum olei, quo ungar: Cui ait: Vade, & pete mutuo ab omnibus uicinis tuis uasa uacua non pauca, & ingrede re, & claude ostium tuum, cum intrinsecus fueris tu, & filij tui: & mitte inde in omnia uasa hæc, & cum plena fuerint tolles. Iuit itaq; mulier & clausit ostium super se, & super filios suos. Illi offerebant uasa, & illa in fundebat. Cumq; plena fuissent uasa, dixit ad filium suum: Affer mihi adhuc uas. Et ille respondit: Non habeo. Steritq; oleum. Venit aut illa, & indicauit homini Dei. Et ille: Vade, inquit, vende oleum, & redde creditori tuo. Tu autem, & filij tui uiuite de reliquo. Facta est autem quedam dies, & transibat Eliseus

Facta.

MORALITER.

* a Mulier a. Dicunt expositores aliqui, q. hæc mulier uidua signat ecclesiam, & eius duo filij signant duos populos, scilicet Gentiles, & Iudeos in Christo tamē regeneratos. sed qualiter huius mulieris uir, qui est Christus, possit conuenienter dici mortuus, prout ex primitur in textu, non apparet mihi, quia dicitur: Christus resurgens a mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Propter quod mihi vñ dicendum, q. hæc mulier uidua significat ecclesiam particularem bono pastore viduatam, & quia tali tempore solet magis illius ecclesie persecutor insurgere. ideo subditur:

b Ecce, i. tyrannus persecutor.

c Per i. filios ecclesie vult indebitē subijcere seruituti. & dicunt isti duo filij pp geminam charitatem. i. Dei & proximi, quam habere debent ecclesie filij, & in tali casu Christus per Eliseum significatus. ut supra dictum est, ecclesiam consolatur, oleum gratie sue multiplicando, per qd uiuit cum filiis suis uita gratie, & pacem habet ipalem cum persecutore. Cū placuerint Dño vię hominis, in micos quoq; eius conuertet ad pacem. Aliter per creditorem pōt intelligi diabolum, qui defuncto bono pastore solet gregē grauius inuadere. Vnde discipuli beati Martini dicebant ad eum: Inuadēt enim gregem tuum lupi rapaces, & quis nos à morsibus eorum mortuo pastore prohibebit? Querit igitur iste creditor post mortem boni pastoris sui filios ecclesie sue subijcere seruituti per peccatum mortale, sed Christus per Eliseum significatus precibus ecclesie clamantis ad ipsum, dat abundanter gratie sue oleum, quo filij sui liberantur à seruitute diaboli, & ipsa cum filiis in statu gratie nutritur.

g Facta est autem quedam dies, & trā. Per Sunamitidē, quæ mortifi

* cata interpre-

A a Creuit. Rab. Sic populus Israeliticus postquam in Aegypto excreuit, et per Moysen in desertum eductus Domini vocem audierat, quando luminæ scientiæ debuit illustrari, mox animo ad idolatriam recurrere mortuus est. b Et ille. Rab. Dum Dominus per Moysen legem dedit quasi per puerum uirgam militis, sed puer per uirgam i. terrorem legis mortuum suscitare non ualuit, quia lex neminem ad perfectum ducit. Ipse per se uenies super caduerit sternitur: quia cum in forma Dei esset, semetipsum exinaniri, formam seru accipiens, huc & illuc ambulabat, quia & Iudeos, & gentes ad eterna per fidem vocat. Super mortuum septies inspirat, quia per aspersionem diuini muneris gratiam septiformis spiritus in peccati morte iacentibus aspirat. Moxq; is, quem terroris uirga suscitare non potuit, per amoris spiritum puer ad uitam rediit.

Filij prophetarum

NIC. DE LYRA.

q soror Abisac, quando concepit iam fuisset ad minus. ex. annorum. Et si datur, q. miraculosus concepit, non ualeat: quia q. non habuerat filium, hoc solum fuit propter senectutem uiri sui, quæm allegauit Giezi, & non mulieris.

a Quæ te i. instanter inu. taur. b Ut co. accipiet compet. n. tem refectionem, quia uimine panis intelligitur omnis cibis ut frequenter dictum est.

b c Animaduert. Dicit Ra. Sa. quod hoc precepit ei, quod n. d. la misceat uel alia immundicia su per mensam eius resid. bat. Facia. C. sequitur:

e Ut cum. i. d. uenit accip. a. tur, sicut decet uirum sanctum recipere. Cetera patent vsq; ibi: f Nunquid. Hab. bant. n. Eliseum in r. uentia, eo quod sic curreret exercitui israel in a. que penuria ut dictum est ca. preced.

g Quæ re. i. ita ualla. a. san. amicis meis, quod nullus inferi mihi molestiam: & sic non habeo negotium ad regem uel militis principem.

h Et ait. f. Eliseus Giezi famulo suo. propter quod respondit Giezi dicens:

i Ne quæ. q. d. hoc esset frustra. Cuius causa subditur cum dicitur:

k Filium. qui possit ei in bonis succedere.

l Et uir eius. Ita quod est impotens de cetero ad generandum.

m In tem. In Hebræo habetur sic in tempore isto sicut est tempus uis. amplexaberis filium. i. anno reuelato uines sana sicut nunc: & amplexaberis filium iam natum. secundum quod exponit Ra. Sa.

n Noli men. Hebræi dicunt: Noli fieri ancilla tua. Verbum. n. Hebræicum, quod ponitur hic est aquinocum ad mentem, & d. ficere. Et est sensus scdm Ra. Sa. Si impetrare mihi filiū citò mortuum, non esset mihi materia

materia gaudij, s. d. meroris: & ideo rogo, ut non deficiat uerbum tuum, sic q. filius mihi mortuus non moriatur, sed uiuat. Cetera patent vsq; ibi: o Collocauit. sperans, q. per eius preces suscitaretur, quia petierat a b. eo filium uiuum.

p Et clausit. Ne puer mortuus inueniretur, & sepeliretur ante aduentum El. sei.

q Et egressa. Hic consequenter filius Sunamitidis suscitatur ad preces ipsius.

r Quam ob causam. uadis ad eum. Ignorabat. n. mortem pueri.

s Hodie non sunt calendæ. Hoc d. uir, quia in illis diebus festiuitates homines frequentius ibant ad prophetas ad audiendum uerbum Dei. Cetera patent vsq; ibi:

t Quæ re. In hoc, q. uidetur mēta fuisse non oportet eam excusari. Vel potest dici, q. sic locuta est in se resurrectionis filij sui per Eliseum, quæ fuit materia maioris gaudij, quam conceptio, uel parturitio.

u Et accessit. Eliseus n. non erat affluens per uirum, quod mulier tangit ipso.

x Dimit. ut non filium per preces Elisei, sed etiam per lacrimas matris impetraretur resurrexisset filij.

y Et Dominus. qui i. iussit: Eliseus semper tangit corda prophetarum, neque de omnibus.

z Nunquid petiui fil. q. d. scilicet: Proprio motu mihi filium impetrasti, ita debet eius resurrectio nem impetrare, ut uerbum tuum sit stabile.

a Accinge. a. l. est dispone te ad currendum uelociter et expedite.

b Si occur. id est non commisceas cū eo uerba ab itinere impediunt. Et per talem modum loquitur saluator d. simplici ad predicandum missis, Ne minuent per uiam salutaris uis.

Sequitur:

Et non erat

MORALITER.

* cata interpretatur, persona religiosa significatur, quæ mortua mundo dicitur. Hæc autem recipit in hospitio suæ mentis Christum per Eliseum significat, sed ut maneat ibi iugiter, dicit ei facere cenaculum, i. solariū, p. qd significatur supernorum meditatio, Nostra Philip. 1. d. ar. cōuersatio in celis est. Et lectum in quo dormiat, p. quæ in telligitur pacifica cōuersatio. In pace in idipsum: dor. & re. Psal. 4. b

d Et sel. Per quam intelligitur stabilitas mētis in bono: Et mēsam. Per quā intelligitur scripturæ sacre lectio. Et cādē. per qd intelligit ex plaris cōuersatio. Sic luceat lux uestra coram hominib. ut uideat opera uestra &c. In tali uerō loco manet Christus per dilectionē.

Si quis diligit me, sermo meū seruabit, & pater meus diligit eum: & ad eum uenit. Huius autem personæ datur à Deo filius. i. bonus discipulus, qui tamen aliquando diabolo instigante per peccatum moritur, sed per preces boni magistri, qui per matrem hic significatur, eo q. aluit discipulū sicut mater, & per compassionem Christi per Eliseum significati, ad uitam gratiæ reuocatur.

Et autem

Et autem

Et autem

Et autem

Et autem

Et autem

Et autem

Et autem

Et autem

Et autem

Et autem

Et autem

Et autem

Et autem

a Filij proph. i. predicatores, q. ambu-
lant in lege Domini, & scrutantur
testimonia eius, in presentia salu-
tatoris semper viuunt.
b Concidit. Qui litera legis intectus,
vel philosophia studiosus amaritudo
dinem de lege, vel mortiferum de
philosophia sumens intermiscet veri-
tati euangelice, & in olla cordis co-
ques tale pulmentum, hoc est docume-
tum parat auditoribus suis. Dicitur.
Apostolus: Lra oeci. sp. i. a. uiuificat.
Et Prudentia carnis mors est: prudē-
tia aut spūs vita. hoc sentiētes fide-
les, mortē in olla clamāt. Sed farina
in olla mitit, cū scia spūalis in
tale cōdimētū inmittit, ut exclu-
sa amaritudine palus fiat salubris.
c Vir au. Ra. Vir iste cētus est patrū,
q. de Baal Salifa est, q. ternariū in
cōfessione trinitatis seruatur. Baal Sa-
lifa. n. tertiū hīs interpretat. Hic vir
uir Dei panes pmitiariū offert, cū
redēptori grā eius inspiratus offert
libros de origine creaturā cōpo-
sitos. Offert frumētū nouū in pera,
cū nouū testm̄ euāgelij et apostolo-
rū scriptis pferat. iubet Elifus nō
ministris i. p. dicatoribus, ut hac fide-
lium dispēsent, & de thesauro suo p-
ferat noua, & vetera. q. mysticū in
euāgelio legitur in fractione. v. &
vii. panum, ubi fatiatis turibz colle-
gerit. xij. cophinos siue vij. sportas
fragmētōrū, q. nullus sacra scriptu-
rā per omnia capit, quin sibi satia-
tū supererit iuxta verbū Domini.

NIC. DE LYRA.

a Et non. Dicit Ra. s. q. hoc fuit pro-
pter dēmeritū Giezi, qui non seruauit
pceptum Elifusis occurrentibz sibi ho-
minibus iactanter dicebat: s. missio ad
suscitandū mortuū. Expositores autē
nostri dicunt, q. hoc fuit ad designandū, q.
lex vetus, quā per baculum designatur:
non conseruabat gratiā uiuificatō: sed hoc
facit verbū incarnatum, quod significaba-
tur per extensionem Elifus super puerum.
vnde dicitur. Lex per Moysen data est gra-
tia & ueritas per Iesum Christum.
b Postiq, hoc fecit ad ostendēdū ma-
gnum desiderium ad pueri suscitacionem,
vel propter causam mysticā iam di-
ctā, vel potius propter utrumque.
c Voca. Non vocat eam proprio nomi-
ne, ad ostendēdū, q. habebat eum ea
tantā familiaritatem, quod p. uisisset
eius propriū nomen.
d Erat. Hic consequenter ponitur mira-
culum ad consolationem congregationis
famelicæ. Et primū ponitur duplex mira-
culū. Secundū ponitur ibi: Vir quidam.
Primum miraculū est de pulmenti dulco-
ratōe, cuius pparatio ponitur, cū dicitur:
e. Coque. i. discipulorū eorum, qui uine-
bunt religiosi, ut dictum est. s. p. a. n. ca.
f. Collegit. que sunt ualde amare, &
sunt quasi cucurbitæ syluestres, & folia
eius horbz habent: quandā similitudi-
nem cum folijs uitiis.
g Nesciebat. Id est quod esset talis ama-
ritudinis.

Afferte.

GLOS. ORDI.
CAP. V.

N Naaman princeps mili-
tariū virtutis bellorū prin-
cipatū gerentes, ac re-
rum decore fruētes.
Vnde Naaman decus siue com-
motio eorum interpretatur: vir for-
tis, & diues, sed leprosus. quia quamuis per potentiam regni
acerum abundantiam dominari uideretur: tamen per erro-
rem idololatriæ lepra fœdus apparuit.

N Naaman princeps mili-
tariū regis Syriæ erat uir ma-
gnus apud Dominum
suum, & honoratus.

Porro

CAP. V.

N Naaman princeps mili-
tariū regis Syriæ erat uir ma-
gnus apud Dominum
suum, & honoratus.

NIC. DE LYRA.

N Naaman. Hic consequenter
ponitur miraculū Elifus
coram infidelibus. & pri-
mū circa hoc triplex mi-
raculū ponitur. Secundū scriptura bi-
sioriam psequitur. viij. capitū. Prima

MORALITER.

a Naaman princeps. Per Naaman, qui erat leprosus, potest in-
telligi quilibet

a Afferte. nō q. haberet ex se virtutē dul-
coratā, sed hoc factum est meritis Elifus. **b** Vir au. Hic ponitur s. m. miraculū de
multiplicatione panum, cū dicitur: Vir
au. Dicitur s. m. dicitur in Hebræo, et Baal
n. hic accipitur est nomē appellatū, &
significat planiciū seu regionē. Salifa uero
est nomē propriū ciuitatis in illa regione.
c Deferens. Non accipiuntur hic panes
primitiarum quales offerebantur in tem-
plo Domini sed dicuntur primitiarij, quia
erant de primis frugibus illius anni. bō-
deum autem primū uenit ad maturita-
tem, maxime in terra illa, ideo subditur:
m. Viginti pa. in quo ostenditur nume-
rus panum, et materia. Aliqui autem li-
bri habent interpositum ly. & sic. & xx.
panes. sed ly. & non est in Hebræo nec in
libris correctis, nec de textu.
n Et fr. In Hebræo habetur. Et granatam
frumentū. n. non ita cito uenit ad maturi-
tatem, sicut bōdē, & ideo granū nō erat
adhuc aptū, ut inde fieret panis: poterant
tamen spicae ille aliquantulum torrerī, &
sic granum excuti per conficationem.
p Quantum. Erant. n. ualde parui illi pa-
nes, ita q. unus non sufficeret pro uno ho-
mine. Quod pater ex hoc, q. ille homo ap-
portauerat panes illos, et granatam intra
peram suam, ut dicitur in littera.
q Qui co. quia illi panes fuerunt mira-
culosè multiplicati ppter meritū Elifus.
Talis aut multiplicatio p fieri a Deo du-
pliciter. Vno mō p additionē alterius ma-
terie. Alio mō sine tali additione: quia si
cut Deus de nihilo pduxit materiam, ita
de modica materia, vel pauca pte facere
magnā, & multā, sicut dictum est plenius
Gene. ij. de formatione mulieris de costa
Adæ. Et lo. vi. de multiplicatione quin-
que panum in manibus saluatoris. Quis autē
istorum modorum multiplicationis fuerit
in hoc factō, non habetur ex scriptura.

MORALITER.

a Erat. Sequitur.
e Coque. Per pparatum filios intelli-
gunt religiosi. nam patres eorum saltē
plures habuerunt prophetie spiritum.
Per hoc igit q. factum fuit eis pulmen-
tum, & nō fit hic mentio de aliquo con-
dimento, significat quod religiosi cibo
paruo, & uili debent esse contenti.
b Mors. per hoc significat, q. homini-
bus delicatē nutritis in seculo, uita re-
ligiosa uidet amara in principio, sed si-
cut pulmentum p immisionem farine
factum fuit lapidum, sic p Dei grām &
bonā assuefactionē uita religiosa, quæ
prius dura uidebat: nō solum portabi-
lis, sed etiā suauis efficitur. Per hoc autē
econtrario alij debent confundi, qui
fuerūt in seculo satis durē nutriti: tū
in religione nō sufficit eis victus illorū,
qui fuerunt in seculo dulciter educati.
k Vir au. per istum qui obtulit Elifus
panes hordeos, et frumentum nouū,
significatur homo exercens se in studio
scripturæ ueteris, ac noui testamenti ad
honorem Christi.
o Da po. Nam per dictum exercitum
sequuntur p. dicator, & doctrina qui
bus reficitur populus Christianus.

a Porro de Ra. Latrunculi de Syria quod est sublimitas, egressi
sunt, cum cupiditate duci, & diuersis negotijs implicati. Ge-
riles, per totam terrā vagabantur. Hi de terra Israel captiuam
duxerunt, quæ de propheta in Israel reitabatur, quia fama de
Israel per negotiatores gentium translata in toto orbe curio-
sitati hominum quā uxor Na-
man significat. Verum prophe-
ta, & saluatorum in Iudæa
manere patefecit. Audiens hoc
Naaman domino suo nuntia-
uit, cum hi, ad quos notitia uer-
bi peruenit, his, qui sibi presunt,
suggerunt scientiæ spiritualis
magnitudinem. Mittit rex Sy-
rie literas ad regem Israel pro
salute serui, cum primatus gen-
tium audiens Deum esse in Is-
rael salutem suorum prauis, &
legationem mittit in Iudæam,
ut per apostolicam doctrinam
saluatoris fidem accipiat. vnde
Cornelius de Cæsaria in Iop-
pem ad Petrum mittit. Rex sci-
di uelut mētā sua, q. sacerdotes,
scribæ, & Pharisæi rectores Iu-
dæorum considerantes vndiq;
plebem ad redemptionem con-
uenire, quasi blasphemiam exi-
stimantes scindebant uelimen-
ta, sicut in euangelio princeps
sacerdotum fecit.
b Venit. Et dominus, quos pre-
sciuit, hos & vocauit & c. Ve-
nienti Gentilis populus ad do-
mum Elifus, sanctam, & eccle-
siā, per nuntios euangelicos
p. dicatorum accepit. ut se in Ior-
dane septies lauaret renatus ex
aqua & spiritu. Iordanis baptis-
ma significat, quia in eo nobis
saluator baptismum consecra-
uit. Naaman lauationem Iorda-
nicam despiciens, simplicitatem
significat rudium, qui spiritua-
lem non potuerunt intelligere
efficaciam, quia animalis ho-
mo non percipit, quæ sunt spiri-
tus Dei. Serui meliori consilio
ad mandatum propheticum p-
suaserunt, quia sæpe dominus
minori reuelat, quod melius
est, quoniam personarum acce-
ptor Deus non est. Loto septies
restituta est caro, sicut pueri ca-
ro: quia mundatus baptismo p
inuocationem spiritus septifor-
mis quisque ad innocentis uitæ
infantiam redigitur, quia in ba-
ptismo abrenuntiare fathanae,
ac fidem domini confiteri præ-
cipimur: negat se Naaman vl-
tra dijs litaturum, soli per om-
nia Deo seruaturum. Partem
terræ sanctæ secum tollit, quia
baptizatos oportet diuici corpo-
ris participatione confirmari.

Tol. d.

NIC. DE LYRA.

i in tres: quia primo ponitur miracu-
lum ad Naaman Gentilis conuersio-
nem. Secundū ad infidelium repre-
sionem, capitū. vi. Tertiū ad penitentium consolationem: circa me-
dium. vi. capitū. Factum est autem. Prima adhuc diuiditur in tres par-
tes: quia primo Naaman pro curatione desinit. Secundo à lepra cu-
ratur, ibi. Misitque. Tertiū Giezi lepra percutitur, ibi. Dixitque. Giezi.
Circā primū dicitur Naaman. Dicunt enim expositores nostri commu-
niter, quod ipse per sapientiam, & probitatem suam uastauit latruncu-
los, qui multum molestabant regnum Syriæ, & ideo subditur,
a Per ill. & propter hoc erat magnus & honoratus in regno. Ra. Sa. di-
cit, quod ipse sagittauit Achab in prelio, ut habetur supra licet nomen
suum ibi non exprimitur, & propter hoc subditur. Per il. quia interfecto
Achab Syria fuit liberata à tributo, quod ei reddebatur pro considera-
tione Benadad cum eo: ut habetur supra & propter hoc fuit etiam ad
principatum militiæ.

Erat

b Erat autem uir. Ad hoc. n. fuit lepra percussus, ut per curationē eius
mirabiliter ueniret ad Dei uerū fidē, quia percussus erat Achab idololatriam.
c Vtinam fuisset Dominus & c. antequam enim caperetur, & in an-
cillam Naaman uenderetur, audierat in terra Israel magnalia, quæ fe-
cerat Elifus: & per hoc sperabat, q. sic posset curari dominus suus. Cete-
ra patent usque ibi:

Per illum enim dedit Dominus salutem Syriæ.
Erat autem uir fortis, & diues, sed leprosus.
Porro de Syria egressi fuerant latrunculi, &
captiuam duxerant de terra Israel puellam
paruulam, quæ erat in obsequio uxoris Na-
man. Quæ ait ad dominam suam: Vtinam
fuisset Dominus meus ad prophetam, qui est
in Samaria: profecto curasset eum a lepra,
quam habet. Ingressus est itaque Naaman ad
Dominum suum, & nuntiauit ei, dicens:
Sic & sic locuta est puella de terra Israel. Dixit-
que ei rex Syriæ: Vade & mittam literas ad re-
gem Israel. Qui cum profectus esset, & tulif-
set secum decem talenta argenti, & sex millia
aureos, & decem mutatoria uestimentorum,
dedit literas ad regem Israel in hæc uerba: Cū
acceperis epistolam hanc, scito quod miserim
ad te Naaman seruum meum, ut cures eum
a lepra sua. Cumque legisset rex Israel literas,
scidit uestimenta sua, & ait: Nunquid Deus
ego sum, ut occidere possim, & uiuificare.
quia iste misit ad me, ut cures hominem a
lepra sua? Animaduertite, & uidete, quod oc-
casiones querat aduersum me. Quod cū au-
disset Elifus uir Dei, scidisse uidelicet regem
Israel uestimenta sua, misit ad eum dicens: Qua-
re scidisti uestimenta tua? Veniat ad me, & sciat
esse prophetam in Israel. Venit ergo Naaman
cum equis & curribus, & stetit ad ostium do-
mus Elifus. Misitque ad eum Elifus nuntium
dicens: Vade, & lauare septies in Iordane, & re-
cipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis.
Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam,
quod egredere ad me, & stans inuocaret no-
men Domini Dei sui, & tangeret manu sua lo-
cum lepræ, & curaret me. Nunquid non me-
liores sunt Amana, & Pharphar fluuij Dama-
sci omnibus aquis Israel, ut lauer in eis & mun-
der? Cū ergo uertisset se, & abiret indignans,
accesserunt ad eum serui sui, & locuti sunt ei:
Pater, & si rem grādem dixisset tibi propheta,
certe facere debueras: Quātō magis, quia nunc
dixit tibi: lauare, & mundaberis? Descendit,
& lauit in Iordane septies iuxta sermonem ui-
ri Dei, & restituta est caro eius sicut caro pue-
ri paruuli, & mundatus est. Reuersusque
ad uirum Dei cum uniuerso comitatu suo, ve-

d Et tu. se. de. ta. ar. & c. In Hebræo
habetur: Cētum centenarios, quorum
quilibet ualebat centum talenta com-
munia: hæc aut accepit p sumptibus
in uia, & ad dādū propheta munera.
e Ut cures. hoc est facias curari per
prophetam, qui est in terra tua.
f Scidit uesti. Dicunt expositores no-
stri communiter, quod hoc fuit, eo q.
intellexit illud uerbum esse blasphe-
matorium sibi potentiam diuinam at-
tribuendo. vnde subditur:
g Nūquid Deus. Modus enim erat
Iudeorum scindere uestimenta sua,
quādo audiebant Dei blasphemiam.
vnde dicitur: Tunc principes sacer-
dotum scidit uestimenta sua, dicens: Bla-
sphemauit. Sed hæc expositio non be-
ne consonat literæ sequenti, in qua di-
citur, q. Elifus eū reprehendit de tali
scissione: q. nō fecisset, si propter re-
uerentiam nois domini scilla fuisset.
Et ideo aliter dicitur, q. hoc fecit ex
impatencia, credēs, q. rex Syriæ quæ-
reret occasionem mouendi guerram
contra se petendo ab eo rem sibi im-
possibilem. Ideo subditur: Videte.
h Veniat. per experientiam suæ cu-
rationis.
i Prophetam. Dei uerū.
k Elifus. ut sic rex Syriæ timeat guer-
ram mouere contra populum habentem
Deum tantæ potentia.
l Misitque. Hic consequenter ponitur
Naaman curatio, cū dicitur,
m Vade & c. Hoc autem sibi manda-
uit per nuntium, ut Dei potentia ma-
gis attribueretur miraculū: eo quod
propheta non locutus fuit cum eo, nec
eum tetigit, sicut credebatur Naaman,
credens quod in ipso propheta esset
aliqua uirtus curandi ipsū.
n Iratus. Eo q. per talem modum se
curari non sperabat, cum fluuij Syriæ
essent ita boni, uel meliores, sicut flu-
uius Iordanis: nec tamen habebant
ad hoc aliquam uirtutem.
o Si rē grandē & c. Id est difficilem.
p Dixisset tibi propheta certe fa-
cere debueras. Et multo magis rem
facilem, quam tibi mandauit.
q Et restituta est caro eius sicut pue-
ri paruuli, quæ est prior, q. in eate
uirili aut senili, quia caro ad generata
per alimentum, quanto procedit ul-
terius, tanto fit impurius, sicut uinum
per admisionem aque, ut habetur. i. 1.
de Generatione.
r Reuersusque est ad uirum Dei cū
uniuerso comitatu suo uenit & c.
te. ut uis ostenderet se gratū Deo, &
pheta de sua curatione. i. 10. subditur:
s Vere scio

MORALITER.

a telligi quilibet infidelitatis le-
pra percussus. Per Elifum uero
dominus noster Iesus Christus, ut ostensum est supra. Per Iordanē
uero fluuium baptismi sacramentum, eo q. in Iordane fuit influitum,
quando dominus noster Iesus Christus tactu suæ sanctissi-
mæ carnis vim regeneratiuā dedit aquis. Igitur p Naamā intelligit
quibet Iudæus, uel Gētilis, seu alius infidelis, q. audita fama de Xpi
miraculis uenit ad ipsum per fidem, cui dicit Elifus, i. Christus:
m Vade lauare septies in Iordane, id est recipe baptismum, quia Nisi
quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in
regnum Dei. Quod autem dicitur: Lauare septies, non est referen-
dum ad baptismi receptionem, quia recipitur semel tantū, sed ad
sepius formem gratiam spiritus sancti, quæ confertur in baptismo.
q Et re. quia per baptismum deuote receptum mundatur homo
totaliter de peccatis, & recuperat mentis innocentiam.

Vere scio

a Tol. on. Partem sancte terre secum tulit Naaman, ut poneret in templo idolorum, & super eam consisteret dominum, cuius erat terra, adoraret, ne offenderet dominum suum si pariter non adoraret.

b Gier. Rab. Præruptum videns interpretatur, siue vallis visio. Is est Israel: qui aliquando puer Dei vnde: Puer Israel, & dilexi eum, sed postquam spreto evangelio in foueam auaritie se præcipitavit, quam filij Dei per baptismum renati spreuerunt, iusto iudicio lepram erroris quam credentes deposuerant ipse sibi concituit. Sic omnes, qui post baptismum, & emendationem vitam ad pristina reuertuntur, fordidus, quibus se exutos sperabant, iterum inuoluuntur. hic est canis reuersus ad vomitum.

NIC. DE LYRA.

a Vere. Et sic fidem vnius veri Dei, quam conceperat corde, confusus est ore secundum dictum Apostoli: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

b Obsecro, i. muneris gratanter, & deuote oblata.

c Viuit domo, ut ostenderet se non querere suam, sed anime sue, & corporis salutem.

d Ut tollam. Animalia sunt genita ex equo, & asina, sicut mulus e contra rio, scilicet ex equo, & asino.

e De terra Israel: quam reputabat sanctam propter cultum Dei ibi existentem: intendebat enim ea facere altare in domo sua secundum quod dicitur: Altare de terra facietis mihi, & ibi immolate Deo celi. Ideo subditur: Non enim fa. Sequitur: Hoc autem. Et subditur.

f Si adoraueris in non idolum, sed Deum verum.

g Ut ignoscatur, quia non possum istud bono modo euitare.

h Qui dixit ei: Va, in pa. acquiescen do petitioni sue: sed quia non solum adorare idolum, sed etiam simulare hanc adorationem est peccatum: ideo dicitur hic aliqui, quia Naaman erat neophytus, ideo in hoc sibi dispensauit Eliseus: & similiter quod posset edificare altare ad offerendum sacrificia extra templum, & etiam extra totam terram Israel. Sed istud non videtur conuenienter dictum. Primum, quod Naaman fuerit neophytus, quia proprie loquendo neophytus dicitur de nouo conuersus ad aliquam legem: sicut circuncisus de nouo apud Iudeos, & baptizatus apud Christianos. Naaman vero non fuit conuersus ad Iudaismum, quia non fuit circuncisus, nec per consequens ad legem Mosai cam obligatus: sed credidit Deum, qui colebatur a filiis Israel, esse verum Deum, & ab omnibus colendum, quod & multi Gentiles fecerunt, & sine legi Mosai ca obseruantia saluati fuerunt, quia ad ipsam non tenebantur, sicut alias diffusius dictum est. Secundo, quia ea, que sunt per se mala non sunt dispensabilia, quia non possunt bene, & absque peccato fieri, de quibus est simulatio idololatriæ, & ideo non videbitur bene dictum, quod Eliseus in hoc ipsi Naaman dispensauerit: sed solum ei declarauit illud esse sibi licitum, quod timebat esse illicitum, sicut solent facere conscientia timorati: habebat enim iste Naaman officium sustentandi regem, quia sicut regine modo per milites sustentantur, ita similiter tunc temporis reges per principes sagis sibi propinquos. Istud autem non erat illicitum de natura sua. equaliter enim poterat fieri extra templum idoli, sicut & intra, sicut si aliqua puella Christiana capta a Saracenis, esset

nis, esset obsequio alicuius domine deputata ad deportandum caudam suam: velis non videretur illicitum, quod eam portaret intra phanum Mahometi sicut & extra, dum tamen hoc non faceret in reuerentiam aliquam Mahometi. Sed solum intendens suum officium exequi. Et hoc peccatum Naaman ad se desolus, quod idem officium, quod licite faciebat Domino suo extra phanum idoli, posset si bi facere intra: non ad aliquam idoli reuerentiam, sed ne incurreret Domini sui offensam, & hoc concessit ei Eliseus, quia non erat illicitum, ut dictum est. Tertio non videtur bene dictum, quod ei dispensauerit de altari construendo, & ibidem offerendo: non solum extra Ierusalem, sed etiam extra Iudæam, quia illud solum fuit prohibitum Iudeis post tempus adificationem, & quando arcam Domini habuit stabilem mansorem, prout dictum fuit Deu. 12. et 1. Reg. 3. Naaman vero non tenebatur ad legem Mosai cam, ut patet in presenti casu. Si Naaman intras phanum idolorum: exercendo officium suum in sustentando Dominum suum non adoraret idolum, neque etiam simularet se adorare, neque talem adorationem sui simulationem intenderet, adhuc tamen est ibi species mali: quia his, qui talia non bene discernunt, apparere possit ipsum intrare causa adorandi, sicut, & Dominus suus intrabat. Quod licet de iure naturæ non sit prohibitum: prohibetur tamen de iure diuino, teste Apostolo. Ab omni specie mala abstinete vos, vnde declaracionem huius videtur petere Naaman. Et Eliseus declarauit sibi non esse illicitum: et hoc non dispensando, quia Eliseus non habebat potestatem dispensandi generaliter, sed hoc solum sibi declarauit.

In eodem ca. v. ubi dicitur in postilla: In Hebræo habetur: Iura, si quod miserit te Eliseus.

a Acci. autem. Rab. Cum impio Iudæos per corpus operata præsentia Christi tanquam infructuosas arbores cæderet, vnde: Ecce securis ad radicem arboris posita est, ab eis intrantem passionem corpus ipsum deferuit: profundi da descendit, quod in sepultura depositum tã quã ad manubrium ipsi redeunte resurrexit. R. curandū valde est, ne intellectus otio torpeat, ne in excitatione operis vitio elationis euascat. Gre. Mora. Ferri in manubrio intellectus est in corde, hoc ligna ceduntur, cum prauæ agentis increpantur, quod dū fluxu agitur, dū lapsus vanæ gloriæ non vitatur, ferrum in aqua perditur, quia ex dissolutio opere intelligentia fatiatur, quæ ad hoc dat: vt dñs añ oculos ex bona actione refectuat. vñ segitur. Hoc ipsum. Electi verò si qñ offendunt ad cor, velociter redeunt & culpã lachrymis insequunt. Heu heu & c. Qui stentis cautè inspicit, non solū, q mala cõmiserunt, sed et q ex accepto munere reddere bona debuerunt, & hoc est heu heu heu, & hoc mutuo accepta. ac si dicat: Illud p dissolutione negligentiæ pdidi, qd vt p bona opera redderem ex grã redemptoris accepi, sed nunq Deus mētē deferit, q in pētis lē veraciter agnoscat. Vñ Eliseus lignū deorsū misit, et ferrū in sup̄ficie attulit, qā redemptor cor pētoris hūiliat, & eā, quā amiserat intelligentia, reformat. Vnde in alia translatione dicitur, q confregit lignū, & iacta uit, & sic ferrū iussit. Lignum frangere est cor ab elatione conterere, ad imā iactare, cogitatione ppriæ infirmitatis humiliare. Illico ferrū redit: qā ad vsum exercitaciōis pristinæ intelligentia recurrit.

b Qui cum me. Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

c Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

d Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

e Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

f Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

g Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

h Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

i Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

k Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

l Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

m Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

n Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

o Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

a accepit ab eo munera, significatur cupidus in ecclesia, qui pro collatione spiritualium querit, vel repetit temporalia, & sicut lepra Naaman adheret Giezi, & semini eius, sic vitium simoniæ adheret isti, & suis sequacibus.

In. c. v. ubi dicitur in postilla. Sed istud non videtur conuenienter dictum, primo quia Naaman fuit neophytus & c.

a d d i t i o. i. Licet Naaman non fuisset conuersus ad Iudaismum, neque circuncisus, fuit tamen neophytus, quia de nouo conuersus ad legem naturæ, quam habebat non seruabat: secundum quam est illicitum adorare idolum, et etiam simulare talem adorationem, prout ipsemet postill. asserit in hoc loco, dicens q simulatio idololatriæ est per se mala, sed omnia, quæ sunt per se mala, illicita sunt de iure naturæ: cuius principale principium est, q bonum est prosequendum, & malum est vitandum, vt communiter tenetur. Sed aduertendum est, q licet idololatriæ, & eius simulatio sint illicita de iure naturæ, tamē illud quod habet speciem illius simulationis, seu adoratio, si non sit ibi adoratio, nec eius simulatio, non videtur illicitum de iure naturæ, vt patet in presenti casu. Si Naaman intras phanum idolorum: exercendo officium suum in sustentando Dominum suum non adoraret idolum, neque etiam simularet se adorare, neque talem adorationem sui simulationem intenderet, adhuc tamen est ibi species mali: quia his, qui talia non bene discernunt, apparere possit ipsum intrare causa adorandi, sicut, & Dominus suus intrabat. Quod licet de iure naturæ non sit prohibitum: prohibetur tamen de iure diuino, teste Apostolo. Ab omni specie mala abstinete vos, vnde declaracionem huius videtur petere Naaman. Et Eliseus declarauit sibi non esse illicitum: et hoc non dispensando, quia Eliseus non habebat potestatem dispensandi generaliter, sed hoc solum sibi declarauit.

In eodem ca. v. ubi dicitur in postilla: In Hebræo habetur: Iura, si quod miserit te Eliseus.

a d d i t i o. i. Verbum hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

b Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

c Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

d Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

e Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

f Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

g Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

h Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

i Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

k Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

l Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

m Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

n Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

o Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

p Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

q Iuxta hoc, quod hic ponitur in Hebræo, frequenter in sacra scriptura: & quandoq; in translatione nostra interpretatur incipere: vt Deu. 1. ubi dicitur: Incipit Moyses explanare legem: & in alijs quandoq; interpretatur intrare: vt Exo. 3. Iurauit Moyses habitare cum Iethro.

Iethro. Secundum Hebraicam veritatem verbum istud æquiuocum est, nihil aliud signans, ubi ponitur nisi altum volendi. Itaque cum dicitur: Incipit Moyses explanare: non dicit nisi, voluit Moyses explanare. Similiter ubi dicitur: Iurauit habitare, nil aliud dicit nisi voluit habitare, vnde in hoc loco dicebat Naaman Giezi, quod nellet accipere duo talenta, nec fit aliqua mentio de iuramento.

r e p l i c a. In. c. v. ubi postill. dicit Naaman: Syrum non conuersum fuisse ad Iudaismum, per consequens non neophytum, sicut quidam dixerunt. Burg. obijcit, dicens, quia natus Naaman non fuit conuersus ad Iudaismum, tamen fuerit conuersus ad legem naturæ, quam habebat non seruabat, ideo debuit dici neophytus. Sed assumptū videtur falsum, quia, secundum Apostolum, & gentes ea, quæ legis sunt naturaliter faciunt ergo non minus Naaman, quam alius. Nec sequitur: Ignorauit vnum verum Deum, & eius cultum, quem nec professus est: igitur nunc primo conuersus est ad legem naturæ, nā ipse sicut & ceteræ gentes fecit opera legis naturæ, iuxta principia illius legis naturaliter impressa, quāuis non perfecte intellexit, & fecit. Vnde sicut Iudæi legis transgressores, & Christiani mali per penitentiam, vel per prædicationem conuersi, non dicuntur neophyti, sic nec Naaman, nec alij sub lege naturæ imperfecte viuentes, habuit, nā Naaman ex habitu illius legis, q species mali sit ab omnibus naturaliter vitandæ tamen commodè vitari non posset, esse culpam venia dignam. Intelligent denique ex miraculosa cura circa eum in nomine Dei Israel facta solum illum verū Deū esse, & eum solum adorandum: hanc conclusionem elicit, q de cetero idola colere nollent. Deum Israel in omni loco etiam in templo Remmon, quando iuxta suum officium, quod in litera exprimitur intrare cum rege oporteret, qui ingressus, quia speciem mali præterire & posset, venit expandens supplicium: igitur Eliseo, vt pro huiusmodi expiatione Deū deprecari vellet. Et annuit Eliseus, dicens: vade in pace. Frustra igitur dicit Burg. quod Eliseus hoc declarauit, quod exercitium sui officij speciem mali haberet: quia Naaman hoc est lumine naturali vidit, & quia ab Eliseo petiuit solum orationem pro se ad Deum, non dispensationem, sicut quidam dicunt: nec declarationem, sicut Burg. dicit.

r e p l i c a. In. c. v. ubi postill. dicit Naaman: Syrum non conuersum fuisse ad Iudaismum, per consequens non neophytum, sicut quidam dixerunt. Burg. obijcit, dicens, quia natus Naaman non fuit conuersus ad Iudaismum, tamen fuerit conuersus ad legem naturæ, quam habebat non seruabat, ideo debuit dici neophytus. Sed assumptū videtur falsum, quia, secundum Apostolum, & gentes ea, quæ legis sunt naturaliter faciunt ergo non minus Naaman, quam alius. Nec sequitur: Ignorauit vnum verum Deum, & eius cultum, quem nec professus est: igitur nunc primo conuersus est ad legem naturæ, nā ipse sicut & ceteræ gentes fecit opera legis naturæ, iuxta principia illius legis naturaliter impressa, quāuis non perfecte intellexit, & fecit. Vnde sicut Iudæi legis transgressores, & Christiani mali per penitentiam, vel per prædicationem conuersi, non dicuntur neophyti, sic nec Naaman, nec alij sub lege naturæ imperfecte viuentes, habuit, nā Naaman ex habitu illius legis, q species mali sit ab omnibus naturaliter vitandæ tamen commodè vitari non posset, esse culpam venia dignam. Intelligent denique ex miraculosa cura circa eum in nomine Dei Israel facta solum illum verū Deū esse, & eum solum adorandum: hanc conclusionem elicit, q de cetero idola colere nollent. Deum Israel in omni loco etiam in templo Remmon, quando iuxta suum officium, quod in litera exprimitur intrare cum rege oporteret, qui ingressus, quia speciem mali præterire & posset, venit expandens supplicium: igitur Eliseo, vt pro huiusmodi expiatione Deū deprecari vellet. Et annuit Eliseus, dicens: vade in pace. Frustra igitur dicit Burg. quod Eliseus hoc declarauit, quod exercitium sui officij speciem mali haberet: quia Naaman hoc est lumine naturali vidit, & quia ab Eliseo petiuit solum orationem pro se ad Deum, non dispensationem, sicut quidam dicunt: nec declarationem, sicut Burg. dicit.

r e p l i c a. In. c. v. ubi postill. dicit Naaman: Syrum non conuersum fuisse ad Iudaismum, per consequens non neophytum, sicut quidam dixerunt. Burg. obijcit, dicens, quia natus Naaman non fuit conuersus ad Iudaismum, tamen fuerit conuersus ad legem naturæ, quam habebat non seruabat, ideo debuit dici neophytus. Sed assumptū videtur falsum, quia, secundum Apostolum, & gentes ea, quæ legis sunt naturaliter faciunt ergo non minus Naaman, quam alius. Nec sequitur: Ignorauit vnum verum Deum, & eius cultum, quem nec professus est: igitur nunc primo conuersus est ad legem naturæ, nā ipse sicut & ceteræ gentes fecit opera legis naturæ, iuxta principia illius legis naturaliter impressa, quāuis non perfecte intellexit, & fecit. Vnde sicut Iudæi legis transgressores, & Christiani mali per penitentiam, vel per prædicationem conuersi, non dicuntur neophyti, sic nec Naaman, nec alij sub lege naturæ imperfecte viuentes, habuit, nā Naaman ex habitu illius legis, q species mali sit ab omnibus naturaliter vitandæ tamen commodè vitari non posset, esse culpam venia dignam. Intelligent denique ex miraculosa cura circa eum in nomine Dei Israel facta solum illum verū Deū esse, & eum solum adorandum: hanc conclusionem elicit, q de cetero idola colere nollent. Deum Israel in omni loco etiam in templo Remmon, quando iuxta suum officium, quod in litera exprimitur intrare cum rege oporteret, qui ingressus, quia speciem mali præterire & posset, venit expandens supplicium: igitur Eliseo, vt pro huiusmodi expiatione Deū deprecari vellet. Et annuit Eliseus, dicens: vade in pace. Frustra igitur dicit Burg. quod Eliseus hoc declarauit, quod exercitium sui officij speciem mali haberet: quia Naaman hoc est lumine naturali vidit, & quia ab Eliseo petiuit solum orationem pro se ad Deum, non dispensationem, sicut quidam dicunt: nec declarationem, sicut Burg. dicit.

r e p l i c a. In. c. v. ubi postill. dicit Naaman: Syrum non conuersum fuisse ad Iudaismum, per consequens non neophytum, sicut quidam dixerunt. Burg. obijcit, dicens, quia natus Naaman non fuit conuersus ad Iudaismum, tamen fuerit conuersus ad legem naturæ, quam habebat non seruabat, ideo debuit dici neophytus. Sed assumptū videtur falsum, quia, secundum Apostolum, & gentes ea, quæ legis sunt naturaliter faciunt ergo non minus Naaman, quam alius. Nec sequitur: Ignorauit vnum verum Deum, & eius cultum, quem nec professus est: igitur nunc primo conuersus est ad legem naturæ, nā ipse sicut & ceteræ gentes fecit opera legis naturæ, iuxta principia illius legis naturaliter impressa, quāuis non perfecte intellexit, & fecit. Vnde sicut Iudæi legis transgressores, & Christiani mali per penitentiam, vel per prædicationem conuersi, non dicuntur neophyti, sic nec Naaman, nec alij sub lege naturæ imperfecte viuentes, habuit, nā Naaman ex habitu illius legis, q species mali sit ab omnibus naturaliter vitandæ tamen commodè vitari non posset, esse culpam venia dignam. Intelligent denique ex miraculosa cura circa eum in nomine Dei Israel facta solum illum verū Deū esse, & eum solum adorandum: hanc conclusionem elicit, q de cetero idola colere nollent. Deum Israel in omni loco etiam in templo Remmon, quando iuxta suum officium, quod in litera exprimitur intrare cum rege oporteret, qui ingressus, quia speciem mali præterire & posset, venit expandens supplicium: igitur Eliseo, vt pro huiusmodi expiatione Deū deprecari vellet. Et annuit Eliseus, dicens: vade in pace. Frustra igitur dicit Burg. quod Eliseus hoc declarauit, quod exercitium sui officij speciem mali haberet: quia Naaman hoc est lumine naturali vidit, & quia ab Eliseo petiuit solum orationem pro se ad Deum, non dispensationem, sicut quidam dicunt: nec declarationem, sicut Burg. dicit.

r e p l i c a. In. c. v. ubi postill. dicit Naaman: Syrum non conuersum fuisse ad Iudaismum, per consequens non neophytum, sicut quidam dixerunt. Burg. obijcit, dicens, quia natus Naaman non fuit conuersus ad Iudaismum, tamen fuerit conuersus ad legem naturæ, quam habebat non seruabat, ideo debuit dici neophytus. Sed assumptū videtur falsum, quia, secundum Apostolum, & gentes ea, quæ legis sunt naturaliter faciunt ergo non minus Naaman, quam alius. Nec sequitur: Ignorauit vnum verum Deum, & eius cultum, quem nec professus est: igitur nunc primo conuersus est ad legem naturæ, nā ipse sicut & ceteræ gentes fecit opera legis naturæ, iuxta principia illius legis naturaliter impressa, quāuis non perfecte intellexit, & fecit. Vnde sicut Iudæi legis transgressores, & Christiani mali per penitentiam, vel per prædicationem conuersi, non dicuntur neophyti, sic nec Naaman, nec alij sub lege naturæ imperfecte viuentes, habuit, nā Naaman ex habitu illius legis, q species mali sit ab omnibus naturaliter vitandæ tamen commodè vitari non posset, esse culpam venia dignam. Intelligent denique ex miraculosa cura circa eum in nomine Dei Israel facta solum illum verū Deū esse, & eum solum adorandum: hanc conclusionem elicit, q de cetero idola colere nollent. Deum Israel in omni loco etiam in templo Remmon, quando iuxta suum officium, quod in litera exprimitur intrare cum rege oporteret, qui ingressus, quia speciem mali præterire & posset, venit expandens supplicium: igitur Eliseo, vt pro huiusmodi expiatione Deū deprecari vellet. Et annuit Eliseus, dicens: vade in pace. Frustra igitur dicit Burg. quod Eliseus hoc declarauit, quod exercitium sui officij speciem mali haberet: quia Naaman hoc est lumine naturali vidit, & quia ab Eliseo petiuit solum orationem pro se ad Deum, non dispensationem, sicut quidam dicunt: nec declarationem, sicut Burg. dicit.

r e p l i c a. In. c. v. ubi postill. dicit Naaman: Syrum non conuersum fuisse ad Iudaismum, per consequens non neophytum, sicut quidam dixerunt. Burg. obijcit, dicens, quia natus Naaman non fuit conuersus ad Iudaismum, tamen fuerit conuersus ad legem naturæ, quam habebat non seruabat, ideo debuit dici neophytus. Sed assumptū videtur falsum, quia, secundum Apostolum, & gentes ea, quæ legis sunt naturaliter faciunt ergo non minus Naaman, quam alius. Nec sequitur: Ignorauit vnum verum Deum, & eius cultum, quem nec professus est: igitur nunc primo conuersus est ad legem naturæ, nā ipse sicut & ceteræ gentes fecit opera legis naturæ, iuxta principia illius legis naturaliter impressa, quāuis non perfecte intellexit, & fecit. Vnde sicut Iudæi legis transgressores, & Christiani mali per penitentiam, vel per prædicationem conuersi, non dicuntur neophyti, sic nec Naaman, nec alij sub lege naturæ imperfecte viuentes, habuit, nā Naaman ex habitu illius legis, q species mali sit ab omnibus naturaliter vitandæ tamen commodè vitari non posset, esse culpam venia dignam. Intelligent denique ex miraculosa cura circa eum in nomine Dei Israel facta solum illum verū Deū esse, & eum solum adorandum: hanc conclusionem elicit, q de cetero idola colere nollent. Deum Israel in omni loco etiam in templo Remmon, quando iuxta suum officium, quod in litera exprimitur intrare cum rege oporteret, qui ingressus, quia speciem mali præterire & posset, venit expandens supplicium: igitur Eliseo, vt pro huiusmodi expiatione Deū deprecari vellet. Et annuit Eliseus, dicens: vade in pace. Frustra igitur dicit Burg. quod Eliseus hoc declarauit, quod exercitium sui officij speciem mali haberet: quia Naaman hoc est lumine naturali vidit, & quia ab Eliseo petiuit solum orationem pro se ad Deum, non dispensationem, sicut quidam dicunt: nec declarationem, sicut Burg. dicit.

r e p l i c a. In. c. v. ubi postill. dicit Naaman: Syrum non conuersum fuisse ad Iudaismum, per consequens non neophytum, sicut quidam dixerunt. Burg. obijcit, dicens, quia natus Naaman non fuit conuersus ad Iudaismum, tamen fuerit conuersus ad legem naturæ, quam habebat non seruabat, ideo debuit dici neophytus. Sed assumptū videtur falsum, quia, secundum Apostolum, & gentes ea, quæ legis sunt naturaliter faciunt ergo non minus Naaman, quam alius. Nec sequitur: Ignorauit vnum verum Deum, & eius cultum, quem nec professus est: igitur nunc primo conuersus est ad legem naturæ, nā ipse sicut & ceteræ gentes fecit opera legis naturæ, iuxta principia illius legis naturaliter impressa, quāuis non perfecte intellexit, & fecit. Vnde sicut Iudæi legis transgressores, & Christiani mali per penitentiam, vel per prædicationem conuersi, non dicuntur neophyti, sic nec Naaman, nec alij sub lege naturæ imperfecte viuentes, habuit, nā Naaman ex habitu illius legis, q species mali sit ab omnibus naturaliter vitandæ tamen commodè vitari non posset, esse culpam venia dignam. Intelligent denique ex miraculosa cura circa eum in nomine Dei Israel facta solum illum verū Deū esse, & eum solum adorandum: hanc conclusionem elicit, q de cetero idola colere nollent. Deum Israel in omni loco etiam in templo Remmon, quando iuxta suum officium, quod in litera exprimitur intrare cum rege oporteret, qui ingressus, quia speciem mali præterire & posset, venit expandens supplicium: igitur Eliseo, vt pro huiusmodi expiatione Deū deprecari vellet. Et annuit Eliseus, dicens: vade in pace. Frustra igitur dicit Burg. quod Eliseus hoc declarauit, quod exercitium sui officij speciem mali haberet: quia Naaman hoc est lumine naturali vidit, & quia ab Eliseo petiuit solum orationem pro se ad Deum, non dispensationem, sicut quidam dicunt: nec declarationem, sicut Burg. dicit.

r e p l i c a. In. c. v. ubi postill. dicit Naaman: Syrum non conuersum fuisse ad Iudaismum, per consequens non neophytum, sicut quidam dixerunt. Burg. obijcit, dicens, quia natus Naaman non fuit conuersus ad Iudaismum, tamen fuerit conuersus ad legem naturæ, quam habebat non seruabat, ideo debuit dici neophytus. Sed assumptū videtur falsum, quia, secundum Apostolum, & gentes ea, quæ legis sunt naturaliter faciunt ergo non minus Naaman, quam alius. Nec sequitur: Ignorauit vnum verum Deum, & eius cultum, quem nec professus est: igitur nunc primo conuersus est ad legem naturæ, n

y

E a Sepulch. Non tamen
fuit sepulchus in sepulchris re-
galib. ut patet. ij. Para. xxi.
b Anno. hic consequenter de
scribitur profectio regni Iude
sub Ochozia filio Ioram cuius
malicia subditur, cum dicitur :
c Eia. qui fuit idololatra. pif-
simus, ut patet ex dictis supra
ij. li. & e. malicia ipsius Ocho-
zie subditur, cum dicitur :
d Gener. i. genus : qui mater
fuit filia Achab, vel soror
secundum alios, ut dictum est.
e Abijt. propter istam a finita
te, & ut sibi interficeretur pro-
pter suam malitiam secundum
Domini

ram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in ciuitate Da-
uid, & regnauit Ochozias filius eius pro eo. Anno duo-
decimo Iorā filij Achab regis Israel, regnauit Ochozias
filius Ioram regis Iudæ. Viginiduorum annorum erat
Ochozias cum regnare cepisset, & uno anno regnauit in
Ierusalē. Nōmē matris ei⁹ Athalia, filia Amri regis Isra-
el. Et ambulauit in uis domus Achab, & fecit quod malū est corā Dño sicut do-
mus Achab. Gener enim domus Achab fuit. Abijt quoque cum Ioram filio Achab
ad praeliū cōtra Hazael regē Syriæ in Ramoth Galaad, & uulnerauerunt Syri Ior-
am. Qui reuersus est ut curaretur in Iezrahel, quia uulnerauerant eū Syri in Ra-
moth praeliantē contra Hazael regem Syriæ. Porro Ochozias filius Iorā rex Iuda
descendit inuisere Ioram filium Anab in Iezrahel, quia ægrotabat ibi.

Domini suam: ut habetur. c. f. g.
f Qui res. Iorā filius Achab,
dimisit tamen ibi exercitum
ut ex Domini uoluntate ibi fie-
ret: cōspiratio cōtra eū ipso ab-
sente, & contra domum Achab
sicut: prædixerat Elias.

GLOS. ORDIN.
CAP. IX.

E ius. Sequitur.
a Vnde. R. d. defi-
gnat gentium
principatum,
quem Dñs destinauit, ut
sacilegam ciuitatē, q̄ pro-
phetas, & Dñm propheta-
rum occidit, & aplos eius
persecuta est, uisitatione iusta
periret, & sacerdotiū,
q̄ post Christum inaniter
habuerat destrueret, tem-
pliūq; subuerteret, nec nō,
& impiam synagogā, quæ
sanguinē sanctorum sem-
per littebat, de regni culmi-
ne precipitaret, ac rectores
illius interficeret.

NIC. DE LYRA.
CAP. IX.

E ius. Superius
descripta est re-
gni Ioram profe-
ctio, hic conse-
quenter describitur totius do-
mus Achab exterminatio: &
primo quantum ad principalis
personas, s. cuncto quantum ad
secundarias cap. x. Primam
tres, quia primò deservit ip-
sus Ioram filius Achab occisio,
secundò Ochozia regis Iudæ
persecutio, ibi Ochozias autē.
tertiò, p̄p̄s Iezabel mers &
laceratio, ibi: Venitq; Prima
adhuc in tres, quia primò de-
scribitur ipsius Iehu inuasiō,
secundò inuasiō confirmatio,
ibi: Iehu autē. tertio Domini sui
interfessio, ibi: Et ait dicit. Cir-
ca primū dicitur: Eliseus & c.
i. de discipulis suis, ut imple-
retur ipsum illud, quod fuerat di-
ctum Elie de uisione Iehu in
regem super Israel ad d. Iren-
dum domum Achab ut habe-
ret sup. ij. li. c. xix. p̄pter quod
dicit hic R. a. Sa. quod iste fuit
Ionas filius Amathi, quem su-
stinauit Elias: & ob id fuit
Elie a mare, ut esset eius dis-
cipulus, sicut dictum fuit su-
pra ij. li. c. xix.
b Accinge. i. dispone te ad eū
dum uelociter, & expedite.
c Et tol. Est autē lenticula
paruum vas ad reponēdum
oleum pro inuasiōne regum,
& pontificum, & dicitur a li-
niendū.
d Sulcata. i. aliorum, qui cum eo regunt exercitum.
e Et intro. Volebat. n. Elifus hoc fieri secretē, ne forte aliqui zelantes,
pro rege Ioram insurgerent in prophetam.
f Aperiesq; ex eadem causa.

CAP. IX.

E liseus autem propheta vocauit unum
de filijs prophetarum, & ait illi: Accin-
ge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei
hanc in manu tua, & uade in Ramoth
Galaad. Cumq; ueneris illuc, uidebis Ie-
hu filium Iosaphat filij Namfi. Et in gressu suscitabis
eum de medio fratrum suorum, & introduces in inter-
ius cubiculum, tenensq; lenticulam olei, fundes super
caput eius & dices: Hæc dicit Dominus: Vni te regem
super Israel. Aperiesq; ostium & fugies, & non ibi sub-
silies. Abijt ergo adolescens puer propheta in Ramoth
Galaad, & ingressus est illuc. Ecce autem principes exer-
citus sedebant, & ait: Verbum mihi ad te o princeps.
Dixitq; Iehu: Ad quem ex omnibus nobis? At ille di-
xit: Ad te o princeps. Et surrexit, & ingressus est cubicu-
lum. At ille fudit oleum super caput eius, & ait: Hæc di-
cit Dominus Deus Israel: Vni te regem super popu-
lum Domini Israel, & percuties domum Achab domini
tui, ut ueliscas sanguinem seruorum meorum prophe-
tarum, & sanguinem omnium seruorum Domini de ma-
nu Iezabel. Perdamque omnem domum Achab: & in-
terficiam de domo Achab mingenem ad parietem, &
clausum & nouissimū in Israeli, & dabo domū Achab
sicut domum Ieroboā filij Nabat, & sicut domum Baa-
sa filij Ahia. Iezabel quoque comedent canes in agro
Iezrahel nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium
& fugit. Iehu autem egressus est ad seruos domini sui.
Qui dixerunt ei: Recte ne sunt omnia? Quid uenit infa-
nus iste ad te? Qui ait eis: Nostis hominem, & quid
locutus sit? At illi responderunt: Falsum est, sed magis
narra nobis. Qui ait eis: Hæc & hæc locutus est mihi:
ait: Hæc dicit Dominus: Vni te regem super Israel. Fe-
stinauerunt itaq; & vnusquisque tollens pallium suum
posuerunt, & sub pedibus eius, in similitudinē tribunalis
& cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnabit Iehu. Cō-
iurauit ergo Iehu filius Iosaphat filij Namfi contra Ior-
am. Porro Ioram & obsederat Ramoth Galaad, ipse &
omnis Israel contra Hazael regem Syriæ: & reuersus
fuerat ut curaretur in Iezrahel propter vulnera, quia
perculserant eū Syri praeliantem contra Hazael regē Sy-
riæ. Dixitq; Iehu: Si placet uobis nemo egrediatur pro-
fugus de ciuitate, ne uadat & nuntiet in Iezrahel. Et
ascendit & profectus est in Iezrahel. Ioram enim ægro-
tabat ibi, & Ochozias rex Iuda descenderat ad uisi-

g. Ecce. traclantes adinuicem
de his, q̄ p̄tinent ad exercitum
regimē. Cetera patent vsq; ibi.
h. Et inter. i. infirmum, qui
non p̄tēst miagere, nisi se appo-
dia do ad parietem.
i. Et clausum. scilicet in car-
cere.
k. Et nō. i. uictum. q. d. quam-
uis talibus personis esset par-
cendum, eā quēd afflicto non
est danda afflicto, tamen eū q̄
sunt de domo Achab interfici-
ci nōr.
l. Et dā. quæ fuerunt deletæ, ut
habetur.
m. Iehu. hic consequenter ponit
tur ipsius Iehu inuasiō confir-
matio, & per hoc, q̄ alij princi-
pes exercitus cōfessentur in
eius uisione, & hoc est quod
dicitur hic Iehu au. de cubicu-
lo uis fuerat inuasiō.
n. Ad ser. i. ad alios principes
exercitus.
o. Quid ue. Reputabant au-
tem p̄phetæ infamē, eo q̄ con-
tinebant bona huius mundi,
& quia loquebantur frequen-
ter talia, quæ uidebantur alijs
aliena.
p. Nostis. Erant enim discipu-
li prophetarum religiosi, ut di-
ctum est supra. ij. ca. & ideo di-
stinguebantur ab alijs in habi-
tu, per quem cognoscebantur
esse de discipulis prophetarū,
& propter hoc dicit: Nostis. q̄
sit de prophetis, & per conse-
quens, q̄ sit locutus. uerū &
boni: & hoc ex parte Domini.
q. Falsum. uidelicet, quod pro-
pter hoc sciamus quid dixerit
in particulari, sed magis parti-
culari explicando.
r. Hæc, & hæc. uidelicet q̄ de
præcepto Domini domus Achab
esset disperdenda, sicut
prædixerat Elias propheta: &
ad hoc exequendum uenit me
in regem.
s. Festi. ut impleat uoluntatē
Dei, & q̄rēt grām regis nōi.
t. Coniū. simul iurauit & cum
principibus existentibus cum
eo, quod fideliter exequerentur
mandatū Dei: de domo Achab
disperdenda. Cetera patent ex
dictis & præc. vsq; ibi:
u. Nemo. ut proueniat nos nū-
tians Ioram aduentum no-
strum ad se munierum.
x. Et ascen. hic consequenter
describitur

MORALITER.

* a Elifus. Per Iehu promotum in regem de mandato Domini
ad puniendum homicidas. scilicet Achab, & Iezabel, & semen eo-
rum, allego: significatus su: princeps Romanus cum suo exer-
citu

Ecce

E a Regnauit. R. dicitur de
A Ochozia, q̄ xxij. annorum
erat cum regnare cepit, &
vno anno regnauit. Nam
pater eius Iorā d. viij. an-
nis regnasse & xl. vixisse.
si ita est duob. annis prior
est patre suo. Sed tradunt
Hebrei, q̄ Ioram xl. annis
vixit, & xxvij. regnauit: ex
quib. octo ei dantur, q̄ tā-
diu iuste vixit. xx quib. po-
stea regnauit in languore,
& tribulatione filio eius
adiunctum qui. xxij. anno.
fuit, cum regnare cepit, &
vno an. regnauit.

NIC. DE LYRA.

E a Regnauit. R. dicitur de
A Ochozia, q̄ xxij. annorum
erat cum regnare cepit, &
vno anno regnauit. Nam
pater eius Iorā d. viij. an-
nis regnasse & xl. vixisse.
si ita est duob. annis prior
est patre suo. Sed tradunt
Hebrei, q̄ Ioram xl. annis
vixit, & xxvij. regnauit: ex
quib. octo ei dantur, q̄ tā-
diu iuste vixit. xx quib. po-
stea regnauit in languore,
& tribulatione filio eius
adiunctum qui. xxij. anno.
fuit, cum regnare cepit, &
vno an. regnauit.

tandum Iorā. Igitur speculator, qui stabat super turrim
Iezrahel, uidit globum Iehu ueniētis, & ait: Video ego
globum. Dixitque Ioram: Tolle currum, & mitte in
occursum eorum, & dicat vadens: Recte ne sunt om-
nia? Abijt igitur qui ascenderat currum in occursum
eius, & ait: Hæc dicit rex. Pacata ne sunt omnia? Dixit-
que Iehu: Quid tibi & paci? Trāsi & sequere me. Nun-
tiauit quoque speculator, dicens: Venit nuntius ad eos
& non reuertitur. Misit etiam currum equorum se-
cundum. Venitque ad eos, & ait: Hæc dicit rex: Nun-
quid pax est? Et ait Iehu. Quid tibi & paci? Trāsi & se-
quere me. Nuntiauit autem speculator dicens: Venit
usque ad eos & non reuertitur. Est autem incessus qua-
si incessus Iehu filij Namfi. Preceps enim graditur.
Et ait Ioram: Iunge currum. Iunxitque currum eius.
Et egressus est Ioram rex Israel, & Ochozias rex Iuda
singuli in curribus suis. Egressique sunt in occursum
Iehu & inuenerunt eum in agro Naboth Iezrahelitæ.
Cumque uidisset Ioram Iehu dixit: Pax est Iehu? Et il-
le respondit: Quæ pax? Adhuc fornicationes Iezabel
matris tuæ, & ueneficia eius multa uigent. Conuertit
autem Ioram manum suam & fugiens, ait ad Ocho-
ziam: Insidiæ Ochozia. Porro Iehu & tetendit arcum
manu, & percussit Ioram inter scapulas, & egressa est
sagitta per cor eius. Statimque curruit in curru suo.
Dixitque Iehu ad Badacer ducem: Tolle proijce eum
in agro Naboth Iezrahelitæ. Memini enim quan-
do ego & tu sedentes in curru sequebamur Achab pa-
trem huius, quod Dominus & onus hoc leuauerit su-
per eum dicens: Si non pro sanguine Naboth, & pro
sanguine filiorum eius quem uidi heri, ait Dominus:
Reddam tibi in agro isto dicit Dominus. Nunc igitur
tolle, & proijce eum in agrum iuxta uerbum Domini.
Ochozias autem rex Iuda uidens hoc, fugit per uiam
domus horti: Persecutusque est eum Iehu: Et ait: Etiam
hunc percutite in curru suo. Et percusserunt in ascensu
Gur qui est iuxta Iezrahel. Qui fugit in Mageddo, &
mortuus est ibi. Et imposuerunt serui eum super cur-
rum suum & tulerunt in Ierusalem: sepelieruntque
eum in sepulchro cum patribus suis in ciuitate David.
Anno vndecimo Ioram filij Achab regis Israel, regna-
uit Ochozias super Iudam: Venitque Iehu in Iezrahel.
Porro Iezabel introitu eius audito, depinxit oculos
suos stibio, & ornauit caput suum, & respexit per fe-
nestram ingredientem Iehu per portam, & ait: Nun-
quid & pax potest esse Zambri & qui interfecit Domi-
num suum? Leuauitque Iehu faciem suam ad fe-
nestram, & ait: Quæ est ista? Et inclinauerunt se
ad eum duo, vel tres eunuchi, & dixerunt: Hæc est
illa Iezabel. At ille dixit eis: Præcipitate eam deor-
sum. Et precipitauerunt eam. Aspersusque est san-
guine paries, & equorum ungulæ conculcauerunt eā.
Cūq; introgressus esset ut comederet biberetq; ait: Ite,
& uidete maledictā illā, & sepelite eā, quia filia regis est.
Cūq; isseut ut sepeliret eam, non inuenerunt nisi calua-
riā & pedes & summas manus. Reuersiq; nūciauerūt
ei. Et ait Iehu: sermo Domini est quæ locutus est per ser-
uum suum Eliam Thebitem, dicens: In agro Iezrahel
comedent canes carnes Iezabel. Et erunt carnes Iezabel
sicut sterco super faciem terræ in agro Iezrahel, ita ut
& prætereuntes dicant: Hęcine est illa Iezabel?

regnauit per annum. & ideo C
quando dicitur hic, quod cepit. Paralip.
regnare anno. xi. regis Ioram: 21. d
intelligitur de regno eius uen-
te patre. Quod autem dicitur su-
pra q̄ cepit regnare anno. xy. Num est
intelligendum est de regno eius pax?
post mortem patris.
p. Venitq; hic describitur oc-
cisio Iezabel regis cū dicitur,
q̄ Depinxit. facie sua stibio.
r. Et or. ut esset gratior in
conspēctū Iehu.
s. Nunquid. Quod exponit
doctō. nōstri cōter negatiue. i.
sicut ille nō habuit pacem, nec
in habebis. sed hæc expositio
non concordat literę præceden-
tibus. quia ornauerat se, ut inueniret
gratiam apud eum: & ideo nō
est uerisimile, q̄ diceret sibi ver-
bum punitiui. & ideo Ha-
brai sic exponunt: Nunquid pax
est? & ibi sit punctus. & est sen-
sus: rogo ut habeas pacem me-
cum. Et sequitur: Zambri. q. d.
istud non est nouum, q̄ interfe-
cisti Ioram Dominum tuum, q̄
Zambri similiter fecit, & tunc
regnauit in pace, & post eum fi-
lius eius Achab. q. d. sic poterit
esse tibi.
t. Quæ. In Hebræo habetur:
Quis mecum. i. de parte mea.
u. Et in. factō ostendentes, q̄
uellent obedire ei.
x. Præci. quia fuerat causa, &
origo omnium malorum, pro-
pter quæ domus Achab erat
exterminanda.
y. Ser. ut habetur supra ij. li.
z. Hęcine. admirantes eius
deiectionem, & punitiōem.
D
MORALITER.
* citu ueniens contra Ie-
rusalem, quæ occidit pro-
phetas Domini & tandem
Dominum prophetarum.
b. Et egrē. per hoc autem, q̄
isti occurrerunt Iehu in cur-
ribus suis, significatum fuit,
q̄ Iudæi reuerterentur quum po-
tuerunt Romanis, sicut diffi-
se scribit Iosephus sed sicut l. de bello
Ioram, & Ochozias per Iehu
fuerunt interfeciti, hic Iudæi
per Romanos partem fue-
runt occisi, & partim captiua-
ti. Moraliter autem per Iehu
principem pōt spiritus desi-
gnari, qui carni debet domi-
nari: per Iezabel autē, & eius
filium signatur caro, & orna-
tus curiosus quasi insepara-
biliter sibi iunctus. Vnde in-
fusa eo. ca. dicitur, q̄ Iezabel
pinxit oculos suos stibio. i. e.
fucavit. Per bellū igitur Iehu
cōtra Iezabel, & eius filii si-
gnificat bellū spūs cōtra car-
nē, & opa ei⁹, q̄ ponunt Gal.
v. sic: Manifesta aut sunt opa
carnis, quæ sunt fornicatio,
immundicia, impudicitia, luxu-
ria, idololatriæ seruitus, uenefi-
cia, inimicitia, contentiones,
emulationes, iræ, rixæ, dissen-
siones, sectæ, inuidia, homici-
dia, ebrietates, comessatio-
nes, & his similia. spiritus n.
mouet prælia contra ista.
In ca. x. ubi dicitur in po-
stul. Et ideo Hebræi sic expo-
nunt: Nunquid est pax & ibi
sit punctus & c.

Tom. ij.

y 2

E In Hebræo habetur: Nunquid pax Zambri, qui interfecit Dominum suum? Unde attendendum est, qd Zambri vere interfecit Dominum suum, sed hoc non habuit durationem, nec bonum exitum: quia statim fuit igne combutus, nec regnavit nisi vii. diebus tantum. Amri vero non interfecit Dominum suum. Tum qd Zambri non erat Dominus ipsius Amri: quia patorie usurpavit regnū. Tū qd Amri non interfecit ipsam Zambri, sed ipse Zambri combussit se ipsum, quæ oīa patent. Unde expositio Hebræorum in hoc loco non valet. Primo, quia fundatur sup falsam literam, qd non dixit Amri sed Zambri, ut dictum. Secundo, quia Amri non interfecit Dominum suum, ut dictum est. Unde expositio cōis doctorum nostrorum citanda, nec est discordat cum litera præcedenti, cuius ratio est: Nā Iezabel ornauerat caput suum &c, non ut appareret gratiosior ipsi Iehu sed in eius contemptū, & ex quadam despectione, & superbia. Nō ē qd non erat locus pacificandi, voluit eū in facie contemnere, & vituperare induere.

perare induendo, & honorabiliter habitu, & prenosticando sibi, quod tali ter ei contingeret, sicut Zambri. Unde dixit prout in Hebræica litera habetur: Nunquid pax fuit Zambri, qui interfecit Dominum suum quasi dicat non: & per consequens sic contingat tibi, qui interfecisti Dominum tuum. Nec est admirandum de audacia Iezabel, quia secundum Vegetium de re militari. Cum nihil spei superest, sumit arma formido, quia sepe contingit desperatis, ut prout inquit in verba ignominiosa contra asperantes: licet non possint euadere manus eorum præsertim cum tales de sperati sunt superbi, sicut Iezabel.

REPLICA.

In c. ix. post illud adducit expositionem Hebræorum super illo. Nūquid pax est Zambri, quum repræbat Bar. & bene soluit; argumētum post illud, contra communem doctorum expositionem factum satis competenter. & signum est, qd post illud illam expositionem Hebræorum adduxit solu. n. recitanda, non approbando.

NIC. DELYRA. CAP. X.

Erant autem. De scripta occasione principalis personarum, hic consequenter describitur occisio secundariorum, & primo filiorum Ioram.

Divisa

Gen. 11. d

secundo fratrum Ochozias, ibi. Cumq; venisset. tertio sacerdotum Baal, ibi. Congregavit ergo: quarto subditorum remunerationem operum, ibi: Dixit autem. Circa primum dictum, a. Erant sec. impotes, ut dicunt aliqui, quia erant filii Ioram filij Achab, & hoc mo la bā vocant nepotes filios suos. s. filios, & filias Iacob. Alii vero dicunt, qd erant filij Achab, et fratres Ioram ipsi iuniores. b. Et ad i. filiorum Achab. c. Qui. Dicunt aliqui, & probabiliter qd ironice loquebatur, quia sicut patet ex supra dictis Iorā iuravit in Ramoth Galaad cū exercitu: & Ochozias rex Iuda cum eo: & ideo nō est verisimile, quin equi, & currus, & cetera, quæ pertinent ad bellū illuc ducta fuissent, saltē, qd ad maiore partem, & meliore: & oīa ista habebat Iehu: & per tale modū loquebatur infirmabat, quod non possent sibi resistere. Cetera facit usque ibi: d. Quis percussit, q. d. nec ego præcipiendo, nec vos exequendo sumus culpabiles: sed magis iusti, & laudabiles, quia de voluntate, & mandato Domini factum est, sicut fuit per Eliā prædictum: & mihi inimicum per eius dispendium, ut dictum est, præce.

fad domū

allegatio

nis pulchrum. i. vti

pastores al

ligatas pec

udes con

debant.

LXX. & p

le erat in

cad patorum

inuenit &c.

s. Paralip.

33. d

e. Per cussit. i. de eius genere. f. Et nō. qui suspecti erant ne fuissent sibi, & suis. g. genit. g. Et hoc dicitur hic per as picipationem, quia postea sacerdotis Baal interfecit, ut habetur infra c. ca. h. Cumq; hic consequenter describitur occisio amicorum Ioram, fratrum Ochozias, cuius mater erat soror Ioram filij Achab, & hoc est qd dicitur: Cumq; locutū erat vbi i conueniebant pastores ad comedendum, & dormiendum ppe nū, i. Inuēd propinquos, qd erant nepotes sui, qui veniebant in Samariam nescientes mortem Ioram, & Ochozias: quia regnum Iuda, unde veniebant erant

CAP. X.

Erant autem Achab septuaginta filij in Samaria. Scripsit ergo Iehu literas, & misit in Samariam ad optimates ciuitatis, & ad maiores natu, & ad aurarios Achab, dicens: Statim ut acceperitis literas has, qui

habent filios Dñi vestri, & currus, & equos & ciuitates firmas & arma, eligite meliore, & eū qui vobis placuerit de filiis Dñi vestri, & ponite eū super solū patris sui, & pugnate pro domo Dñi vestri. Timuerūt illi vehementer & dixerunt: Ecce duo reges non potuerunt stare corā eo, & quō nos valebimus ei resistere? Miserūt ergo præpositi domus, & præfecti ciuitatis & maiores natu & nuntij ad Iehu dicentes: Serui tui sumus, quæcūq; iusseris faciemus, nec cōstituemus nobis regē, quæcūq; tibi placet fac. Rescripsit autē literas eis secūdo dicens: Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorū Dñi vestri, & uenite ad me hac eadem hora cras in Iezrahel. Porro filij regis septuaginta uiri apud optimates ciuitatis nutriebantur. Cūq; venissent literæ ad eos tulerūt filios regis & occiderunt septuaginta uiros, & posuerūt capita eorū in cophinis, & miserunt ad eū in Iezrahel. Venit autē nūtiū ad eū & indicauit ei, dicens: Attulerūt capita filiorū regis. Qui rñdit: Ponite ea ad duos aculeos iuxta introitū portæ usque mane. Cumq; diluxisset egressus est, & stās dixit ad omnem populum. Iusti estis. Si ergo coniurati contra Dominum meum, & interfeci eū, quis percussit omnes hos? Videte ergo nūc, quoniā nō cecidit de sermonibus Domini in terram, quos locutus est Dominus super domum Achab, & Dñs fecit quod locutus est in manu serui sui Elię. Percussit igitur Iehu omnes qui reliqui erant de domo Achab in Iezrahel, & vniuersos optimates eius & notos & sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquie. Et surrexit & venit in Samariam. Cumq; venisset fad cameram pastorum in uia inuenit fratres Ochozię regis Iuda dixitq; ad eos: Qui nā estis uos? Qui responderunt: Fratres Ochozię regis sumus, & descendimus ad salutandos filios regis & filios reginę. Qui ait: Comprhendite eos uiuos. Quos cum comprehendissent uiuos, iugulauerunt eos in cisterna f iuxta cameram quadraginta duos uiros, & non reliquit ex eis quenquam. Cumq; abisset inde inuenit Ionadab filiū Rechab in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait * ad eum: Nunquid est cor tuū rectum cum corde meo, sicut cor meum cū corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da * manum tuā. Qui dedit ei manum suam. At ille leuauit eum ad se in currum, dixitq; ad eum: Veni mecum, & uide zelum meū pro Domino. Et imposuit currui suo duxit in Samaria.

erant in parte australi respectu Samarie, & Iezrahel, ubi Ioram fuerat occisus, erat in parte aquilonari: & factum erat recens, ita qd non erat adhuc longe diuulgatum. Cetera patet usque ibi: l. Inuenit. Ille enim cum suis ueniebat ualde religiose non habentes agros, peluineas, nec biuites vnum, in tabernaculis pro domibus habitantes, & ideo

MORALITER.

* a. Erat autem. Moralis expositio de interfectione istorum filiorum posita est capitulo præcedenti. k. Cumq; inue. io. Per istum Ionadab filiū Rechab, qui docuit filios suos ualde religiose uiuere. i. sine cultura agrorum, & vinearum, & sine potu vini, & in tabernaculis habitare, qui transferunt de loco ad locum signantur patres religiosorum pauperum & eorum filij: qui non habent immobilia bona, nec victum delicatū, nec mansionem stabilem: sed secundum mandatum superiorum suorum se transferunt de loco ad locum: & per hoc ostendunt se esse peregrinos, & aduenas in hoc mundo. Per hoc igitur, qd Iehu rex quæsiuit amicitiam ipsius Ionadab, dicens: Nūquid figuratum fuit, qd reges catholici, & potentes diuini cultus zelatores, & idololatricę, atq; uictorum aliorū destructores, qui per Iehu significatur, forēt quæsiuit familiaritatem, & amicitiam pauperum religiosorum, & etiam cohabitationem: ideo inbnditur, n. Da manum tuam. Per hoc autem, quod subditur: o. Qui ostenditur, qd dicti religiosi non debent hæc renuere, quādo uident, quod ibi proficere possunt in reprehensione malorū, & promotione bonorū qd figuratur per hoc qd subditur. p. Dixitq; nō dixit ueni me cū ad uidendum uenationē, uel aucupiu, hastiludiu, aut torneamentū: sicut faciunt aliqui clerici & in facis ordinibus, aut et in gradu maiori constituti: qui principes alioquant in talibus, quæ non decet statum suum. * Achab.

A & ideo quia erat zelator diuini honoris, sicut coniunctus per amicitiam cum Iehu, qui idololatricę & idololatriam pro uiribus d struxerat.

a. Congre. Hic consequenter describitur occisio sacerdotū Baal: & quia occiso Ioram, & de eis suzerant, & se absconderat, eos congregauit Iehu sub simulatione, quid uellet: Baal magnifice colere, & eius sacerdotes honorare. & patet litera usque ibi.

c. Proferte. ut phoc certius cognosceretur, qd esset interfecit. Cetera patet usque ibi: d. Et fecit. in d. stationē idololatrię, & ut locus illi d. feruoret cōitanti hac necessitate. e. Verū. qd cultū uirtutū sibi inuit, et exerceat, ne regnū suū ad domū Dauid reuertetur. f. Dixit aut. Hic consequenter ponitur remuneratio operum. & primo quantum ad bona, & dicitur: Dixit au. p. Ioram pphetā. sed in qd dicit R. S. a. qd ipsum inuenerat regē ad extermindm dñi. Achab sicut dictum fuit in prin. ix. ca. g. Filij tui, sicut de domo Achab fuerunt quatuor reges in regno Israel sibi succedentes. Amri, Achab, Ochozias, & Ioram, ut patet ex supradictis. sicut lo potitur remuneratio qd ad mala, cū dicitur: In die illa abominari facta erū, qd iudiciū dñi uenerat cultus uirtutū, & cum hoc multa alia mala pallulabunt: & ideo illud regnū permixtum est affligi multipliciter per Hazael regem Syrię. Et patet litera.

MORALITER.

* b. Achab co. De hoc autē mēdacio Iehu nō fuit cōmēdabilis, nec figura uirtutis: sed de feruenti zelo, quē habuit

riam. Et percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria usque ad vnum, iuxta uerbum Domini quod locutus est per Eliam. Congregauit ergo Iehu omne populū, & dixit ad eos: Achab coluit Baal parum, ego autē colam eum amplius. Nūc igitur omnes prophetas Baal & vniuersos seruos eius, & cunctos sacerdotes ipsius uocate ad me: nullus sit qui non ueniat. Sacrificium enim grande est mihi Baal. Quicumque defuerit, non uiet. Porro Iehu faciebat hoc insidiosē, ut disperderet cultores Baal, dixitq; Sanctificate diem solennem Baal. f. Vocauitq; & misit in vniuersos terminos Israel, & uenerunt cuncti serui Baal: Non fuit residuus ne vnus quidem, qui non ueniret. Etingressi sunt templum Baal, & repleta est domus Baal a summo usque ad summum. Dixitq; uis qui præerant super ueltes: Proferte uestimenta vniuersis seruis Baal. Et protulerunt eis uestes. Ingressusque Iehu & Ionadab filius Rechab templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite & uidete, ne quis forte uobiscum sit de seruis Domini, sed ut sint serui Baal soli. Ingressi sunt igitur ut facerent uictimas & holocausta. Iehu autem præparauerat sibi foris octoginta uiros, & dixerat eis: Quicumque fugerit de omnibus his quos ego adduxero in manus uestras, anima eius erit pro anima illius. Factum est autem cum complerem esset holocaustum, præcepit Iehu f militibus & ducibus suis: Ingredimini & percute eos nullus f euadat. Percusseruntque eos in ore gladij, & proiecerunt milites & duces. Et ierunt in ciuitatem templi Baal, & protulerunt statuam de phano Baal, & combusserunt & comminuerunt eam. Destruerunt quoque ad eam Baal & fecerunt pro ea latrinas usque in diem hanc. Deleuit itaque Iehu Baal de Israel. Veruntamen a peccatis Ieroboam filij Nabat qui peccare fecit Israel non recessit, nec dereliquit f uirtulos aureos qui erant in Bethel & in Dan. Dixit autem Dominus ad Iehu: Quia studiose egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis f & omnia quæ erant in corde meo, fecisti contra domū Achab: filij tui usq; ad quartā generationē sedebunt super thronū Israel. Porro Iehu nō custodiuit, ut ambularet in lege Dñi Dei Israel in toto corde suo. Nō. n. recessit a peccatis Ieroboā, qui peccare fecerat Israel. In diebus illis cepit Dñs f tēdere sup Israel. Percussitq; eos Hazael in uniuersis finibus Israel a Iordane cōtra orientalem plagā, oēm terrā Galaad & Gad & Rubē & Manassē, ab Aroer quæ est super torrentē Arnō & Galaad & Basā. Reliqua autē uerborū Iehu, & uniuersa q fecit, & fortitudo eius: nōne hæc scripta sūt in libro uerborū dierū regū Israel? Et dormiuit Iehu cū patribus suis, sepelieruntq; eū in Samaria, & regnauit Ioachaz filius eius pro eo. Dies at quos regnauit Iehu super Israel uiginti, & octo anni sūt in Samaria.

habuit ad destruendū cultū Baal. Et in hoc dedit exp. u principib. xpianis, ut sint diligētis & solerti de destructione hæresū, malā uirtutū, & consimiliū in regnis suis.

f. a. uirtutis

GLOS. ORDIN. CAP. XI.

Athalia uero. Rab. Athalia, quæ semen David extinguere moliebatur impietatem exprimit synagoga, q seminis David, hoc est Christi insidiari erat. Quæ aliqui regnare uidebatur, cum legis ceremonias tpaliter obseruabat. Interpretat. n. Athalia tpalis Dñi, Sed Iolabeth strenuitate, q interpretat fatuitas Dñi. eccle. in qua uerē sūt delitig, seruat loas. i. memoria Dñi, Christus. In quo est memoria nois Dñi, ne p crudelitatem scientis hostis intermā in cordib. electorum. Magis nutrit in domo Ioiadæ, qui dilectus Dñi sonat, de quo pr. Hic est filius meus dilectus, cuius domus scā eccle. ubi in scā fide electorū manēs quoti die facit augmentum corporis sui, donec tpe iudicii tceptū regni, & potētiam aduersus eos extollet, qui cum depuierit co gitabant. & interfecitricē sanctorū æternis deputauerit penis.

CAP. XI.

Athalia uero mater Ochozię uidens mortuum filium suum, surrexit & interfecit omne semen regium. Tollens autem Iolaba filia regis Ioram soror Ochozię, Ioas filium Ochozię, furata est eum de

Thalia uero mater Ochozię uidens mortuum filium suum, surrexit & interfecit omne semen regium. Tollens autem Iolaba filia regis Ioram soror Ochozię, Ioas filium Ochozię, furata est eum de

& Ochozias, & interpretatio nois cōgruit, nā Ochozias interpretatur tentio Dñi. Christus autē Deus est, & homo in unitate suppositi. semen autē eius uerbum euangelicū pōt dici. Semen est uerbu Dei. Per Athalia uero matrē Ochozię significatur Iudæa, quæ fuit mater legalis Christi, quia factus fuit sub lege, per hoc igitur, quod Athalia interfecit semen regium, significatum fuit, quod Iudæa delere quereretur uerbum euangelicum.

Luc. 9. b

Gala. 4. a

interfecit semen regium, significatum fuit, quod Iudæa delere quereretur uerbum euangelicum.

b. Tollens. Per Iolaba sororem regis Ochozię significatur ecclesia, q dicitur Christi soror, & sponsa. Ortus conclusus soror mea sponsa, ortus conclusus, significatur.

Allegor. Can. 4. a

rus. Per hoc igitur, qd Iolaba saluauit semen regium, significatur, qd ecclesia seruauit uerbum euangelicum, quod intantum creuit, qd prædicatum fuit per orbem etiam a tempore apostolorum, sicut diffusum ostendi super illud Plal. In omnem terram exi. so. &c. Et sicut augmentato semine regio. Ioas, Athalia fuit interfecit, sic euangelio publicato mortua fuit Iudæa, nam ex tunc obseruatio legalum fuit mortifera. Aliter potest dici, qd per semen regium possunt intelligi episcopi alijque discipuli Christi, de quibus dicitur. Quotquot autem receperunt eum dedit eis potētatem fil. &c. Iudæa uero per Athalia significatur, uoluit hoc semen interficere, & in parte occidit, ut patet de Iacob, & de Sepha. & quod alios uoluerit interficere patet ibi. Sed ecclesia per Iolaba significatur partem dicti seminis seruauit, nam Petrus ab imminente sibi morte suis precibus liberauit, & Paulum similiter in Damasco, ipsum in sporta per murum deponendo, & hoc semen sic creuit per multiplicationem credentium, & Iudæa partim occisa fuit, & partim captiua per exercitum Romanorum.

Isa. 1. b

AB. 1. a

AB. 1. b

AB. 1. c

AB. 1. d

AB. 1. e

AB. 1. f

NIC. DELYRA. CAP. XI.

Athalia. Postquam descripta sunt ea, quæ acciderunt sub regibus Iudæ præteritis. hic consequenter describitur ea, quæ facta sunt sub Athalia, quæ usurpauit sibi regnum Iudæ. & primo describitur huiusmodi usurpatione. secundo hæredis debiti institutio, ibi: Anno autem sep.

MORALITER.

* a. Atha. Per Ochoziā uero rōne dignitatis regis potest Christus designari: & quia descendit de Dauid secundum carnem, sicut &

¶ Anno au. Sortes. xxiii. erant sacer
dotum Leuitarum, & ianitorum, &
habebant totidem pōtīfices, quī su-
guli per totidem septimanas sibi ex
ordine succederent, habentes singu-
li sub se. xxiii. sacerdotēs, & totidē
Leuitas, & eiusdem numeri ianito-
res. Intrante itaq; nouo pōtīfice sab-
batho ad officiū cū noua turma fa-
cerdorum, Leuitarum & ianitorū, il-
le pontifex cum sua turma, qui tra-
facta septimana ministrauerat, post
sabbathum domum reuertebat ad
uxorem, quandiu. n. ministrabat, a
coniugali opere cessabat, in porti-
cib. circa domū Dñi usq; ad sabbat-
hū manentes. Sed tunc summus
pontifex propter necessitatē augēdi
exercitus, & eos, qui septimanam
expleuerant, retinuit, & illos qui im-
pleturi erant, suscepit: Qui & alios
quoq; Leuitas de urbib. & principes
familiarū pgregauit, quos filii regis
educturus tali rōne distinxit, ut illi,
q̄ impleuerāt sabbathū, armati cir-
cūfisterent regē in interioribus atrij
locis. Qui ad sabbathum uenerant,
domū regis. i. palatiū obseruaret, &
portam scutatorū per quā de tēplo
ad palatiū descēdebat. R. eliqua mul-
titudine exteriores attriorū ianuas q̄
turorem reginae, si q̄ moliret, custo-
dirent: postea exiit regē de domo
Dñi, ubi erat absconditus. ueneruntq;
p̄ uiam portae scutatorum in pala-
tium, & sedit super thronum regū.
b. Ad Port. Ra. In palatio porta Sur,
& domus Mellā (quē cum porta scu-
tatorum nominant) esse uidentur.
c. Scutatorum, & custodietis excubias
domus. Rab. Scutarii erant turores
regis custodiētes palatiū uestibulum.
d. Et postul. Re. In libro dierum aper-
tius: Et imposuerunt ei diademā, de-
runtq; in manu eius tenēdam le-
gem. Et erat uirū salutaris pruden-
tiē, ut post tyrannicē necem reginē,
succedenti in regnum filio regis cū
ipso regni habitu disciplina legis
Dei seruāda committeretur: & q̄ se
praelatum populo uideret regendo,
ipse se regendum diuinis legib. sub-
diti debere meminisset.

¶ *Et pepigit regi.* In Para. inter se, q̄ se lo-
co regis, & Dei cuius minister erat,
posuit: unde Ioaida recognoscens
Dñm, uel diligens interpretatur, q̄
Dñm cognoscere, & diligere do-
cuit. Pepigit frædus inter Dominū,
regem, & populum, ut rex, & popu-
lus Dño seruirent, pepigit inter re-
gem, & populum, ut populus erga
regem fideliter ageret, & rex cū iu-
stitia populum regeret.

NIC. DE LYRA.

principes. 4. tertio Athaliae interfectio. ibi. Audiuistis enim Athalia, quarto regis infanti conuictio. ibi. Pcepit ergo. Circa primum uictricis Athaliae enim erat educata a parentibus idololatriis. scilicet Achab, & Iezabel: propter quod erat nequissima intantum, quod libidine regnandi filios filij sui interfecit ex cepto Ioas, qui erat minimus, & de nouo natus, & propter hoc poterat facilius abscondi.

a. Eratque. Erat enim ista Iosaba filia regis Ioram d. fun. ti, & uxor Ioisae pontificis, qui a trib. sacerdotibus, & regia erat commissa ex causis rationabilibus. sunt dictum fuit Num. xi. c. ult. & ideo facilius potuit eum nutrire in domo Domini. Dicit autem hic R. Sal. quod puer, & nuxix sua fuerunt custoditi in solario templi Domini, ibi.

medio filiorum regis qui interfeciebantur, & nutricem eius de triclinio, & abscidit eam a facie Athalie: ut non interficeretur. Eratq; cū ea sex annis clam in domo Domini. Porro Athalia regnavit super terram septem annis. † Anno autem septimo misit Ioiada pontifex, & assumens centuriones * & † milites introduxit ad se in templum Domini.

a ¶ J. coniurationem cum principibus Leuitarum fecit.
Pepigitque cum eis fœdus. Et adiuvans eos in domo Domini, ostendit eis filium regis, & præcepit illis dicens: † Iste est sermo quem facere debetis. Tertia pars vestrum introeat sabbatho, & obsequet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Sur, & tertia pars ad portam, quæ est post † habitaculum scutariorum, & custodietis excubias Domus Messa. Dux uero partes vobis omnes egredientes sabbatho custodiant excubias domus Domini circa regem, & uallabitis eū, habentes arma in manibus uestris. Si quis autem ingressus fuerit † septum templi, interficiatur. Eritisque cum rege introeunte & egrediente. Et fecerunt centuriones iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada sacerdos. Et assumens singuli uiros suos qui ingrediebantur ad sabbathum, cum his qui egrediebantur e sabbatho, venerunt ad Ioiadam sacerdotem.

a ¶ Leuitis. b ¶ Quia David esset hostibus consecratus in domo Domini, quibus Leuiti in bello armentur.
† Qui dedit eis hastas & † arma regis Dauid quæ erant in domo Domini. Et steterunt singuli habentes arma in manu sua, a parte templi dextera usque ad partem sinistram altaris & edis circum regem. Produxitque filium regis, & posuit super eum diadema &

a ¶ Illiusque capitis regum.
¶ Legem Dei, quæ doceatur qualiter uiuat, & quid agat.
† testimonium. Feceruntque cum regem, & unxerunt, & plaudentes manu dixerunt: Viuat rex. Audiuit autem Athalia uocem currentis populi, & ingressa ad iudas in templum Domini

† testimonium . Feceruntque cum re-
gem , & unxerunt , & plaudentes ma-
nu dixerunt : Viuat rex . Audiuit autem
Athalia uocem currentis populi , &
ingressa ad turbas in templum Domi-
ni vidit regem stantem † super tribunal
iuxta morem , & † catores & tubas † pro
pe eum , omnemque populum terre letan-
tem & canentem tubis , & scidit uestimen-
ta sua , clamauitque : Coniuratio , coniu-
ratio . Præcepit autem Ioiada ceterionibus
qui erant super exercitum , & ait eis : Educi-
te eam extra septa templi , & quicumque
eâ secutus fuerit , feriarur gladio . Dixe-
rat enim sacerdos : Non occidatur in tem-
plo Domini . † Imposueruntque ei ma-
nus , † & inpererunt eam per uiam in-
troitus equorum iuxta palatium , & interfe-
cta est ibi . Pepigit igitur Ioiada foedus

a. ubi nullus audebat accedere nisi sacerdotibus, & Levitis, qui custodiebant iasa san-
cta ibide reposita: p p qd melius poterit
ibi celari, & licet alias esset illicitum nu-
trici, & pueri ibi esse, licitum tamen fuit
in tali necessitate, sicut David, & pueri-
us comederit panes sacerdotales in neces-
sitate positi: quod tamen alias fuisset eis
illicitum.

b. Anno au. hic consequenter describitur
nervi heredis infirmitas per solitudinem
iade pontificis querentis ad hoc affensum,
& auxilium principum, & nobilium re-
gni, cum dicitur,

c. Pepigitque, ut iurarent eum fideliter
in perpetuam regis debi tri: quod fecerunt
libenter: tum quia quilibet naturaliter di-
ligit Dominum suum verum: tum quia di-
splicebat eis mulieris imperium.

d. Tertia pars uestrum introeat sabb.
f. determinato per Ioiadam, & principes
ad institutionem regis.

e. Et obseruet ex do. re. ita quod ex illa
parte, ubi manebat Athalia, non posset re-
gi infirmitas inferri uolentia.

f. Tertia autem pars sit ad portam Sur-
&c. In illis, n. locis posuit custodias, unde
poterant homines intrare sacerdotum
mon, ubi rex fuerat coronatus.

g. Egreddientes sabbatho, secundu quod
habetur. i. Paralip. David ampliand cul-
tum Dei ordinant, quod essent xxxiii. sa-
cerdotes sub summo sacerdote, qui seruaret
in templo successu per hebdomadas: &
sic mutabantur in sabbatho sic & turme
Leuitarum eis ministrantibus, & cantor-
um, & ianitorum, ita quod sabbatho in-
traret sacerdos cum suis turmis, alius, qui
ministraret hebdomada precedente,
egrediebatur cum suis. Sabbatho autem il-
lo, quo Iotas fuit coronatus, Ioiada retin-
uit illos, qui debebant exire cum intran-
tibus, ut haberet maiorem populum se-
cum ad defendendum regem.

h. Si quis autem ingressus fuerit septu-
templi interficiatur. id est clarior am-
a. tri sacerdotum, quod erat circa templum.

i. Interficiatur, non tamen intra atrium,
sed extra: sicut patet. i. de Athalia. & lo-
quitur Ioiada de intrantibus atrium contra
regem institutum, non autem de illis, qui
intrabant pro eo defendendo, vel hono-
rando.

k. Produxitque filium regis. de solario
templi ad atrium.

l. Et posuit super &c. quo reges corona-
bantur, quod in templo seruabatur.

m. Et testimonium i. legem, in qua debe-
bat rex institutus studere, & meditari, &
eam seruare, ac facere obseruari.

n. Audiuit. &c. hic consequenter describitur
Athalia occiso, cum dicitur: Audiuit
autem pro solemnitate inuiti ut regis.

o. Et ingressa. Hoc uidetur esse contra il-
lud, quod dictum est, quod preceptum erat
centurionibus, quod non permitterent ali-
quem ingredi atrium, qui esset regi con-
trarius. dicendum quod Athalia sola fuit
excepta, & ideo permitti fuit ingredi, ta-
men sine comitibus, ut sic facilius & cer-
tius caperetur, & occideretur: non tamen
intra atrium, ne violaretur: sed extra, ut
patet in littera.

p. Et quicunque secutus eam fuerit,
ad sibi facienda.

q. Feriatur gladio, tanquam particeps
scilicet criminis.

r. Et imperperunt eam per uiam in in-
teriorum equorum iuxta pa. Vsq; enim ad
illum locum poterant nobiles venire equi-
tando ad templum, & ibi descendentes
procedere ultra pedibus.

s. Pepigit igitur Io. hic consequenter de-
scribitur regis infirmitas confirmatio per sa-
cia.

¶ Inter Deum

a Inter Dominum. et Domini-
gem fideliter observaret.
b Ecin. et esset populus Dei vere, &
 non fuisse.
c Et inter. et populus esset fidelis regi,
 et rex fideliter ageret ea, que essent bona
 pro communitate populi.
d Et po. ne cum induceretur rex; su-
 lennerit ad domum suam, fieret illi ali-
 quod mali.
e Et sedit. Ista enim erat consuetudo
 regis de novo inuncti, et habetur de Salo-
 mone.

GLOS. ORDINA. CAP. XII.

A No septi. Sequitur.
a Dixitque Ioas ad sacerdotes: Omnem pecuniam &c.
Mandat rex noster, vt doctores accipiant omnē
pecuniam, quæ a prætercuntibus iustis scientiis spiritualis,
vel bonorum exemplorum in thesaurum Dñi confertur, per prædicatorum officia ad instaurationem templi spiritualis conferatur, quatenus ibi quodcunque fisciūm per errorem, vel vitia inuenerint, restaurent. ne forte per negligentiam magistrorum depereat multitudo auditorum.
b Sartate. R. a. Dicit ru' nas domus Domini, vt quod cadere cœperat, fulciretur. Legit. n. in Par. q. Athalia & filij eius. i. sacerdotes idolorū quia legitur non habuisse filium, destruxerunt domum Domini, & de sanctificationis fecerunt Baal.
c Igitur vs. R. a. Ante aduētum Christi licet doctrina legis in gente Iudea fuerit. tñ per doctorem negligentiam in multis corrumpebatur, donec veniret ipse, qui legē dedit, & per sanctę trinitatis fidē decalogum in Moyse, & pphetarum scriptis spūali ter obseruandū doceret.
d Ad in. R. a. Dominus euangelicis doctōribus ait: Predicate euangelium oī creaturę, infirmos curete, mortuos suscite, leprosos munda te, gratis accepistis, gratis date. e Et tu. R. a. Pōtēss nř, qui seipsum obtulit hostiā Deo, gazofiliū vnū posuit. i. vnam catholicā ecclesiam fecit, quā foramen desup aperuit, quā trāsitiū idē ad celos parauit. f Et posuit. Rab. Altare corpus Dñi iuxta qđ gazophylatiū est, cum ecclesia Christo cōiuncta est ad dexteram ingredientium domū. Quia qui per fidē ingrediunt ecclesiam, intendunt ad eternā beatitudinē, quā dextera signat, puenire. Istuc ergo mittunt sacerdotes, qui custodiunt ostia tēpli, oēm pecuniā, quę deserit ad tēplū, cū pdicatores qui seruant introitū fidei, offerūt vota fidelū in verbis & operib. & in ecclesia ritē precib. cōmēdant Deo.

NICO. DE LYRA.
CAP. XII.

Anno sep. Hic consequenter describitur, quid factum fuerit sub regibus Iuda Aethiam sequentibus. & primo quid sub Ioas. secundo quid sub Amasia, & alijs sequentibus xiii. ca. Circa primum describitur primogeni Ioas profectio. secundum regnū Israel successio. xii. ca. Circa primum ostenditur prosperitas regni Ioas, quā vixit innocenter secundo aduersitas quando vixit in solente, ibi: Tunc ascendit. Tēpore vero prosperitatis scit reparari tēplū Domini, non quia indigeret reparatione rōne antiquitatis sēn debilitatis, quia Salomon confluxit illud ore valde forti, & solens, & consummatum fuit anno vndecimo regni Salomonis. ab illo autem tempore vsque ad regnū Ioas fluxerant cxxx. anni. Sed magis, quia Aethalia idolatriæ pessima de templo abstulerat illa, quæ poterat esse ad tēplū Baal originem.

inter Dominum & regem, & inter populum ut esset populus Dñi, & inter regē & populū. Ingressusq; est omnis populus terræ templi Baal & destruxerūt aras eius, & imagines cōtrierūt ualide. Mathā quoq; sacerdotē Baal occiderunt corā altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Dñi. Tulitq; cēturiones, & Cerethi & Phelethi legiones & oēm populū terræ, deduxeruntq; regem de domo Dñi. Et uenerunt per uiam portæ scutariorum in palatium, & sedī super thronum regum. Latatusq; est omnis populus terræ, & ciuitas conqueuit. Athalia autem occisa est gladio in domo regis. Septemq; annorum erat Ioas cum regnare cōpisset.

C A P. XII.

Anno septimo Iehu regnavit
Ioas. Quadraginta annis
regnavit in Ierusalem. No-
men matris eius Sebia de
Berfabee. Fecitq; Ioas re-
ctum coram Domino cunctis diebus, qui-
bus docuit eum Ioiada sacerdos: veruntam-
en excelsa non abstulit. Adhuc enim
populus immolabat, & adolebat in excel-
sis incensum. Dixitq; Ioas ad sacerdotes: ^a
^a ^a Vnde in Ezo. Quando toleris innumm filium israel, dabunt signa
ti pretium pro animabus suis, & non erit plaga pro pretio anime.
Omne ꝑ pecuniam sanctorum, quæ illata
fuerit in templum Domini a preterenti-
bus, quæ offertur pro pretio animæ, &
quam sponte, & arbitrio cordis sui infe-
runt in templum Domini, accipiat illam
sacerdotes ꝑ iuxta ordinē suum, ut instau-
rent ꝑ sartatecta domus, siquid necessariū
viderint in instauratione. Igitur vsque ad
viceſimum tertium annum regis Ioas, nō
instauraverunt sacerdotes sartatecta tem-
pli. Vocavitq; rex Ioas Ioiadam ponti-
ficem & sacerdotes dicens eis: Quare sar-
tatecta non instauratis templi? Nolite er-
go amplius accipere pecuniam iuxta or-
dinem uestrum, sed ad instaurationem
templi reddite eam. ꝑ Prohibitique
sunt sacerdotes vltra accipere pecuniam
a populo, & instaurare sartatecta domus.
Et tulit Ioiada pontifex ꝑ gazophylacium
vnum, aperuitq; foramen desuper, &
posuit illud iuxta altare ad dexteram in-
gredientium domum Domini, mitte-
bantq; in eo sacerdotes, qui custodie-
bant ostia omnem pecuniam quæ defere-
batur ad templum Domini. Cumq; vide-
rent nimiam pecuniam esse in gazophy-

ornatum. Igitur circa hoc primo implitur pariter precipitum. I. secundo
mandatum negligitur ibi. Igitur si; ad vicissimam tertiam. tertio opus
perficitur ibi. Cumque viderent. Circa primum dicitur:
b. Fecitque. Per hoc in natura, quod ipso mortuo male se habuit, ut pos-
sita dicatur.

c Veruntamen. licet .n. non esset licitū
immolari etiam Domino extra Ierusalē
post templi dedicationem, tamen hoc plu-
res reges permiserunt, ne sedicio moueretur
in populo, & ne talia immolaret ido-
lis, ad quod erat pronus. Omnem pecuniā
sanctorum, quae illata fuerit & c. subditur:
e Quae of. Ordinavit. n. Ioas, p. a viris,
qui erant a viginti annis, et supra qui po-
terant ad bella procedere, solueretur di-
midius scelus argenti a quolibet. & istud
vocabat pretium animae, & ultra hoc il-
li, qui erant potentiores, & duosiores of.
ferebant secundum quod eis placebat. &
ista vocabatur pecunia sponte data, & ex
tributiv. voluntatis, & ex istis debebatur
parari templum, quia neutra pecunia
erat de iure sacerdotum; & Levitarum.
f Accipiant .i. secundum quod fuerint
ad hoc ordinati.

f. i. q. 94. dī
ficabit, &
dicabatur i
vius templi
domini.

g Vi influit. i. fissuras, quae indigebant
reparatione. maxime in testis templi, quae
erant magis expostae imbris, & ven-
tis. Et dicitur factum templum a factio. ris.
quod facit factum in supino, & templum
testi.

h Igitur vsque. Hic consequenter ponitur
perfectio operis ex pecunia a populo acce-
pta cum dicitur, Cumque. ita quod in
digeat euacuatione, vt sic alia pecunia
ibidem reciperetur.

MORALITER.

* *a Anno sep.* Sequitur:
b Fecitque. Per hoc habent principes
 exemplum habendi bonos consilia-
 rios, qui doceant eos, & dirigant in
 exercitio bonorum.
d Dixitq; Ios. Præcepit enim inflau-
 rari domus Domini ruinosa, per quā
 significatur infaustior militantis ec-
 clesie, quantum ad illa, quæ patent ri-
 næ, nisi remedium apponatur. In in-
 faustatione vero tempis per præce-
 ptum Ios fuerunt artifices diu: si-
 scilicet, caesos lapidum, per quos signantur
 ecclesie prælati, qui per pœnas corri-
 pin malis, & induratos ad modum lapi-
 dent traditi iustitiæ seculari. Et celo-
 ligna rectificam per dolaturam, & per
 tores, & confessores, qui suis monitioni-
 norum reſtitutionem peccatores. Et ex-
 cludentes, & per istos significantur
 discordes ab inuicem ad unitatem pa-
 nentes, & tales in ecclesia Dei sunt valde
 uod supra dictum est: *Fecitque.* da-
 orem Iosade sacerdotis cecidit in pec-
 cato, 2. Paral. propter quod ibidem: po-
 mino concedente.

a Quod cum Rab. Resurrectio ca-
E daucris per contactum ossium
Moraliter Elisei, significat qd quicunq; fir-
- sue se- ma fide tangit mortem Christi,
- ptica & spem suam veraciter in eo col-
locat, sine dubio particeps erit
resurrectionis eius. unde: Ego
sum resur. & vi. Postquam obiit
Ioiada, ingressi principes Iuda
adorauerunt regem & dicunt
Iudai sicut Deum regem adora-
tum, & honores supra humanū
modum a subditis libenter acce-
pit. unde iram Dei subito ex-
pertus est, sicut Herodes. Non
est Deus in Israel, quia omnes
noxii erant, & idololatria pollu-
ti. Has duas glo. ex xxiii ij. Para.
transumptas vide, & potius ibi
quā hic habere locum.

NIC. DE LYRA.

a Si percussit. Erat. n. reuelatum E-
lseo, quod si rex multoties percuteret
terram absque interruptione, quod to-
taliter deiceret Syriam: non tamen
habebat licentiam dicendi hoc regi:
sed solum videndi, quid faceret, ut per
hoc haberet certum signum, quid futu-
rum esset. ideo sequitur:
b Nunc au. Spiritus. n. sanctus tan-
git

te iaculo terram. Et cum percussisset tribus vi-
cibus, & stetit, iratus est contra eū uir Dei,
& ait: Si percussisses quinque, aut sexies, siue
septies, percussisses Syriam usque ad consum-
mationem. Nunc autem tribus uicibus per-
cuties eam. Mortuus est ergo Eliseus & se-
peliuerunt eum. † Latrunculi autem de Mo-
ab uenerunt in terram in ipso † anno. Quidā
autē sepelientes hominem viderunt latruncu-
los: & proiecerunt cadauer in sepulchrū Eli-
sei. † Quod cū tetigisset ossa Elisei, reuixit ho-
mo & stetit super pedes suos. Igitur Hazael
rex Syrię afflixit Israel cūctis diebus Ioachaz.
Et misertus est Dñs eorum, & reuersus est ad
eos propter pactū suū qd habebat cū Abra-
hā & Isaac & Iacob noluit disperdere eos neq;
proicere penitus usq; in presens tēpus. Mor-
tuus est autem Hazael rex Syrię, & regnauit
Penadad filius eius pro eo. Porro Ioas filius
Ioachaz tulit vires de manu Penadad filij
Hazael quas tulerat de manu Ioachaz patris
sui iure prelij. Tribus uicibus percussit eum
Ioas, & reddidit ciuitates Israel.

git corda prophetarum eo modo, quo
vult. et ideo aliquando reuelat aliquid
futurum in generali tantum, et postea
in particulari sicut patet hic. primū
fuit reuelatum Elseo, qd si rex multo-
ties percuteret terram, deleteret Syriā:
non tamen fuit sibi reuelatum quous
esset percussurus. sed postquam percus-
serat ter, & cessauerat, reuelatum fuit
Eliseo, qd percuteret Syrios tantū trib-
vicibus, & in bellis particularibus.
c Mortuus. Hic consequenter descri-
bitur signum factum per Eliseum post
mortem eius, cum subditur:
e Quod cum. ad declarandum me-
riā ipsius Elisei. Cetera patet vsq; ibi:
f Et re. Sic. n. scribitur hic in Hebręo,
& ita dicit Hie, qd debet scribi: alle au-
tem Benadad, qui precessit Hazael,
scribitur per b in fine.

MORALITER.

a Si percussit. Mortuus est. Sequitur:
d Et proiecit. per Eliseum qui Dei
mei salus interpretatur, Dominus
noster Iesus Christus significatur, p
hoc ergo, qd mortuus ossa tangens
Elisei reuixit, significatur, qd mor-
tuus morte culpæ. si fideliter & de-
uote tangat Christum mortuum p
compassionem, redit ad vitam gra-
tię, et idem fuit significatum in alpe
ctu serpentis enei.

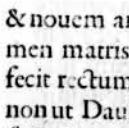
stiliam absque periculo perturbationis regni.

f Percussit ser. Filios aut eorū, qd occiderat. nō occidit. sicut scriptū est
in lege Dñi. Nō morietur pater p filijs, nec filij p patrib. & c. sequitur:
h Et apprehendit. Dicit hic aliqui, qd Petra est nōm cuiusdā ciuita-
tis. Alij autē dicūt, & verius, ut videtur, qd est nōm cuiusdā petre pre-
rupte, ubi interfecit plures de Idu-
mę secundum quod habetur ij. Par.

CAP. XIII.

N anno secundo Ioas filij Ioa-
chaz regis Israel regnauit Ama-
sias filius Ioas regis Iuda. Vigin-
tiq; annorum erat, cū re-
gnare cepisset. Viginti autem
& nouem annis regnauit in Ierusalem. No-
men matris eius Ioadan de Ierusalem. Et
fecit rectum coram Domino, ueruntamen
non ut David pater eius, iuxta omnia quę
fecit Ioas pater suus fecit, nisi hoc tantum
quod excelsa non † abstulit. Adhuc enim
populus immolabat & adolebat incensum
in excelsis. Cumq; obtinuisset regnum,
percussit seruos suos qui interfecerant re-
gem patrem suum, filios autem eorum
qui occiderant, non occidit: iuxta uerbum
quod scriptum est in libro legis Moysi, † sic
præcepit Dominus dicens. † Non morien-
tur patres pro filijs neque filij pro patri-
bus, sed unusquisque in peccato suo mo-
ricur. Ipse percussit Edom in ualle Sali-
nari. Ipse percussit decem millia, & apprehendit † Pe-
tram in prælio: uocauitq; nomen eius Iech-
el usque in præsentem diem. Tunc misit
Amasias nuntios ad Ioas filium Ioachaz

chaz regis Israel regnauit Ama-
sias filius Ioas regis Iuda. Vigin-
tiq; annorum erat, cū re-
gnare cepisset. Viginti autem
& nouem annis regnauit in Ierusalem. No-
men matris eius Ioadan de Ierusalem. Et
fecit rectum coram Domino, ueruntamen
non ut David pater eius, iuxta omnia quę
fecit Ioas pater suus fecit, nisi hoc tantum
quod excelsa non † abstulit. Adhuc enim
populus immolabat & adolebat incensum
in excelsis. Cumq; obtinuisset regnum,
percussit seruos suos qui interfecerant re-
gem patrem suum, filios autem eorum
qui occiderant, non occidit: iuxta uerbum
quod scriptum est in libro legis Moysi, † sic
præcepit Dominus dicens. † Non morien-
tur patres pro filijs neque filij pro patri-
bus, sed unusquisque in peccato suo mo-
ricur. Ipse percussit Edom in ualle Sali-
nari. Ipse percussit decem millia, & apprehendit † Pe-
tram in prælio: uocauitq; nomen eius Iech-
el usque in præsentem diem. Tunc misit
Amasias nuntios ad Ioas filium Ioachaz

a Veni, & vi-

MORALITER.

a In anno secundo. Sequitur:
g Ipse per. Edō interpretatur terre-
nus, & iō p Amasiam, qd percussit Edom,
significat in religione professus, qd † Scler-
niūdo sine proprio terrenis abren-
tuntia: & sic Edom superat in val-
le Salinarū, qd talis pñet viuere in
ualle humilitatis, et obediētę, & et
in castitate, qd per Salinas significat,
quia sicut sal præseruat carnes a pu-
trefactione corporali, sic castitas
corpus, et animam a putrefactione peccati. Unde per oppositum de lu-
xuriosis dicitur: Computrauerunt iumenta in stercore suo. Quod
exponens Grego. dicit: iumenta in suo stercore putrefecere, est car-
nales homines in sterore luxurię vitam finire.
l Tunc misit. Ex victoria. n. cōtra Edō in supbia eleuat' fuit, & sic cō-
tra regem

corpus, et animam a putrefactione peccati. Unde per oppositum de lu-
xuriosis dicitur: Computrauerunt iumenta in stercore suo. Quod
exponens Grego. dicit: iumenta in suo stercore putrefecere, est car-
nales homines in sterore luxurię vitam finire.
l Tunc misit. Ex victoria. n. cōtra Edō in supbia eleuat' fuit, & sic cō-
tra regem

a Ipse restituit terminos Isra-
el ab introitu Emath usque ad
mare solitudinis. Emath, que
nunc Epiphania dicitur, septentrio-
nalis erat terminus Israel. Mare
autē solitudinis mare mor-
tūū est, quod in latitudine per
stadia dxxx. usque ad Zoaros
Arabie, in longitudine. cl. usq;
ad uicinia Sodomorum pro-
greditur. Igitur Ieroboam ca-
strametatus contra Syros om-
nem eorum provinciam (sicut
Jonas pphetauerat) deuastauit.
b Que est in. Hephher turris erat
non longe a templo, enormis
magnitudinis, & altitudinis.
unde Hephher dicitur tenebrarū si-
ue nubes: eo quod usq; ad nu-
bes caput erigat, quē in Zacha-
ria turris nebulosa uocatur.

NIC. DE LYRA.

a Veni & ui. nos in bello die sta-
tuto.
b Carduus Li. Carduus est herba
humilis, & spinosa. & secundum
quod dicit R. Sal. hic signat Emor
patrem Sichem, qui erat infidelis.
Carduus autem signat Iacob, qui fuit
patriarcha magnus, cuius filiam f.
Dynam, petiuit Emor pro Sichem fi-
lio suo uxorem. Beñe uerō salus cō-
cid. antes carduum signant filios Iac-
ob, qui interfecerunt Emor, & Si-
chem, & eorum populum. Tempore
n. Ioas, & Amasie inter Iudeos
currebat istud prouerbum, quando
aliquis attentabat aliquid presum-
ptuosum. & ideo ipsum applicauit
Ioas sibi, & Amasie, uocans seip-
sum cardum, & Amasiam cardui,
& bellatores ipsius Ioas bestias sal-
tus. ideo subditur:
d Qua re prouo. id est bellum inter
me & te.
e Ut cauta. quia non habetis uirtu-
tem standi contra me.
f Et non ac. uolens omnibus modis
contra eum procedere. Cetera pa-
tent usque ibi:
g Et interu. ut ciuitas non posset
alios sibi resistere.
h Et obli. i. filios nobilium. ne pa-
tres eorum possent sibi rebellare.
i Vixit au. In Hebręo habetur. xv.
annis. & ij. Para. dicitur similiter.
Dicendum. quod decem anni, quib.
Amasias fugiens, tacetur hic in Hebręo
et. ij. Para. c. xxx. p. p. malitia Ama-
sias, & quia tūc nō regnauit proprie-
ter agit de occasione ipsius Ama-
sias, quia licet mors eius sit predicta:
hic subditur modus mortis, cum di-
citur: Factaq; est contra eum con-
iuratio. i. conspiratio.
l In Ieru. quia ciues uidentes mu-
rum ciuitatis interruptum, & ciui-
tatem spoliatam, & filios suos du-
los obfides in Samariam occasio-
ne superbie eius, quia noluit desiste-
re a bello contra Ioas, ceperunt tra-
stare de morte eius.
m At ille fu. quando percepit hunc
traclatum.
n Misertusque. magnam multitu-
dinem bellatorum.
o Et interfe. propter mala ipsius
predicta.
p Tulit autem uniuersus popu-
lus Iuda. Iste uocatur Ozias. quia
fuit

filij Iehu regis Israel, dicens: Veni & uideamus
nos. Remisitq; Ioas rex Israel, ad Amasiam regē Iu-
da, dicens: Carduus Libani misit ad cedrū quę est
in Libano, dicens: Da filiā tuā filio meo uxorem.
Trāseruntq; bestię saltus quę sunt in Libano,
& cōculcauerūt cardui. Percuties inualuisti su-
per Edom, & subleuauit te cor tuum. Cōtentus
esto gloria, & sede in domo tua. Quare prouo-
cas malum, ut cadas tu & Iudas tecum? Et nō ac-
quieuit Amasias. Ascenditq; Ioas rex Israel & ui-
derunt se ipse & Amasias rex Iuda in Bethfames
oppido Iudę. Percussusq; est Iuda corā Israel, &
fugerūt unusquisq; in tabernacula sua. Amasiam
uero regē Iuda filij Ioas filij Ochozias cepit Ioas
rex Israel in Bethfames, & adduxit eū in Ierusalē.
& interrupit murū Ierusalē, a porta Ephraim us-
que ad portā anguli quadringentis cubitis. Tu-
litq; omne aurum & argentum & uniuersa uasa
quę inuenta sunt in domo Dñi & in thesauris re-
gis, & obfides, & reuersus est in Samariam. Reli-
qua autē uerborum Ioas quę fecit & fortitudo
eius quā pugnauit cōtra Amasiam regem Iuda,
nonne hęc scripta sunt in libro sermonū dierum
regum Israel? Dormiuitq; Ioas cū patribus suis,
& sepultus est in Samaria cum regibus Israel: &
regnauit Ieroboam filius eius pro eo. Vixit au-
tem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquā mor-
tuus est Ioas filius Ioachaz regis Israel † viginti-
quinque annis. Reliqua autem sermonum A-
masie, nonne hęc scripta sunt in libro sermo-
num dierum regum Iuda? Factaq; est contra
eum coniuratio in Ierusalem. At ille fugit in La-
chis. Miseruntque post eum in Lachis, & interfe-
cerunt eum ibi: & asportauerunt in equis, sepul-
tusq; est in Ierusalem cum patribus suis in ciuita-
te David. † Tulit autem uniuersus populus Iu-
dę Azariam annos natum sedecim, & constitue-
runt eum regem pro patre eius Amasia. Ipse ædi-
ficauit Ailam, & restituit eam Iudę, postquam
dormiuit rex cum patribus suis. Anno quinto-
decimo Amasie filij Ioas regis Iuda, regnauit Ie-
roboam filius Ioas regis Israel in Samaria qua-
draginta & uno anno, & fecit quod malum est
coram Dño. Non recessit ab omnibus peccatis
Ieroboā filij Nabat, qui peccare fecit Israel. Ipse
restituit terminos Israel ab introitu Emat usque
ad mare solitudinis iuxta sermonē Domini Dei
Israel quē locutus est per seruum Ionam filium
Amathi prophetam, qui erat de † Geth, quę est
in Hephher. Vidit enim Dominus afflictionē Is-
rael amaram nimis: & qd consumpti essent usq;
ad clausos carceris & † extremos, & nō esset qui
auxiliaretur Israeli. Nec locutus est Dominus, ut
deleteret nomē Israel de sub celo, sed saluauit eos
in manu Ieroboā filij Ioas. Reliqua at sermonū
Ieroboā & uniuersa quę fecit, & fortitudo eius
quā præliatus est, & quomodo restituit Dama-
scum & Emath Iudę in Israel, nonne hęc scripta
sunt in libro sermonū dierum regum Israel? Dor-
miuitque Ieroboam cum patribus suis regibus
Israel, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

fuit binominis, & ut aliqui dicunt, C
trinominis, ut ibidem patet.
q Anno quin. Hic consequenter
describitur regem Israel successore,
cum dicitur: Anno quinde. f. patre
suo Ioas mortuo, sed iam ante cape-
rat regnare trib. annis uiuente pa-
tre suo, ut dicit R. Sa.
r Ipse restit. terra. n. illa erat occu-
pata a regib. Syrię, sed ipse recupe-
rauit iuxta sermonem Domini Dei
Israel, quem locutus est per seruum
suum Ionam. Hoc non scribitur in
prophetia Iona, quia habetur in lib.
xij. prophetarum, quia illa prophe-
tia solum loquitur de factio Nīnue.
Plerā autem alia fecit, & prädixit
iste Ionas, quia inuixit Iehu: & præ-
dixit eum destruturum domum A-
chab, prout dictum fuit sup. ix. c. &
filios Iehu regnatos usque in quar-
tam generationem, ut habetur sup.
x. c. quę non sunt ibi scripta, sicut &
Christus multa fecit & dixit, quę
non sunt scripta in euangelio. Dicit
tamen R. Sa. Quod hic dicitur, f. r.
bitur in prophetia Iona per quāda-
similitudinem, quia sicut per prædi-
cationem Iona infortunū ciuitatis
Nīnue mutatum est in infortu-
nium, eo quod Nīnuius egerunt pe-
nitentiam, sic & hic dicitur. Vidit
n. Dominus afflictionē Israel ama-
ram nimis & c. quia conuersa est in
consolationem tempore istius Iero-
boā unde subditur: Sed saluauit eos
in manu Ieroboam & c. & hoc fuit
prædictum per Ionam prophetam.
l Qui erat. supra dicitur, quod erat
de Sarephā, quia fuit filius mulie-
ris Sarephane. Dicitur, quod hic
nominatur de Geth, quę est uilla
in regno Israel, & ibi fuit sepultus,
& ab illo loco d. nominatur hic eum
scriptor huius libri.
t Quę. Illa Hephher est alia ab illa
Hophir, qd est in I. dia: ubi mittebat
Salomon naves pro aurū quærendo.
Unde & in Hebręo prima littera hu-
ius Hophir est. Ain: alterius uerō
prima littera est Aleph.
u Usque ad clau. abiectos, quam-
uis, n. talis debet parci, eo quod af-
flictus non est addita afflictio: reges
tamen Syria non eis perpercerant,
quando eos ceperant, nolentes conte-
rere populum Israel. Cetera patent.

MORALITER.
* tra regem Israel pugnare uo-
luit, unde sibi male contigit. Per
hoc igitur significat religiosum
de perfectione sui status super-
bientem, & secularis aliquando
meliores ipso continentem, si-
milem Phariseo qui dicebat de
seipso. Non sum sicut ceteri ho-
minum, rap. adul. & c. Et quia hic
per superbiam eleuatur, ad obti-
nendum ecclesię gradum indebi-
tum sibi conatur, propter quod
dicendum est ei a superiori quod
subditur.

c Contentus esto gl. & c. i. in reli-
gione: quia tibi non expedit pro-
moueri ad altera pp quod bea-
tus Franciscus interrogatus a Pa-
pa, si uellet, quod frater suus pro-
moueretur ad ecclesiasticas di-
gnitates respondit: Domine fra-
tres mei ideo uocati sumus mō-
res, & maiores fieri non prouo-
cant, si uultis quod faciant fructum
in ecclesia Dei, dimitte
eos in statu uocationis eorum, &
ad dignitates ecclesiasticas ascen-
dere nullatenus permittatis.

GLOSSA ORDINARIA
CAP. XV.

Anno uicesimo. Hic est Ozias, qui dum sacrificare in templo uellet contra legem Moyſi, percussus est lepra. Hic diabolus significat, cui lepra iniquitatis infanabilis est: quia cum maiora se appeteret, sedate pessima lepra notabilis esse eius, de domo eiectus est: & percussus usque in finem leprosus separatus a populo Dei. Hoc regnante Etaias propheta oculos ad celum non leuauit: non sunt ei reſerata caeleſtia, sed post mortuum est, dum Pharaon uixit, populus Israel ex Iuda, & palacium opere non suspirauit ad Deum: sed post Pharaonis mortem ascendit clamor eorum ad Deum. Si ergo intelligas in Ozia, & Pharaone contrarias fortitudines, uidebis quomodo illis uiuibus nullus nostrorum uideatur, & suspiraret, regnante peccato Aegyptiis extruimus ciuitates, & uersamur in sordibus. Ozias edificauit portam ualidis, quae superius porta Ephraim dicitur.

Ipse & i.

NICOL. DE LYRA.
CAP. XV.

Anno uicesimo. Hic est Ozias, qui dum sacrificare in templo uellet contra legem Moyſi, percussus est lepra. Hic diabolus significat, cui lepra iniquitatis infanabilis est: quia cum maiora se appeteret, sedate pessima lepra notabilis esse eius, de domo eiectus est: & percussus usque in finem leprosus separatus a populo Dei. Hoc regnante Etaias propheta oculos ad celum non leuauit: non sunt ei reſerata caeleſtia, sed post mortuum est, dum Pharaon uixit, populus Israel ex Iuda, & palacium opere non suspirauit ad Deum: sed post Pharaonis mortem ascendit clamor eorum ad Deum. Si ergo intelligas in Ozia, & Pharaone contrarias fortitudines, uidebis quomodo illis uiuibus nullus nostrorum uideatur, & suspiraret, regnante peccato Aegyptiis extruimus ciuitates, & uersamur in sordibus. Ozias edificauit portam ualidis, quae superius porta Ephraim dicitur.

separata: & propter hoc non ueniebant ad ipsum iudicia. propter quod G. subdit: Ozias uero filius regis gubernabat palatium. & iudicabat in iudicio. p. v. l. m. ad placitum & c.

CAP. XV.

Anno uicesimo septimo Ieroboam regis Israel, regnauit Azarias filius Amasiae regis Iudae. Sedecim annorum erat cum regnare cepisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. Fecitque quod erat placitum coram Domino, iuxta omnia quae fecit Amasia pater eius. Veruntamen excelsa non est demolitus. Adhuc populus sacrificabat & adolebat incensum in excelsis. Percussit autem Dominus regem & fuit leprosus usque in diem mortis suae, & habitabat in domo libera seorsum. Iotham uero filius regis gubernabat palatium: & iudicabat populum terrae. Reliqua autem sermonum Azariae, & uniuersa quae fecit nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iudae? Et dormiuit Azarias cum patribus suis, sepelieruntque eum cum maioribus suis in ciuitate Dauid: & regnauit Iotham filius eius pro eo. Anno tricesimo octauo Azariae regis Iudae, regnauit Zacharias filius Ieroboam super Israel in Samaria sex mensibus, & fecit quod malum est coram Domino, sicut fecerant patres eius. Non recessit a peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. Coniurauit autem contra eum Sellum filius Iabes, percussitque eum palam, & interfecit, regnauitque pro eo. Reliqua autem uerborum Zachariae, nonne haec scripta sunt in libro sermonum regum Israel? Ille est sermo Domini quem locutus est ad Iehu dicens: Filius tui usque ad quartam generationem sedebunt de te super thronum Israel. Factumque est ita. Sellum filius Iabes regnauit tricesimonono anno Azariae regis Iudae, regnauit autem vno mense in Samaria. Et ascendit Manahem filius Gadi de Therſa, venitque in Samariam, & percussit Sellum filium Iabes in Samaria, & interfecit eum, regnauitque pro eo. Reliqua autem uerborum Sellum & coniuratio eius per quam retedit insidias, nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel? Tunc percussit Manahem Thapsa & omnes qui erant in ea, & terminos eius de Therſa;

MORALITER.

Anno uicesimo septimo Ieroboam regis Israel regnauit. Huius regis historia breuiter hic scribitur. sed. i. Paralipomen. xv. perſecutus ponitur propter quod ibi ponitur expositio mystica, domino concedente. Reliqua uero huius capituli sunt descriptiones quorundam regum tibi succedentium, de quibus non apparet mihi aliquid nouabile exponendum usque ad illum locum.

Regnauit

A Ipse edificauit. Raba. Iotham edificauit portam domus domini excelsam, quae in Actib. apostolorum speciosa dicitur, & ab Hebraeis porta Iotham uocatur.

NIC. DE LYRA.

A Ipse edificauit. Raba. Iotham edificauit portam domus domini excelsam, quae in Actib. apostolorum speciosa dicitur, & ab Hebraeis porta Iotham uocatur.

Noluerant enim aperire ei. Et interfecit omnes pregnantibus eius, & scidit eas. Anno tricesimonono Azariae regis Iudae regnauit Manahem filius Gadi super Israel decem annis in Samaria, fecitque quod malum erat coram Domino. Non recessit a peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel cunctis diebus eius. Veniebat Phul rex Assyriorum in terram, & dabat Manahem & firmaret regnum eius. Indixitque Manahem argentum super Israel cunctis potentibus, & diuitibus, ut daret regi Assyriorum quinquaginta siclos argenti per singulos. Reuersusque est rex Assyriorum, & non est moratus in terra. Reliqua autem sermonum Manahem & uniuersa quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel? Et dormiuit Manahem cum patribus suis. Regnauitque Phaccia filius eius pro eo. Anno quinquagesimo Azariae regis Iudae regnauit Phaccia filius Manahem super Israel in Samaria biennio, & fecit quod erat malum coram Domino. Non recessit a peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. Coniurauit autem aduersus eum Phacee filius Romeliae dux eius, & percussit eum in Samaria in turre domus regiae iuxta Argob, & iuxta Arie, & cum eo quinquaginta uiros de filiis Galaaditarum, & interfecit eum, regnauitque pro eo. Reliqua autem sermonum Phaccia, & uniuersa quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel? Anno quinquagesimo secundo Azariae regis Iudae, regnauit Phacee filius Romeliae super Israel in Samaria viginti annis, & fecit quod malum erat coram Domino. Non recessit a peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. In diebus Phacee regis Israel venit Theglath phalsar rex Assur, & cepit Aion, & Abel domum Maacha, & Ianoe, & Cedec, & Asor, & Galaad, & Galilaeam, & uniuersam terram Nephthali, & transtulit eos in Assyrios. Coniurauit autem, & tendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romeliae, & percussit eum, & interfecit, regnauitque pro eo uicesimo anno Iotham filij Oziae. Reliqua autem sermonum Phacee, & uniuersa quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel? Anno secundo Phacee filij Romeliae regis Israel regnauit Iotham filius Oziae regis Iudae. Viginti quinque annorum erat cum regnare cepisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Ierusalem Sadoc. Fecitque quod erat placitum coram Domino iuxta omnia quae fecerat Ozias pater suus operatus est, ueruntamen excelsa non abstulit, adhuc populus immolabat & adolebat incensum in excelsis. Ipse edificauit portam domus Domini sublimissimam. Reliqua autem sermonum Iotham, & uniuersa quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum

C a tempore quo pater suus fuit percussus lepra, indicabat populum terrae, ut praedictum est. Alter soluit Raba. di. q. iii. de annis. A. haz. subtrahit hic scriptura propter suam malitiam, & attribuit eos Iotham. Anno. hic reuertitur scriptura ad describendum consummationem regni Iotham: de cuius principio supra mentionem fecerat sed hic reuertitur. & pater litera vsque ibi: x. Fecitque quod erat. Et propter hoc Dominus dedit ei prosperitatem in edificando urbes, & caelestia, & debellando reges filiorum Ammon quem redegit sub tributum, ut plenius habetur. y. Para. y. Iuxta omnia quae fecit. imitant eum in bonis, non autem in malis. y. d. y. Para. y. dicitur: Fecitque quod rectum erat iuxta oia, quae fecerat Ozias pater eius. subditur: Excepto quod non est ingressus templum domini, uisitando sibi pontificis officium, sicut fecerat pater eius. z. Ipse edi. & c. Dicunt communiter doctores nostri, quia ista est porta, quae uocatur porta templi speciosa: sed non uidetur uerum, quia postea dicitur: burgardam incendit templum domini, & domum regis, & ciuitatem Ierusalem, ut habetur, & ideo illa, quae

MORALITER.

A Regnauit Iotham. si. Sepulatio quitur: y. Ipse edificauit portam domus domini excelsam, qui perfectus interpretatur, Deus ipse significatur. Nam ut dicitur. v. Metaph. perfectum est cui nihil deest: & ideo solus Deus est simpliciter perfectus, quia nullo indiget alio. & quicquid est perfectionis in alijs totum in se continet eminenter. Ipse uero quia duplice domum habet. corporalem, & spiritualem, allegoricam, anagogicam. Prima est uirgo Maria, i qua corporaliter habitauit. Secunda est fidelis anima, i qua per gratiam requiescit. Tercio est militas ecclesia, in qua habitat per eucharistiam sacrum. Quarta est triumphans ecclesia, in qua se ostendit Beatus per aspectum clarum. Porta prima domus est humilitas, ex qua uirgo Deum cocepit. Ber. Et si placuit ex uirginitate, tunc ex humilitate cocepit, de altitudine uero huius portae dicit Ber. Quae est tunc sublimis humilitas, quae cedere nescit honoribus, insolecere gloria nescit, mater Dei eligit, & ancilla se noiat. Porta uero secunda domus est fides, quae pedit charitatem per quam Deus inhabitat meretur. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. De sublimitate huius portae dicitur: Fides est substantia sperandarum rerum. Porta uero tertia domus est baptisimus, quae est ianua sacrorum, de altitudine uero huius portae dicitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Porta uero quarta domus est resurrectio Christi, vel eius ascensio, oportuit pati Christum, & resurgere a mortuis, & ita intrare in gloriam suam. Er Mar. v. d. dicitur: Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis assumptus est in celum, & sedet a dextris Dei. Et sic patet sublimitas huius portae.

entis cum populi ad pœnam inferni.

GLOS. ORD. CAP. XVII.

E *Adid. Rab. Rex As-
synus. id est diabolus
cum suo exercitu po-
pulum ecclesiasticum
obediendo, & deu-
stando quotidie affi-
cit, cum eos propter
peccata commissa de
sedibus propriis e-
uellens defert in ter-
ram alienam: unde:
Super illumina Ba-
bylonis illic sedim?
& fleuimus, dum re-
cordamur Sion.
b. Et iniquusque. Ra. In
libro locorum legi-
tur, quod Benoth, &
Nergel fuerunt ciuita-
tes, quas construxe-
runt in Iudea, qui de
Babylonia transierat.
Atima quoque oppi-
dum edificauerunt,
q ad ea uenerant de
Emath, Nebath, &
Tharthac ciuitates
sunt quas Heuui in
Iudea conderunt.
Ra. V. iuxta conse-
quentia sermonis, et
idoioru qd. h. gētes
prius semierant, hic
posse vocabula intel-
ligi quia cū dictū ef-
set: Et unaqueq; gēs
fabricata ē Deū suū,
quasi ad expletionē
sue iubiūctum est:
F. Viri Babylonicī se-
cerunt Sochoth Be-
noth i. tabernacula.*

NIC. DE LY.
*q. si quis e. d. i. e. o-
rum. ablatio ibi: Pri-
mum dicitur: Factū est
multipliciter, & longo
tempore.
a. Et am. propter quod
iustum erat, quod ipsi
milititer conseruerunt,
& deiecerunt de terra.
b. Et regum. Iud. quod
pre-
mittitur: iuxta ritū ge-
ntium: quia reges Israel
primo declinauerunt ad
idolatriam, & ex con-
sequenti populus. unde
frequenter dictum est in
precedentib. q. reges Is-
rael ambulabant in uis
Ieroboam qui peccauit,
& peccare fecit Israel.
c. A turre. Vocatur hic
turris in Iosodum fortali-
tati ubi sunt pauci habi-
tatores. Et est sensus, q.
a minima uilla vsq; ad
maximam in omnib; u-
gebat idolatriam.
d. Feceruntq; ver. id
est facta sine opera, eo
modo loquendi, quo d. ci-
tur supra. Quo. l. est uer-
bum, quod factum est.
e. Et coluerunt. id est
idola, que a Iud. is uo-
cantur: immunditia.
f. Et testis. Hic conse-
quenter describitur pec-
canti m.*

autē cum peccassent filij Israel Domino Deo suo, qui eduxerat eos de terra Aegypti, de manu Pharaonis regis Aegypti, coluerunt Deos alienos, & ambulauerunt iuxta ritum gentium, quas con- fumpserat Dñs in conspectu filiorum Israel, & regum Israel, quia similiter fecerant. Et irritauerunt filij Israel uerbis non rectis Do minum Deum suum, & edificauerunt sibi excelsa in cunctis vr- bibus suis, a turre custodum vsq; ad ciuitatem munitam. Fecerunt que sibi statuas, & lucos in omni colle sublimi, & subter omne li- gnum, & nemorosum, & adolebat ibi incensum super aras, in mo- rem gentium, quas trāstulerat Dominus a facie eorum. Fecerunt- que uerba pessima, irritantes Dominum, & coluerunt in mundi- tias, de quibus praeceperat Dominus eis, ne facerent uerbum hoc.

Et testificatus est Dominus in Israel, & in Iuda per manum t om- nium prophetarum, & uidentium, dicens: Reuertimini a uis ve- stris pessimis, & custodite praecepta mea, & t ceremonias iuxta t omnem legem, quam praecepi patribus uestris, & t sicut misi ad uos in manu seruatorum meorum prophetarum. Qui non au- dierunt, sed indurauerunt ceruice in suam. Iuxta ceruicem patrū suorum, qui t noluerunt obedire Dño suo. Et t abiecerunt legi- ima eius, & pactum quod pepigit cum patribus eorum, & t edificationes, quibus testificatus est eos. Secutiq; sunt uanitates, & uane egerunt, & secuti sunt gentes, quae erant per circumitum eo- rum, super quibus praeceperat Dñs eis, ut non facerent sicut, & ille faciebat. Et dereliquerunt omnia praecepta Dñi Dei sui. Fecerunt- que sibi cōstatiles duos uirtulos, & lucos, & adorauerūt uniuersam militiā celi. Seruieruntq; Baal, & cōsecrauerūt ei filios suos, & fi- lias suas per ignē. Et diuinationibus insueiebāt, & augurijs, & tra- diderūt se, ut faceret malū corā Domino, & irritauerunt eū. Iratus- que est Dñs uchemēter Israeli, & abstulit eos a cōspectu suo, & nō

remanit nisi tribus Iudā tantummodo. Sed nec ipse Iuda custodi- uit mādata Domini Dei sui: uerumtamen ambulauit in t errori- bus Israel, quos operatus fuerat. Proiecitq; Dominus omne s me Israel, & afflixit eos: & tradidit eos in manu diripientium, donec proijceret eos a facie sua, t ex eo iam tēpore, quo scissus est Israel a domo Dauid, & constituerunt sibi regem Ieroboam filium Na- bat. Separauit enim Ieroboam Israel a Domino Deo, & peccare eos fecit peccatum magnum. Et ambulauerunt filij Israel in uni- uersis peccatis Ieroboam, quae fecerat, nec recesserunt ab eis us- quequo auferret Dominus Israel a facie sua, sicut locutus fuerat in manu omnium seruatorum suorum prophetarum. Translatusq; est Israel de terra sua in Assyrios vsq; in hanc diem: t Adduxit au- tem rex Assyriorum uiros de Bayblone, & de Cutha, & de Ana, & de Emath, & de Sepharuaim, & collocauit eos in ciuitatibus Sa- maria pro filiis Israel, qui possederunt Samariam, & habitaue- runt in vrbus eius. Cumq; ibi habitare cōpissent, non timebāt Dominum, & immisit eis Dominus leones, qui interficiebant eos. Nuntiatumque est regi Assyriorum, & dictum: Gentes quas translulisti, & habitare fecisti in ciuitatibus Samariae, ignorant t legitima Dei terrae, & immisit in eos Dominus leones, & ecce interficiunt eos, eō quod ignorent ritum Dei terrae. Pre- cepit autem rex Assyriorum, dicens: Ducite illuc vnum de sacerdotibus, quos inde captiuos adduxistis, ut uadat, & ha- biret cum eis, & doceat eos t legitima Dei terrae. Igitur cum uenisset unus de sacerdotibus his, qui capriui ducti fue- rant de Samaria, habitauit in Bethel, & docebat eos quo- modo colerent Dominum. Et unaquaeque gens fabricata est Deum suum. Posueruntq; eos in phanis excelsis, quae fecerant Sa-

*cantium reprehensio, vi
delicet per prophetas a
Deo missis, qui erant di-
gni fide.
g. Qui non au. hic con-
sequenter ponitur eorum
oblatio in malis per-
suadendo. ideo subditur:
h. Et abiecit. quantum
ad ceremoniam praece-
pta.
i. Et pactum. quantum
ad iudicia.
k. Et testificatus. quā-
tum ad iudicia, quae proce-
dunt per testes. Vel aliter:
Testificationes. id
est penas in lege commi-
natas transgressis, quas
non timentur.
l. Secutiq; sunt. id est
idola uana uirtutem nō
habentia.
m. Feceruntque sibi
cōstatiles duos. tempore
n. Et adorauerūt uni-
uersam militiā. id est
solē, & lunam, iouem uene-
rem, & sic de alijs.
o. Et cōsecrauerūt expo-
sitionem est de Achaz
capitulo precedenti.
p. Et tradidit. uolunta-
ti demonis in omnibus
assentiendo.
q. Sed nec ipse. quia
aliqui de regibus Iuda
deprauati fuerant per
uiores, quas acceperat
de filiabus regum Is-
rael, ut patet ex supra-
dictis.
r. Ex eo. extunc enim
doli uauit Israel a uero
cultu Dei per ipsum Te-
roboam.
s. Transla. propter ma-
la praedicta.
t. Adduxit. Hic con-
sequenter describitur po-
puli extranei adductio,
cuius dicitur: Adduxit.
Ieroboam enim illam ter-
ram secum tenere sub
manu sua, & ideo amo-
to populo nativo fecit il-
lic uenire homines de re-
gno suo, qui essent sibi
magis fideles.
u. Non t. quia erant
nutriti in idolatria.
x. Et immi. Tim quia
terra pro magna parte
erat deserta, & ideo
multiplicata fuerunt
ibi bestiae. Tim in pa-
nam suis idolatriae.
y. Ignorant. Ibi enim,
qui erant Gentiles cre-
debant, quod secundum
multitudinem terrarū,
& regnorum esset mul-
tudo Deorum, quoniam
quilibet in terra sibi ap-
propriata cultum sibi de-
bitum, & specialem uel
les habere. & ideo mis-
sus fuit illic unus de sa-
cerdotibus terrae Israel.
z. Et docebat eos. non
tamen perfecte, quia e-
rat de sacerdotib. Sama-
riae, & nō de Ierusalem.
a. Et unaquaeque gēs.
i. fecit sibi idola simile
q illi quod*

Benoth, quod est nomen idoli: In se-
quentibus ostenditur Adramelech,
& Anamelech idola fuisse uerbis Se-
pharuaim, ita ut consequens, ut &
Nergel Cuthenorum, Atima Ema-
theorum, Nebahath, & Tharthac
idola fuerunt Heuonum.

*a. Et cum. Habent heretici quaedam
sacramenta communia cum sancta
ecclesia, & quasdam sententias scri-
pturarum rite intelligunt: sed tamen
idolis immundorum spirituum ser-
uiunt. Vt eis timorem dei rite custo-
dire, cum secundum sensum suum
veritatis se putant fauere: sed quia
atholicae fidei ueritatem spernunt ma-
lignorum spirituum uoluntatibus
obtemperant, & non solum inuen-
tores primi errorum (quos patres Sa-
maritanorum significant) hoc faci-
unt, sed & sequaces eorum, quos
filiorum nomine, & nepotum intel-
ligimus.*

NIC. DE LYRA.
*q. illi, quod colebat in ciuitate, uel terra,
unde fuerat illuc adducta.
a. Viri. Quod in Hebraeo sonat tabernacu-
lum alarum. Dicit enim Ra. Sa. quod istud
idolum erat factum ad modum gallinae ha-
bentis pullos, ita quod Sochor signat do-
mum, Benoth autem idolum, seu idola ibi
posita. Babylonijs enim multum inuehebant
tur constellationibus, & ideo aliqui eorum
fecerunt idolum in ueneratione constella-
tionis, quae apud uulgares uocatur Gallina
Pullinaria: apud literatos uero Pleiades:
sicut & aliqui alij faciebant imaginē so-
lis, & aliqui lune, prout habetur in pluri-
bus locis scripturae.
b. Et nō. sed non secundum instructionem
sacerdotis praedicti, unde & recipiebant
B. quique libros Moysi, & sic partim erant
Gentiles, partim Iudei.
c. Fecer. id est de uilibus personis, quae non
erant*

GLOS. ORD. CAP. XVIII.
Nno ter.
Ezechias. Apprehendens Dominum, vel forti-
tudo Domini. Nam redemptor noster Domi-
nus fortis Dominus potens in praelio, non solum
idola gentium contriuit, & cultum
idololatriae dissipauit, quatenus
uiniis Dei notitiam haberent, cuius-
que cultui digne manciparentur:
quin ipsam literam legis Moisaicae,
quam ille populus legalis assidue la-
tione resonabat, ac pro magno ha-
bebat, contriuit, ac sensum spiritua-
lem in ea intelligere eos docuit.

*c. Confregitque. Ezechias serpentem
confregit, quia in Domino Deo spe-
rauit, non in aneo serpente.
d. Nebuslan uo. & c. quod interpreta-
tur as eorum, ut quem illi pro numi-
ne colebant, in dictis eius metallum
eum esse, non Deum agnoscerent.
e. Rabfac en*

NICO. DE LYRA.
CAP. XVIII.
Nno tercio. Superius in hoc
quarto actum est de debilita-
tione regni Iudae, & Israel si-
mul, & de regni Israel totali
deiectione, hic consequenter agitur de re-
gno Iudae per se, et de eius destructione. ubi
primo ponitur, quid actū est sub Ezechia.
secundo sub Manasse, & Amon. c.
xxi. tercio quid sub Iosia, & Ioachaz. ca. xxij. quarto quid sub Ioachim.
c. xxij. quinto quid sub Sedechia. c. xxx. Circa primum ostenditur pri-
mo Ezechiae conuersatio laudabilis. secundo eius liberatio terribilis. c.
xix. tercio sanatio mirabilis. c. xx. Circa praesens caput. ostenditur pri-
mo: quomodo Ezechias laudabiliter se habuit in prosperis, secundo in ad-
uersis, ubi. Anno quatuordecimo. Prima in duas. in partem principalem,
& inciden-

sis, quae fecerant Samaritae, t gens, &
gens in urbibus suis, in quibus habita-
bant. Viri eum Babylonijs fecerunt
Socoth Benoth. Viri autem Cuthae fe-
cerunt Nergel: & uiri de Emath t fe-
cerunt Atima: porro Heuui fecerunt
Nebahaz, & Tharthac. Hi autem, qui
erant de Sepharuaim cōburebant filios
suos igni, Adramelech, & Anamelech
dijs Sepharuaim, & nihilominus cole-
bant Dñm. Fecerunt autem sibi de no-
uissimis sacerdotes excelsorū, t pone-
bant eos in phanis sublimibus. Et cum
Dñm t colerēt dijs quoq; suis seruiebāt
iuxta cōsuetudinem gentiū, de quibus
trāsati fuerant Samaria. Vtq; in praesen-
tē diem morē sequuntur antiquū. Non
timent Dñm, neq; custodiūt t ceremo-
nias eius, atq; iudicia, & legem, & māda-
tū quod praeceperat Dominus filiis Ia-
cob, quē cōstituit Dominus Israel et percus-
serat eis pactū, & mandauerat eis, dicens: Nolite timere Deos alienos,
& nō adoretis eos, neq; colatis eos, & nō im-
moletis eis, sed Dñm Deū ue-
strū, qui eduxit uos de terra Aegypti in
fortitudine magna, & in brachio
extento: ipsum timere, & illum adorare,
& ipsi immolare. t Ceremonias quoq;
& iudicia, & legē, & mandatū quod
scripsit uobis, custodire: ut fa-
ciatis cūctis diebus: & non timeatis
Deos alienos. Et pactū quod percussit
uobiscū, nolite obliuisci, nec colatis
Deos alienos. sed Dñm Deū uest-
rū timere, & ipse eruet uos de manu
omniū inimicorū uestrorum. Illi uero
nō audierūt, sed iuxta cōsuetudinē
suā pristinā ppetrabāt. Fuerūt igitur
res iste timētes quidē Dñm, sed
nihilominus idolis suis seruientes.
Nā filij eorū, & nepotes sicut fecerunt
patres sui, ita faciunt usq; in
praesentē diē.

CAP. XVIII.
Nno tercio Osee filij Ela-
regis Israel regnauit Eze-
chias filius Achaz regis
Iuda. t Viginti quinque
annorū erat, cū regnare
cōpisset, & uigintinouem annis regna-
uit in Ierusalem. Nomen matris eius
Abi filia Zachariae. Fecitque quod erat
bonum coram Domino, iuxta omnia,
quae fecerat Dauid pater eius. t Ipse dissi-
pauit excelsa, & cōtriuit statuas, & succi-
dit lucos, cōfregitq; serpētē enē, t quē
fecerat Moyses. Siquidem usque ad il-
lud tempus filij Israel adolebant ei incē-
sum, uocauitq; nomē eius Nohēstā: &
in Dño Deo Israel sperauit. Itaque post

*erant de genere sacerdotali secundum le-
gem Moysi.
d. Non. perfecte, prout praecipitur in le-
ge, ideo subditur: Neque cu. Cetera patē.
In c. xviij. ubi dicitur in postilla: Et do-
cebat eos quomodo colerent Domi-
num.*

ADDITIO.
*In Hebraeo dicitur: Docebat eos quomo-
do timerent Deum. & similiter ubique
in hoc. d. dicitur de Samaritanis, quod colue-
runt Deum. Hebraica ueritas habet loco
colere, timere, quod uerius dicitur. Nam li-
cet Samaritani possint dici timētes Deum
timore seruli, non tamen proprie possunt
dici colentes Deum, quia in uero cultu re-
quiritur fides, & charitas, quae in ipsis non
erat, cum uere essent idololatri.*

REPLICA.
*In c. xviij. Bur. facit differentiam in-
ter timere, & colere Samaritanorum,
improbans nostram translationem. de
quo uide supra li. iij. c. xviij. Non enim
est uerisimile, q. sacerdos missus doce-
ret eos timere seruilius, uerius est igitur
tur nostra translatio, quae dicit eum de
cuisse colere, timere enim induxit ad-
uersitas. immisio leonum &c.*

*t timerent
t decreta
t Statuta*

*& incidentalem secundam ubi. Anno quarto. Circa primum tangitur ge-
nus ex parte matris eius, cum dicitur:
b. Nomen ma. Dicitur aut aliqui, q. iste Zacharias fuit filius Ioiadae, sed
hoc non uidetur uerū, quia ille Zacharias fuit cōtemporaneus ipsi Ioiad, q.
interfecit eū, ut dictū est supra xij. c. a principio uero regni Ioiad vsq; ad
principiū regni Achaz, cuius uxor fuit ista
Abi, fluxerūt anni. c. xxxij. qd. patet si
cōputetur anni, qd. successit regnauerūt re-
ges Iuda a dicto tpe, & sic nō uidet, q. ista
Abiissa potuisset esse apta copulē cōiugali
tpe Achaz, & multo minus ad cōcipiēdū.
Consequenter ponitur Ezechiae uirtus, cum
dicitur: Fecitque quod erat. & Sequitur:
c. Ipse di. excelsa. Quod nullus rex fece-
rat ante eum.
d. Confregitq; eius causa subditur: Si-
quidem. Eo q. in aspectu illius filij Israel
fuerunt sanati a moribus serpentum.
g. Vocauitque no. e. i. cuprū uel cuprum.
q. d. Nihil erat diuinitatis in eo, sicut sim-
plices credebant errore decepti, quia in eo
nihil erat nisi cuprum.
h. Itaq; post &c. Per hoc non habetur, q.
fuerit sanctior Dauid, qui fuit ante eū, uel
Iosia, qui fuit post, sicut & de quolibet con-
fessore canit ecclesia: Non est inuentus si-
milis illi. & hoc p. p. aliquam praerogatiuā,
quae nō sic inuenitur in alijs, licet in multis
q. alijs p. p.*

MORALITER.
*a. Annoter. Per Ezechiam, qui fortitu-
do Dei interpretat, bonus p. latus signatur.
q. nō uirtuti suae uel meritis, sed diuinis auxilijs innitit. iō subdit:
c. Ipse. superbos humiliando.
d. Et con. hypocritarum falsitatem detegendo, & eos abijciendo.
e. Et suc. luxuriosos, & dissolutos extirpando.
f. Confregitque. per quem significatur calliditas malignan-
tium. Serpens enim callidior cunctis animantibus terrae &c.
Tom. ij. z. * Serpens*

a Rabfacer. Rab. Quia Hebraice loquitur: filium Eliae putant, qui proditor fuit cū Sobna. Vel Samanitem: & ideo Hebraicam linguam sciuisse. Qui quali quadam contraria fortitudo imitabatur prophetas sua arrogantia. prophetæ dicunt: Hæc dicit Dominus: Ite dicit: Hæc dicit rex magnus rex Assyriorum.

b Eliacim. Ra. de hoc Eliacim dixit Elia: Vocabo seruum meū Eliacim, qui fuit pontifex post Sobnam: quem tradunt Hebrei. Rabfaceri comminationibus perterritum prodidisse Ierusalem: et excepta arce, sicut, & tēplo Assyrios totam urbem cepisse: quem cū Sobnam cū Eliacim ad Rab facem exisse quidam autumant.

c An spe. Nulla narrat historia, quod Ezechias Pharaonis auxilium postulauerit.

d In domi. Raba. Verum est, quod in Deo habuerunt fiduciam: sed falsum est Ezechiam abstulisse excelsā Dei, & altaria: hoc enim non contra Deum. sed pro Deo fecit: ut destructo errore veteri iuberet deum in templo Ierusalem adorari.

Dabo

NIC. DE LYRA.

a alij prouocatiui d. sicut ab alijs. & hoc modo dicitur hic de Ezechia: a Non fuit. Tum qui destruxit excelsā, & serpentes enecauit: tum quia ad preces eius angelus Domini exercitum Sennacherib percussit, & sol decem gradibus retrocessit, ut habetur infra quæ fuerunt ualde specialia.

b Rebel. quod est intelligendum, non quia fuisset prius ei subiectus: sed quia non recepit eum ut Dominum, sicut multi reges ante eum fecerant. & hoc est quod subditur, Et ideo non fer. &c. c At turre cu. i. non solum ciuitates magnas, sed etiam fortalitia in locis inaccessibilibus sita.

d Anno quar. Hæc est pars incidentalis, in qua agitur de captione Samarie, & Osee regis per modum cuiusdam recapitulationis: & hoc occasione Ezechie: qui misit nuntios, & epistolas per regnum Israel monens populum, ut reuerteretur ad Deum: sed non audiuit eum. & ideo cum rege suo fuit captiuus, & translatus de terra Israel in Assyrios, ut hic dicitur, & patet litera ex supradictis.

e Anno quartodeci. Hic consequenter describitur, quomodo Ezechias se habuit in aduersis, et primo ostenditur, quid fecit ex timore. secundo quid ex amore: ibi: Misit autem. Circa primum sciendum, quod Ezechias sciens populum sibi subiectum, & Achaz patrem suū Deum multipliciter offendisse, ideo merito timuit, ne in vindictam delictorum multorum permitteretur rex Assyriorum venire supra regnum suū, & ideo destructionem ciuitatis Ierusalem, ubi uigebat diuinus cultus: & populum suū, quantum poterat, uolens seruare pecuniam exposuit, & hoc est, quod dicitur hic:

f Tunc mi. ad tractandum cum eo de recessu, quia non habebat populum ad congregandum cum eo.

g Peccauit. f. Domino. peccatū autē patris sui, & populi reprobabat suū in hoc, h In tempore. in quibus erat multum de auro & ære per reges præcedentes, & per ipsum ad decorem, & magnificenciam

eum non fuit similis ei decunctis regibus Iuda sed neque in his, qui ante eum fuerunt. Et adhaesit Domino & non recessit a uestigijs eius: fecitque mandata eius, quæ præceperat Dominus Moysi. Unde & erat Dominus cum eo, & in cunctis, ad quæ procedebat, sapienter se agebat. Rebellaui quoque contra regem Assyriorum, & non seruiui ei. Ipse percussit Philistæos usque ad Gazam, & omnes terminos eorum a turre custodum usque ad ciuitatem munitam.

Anno quarto regis Ezechie, qui erat annus septimus Osee filij Ela regis Israel, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, & oppugnavit eam, & cepit. Nam post annos tres anno sexto Ezechia, id est nono anno Osee regis Israel, capta est Samaria. Et transfudit rex Assyriorum Israel in Assyrios, collocauitque eos in Hala, & in Habor, fluuijs Gozan, in ciuitatibus Medorum, quia non audierunt vocem Domini Dei sui, sed prætergressi sunt pactum eius. Omnia quæ præceperat Moyses seruus Domini, non audierunt, neque fecerunt. Anno quartodecimo regis Ezechie, ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad uniuersas ciuitates Iuda munitas, & cepit eas. Tunc misit Ezechias rex Iuda nuntios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens: Peccauimus, recede a me, & omne, quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechia regi Iudæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri. Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo Domini, & in thesauris regis. In tempore illo conregit Ezechias ualvas templi Domini, & laminas auri quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorum. Misit autem rex Assyriorum Tharthan, & Rabfacer, & Rabfacer de Lachis ad Ezechiam regem cum manu ualida Ierusalem. Qui cum ascendissent, uenerunt Ierusalem, & steterunt iuxta aquæductum piscinæ superioris, quæ est in via agri Fullonis, uocaueruntque regem. Egressus est autem ad eos Eliacim filius Helciae præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioah: filius Asapha commentarijs. Dixitque ad eos Rabfacer: Loquimini Ezechia: Hæc dicit rex magnus rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia, qua niteris? Forsitan inisti consilium, ut præpares te ad prælium. In quo confidis, ut audeas rebellare? An speras in baculo arundineo, atque confecto Aegypto, super quem si incubuerit homo, comminutus ingreditur manum eius, & perforabit eam? Sic est Pharaon rex Aegypti omnibus, qui confidunt in se. Quod si dixeritis mihi: in Domino Deo nostro ha-

gnificenciam, & hoc fecit necessitate compulsi, quia non habebat aliud, unde posset soluere tantam summam. Ex hoc habetur argumentum, quod principes in necessitate possunt accipere de thesauris ecclesie pro conseruatione reipublice.

i Misit. Hic consequenter ostenditur, quid fecerit ex Dei amore. Circa quod sciendum, quod rex Assyriorum accepta pecunia sub pacto dimittendi regnum Ezechia in pace, infideliter agens pacem non seruauit, sed misit exercitum, & nuntios in Ierusalem ad terrendum Ezechiam, ut territus redderet ciuitatem: & populus transferretur in Assyrios, & cultus Domini de Ierusalem auferretur. Quod nullo modo ferens Ezechias, resistit: & congregans populum exhortatus fuit ad defendendum locum sanctum, & gentem, ut habetur diffusius. y. Para. Igitur circa hoc primo ponitur nuntiorum regis Assyriorum comminatio. secundo nuntios Ezechia postulatio. ibi: Dixerunt autem. tertio dicitur postulatio denegatio. ibi: Responditque eis. Circa primum dicitur, Misit autem, Ra. sic debet scribi ubique, per. b. Cum mai. cum exercitu ad oblidendum Ierusalem.

l In via. quia ibi fallones extendebant paruos ad decedendum.

m Vocauit. non tamen uenit ad eos, eo quod timebat de prodicione, quia alias expertus fuerat fraudem eorum, sed misit nuntios.

n Eliacim. f. Domini, quia erat summus sacerdos, & successit Sobna, qui fuit capitaneus, & deiecit a sacerdotio.

o Et Sobna. De officijs autem istis qualia sint, dist. fuit supra. l. c. vii. p. Quæ est ista fiducia in qua niteris &c. defendere te a rege Assyriorum. q. d. nulla est.

q An speras. q. d. In rege Aegypti non potes habere fiduciam, sicut nec homo potest se firmiter appodare in baculo arundineo, & sic non potest confidere se de auxilio humano, similiter nec de dinio. Cuius rationem subdit dicens.

Nonne

MORALITER. Serpens igitur æneus frangitur, cum calliditas mali, & obstinatio hominis enecatur.

e Anno quartodeci. Per Sennacherib, qui contra Ezechiam ascendit, significatur tyrannus, qui ecclesiam boni prælati turbat, & inuadit: sicut rex Angliæ inuadit ecclesiam sancti Thomæ archiepiscopi Cantuariensis. & alij plures idem leguntur fecisse.

f Tunc misit Eze. Bonus n. prælatos considerans peccata predecessorum suorum, uel subditorum, propter quod Deus iste permittit ecclesiā vexari: ad suā vexationem redimendam exponit aliqui substantiā talem. Per hoc autem quod Sennacherib habita Ezechia pecunia sua malitia non cessauit, sed Ierusalem ubi diuinus cultus erat sibi subiugare uoluit, & ad hoc nuntios misit, unde subditur:

i Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

g Peccauit. f. Domino. peccatū autē patris sui, & populi reprobabat suū in hoc, h In tempore. in quibus erat multum de auro & ære per reges præcedentes, & per ipsum ad decorem, & magnificenciam

a Dabo. Ra. Rabfacer, ut paucitatem obsecrorum ostenderet, duo milia equorum pollicetur, quorum alios fores Ezechias non habebat: non de imbecillitate populi uenit quasi equitandi ignari, sed quia Deus præcepit rex Israel equos, & uxores sibi multiplicaret.

b Dominus dixit. Ra. Ad id quod dixisti dixeritis, in Deo confidimus: callide respondet, se non sua uoluntate, sed Dei uenisse dicentis: Accede. Et est argumentum: Cum multis uerbes cepim, & pars Ierusalem maneat intacta, manifestum est me Dei uenisse uoluntate.

c Precamur. Ra. Sensus est. Quid necesse est populum falsis terroribus commoueri, & uanam iactare uirtutem? Loquere linguam, quam populus non nouit. Ad quod ille arroganter Num ad do. tu. & ad te mi. me do. &c. uique, ut come. flet. per quod ostendit fame eos, & sibi esse capiendos. simulque illecebram iungit timori, ut quos terrore non uicit, per suasionem decipiat. Et dicit ex peroratio regis: Facite mecum benedictionem. facite quod in uelram bene dictionem proficiat. Benedicite regi Assyriorum, & cum Dominum confitemini, ut premia consequamini, donec reuertar de Aegypto. Vel: capta Lobna, redeam habitare in urbe uestra, & reb. uestris frui mini, & postea ducam uos in similitudinem terræ uestræ terram. Quam tamen non nominauit quia similem ei inuenire non potuit, sed similitudinem ponit, hoc n. solum quique uult in quo natus est. Alij putant terram Mediæ eis reprimunt, quæ terra Iudææ similitudinem habeat tam in situ, quam in fructibus.

d Non uos. &c. Rabfacer accusatio Ezechie testimonium est, quod capitis uidelicet uerbis. in Domino confisus sit: & confortauit populum, ut in Domino speraret. Unde Rabfacer destruxit uult, quæ ille construxit, & dicit ad populum: Non seducat uos Ezechias, & non uobis tribuat fiduciam super Dño Deo uestro. **e** Vbi est Deus &c. Ra. Ostendit harum ciuitatum, siue gentium dijs feruisse Samaritas, & quia non erant dii, sed idola, merito cultores uanitates dicebat esse subuersos. Emath est urbs Coelestria, quæ nunc Epi phania dicitur. Arphad urbs Damasci. Sepharuaim, quod numero plurali liberos, uel literas sonat, nomen est locorum, de quibus Assyrij trans migrauerunt in Samariam, ut in locorum libris inuenimus. Verū nomen ciuitatis est in Esaiā, dicente: Vbi est Deus urbis Sepharuaim? pluraliter dictū ut Thebaurum. Pro Ana, & Aua uetus additio, quasi unius urbis nomen Anei Gauen posuit. Et quidem in Hebræo ita scriptum est. Veruntamen quod in medio est, coniunctionem etiam significat. Potest ergo ita distingui, ut dicatur Ana, & Gaue iuxta Aquilam. uel Ana, & Gaue, ut noster interpretis.

B ram Mediæ eis reprimunt, quæ terra Iudææ similitudinem habeat tam in situ, quam in fructibus.

d Non uos. &c. Rabfacer accusatio Ezechie testimonium est, quod capitis uidelicet uerbis. in Domino confisus sit: & confortauit populum, ut in Domino speraret. Unde Rabfacer destruxit uult, quæ ille construxit, & dicit ad populum: Non seducat uos Ezechias, & non uobis tribuat fiduciam super Dño Deo uestro.

e Vbi est Deus &c. Ra. Ostendit harum ciuitatum, siue gentium dijs feruisse Samaritas, & quia non erant dii, sed idola, merito cultores uanitates dicebat esse subuersos. Emath est urbs Coelestria, quæ nunc Epi phania dicitur. Arphad urbs Damasci. Sepharuaim, quod numero plurali liberos, uel literas sonat, nomen est locorum, de quibus Assyrij trans migrauerunt in Samariam, ut in locorum libris inuenimus. Verū nomen ciuitatis est in Esaiā, dicente: Vbi est Deus urbis Sepharuaim? pluraliter dictū ut Thebaurum. Pro Ana, & Aua uetus additio, quasi unius urbis nomen Anei Gauen posuit. Et quidem in Hebræo ita scriptum est. Veruntamen quod in medio est, coniunctionem etiam significat. Potest ergo ita distingui, ut dicatur Ana, & Gaue iuxta Aquilam. uel Ana, & Gaue, ut noster interpretis.

f Tunc misit Eze. Bonus n. prælatos considerans peccata predecessorum suorum, uel subditorum, propter quod Deus iste permittit ecclesiā vexari: ad suā vexationem redimendam exponit aliqui substantiā talem. Per hoc autem quod Sennacherib habita Ezechia pecunia sua malitia non cessauit, sed Ierusalem ubi diuinus cultus erat sibi subiugare uoluit, & ad hoc nuntios misit, unde subditur:

i Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

g Peccauit. f. Domino. peccatū autē patris sui, & populi reprobabat suū in hoc, h In tempore. in quibus erat multum de auro & ære per reges præcedentes, & per ipsum ad decorem, & magnificenciam

h In tempore. in quibus erat multum de auro & ære per reges præcedentes, & per ipsum ad decorem, & magnificenciam

i Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

j Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

k Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

l Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

m Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

bemus fiduciā, nonne iste est cuius abstulit Ezechias excelsā, & altaria, & præcepit Iudæ & Ierusalem? ante altare hoc adorabitis in Ierusalem? Nunc igitur transi ad Dominum meum regem Assyriorum, & uidete an habere ualeatis ascensores eorum. Et quomodo potestis resistere ante unum satrapam de seruis Domini mei minimis? An fiduciam habetis in Aegypto propter currus, & equites? Nunquid sine uoluntate Domini ascendi ad locum istum, ut demolirer eum? Dominus dixit mihi: Ascende ad terram hanc, & demolire eam. Dixerunt autem Eliacim filius Helciae, & Sobna scriba, & Ioah, & Rabfacer: Precamur, ut loquaris nobis seruis tuis Syriacæ, siquidem intelligimus hanc linguam, & non loquaris nobis Iudaicæ, audiente populo, qui est super murum. Responditque eis Rabfacer, dicens: Nunquid ad Dñm tuū, & ad te misit me Dñs meus, ut loquerer sermones hos, et non potius ad uiros, qui sedet super murum: ut comedat stercore sua, & bibat urinā suā uobiscum? Stetit itaque Rabfacer, & clamauit uoce magna Iudaicæ, & ait: Audite uerba regis magni regis Assyriorum. Hæc dicit rex: Non uos seducat Ezechias: Non. n. potest eruiere uos de manu mea, neque fiduciā uobis tribuat super Dñm, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, & non tradetur ciuitas hæc in manu regis Assyriorum. Nolite audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum, & quod uobis est utile, & egredimini ad me: Et comedet unusquisque de uinea sua, & de ficu sua, bibetis aquas de cisternis uestris, donec ueniam, & transferam uos in terram, quæ similis est terræ uestræ, in terram fructiferam, & fertilem uini, terram panis, & uincetis, terrā oliuarum, & olei ac mellis, & uiuetis, & non moriemini. Nolite audire Ezechiam? qui uos decipit, dicens: Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerunt dii gentium terram suam de manu regis Assyriorum? Vbi est Deus Emath, & Arphad? Vbi est Deus Sepharuaim, Ana, & Aua? Nunquid liberauerunt Samariam de manu mea? Qui nam illi sunt in uniuersis dijs terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, ut possit eruiere Dominus Ierusalem de manu mea? Tacuit itaque populus, & non respondit ei quicquam. Siquidem præceptum regis acceperant, ut non responderent ei. Venitque Eliacim filius Helciae præpositus domus, & Sobna scriba,

a Dabo. Ra. Rabfacer, ut paucitatem obsecrorum ostenderet, duo milia equorum pollicetur, quorum alios fores Ezechias non habebat: non de imbecillitate populi uenit quasi equitandi ignari, sed quia Deus præcepit rex Israel equos, & uxores sibi multiplicaret.

b Dominus dixit. Ra. Ad id quod dixisti dixeritis, in Deo confidimus: callide respondet, se non sua uoluntate, sed Dei uenisse dicentis: Accede. Et est argumentum: Cum multis uerbes cepim, & pars Ierusalem maneat intacta, manifestum est me Dei uenisse uoluntate.

c Precamur. Ra. Sensus est. Quid necesse est populum falsis terroribus commoueri, & uanam iactare uirtutem? Loquere linguam, quam populus non nouit. Ad quod ille arroganter Num ad do. tu. & ad te mi. me do. &c. uique, ut come. flet. per quod ostendit fame eos, & sibi esse capiendos. simulque illecebram iungit timori, ut quos terrore non uicit, per suasionem decipiat. Et dicit ex peroratio regis: Facite mecum benedictionem. facite quod in uelram bene dictionem proficiat. Benedicite regi Assyriorum, & cum Dominum confitemini, ut premia consequamini, donec reuertar de Aegypto. Vel: capta Lobna, redeam habitare in urbe uestra, & reb. uestris frui mini, & postea ducam uos in similitudinem terræ uestræ terram. Quam tamen non nominauit quia similem ei inuenire non potuit, sed similitudinem ponit, hoc n. solum quique uult in quo natus est. Alij putant terram Mediæ eis reprimunt, quæ terra Iudææ similitudinem habeat tam in situ, quam in fructibus.

d Non uos. &c. Rabfacer accusatio Ezechie testimonium est, quod capitis uidelicet uerbis. in Domino confisus sit: & confortauit populum, ut in Domino speraret. Unde Rabfacer destruxit uult, quæ ille construxit, & dicit ad populum: Non seducat uos Ezechias, & non uobis tribuat fiduciam super Dño Deo uestro.

e Vbi est Deus &c. Ra. Ostendit harum ciuitatum, siue gentium dijs feruisse Samaritas, & quia non erant dii, sed idola, merito cultores uanitates dicebat esse subuersos. Emath est urbs Coelestria, quæ nunc Epi phania dicitur. Arphad urbs Damasci. Sepharuaim, quod numero plurali liberos, uel literas sonat, nomen est locorum, de quibus Assyrij trans migrauerunt in Samariam, ut in locorum libris inuenimus. Verū nomen ciuitatis est in Esaiā, dicente: Vbi est Deus urbis Sepharuaim? pluraliter dictū ut Thebaurum. Pro Ana, & Aua uetus additio, quasi unius urbis nomen Anei Gauen posuit. Et quidem in Hebræo ita scriptum est. Veruntamen quod in medio est, coniunctionem etiam significat. Potest ergo ita distingui, ut dicatur Ana, & Gaue iuxta Aquilam. uel Ana, & Gaue, ut noster interpretis.

f Tunc misit Eze. Bonus n. prælatos considerans peccata predecessorum suorum, uel subditorum, propter quod Deus iste permittit ecclesiā vexari: ad suā vexationem redimendam exponit aliqui substantiā talem. Per hoc autem quod Sennacherib habita Ezechia pecunia sua malitia non cessauit, sed Ierusalem ubi diuinus cultus erat sibi subiugare uoluit, & ad hoc nuntios misit, unde subditur:

i Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

j Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

k Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

l Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

m Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

n Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

o Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

p Misit autem rex As. &c. significatur malitia tyranni, qui molestans ecclesiam non est contentus bono tempore, sed cum hoc bona spiritualia nuntius impedit, & clerum subijcere in debet seruiri, & in tali casu prælati debet sibi resistere, sicut fecit beatus Thomas regi Anglorum, & hoc signat hic per hoc, quod Ezechias non obediuit mandato Sennacherib sed magis se præparauit, & populum suum ad uiriliter resistendum.

cauerit. Ille autem Rabfacer dicebat: falsum. quia sacrificare etiam Domino extratemplum (postquam fuit edificatum per Salomonem) non fuit licitum, ut frequentes dictiones est scripta.

b Nunc igitur. In Hebræo habetur: a d. a. d. f. pro duobus milibus equorum. c. Et uide. q. d. in toto populo tuo non poteris inuenire tot homines scientes equitare.

d Et quomodo potestis. Quia in acie cui uertere facies facie ducis. Hebrei. p. relinquantur dictiones est scripta. quod habetur Esaiā. Adducit Dominus aquas fortes, & multas regem Assyriorum, & subditur ibidem: Et ibi per Iudæ inundas, & transiens &c. Et hanc sententiam ponit hic sub alijs uerbis cū dicitur: c. Domi. di. mi. ascen. &c. sed ipse non allegauit finem prophetie. Licet. n. Esaias dixerit regem Assyriorum uenturum in terram Iuda, & afflicturum eam: tamen ipse prædixit exercitum eius percutiendum a Domino, secundum quod habetur in c. seq.

f Dixerunt autem. Hic consequenter describitur nuntiorum Ezechia postulatio cum dicitur, g. Precamur ut lo. Confutur. n. erat antiquius, quod illi qui adhibebant regibus faciebant diuersa idiomata, ut sicut legere literas, & loqui cū nuntijs aliorum idiomata.

h Ex non loque. f. populus terrore ex uerbis Rabfacer, & quia in uerbis suis intermiscebat uerba blasphemie. Ex hoc autem loco dicitur Hebræi, & etiam doctores nostri, quod iste Rabfacer erat Iudæus natione, sed de relictā lege conuersus erat ad Gentilitatem.

i Responditque. Hic consequenter ponitur d. f. postulatio denegatio, cum subditur, k. Nunquid ad do. f. Ezechiam solum.

l Misit me do. q. d. non. sed magis ad populum. & ideo cepit alius clamare ad terrendum populum, dicens: m. Ut co. lter. & audierunt obfessi, quod non habebant aliquid ad comedendum, & bibendum.

n Non uos. tenendo ciuitatem contra me.

o Non enim po. uos. f. uirtute humana, nec etiam diuina id. o. subditur: Neque fidu. uo. tri. Et sequitur, p. Facite mecum, quod uobis &c. subdendo uos uoluntarie seruiri me: quod est melius uobis quam mori gladio, & fame.

q Et come. unusquisque de vi. sua. u. i. u. nat pacifice, & quiete in terra ista.

r Donec ueniam & trans. uos. q. d. Hic est modus regnum Assyriorum, transerre gentem sibi subiectam, de terra sua natione ad aliam, ut sit magis securus de eius subiectione. Sic enim iam ante fecerat rex Assyriorum de Osee rege Israel, & eius populo, ut dicitur in ca. præcedenti, & etiam isto.

f Nolite autem Ezechiam. contrarium uobis persuadentem.

t Qui uos. Quod nuntius probare per locum a maiori, d.

u Nunquid liberauerunt dii gentium &c. quasi dicat cum essent multi dii, non potuerunt defendere colentes eos contra regem Assyriorum: ergo Deus uoster, qui est uirtus tantum, non poterit uos defendere. Sed istud argumentum nullum est: quia illi non sunt dii ueri, sed falsi, & nullius uirtutis: Deus autem uerus unus est, & potentia infinitus.

x Tacuit itaque populus & non respondit ei quicquam. Siquidem f. d. p. e. p. o. Tom. ij.

z 2 2 9 regis

u Nunquid liberauerunt dii gentium &c. quasi dicat cum essent multi dii, non potuerunt defendere colentes eos contra regem Assyriorum: ergo Deus uoster, qui est uirtus tantum, non poterit uos defendere. Sed istud argumentum nullum est: quia illi non sunt dii ueri

Hoc erit signum. Ra. Eorum, quæ prænuntio, qd hoc anno ea
E comedas, quæ sponte nascuntur. siue iuxta LXX. quæ prius se
ueras, Anno secundo s'm Symmachum pomis vescere, siue
iuxta eosdem quæ de præteritis legentibus, & cadentibus, in ter
ram pullulauerunt. In anno tertio fugato iam Assyrio, & obli
-viam tuâ
† vel famu
lis tuis
in me, & † fu
dit in aures m
que circulum
chamum in lab
cam te in viam
†. Tibi autem
b signum. Come
repereris. In sec
no † quæ sponte
in tertio anno
tite, plantate vi
† fructus earum
Ra. vel si suatum.
a R. Jobaudis, in ap
que reliquum f
da, mittet radice
ciet fructum su
lem quippe egre
& † quod salu

e. Et propter David seruum. R. Propter su-
 turorem ipem, presentem excutit me-
 tum. Dicit autem, quia non suo merito,
 sed Dei clementia conferuntur, imò &
 patris eorum David memoria: in quo
 monentur, & suæ negligentia, & illius
 fidei, & iustitiæ, quia in tantum diligit
 F Deus iustitiam, ut posteros maiorum
 virtute tucatur.
 d. Falsè significat. R. Tot ab vno angelo
 vna nocte ceduntur, & absq; vulncrib;
 mors seua discurrit. Super quo in Para-
 lip. legitur. Et misit Dominus angelum,
 qui percussit omnem virum robustum
 & bellatorem, principemq; exercitus re-
 gis Assyriorum. Reuersusque est cum
 ignominia in terram suam. Qui serua-
 tus est, ut fieret testis maiestatis illius,
 quem paulo ante contemperat.
 e. Cumq; adoraret in templo. Nefroch Deum.
 R. Quali victoriam de hostibus repor-
 taret, contemtor veri Dei in phano sal-
 si numinis trucidatur: nec angelico pe-
 nit gladio, quod erat cõc, sed parricidio
 filiorũ. R. Pharaõ quoq; in decẽ Aegy-
 pti seruati plagis, ut nouissimũ percat.

NIC. DE LYRA.

a Ego præficiui. Quia omnia ista præordi-
nauit.
b Et furorẽ tuum. Blasphemando nomen
meum tanquam iuratisimus, & infans de-
rektoris, quas dedit tibi.
c Ponam itaque circulum in naribus tuis.
sicut fit bubalis. & est sensus: Te indomitum ego domabo malis gra-
dibus tuis.
e Et reducam te in uiam, per quam uenisti, scilicet confusine ad ter-
ram tuam: sicut patet in fine huius capituli.
f Tibi autem Ezechia hoc. Hic ad confirmationem prædictorum datur
mirabile signum, cum dicitur:
g Comede hoc anno quod repereris, id est illud quod nascetur in
campis de granis contritis ab exercitu Sennachyrib, & hoc patet per li-
teram Hebraicam, qua sic habet: Comede hoc anno renascens uel rena-
scentia. & per illud quod habetur Esa Comede hoc anno, qua sponte na-
scentur, id est sine cultura hominum, cuiusmodi est dicta renascentia.
In secundo anno, qua sponte nascuntur id est fructus arborum. unde Esa.
xxvj. f. dicitur: Secundo anno pomis uescere, poma. & im generaliter di-
cuntur omnes fructus arborum. In Hebraeo habetur: Secundo autem an-
no fructus

no præcisionem, id est fructus, qui de arboribus absciunduntur. & colliguntur. R. S. a. alter ex mit præcisionem, dicens, quod exercitus Sennacherib præciderat arbores fructuosas regiones, & propheta prædixit hoc signum, quod secundo anno facerent ramis ita magnos, quod tantum cresceret ibi de fructu, quod populus inde posset sustentari.

& uia tuam ego praesciui, & furo
rem tuum contra me. Infanisti
in me, & superbia tua ascen-
dit in aures meas. Ponom ita-
que circum in naribus tuis, &
chamum in labijs tuis, & redu-
cam te in uiam, per quam ueni-
sti. Tibi autem Ezechia hoc erit
signum. Comede hoc anno & que
repereris. In secundo autem an-
no & que sponte nascuntur. Porro
in tertio anno seminare, & me-
tite, plantate uineas & comedite
fructus earum: Et quodcun-
que reliquum fuerit de domo Iu-
da, mittet radicem deorsum, & fa-
ciet fructum sursum. De Ierusa-
lem quippe egredietur reliquie,
& & quod saluetur de monte Sion.
Zelus Domini exercituum faciet
hoc. Quamobrem hac dicit Do-
minus de rege Assyriorum: Non
ingredietur urbem hanc, nec mit-
tet in eam sagittam, nec occupa-
bit eam clypeus, nec & circun-
dabit eam munitio. Per uiam,
qua uenit reuertetur, & ciuita-
tem hanc non ingredietur, di-
cit Dominus. Protegamusque urbem
hanc, & siluabo eam propter me.

& propter Dauid seruum meū. r Venitan. *Executor eius iustitia.*
† Factum est igitur in nocte illa r Et percussit. *scilicet omnes robuitos bellato*
venit angelus Domini, & per- res, & principales exercitus, & habetur. *¶ p. 214*
cussit in castris Assyriorum cen- ralipo.
tum octogintaquinque millia, r Cumque di. *Sennacherib vires ad obse-*
Cumque diluculo surrexisset, ui- dendum Ierusalem.
dit omnia corpora mortuorum, v Vidit om. *Dicunt Hebraei, quod corpora sue-*
& recedens abiit. † Et reuer- runt incinerata sub armis, ac vestibus intactis,
sus est Sennacherib rex Assy- ita quod populus Ezechie potuit spolia de faci-
riorum, & mansit in Ninive. cili colligere, & sine cadaverum fetore, & in
Cumque adoraret in templo Ne- hoc satis concordant verba Esai. *ca. & xxx.*
froch Deum suum, Adrame- x Et re. *est cum paucis, qui remanserant con-*
lech, & Sarasar filij eius percus- fusibilibus, & ignominiose.
y Cumque ado.
z Filij eius. *Dicunt aliqui, quod hoc fuit eo,*
quod ordinaverat Asaraddon regnaturum post
se istis duobus postpositis, & sic desiderio re-
gnandi interficerent eum: sed hinc non videtur
consonare, quod subditur:

M O R A L I T E R.

* *ε* *Ponam itaque circulum i. frenum.*
d *In nobis tuis.* Verbum est Domini alloquentis tyrannum,
 quem aliquando Deus reſenat ab eccleſie perſecutione, ei ſus
 pectam auferendo, vel ipſum a malicia conuertendo.
g *Comed. hoc.* Verbum eſt Domini aſſecurantis bonum prelatum,
 & eius populum de ſufficienti viſtu corporis, pro toto tempore
 perſecutionis. Per ternarium enim annorum ſignificatur tempus
 perſecutionis quantum ad eius principium, medium, & finem.
q *Factum eſt igit.* Per hoc ſignificatur vindicta diuina, quæ aliquan
 do de perſecutoribus eccleſie datur manifeſte.
y *Cumque adoraret in templo Neſ och & c.* Sequitur,
z *Filiy eius.* Per hoc ſignatur, quod ty. anni perſecutores eccleſie, vi
 communitur a ſuis ſubditis occidantur.

Glof.ord. III. Regum Cap. XX. De Lira. 180

Armeniorum. Ararath regio in Armenia campestris, per quam Araxes fluit incredibilis vbertatis ad radices Tauri montis. Ergo & arca Noe non ad montes generaliter Armeniae delata est, sed ad montes Tauri altissimos, qui Ararath immjnet campis.

serunt eum gladio, fugeruntq; in
 terram Armeniorum, & regnavit
 Afsarhaddon filius eius pro eo.

principes regni sui erant turbati contra eum, eo quod filius eorum, & amici erant mortui modo predicto, propter eius superbiam, & blasphemiam contra Deum Israel: propter quod irasci debet de morte ipsius. Quod cum ad eius aures peruenisset, intravit templum Dei sui, orans, & promittens, quod si hoc periculum euadens filios suos predictos sacrificaret. Quod filii acciperent, ne ab eo interficerentur, & hoc dictum sunt quia dicitur: Cumque adoraret in templo & c. sum.

NICOLAVS DE LYRA.

120 ^{supra} a Fugeruntque. & ideo videtur quod interfecerunt eum cupiditate re
gnandi post eum. Et ideo. Rab. Sa. aliam causam assignat dicens, quod
cui principes

GLOS. ORDINA. CAP. XX.

In diebus. Rab. N. celetur et cor Ezechie post in
credibiles triumphos infirmitate corporis visitat
& audit se esse moriturum, vt cōuersus ad Dñm
flectat inñam. R. a. Cuncta Deus secutura pñciens
aute secula decreuit qualiter per secula disponātur. Statutum ergo est q̄tum in
ipsa vita mortali temporaliter viuatur. Nam etiā annos. xv. Ezechie addidit
Deus, cum tamen cum mori permisit,
tūc pñciuit cum esse moriturum. Cui
cūm mortis snia dicta est, protinus ad
eius lachrymas vita est addita. Eo quidē
tūc mori merebatur, q̄ elatus Dño
gratias pro inopinata victōria non reddi
dit. Quia flux iustitiæ, & meritis depu
tauit. Nec præsens in pñciencia Dei
tempus vitæ prolongatum est, sed illud
quod peccando amiserat ex largitate
Dei redditum erat. Qui cum moritu
rum pñdixit, ante pñiam illius pñci
uit: Cōuertit faciem ad parietem tem
pli, quia ad tēplum ire non poterat. Pa
rietem templi dicit iuxta qđ palatū e
rat, vel ad parietē absoluit, ne lachry
mas assistentib. ostentaret, vt tota men
te Deum deprecetur.

B *b Qui conu.* *Ra.* Felix conscientia, quæ afflictionis tempore bonorum operū recordatur, quō alibi scriptum est: Qui gloriatur purū se habere cor. Sed perfectiē cordis dicit in eo, qđ idola destru xit, tēpli ualida aperuit, serpētem enēū cōminuit, & cætera fecit, qđ scriptura cōmemorat. Plerumqđ iusti necessitatē ali qua sua cogunt opera faceri, qđ cū iniū sti audiūt elationē putant, ex luis. n. cor dib. dicta iustorum pēfant. Sicut grauis culpa est iusto hominem arrogare, qđ nō est, sic culpa nulla est si humiliter dicat qđ bonū est, vñ contingit, vt iusti, & iniū sti habeāt uerba similia: & in quib. dīs ab his offendit, in eis uerbis ab illis ope rat. Ecce Pharisæus fuit iustificat in ope re, Ezechias etiam in cogitatione, vñ il

le offendit, inde iste Deus placuit, cuius
cōfessionem pfectionis dñs non deprexit, quē mox in p̄cib.
suis exaudivit. Verba. n. singulorū De' p̄clar ex corde ip̄sorū.
c. *Fleuit itaq; Ra.* Fleuit p̄p̄ promissionē dñi ad David, quā vi
debat in sua morte perituram, quia nondum Ezechias filium
habebat. Nam post mortem eius, Manasses, cum duodecim
esset annorum, regnare cepit: ex quo perspicuum est post
tertium annum cōfessā vitæ Manassē esse generatum. Alij
asserunt, quantis sanctos viros morte terri propter ignorā
tiam sententiæ Dei, quam sedem habituri sint post mortem.
Simulq; fati quæstio soluitur: ac necessitatis vincula, atq; cau
salarum, q̄ nequaquam dies mortis singulis p̄finita scitēd vo
luntate Dei, & ignotis mortalib; causis, vel viuataliquis, vel
moriatur. Præsertim cum & statuta mortis necessitas differa
tur, & post mortem resuscitatos plurimos legerimus.

NICOL. DE LYRA. CAP. XX.

IN die. Hic consequenter describitur Ezechia mirabilis sanatio. & primo huiusmodi sanatio describitur secundo ex hoc surgens elatio reprimitur. ibi. In il tempore. Circa primum promittitur mortis imminenti denotatio: secundo eiusdem dilatio. ibi: Qui conuerit: tertio mirabilis sanatio. ibi: Dixitque Esaias. Circa primum dicitur.

■ In diebus illis ego Eze. vsq; ad mor. quia per viam naturæ non poterat evadere: Dicunt autem aliqui, qd hac infirmitas contigit Ezechia, eo qd non reddideras gratias Deo sufficienter de percussione exercitus Sennacherib. Sed hoc dictum improbat Ra. Sa. per hoc, qd Esaias dixit

xi fuit postea : Et de manu regis Assyriorum liberabo te, & ciuitatem hanc. Ex quo patet qd perculſio exercitus Sennacherib fuit poſt infirmitatem Ezechie & non ante. Dicit igitur, qd hoc accidit, eo qd noluerat accipere uxorem: qd tamen facere tenebatur, ut linea David in regno per ipſum continuaretur: propter quod conſueſcens accepit uxorem, de qua genuit Manafſen. Et huc diſſo videtur concordare littera ſequentis capituli, ubi dicitur qd Manafſes erat .xij. annorum cum regnare coepiſſet mortuo patre, qui vixit .xv. annis poſt ſuam ſanationem, ut in littera habetur. Potuit etiam eſſe alia cauſa infirmitatis Ezechie, ut per eius ſanationem mirabilem Deus gloriſicaretur ſicut de cæco nato dicitur:

CAP. XX.

In diebus illis egro-
tauit Ezechias usq;
ad mortem, & ue-
nit ad eum Ifaias
filius Amos pro-

phetes, dixitque ei: Hæc dicit Dominus Deus, præcipe domui tuæ. ^b
† Morieris enim tu, & non ui- ^c
ues. Qui conuertit faciem suam ^d
ad parietem, & orauit Domi-
num, dicens: Obsecro Domine,
memento quomodo ambulaue-
rim coram te in ueritate, & in cor-
de perfecto, & quod placitum est
coram te fecerim. Fleuit itaque Eze- ^f
chias fletu magno. Et antequam
egrederetur Iliam mediam par-
tem atrij, factus est sermo Domi-
ni ad eum, dicens: Reuertere: &
dic Ezechie duci populi mei: ^a
^a Quasi dicitur, cuius opera feceris.
Hæc dicit Dñs Deus Dauid patris
^a Quia b. Quoniam ambulauerat coram Domino
in ueritate & corde perfectione, & fleuit, & Deo pla-
cium fecerat.
tui. Audiuisti orationem tuam, & h-
uidi lacrymam tuam, & ecce fa-
nauit te. Die tertio ascendes tem-
plum Domini, & addam diebus

Et addam dieb. quindecim anno. *istud denuntiat propheta secundū ordinem causæ*

M O R A L I T E R.

a In die. il. Secundum doctores Latinos Ezechias de tanta victoria diuinitus sibi data non reddidit Deo gratias vt debuit, propter quod infirmirate percussus fuit. Dicit autem August. in Enchiridion, quod Deus adeo est omnipotens & bonus, quod non timeat mala fieri nisi inde eliceret bona maiora. & sic aliquando Deus permittit bonos cadere, vt refurgant fortius in virtute. Sic enim permisit Moyfen & Aaron peccare in aquis contradictionis. Et hoc modo Ezechiam regem permisit peccare in victoria à Deo sibi data, illam plus debito suis meritis attribuendo, propter quod morti corporaliter demeruit sicut Elaias sibi dixit:

b Præcipe, Sed quoniam ipse veraciter penituit, sicut dicitur in textu. Qui conuertit se. Sequitur:

f Flenit itaque, ideo secuta est Dei misericordia dicentis sibi per Elaiam;

b Audiui ora. Et quia non solum consecutus fuit à Domino corpore bonum, sed etiam spirituale, subditur;

k Die tertio. per quod significatur ascensus ad culmen virtutum.

l Et ad. die. per quam additione significatur cumlatio meritorum. Sic igitur in dictis Ezechias figura fuit cuiuslibet boni viri, qui Deo permittente & diabolo procurante cadit in aliquod peccatum: sed ex Dei misericordia refurgit ad maius bonum.

a Afferte mas. Verbum schim, siue schim (vt aiunt Hebraei) vlcus sonat, non vulnus: hoc infligitur, illud sponte nascitur. Nam Aquila, Symmachus, & Theodotio Aroc, interpretati sunt: quod morbum regum intelligunt, cui contraria putantur, vel sumpta in cibo, vel apposita corpori quaecumque.

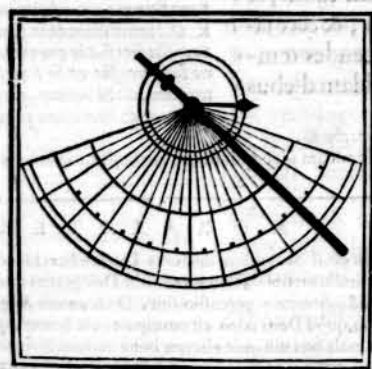
g ordinem causa prima videlicet prout erat ordinatum in diuina mente. & illud quod sic reuelatur, & denotatur, immutabiliter impletur. **a** Et protegam vrbem istam propter me, id est propter gloriam nominis mei, quod Sennacherib blasphemauit. **b** Et pro Dauid seruum meum. id est propter merita eius principaliter, & non aliorum in regno sibi succedentium.

tuis quindecim annos. Sed, & de manu regis Assyriorum liberabor te, & ciuitatem hac, & protegam vrbem istam propter me, & propter Dauid seruum meum. Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam cum attulissent, & posuissent super vlcus eius, curatus est. Dixit autem Ezechias ad Isaiam. Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, & quia ascensurus sum die tertio templum Domini? Cui ait Isaias: Hoc erit signum a Domino, quod facturus sit Dominus sermonem, quem locutus est. Vis ut ascendant vmbra decem gradibus? Et ait Ezechias: Facile est vmbra crescere decem lineis, nec hoc uolo, ut fiat, sed ut reuertatur retrorsum decem gradibus. Inuocauit itaque Isaias propheta Dominus, & reduxit vmbra per lineas quibus iam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus.

MORALITER.

f Vis ut ascendant. Sequitur:

Figura secundum primam opinionem in qua dualinea facit unam horam.

Vtrum autem ista dies sub Ezechia fuerit maior, quam illa qua prolongata fuerit tempore Iosue, dictum fuit Iosue decimo cap.

Notandum quod ista dua figurae factae sunt secundum unam viam, quam posuit Iosue decimo. scilicet quod dies prolongata sub Ezechia fuerat in solstitio hyemali, & sic breuior die prolongata sub Iosue.

ordo decimus scilicet hominum beatorum qui tamen non perueniunt usque ad aliquem ordinem angelorum. Per hoc autem, quod sol retrocessit decem lineis, significatur fuisse decessum filii Dei, qui est sol iustitiae ad assumenda nostra humanitatem mortalem dictis ordinibus inferiorum.

a Decimus in passione: per hos decem gradus quasi vmbra legis patet. Christus descendit: ac rursus post resurrectionem suam sol iustitiae Christus per eosdem gradus sursum in celum ascendit, & oem illam vmbra legis veritatis radijs illustrauit. **a** In tem. Ra. Supra legitur, quod Sennacherib rex Assyriorum cepit ciuitates Iuda, & misit Ierusalem pariter exercitus, & celsus per angelum centum octoginta quatuor milibus ipse fugit in Ninuem. Quo interfecto regnavit Assaraddom filius eius p. eo. Aegrotauit Ezechias, & recepit propheta nuntio sospitatem. Sole reuerso ad ortum, penes duplex dies est factus. Nunc legimus, quod in tempore illo. eodem anno, quo haec gesta sunt misit Merodach Baladan libros, & munera ad Ezechiam: non Assaraddom, de cuius morte, vel vita scriptura contigit. Ex quo perspicuum est, aliud fuisse tunc regnum Assyriorum, aliud Babyloniorum. Denique Samaria, id est decem tribus cepere Assyrii, Iuda postea cepere Chaldei, quorum rex Nabuchodonosor. Audierat Merodach petitionem Ezechiae ad ortum solem conuersum, quem Chaldaeus adorabat, dumque regi mortali obsequium Deum suum prebuisse cognouissent, illum adorandum plus homine crederent. Ra. Tradunt Hebraei agrotasse Ezechiam, quoniam propter inauditam victoriam, & Assyrii regis interitum non cecinerunt laudes Domino, quas cecinit Moyses Pharaoni submersio: Et Delbore interfecto Sisara: Et Anna genito Samuele. Rursusque post corporis sanitatem, & signi magnitudinem affertur occasione superbia, quam ut Dei cultor vitare debuerat, nec monstrare alienigenis diuitias, quas Deo tribuente possederat. Ex quo iuxta leges tropologiae discimus, non mittendas margaritas ante porcos. Qui n. fidelis est spiritu, abscondit negotia. Quare non prohibuit Dominus Ezechiam per prophetam, ne ostenderetur domus Domini alienigenis? Ideo ut nota fierent, quae erant in corde eius. Occulta elatio mentis, qua coram Domino peccauit, ad notitiam hominum per factum parui operis perducitur. Rab. Hypocritae quoque post magnas virtutes decrescunt, quia celari in eis virtutibus nolunt: qui dum suauis malignorum spiritum iactantiae acquirunt, quasi ostium, quo diuitius congregatum amittant, hostibus pandunt. Vnde Tradidit in captiuitatem virtutem eorum. Gloriam suam Paulus testimonium conscientiae suae memorat, quia fauorem alieni otis non appetit. Occulta da sunt ergo, quae agimus, ne hoc in huius vitae igne incaute portantes latrocinantium spiritum incuriosione perdamus. Ra. Tacet, de quo verebatur offensam, quod ostenderet eis cuncta, quae haberet in potestate sua, inter quae praecipua erat templi supplex.

b Latatus est autem in aduentu eorum Ezechia. Verba dierum de Ezechia aiunt: In delegatione principum Babylonis, qui misit fuerunt ad eum, ut interrogarent de portento, reliquit eum Deus, ut tentaretur, & nota fierent omnia, quae erant in corde eius. Idcirco autem tentationi relictus est: quia post tantam victoriam, & solis regressum, & congratulationem regni potentissimi cor illius eleuatum est. Denique in eodem volumine scribitur de Ezechia, Aegrotauit Ezechias usque ad mortem, & orauit ad Dominum, & exaudivit eum, & dedit ei signum. sed non iuxta beneficia retribuit, quia exaltatum est cor eius, & facta est contra eum ira, & contra Iudam, & Ierusalem. Et ite humiliatus est postea, eo quod exaltatum est cor eius tam ipse quam habitatores Ierusalem: & idcirco non venit ira Dei super eos in diebus Ezechiae. Latatus est ergo in aduentu legatorum, & datione munerum, & congratulatione sanitarum suarum, ostenditque eis domum aromatatum &c. **c** Domum aromatatum, & aurum, & argentum. Rab. Quidam sepulchra regum opinatur, quae aromatibus plena erant, quia corpora re-

ra regum antiquitus vnguentis condiebantur. Alij magis celam aromatatum in templo Domini fuisse intelligunt: ubi recondiebantur odoriferae species, ex quibus fiebat thymiam, quod in templo Domini offerebatur. **d** Non fuit verbum quod non monstraret eis Ezechias in. (quod apud Hebraeos pro re frequenter accipitur) quod non ostenderet eis in domo sua, & in omni potestate sua. Vnde Dei ira iustissima, quoniam non solum thesauros suos, atque palatij, sed templi ostendit, quod certe fuit potestas eius, de cuius valuis atrij laminas anteiam tulerat. **e** De terra longinqua venerunt. Ra. Quasi dicat: Quanto terra longior vnde venerunt tanto ego gloriosior, propter quem venerunt. **f** Ad me de Babylone. Debuerat dicere ad glorificandum Deum pro signi magnitudine. **g** Dormiuitque.

NIC. DE LYRA.

a In tempore illo. Hic consequenter reprimuntur insuper elatio, & primo ipsa elatio deservit secundum reprimuntur: Venit autem Ezechias. Circa primum sciendum, quod Babylonij erant intenti circa cursum siderum. Vnde de astronomia primum fuit inuenta in Chaldea secundum aliquos, vnde metropolis est ciuitas Babylon, & ideo quando perceperunt retrocessionem solis praedictam contra cursum naturae, fuerunt solliciti quare quater hoc acciderat. Et cum audissent, quod hoc fuerat in sanatione Ezechiae, de consilio sapientum rex Babylonis **b** Misit ad Ezechiam munera. in signum reuerentiae, **c** Literas, ad sciendum de illa retrocessione solis mirabili. & hoc est quod dicitur. ii. Paralipom. xxix. quod nuntij regis Babylonis missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, **d** Quod acciderat super terram. **e** Latatus est autem in aduentu eorum Ezechias. Latitia inepta procedente ex elatione, eo quod tantus rex, & de tam longinqua terra misisset ad eum nuntios, & munera. **f** Et ostendit eis domum aromatatum, & aurum, & argentum &c. Dicit Rabi Salom. In comm. c. quod non solum ostendit eis ea, quae erant in thesauris suis, & in domo sua, sed etiam ea, quae secretissime & reuerentissime seruabantur in templo: scilicet vntionem regum, & pontificum, & tabulas testimonij, & legem, quae nullo modo erant gentibus ostendenda, & hoc notatur cum dicitur: Et in omni potestate sua. Sequitur: **g** Venit autem Ezechias. Hic consequenter deservit reprimuntur praedicta elationis, & transgressionis reprehensio, cum dicitur: **h** Quid dixerunt viri isti, aut vnde &c. Non quae sunt hoc ex ignorantia, quia totum erat sibi a Deo reuelatum: sed ut ex responsione Ezechiae conuenientius argueret eum; **i** De terra longinqua venerunt ad me, quasi dicat hoc fuit mihi ad magnam gloriam: & ideo ostendi eis regni mei magnificentiam. **j** Ecce dies venient, & auferentur omnia, quae sunt in domo tua, & quae condiderunt patres tui usque in diem hanc in Babylonem. Istud fuit completum quando Nabuchodonosor omnia praetiosa transfudit de Ierusalem in Babylonem. **k** Sed & de filiis tuis, qui egredientur a te, quos generabis, istud fuit impletum in Daniele, & socijs suis, qui fuerunt de semine regis Iudae ducti in Babylonem, & nutriti, & eruditi, ut possent stare in palatio regis Babylonis. **l** Dixit Ezechias ad Esaiam: bonus est sermo Domini, quem locutus es. panituit enim, & sic acceptauit Domini sententiam super se, & regnum suum: propter quod & pax ista non fuit indulta temporibus suis, sed fuit dilata usque ad tempus Iosachim, & Sedechia. Quod cum sibi dictum fuisset per Esaiam dixit: Sit tantum pax, & veritas in diebus meis, Sequitur:

Et quomodo

gradibus

Mythos

Decem gradus, quibus Christus post resurrectionem ascendit.

Gal. 3. b

End. 1. 5. a. Indic. 4. c. Reg. 4. c.

Tropolog. Math. 7. 4.

7. 4. 7. 5. Rom. 9. 4.

7. 4. 1. 5. g.

7. 4. 1. 5. f.

† q. quid

† Pa. 1. g.

In comm. c. 20. lib. 4. Reg.

Infra 1. 5. a.

Dem. 1. a.

a Dormiuitque Ezechias. In Paralipome. dicitur quod sepultus est Ezechias super sepulchra regum, quia eius sepulchrum est excelius fabricatum causa pietatis, qua coluit Deum.

NICOLAVS DE LYRA.

a Et quomodo fecerit piscinam & aque, & intro. aquas in ciui. De hoc habetur plenius. ij. Paral. xxxij. ubi dicitur: quod hoc fecit Ezechias, ut reges Assyriorum venientes contra Ierusalem paterentur defensionem aquas in obsidione, si venirent ad obsidendum eam.

In capit. xx. ubi dicitur in postilla. Vis ut ascendant umbræ: id est ut procedat ultra.

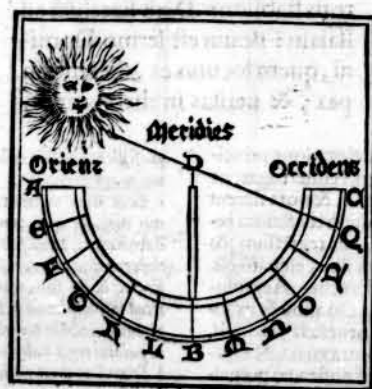
A D D I T I O.

Circa hoc signum facti Ezechie prout hic in postilla exponitur, & est communis expositio doctorum multa possunt considerari admiratione digna. primo quia licet omnia vera miracula non possint nisi potentia Dei infinita produci. unde Aug. In rebus mirabiliter factis tota ratio facti est potentia facientis. tamen quadam miracula per comparationem ad facultatem naturæ dicuntur alia maiora. unde inter omnia miracula, quæ a Deo tam in veteri quam in nouo testamento facta leguntur, summum gradum tenent illa quæ nullo modo naturæ facere potest. ut sunt retrocessio solis, & glorificatio corporis humani. Nam resurrectio mortuorum, seu illuminatio cecorum a natiuitate, licet magna sint miracula, non tamen attingunt summum gradum prædictum. Potest enim natura vitam introducere de nouo in corpore vitam non habente, licet non in corpore iam mortuo. Potest etiam præstare visum sed non cecum, ut latius declarat sanctus Th. Mirandum ergo est quare Deus voluit miraculum in summo gradu exercere scilicet retrocessionem solis circa sanationem Ezechie, ubi videbatur sufficere vnum de minimis. Hoc enim signum petiuit Ezechias solummodo, ut certificaretur de sanatione sua. & quod ascenderet in die tertia ad domum Domini, ut expresse patet in littera. Confirmatur hæc ratio: Nam secundum doctores miracula per Christum facta per transmutationem corporum inferiorum, non ita euidenter ostendebant ipsius diuinitatem: sicut miracula per ipsum facta per transmutationem cursus celestium corporum, quæ a solo Deo immobiliter sunt ordinata, sicut sunt in obscuritate passionis Christi, prout tradit sanctus Th. ubi allegat Dion. hoc dicentem, sed in hoc casu scilicet in sanatione Ezechie non requirebantur talia miracula fieri, quæ sufficerent ad ostendendum sufficientem diuinitatem Christi. Præterea illæ tenebræ, quæ factæ sunt in vniuersa terra tempore passionis Christi, ut Luc. xxij. testante Dio. qui in hoc tempore in Aegypto existeret, inquit, causate fuerunt ex vera eclipsi procedente per interpositionem lune inter terram & solem. Contra quod arguit Origenes sit per Mattheum, in nomine quorundam filiorum huius seculi dicens: hom. 15. in quomodo hoc factum tam miraculosum nemo Græcorum, aut barbarorum scripsit. Ad quod respondetur per doctores, quod astrologi ubique terrarum tunc temporis existentes non sollicitabantur de obseruanda eclipsi: quia tunc non erat secundum eorum computum, sed illam obscuritatem ex aliqua impressione aeris putauerunt accidere. sed in Aegypto ubi raro nubes apparent, propter aeris serenitatem solliciti sunt Dion. & socij eius ubi circa illam obscuritatem solliciti attendebant. Ex quibus in proposito multo fortius admirandum est, quod astrologi ubique terrarum dispersi videntes vnam diem excedere per viginti, vel saltem decem horas mensuram consueuerunt, hoc non scripserunt. quod non solum de astrologis, sed etiam de simplicibus regibus, vel principibus mirandum est hoc in chronici non scripsisse: præsertim quia secundum opinionem communem: postquam illa dies transierat. x. horas artificiales, & sic sol non distabat ab occasu nisi per spatium duarum horarum artificialium, tunc retrocessit versus orientem per spatium. x. horarum secundum quosdam. secundum vero alios per viginti, & sic oportet dicere, quod secundum utrosque in eadem die sol bis attigit lineam meridianam. sicut in cursu suo naturali. & secundo in cursu retrogrado. quæ quidem mutatio non solum valde monstruosa, & insolita, sed etiam patentissima nedum a sapientibus, sed etiam a rudibus agricolis necessario sentiretur: & sic nulla videtur ratio excusans talem conscriptionem. Nec valet dicere, quod Babylonij, qui erant intenti circa cursum siderum, quando perceperunt retrocessionem solis prædictam contra cursum naturæ, fuerunt solliciti querere qualiter hoc acciderat. Et cum audissent, quod hoc fuerat in sanatione Ezechie de consilio sapientij rex Babylonis misit ad Ezechiam munera, & litteras ad sciendum de illa retrocessione solis mirabili, prout postulat infra quod tamen non videtur ad tollendam humani

Reliqua autem sermonum Ezechie, & omnis fortitudo eius, & quomodo fecerit piscinam, & aqueductum, & introduxerit aquas in ciuitatem, non hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? Dormiuitque Ezechias cum patribus suis, & regnavit Manasses filius eius pro eo.

insum: diuinationem sufficere ex tribus. Primo quia ut dictum est, tanta mutatio, & tam longa, & euident, & insueti non solum ab astronomis erat sentienda, sed et a vulgaribus quibusque ubique terrarum existebat non tamen legitur de aliquo, quod hoc transisset sydera inuulgata, seu rerum gesta narrando nisi solum de rege Babylonis. Sed o, quia Chaldaei erant totaliter infideles, licet audirent, quod hoc fuerat factum in sanatione Ezechie, non tamen habebant rationem cogentem ipsos credere, quod hæc mutatio haberet respectum singularem ad Ezechiam, sicut ut per ipsum Ezechiam fuisset factum. Nam sicut hic contigerat in horologio Achaz Ierosolymitano, pari modo, & forma fuit in horologio, vel in alijs instrumentis horarum in Babylonia, & ubique terrarum: & sic non cogebantur Babylonei credere hoc fuisset factum propter aliquam personam singularem ex providentia diuina, sed potius secundum suam infidelitatem hoc credidissent fuisset ex aliqua causa sibi occulta casuali, seu naturali. sicut de Pharaone, & Palæstinis legitur, & de alijs infidelibus, qui non attribuunt illa, quæ videbant contra, seu præter cursum naturæ fieri, diuinæ potentie, neque providentia, ut patet Exo. viij. & ix. & i. Re. vi. tertio: quia ex augmento. x. vel. xx. horarum in vna die præter cursum solitum, necesse est, ut contingerent magni errores in computatione celestium motuum, qui quidem motus mensurantur, & certificantur per motu solis diurnum, sed non legitur, quod percepissent astrologi, qui cõtēplantur sydera, & computant menses, ut dicitur Esa. xlvij. Nec et in eorū cõputis de eclipsib. cõtēplationib. seu oppositiõib. planetarum postea aliquis error notabilis successit, quod tamen necessario contigisset, si tot hora fuissent augmentate in vna die præter cursum solitum naturalem, & ipsi non percepissent, quæ oia sunt manifesta cuique: in illa arte aliquantulum perito. Si autē obiciatur contra prædicta dicendo, quod ex statione solis sub Iosue, possunt sequi similia inconuenientia. Primo quia Deus fecit ibi vnum de summis miraculis, ubi sufficiens minus. Secundo, quia nemo astronomorum illam stationem scriptis, nec inde fuit secutus error in cõputis eorum. Dicendum ad primum, quod illud sub Iosue factum fuit ad magnam gloriam Dei, qui volebat in cõpessu gentium magnificari totum populum Israeliticum in ingressu terre. Et etiam prologatio illius diei fuit utilis, vel quasi necessaria ad vltionem de inimicis, eo quod non sufficiebat adhuc illud modicum, quod restabat ac die naturali. nihil autem ipsorum contigebat in sanatione Ezechie, præsertim in certificando eum solum de sua breui sanatione. Ad secundum vero dicendum, quod tunc Iosue nondum erat ars astronomie inuenta, quod patet ex hoc: nam Ptolomæus Thiladelphus, qui fuit ipsius principalis inuestigator, & inuictor non allegat de inuestigationibus antiquis: nisi tantum a trecentis annis fere ante eum, ut patet in quarto sui. Almagesti, & in alijs locis eiusdem libri. Sed cõstat quod Ptolomæus ille fuit tunc Machabæorum, qui fuerunt post Iosue per. decem. annos fere, & sic cum tunc Iosue non essent tales inuestigatores syderum, nec cõtēplatores cursus celestium, non erat ibi locus notandi, nec errandi in talib. cõtēplationibus de tunc Ezechie: quoniam iam incipiebant homines inuestigare, & cõtēplare cursum syderum, ut patet ex verbis Esa. superius allegatis. Sed ad prædictas admirationes tollendas, & veritate litteræ prout plane sonat, psequendum, aliter videretur dicendum. unde ab his alia temeraria assertione, & solua semper sanctorum doctorum autoritate, hoc signum secundum propriam significationem liberæ, necnon & rationis conuenientiam non fuit factum in corpore solis, nec in ipsius cursu naturali, neque in oibus radijs a sole per orbem procedentibus sed tantum in radijs solaribus, qui horologium Achaz tangebant, & in umbra ipsius horologii a radijs solaribus, & interpositione corporis opaci eiusdem horologii: cetera: unde licet hoc fuisset tantum miraculum, quod non nisi virtute diuina fieri possit, non tamen attingit summum gradum miraculorum supra dicti. prout patet intuenti distinctionem graduum miraculorum, quam S. Thom. ponit. Pro cuius declaratione attendendum est, quod in horologio Achaz mensurabantur distinctiones horarum per extensionem linearum umbrarum, quæ coniunguntur radijs solaribus sicut in multis instrumentis astrologicis artificialiter hoc consuevit fieri, in qua mensuratione. xij. horæ artificiales distinguuntur per 7. lineas artificiales in ipso horologio assignatas. Disposuit tamen Deus miraculosi, quod sole incedente cursu suo absque aliqua uariatione, seu retrocessione, radijs solares in horologio Achaz tantum, & non alibi retrocesserunt per x. gradus, & iterum reuersi sunt per alios x. gradus. In qua quidem retrocessione radiorum, & eorum reuersione illa dies nec fuit maior, nec minor solito. nam motus solis non fuit in aliquo uariatus a cursu naturali, ut dictum est: nec etiam radij eius minueruntur, sed tantum radij solares, qui in horologio Achaz continebantur, prout similiter imaginari potest in præfata figura.

Figura horologii Achaz.

major, vel minor solito. nam motus solis non fuit in aliquo uariatus a cursu naturali, ut dictum est: nec etiam radij eius minueruntur, sed tantum radij solares, qui in horologio Achaz continebantur, prout similiter imaginari potest in præfata figura.

In qua

A D D I T I O.

In qua figura horologii Achaz componitur ex quadam columna perpendiculariter posita super basim horizontis equè distantem, quæ quidem columna sit. d. b. & basis sit. a. b. c. & sit. a. pars orientalis. c. vero occidentalis, distinguatur etiam prædicta basis per. xij. lineas: quarum sex sunt a parte orientali: & alia sex a parte occidentali, sicut ut attigente umbra radio solari immediatè continua ad lineam. d. q. versus occidentem sit prima hora artificialis dici deinde accedente ad lineam. d. p. sit secunda hora. & sic per consequens versus ad lineam. d. b. ubi sunt sex horæ artificiales: & per consequens meridiem versus tendente sole ad occasum, & accedente umbra cum radio solari continua ad. d. l. quæ est prima linea a columna versus orientem, erit. vij. hora, & sic consequenter versus ad. d. a. ubi erit. xij. hora. Supponatur ergo quod a tempore quo hoc signum fuit factum fluxerant. x. horæ artificiales ipsius diei: & remanebant duæ horæ transcurrentes, & pro tunc radius solaris similiter, & umbra ei continua fuisset linea. d. f. quæ decima linea est a linea. d. q. quæ significat primam horam: unde & versus sole tendente ad occasum illæ radius cum umbra sibi continua successisse attingeret ad quintam, deinde ad sextam in complementum. xij. horarum cursu naturali affluente. Supponatur tamen quod Deo mirabiliter operante, licet sol suo cursu solito tenderet in occasum, radius vero solaris in horologio Achaz singulariter existens retrocessit a linea. d. f. prædicta usque ad lineam. d. g. & consequenter in. d. h. & sic successisse donec attigit lineam. d. q. & inde reuersus est radius solaris cum umbra sibi continua a linea. d. q. usque ad lineam. d. a. ubi conuenit cum radio solari cursu suo naturali incedente, quæ quidem retrocessio, & reuersio non amplius durauerunt, quam per duas horæ: ut sit simul terminaretur dies artificialis cum retrocessione, & reuersione radij solaris, & umbra, & sic illa dies in toto orbe nec fuit maior, nec minor solito: nec etiam in horologio Achaz: reflexio tamen radiorum solarium seu retrocessio, similiter, & eorum reuersio fuerunt tantummodo in horologio Achaz supernaturaliter factæ, prout fuit prædictum. Hanc expositionem præstat littera primo cum dicit: Vis quod ascendant umbræ decem lineas, an ut reuerteretur totidem gradibus, quæ fuerunt verba Esa. dantis optionem Ezechie circa hoc miraculum, ubi non dixit nisi solum de umbra, si uellet, quod tenderet cursum suum, uel retrograderetur, & nihil dixit de sole. Similiter hoc patet in responsione Ezechie, ubi dixit: Facile est umbram crescere decem lineas, nec hoc uolo ut fiat: sed ut reuerteretur retrogradi. x. gradibus. hoc est dicere, quod non esset tam euidentis miraculum, si cursu suo scilicet uelociter umbra incederet, sed uoluit quod retrocederet: & patet quod in hac responsione nulla fit mentio de sole: sed tantum de umbra a sole, & columna horologii causata. Hoc idem patet in executione ubi dicitur: Et reduxit umbram per lineas, quibus iam de scenderat in horologio Achaz retrogradi. x. gradibus. ubi nulla fit mentio de sole, sed tantum de umbra ut dictum est. Hoc idem patet Esa. xxxvij. ubi de hoc agitur, ubi dicitur: Ecce ego reuerenti facia umbram linearum, per quas descenderat in horologio Achaz & c. ubi similiter tantum de umbra fit mentio. Nec obstat quod sequitur: Reuersus est sol. x. lineas, quæ statim subdit: In lineis, quibus descenderat: ad denotandum, quod sol in suo cursu non descenderat, sed tantummodo in illis gradibus. Achaz. Sæpe etiam in scriptura dicitur aliquid de sole, quod non verificatur de corpore suo, sed de radijs eius sicut longij. Pertransit sol super caput Iong. x. gradibus solis. Confirmatur etiam hæc expositio ex hoc quod legitur circa miraculum factum Iosue de statione solis, nam ubi dicitur in translatione nostra: non fuit antea nec postea tam longa dies obediens Domino uocis hominis, in Hebræo dicitur: Non fuit antea, nec postea sicut dies illa & c. ubi uidetur, quod negat similitudinem illius diei non secundum longitudinem sed in hoc quod Deus condescendit deprecationi hominis in tanto miraculo, quod non esset uerum, si condescendisset uocem Esaie seu Ezechie in simili, & etiam in maiori, maior. n. esset retrocessio solis, quam eius statio, sicut magis contradicere uini motui motus contrarius ipsius, quam quies. Facit etiam ad hoc quod habetur in. i. Paral. ubi de hac materia tractans dicit, quod principes Babylonis missi fuerunt ad eum, & Ezechiam ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram, non. n. dixerat, de portento, quod acciderat in sole, seu in mundo: sed solum dixit, super terram: quod debet referri ad terram Iudæ, ubi erat Ezechias: alias non oportebat, quod requirerent eum si in toto mundo contigisset, & sic habetur propositum.

R E P L I C A.

In capitul. xx. ubi post ill. exponit miraculum, & signum datum Ezechie, prout communiter hoc doctores exponunt Burgen. simbras suas magnificat, & dilatat admirando. Primo nitiur querere rationem, quare Deus facit maximum miraculum propter sanationem Ezechie, cum vnum de minimis sufficere. In hac admiratione Burg. primo peccat, quia præterdit omnium rerum querere rationes & hoc secundum Arist. est micologia: præsertim miraculorum rationem, quorum ratio non est nisi diuina voluntas, cuius causa, & ratio quærit non debet, ut uult Beatus Aug. Secundo admiratur uehementer si tale miraculum ponitur factum in retrocessione solis: & quomodo astrologi non percepissent, & si percepissent, quomodo non reliquerunt in scriptis suis, & quomodo error non in computationibus contigisset: sed uerum admirationes illæ locum habent tempore Iosue in solis statione, sicut in eclipsi tempore

portio passionis Christi, Bur. autem putans uelle hanc difficultatem euadere, dat differentiam inter miraculum factum tempore Iosue, & illud, dicens ad primum, quod illud est factum ad magnam gloriam Dei, & fuit necessarium propter uisionem de inimicis. In isto autem nec fuit magna Dei gloria, nec singularis victoria, sed solum sanatio Ezechie, & prolongatio sue uitæ. Ad secundum de astrologis dicit, quod tempore Iosue nondum erat ars astronomie inuenta & c. Sed ista uidentur frustra dicta. primum, quia illud signum uidetur plus pertinere ad Dei gloriam, quam illud tempore Iosue. Nam & si tunc facta est ultio de hostibus populi, nunc facta est ultio de blasphematoribus Dei, & si tunc facta sit debellatio ciuitatis prophane, nunc defensio ciuitatis sanctæ, & si tunc debellati sunt reguli per gladium, nunc debellatus est sine gladio monarcha appetitor omnium regnotum. Nec uerum dicit Burg. quod istud pertineat ad solam sanationem Ezechie, dicitur namque in littera. Hoc erit signum, quod Dominus facturus est sermonem, quem locutus est, sermo. n. Dei signum hic allegari ponitur in eodem capitulo dicitur: Audiuisti orationem tuam, & uidi lachrymas tuas, & ecce sanauit te die tertio ascendens templum Domini, & addam diebus tuis quindecim annos, sed & de manu regis Assyriorum etiam te, & ciuitatem hæc: & protegam urbem istam & c. Unde apparet, quod minimum in hac re fuit sanatio Ezechie, nam illa fieri potuisset minore uirtute, quam diuina: alia autem non nisi Dei uirtute fieri poterunt. i. incineratio corporum armis, & uestibus illis & c. Illud etiam signum fuit magis necessarium, & uile, quam illud. Nam aliter potuit fieri ultio de hostibus, quam per stationem solis, potuit fieri in nocte, sicut tempore Gedeonis, in hoc autem inopinabili, & cunctis stupendo negotio necessarium fuit unum de maximis fieri signis, & potissimum pro conuersione populi, & fidei reparatione. Achaz enim pessimus omnem populum induxit ad idololatram. Ezechias filius eius optimus populum reduxit in partem ad cultum ueri Dei. Ad autorizandum igitur hanc difficultatem reductionem utile fuit, in eo per necessarium fieri aliquod magnum signum. Cuius dicti ueritatem uoluntatem accipitur: a blasphemia Rabfacis, & regis Assyriorum, ubi dicitur: Non uos seducat Ezechias, neque fiduciam uobis tribuat super Dominum dicens: Euerens liberabit nos Dominus: & non traderet ciuitas in manus regis Assyriorum, nolite audire Ezechiam & c. Ecce nunquid in his angustijs populus fuit confortandus in fide Ezechie, & aliquo maximo signo confirmandus contra talem diaboli, & instrumenti eius impulsu? Quæ omnes difficultates tempore Iosue, non erant, nam eius populus fuit in deserto per mirabilia signa firmatus, ut patet in fine Deut. & in libro Iosue per totum. etiam populus fuit multus, potens se defendere, & hostes impetere de communi cursu, sine notabili signo, hic autem populus fuit paucus a fide auersus, & nequit in parte redactus, & fortissimis hostibus impeditus: quæ omnia patent ex hoc loco quarti libri, & xxx. j. secundi Paralip. Secundum etiam dictum Burgen. quod scilicet tempore Iosue ars astronomie nondum fuit reuera, est irrationalile. nam Iosephus dicit Abraham in Aegypto docuisse astronomiam: ut patet in correctorio ultimo. Gen. xxij. Et Scholasticus historia habet, quod Cham filius Noe, alio uero nomine Zoroaster, cum regnaret in Thracia inuenit artem magicam, & septem liberales artes scripsit in. xij. columnis, in septem æneis contra diluuium aquarum, & septem lateritijs, contra diluuium ignis, vna autem artium liberalium scilicet esse astronomia. Præterea in theoria planetarum dicitur: Complicatores tabularum super Arim dicuntur fuisse Nemroth, Hermes, Iconius, Ptolomæus, Albategni, Algorisimus, Albumasar. Non igitur Ptolomæus fuit huius artis inuentor, quia Arist. longe eo prior facit mentionem de illa arte, quia primo Metaph. & xij. Meta. adducit auctores illius fuit temporis Eudoxum, Calippum, qui scripserunt de moribus planetarum, & eclipsijs solis, & lunæ passionibus, unde ex scriptis primorum proculdubio Alfonso traxit differentias, & distantias earum, additionem, & diminutionem lunæ & c. prout in tabula sua continetur. Stant igitur, & manent admirationes mortæ de signo stationis tempore Iosue: & retrogradationis tempore Ezechie. Sed Burgen. ad modum Ismael se erigit contra omnes, nulla fretus aritate siue scripturæ fundamento. Dicit enim in hoc signo solem non retrocessisse, nec diem fuisse longiorem, nec breuiorem solito: & dicit, signum illud solum fuisse ad causandum umbram in horologio Achaz per interpositionem corporis opaci, ut inter radius solis, & plantam horologii, & imaginatur hic chimæram, & aureos montes. Sed ex hoc modo dicendi plura contingunt inconuenientia. Primum, quia sententia sanctorum doctorum sine ratione contraria præsumit, & quod postillatorem declinat aliquando sententiam doctorum ex magna ratione ualde communiter redarguit: hoc hic, & alibi ex sola phantastica imaginatione facere non erubescit. Secundum inconueniens, qui Burgen. coincidit in perditionem Apolloniam, quem redarguit diuus Dionys. autoritate apostoli Pauli epistola sua septima missa Policarpo, ubi S. Dionys. expresse ponit solē retrocessisse, & diē fuisse triplicatam, & quod sacerdos Perfarum in suis memorialibus facit recordationem de die triplicato solis, quando istud miraculum fuit factum, unde apparet quod sanctus Dio. uiderit libros antiquorum, quos Burgen. ignorauit. Tertium inconueniens quia Beatus August. dicit illud miraculum

a In se. In Paral. legitur de Ezechia, quod edificauit omnem murum, qui fuerat dissipatus, & fornicatus alterum murum. vnde de Sophonias: Viuitatis a Secunda. Prophetissa ergo habitauit in Secunda, id est in secundi muri parte.

a In se. In Paral. legitur de Ezechia, quod edificauit omnem murum, qui fuerat dissipatus, & fornicatus alterum murum. vnde de Sophonias: Viuitatis a Secunda. Prophetissa ergo habitauit in Secunda, id est in secundi muri parte.

NIC. DE LYRA.

a Tignarij. i. carpentarij qui faciunt tigna.
b Et cemetarij. qui componunt lapides in muro & lauant parietes.
c Non suppete. i. non exigatur ab eis ratio, sed eorum a fidelitati committatur.
d Libram. Dicit R. A. qd. legem Domini ad comburendum, i. se abstinere in muro templi, & sic cum repararetur muri fuit inuentus.
e Conflauerunt. i. expendunt eam in reparatione templi, ut iussit.
f Narrauit. Hic consequenter ostenditur sanctitas Iosif ex formidine diuini indicij, quia cum audiret legem coram se maledictiones scriptas in Deo. super transgressores legis, & sciret patrem suum, & plures alios cum populo fuisse transgressores legem multipliciter.
h Scidit. in signum tristitie propter offensas praevaricas, & peccata sua: & patet littera.
i Et praec. Hic consequenter ostenditur sanctitas Iosif ex reuerentia diuini consilij, cum dicitur: Ite & consilite Dominum super me, & super populo, & super omni Iuda, de verbis voluminis istius, quod inuenitum est. Magna enim ira Domini succensa est contra nos, quia non audierunt patres nostri uerba libri huius, ut facerent omne, quod scriptum est nobis. Ierunt itaq; Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidem uxorem Sellum filij Thecuae filij Araas custodis vestium: quae habitabat in Ierusalem in Secunda. Locutiq; sunt ad eam. Et illa respondit eis: Haec dicit Dominus Deus Israel: Dicite uiro, qui misit uos ad me. Haec dicit Dominus: Ecce ego adducam mala super locum istum, & super habitatores eius, omnia uerba legis, quae legit rex Iuda, quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt dijs alienis irritantes me in cunctis operibus manuum suarum. Et succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur. Regi autem Iuda qui misit uos, ut consuleretis Dominum, sic dicetis: Haec dicit Dominus Deus Israel: Pro eo, quod audisti uerba voluminis & perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores eius, quod uidelicet fierent in te stupor, & in maledictum, & scidisti uerba tua, & fleuisti coram me, & ego audiui te ait Dominus. Idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala, quae introducturus sum super locum istum.

tignarij uidelicet, & cemetarij, & his qui interrupta componunt, & ut emantur ligna, & lapides de lapidicinis ad inaurandum templum Domini. Veruntamen non suppetur eis argentum, quod accipiunt, sed in te potestate habeant, & in fide. Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam, Libram legis reperi in domo Domini. Deditq; Helcias uolumen Saphan qui, & legit illud. Venit quoque Saphan scriba ad regem, & renuntiavit ei te quod praeciperat, & ait: Conflauerunt serui tui pecuniam, quae reperta est in domo Domini, & dederunt ut distribueretur fabris a praefectis operum templi Domini. Narravit quoq; Saphan scriba regi dicens: Librum legis dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cum legisset Saphan coram rege, & audisset rex uerba libri legis Domini: scidit uerba sua, & praecipit Helciae sacerdoti: & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Michai, & Saphan scribam, Asaia seruo regis dicens: Ite & consilite Dominum super me, & super populo, & super omni Iuda, de verbis voluminis istius, quod inuenitum est. Magna enim ira Domini succensa est contra nos, quia non audierunt patres nostri uerba libri huius, ut facerent omne, quod scriptum est nobis. Ierunt itaq; Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidem uxorem Sellum filij Thecuae filij Araas custodis vestium: quae habitabat in Ierusalem in Secunda. Locutiq; sunt ad eam. Et illa respondit eis: Haec dicit Dominus Deus Israel: Dicite uiro, qui misit uos ad me. Haec dicit Dominus: Ecce ego adducam mala super locum istum, & super habitatores eius, omnia uerba legis, quae legit rex Iuda, quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt dijs alienis irritantes me in cunctis operibus manuum suarum. Et succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur. Regi autem Iuda qui misit uos, ut consuleretis Dominum, sic dicetis: Haec dicit Dominus Deus Israel: Pro eo, quod audisti uerba voluminis & perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores eius, quod uidelicet fierent in te stupor, & in maledictum, & scidisti uerba tua, & fleuisti coram me, & ego audiui te ait Dominus. Idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala, quae introducturus sum super locum istum.

NIC. DE LYRA. CAP. XXIII.

Trenuntia. Offenso qualiter Iosias sancte uixit, hic consequenter ostenditur quomodo studiis ad hoc populum induxit. Circa quod primo describitur eius operatio laudabilis, secundo ostenditur lamentabilis, ibi: In diebus eius. tercio subditur prole dissimilis, ibi: Tulitque populus terra. Primum ostenditur ex tribus, scilicet ex fidei cum Deo renouatione, secundo ex idololatriae destructione, ibi: Et pra-

ceptum rex. tertio ex parte celebratione, ibi: Reuersus est Ierusalem. Circa primum dicitur:
a Et renuntiauerunt regi, scilicet uerba prophetissa.
b Qui misit & congregati sunt ad eum omnes, ut confederaret populum Domino: unde subiicitur:
a Legitque MORALITER.
a Et renuntia. scilicet prophetissa.
b Qui & c. ad ordinandum de correctione malorum ad mitigationem

CAP. XXIII.

Trenuntiauerunt regi, quod dixerat. Qui misit, & congregati sunt ad eum omnes senes Iuda, & Ierusalem. Ascenditque

a Contaminauit. Rab. Iosias Thophet, uel ossa mortuorum, ibi, sicut in sequentibus locis fecisse legitur: uel alia quaelibet immunda dispersens, quatenus abominationi potius, quam delectationi aptus omnibus, qui aspirarent, locus appareret.
b In conuale. Ra. Vallis Ennom est iuxta murum Ierusalem contra orientem, in qua nemo pulcherrimum Siloe fontibus irrigatur. Thapheti, sive Thopheti erat locus in eadem conuale iuxta agrum Acheldemach ad austrum Sion: In Thopheti (quia locus erat amoenissimus, unde hodie hortorum praebet delicias) solebant sacrificare demonibus. Vallis Ennom dicitur Hebraice Gehennom, unde Dominus Iesus Gehennom cognominauit: quia sicut in conuale Ennom, qui idolis seruierunt in ea perierunt, ita peccatores ex peccatis damnabuntur. Vnde in Ieremia: Non vocabitur locus iste amplius Thophet, sed uallis occisionis, & dissipabo consilium Iuda, & Ierusalem in loco isto, et subuertam eos gladio. Esaias Thophet infernum appellat dicens: Preparata est ab Eri Thophet profunda, & dilatata: Pulchre aut dilatata, quia Thophet dicitur latitudo.
c Abstulit. Rab. Iudaei superstitionibus gentium se mancipauerant, qui inter cetera solent pingere, uel facere simulacrum solis, ut puerum imberbem, quia nullum per secula senium incidit, quotidie nouo ortu natus. Cui curru, & equos tribuunt, quia curru igneo, & equis igneis Elias raptus est ad caelum, quod inter alia in pariete depictum uidetur, & uicinia nominis decipitur: Elias enim Graece sol dicitur.
d Excelsis

NIC. DE LYRA.

a Legitq; &c. ut intelligerent legis precepta, & bona promissa acceptantibus, & mala comminata transgressoribus.
b Stetitq; &c. quem fecerat Salomon, ut haberet. y. Paral.
c Et sedus &c. promittendo sub iuramento pro se, & populo seruare mandata Domini.
d Acqueuitq; &c. iuramentum illud super se respiciendo.
e Et praec. &c. Hic consequenter describitur idololatria destructio, et primo in templo Domini, quod erat deputatum diuino cultui, sed reges idololatrie introduxerant ibi cultum idololatrie. & hoc est quod dicitur: Et praec. id est summo sacerdoti.
f Et facer. qui sub summo sacerdote ministrabant per hebdomadas successiuo. David. n. uolens ampliare cultum diuinum instituit. xxiii. sacerdotes sub summo sacerdote per hebdomadas ministrantes.
g Ut projicerent &c. id est ad cultum ipsius.
h Et in lu. &c. qui platus erat in atrijs domus Domini, ut ibidem coleretur Baal.
i Et uniuersa. i. uasa facta ad cultum planetarum, & duodecim signorum, quae sunt in zodiaco, & aliarum constellationum notabilium.
k Et tulit. qui erat locus deputatus idololatrie per Ieroboam.
l Et deleuit aruspici. qui in uentis animalium

rex templum Domini, & omnes uiri Iuda, uniuersiq; qui habitabant in Ierusalem cum eo, sacerdotes, & prophetae, & omnis populus a paruo usq; ad magnum. Legitque cunctis audientibus omnia uerba libri foederis, qui inuentus est in domo Domini. Stetitque rex super gradum, & sedus percussit coram Domino, ut ambularent post Dominum, & custodirent praecepta eius, & testimonia, & ceremonias in omni corde, & in tota anima, & suscitarent uerba foederis huius, quae scripta erant in libro illo. Acqueuitque populus pacto. Et praecipit rex Helciae pontifici, & sacerdotibus secundi ordinis, & ianitoribus, ut projicerent de templo Domini omnia uasa, quae facta fuerant Baal, & in luco, & uniuersa militiae caeli, & combussit ea foris Ierusalem in conuale Cedron, & tulit puluerem eorum in Bethel. Et deleuit aruspices, quos posuerant reges Iuda, ad sacrificandum in excelsis per ciuitates Iuda, & in circuitu Ierusalem, & eos, qui adolebant incensum Baal, & soli, & luna, & duodecim signis, & omni militiae caeli. Et effert fecit lucum de domo Domini foras Ierusalem in conuale Cedron, & combussit eum ibi, & redegit in puluerem, & proiecit super sepulchra uulgi. Destruxit quoque adiculas, & effert minutorum, quae erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci. Congregauitque omnes sacerdotes de ciuitatibus Iuda, & contaminauit excelsa ubi sacrificabant sacerdotes de Gabaa usque Bersabee. Et destruxit aras portarum in introitu ostij Iosue principis ciuitatis, quod erat ad sinistram portae ciuitatis: veruntamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Ierusalem, sed tantum comedabant azyma in medio fratrum suorum. Contaminauit quoque Thophet, quod est in conuale, & filij Ennom, ut nemo consecraret filium suum, aut filiam per ignem Moloch. Abstulit quoque e-

MORALITER.

mitigationem irae diuinae. Similiter sanctus Ludouicus rediens de ultra mare, congregauit prelatos, et principes, & reliquos sapientes sui regni, ad ordinandum salubria statuta pro bono regni sui ad honorem Dei. Et praecipit rex &c. Sequitur:
g Ut projicerent de templo Domini omnia uasa quae facta fuerant Baal. Et similiter Beatus Ludouicus blasphemias, quae fiebant in iuramentis per totum regnum suum praecipit euitari, & transgressores huius praecipi debito modo puniri. alias et deordinationes, quae in regis absentia solent in regno pullulare, studuit prout potuit, extirpare.
l Reuersusque

lim immolatorum idolis diuinabant. Et eos. quia non solum idola, sed & cultores destruxit.
n Et effert. i. eradici, ne aliquid remaneret.
o Et proce. qui coluit idola.
p Destruxit quoq; edic. i. paruas edes, in quibus habitant sacerdotes idolorum, qui erant castrati, ideo nominantur hic effertinati. unde Hebraei dicunt hic: adiculas monachorum.
q Pro quibus mulier. texe. q. d. luc. i. cortinas ad faciendum prostibula in luco. ubi ad honorem idoli prostibulaeant mulieres, & in tali luxuria credebant sacerdotes, eo quod non faciebant propria concupiscentia mori: sed magis ad honorem idoli: sicut dicit Philof. de Eudoxo, qui posuit felicitatem in delectationibus, quod sibi credebatur, eo quod non uidebat in amicis delectationem.
r Et contaminauit excelsa ubi sacrificata. etiam Domino, quia hoc non erat licitum post templi dedicationem.
s De Gabaa usque ad Bersabee. id est de una extremitate regni sui usq; ad aliam.
t Et destruxit aras portarum in introitu tuo ostij Iosue. In Hebraeo habetur Iosue, hic erat praefectus in quadam ciuitate, & iuxta ostium domus suae erat altaria ad immolandum extra templum.
u Veruntamen hoc interponitur ad remouendum dubium quia forsitan crederet aliquis, quod isti sacerdotes, qui immolabant Domino in excelsis, admittentur similiter ad immolandum Domino in templo. Quod tamen non fuit factum, sed permissum fuerunt ad comedendum de oblationibus, sicut filia sacerdotis manens in eius domo, & seruus emptius, & pernaculus: quae tamen personae non sunt aptae ad faciendum officium sacerdotis in templo, nec etiam Leuitae eius.
x Contaminauit quoque Thophet. i. idola triam idoli Moloch, quae vocabatur Thophet, quod signat tympanum seu tympani sonitum, eo quod sacerdotes illius idoli percutiebant in tympanis, ne parentes audirent clamorem filiorum suorum in manibus idoli morientium. sicut dicitur super. xvi. & Leuitici. xviii.
y Abstulit quoque equos, quos dederant reges Iuda soli in introitu templi. Dicit Rab. Sa. q. erant equi secundum ueritatem, quos dederant reges Irael idololatrie, ad hoc q. aliqui colentes solem in ortu solis cum equis, & curru irent uersus orientem quasi obuiantes soli ad eius reuerentiam. Expositores autem nostri dicunt communiter, q. erant equi sculpti. Gentiles enim solem colentes sculpebant imaginem eius cum curru, & equis, ut haberetur in legenda quatuor coronatum, & ad similitudinem Gentilium, ex quibus idololatria deriuata est ad Iudeos, reges Iuda fecerant talem imaginem in honorem solis.
z Et disperfit

a Excelsa. R. Dicit scriptura loca in collib. posita frondentib. in quib. demonib. immolabant, vel Domino, locorum amoris nitate illecti contra interdictum, relicto altari, quod erat in templo illuc oblaturi confluunt. unde saepius in hoc libro dicitur de regib. minus perfectis: veruntamen excelsa non abstulit.

Deo. Sicq. grati Dño celebremus pascha: non vtiq. in fermē. G to malitiæ & nequitie, sed in azymis sinceritatis & veritatis. **Veritatis.** **In Magd.**

NICOLAVS. DE LYRA.

a Et disperit cinerem eorum in torrentem Cedron. Excelsa quoq. quæ erant in Ierusalem **Idoli.** ad dexteram partem montis **†** offensionis, quæ edificauerat Salomō rex Israel Astaroth idolo Sidoniorum, & Chamos **†** offensionis Moab, & Melchon abominationi filiorum Ammon **†** polluit rex, & contriuit statuas, & succidit lucos, repleuitq. loca eorum ossibus mortuorum. Insuper & altare, quod erat in Bethel, & excelsum, quod fecerat Ieroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel, & altare illud * excelsum destruxit, atque combussit, & comminuit in puluerem, succenditq. etiam lucum. Et conuersus Iosias uidit ibi sepulchra, quæ erant in monte, misitq. & tulit ossa de sepulchris, & combussit ea super altare, & polluit illud **†** iuxta uerbum Domini, quod locutus est uir Dei, qui prædixerat uerba hæc, & ait: Quis est **†** titulus ille, quem uideo? Responderuntq. ei ciues urbis illius: **†** Sepulchrum est hominis Dei, qui uenit de Iuda, & prædixit uerba hæc, quæ fecisti, super altare Bethel. Et ait: Dimitte eum: nemo commoueat ossa eius. Et intacta manserunt ossa illius, **†** cum ossibus propheta, qui uenerat de Samaria. Insuper, & omnia phana excelsorum, quæ erant in ciuitatibus Samaria, quæ fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Iosias, & fecit eis secundum omnia opera, quæ fecerat in Bethel. Et occidit uniuersos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi, super altaria, & combussit ossa humana super ea. Reuersusq. est Ierusalem, & præcepit omni populo dicens: **†** Facite phasē Domino Deo uestro, secundum quod scriptum est in libro fœderis huius. Nec enim factum est phasē tale a diebus iudicum, qui iudicauerunt Israel, & regum Iuda, sicut in octauodecimo anno regis Iosia factum est phasē istud Domino in Ierusalem. Sed & pythones, & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes, quæ **†** fuerunt in terra Iuda, & Ierusalem, abstulit Iosias, ut statueret uerba legis, quæ scripta sunt in libro, quem inuenit Helcias sacerdos in templo Domini. Similis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in uniuersa uirtute sua, iuxta omnem legem. Moysi: neque post eum surrexit similis illi. Veruntamen non est auersus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam, propter irritationes, quibus prouocauerat eum Manasses. Dixit itaque Dominus: Etiam Iudam auferam a facie mea, sicut abstuli Israel, Deo.

a Et disperit cinerem eorum &c. **†** non remaneret illius idololatria memoria. **b** Ad dexteram par. mon. &c. **†** Ite est mons Oliveti ppe Ierusalem, & vocatur hic mons offensionis, eo q Salomon offendit Deum, edificando ibi templa idolorum pro uxoris suis. **c** Repleuitq. loc. eo. ossi. mor. per hoc designans, qd erant loca cōtaminata p idololatriā ibide ppetratā. **d** Et altare quod &c. **†** habetur. **e** Et tulit ossa. sicut prædictum fuerat per prophetam domini, ut habetur supra. lib. iij. c. xij. **f** Quis est titulus ille. Cum essent ibi multa sepulchra, queritur quare ibi Iosias specialiter quæsiuit de illo. **g** Insuper & omnia &c. **†** qd Iudæi decē tribu, q captiuitatis alij latuerant, et postea habitabant in ciuitatib. illis, obediētiā Iosie ad communionē nē Ieremie ppheta, ut dicit R. Sa. **h** Reuersusq. est Ie. Hic consequenter ostēditur deuotio Iosie ex phasē solenni celebratione. unde subditur: **i** Nec. n. factum est tale phasē. **i** solennitas paschalis tanta. **k** A dieb. iudicum. **†** Par. xxx. dicitur: A dieb. Samuelis. & in idē redit, qd fuit ultimus iudicij, nō legitur tamē, qd filij Israel tpe iudicij solēnter celebrauerunt phasē, sed tpe Iosue celebrauerunt, non enim omnia scripta sunt, quæ facta fuerunt. **l** Sed & pythones, & ariolos, & figuras idolorum &c. **†** Ista sunt frequenter expōita superius. **m** Similis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dominū in omni corde suo. licet n. David in aliquibus fuerit deuotior, isē tamen fuit innocentiōr, quia talia crimina non commisit sicut David. **n** Veruntamen non est auersus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est fu. quia sanctitas Iosie non expiauit malitiā pdecessorum suorum, quæ fuerant nimis magna, & quantum ad grauitatē **†** tem criminum, & quantum ad diuinitatem: ten. per. **a** In diebus eius. Hic consequenter ostēditur quid actum sit sub illo Iosia, secundo quid sub eius filio: **†** Regnauitque Iosia. Sic enim, debet scribi iste: quia in Hebræo scribitur per Caph, & Nun: quibus in Latino correspondent k, & n. & hoc idem dicit Hieronymus in homil. genealogie Christi. tertio quid sub patre suo ibi: **†** xitque eos. Circa primum dicitur. **t** In diebus eius: scilicet Iosia filij Iosie: & hoc factum est anno octauo regni eius. **a** Ascendit Nabuchodonosor rex Ba. qui debellato Pharaone rege Aegypti, & capta Syria & tota terrarūque ad riuum Aegypti excepto regno Iudæ, uoluit regnum Iudæ ponere sub tributō. quod & fecit. unde subditur: **b** Et factus est ei Iosia seruus tribus annis & rursum rebellauit. quia audiuit, quod rex Aegypti preparabat se ad bellum cōtra Nabuchodonosor, & ideo uolens sanare ei, eo quod regem fecerat eum, ut prædictum est: negauit tributum sub spe defensionis per regem Aegypti. **†** Immisitque **a** In diebus eius ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis & factus est Iosia seruus &c. De isto Iosia, idē quo dicitur in fine præcedentis cap. quod fecit malum coram Domino, & in isto capitulo dicitur, quod rebellauit regi Babylonis pactum frangendo, propter quod per ipsum significatur qui **†** libet

MORALITER.
a Reuersusq. est Ierusalem. Per hoc autem figuratum fuit, quod Beatus Ludouicus i suo reditu in Franciam fecit, quæ cōueniēter dē Ierusalem. pacifica: quia terra Francie inter alias terras lōgo tpe per Deigrāu fuit magis pacifica, & quieta. In hac itē Ierusalem Beatus Ludouicus ordinauit facere phasē: quia tunc temporis multas conuulsi fecit ecclesias ad celebrandum eucharistiæ sacramentum, qd est uerum phasē Christianorum. **†** In die.

a In campo Mageddo, unde & a tim mortuus est. Luxitq. ei populus multus, Ieremias maxime. Tūc n. dicitur ita lamēfasse. Qūo sedet sola ciuitas. De hoc plāctu dī: Et erit planctus in Ierusalem, sicut plāctus Adremō, quod nō mē est regis, q tunc regnabat in Carchamis, in cuius auxilij Iosias uenerat aduersus Nechao regem Aegypti. **†** Interfectio Iosie a Pharaone Nechao facta in Mageddo, significat perfectionem antiqui hostis aduersus prædicatores, quos per inuidiam neci tradere molitur, & auferte de terra ecclesie conatur: quatenus facilius totā plebē dissipare possit Pharaō dissipans, Nechao percussio, Mageddo de tentatione. Permissus quippe diabolus con surgere aduersus sanctos, hic totis uiribus certat: quatenus tentando gregem Domini percutiens dissipet, eosq. primum aufert, quorum solatio adiuti contra hostem dimicare debuerant. **b** Iosia. R. Alio nocte Sellum dī, sed qd peruersissimus fuit, par uo tpe regnauit: Nechao uir uixit ei, eo qd ppls cōtra suā uolūtātē cōstituit ei regē, & duxit illum in Aegyptum. **†** Iosia retentus significat malos doctores, quos populus terre. sterrenę cupiditati dediti, cōsentientes uitiis suis platos eligūt. quos Pharaō in Rebla uinxit, cū diabolus multitudinē adulatorū enruās dēcipit corda platorū, sicq. i spūa lis Aegypti uictos catenis peccatorū tenebras mergit abyssum. **c** Argentum au. R. Malignus cēsum seruutū (sui ppls carnali expetit, ut tam sensu, quā eloquio eius p oia parati sint obsequio. Iosia præcepto regis cēsum exigit, quia diabolus per sibi deditos magistros, ab unoquoq. exigit fm uires suas pti cēsum soluere, sicq. in nequiter platos quod tidie pparat perditionē subiectis.

& proiciam ciuitatem hanc, quam elegi Ierusalem, & domum, de qua dixi: erit nomen meum ibi. Reliqua uero sermonum Iosie, & uniuersa, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro uerborum dierum regum Iuda? **†** In diebus eius ascendit Pharaō Nechao rex Aegypti, contra regem Assyriorum ad flumen Euphraten, & abiit Iosias rex Iuda in occursum eius, & **†** occisus est in Mageddo, cū uidisset eum. Et portauerunt eum serui sui mortuum de Mageddo, & pertulerunt in Ierusalē, & sepelierunt eum in sepulchro suo. **†** Tulitq. populus terræ Iosia filium Iosie, & uinxerunt eum, & conlauerunt eum regem pro patre suo. Vigintitriū annorum erat Iosia cū regnare cōpisset, & tribus mensibus regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Amital, filia Ieremie de Lobna. Et fecit malū coram Domino iuxta omnia quæ fecerant patres eius. Vinxitq. eū Pharaō Nechao in Rebla, quæ est in terra Emath, ne regnaret in Ierusalem. Et imposuit multā terræ centum talentis argenti, & talento auri. Regemq. constituit Pharaō Nechao Eliacim filium Iosie pro Iosia patre eius, uertitq. nomen eius Iosia. Porro Iosia tulit, & duxit in Aegyptum. Argentum autem, & aurum dedit Iosia Pharaoni, cū indixisset terræ per singulos, ut conferretur * iuxta præceptū Pharaonis. Et unūquēq. iuxta vires suas exegit, tam argentum, quā aurū de populo terrę, ut daret Pharaoni Nechao. Viginti quinque annorum erat Iosia cū regnare cōpisset, & undecim annis regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Zebda, filia Phadaia de Ruma. Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia, quæ fecerant patres eius.

† tem criminum, & quantum ad diuinitatem: ten. per. **a** In diebus eius. Hic consequenter ostēditur quid actum sit sub illo Iosia, secundo quid sub eius filio: **†** Regnauitque Iosia. Sic enim, debet scribi iste: quia in Hebræo scribitur per Caph, & Nun: quibus in Latino correspondent k, & n. & hoc idem dicit Hieronymus in homil. genealogie Christi. tertio quid sub patre suo ibi: **†** xitque eos. Circa primum dicitur. **t** In diebus eius: scilicet Iosia filij Iosie: & hoc factum est anno octauo regni eius. **a** Ascendit Nabuchodonosor rex Ba. qui debellato Pharaone rege Aegypti, & capta Syria & tota terrarūque ad riuum Aegypti excepto regno Iudæ, uoluit regnum Iudæ ponere sub tributō. quod & fecit. unde subditur: **b** Et factus est ei Iosia seruus tribus annis & rursum rebellauit. quia audiuit, quod rex Aegypti preparabat se ad bellum cōtra Nabuchodonosor, & ideo uolens sanare ei, eo quod regem fecerat eum, ut prædictum est: negauit tributum sub spe defensionis per regem Aegypti. **†** Immisitque **a** In diebus eius ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis & factus est Iosia seruus &c. De isto Iosia, idē quo dicitur in fine præcedentis cap. quod fecit malum coram Domino, & in isto capitulo dicitur, quod rebellauit regi Babylonis pactum frangendo, propter quod per ipsum significatur qui **†** libet

MORALITER.
a In diebus eius ascendit Pha. Cōtra quæ iuit Iosias, & ibide mortuū, er p seruos suos ad sepulchra regū Ierlm reportat. Per regē Aegypti si gnāt Sultanus Babylonis, q accepit in Agypto. Cōtra ipsum autē accepit secundo sanctus Ludouicus cruce, & in illo passagio iuit defunctus: & inde per homines suos in Fraciā ad regem sepulchra deportatus. **e** Tulitq. pater. Iosia. De isto Iosia fite suo nihil dī. notabile mysticū.

GLOSSA ORDINARIA.
CAP. XXIII.

In diebus eius. factus est ei Iosia seruus. R. Cum semel quis euilibet se manciparit uitio, non uni, sed multis Dominis obnoxius erit. Vnde Iosia, quem Pharaō ante centum sibi soluere coegit, nunc rex Babylonis sibi tribus annis seruire compellit. Nabuchodonosor idē est, quod Pharaō scilicet princeps confusionis, & rector tenebrarū harum. Ergo cū antiquus hostis aliquem sibi cēsum peccati soluere persuadet, mox totum in dominium suum redigere, & plenum seruitutem expendere admonet. Ergo tribus annis regi Babylonis seruum esse est per uersionem, delectationem, consensu antiquo hosti subditum fore, & totum uitiis deditum quasi liberē ab eo possideri. Sed alium uitiis deditum quasi liberē ab eo possideri. Sed alium quando tales per Dei misericordiam admoniti rebellant contra nequam spiritum. Vnde subditur. Rursum rebellauit contra eum. Nec sufficit rebellare, si non perseuerauerit in certamine. Qui enim a diaboli potestate se exire desiderat, ne cesse est ut fortiter cōtra eum dimicet, & adiutorium a Deo imploret. **b** Et Rursum. Raba. Hunc refert Iosephus a Nabuchodonosor interfectum, & ante muros Ierusalem proiectum, & in sepulchrum, de quo prædictum fuerat: Sepultura alij sepelitur. **†** Regnauitque

NIC. DE LYRA. CAP. XXIII.

In diebus eius. Hic consequenter ostēditur quid actum sit sub illo Iosia, secundo quid sub eius filio: **†** Regnauitque Iosia. Sic enim, debet scribi iste: quia in Hebræo scribitur per Caph, & Nun: quibus in Latino correspondent k, & n. & hoc idem dicit Hieronymus in homil. genealogie Christi. tertio quid sub patre suo ibi: **†** xitque eos. Circa primum dicitur. **t** In diebus eius: scilicet Iosia filij Iosie: & hoc factum est anno octauo regni eius. **a** Ascendit Nabuchodonosor rex Ba. qui debellato Pharaone rege Aegypti, & capta Syria & tota terrarūque ad riuum Aegypti excepto regno Iudæ, uoluit regnum Iudæ ponere sub tributō. quod & fecit. unde subditur: **b** Et factus est ei Iosia seruus tribus annis & rursum rebellauit. quia audiuit, quod rex Aegypti preparabat se ad bellum cōtra Nabuchodonosor, & ideo uolens sanare ei, eo quod regem fecerat eum, ut prædictum est: negauit tributum sub spe defensionis per regem Aegypti. **†** Immisitque

MORALITER.

a In diebus eius ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis & factus est Iosia seruus &c. De isto Iosia, idē quo dicitur in fine præcedentis cap. quod fecit malum coram Domino, & in isto capitulo dicitur, quod rebellauit regi Babylonis pactum frangendo, propter quod per ipsum significatur qui **†** libet

a Regnavit; Ioachim. Rab. Nomen Ioachim aliter scribitur in E designatione patris, qui & Eliachim: aliter cum filius significatur, qui & Iechonias. nam cum patre signatur per s, & m, scribitur cum uero filium per ch, & n, scribitur.

b Fa. et au. & c. specialiter per Ieremiam prophetam. c. Propter pec. Manasse. licet. n. Manasse penituerit, & a Deo exauditus fuerit in persona propria, non tamen quantum ad hoc, quod populus a captivitate, & civitas ab incendio liberarentur. Tum quia populus sicut & rex peccavit, non tamen similiter penituit: tum quia post Manasse omnes reges Iuda offenderunt Dominum excepto Iosia: propter quod populus fuit captivatus, & civitas destructa ut habetur c. sequenti.

uit contra eum. Immisitque ei Dominus latrunculos Chaldaeorum, & latrunculos Syriae, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon, & immisit eos in Iudam, ut disperderent eum, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat per servos suos prophetas. Factum est autem hoc per verbum Domini contra Iudam, ut auferret eum coram se, propter peccata Manasse & universa, quae fecit, & propter sanguinem innoxium quem effudit, & implevit Ierusalem cruore innocentium: & ob hanc rem noluit Dominus propitiari. Reliqua autem sermonum Ioachim, & universa, quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? Et dormiuit Ioachim cum patre

bus suis. Regnavitque Ioachim filius eius pro eo. Et ultra non addidit rex Aegypti, ut egrediretur de terra sua. Tulerat enim rex Babylonis a riuo Aegypti usque ad fluvium Euphratem omnia, quae fuerant regis Aegypti. Decem & octo annorum erat Ioachim cum

regnare coepisset, & tribus mensibus regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius Nehusta, filia Elnathan de Ierusalem. Et fecit malum coram Domino iuxta omnia, quae fecerat pater eius. In tempore illo ascenderunt servi Nabuchodonosor regis Babylonis in Ierusalem, & circumdata est urbs munitionibus. Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servi eius oppugnarent eam. Egressusque est Ioachim rex Iuda ad regem Babylonis, ipse & mater eius, & servi eius, & principes eius, & eunuchi eius, & suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui. Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regiae, & concidit universa uasa aurea, quae fecerat Salomon rex Israel in templo Domini iuxta verbum Domini, & transiit omnem Ierusalem, & universos principes, & omnes fortes exercitus decem millia in captivitatem, & omnem artificem & inclusorem, nihilque relictum est exceptis pauperibus

contra eum. Immisitque ei Dominus latrunculos Chaldaeorum, & latrunculos Syriae, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon, & immisit eos in Iudam, ut disperderent eum, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat per servos suos prophetas. Factum est autem hoc per verbum Domini contra Iudam, ut auferret eum coram se, propter peccata Manasse & universa, quae fecit, & propter sanguinem innoxium quem effudit, & implevit Ierusalem cruore innocentium: & ob hanc rem noluit Dominus propitiari. Reliqua autem sermonum Ioachim, & universa, quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? Et dormiuit Ioachim cum patre

bus suis. Regnavitque Ioachim filius eius pro eo. Et ultra non addidit rex Aegypti, ut egrediretur de terra sua. Tulerat enim rex Babylonis a riuo Aegypti usque ad fluvium Euphratem omnia, quae fuerant regis Aegypti. Decem & octo annorum erat Ioachim cum regnare coepisset, & tribus mensibus regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius Nehusta, filia Elnathan de Ierusalem. Et fecit malum coram Domino iuxta omnia, quae fecerat pater eius. In tempore illo ascenderunt servi Nabuchodonosor regis Babylonis in Ierusalem, & circumdata est urbs munitionibus. Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servi eius oppugnarent eam. Egressusque est Ioachim rex Iuda ad regem Babylonis, ipse & mater eius, & servi eius, & principes eius, & eunuchi eius, & suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui. Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regiae, & concidit universa uasa aurea, quae fecerat Salomon rex Israel in templo Domini iuxta verbum Domini, & transiit omnem Ierusalem, & universos principes, & omnes fortes exercitus decem millia in captivitatem, & omnem artificem & inclusorem, nihilque relictum est exceptis pauperibus

per hoc intelligendum, quod mortuus fuerit in pace: imo sicut dicit Iosephus: Nabuchodonosor cum exercitu venit in Ierusalem: & cum sub spe faderis ibi reciperetur, interfecit filios multos de populo, & sublevis thesauros, & parte vasorum templi interfecit Ioachim: & fecit corpus eius inhumatum proci extra portas Ierusalem: sicut Ieremias praedixerat. Sepultura asini sepeliatur.

e Regnavit; Ioachim. Hic consequenter ostenditur quid factum sit sub eius filio, quae substituit Nabuchodonosor regem.

f Et ultra non addidit rex Aegypti, ut egredere de terra sua. contra regem Babylonis sicut speraverat Ioachim pater istius, ut praedictum est. cuius causa subditur cum dicitur:

g Tulerat. n. rex Babylonis a riuo Aegypti: & ideo non addidit contra eum exire. **h** Et tri. men. regnavit in Ieru. Rex. n. Babylonis tunc, ne iste Ioachim esset memor necis paterna, & sic regi Babylonis rebellaret, & eius adversarius se ingereret, citò rediret cum exercitu ad remouendum eum.

i Egressusque est Ioachim rex Iuda ad regem Babylonis. ipse & mater. timens enim ne occasione sui civitas, & templum destruerentur, & populus totaliter captivaretur: de consilio Ieremiae reddidit se voluntarie regi Babylonis cum matre sua, & amicis suis.

k Et suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui. Regis Babylonis, & non regni Ioachim: quia solum regnavit tribus mensibus. ut dictum est.

l Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regiae. & concidit universa uasa aurea, & transiit in Babylonem cum rege & matre, & fortiori populo, & meliore, ut patet in litera: m. Decem millia. infra habetur. Septem millia, & artifices & inclusores mille. Dicendum, quod tria millia fuerunt de Iudis. i. de tribu Iuda, ut habetur Ierem. ult. & isti non ponuntur in secunda numeratione; cum dicitur hic: Septem millia. & de illis sept. m. millibus mille erant artifices notabiles, & ideo cum dicitur.

q Et artifices libet homo malus, qui non servat fidem cum hominibus nec cum Deo, propter quod per homines regis Babylonis fuit captus, & occisus, & cadaver eius proiectum extra muros urbis Ierusalem, ut impleveretur verbum quod Ieremias dixerat de eo. Sepultura asini sepeliatur. & per hoc significatur fuit, quod talis, qui infidelis est Deo, & hominibus, a consortio sanctorum sit in morte totaliter se parandus.

e Regnavitque Ioachim filius eius pro eo. Iste fuit nepos suavis maluetus: propter quod acquieuit consilio Ieremiae, tradens eum matre & principibus suis regi Babylonis, ne populus communis occideretur, & civitas Ierusalem ab incendio servaretur, & ne templum Domini cum civitate combureretur. Et in hoc dedit exemplum regibus, & principibus aliis, ut magis sint solliciti de preservatione divini cultus, & boni communis, quam de personis propriis, & sibi coniunctis. Et idem exemplum dedit Condras rex Atheniensis, ut dictum fuit supra.

a Sedecias Mali sunt rectores qui muncere, & dono diuino abutuntur, & falso sibi nomen iustitiae usurpant. Matthathias, vel Mathanias. n. interpretatur munus, siue donum: Sedecias iustus Dominus. Undecim annis regnavit, quia transgressor legis fuit quae signat denarium numero. Nouenarius, qui minus habet denario, imperfectionem legis signat, sicut unde denarius transgressionem. Recte ergo Nabuchodonosor in nono anno regni Sedeciae obsedit civitatem mense decimo, & de cima die mensis: quia mali pastores, cum decalogi mandata, quae scientia tenet, odere, & doctrina perficere negligunt, necesse est, ut plebs sibi commissa anti quae hostis cum suo exercitu ob fidione circumdet, & munitione erroris ac vitiis destruat claudat vallando civitatem: sicut famas in civitate praevalcat, famas utique verbi Dei, cum non ex pedit panis doctrinae populo terre.

b Factum est autem anno nono regni eius mense decimo, die prima, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Ierusalem, & circumdata est urbs munitionibus. Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servi eius oppugnarent eam. Egressusque est Ioachim rex Iuda ad regem Babylonis, ipse & mater eius, & servi eius, & principes eius, & eunuchi eius, & suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui. Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regiae, & concidit universa uasa aurea, quae fecerat Salomon rex Israel in templo Domini iuxta verbum Domini, & transiit omnem Ierusalem, & universos principes, & omnes fortes exercitus decem millia in captivitatem, & omnem artificem & inclusorem, nihilque relictum est exceptis pauperibus

c Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus do lens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

d Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

e Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

f Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

g Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

h Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

i Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

bus populi terre. Transiit quoque Ioachim in Babylonem, & matrem regis & uxores regis, & eunuchos regis, & iudices terre duxit in captivitatem de Ierusalem in Babylonem, & omnes viros robustos septem millia, & artifices, & inclusores mille, omnes viros fortes, & bellatores, duxitque eos rex Babylonis captivos in Babylonem. Et constituit Mathathiam patruum eius pro eo: Imposuitque nomen ei Sedeciam. Vicelimum, & primum annum atatis habebat Sedecias, cum regnare coepisset, & undecim annis regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius erat Amital filia Ieremiae de Lohana. Et fecit malum coram Domino iuxta omnia, quae fecerat Ioachim. Irascebatur enim Dominus contra Ierusalem & contra Iudam, donec projiceret eos a facie sua. Recessitque Sedecias a rege Babylonis.

a Sedecias Mali sunt rectores qui muncere, & dono diuino abutuntur, & falso sibi nomen iustitiae usurpant. Matthathias, vel Mathanias. n. interpretatur munus, siue donum: Sedecias iustus Dominus. Undecim annis regnavit, quia transgressor legis fuit quae signat denarium numero. Nouenarius, qui minus habet denario, imperfectionem legis signat, sicut unde denarius transgressionem. Recte ergo Nabuchodonosor in nono anno regni Sedeciae obsedit civitatem mense decimo, & de cima die mensis: quia mali pastores, cum decalogi mandata, quae scientia tenet, odere, & doctrina perficere negligunt, necesse est, ut plebs sibi commissa antiquae hostis cum suo exercitu ob fidione circumdet, & munitione erroris ac vitiis destruat claudat vallando civitatem: sicut famas in civitate praevalcat, famas utique verbi Dei, cum non ex pedit panis doctrinae populo terre.

b Factum est autem anno nono regni eius mense decimo, die prima, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Ierusalem, & circumdata est urbs munitionibus. Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servi eius oppugnarent eam. Egressusque est Ioachim rex Iuda ad regem Babylonis, ipse & mater eius, & servi eius, & principes eius, & eunuchi eius, & suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui. Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regiae, & concidit universa uasa aurea, quae fecerat Salomon rex Israel in templo Domini iuxta verbum Domini, & transiit omnem Ierusalem, & universos principes, & omnes fortes exercitus decem millia in captivitatem, & omnem artificem & inclusorem, nihilque relictum est exceptis pauperibus

c Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

d Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

e Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

f Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

g Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus, rector fugit non ad montes de quibus: Montes in circuitu eius: sed ad campestria. i. ad delectationem luxurie. Vnde Archa est via quae ducit ad vitam: ta quae ducit ad mortem. Comprehendit eum in planitie Iericho: & bellatores dispersi sunt, & reliquerunt eum. Cum n. victus hoies deferunt, quae eum defendere debuerant, in planitie Iericho capitur. i. in defectione carnalis sensus. Iericho. n. interpretatur luna, & significat defectum carnis. Vnde: qui de Ierusalem descendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciae occidit coram eo, & oculos eius effudit. Rex Babylonis ante intuentis oculos patris trucidat: quia sepe sic bona opera interficit, ut haec se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, & tamen carnis delectationibus victus bona, quae genuit, amas perdit, quae patitur damna, considerat, non tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitia perpetratione percutitur, ad hoc quod peccati viti perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuatur, quia diabolus bona prius opera sub ducit: & post intelligentiae lumen tollit. Quod recte Sedecias in Rebla patitur. Rebla quippe multa hic interpretatur: quia quique ei lumen ra-

h Et circumdederunt eam, & extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terre. Et interrupta est civitas, & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum, aperit in certam domum duorum testamentorum costati non belligerare, sed effugere requirunt, & in deliciis magis diffusi (quod hortus significat) quam scuto fidei hostibus obstricti. Fugit Sedecias, quia demonibus populum circumdantibus

El lumen rationis clauditur, qui prauo vfu, & iniquitatis fuge multitudinem grauat. **a** Menfe q. Ra. congruit temporis ordo cum ratione vindictae. menfe quintoualera est ciuitas, quae pentateuchum legis feruare deservit, & septima die mensis, quia sabbathi requiem non custodit. & contraria praecceptis Dei egit, frustra sibi blandiens de securitate pro sanctorum locorum habitatione. **b** Venit Nabuzardan. Rab. qui interpretatur ventilabrum. siue prophetia alieni iudicii, iusto Dei iudicio super peccatores: princeps vtiq; exercitus regis Babylonis in Ierusalem intelligibilem. Et succendit domum domini, cum diabolus, qui & rex confusiois, & princeps omnium iniquorum est tam malignorum spirituum, quam etiam impiorum hominum, plebs inuadit fidelium, & domum regis, & domos Ierusalem, i. rectores, & eos, qui videbantur in visione pacis manere, inflammatis cupiditate subvertit. Omnesq; domum combussit igni, cum vniuersum iulicium conscientiam per flammam illiciti amoris perturbauit. Et muros Ierusalem in circumitu destruxit: cum intentionem orationis, & virtutum studia, quae contra se valere nouit, in desperantibus dissoluit, ne per spem veniat ad diuina recurrant auxilia, & correptionem vitae apprehendant munimina. Populumq; in captiuitatem ducens de pauperibus terrae reliquit vinitores, & agricolas: quia eis, qui viles verbo, & exemplo esse poterant, per vitia captiuas, stultis, & hebetibus, commendat agriculturam: quatenus non vitium gratiae spiritualis, & fructum sancti doctrinae in vineis, & agris populo fructificet, sed spinas magis, & tribuli vitiorum excrecant. **c** Columnas. Rab. Et bases intelligimus doctores, qui sonitate praedicationis, & fidei firmitate debuerunt alios sustentare. Mare aeneum baptismi lauacrum, vel compunctionem lachrymarum. haec quidem omnia Chaldae spirituales per inertiam magistrorum, & de domo Domini autem nituntur, & confingere. **d** Ollas quoque. Rab. Quia diuersa officia in ecclesiasticis ordinibus de Dei seruitio auferentes in suum vsum nequissimum verterunt. **e** Thuribula, & phialas. Cum orationem, qua diuinitas placari potuit, & poculum verbi, quo lapsi refocillari debuerant, impediendo subvertunt. **f** Quo au. au. & quae argen. argentea. quia tam sensum pretiosum, quam eloquijs venustate nollis. **g** Domini

NICOLAUS DE LYRA.

g Subterranea non possent fugere pauci, non tamen tot, quos erant cum Sedecia rege, & pretendit littera. Et ideo melius dicitur, quod Chaldae secuti sunt Sedeciam per iudicium aliquorum, quos ceperunt in ciuitate, qui non poterant fugere. Ad autoritatem vero Ezechielis potest dici, quod rete Domini, siue sagena ibi intelligitur exercitus Chaldaeorum capiens Sedeciam secundum ordinem iustitiae divinae. **a** Et omnes bel. & c. d. l. sunt. quia Chaldae fuerunt intenti ad capiendum regem, quem principaliter quaerebant. **b** Apprehen. er. cum scilicet vnum. **c** Duxerunt ad regem Ba. quia tantam personam non audebant occidere sine regis ordinatione. **d** Qui lo. est cum eo iu. arguens eum de transgressionem veritatis, & iuramenti, & sic processit contra eum per rigorem iustitiae in persona propria, & suorum suorum. **e** Menfe quinto. Hic consequenter describitur incendium ciuitatis. primo quantum ad tempus, cum dicitur: Septima die mensis. Iere. xlii. dicitur: Decima die mensis. Dicendum, quod non est contradictio, quia septima die mensis. Dicendum, quod non est contradictio, quia septima die mensis.

ma die mensis fuit positus ignis in ciuitate, & durauit incendium usque decimam diem inclusive p. p. magnitudinem, & multitudinem adificationum. unde hic ponitur principium incendijs. Iere. xlii. ponitur eius finis. f. Ipe est an. no. re. xl. dicitur, decimus fuit annus. quod soluit R. Sa. dicens, q. erat nonus decimus annus a principio regni Nabuchodonosor, & decimus fuit ab illo tempore, quo primo cepit Ioachim filium Iosef, & secundum hoc cepit eum secundo anno regni sui. Sed hoc non videtur consonare textui, quia supra xlii. ca. dictum est, quod Ioachim tribus annis seruauit Nabuchodonosor, & in quarto anno rebellauit, & fuit captus, & occisus, & filius eius Ioachim loco eius substitutus, qui regnavit tribus mensibus, quo amoto substitutus est Sedecias, qui undecimo anno regni sui captus est, & ciuitas incensa: & sic videtur, quod a prima captione Ioachim usque ad incendium ciuitatis fluxerunt tantum quindecim anni. Et ideo aliter potest dici si licet quod. xix. anni regni Nabuchodonosor non erat simpliciter completi, sed erat vnus incompletus, & ille hic nominatur propter partem, quae transierat & Ieremias vltimo tacetur, propter eius incompleti. sicut frequenter fit in alijs locis. Sciendum etiam, q. Nabuchodonosor primo regnavit in Chaldaea, postea obtinuit regnum Assyriorum, & factus est monarcha: & aliquando eius anni numerantur a principio regni in Chaldaea, aliquando autem a tempore, quo fuit monarcha. **h** Et succendit do. & c. incipiens a maioribus edificijs. **i** Omnemque domum combussit. In Heb. habetur: Et omnem domum magnam, per hoc intelligitur loca, ubi conueniebant ad audiendum legem, ut dicit Rab. Sal. **k** Reliquam autem. Hic consequenter describitur dispositio de preda. & primo quantum ad populum, & de rebus, & de domo Domini. Reliquam autem populi partem, quae reman, in ciuitate, quae non poterat fugere, sicut sunt mulieres, & paruuli. **l** Et per fugas, qui transfugerant ad regem Babylonis, ante quam ciuitas caperetur. **m** Et de pauperibus terrae reliquit vinitores, & agricolas. ne terra in solitudinem redigeretur, & sic rex Babylonis inde tributum non haberet. Secundo ordinatur de preda quantum ad vasa templi, cum dicitur. **n** Columnas autem creas, quae erant in templo Domini & c. de istis columnis, & alijs vterilibus hic positis habetur supra iij. libro. vij. cap. vbi de forma & dispositione talium dictum fuit: & ideo hic pertransit. **o** Quae aurea, aurea: & quae argentea argentea. i. posuit aurea ad vnam partem simul, & argentea ad aliam: & similiter de alijs metallis. Tercio describitur ordinatio praedae, quantum ad populum occisum, cum dicitur:

Tulit quoque

MORALITER.

a malitia. Excecauit illos malitia eorum. Per sextum vero, quod fuit incitatio, significatur redeundi desperatio. Impius cum in profundum peccatorum venerit, contemnit. Et septimum vero quod fuit, ductio in Babylonem, significatur pertractio ad gehennam, quae bene significatur per Babylonem, eo q. in inferno nullus est ordo, & per consequens ibi est maxima confusio. **g** Venit Nabuzardan princeps exercitus regis Babylonis in Ierusalem. Per Nabuzardan qui interpretatur princeps coquorum, diabolus significatur. Per hoc autem qd succendit domum Domini, & domos Ierusalem (vt in textu dicitur), quod diabolus igne cupiditatis, & luxuria succendit clerum, nobiles, & ceterum populum, nam per domum Domini clerus, per domum regis nobiles, per domos Ierusalem communis populus significatur. De incendio namque cupiditatis dicitur. A maiore vique ad minorem, & a propheta videtur quod ad sacerdotem omnes auaritia student. De incendio vero luxuria dicitur. Vniuersusque ad uxorem proximi sui hincibat. **h** Factum est autem.

Domini auferre molitur. & secum in confusionem ducere. **a** Tulit quoque. Ra. Non solum populares, sed & fortes, & principes in ecclesia diaboli decipere, & peccatores captiuare facit. vnde in Iob de ipso: Esca eius electi sunt. Tulit Saraiani, qui interpretatur vinctus sacerdotem primum. cum primum ecclesiae ordinem, qui in episcopis est, amore voluptatis terrenae vitiatorum catena constringit. Similiter Sophoniam, qui interpretatur absconditus sacerdotem secundum: cum secundi ordinis viros. i. presbyteros (qui talentum verbi in terra fodientes absconderant) in suum dominium subigunt. **et tres iani.** qui ostium fidei aperire debuerant, & tenentes clauem scientiae, nec ipsi introierant, nec alios in troire permiserunt. Eunuchus significat fatuas virgines, quae vasa oleo vacua in manibus tenebant, contentes se a coitu corporali, nec tamen oleum gratiae & misericordiae in pectore suo habere volebant: qui frustra super bellatores constituntur cum arrogantiam non praecaveant. **Quing.** vi. qui Ite. eo. re. i. illos, qui quingue sensibus corporis volu prati seruientes, regi vitiatorum semper assidebant. **b** Sopher. Rab. Interpretatur dissipas, vel diuidens: significans eos, qui rudes in ecclesia, quos ad militiam Christi nutrire debuerant, prauis exemplis dissipantes a coetu fidelium per errorem sequestrant. & sex. vi. i. stultos operarios, qui merito e vulgo, quia diuina consilia discere, & factis implere neglexerant. **c** Et sex viros. Rab. Hos omnes Nabuzardan duxit ad regem Babylonis, & interfecit sunt, quia diaboli praedam, quam ab ecclesia euellit, ad perpetue mortis interfectionem perducere ambit. quos percutit rex confusio in Reblatha, hoc est in multitudine scelorum, & amore voluptatum. **d** Et translatus est Iuda de terra sua. Populo autem, qui relictus erat in terra Iuda, quem dimisit Nabuchodonosor. Cum illi qui confessionem nominis Dei in ecclesia videbantur habere, per scelera multiplicia de terra videntium translati in regnum confusiois, & erroris abducuntur, sub quo imperio quicunque perseuerauerunt non merebuntur per Iesu ducatum regredi in terram Iuda: templumque Domini ibidem reedificare. In posterum namque praesentis vitae tradentur in carcerem mortis perpetuae: vbi vermis eorum non morietur, & ignis non exstinguetur: Nobis autem liceat in peregrinatione labentis seculi veram commissorum gerere poenitentiam, & post excursum septem dierum velut post. lxx. annos huius captiuitatis, exuti ab omni potestate regis Babylonis valeamus iuuante spiritu, qui septiformis dicitur, celsitem Ierusalem ingredi, & vultum conditoris nostri per secula contemplari. **e** Et Sara Filius Saraiae sacerdotis re seruatus est, & pater occisus. Ex quo in captiuitate postea natus est Iesus sacerdos magnus, qui reduxit populum cum Zorobabel.

NIC. DE LYRA.

a Tulit quoque: princeps militiae & c. Iste enim fuerat consiliarius Sedeciae, & consentaneus in rebellionem contra Nabuchodonosor. **b** Et Sopher principem exercitus, qui proba-

probabat tyrones. id est aptos ad prelium, & soluebat eis stipendia. **c** Perculsitque eos rex Babylonis. Ratione tasta. **d** Populo autem & c. Postquam descripta est captiuitas sub Sedecia, hic consequenter describitur seruitas sub Godolia. Et primo describitur huius subiectio. Secundo Ioachim subiectio ibi: Factum est. Circa primum dicitur: e Godoliam filium Ahicam, quem praefecit rex Babylonis populo, qui remanserat ad terram colendam, ut tributum inde colligeret, & mitteret regi Babylonis. **f** Quod cum au. omnes du. mi. qui in captione Sedeciae dispersi fuerant. vt predi ctum est, & in diuersis locis latue, aut. **g** Iurauitque eis Godolias. f. fides fidelitatis, vt pacifice essent in terra sub seruitute regis Babylonis. **h** Factum est autem in mense septimo. A praefessione Godolie. **i** Venit Ismael. De semine regio: & ideo displicebat ei, quod alius in regno Iudae esset superior eo. **k** Et de viri cum eo. Sed alij plures erat exterius latentes, quia decem viri non fecissent tantam eadem, & tantam praedam cepissent, quantum tunc fecit isle Ismael, vt plenius scribitur Iere. xli. **l** Percusseruntque God. proditose postquam eos receperat gratiose, vt habetur Iere. xli. **m** Confurgensque om. po. propter hoc enim fugerunt in Aegyptum contra Ieremiam consilium. ne Chaldae propter interfectionem Godolie, qui in terra representabat personam Nabuchodonosor, venirent & interficerent totum populum, qui remanserant. **n** Factum uero est. Hic consequenter describitur subiectio Ioachim regis, qui tradiderat se Nabuchodonosor, & ductus fuerat in Babylonem captiuus, vt dictum est supra xlii. ca. Cuius causa fuit, quia Euilmerodach tempore, quo pater suus Nabuchodonosor propter amentiam, in quam versus fuit, inter seras habitauit septem annis, multa mala fecit, ideo pater eius de infamia remeantem ipsam cum Ioachim inuenerant, vbi amicitiam adiunxerunt contraxerunt: propter quod, cum isle Euilmerodach postea sublimatus esset in regnum, eduxit istum Ioachim de carcere, & ipsam inter principes regni sui maxime honorauit, vt hic dicitur. Et patet littera. Hoc autem factum est a Deo propter duo. Primum est, vt consilium Ieremiae quo Ioachim se tradiderat regi Babylonis, ostenderetur fuisse bonum: quia per hoc euasit mortem, & ciuitatis destructionem tempore suo, & tandem consecutus est exaltationem in regno Babylonis regno Iudae destructo. Secundum est, vt verbum Esaie de Nabuchodonosor, videlicet, quod de sepulchro suo esset exciendus, per consilium Ioachim completeretur. Iste enim Euilmerodach timens, ne pater suus resurgeret a mortuis, sicut de infamia ad sanam mentem redierat, se-

MORALITER.

a n. Factum ve. est in ann. Sicut dictum est supra ca. praec. iste Ioachim tradiderat se regi Babylonis pro liberatione tephi. ciuitatis, & cois populi: per hoc ergo, q. rex Babylonis eum de carcere liberauit, & super ois regni sui magnanimes honorauit, ostendit qd Dns pro honore Dei, & bono cois se tradentib, vel exponentibus reseruat bona meliora in pnti, vel futuro, reddenda reddito tamen in futuro multo melior est: nam ibi redditur bonum infinitum habendum aeternaliter per clarum visionem, & sua vltimam fruitionem. Ad quam nos pducatur ille qui cum patre & spiritu uiuit & regnat in secula seculorum. Amc.

Tom. ij. Aa 3

E redierat, fecit corpus patris & humari, & in multis partibus diuidi, & vultibus dari, quæ ad diuersa loca euolauerunt. & tunc dixit Ioachim: tunc resurgens pater tuus, quando ista aues in unum iterum reueretur. q. d. de hoc nō habes ultra timere. Patet igitur in hoc facto impletio prophetie diuinitus prædictæ, & exaltatio seminis David ppter eius merita, etiam in terra aliena secundum dispositionem diuine sapientie, que mutat tempora & etates: transfert regna, atque constituit: attingens a fine usque ad finem fortiter, & disponens omnia suauiter: Cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Sup. 8. a

In ca. xxv. vbi dicitur in postilla. patet igitur &c.

A D D I T I O.

Potest etiam aliaratio exaltationis Ioachim assignari non minus ne cessaria. sive euacuaretur prophetia Iacob. Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius &c. Si enim Ioachim iste mortuo Sedecia, & alius

& alius regibus Iuda remansisset proiectus videretur in carcere, iam manifeste esset ablatum sceptrum: & dux de Iuda per longum tempus aduentum Christi, quod esset de directo contra prophetiam prædictam. Sed in quantum ipse Ioachim fuit a carcere eductus, & thronus eius super thronum regum positus: ut haberetur in litera, & idcirco saluatur prophetia, quia adhuc etiam tempore transmigrationis dux remanebat de femore Iuda, & eodem modo post mortem Ioachim successit Salathiel, & Zorobabel in magno, & notabili honore. & sic credendum est successisse usque ad tempus aduentus Christi exclusiue. ut patet per historias Machabæorum, & alias, quæ ad hoc faciunt. Vnde sceptrum fuit ablatum proprie, quando Herodes Idumæus abstinuit illam dignitatem, in cuius diebus natus est Christus, ut Mat. ii. capit. vnde & Hebræi licet aduersarij nostri super prædictum verbum: Non auferetur & ceter. in quodam libro de Thamul, qui dicitur Sanhedrim exponunt, quod illi duces de Iuda, de quibus loquitur prophetia Iacob: erant principes transmigrationis residentes in Babylonia &c.

Incipit præfatio fratris Britonis, Ordinis Minorum super primum prologum B. Hieron. in libros Paralipomenon.

Rius tamen aliquid de nomine istorum librorum, & ordine perscrutari. Notandum, quid dicitur in libro haianim Hebraicis, & in libro Paralipomenon. i. prætermissorum Græce sonant. A. iuxta Hebræum nos verba dierum Latine vertimus. vnde & Hier. in prologo super Regum: dicitur haianim chronici. i. temporarij appellatur: quia continet quedam gesta temporum ab Adam usque ad captiuitatem Babylonicam sub Sedecia factam, in quam terminatur ultimus liber Regum, sicut & secundus Paralipomenon. Et quia libri Paralipomenon communicat in materia cum libris Regum, & quoniam in his suppletur, quæ minus ibi dicuntur, ideo post libros Regum immediate sequuntur. sed cum in libris Regum agatur de utroque regno id est Iuda, & Israel: in Paralipomenon tantum de regibus Iuda agitur: præponitur autem libris Esdræ, qui finis secundi Paralipomenon idem est eum principio Esdræ. Quis scripserit Dibre haianim ignoratur. vnde inter apocrypha debet (sicut patet supra) computari, tamen inter hagiographa computatur, sicut patet supra in principio prologi Iosue. Derivationem Paralipomenon inuenies supra in epistola ad Paulinum in vii. cap.

Fris Regum, & quoniam in his suppletur, quæ minus ibi dicuntur, ideo post libros Regum immediate sequuntur. sed cum in libris Regum agatur de utroque regno id est Iuda, & Israel: in Paralipomenon tantum de regibus Iuda agitur: præponitur autem libris Esdræ, qui finis secundi Paralipomenon idem est eum principio Esdræ. Quis scripserit Dibre haianim ignoratur. vnde inter apocrypha debet (sicut patet supra) computari, tamen inter hagiographa computatur, sicut patet supra in principio prologi Iosue. Derivationem Paralipomenon inuenies supra in epistola ad Paulinum in vii. cap.

Item nota quod Hieronymus Dibre haianim correxit, & transluit. Primo enim correxit Septuaginta, postmodum nouam editionem fecit, ad petitionem Chroniatij papa de Hebræo transferens in Latinum, & quia correctio præcessit translationem: ideo prologum, qui correctioni præponitur anteposendum reor scilicet Eusebius, Hieronymus &c. qui in septem particulas diuidi: potest ad præsentem. Primo enim captat beniuolentiam: præponens amicabilem salutationem, dicens: Eusebius, Hieronymus &c. & cetera. Secundo subdit modum, quo sacre scripturæ didicit veritatem. Didicit enim laboriose diuersa loca peragrande: quod notatur cum dicitur: Quoniam Græcorum. Item didicit humiliter, non de se presumendo. quod notatur cum dicitur: Fateor enim &c. Item didicit ordinate peritorem doctorem eligendo. quod notatur cum dicitur: Denique, cum a me &c. Tercio innuit quod necessaria est sua correctio, scilicet propter Græcorum, & Latinorum codicum falsitatem. quod notatur ibi: Libere enim loquor &c. quod tamen non attribuit vitio Septuaginta interpretum, sed culpe scriptorum. Quarto ostendit, cum apud Hebræos liber Paralipomenon unus sit, cur apud nos recepit sectio

Incipit Prologus Beati Hieronymi in Libros Paralipomenon e Græco in Latinum iuxta Septuaginta Interpretes per eum translatus.

Eusebius Hieronymus Domnioni, & Rogatiano suis in Christo Iesu salutem. Quomodo Græcorum historias magis intelligit, qui Athenas uiderint, & tertium Virgilij librum, qui a Troiade per Leucaten, & Acrocerania ad Siciliam, & inde ad ostia Tyberis nauigauerint: Ita sanctam scripturam lucidius intuebitur, qui Iudeam oculis contemplatus sit, & antiquarum urbium memorias, locorumque, vel eadē vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire, ut circumiremus prouinciam, quam vniuersæ Christi ecclesie sonat. Fateor enim mi Domnion, & Rogatiane charissimi, nunquam me in diuinis voluminibus proprijs uiribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam, de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum, quanto magis de his super quibus anceps eram. Denique cum a me nuper literis flagitassetis, ut uobis Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tyberiadē quendam legis autorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsit, & cōtuli cum eo a vertice (ut aiunt) usque ad extremum vnguem: & sic cōfirmatus ausus sum facere, quod iubebatis. Libere enim vobis loquor, Ita in Græcis, et Latinis codicibus hic nomen liber vicius est, ut nō tā Hebræa, quā barbara quædā, & Sarmatica nomina cōiecta arbitrandū sit. Nec hoc Septuaginta interpretibus, qui spi-

nem, ibi: Hoc primum sciendum &c. Quinto excitat lectoris attentionem. & hoc propter duo, scilicet propter difficultatem, & utilitatem. Difficultatem insinuat, cum dicit: Illud etiam attendendum &c. Utilitatem indicat, cum dicit: Ad extremum, quod omnis eruditio &c. Sexto dicit, quoniam non ambigat aliquibus displicentiam: Domnionem tamen, & Rogatiani orationibus adiutus fecit istam correctionem, ibi: Orationum itaque vestrarum. De cuius veritate ne forte aliquis dubitaret. Vltimo docet vitare dubitationis occasionem. Et hoc dupliciter. Primo cum alijs conferendo, ibi: Si quis in hac interpretatione &c. Secundo doctus alteris, & obeli officium attendendo, ibi: Vbiunque ergo asteriscos &c. Litera satis plana est, vnde leniter pertransibo. a Eusebius Hieronymus. binomius erat: sicut patet hoc in epistola, quam ipse fecit de clerici vita, vel monachi, quæ sic incipit: Eusebius Hieronymus Oceano suo salutem. b Domnioni, & Rogatiano. suis. amicis in Christo Iesu salutem. Sequitur: c Athenas. ciuitatem Græciæ. Et dicuntur Athenæ quasi littorales, vel ab ætæ, quod est litus: qui a in litore erant posite. Vel dicuntur Athenæ, quasi immortales propter studium, quod ibi viguit, quia immortalis est sapientia. Ab a quod est sine, et thanas quod est mors. d Eter. Vir. Aeneidos. e A Troia: regione. de qua dicit Isidorus. Est regio Troiadis superiorea Trans ab aquilonis parte Galatbie, meridiano vicina est Licaonia, ab oriente adhaeret Lydia, ab occidente Hellepontico marifinitur. f Per Leuca. promontorium iuxta Neapolim, in quo attici Appollinis templum fuit, ita dicit Isidorus, g Acrocerania. montes propter altitudinem, & fulminum ictus vocantur. Et nota, quod per compositionem a ceros, quod est cornu, & amnis dicuntur cerania ceraniorum commotiones, & exaltationes vndarum in tempestate, quasi cornuti amnes: Item cerania dicuntur saxa eminentia in mari ad insularum cornuum. vnde Ouidius. Saxa fugit dextra prærupta cerania parte. Et per compositionem ab acros, quod est mons possumus dicere acrocerania scopulos magnos, & cacuminatos: & in amne, vel in mari. tamen secundum Isidorum sunt inter Armeniam, & Hyberiam. h Ad Siciliam. regionem su dictam, a Siculo fratre Itali, prius tamen a Sicano rege Sicania dicta est. Etiam Trinacria, propter tres montes, quos habet, scilicet Pelorum, Pachimum, & Lilybeum. vnde Isidorus. Trinacria Græcum, quod Latine triquadræ dicitur: quasi in tres quadras diuisa. Hec ab Italia exiguo freto discreta

nem, ibi: Hoc primum sciendum &c. Quinto excitat lectoris attentionem. & hoc propter duo, scilicet propter difficultatem, & utilitatem. Difficultatem insinuat, cum dicit: Illud etiam attendendum &c. Utilitatem indicat, cum dicit: Ad extremum, quod omnis eruditio &c. Sexto dicit, quoniam non ambigat aliquibus displicentiam: Domnionem tamen, & Rogatiani orationibus adiutus fecit istam correctionem, ibi: Orationum itaque vestrarum. De cuius veritate ne forte aliquis dubitaret. Vltimo docet vitare dubitationis occasionem. Et hoc dupliciter. Primo cum alijs conferendo, ibi: Si quis in hac interpretatione &c. Secundo doctus alteris, & obeli officium attendendo, ibi: Vbiunque ergo asteriscos &c. Litera satis plana est, vnde leniter pertransibo.

a Eusebius Hieronymus. binomius erat: sicut patet hoc in epistola, quam ipse fecit de clerici vita, vel monachi, quæ sic incipit: Eusebius Hieronymus Oceano suo salutem. b Domnioni, & Rogatiano. suis. amicis in Christo Iesu salutem. Sequitur: c Athenas. ciuitatem Græciæ. Et dicuntur Athenæ quasi littorales, vel ab ætæ, quod est litus: qui a in litore erant posite. Vel dicuntur Athenæ, quasi immortales propter studium, quod ibi viguit, quia immortalis est sapientia. Ab a quod est sine, et thanas quod est mors. d Eter. Vir. Aeneidos. e A Troia: regione. de qua dicit Isidorus. Est regio Troiadis superiorea Trans ab aquilonis parte Galatbie, meridiano vicina est Licaonia, ab oriente adhaeret Lydia, ab occidente Hellepontico marifinitur. f Per Leuca. promontorium iuxta Neapolim, in quo attici Appollinis templum fuit, ita dicit Isidorus, g Acrocerania. montes propter altitudinem, & fulminum ictus vocantur. Et nota, quod per compositionem a ceros, quod est cornu, & amnis dicuntur cerania ceraniorum commotiones, & exaltationes vndarum in tempestate, quasi cornuti amnes: Item cerania dicuntur saxa eminentia in mari ad insularum cornuum. vnde Ouidius. Saxa fugit dextra prærupta cerania parte. Et per compositionem ab acros, quod est mons possumus dicere acrocerania scopulos magnos, & cacuminatos: & in amne, vel in mari. tamen secundum Isidorum sunt inter Armeniam, & Hyberiam. h Ad Siciliam. regionem su dictam, a Siculo fratre Itali, prius tamen a Sicano rege Sicania dicta est. Etiam Trinacria, propter tres montes, quos habet, scilicet Pelorum, Pachimum, & Lilybeum. vnde Isidorus. Trinacria Græcum, quod Latine triquadræ dicitur: quasi in tres quadras diuisa. Hec ab Italia exiguo freto discreta

discreta, Aphricum mare prospellans, in cuius freto Scylla est, & Charybdis, quibus nauigia aut absorbentur, aut colliduntur. Sallustius dicit Italia conuictam fuisse Siciliam, sed medium spatium impetu maris diuisum, & scissum. h Ad ost. Ty. id est ad portus Tyberis, qui dicuntur ostia, quia sicut per ostia fit introitus, & exitus domorum, sic in portu patet introitus, & exitus fluminum. Vel dicuntur sic ab hoste, quia illic hostibus occurrunt. Tyberis Italiae flumini, & Tyberiorege. Albanorum dicitur, qui in hunc flumini decidit, & de exitu suo nomen dedit. nam antea & Albulæ antiquum nomen a colore habuit, & in nubiis albus sit. Ipse autem est Tyberis, qui & Tybris: sed Tyberis in quotidiano sermone, Tybris in versu dicitur: ita dicit Isidorus. i Flagitassetis. i. postulassetis. vide in opusculo de vocabulis Bibliæ ubi exponitur flagitium, & ibi inuenies originem huius verbi. k Ut vo. Para. La. sermone. id est, translationem Paralipomenon, secundum LXX, qui de Hebræo translulerunt in Græcum, de Græco verterem in Latinum. Et quia sit legendum patet per hoc, quod dicitur in fine prologi. Vbiunque ergo asteriscos &c. Constat enim quod ipse non posuit asteriscos, & obelos in illa translatione, quam fecit de Hebræo in Latinum: sed solum in correctione translationis Septuaginta interpretum. vnde dicit ipse in fine præcedentis prologi: Memini editionem Septuaginta translatorum olim de Græco emendatam tribuisse me non sibi.

A discreta, Aphricum mare prospellans, in cuius freto Scylla est, & Charybdis, quibus nauigia aut absorbentur, aut colliduntur. Sallustius dicit Italia conuictam fuisse Siciliam, sed medium spatium impetu maris diuisum, & scissum. h Ad ost. Ty. id est ad portus Tyberis, qui dicuntur ostia, quia sicut per ostia fit introitus, & exitus domorum, sic in portu patet introitus, & exitus fluminum. Vel dicuntur sic ab hoste, quia illic hostibus occurrunt. Tyberis Italiae flumini, & Tyberiorege. Albanorum dicitur, qui in hunc flumini decidit, & de exitu suo nomen dedit. nam antea & Albulæ antiquum nomen a colore habuit, & in nubiis albus sit. Ipse autem est Tyberis, qui & Tybris: sed Tyberis in quotidiano sermone, Tybris in versu dicitur: ita dicit Isidorus. i Flagitassetis. i. postulassetis. vide in opusculo de vocabulis Bibliæ ubi exponitur flagitium, & ibi inuenies originem huius verbi. k Ut vo. Para. La. sermone. id est, translationem Paralipomenon, secundum LXX, qui de Hebræo translulerunt in Græcum, de Græco verterem in Latinum. Et quia sit legendum patet per hoc, quod dicitur in fine prologi. Vbiunque ergo asteriscos &c. Constat enim quod ipse non posuit asteriscos, & obelos in illa translatione, quam fecit de Hebræo in Latinum: sed solum in correctione translationis Septuaginta interpretum. vnde dicit ipse in fine præcedentis prologi: Memini editionem Septuaginta translatorum olim de Græco emendatam tribuisse me non sibi.

B De Tybe. hic ponitur duplex litera. Quidam sic legunt: Scripsi. i. aliquid doctus ad me sumpsi. Assumere enim dicitur ad se sumere, vel ad aliquid sumere. De Tybe. quoniam au. i. o. r. i. n. e. d. o. c. t. o. r. e. Legis quoniam au. qui apud Hebræos admirationi habebatur, quia mirabantur ipsius sapientiam, & doctrinam. m Et com. id est collationem feci cum eodē Paralipomenon. n A ver. (v. i. a. u. i. u. t.) vulgariter loquentes. o Vique ad ex. v. i. i. usque ad finem. Cantuariensis ponit ibi aliam litteram f. Quendam legis autorem. & legit sic: Assumpsit enim quendam autorem. i. doctorem: Legis de Tyberia de ciuitate, in qua tunc vigeat studium Hebræorum. Cetera non mutantur. p Et lic. collatione facta. q Confirmamus in veritate Hebræa. r Ausus sum fac. quod iu. Libere. n. v. o. loquor. i. secure. q. d. neminem timeo hoc dicendo. t Hic nomen lib. scilicet contentius, quia multa nomina continet hominum, & locorum, sicut patet in principio primi libri. f Ita enim est in Græ. v. e. facta collatione ad Hebræam veritatem. a Arbitrandum sit. i. indicandum. u Non esse. x Tam. i. tantum. Hebræa nomina. y Quod. id est quantum arbitrandum est esse. z Barbara quædam & Sarmatica. no. con. q. d. magis indicandum est esse Barbaras, & Sarmaticas, vel pharomaticas, q. Hebræa. Barbara. id est extranea a veritate Hebræa. Sarmate populi sunt. vnde Lucanus in. i. libro. Et qui te laxis imitantur Sarmata brachis. Vangiones, Bathanique truces. vnde Sarmaticus ea. cum. nomen Gentile. vnde Ouidius: Ne mea Sarmaticum contegas ossa solum. Dicit autem Isidorus. Sarmate patet in campis armati inquit abant prius quam eos Lentulus Danubio prohiberet: atque inde ob studium armorum Sarmate nuncupati existimantur. Et inde dicuntur nomina Sarmatica quasi prorsus ab Hebræis aliena. Vel pharomatica, id est commista. Pharma enim, vel pharmanon lingua Syrorum dicitur vnguentum, vel medicamentum. & inde pharomatica dicitur medicina. & inde dicitur pharmanon ea. cum. ad vnguentum ad medicinam pertinet. Et quia vnguentum & medicina ex diuersis simul mistis preparantur. Ideo nomina ex diuersis linguis commista pharmanon dicitur.

b Qui ipse. ple. Hoc videtur dicere ironice, quia in illo prologo, scilicet Desiderij mei &c. dicit aperte quod mendacium fuit Septuaginta interpretes ita diuisos per cellulas transluisse. Ad hoc dicendum, quod Hieronymus non inuenit ibi contra Septuaginta, sed contra Augustinum, qui ita

qui ita diuidebat eos: hic autem asserit eos plenos fuisse spiritus sancto, C quo inspirante translulerunt, non tamen diuisi, ut dicit Augu. c De emen. Exemplaribus. d Inemenda. Exemplaria. e Scrip. id est frequenter scribunt.

ritu sancto pleni, ea quæ uera fuerunt, translulerunt, sed scriptorum culpa ascribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant, & sepe tria nomina subtraçtis è medio syllabis in unum uocabulum cogunt, uel e regione unum nomen propter latitudinem suam in duo, vel tria uocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes non homines ut plerique existimant, sed urbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant: & oblique sub interpretatione, & figura eorum, quædam narrantur historie, de quibus in regnorum libro dicitur: Nonne ecce hæc scripta sunt in libro uerborum dierum regum Iuda? Quæ utique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quod apud Hebræos Paralipomenon liber unus sit, & apud illos uocatus Dibre haianim, id est uerba dierum: qui propter magnitudinem apud nos diuisus est. Quod nonnulli etiam in Bruto Ciceronis dialogo faciunt, ut cum in tres partes secant, cum unus a suo autore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quod frequenter nomina non uocabula hominum, sed rerum (ut dixi) significantia sonant. Ad extremum, quod omnis eruditio scripturarum in hoc continetur, & historie, quæ vel prætermisæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leuiter, hic per quædam uerborum compendia explicantur. Orationum itaque uelstrarum adiutus auxilio, misi librum, beniuolis placitum: inuidis tamen displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque (ut ait Plinius)

tur regnum Israel. v Non ne ecce hæc scri. sunt &c. Hic patet quod liber uerborum dierum regum Iuda est Paralipomenon. x Quæ utique in nostris codici. Translati de editione Septuaginta Non habentur. y Quod. id est cui simile. z Non nulli. id est aliqui. a Faciunt in Bruto. in illo libro sic dicto. b Ciceronis dialogo. Dialogus dicitur liber, in quo sermo versatur inter duos, sicut est dialogus Gregorij, in quo sermo versatur inter ipsam, & Petrum discipulum suum. Et similiter in Bruto dialogice versatur sermo inter Brutum, & Catonem auunculum suum. Et dicitur dialogus a dia, quod est duo, & logos quod est sermo quasi dualis, uel duorum sermo. c Secent. id est diuidant. d In tres per. id est in tres libros. e Etiam illud a, est quod frequen. nomina non so. id est non representat. f Vocabula hominum scilicet aliarum. g Rerum. scilicet urbium, uel regionum, uel aliorum locorum significantia sonant. h Ad ex. id est vltimo attendendum est. i Quod omnis. s. p. e. r. f. e. c. t. a. eruditio scripturarum. s. legis prophetarum, & hagiographorum. k Perstrictæ. i. s. m. m. a. t. i. m. d. i. c. t. e. l. Leuiter. i. breuiter. m Per compendia. i. breuiter, & uiliter dicta. Compendium dicitur quicquid breue, & uile est. vide in opusculo de vocabulis Bibliæ. n Misi. i. quem translati de Græco in Latinum, scilicet de editione Septuaginta interpretum. o Beniuoli. i. mihi bona uolentibus. p Placi. tamen inuidis displiciturum. q Non ambigo. id est dubito. ambigere dicitur quasi ad ambo sese agere, quando nescit quid eligat de duobus. sed indifferenter se habet ad utrumque. r Plinius. Ille autor qui fecit librum de naturali historia, ubi agit de diuersis naturis rerum. Quid sit asteriscus, quid obelos inuenies supra ante medius plogi qui sic incipit. f. Desiderij mei &c. Cetera plana sunt.

Tom. ij.

Aa 4

bonum:ge terra, unde dicuntur orgia, in
quibus multum vini, & annonæ expone-
bantur.

NICOLAUS DE LYRA.

E Oligite fragm. ne per. 10. v. b. secundum sententiam. Aug. super 10. per fragm. illa intelliguntur verba Christi ad capiendum subtilia: propter quod cor fuerunt data t. v. b. ut ea turb. e. secundum portarent: sed magis sunt preceptum

Christi discipulis, ut ea colligerent. quia doctores orbis terrarum futuri erant, ut dicit ibidem glossa. speciali tamen ratione verba Christi dicuntur fragmenta colligenda, quia per Christum non fuerunt in aliquo scripto collecta, non enim leguntur discipulis aliquid scripto tradidisse, sed tantum verbo: quod conveniebat doctores Christi, qui est verbum ceterorum Deo patri. Veruntamen discipulis eius ab eo inspirati, ista fragmenta collegunt in quatuor evangelis, & in alijs libris novi testamenti, secundum quod eis dictum fuerat: Colligite fragmenta &c. Nunc autem ista est, quia quia in novo testamento facta sunt figuratim in veteri preceserunt, secundum quod dicitur: Omnia in figura contingebant illis: propter quod in figura collectionis verborum Christi in ista, sunt divinitus inspiratum

Argumentum in lib. Paralipomenon.

Paralipomenon liber instrumenti veteris testamenti, ac talis est, ut absque illo, si quis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare, semetipsum irideat: per singula quippe nomina, iuncturasque verborum, & pretermittit in libris regum tanguntur historiae, & innumerabiles explicantur evangelii quaestiones.

libris tanguntur historiae, & innumerabiles explicantur quaestiones. Propter quod in hoc libro similis processus est sicut in libro: Regum: sicut magis videbitur in huius libri divisione.

b Sem, Cham, & Iapheth. In istis non subintelligitur, genuit: quia unus non genuit alium: sed fuerunt fratres, & filij Noe, ut habetur Gen. x. Et scribuntur hic quasi tres generationes, quia filij eorum occupaverunt tres partes orbis: filij Sem, Asiam: filij Iapheth, Europam: & filij Cham, Africam, ut dicit Iosephus. Istud tamen est intelligendum pro maiori parte, non tamen totaliter: filij Iapheth obtinuerunt partem Asiae, & filij Cham similitur.

c Filij Iapheth. Hic consequenter per filios Noe descendit ad Abraham. & primo ponit generationes Iapheth, & generationes Cham, quia illa non erat prosequenda. ultimo vero generationes Sem, quia ille erat prosequenda tanquam a Deo electa, quia ab illis descendit Abraham, Isaac, & Iacob, & duodecim patriarchae, & tandem David de patriarcha Iuda, cuius regnum prosequitur liber iste, ut praedictum est. Considerandum etiam, quod sicut dicit Hieronymus. libro de Hebraeis quaestionibus: Isti filij Noe a quibus populata est terra post diluvium nomina locis, & gentibus reliquerunt, ex quibus postea mutata sunt plurima propter longitudinem temporum, & bella supervenientia, per quae deleta sunt nomina multa gentium, & mutata nomina civitatum: aliqua tamen adhuc permanent in se, vel in aliquo simili, seu propinquo.

d Gomer. A quo nominati sunt Galathae, & postea Gallici, ut dicunt aliqui. Alij autem dicunt econverso, quod a Gomer primo dicti sunt Gallici, & postea Galathae. quia Senones Galli duce Brenno obtinuerunt Italiam, & postea intrantes Graciam vocati sunt a rege Bithyniae in auxilium: & obtemperantes victoria pro mercede laboris acceperunt quandam regni eius partem, quam vocaverunt ex suo nomine Gallograciam: & nunc dicitur Galatia: cuius habitatores modo Galathae dicuntur.

e Magog. A quo descendunt Scythae secundum Hieronymum. f Madai. A quo Medi.

g Iavan. A quo Graeci. unde & adhuc Graecia in Hebraeo Iavan nominatur.

h Thubal. A quo Hispani.

i Mosoch. A quo Cappadoces. unde & apud nos adhuc manet civitas Mosocha.

j Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Liber παραπομπών Paralipomenon, id est praetermissorum primus. Hebraice דברי הימים דibre haiaimim, id est verba dierum.

CAPVT I.

† Dam, Seth, Enos, Cainan, Malael, Jared, Henoch, Mathusale, Laamech, Noe, Sem, Cham, & Iapheth. † Filij Iapheth, Gomer, & Magog, Madai, Iavan, Thubal, Mosoch

† Dam, Seth, Enos, Cainan. Liber Paralipomenon sic dividitur: cap. primo agitur de regno israelis unito. Secundo de bipartito. ij. lib. Circa primum sciendum quod textus generationis vsque ad David, ut ostendatur qualiter David descendit a patribus sanctis Iacob, Isaac, & Abraham, qui primus fides unius Dei constanter publice praedicavit, sicut dictum fuit Gen. xij. Et occasio ne huius ostendat qualiter Abraham descendit ab Adam per patres sanctos: scilicet Seth, Noe, Sem, & alios electos. Trimus igitur liber Paralipomenon sic dividitur, quia primo quasi chronice textus genealogias vsque ad David: & tunc prosequitur de factis eius. x. Quo ad primum primo ponit ordinem generationum vsque ad Iacob: quia vsque ad eum nulla generatio fuerat tota electa. Secundo a Iacob per duodecim patriarchas texuntur generationes sequentes vsque ad transmigrationem in Babyloniā, ca. ii. Tercio generationes post transmigrationem, ca. ix. Circa primum textus primo generationes ab Adam vsque ad Noe. Secundo per tres filios Noe venit ad Abraham, ibi: Filij Iapheth. Tercio per tres uxores Abraham venit ad Iacob, dans cuiuslibet numerum certum, ibi: Filij autem Abraham. Circa primum dicitur,

a Adam, Seth. Subintelligitur genuit: & sic de alijs. De Cain autem, & Abel filijs Adam non facit mentionem, quia Abel mortuus fuit sine generatione, & generatio ipsius Cain fuit tota deleta in diluvio. Generationes autem ille plenius posita sunt: Genes. v. & ibidem fuerunt exposte.

b Sem, Cham, & Iapheth. In istis non subintelligitur, genuit: quia unus non genuit alium: sed fuerunt fratres, & filij Noe, ut habetur Gen. x. Et scribuntur hic quasi tres generationes, quia filij eorum occupaverunt tres partes orbis: filij Sem, Asiam: filij Iapheth, Europam: & filij Cham, Africam, ut dicit Iosephus. Istud tamen est intelligendum pro maiori parte, non tamen totaliter: filij Iapheth obtinuerunt partem Asiae, & filij Cham similitur.

c Filij Iapheth. Hic consequenter per filios Noe descendit ad Abraham. & primo ponit generationes Iapheth, & generationes Cham, quia illa non erat prosequenda. ultimo vero generationes Sem, quia ille erat prosequenda tanquam a Deo electa, quia ab illis descendit Abraham, Isaac, & Iacob, & duodecim patriarchae, & tandem David de patriarcha Iuda, cuius regnum prosequitur liber iste, ut praedictum est. Considerandum etiam, quod sicut dicit Hieronymus. libro de Hebraeis quaestionibus: Isti filij Noe a quibus populata est terra post diluvium nomina locis, & gentibus reliquerunt, ex quibus postea mutata sunt plurima propter longitudinem temporum, & bella supervenientia, per quae deleta sunt nomina multa gentium, & mutata nomina civitatum: aliqua tamen adhuc permanent in se, vel in aliquo simili, seu propinquo.

d Gomer. A quo nominati sunt Galathae, & postea Gallici, ut dicunt aliqui. Alij autem dicunt econverso, quod a Gomer primo dicti sunt Gallici, & postea Galathae. quia Senones Galli duce Brenno obtinuerunt Italiam, & postea intrantes Graciam vocati sunt a rege Bithyniae in auxilium: & obtemperantes victoria pro mercede laboris acceperunt quandam regni eius partem, quam vocaverunt ex suo nomine Gallograciam: & nunc dicitur Galatia: cuius habitatores modo Galathae dicuntur.

e Magog. A quo descendunt Scythae secundum Hieronymum. f Madai. A quo Medi.

g Iavan. A quo Graeci. unde & adhuc Graecia in Hebraeo Iavan nominatur.

h Thubal. A quo Hispani.

i Mosoch. A quo Cappadoces. unde & apud nos adhuc manet civitas Mosocha.

MORALITER.

a Adam. In hoc primo libro vsque ad decimum capitulum mihi non occurrit aliquid notabile quod videatur mystice exponendum, quia sunt ibi quaedam descriptiones, & enumerationes genealogiarum.

Sem,

a Filij au. Gregorius. Ab his diuise sunt insulae nationum linguae, cognationes, & gentes. Dei Ionib. i. Graecis nascuntur Eli, qui & Aeolides. Unde ista lingua Graeciae Aeolis dicitur. b Tharsus. Ra. Hos Iosephus Cilices arbitrat: unde & metropolis eorum Tharsis dicitur Paulo apostolo gloriofa.

c Cethim. Ra. A quo Cithi, alias Cithij a quibus vrbis Cypri Cithia, alias Cithium dicitur vsque hodie. Ra. Dodanum Rhodij sic. n. LXX. transulerunt. Legamus Varronis de antiquitatib. lib. 3. & Sinij Capitonis, & Grecum Phlegonem, & videbimus omnes penes insulas, & totius orbis littora, terrasque maritimas Graecis accolis occupatas: qui ab Amano, & Tauro omnia maritima vsque ad oceanum possidere Britannicum.

d Phut. Rab. Libyes: a quo & Mauritaniae fluvius Phut dicitur, et regio Phutensis. Multi autem scriptores tam Graeci, quam Latini huius rei testes sunt. Quare autem in vna climatis parte antiquum Lybiae nomen permanet, & reliqua terra dicatur Africa, non est huius temporis differere.

e Saba. Ra. a quo Sabae interpretatur nunc Saba Arabia. Unde in Psal. vbi habemus: Reges Arabum, & Saba in Hebraeo h. Reges Saba, & Saba. primus per Schim, secundum per Samech. f. Iste ca. esse potest in ter. quia insuetam tyrannidem primus attripuit. Hic fuit robustus venator coram Domino, quia homines a Dei cultura auertit. Unde Iosephus. Fecit autem eos elates ad iniuriam Dei, atque contemptum. Nemrod filius, Cham filij Noe, qui cum esset audacior, et manu fortissimus, suadebat hominibus, ut non Deo suam felicitatem, sed propriae virtuti ascriberent. Sic homines a Dei timore reuocabat, ut spem in propria virtute poneret. Ideoque putabat Deum interminari diluvium: Unde turrim aedificari suadebat, quam aqua non posset ascendere. Multitudo autem prompta erat ut obediret Nemrod, graue putans seruitium obsequi Deo. Regnavit autem Nemrod in Babylone, & in Arath. Hae est Edessa, & Macha, quae est Nisibis, & in Chalanne, quae a Seleuco rege Seleucia dicta, est vel quae nunc Thephon dicitur.

g Mesraim autem ge. Lu. Ra. Exceptis Laabim, a quibus Libyes nominati sunt, qui prius Phutij, & Caillij, qui post Philistij dicti sunt, quos non corrupte Palestinos dicimus. Ceterae gentes ignotae sunt nobis, quia bello Aethiopico subuerse in oblivione praeceptorum nominum peruenere. Possederunt autem terram a Gaza vsque ad extremos fines Aegypti.

h Aracum. Hic condidit Archas oppidum contra Tripolim in radicibus Libani, a quo haud procul alia ciuitas fuit nomine Sim, quae vario euentu subuerfa bellorum nomen tantum loco pristinum reseruauit.

i Aradium quoque. A quo Aradij, qui Aradam insulam possederunt angusto freto a Phoenicis littore separata.

k Et Samarum. A quo Syriae Chales Samaria ciuitas: nunc quoque tam a Syris quam ab Hebraeis, ut prius apud veteres appellatur.

l Hamathum. Ra. A quo Emath ciuitas. Hanc Macedones, qui post Alexandrum in oriente regnauerunt Epiphaniam nuncupauerunt. Alij Antiochiam ita dictam putant. Alij non vere opinionem suam verisimili vocabulo consulentes, Emaus primam ab Antiochia mansionem Edessam pergentibus appellari putant, & eandem apud veteres Emath.

m Filij Sem, Aelam, & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram. Hi sunt filij Aram &c. Hi ab Euphrate partes Asiae vsque ad indicium oceanum tenent. est autem Aelam a quo principes Persidis.

n Hus, & Hul, & Gether, & Mosoch. Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipse genuit. Vel Vs Trachonitidis, & Damasci conditor inter Palestinam, & Celeusyriam tenuit principatum, a quo terra Hus, de qua Iob fuit. unde secundum LXX. vir erat in regione Auside nomine Iob, quasi Hufside.

o Phaleg

a Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

Thiras. A quo

a Thiras. A quo Thiraces. b Filij Gomer. Non facit mentionem de filijs Magog, Thubal, Mosoch, & Thir. s. quia sicut dicit glo. Hebraice licet enim isti haberent filios multos, tamen omnes posteri cuiuslibet fecerunt tantum unum populum. filij autem Gomer fecerunt plures populos, & similiter filij Madai, propter quod hic nominantur.

c Riphath. in Heb. habetur hic Diphath. & iste Gen. x. vocatur Riphath etiam in Hebraeo. Cuius causam assignat glossa Hebraica, dicens, quod iste fuit binominus. & in Gene. ponitur unum nomen eius: & hic aliud. Potest etiam dici, & melius, ut videtur, quod idem nomen Riphath, & Diphath mutatum tamen aliquantulum in principio, sicut in Latino idem nomen est Nicolinus, & Colinus: & idem potest dici in consimilibus. d Et Thogorma. A quo Thogordite populi dicti sunt.

e Filij au. A quo dicti sunt Elisei primo, & postea Aeloides. f Et Thar. A quo descenderunt Cilices. unde, & ciuitas metropolis eorum vocata est Tharsus. unde natus fuit Paulus apostolus.

g Filij Cham. A quo dicti sunt Aethiopes: unde & in Hebraeo Aethiopia Chus nominatur: h Et Mesraim. A quo Aegyptij. unde & Aegyptus Mesraim dicitur in Hebraeo.

i Phut. A quo dicti sunt Phutici primo. unde ibidem est fluvius Phut nominatus, postea dicti sunt Libyes.

k Et Chanaan. A quo dicti sunt Chananei, quorum terram postea filij Israel possederunt.

l Filij autem Chus. A quo dicti sunt Sabaei. m Et Heuila. A quo Getuli.

n Sabatha. A quo Sabathani.

o Filij Regma, Saba. Istud nomen aliter scribitur in Hebraeo, quoniam Saba praedictum: quia istud scribitur per litteram Schim in principio: primum autem per Samech.

p Ille cepit esse potens in terra. Post diluvium, n. fuit potentior alijs, et induxit posteritatem Noe ad faciendum ciuitatem, & turrim contra Dominum, & nolentes ad opus praedictum uiolenter compellebat. ideo dicitur: Robustus uenator hominum coram Domino.

q Mesraim vero genuit Ludim &c. Isti populi sunt nobis ignoti, & etiam plures alij hic nominati.

r De quibus egressi sunt Philistij, & Caphturim. Dicunt autem Hebraei aliqui, quod Thetrusim, & Chasluim commutabant adinuicem uxores aliqui voluntarij, & aliqui per raptum, vel furtum, & ex tali concubitu nati sunt Philistum, & Caphturim. Alij vero dicunt honestius, quod Thetrusim, & Chasluim contraherant adinuicem matrimonia, & ex hoc procreati sunt Philistum, & Caphturim.

s Chanaan vero gen. A quo nominata est ciuitas Sidon, quae est in provincia Phoenicis: & terra istorum hic nominatorum fuit data filiis Israel.

t Aracum. Qui condidit Archas oppidum contra Tripolim in radicibus Libani situm.

u Et Sinarum. Sic enim debet scribi: quia in Hebraeo incipit per litteram Samech, qui ciuitatem praedictam propinquam nomine Sin edificauit.

x Aradium q. A quo dicti sunt Aradij.

y Et Hamathum. A quo nominata est ciuitas Emath.

z Filij Sem. Hic prosequitur generationes Sem, ut perveniat ad Abraham.

a Aelam. A quo dicti sunt Aelamitae.

b Et Assur. A quo Assyrii.

c Et Arphaxad. A quo descenderunt Chaldaei.

d Et Lud. A quo Lydij.

e Et Aram. A quo Syrii. Unde & in Hebraeo Syria vocatur Aram.

f Hus. In aliquibus libris interponitur: Filij autem Aram Hus &c. q. sic habetur Gen. x. sed hic ponitur in Hebraeo, eo quod autor huius libri breuiter transire voluit: ideo omisit, quod isti essent filij Aram, exprimerentur tantum capita populorum. Hus. A quo nominata est terra Hus, de qua natus fuit Iob. Secundum aliquos, quia sic nominatur Iob. 1.

g Et Hul. A quo Gnari.

h Gether. A quo Gethari.

i Et Mo. a quo Moones dicti sunt.

k Arphaxad autem genuit Sale qui. A quo denominati sunt Hebraei. n. n. denominati sunt ab Abraham quasi Abrahami: ut videtur dicere Aug. & aliqui alij.

l Tura

a Phaleg. Vatinio quodam. Phaleg. n. diu
E fio, quia in diebus eius lingua in Babylone
diuile sunt: Narrat autem Phyllo in libro
quæstionum super Genesim, q ex tribus
filiis Noe adhuc ipse viuente nati sunt. xliij.
millia virorum, et ceterum, extra mulieres, &
paruos habentes super se duces. Filij Sem,
Iectan ducem, filij Cham, Nemroth, filij
Iapheth, Suphene. Post obitum vero Noe
conuenerunt duces cum agminibus suis in
campum Sennar, ut ibi turrim construe-
rent. Cum autem ædificarent, diuisit Deus
linguas eorum, & mutauit effigies, & non
cognouit quisque fratrem suum, nec audi-
uit linguam proximi sui. Cum vero magi-
stri lapides quærebant, ministri aquam affe-
rebant, & cum illi quærebant aquam, illi af-
ferebant stipulam. Sicq; frustrata cogitatio-
ne cessauerunt ædificare, & dispersi sunt su-
per faciem terre.

b Iectan autem. Hieron. Harum gentium po-
steriora nomina inuenire non potui, sed vi-
que in præfens, quia procul a nobis sunt,
velia vocantur, ut primū, vel que mutata
sunt ignoantur postea dicitur at a Cofene flu-
uio oem Indiæ regionē, q vocatur Hiera.
c Sem. Ar. Rab. Sicut in principio ab Adam
vq; ad Noe decem generationes posuit, ita
a Sem vsque ad Abraham non sine sacra-
menti mysterio.

d Primogenitus Ismael. Hieron. Duodecim filij
nascuntur Ismaeli: primogenitus Nabaioth,
a quo omnis regio ab Euphrate vq; ad ma-
rerubrum Nabaiothena dicitur: quæ pars
est Arabiæ. Nam familie ipsorum oppidaq;
& pagi, ac minuta castella, & tribus horum
appellacione celebratur ab vna ex eis Ce-
dar in deserto, & Duma alia regio, & The-
barani ad austrum, & Cedema ad orienta-
lem plagam.

e Cetura. Ra. Quasi copulata. vnde suspican-
tur Hebræi eam esse Agar, quæ mortua Sa-
ra de concubina transierit in vxorem, ne se
nex nouis arguatur nuptijs lasciuissē. R. b. Fi-
lij autem Ceturæ iuxta historicos Hebræo-
rum occupauerunt Throglothem, alij Tra-
conitidem & Arabiam: quæ nunc vocatur
Eidormo vq; ad maris rubri terminos.

f Assurim. Ab Assurim Syrios quidam voca-
tos contendunt, & a plerisque filij Abraham
de Cetura occupatas esse Indiæ regiones.

g Eph. Ra. Hic dicitur cōtra Libyam exer-
cium duxisse, ibi victor confedisse, posteros
que ex nomine eius Africam nuncupasse.

h Thamna. Quæritur cum Thamna in Gene-
si legatur concubina esse Eliphaz de genere
Horreorum, quia apud Idumeos habitau-
runt in terra Seir, q peperit ei Amalec, quo-
modo inter filios numeretur, cum in sequē-
tibus legatur ipsa Thamna soror Lotam fi-
lij Seir, qui & Edom. Sed Seir Hebraicē pi-
losus dicitur, quia fuit in modis pellis hispī-
dus. Edom autem Hebraicē rubens, vel sul-
uus. Ab eo igitur, q rubeo cibo vēdidit pri-
mogenita sua, Edō vocatus est. Hebræi ve-
rō ita solent. Dicunt Thamnā concubi-
nam fuisse Eliphaz, & generasse ei Amalec,
sed tanquā filiam inter filios ab ipso fuisse
educatam.

i Aliam. qui de genere Horreorum est. In
Genesi scribitur, Aluhā. i. exaltatus. in Pa-
ralipomenon uero Aliam. i. electus signifi-
cans: quia Horri exaltati sunt antequā
Edō terram eorum caperet: post vero cecidi.

NICOL. DE LYRA.

Tum quia Abraham vocatur Hebræus Gen. xliij.
ubi dicitur: Et ecce vnus, qui ex fratre nuntiavit
Abraham Hebræo. Ex quo patet q vocatur He-
bræus ab aliquo precedente ipsum. s. ab Heber. Tū
quia hoc nomen Abraham incipit per Aleph lita-
ram, hoc autem nomen Hebræus incipit per litteram
Ain, sicut & hoc nomen Heber.

Nomen

a Heber. Porro Heber na-
ti sunt duo filij: nomen v-
ni Phaleg, quia in diebus
eius diuisa est terra: & no-

a Quia quidam gen-
men fratris eius Iectan.

b Iectan autem genuit El-
modad, & Saleph, & A-
sarmoth & Iare, Adoram
quoque & Vzai, & De-
cla: Ebal etiam, & Abi-
mael, & Saba, necnon &
Ophir, & Heuila, & Io-
bab. Omnes isti filij Iectā

c Sem, Arphaxad, Sale, He-
ber, Phaleg, Ragau, Se-
rug, Nachor, Thare, A-
bram, iste est Abraham.
Filij aut Abraham, Isaac,
& Ismael. Et hæ generatio

d nes eorum: Primogeni-
tus Ismaelis, Nabaioth,
& Cedar, & Abdeel, &
Mablam, & Masna, &
Duma, Masia, Hadad,
& Thema, Ietur Naphis,
Cedma. † Hi sunt filij
Ismaelis. Filij autem Ce-

e turæ concubine Abrahā,
quos genuit Zamram,
Iecsan, Madan, Madiam
Iesboc, & Sue. Porro fi-
lij Iecsan, Saba, & Da-
dan. Filij autem Dadan

f Assurim, & Larussim &
Laomim. Filij autem,
Madian, Ephā, & Ephē,
& Henoch, & Abida,
& Eldaa. Omnes hi fi-
lij Ceturæ. Genuit au-

g tem Abraham Isaac, cu-
ius fuerunt filij Esau, &
Israel. Filij Esau, Eli-
phāz, Rahuel, Iehus, Ithē-
lom, & Core. Filij Eli-

h phāz, Themam, Omar,
Sephi, Gatham, Genez,
Thamna, Amalech. Filij
Rahuel, Nahath, Zara,
Samma, Meza. Filij Se-
ir, Lotan, Sobal, Sebeon,
Ana, Difon, Efer, Difan.

i Filij Lotan, Hori, Ho-
mam. Soror autem Lotā
fuit Thāna. Filij Sobal A-
liā, & Manahath, & Ebal,

a Nomen vni, quod interpretatur diuisio. Ex hoc
dicunt Hebræi, quod Heber habuit spiritum proph-
etia, imponendo nomen filio secundum proprietatem
orbis futuri. s. diuisionem hominum secundum di-
uersitatem linguarū. Ideo sequitur: Quia. Sequitur:
b Et Iobab. Dicunt aliqui, q ille fuit Iob. sed He-
bræi dicunt contrarium dicentes, q descedit de Na-
chor: & similiter Hieron. idem dicit. prout dictum fuit
Gen. lxxij. & plenius dicitur: Cum ad librum Iob
Domino concedente veniemus.

c Sem. Hic repetit generationes descendentes de
Sem per Arphaxad, ut veniat ad Abraham, pro-
pter quem facta est prædictarum generationem de-
ductio. vnde subditur:
d Abram iste est. primū. n. vocatus fuit Abrahā, sed
postea mutauit nomen eius & vocatus est Abra-
ham Gen. xlvij. ubi causa mutationis nominis hu-
ius plenius posita est.

e Filij autem. Hic consequenter per vxores Abra-
ham deducit generationes vsq; ad Iacob, a quo de-
scendit Dauid. Et primū facit quod dictum est. Se-
cundū describit breuiter generationes Esau, quæ nō
erant profectura. ibi. Filij autem Esau. Circa pri-
mū dicitur: Filij autem. de Sara.

f Et Ismael. de Agar ancilla.
g Primogenitus. Iste generationes hic nominan-
tur propter merita Abrahæ, quia descendunt de
eo, quamuis non essent ad diuinum cultum electi.

h Filij autem. Dicunt Hebræi, q ista Cetura fuit
ipsa Agar, sicut plenius dicitur Gen. xxxv. Exposi-
tores tamen nostri communiter dicunt contrarium,
sicut ibidem plenius dictum fuit.

i Genuit. de vxore sua principali Sara.
k Cuius fu. h. ut habetur Gen. Iste tamen Israel
primū vocatus est Iacob, & postea Israel. & ratio
mutationis huius nominis habetur Gen. xxxij. Et
ibi. idem expostum fuit plenius.

l Filij Esau. Hic consequenter describuntur genera-
tiones Esau, quæ erant dimittende, ut quæ exposte
suerunt Gen. xxxvi. tamen ad intellectum sequentiū
aliqua sunt hic breuiter repetenda. Primum est, q
eadem persona in sacra scriptura se quenter plurib;
nominibus nominatur sicut Esau, Seir, Edom, sunt
nomina eiusdem hominis. Secundum est q idem no-
men aliquando variatur in principio vel in fine, sicut
Chonias, Iechonias, Iechoniah, idem nomen est
sic variatum. Et ex his contingit, q vna persona ali-
quando putatur due: quia nūm nomen eius in
vno loco scriptura exprimitur, & aliud in alio, vel
quia idem nomē in pluribus locis ponitur, tamen va-
riatū modo prædicto. Tertium est q Horri habitau-
erunt in terra Seir sue Idumæa ante Esau, & fi-
lios eius ut habetur Deuto. y. postquam autem filij
Esau in terra illa dominati sunt, primo fuerunt ibi
duces secundū reges. & iterum regnum fuit reditū
ad vcatum, sicut plenius dictum fuit Gen. xxxvi.
Primū ergo describuntur hic generationes Esau an-
te regnum. Secundo tempore regni, ibi: Ili sunt re-
ges. Tertio tempore ducum, ibi: Adad autem mor. Ad
huc primū. ponitur generationes Esau. ante regnū.
Secūdo generationes Horreorū, quæ fuerunt ante Esau
incipiendo a Seir Horreo, a quo Idumæa denomi-
nata fuit terra Seir, ibi: Filij Esau Seir. Circa primū
dicit: Filij. de Ada vxore sua.

m Rahuel. de alia vxore sua nomine Basemath.
n Iehus. qui vocatur Iehus. Gen. xxxvi.
o Ithelon. qui vocatur Ielam.
p Et Co. Ilos quatuor habuit Esau de Oolibama
tertia vxore. Filij Eli. Sequitur:
q Thamna, Ama. Dicunt aliqui q Thamna fuit
concubina Eliphaz, ut videtur haberi Gen. xxxvi.
computatur tamen hic inter filios Eliphaz, eo quod
fuit nutrita in domo eius cum filijs suis, & ad osten-
dendum, q de ea natus fuit Amalec, qui immedi-
ate post eam nominatur. Potest etiam aliter dici, q
Thamna est nomē equiuocum ad masculū, & femi-
nam. vnde dicitur infra, dux Thamna. eo. ca. & sic
ponitur hic pro masculo inter alios filios Eliphaz.
Gen. autem xxxvi. ponitur pro femina, ubi dicitur:
Concubina Eliphaz.
r Filij Seir. Hic consequenter agitur de generatione
principij, q dominati sunt in Idumæa ante Esau, &
filios eius. vnde iste Seir fuit de genere Horreorum;
& ab illo denominata fuit terra illa, terra Seir.
s Soror autem Lotan fuit. Ista fuit concubina
Eliphaz, de qua prædictum est.

† Filij Sebeon

a Sephi. Hieron. i. vnipes. In Genesi Sepho. i. bipes. vtrumq; tamē
A per & schin litteram. Bipes autem dicitur, quia a processu tem-
poris multitudine sobolis maiorem efficaciam habuerit,
quā in primis.

b Hamram. In Para Hamram. i. rubricatus, fordidus, vel temu-
lentus. In Genesi Amdan. id est concu-
piscibilis. sed vtraque vnus hominis no-
mina sunt.

c Iacan. Ra. Iacan filius Aser de genere
Horreorum, in Genesi Acan. i. tribula-
tus, varijs. n. euentib; omnia commutatur:
ut varia mysteria significentur.

d Denaba. Ciuitas Hala filij Beor regis
Edom, post quem regnavit Iobab. Est
tamen vq; hodie villa Denaba, in octa-
uo miliario Areopoleos, per gentib; Ar-
monem, & altera Denaba super mon-
tem Phegor, in septimo lapide Iebus.
Hieronymus de Iesbij.

e Iobab fi. Za. quem Iob esse suspicantur,
sed Hebræi asserunt eum de stirpe Na-
chor esse progenitū. Philo, aut in libro
quæstionum super Genesim, narrat hic
temporib; eum fuisse, & accepisse vxorē
Dinam filiam Iacob: & ante tenta-
tionis sue certamen dicit eam septem
filios, & tres filias illi generasse, qui
extincti sunt in tentatione. Sed cisanato
reddidit Dominus omnia dactila, &
item septem filios, & tres filias prædi-
ctas vxor genuit: quorum nomina ca-
dē fuerunt, quæ priorum. i. Eliphaz, Ar-
moē, Diahath, Philasia, Dipharecluth,
Thelo. Filij autem Meru, Lizath, Zeli.

f Eofia. quæ est Bosor ciuitas in deserto
trans Iordanem in tribu Ruben. Appel-
latur & alia Bosor ciuitas Esau in mon-
tib; Idumæe de qua dicitur: Fuluida ve-
stimenta eius ex Bosor.

g Themanorum. Theman regio a Themā
filio Eliphaz forata vocabulum. Est &
vq; hodie villa Themā, distās ab vrbe
Pera quinq; millib; & vbi Romanorū
militum præsidium sedit, de quo loco
fuit Eliphaz rex Themanorum: vnus
quoq; filiorū Hismael appellabat. The-
man sciendum autem quod omnis au-
stralis regio, Hebraicē Theman dicitur.

h Madian. ciuitas a minimo filiorum
Abraham, & Cethuræ. sic vocata. Est
autem trans Arabiam in deserto Sarace-
norū contra orientem maris rubri. vñ
de vocantur Madianæi, & Madianæa
regio. Filij quoq; focii Moysi filia Ma-
diā dicitur. sed hæc alia ciuitas est Ono-
nymos eius iuxta Armonē & Areopolim,
cuius adhuc ruinæ monstrantur.

i Roboboth. Vrbis est iuxta Idumiam ubi
erat rex Edom, & vq; hodie est præsi-
dium in regione Gabalena, & vicus
grandis qui sic vocatur.

k Matred filia Me. Dux matres hic nume-
rantur, ad significandū mysteriū, ut auri-
fex genuisset dispensatricem, & dispensatrix domini benigni-
tate. quia ex pūnditate sensus natiuitas facunda locutio, quæ
fidem.

l Mezaab. Adad at mortuo duces
pro regibus in Edō esse cæperūt.

m Dux Thamna, dux Aliha dux Ie-
theth, dux Oolibama, dux Ela,
dux Phinō, dux Cenez, dux The-
man, dux Mablar, dux Magdiel,
dux Hiram. Hi duces Edom.

n Lem post. xxx. c. secundū totius huius positam: ubi pro præfenti ca. &
eius additione replicator ad correctorium Gen. x. c. feremittit.

NICOL. DE LYRA. CAP. II.

Ilij autem Isra-
el, Ruben, Si-
meon, Leui, Iu-
da, Issachar, &
Zabulon, Dan Ioseph, Benia-
min, Nephthali, Gad, & Aser.

Filij Iuda, Her, Onan & Sela:

b Filij Iuda, Her, Onan. isti duo fuerunt mortui sine liberis, eo quod
fuerunt mali coram Domino, ut habetur Gen.

fidē mudā gratia Dei pmeretur gignere in cordib; auditorū. C
l Dux etc. Notandum q prius reges dixit de Edom, postea
duces cum: prius fuerunt quorum quādam matres nominat:
ut Oolibama & Thamna.
m Dux Aliha. Alua in Genesi legitur, cuius interpretatio ele-
uatio, in Paral. Aliha. i. super eam.

a Sephi, & Onam. Filij Sebeo, Aia
& Anā. Filij Ana, Difon. Filij
Difon, Hamram, & Efeban, &
Iethran, & Charā. Filij Efer, Bala-
an, & Zauan, & Iacan. Filij Di-
fon, Hus, & Aran. † Ili sunt re-
ges, qui imperauerunt in terra
Edom: antequam esset rex super
filios Israel. Bela filius Beor, &
Mortuus est aut Bala, & regnavit
pro eo Iobab filius Zare de Be-
sra. Cumq; & Iobab fuisset mor-
tuus, regnavit pro eo Hufam de
terra Themanorū. Obijt quoq;
& Hufam, & regnavit pro eo A-
dad filius Bada, q percussit Ma-
diā in terra Moab: & nomē ciui-
tatis eius Auid. Cumq; & Adad
fuisset mortuus, regnavit pro eo
Sēmla de Mafreca. Sed & Sēmla
mortuus est, & regnavit pro eo
Saul de Rohoboth, q iuxta am-
nē sita est. Mortuoq; Saul, regna-
uit pro eo Balanā filius Achobor.
Sed & hic mortu' est, & regnavit
pro eo Adad: cuius vrbis nomen
fuit Phau, et appellata est uxor e-
ius Meeraabel, filia Matred, filia
Mezaab. Adad at mortuo duces
pro regibus in Edō esse cæperūt.

a De quo in Genesi dicitur: quod inuenit
aquas calidas in solitudine cum pasceret
afinas patris sui Sebeon.

b Ili sunt reges, qui imperauerunt in ter-
ra Edom antequam esset rex. Hic agitur de
regib; descendentib; ab Esau: & hoc fit speciali-
ter propter honorem Isaac, ut ostendatur reges
ab eo processisse non solum per Iacob, de quo de
scendit Dauid sed etia per Esau. Dicunt etiam
Hebræi, q isti reges de Esau descēdentes regna-
uerunt vsq; ad tps David: qui scit sibi inuicem
tributaria. & ab illis ab eis nomē regū. po-
nēs ibi custodes sine pfectis, q videret eorum.

c Et regnavit pro eo Iobab. Dicit aliqui, q
ille fuit Iob sicut & præcedens. Sed Hebræi di-
cunt contrarium, dicentes q descedit de Nachor,
ut prædictū est, & hoc videtur p hoc, q Iob ali-
ter scribitur in Heb. q Iobab: quia nomē Iob in
cipit per Aleph litteram Iobab verò per Iod.

d Et regna. Iste est alius ab eo, qui fuit rex
in Israhel ante David. n. fuit Idumæus, &
ille Indus.

e Meeraabel. in Hebræo habetur: Filia Me-
zabab: & sonat in Hebræo, cuius aurum: &
per hoc designatur, quod pater istius fuit dux
in possessione aurū, ut dicit glo. H. b. v. c. i.

f Adad au. Hic d. scribuntur dices Edom, re-
gibus succedentes.

g Dux Thama. Dicit aliqui q Thama, & Ooli-
bama sunt nomina mulierum, quæ ponuntur in
ter nomina ducum, propter alicuius virtutis quos
fuerunt. sicut & Deborah inter iudices, Sed
hoc fit improbat Gen. xxxvi. q Thamna, &
Oolibama, quæ fuerunt mulieres, præcesserunt re-
ges, qui fuerunt in Edō. Thāna aut, & Oolibā-
ma, qui ponitur hic inter duces, fuerunt post il-
los reges, ut patet in textu. Et ita dicitur, q hic
sunt nomina virorum. Gen. xxxvi. sunt nomina
mulierū: quia sunt equiuoca ad masculinū &
femininū, ut prædictū est. Aliqui verò Hebræi
dicūt, q sunt nomina ciuitatū, vel regionis
sicut notat. & sic de alijs, sed tunc non videtur
bene ad hoc concordare. vnde cōcluditur in fine:

h Hi duces Edom filices prenominati.

Additiones in libros Paralipomenon in
cipiunt. 1. Para. l. ca. ubi dicitur in postil. Ip-
se genuit Heber & c.

i Mezaab. Adad at mortuo duces
pro regibus in Edō esse cæperūt.

m Dux Thamna, dux Aliha dux Ie-
theth, dux Oolibama, dux Ela,
dux Phinō, dux Cenez, dux The-
man, dux Mablar, dux Magdiel,
dux Hiram. Hi duces Edom.

n Lem post. xxx. c. secundū totius huius positam: ubi pro præfenti ca. &
eius additione replicator ad correctorium Gen. x. c. feremittit.

CAP. II. Ilij autem Isra-

Ilij autem Isra-
el, Ruben, Si-
meon, Leui, Iu-
da, Issachar, &
Zabulon, Dan Ioseph, Benia-
min, Nephthali, Gad, & Aser.

Filij Iuda, Her, Onan & Sela:

b Filij Iuda, Her, Onan. isti duo fuerunt mortui sine liberis, eo quod
fuerunt mali coram Domino, ut habetur Gen.

Quarō ipsius Leui. capitū. vi. Quinō Issachar
& Nephthali & Manasse, & Ephraim,
& Aser, qui residui erant extra fortem
Iuda vii. capitū. Sexto ipsius Benjamin. ca-
pitū. viii. Circa primū describitur prima
generatio Iude vsq; ad David, & fratres eius.
Secundū generatio ipsius David. c. iij. Tertiū re-
ueritur scriptura ad generationē Iude aliqua
addendo. c. iij. Circa primū premittitur xy.
patriarcharum generatio, cum dicitur: Filij au-
tem Isra. & c. & parte litera. Secundo describi-
tur generatio Iude patriarcharū, cum dicitur: Fi-
lij Iuda. Et primū ipsius immediate scēdo fi-
liorum eius, ibi: Filij autem Thares & c. Circa
primū dicitur:

a De his plenissime in Gen. scriptum est.
b Vel Anan.

c Hi tres

d Hi tres

e Hi tres

f Hi tres

g Hi tres

h Hi tres

i Hi tres

k Hi tres

l Hi tres

m Hi tres

n Hi tres

o Hi tres

p Hi tres

q Hi tres

r Hi tres

s Hi tres

t Hi tres

u Hi tres

v Hi tres

w Hi tres

x Hi tres

y Hi tres

z Hi tres

a Hi tres

b Hi tres

c Hi tres

d Hi tres

e Hi tres

f Hi tres

g Hi tres

h Hi tres

i Hi tres

k Hi tres

l Hi tres

m Hi tres

n Hi tres

o Hi tres

p Hi tres

q Hi tres

r Hi tres

s Hi tres

t Hi tres

u Hi tres

v Hi tres

w Hi tres

x Hi tres

y Hi tres

z Hi tres

a Hi tres

b Hi tres

c Hi tres

d Hi tres

e Hi tres

f Hi tres

g Hi tres

h Hi tres

GLOS. ORDINA. CAP. II.

E a Achar qui iur. Achar qui, & Achan in Iosue dicitur, id est coluber infidus. Achar turbatus, quia per auaritiam infidus abatur furto aliquid rapere de anathemate, deprehensus in scelere turbatus est in uisione. Myfice innuens, quia qui post

Myfice

f Ge. 18. a. laris cultum inducit, quasi pallium de anathemate tollit. Ille quoque de anathemate tollit Iericho, qui hereticorum dogmata, vel secularium literarum superstitiosa in ecclesiam inducit: hæc est enim regula aurea lulentio sermone aptata. Hanc iurati sunt Arius, Marcio, & alij qui philosophorum sectam non recte conati sunt inducere in ecclesiam. Vt multi per eos perirent. Ideo abiecti accruo lapidum, id est multitudine peccatorum extincti sunt.

b Calubai. Id est canis meus, qui & Caleb id est canis, vnus de exploratoribus. Hefron quoque, & Iephone idem est. Vnde Caleb filius Hefron, & aliquando filius Iephone legitur.

c Isai autem ge. In libro Regum dicitur habere Isai octo filios, in Paralipome non amplius quam septem. Sed dicunt Hebraei Nathan prophetam filium Sama, (vel Sammaa, vel Simmaa) filij Isai, quem in locum filij educuit & nutrit inter filios numeratū. Inter filios quoque Isai Nathan adductus est ad Samuellem, qui & Jonathan, qui per eum fuit Ieonem. Et sciendum, quod ubi propheta vocatur, Nathan scribitur non Ieonem.

Ibidem.

d Iether. In Regum Iether Israelites, sed meritorum qualitas diuersitatem nominum facit: nomen Iether residuum interpretatur: Iether uero modicum residuum, & residuo iungitur Ietheritis modico residuo Ietheritis.

e Ephraha. Hec est Maria foror Moyfi, mater Hur patris Huri, Aui Beseleel. Hur uero est qui cum Aaron sustinebat manus Moyfi pugnante Iosue.

Exod. 17. c

NICOL. DE LYRA.

a Hi tres nati sunt de filia Sue. Chana. Ex quo dicunt aliqui, quod Sue est nomen uxoris ipsius Iude, sed hoc fuit improbatum Gene. xxxviii. & ostensum, quod nomen est patris uxoris Iude, & propter hoc debet hic poni Chananitide, referendo ad filiam Sue, que fuit uxor Iude, & fuit de genere Chanaan.

Gen. 38. e

b Thamar autem nurus eius &c. quos concepit socero suo simulans se esse meretricem, eo quod iniuste detinebatur in uiduitate.

c Filij autem Phares. Hic agitur de generatione filiorum Iude. & primo ipsius Phares, & Zare. secundo filiorum ipsorum, ibi: Filij Charmi. Circa primum dicitur: Filij autem Phares &c. Dicit hic glo. Hebraica, quod

Diuiso

1. Reg. 4. d

isti quatuor ultimi sunt illi idem, de quibus dicitur: quod Salomon erat sapientior Ethan Ezraite, & Eman & Chalcol, & Dara filius Mahol. Sed glo. Hebraica super locum illum. Regum. iij. dicit, quod illi quatuor fuerunt Leuitae, & cantores in domo Domini: isti autem quatuor hic nominati fuerunt de tribu Iuda, descendentes ab eo per Zaram filium eius, ut patet in textu. Illi autem de tribu Iuda non admittentur in domo Domini ad officium Leuitarum. Item illi dicuntur filij Mahol, isti uero filij Zare. Ex quibus patet, quod isti sunt alij ab illis.

Diuiso

Iosue. 7. a

d Fili Char. Hic consequenter agitur de generatione filiorum Phares, & Zare. & primo de generatione filiorum Zare. secundo de generatione filiorum Phares, ibi: Filij autem Hefron. Circa primum dicitur: Filij charmi: qui fuit filius Zabi: filij Zare, & ut habetur Iosue. vii.

Ibidem. d

e Achar. Iste Iosue. vii. vocatur Achan: prout ibi plenius fuit ostensum, & in aliquibus locis vocatur Achor. Idem enim nomen Hebraei cum frequenter variatur, ut dictum est capitulo precedenti.

f Qui turbauit Israhel &c. furando rem confectam Domino.

g Fili Echan, qui fuit filius Zare.

h Azarias. Hoc exponitur dupliciter. Vno modo quod ponitur hic plura le pro singulari, scilicet filij pro filius. Alio modo, quod licet solus Azarias tanquam principalior nominetur, tamen alij fratres eius subintelliguntur: quia auctor huius libri breuiter, & quasi chronice loquitur: i. Filij autem Hefron. Hic consequenter agitur de generatione duorum filiorum Phares diffusius. & primo de generatione Hefron, de quo descendit Dauid, secundo de generatione Caleb, qui facta notabilia fecit. ut habetur in li. Iosue, & libr. Iudicum, ibi Caleb uero. Circa primum dicitur: Filij autem Hefron, qui nati sunt. Iste vocatur A-ram. Matth. 1.

k Et Calubai. Iste est Caleb. Booz uero gen. Obed. Tres fuerunt Booz, aui. pater, & filius. sicut fuit declaratum plenius Ruth. vi. & Matth. 1. & comprehenduntur hic sub uno nomine, quorum primus fuit filius Salomon: Tertius uero genuit Obed. m. Septimus Dauid. Contrarium uidetur. 1. Reg. xvi. & xvij. ubi dicitur q. Isai habuit octo filios, & Dauid fuit ultimus: sic fuit octauus. Dicendum q. 1. Reg. inter filios Isai computantur Ionathan filius Simmaa fratris Dauid, quem Isai nutrit in filiis suis, & cum adoptauerat in filium, & secundum hoc dicitur octauus filius. Hic autem enumerantur solum filij Isai naturales: & sic Dauid est septimus. Sequitur:

n Cuius pater fuit Iether. Dicunt aliqui Hebraei, q. Iether fuit de filiis Ismael: sed dimissa Gentilitate conuersus fuit ad ritum Iudeorum. retinuit tamen sibi primum cognomen. sic vocatur Simon leprosus, quem Dominus curauerat a lepra, tamen retinebat sibi cognomen leprosi. Alij dicunt, q. fuit Iudæus natione: sed uixit ad peregrinandum in terram Israhelitarum, sicut Elimelech in terram Moab, & inde traxit illud cognomen.

o Caleb. Hic consequenter describuntur generationes ipsius Caleb. & diuiditur in tres partes: quia primo describitur portio generationis Caleb. Secundo reuertitur scriptura ad describendum generationem Hefron, ibi: Post hæc in Hefron fuit Iether. & inde trahitur ad generationem aliorum filiorum Hefron, ibi: Nati sunt autem. Circa primum dicitur: Caleb uero. h. Hefron etc. Dicit glo. Hebraica super. 1. Pa. c. ij. q. Caleb habebat tantum octo an. quando accepit ista Azubam, et genuit ex ea Iericho, qui natus est nono anno ætatis Caleb. Quod non uidetur satis conueniens, q. in tali ætate genuisset Caleb. Et quia tunc tardius accipiebant uxor uiri, quam modo, sed hoc inconueniens, & alia que sequuntur, dicunt Hebraei ad saluandum licet male secundum uerum intellectum scripturæ. & subditur:

p Accepit uxorem Caleb Ephrath &c. Dicit hoc glo. Hebraica, quam aliqui expostores nostri sequuntur, & male sicut credo, quod hæc fuit Maria foror Moyfi, & quod Caleb x. annorum existeret genuit ex ea Hur, & Hur octo annorum genuit Uri, & Uri octo annorum genuit Beseleel, qui fecit tabernaculum, sed in hac glo. includuntur multa inconuenientia. Primum est de matrimonio Caleb, & Mariæ, quia Caleb in exitu de Aegypto erat tantum. xxxix. annorum. quod patet, quia anno sequenti missus fuit ad explorandum terram. & tunc fuit quadraginta annorum tantum. ut habetur Iosue. xiiij. Maria autem in exitu de Aegypto erat. xcv. annorum, ut circiter. Quod probatur sic: quia Moyses in exitu de Aegypto fuit. lxxx. annorum. vii. In nativitate uero Moyfi Maria iam erat. xv. annorum, uel circiter, quia erat ita magna, & sagax, quod tunc ad considerandum, quid accideret de Moyse exposito in flumine: & suscepit filia Pharaonis, ut quæretur mulier Hebraea ad nutriendum eum, & sic Maria fuit. xcv. annorum, uel circiter, quando Caleb fuit. xxix. & ideo si accepit eum. x. annorum existens, sequitur quod tunc Maria fuit. lxxvi. annorum: quod est satis desitibile, quod mulier tam senex, & prophetissa, & tam antiqua nupsiſſet cum puero decem annorum. Secundo inconueniens est: quod statim ex ea genuisset Hur, tunc quia secundum naturam non erat in eo uirtus generandi, & in ea transierat tempus concipiendi. Tertium est, quod Hur, & Uri genuissent existentes octo annorum tantum, nisi ponatur miraculum: quod non uidetur necessarium. Nec est uerisimile, quod scriptura ista miracula tacuisset in tribus dictis generationibus.

q Quartum

r Hic iudex fuit post A Thola. & iudicauit Israh. xxij. annis, habens filios. xxx. principes ciuitatum. xxx. quæ ab ipso nominatæ sunt, sicut in lib. Iudic. legitur.

s Nati sunt. Hactenus scriptor historiae texuit generatione duorum filiorum Hefron duorum posteriorum idest Aræ, & Calubai, de quibus prius narrauit, quia regiam, & sacerdotalem quoquo modo uoluit innotescere dignitatē. Nunc autem ad primogeniti. i. Ierameel genealogiam reddit.

t Onā. Hic ab Onam filio Iudæ nomen accepit, sed differtur: quia per Num filium Iudæ, filius Ierameel per Mem scribitur. Hunc Hebraei dicunt esse Elimelech uirum Noemi patrem Mahalon, & Chelion: & ideo scriptum in sequentibus innuit, q. Sefan non habuerit filios sed filias, quia duo filij eius absque liberis mortui sunt.

u Hebron. Ciuitas, in qua regnauit Dauid septē annis ante regnam regnauit in Ierusalē. Significat hæc loca nomina accepisse a posteris Caleb, qui Hebron, & suburbana eius in sortem accepit.

v Hic

w Hic

a Iair. Hic iudex fuit post A Thola. & iudicauit Israh. xxij. annis, habens filios. xxx. principes ciuitatum. xxx. quæ ab ipso nominatæ sunt, sicut in lib. Iudic. legitur.

b Nati sunt. Hactenus scriptor historiae texuit generatione duorum filiorum Hefron duorum posteriorum idest Aræ, & Calubai, de quibus prius narrauit, quia regiam, & sacerdotalem quoquo modo uoluit innotescere dignitatē. Nunc autem ad primogeniti. i. Ierameel genealogiam reddit.

c Onā. Hic ab Onam filio Iudæ nomen accepit, sed differtur: quia per Num filium Iudæ, filius Ierameel per Mem scribitur. Hunc Hebraei dicunt esse Elimelech uirum Noemi patrem Mahalon, & Chelion: & ideo scriptum in sequentibus innuit, q. Sefan non habuerit filios sed filias, quia duo filij eius absque liberis mortui sunt.

d Hebron. Ciuitas, in qua regnauit Dauid septē annis ante regnam regnauit in Ierusalē. Significat hæc loca nomina accepisse a posteris Caleb, qui Hebron, & suburbana eius in sortem accepit.

e Hic

f Hic

g Hic

h Hic

i Hic

j Hic

k Hic

l Hic

m Hic

n Hic

o Hic

p Hic

q Hic

r Hic

s Hic

t Hic

u Hic

v Hic

w Hic

x Hic

y Hic

z Hic

a Hic

b Hic

c Hic

d Hic

Post hæc ingressus est Hefron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cum esset annorum sexaginta: quæ peperit ei Segub. Sed Segub genuit lair. Et possedit uigintitres ciuitates in terra Galaad. Cepitque Gellur, & Aram oppida Iair, & Canath, & uiculoseius sexaginta ciuitatum. Omnes filij isti Machir patris Galaad. Cum autem mortuus esset Hefron, ingressus est Caleb ad Ephrath: habuit quoque Hefron uxorem A-

bia, quæ peperit ei Ashur patrem Thecuæ. Nati sunt autem filij Ierameel primogeniti Hefron, Ram primogenitus eius, & Buna & Aran & Afom, & Achia. Duxit quoque uxorem alteram Ierameel nomine Atara, quæ fuit mater Onam: Sed & filij Ram primogeniti Ierameel fuerunt Mooz Iamin, & Acar. Onam autem habuit filios Semei, & Iada. Filij autem Semei Nadab, & Abisur.

Nomen uero uxoris Abisur Abihail, quæ peperit ei Ahobban, & Molid. Filij autem Nadab fuerunt Saled, & Apphaim. Mortuus autem Saled absque liberis. Filius uero Apphaim Iesi, qui Iesi genuit Sefan. Porro Sefan genuit Oholai. Filij autem Iada fratris Semei Iether, & Ionathan. Sed & Iether mortuus est absque liberis. Porro Ionathan genuit Phaleth, & Ziza. Isti fuerunt filij Ierameel primogeniti Hefron. Sefan autem non habuit filios, sed filias, & seruum Aegyptium nomine Ieraa. Deditque ei filiam suam uxorem, quæ peperit ei Ethei. Ethei autem genuit Nathan, & Nathan genuit Zabab. Zabab autem genuit Ophal, & Ophal genuit Obed, Obed genuit Iehu, Iehu genuit Azariam, Azarias genuit Helles, & Helles genuit Elasa, Elasa genuit Sifamoi, Sifamoi genuit Sellum, Sellum genuit Icamia, Icamia autem genuit Elisama. Filij autem Caleb fratris Ierameel: Mesa primogenitus eius: ipse est pater Ziph, & filij Maresa patris Hebron. Porro filij Hebron, Core, & Thapha, & Recem, & Samma. Samma autem genuit Raham patrem Iercaam, & Recem genuit Sammai. Filij autem Sammai, Maon, & Maon: pater Bethsur. Ephra autem concubina Caleb peperit Haran, & Mula, & Gezez. Porro Haran genuit

Gezez. Filij autem Iahaddai: Regom, & Ioatham, & Gela & Phaleth & Ephra & Saaph. Concubina Caleb, Maacha, peperit Saber, & Tharana. Genuit autem Saaph pater Madmena, &

dem tribus aui. pater, & filius C similis & nomen in u. o tempo re uel diuersis. Nec mirandum quod dictum fuit Exod. xviij. Hur aui Beseleel, qui fecit tabernaculum de tribu Iuda fuisse maritum Marie: quia tribus sacerdotalis, & regia sic commissiebantur per matrimonia.

a Post hæc ingref. sic reuertitur scriptura ad defcribendum generationes Hefron alias a predictis. **b** Patris Galaad. idest Domini Galaad. Erat enim ita magnus in terra illa, quod uocabatur eius pater. **c** Quæ peperit. sic enim debet scribi per b. in f. & non per p. uel per, r. ut habent aliqui libri, & male. **d** Et possedit &c. Queritur hic Quæſio, quomodo iste habuit possessionem in terra Galaad, cum esset de tribu Iuda ex parte patris: ut dictum est: quæ tribus non habebat ibi possessionem. Ad quod respondetur vno modo, quod Machir adoptauit patrem eius Segub in filium. Et sic per hanc adoptionem ipsi, & filius eius Iair habuerunt ibi possessionem. Alio modo, quod iste Iair fuit homo bellicosus: & aliquas ciuitates recuperauit ibidem, quas Syri rapuerunt a suis Ifraël. **e** Cum autem mor. In Hebræo habetur: Ingressus est Caleb ad Ephrath. & est hic Ephrath nomen ciuitatis, quæ altero nomine vocabatur Bethlechem, & est sensus quod mortuo Hefron, qui Dominus natus in Bethlechem, Caleb filius eius ingressus est illuc tuncquam succedens patri. Secundum aliquos hæc est litera: Et postea mortuus est Hefron in Caleb Ephrath. Et est Caleb Ephrath. Et est Caleb Ephrath nomen uille compositæ ex nomine Caleb, & nomine uxoris sue in qua mortuus est Hefron pater Caleb. **f** Habuit quoque. Poterat enim tunc habere plures uxores simul. **g** Quæ peperit ei Ashur. id est Dominum talis uille. **h** Nati sunt. Hic transit ad describendum generationes aliorum filiorum Hefron. **i** Filij Iera &c. Ex hoc patet, quod Aram, per quem textitur genealogia Christi, non fuit primo genitus Hefron: sicut nec Salomon ipsius Dauid. **k** Et Buna, & Aran, & Afon. Et patet litera usque ibi. Sefan autem non habuit filios. Hoc uidetur contradi cere ei quod præponitur in textu. **l** Porro Sefan genuit Oholai. alias Ahalei. Dicendum quod iste Oholai mortuus est ante patrem, & sine liberis. & secundum hoc dicitur hic: **m** Sefan autem, scilicet sibi succedentes. **n** Obed ge. le. Aliquibus habent Iehu, & male quia sic scribitur in Heb. Sequitur: **o** Maon & ceter. idest Dominus, uel nauagus in tali uilla, & eodem modo illud, quod sequitur. **p** Genuit autem Saaph. pa. Ma. & quod subditur: **q** Sue pa-

a Filij Manaſſe filij Ioseph, qui uita lord nrm accepit hereditatem in terra Galad. **b** Post mortem patris Caleb sociuſiſibi Ephrathæ uel uirum in Aegypto an in deserto non apparet. **c** Vtrum inter ceteras an post ceteras uxores, non euidenter ostenditur. **d** Ciuitas. **e** Alias Ioamin: alias Ioanin. **f** Alias Abigail. **g** Alias Achobban: alias Aahobban. **h** Alias Abihail. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Molid. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l** Alias Ahobban. **m** Alias Ahobban. **n** Alias Ahobban. **o** Alias Ahobban. **p** Alias Ahobban. **q** Alias Ahobban. **r** Alias Ahobban. **s** Alias Ahobban. **t** Alias Ahobban. **u** Alias Ahobban. **v** Alias Ahobban. **w** Alias Ahobban. **x** Alias Ahobban. **y** Alias Ahobban. **z** Alias Ahobban. **a** Alias Ahobban. **b** Alias Ahobban. **c** Alias Ahobban. **d** Alias Ahobban. **e** Alias Ahobban. **f** Alias Ahobban. **g** Alias Ahobban. **h** Alias Ahobban. **i** Alias Ahobban. **j** Alias Ahobban. **k** Alias Ahobban. **l**

a Hi e. filij. Recapitulat generationē Caleb de Ephraim, quā antedixit quando Hur de Ephraim. Maria sorore Moyſi gentium narra uit.

b Cariathiarim. quæ & Cariathabaal. ciuitas saltuum vna de vrbibus Gabaonitarum in nono milliario euntibus ab Helia Dioſopolim in tribu Iuda.

c Bethlehem. ciuitas David in tribu Iudæ, in qua Dñs natus est in vij. ab Elia milia rio contra meridionalem plagam iuxta uiam que ducit Hebrō, vbi sepulchrum Iesse, & David offendi, & mille circiter paſſib. procul turris Aderi. turris gregis quodā vaticinio paſtores dominicæ nauitatis conficiō ante ſignificans.

d Qui diuidebat. Dimidium requietionū. i. ſortes Madiam iuxta ſepulchra patriar charum, quæ ſunt in Cariatharbe accepit, & huius filij fuerunt Iethrei & c. Saraite, & Elithaolite noīa locorū ſorti ti ſunt, & ſunt Sarrai, & Elithaol, vbi ſepul tus eſt Samton. Requietio enim ſepul chrum dñ. Alij dimidium requietionis tempus dimidium intelligūt, quo filij Iſ rael ceperunt terram promiſſionis poſſi dere: ab eo. ſ. tempore quo Moyſes de dit terram Galaad ultra Iordanē, Rubē, & Gad, & dimidia tribui Manaſſe: vſq; & ceteris tribus ſortes ſuas acceperūt. In huius tps medietate dicunt Sobal ef ſe mortuum, & ita dimidium requietio nem vidit. i. ad medietatem illius tem poris peruenit. Myſtice aut Sobal. i. vā na vetuſtas, vel vetus ad portandum, Iu dæos ſignificat, qui antiquitus populus Dei vocabantur, & legem literæ primi acceperunt, qui libros legis, & propheta rum ſcribebant, ſed myſterium incarnatio nis Chriſti non intelligebant. Vnde di midij requietionum. i. hitoria viderūt. Ille aut plenitudinē requietionum poſſi det, qui poſt opera bona valde in æterna quiete gaudet. Vel dimidij regi videt, qui poſt præſentis vitæ laborem animæ quietem habet. tunc autem perfectio nem requietionum videbit. cum & ani ma, & corpore perfruatur perfectione quietis.

e Habitantium. Tradit Hebræi labes fuiſſe doctorem legis pi tiſſimum, in cuius conſpectu ſedebant filij Cinea, qui & Iobab cognati Moyſi. Scribæ igitur dicuntur canentes atq; reſo nantes, quia aliſſide in legis Dei locutione verſabantur. in ta bernaculis quoque cōmoratos regum narrat hitoria. Labes Chriſtum ſignificat verum magiſtrum ſanctorū laudes Deo canentium. Labes enim interpretatur exiccans, Chriſtus autē fluxus carnaliū cupiditatum in ſuis fidelib. exiccant. Cinea. i. poſſeſſio vel poſſidentis ſunt oēs electi. de qb. dñ. Hereditas mea Iſrael, & quorū poſſeſſio Dñs eſt. Rechab interpretatur aūriga vel aſcendens. Hi autem venerunt de calore patris do mus Rechab, quia a præ luminum gratia ſpiritus inflāmati, per quadrigam virtutum in celos aſcendunt. de quib. dicitur: Quicunq; ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt.

NICOLAVS DE LYRA.
a Sue patrem Machbena, & pa. nmina ſunt villarum. Iſta tamen Gabaa eſt. alia ab illa Gabaa, quæ ſuit in tribu Benjamin.
b Filia vero ca. ſa. quæ ſuit vxor Ozoniel, ſecundum quod habetur Iof. xv. & Iud. i.

Sue patrem Machbena, & pa trem Gabaa. Filia verō Caleb fuit Achſa. Hi erant filij Caleb, filij Hur primogeniti Ephrata: Sobal pater Cariathiarim, Salma pater Bethlechem, Hariph pater Bethgader. Fuerūt aut filij Sobal patris Cariathiarim, qui diuidebat dimidium requietio nū, & de cognatione Cariathiarim, Iethrei & Phutei & Sema thei & Maſerei. Ex his egreſſi ſunt Saraite, & Elithaolite filij Salma Bethlechem, & Netopha thi, coronæ domus Ioab, & di midij requietionis ſarai. Co gnationes quoq; ſcribarum ha bitantium in labes, & canentes atq; reſonantes, & in tabernacu lis cōmorantes. Hi ſunt Cinea, qui venerunt de calore patris: & domus Rechab.

a Quia mutua ſocietate in preliis utebantur.
b Significat eos in loco, qui dicitur ſepul chrum Sarai poſſeſſiones habere, vnde ſu pra dictum eſt, quia Saraite, & Elithaolite nomina locorum ſorti ti ſunt.
c Quia non habent hic manentem ciuitatem.
d Quia de thre Rechab fuerunt, de quibus natiſt Jeremias.

o Canentes. i. legentes in libris legis diuine, quæ lectio fit per modum cantus ratione accentus.
p Et in taber. & non in domib. ut patet Iere. xxxv. vnde concluditur: Hi ſunt ciſiſticipuli ipſius Tabes.
r Qui uel i. ſeruore religionis, & deuotionis.
f Patris. quia Rechabite ſuerunt valde religioſi, & ſobrii, ut habetur Iere. xxxv. Et de Rechab i quo nominati ſunt Rechabite. d. ſc. ſc. d. de Iero. In ci. ubi dicitur in poſt. Canentes, atque reſonantes. i. legētes.

NICO.

GLOS. ORD. CAP. III.

David vero. Redi ad explican dam progeniem David, q ante dimiſit, cum ſobolem Amrā filij Hebron enume rans peruenit ad Iſai, & ad filios eius, quorum David nouiſſimus.

b Iezrahelide. R. Iezrahel ciuitas eſt, in qua habitauit Naboth, quem occidit Iezabel.

c Daniel. R. Daniel qui in lib. Regum. Chelcab. i. vindicans patrem, quia ſecun dum Hebræos diſceptans cum Miphi boſeth de quaſtione legis viſor apparuit, & patrem in eo viſifici niſus eſt, ut ir rideretur in diſputando ab homine debili vir bellicoſus.

De Eglā vxore

NIC. DE LYRA CAP. III.

David vero. Hi conſequenter deſcri buntur generationes ipſius David, de quo principaliter intendit iſte li ber.

CAP. III.

David vero hos ha buit filios, qui ei nati ſunt in Hebron: & primogenitū Am non, ex Achinoam, Iezrahe lide, ſecundum Daniel de Abigail Carmelide, tertium Abſalom, filium Maacha filie Tholmai regis Geſſur, quartum Adoniam filium Aggith, quintum Saphatiam ex Abital, ſextum Iethra.

a Quæ ſuit vxor Nabal Carmeli.
b Alia Tholmai.

c Tertium Abſalom. qui conſurauit contra patrem ſuum David.
d Quartum Adoniam filij Aggith. qui vo luit regnare patre David nſciente.
e Sextum Iethra. de Eglā: id eſt Micol, quæ vocatur

ber. & primo deſcribitur generatio eius uſq; ad Salomonē. ſc. d. de Salomone uſq; ad transmi grationem in Babylonem. ibi: Filij autem Salomonis. tertio poſt diſtam transmigrationem, ibi: Filij Iechoniæ. Circa primum dicitur: a David uero hos ha. ſ. & c. Sequitur: b Secundum Daniel & c. Iſte vocatur Che leab. y. Regum ſuit enim binominis. Cuius cauſa dicunt Hebræi, quia David poſt mortem Na baal cito accepit Abigail, et eam impregnauit, & cum natus fuiſſet puer, aliqui deriſores dice bant, quod erat filius Nabal: propter quod David nominauit eum Daniel: qui interpreta tur indicium Dei dicens: Indicat Deus. i. oſtēdat per euident ſignum, cuius ille puer eſt filius: & tunc Deo ſaciēte facies per a ſimilata eſt fa cieſi David: & tunc nominauit eum Chelcab, qui interpretatur quaſi pater. i. ſimilis patri.

c Tertium Abſalom. qui conſurauit contra patrem ſuum David.
d Quartum Adoniam filij Aggith. qui vo luit regnare patre David nſciente.
e Sextum Iethra. de Eglā: id eſt Micol, quæ vocatur

NICOLAVS DE LYRA.
a Sue patrem Machbena, & pa. nmina ſunt villarum. Iſta tamen Gabaa eſt. alia ab illa Gabaa, quæ ſuit in tribu Benjamin.
b Filia vero ca. ſa. quæ ſuit vxor Ozoniel, ſecundum quod habetur Iof. xv. & Iud. i.

a De Eglā vxore ſua. Queritur cur hæc Eglā ſola vxor David dicatur. Sed hæc eſt Micol, quæ inter multas ſola vxor dicitur, quia eam in adoleſcentia primam accepit vxorem, que in partu occubuit dicitur. Eglā vero interpretatur vitula, quæ ſi gnificat ſynagogam, quæ legis iugum ſuſcepit, ſed laſciuiſſe do corrupt. vnde: Ephraim vitula docta di ligere trituram. Hæc noſter David accepit quando eam ſibi in teſtamento dato copulauit. In partu occubuit: quia appa rente verbo Dei in carne, et euangelium prædicante: cum per fidem bonorum operum ſobolem gignere debuit, ſcanda lizata in paſſione eius ſibi mortem æ ternam aſciuit.

b In Hebron ubi regnauit & c. Quid per regnum David in Hebron vel in Ieruſalē accipiatur, librum Regum exponendo perſonæ ſcriptum eſt in ſequētib. Omne tempus, quo regnauit David xl. annis. regnauit in Hebron. vij. annis, in Ieruſalem. xxxij. Vnde queritur, cur nō in ſumma xl. anni, & ſex menſes nume rentur: Hebræi autem dicunt, quia Da uid Abſalō filij ſui iugerit ſex menſib. eoſq; merito a ſummo regni eius exclu ſos. Dñt etiam, q ſex menſib. in Hebrō infirmitate corporis laborauerit: & ideo in regno non recte computari. Extunc enī dicitur cum regnaſſe in Hebron, ex quo victis Amalecitis de ipolijs eorum milit lemoriſus. Iuda, hiſ. i. qui erant in Hebron, & alijs.

c Omnes hi filij David & c. Quia omnes filij Chriſti æternam palmam expectant. Sed ex capitiſ inter filij concubinarum, qui nominati inter ceteros nō meruerūt nu merari Iudæi. n. heretici, vel ſchismatici huius ſocietatis conſortij habere non poſſunt. Ceteris .n. regni gloria filios David de nobili tantum coniugio ex pectat. Non enim hæres erit filius ancil læ cum filio liberę.

d Filij autem Iſſae. R. Quatuor filij Iſſae leguntur hic, ſed in ſine huius libri, & in lib. Regum, ubi ſuccellio regum, nume rantur tres tñ. primus Ioatham, ſecūds Eliachim, quem Nechao rex Aegypti vero nomine vocauit Ioachim. tertius Sedecias. Ioahanam, & Sellum non le guntur ibi. vnde Hebræi opinantur, q Io hanam, filius primogenitus Iſſae Io achaz Sellum dictus ſit. vnde Iere. Hec di cit Dñs Deus ad Sellum filium Iſſae re gem Iuda, quia egreſſus eſt de loco isto, non reuertetur & c. Sellum nanq; inter pretatur translatus. Quod autem dicit de Ioachim natum Iechoniam, & Sede ciam, Iechonias idem eſt, qui & Io achin, qui poſt patrem Ioachim regnauit in Ieruſalem men ſibus tñ. & diebus decem. Sed Ioachim qui & Eliachim, Na buchodonofor cathenatum duxit in Babylonem cum parte vaſorum domus Domini, cum quo Ezechiel adhuc puer trā ſtatus eſt, ut Iofephus teſtatur. Daniel quoque, & Ananias, & Azarias, & Miſael, ſicut in principio Danielis oſtenditur. Li cet qdam eos cum Iechonia filio Ioachim trāſlatos eſſe affir mant, quia & hunc Nabucho. tranſtulit in Babylonem cum reliqua parte vaſorum Domini, & theſauris domus regis, & matrem regis & eunuchos eius, & iudices terre, & omnes for tes exercitus. x. milia: pro quo ſubſtitutus eſt Mathathias, qui & Sedecias patris eius filius Iſſae, qui & ſimiliter transla tus eſt in Chaldaeos.

e Aſir Salathiel, Melchiram, Phadaia, Senneſer & c. Hæc vero nomi na vnius nominis ſunt, ut Hebræi volunt, ipſe eſt Phadaia pater Zorobabel, & Semei. Vnde i. Eldra, & in Mattheo Zo robabel ſalathiel ſcribitur. Et interpretatur Phadaia redemptus Domini. Aſir carceratus. Salathiel frutex Domini, quæ omnia conueniunt de c. trib. ſanctis: quorum officio eccleſia ſticus populus generatur, qui diuerſis afflictionibus caſtiga ti per gratiam Domini redempti germina virtutum tam in ſequa in ſubditis proferunt.

NICOLAVS DE LYRA.

a quæ vocatur hic Eglā iſteſt vitula propter eius inſolentiam deſpicien do David.

Vxorē

a Vxorē ſua & c. Quia ſuit prima eius vxor, & principalis: ideo nomi natur vxores Daria præ ceteris.
b Simmaa, & Sobab, & Nathan & Salomon. Contrarium videtur Trouer. ubi dicit Salomon: Ego ſui unigenitus, & tenellis coram ma tre mea. Ex quo videtur, quod licet David habuerit alios filios de alijs vxoribus, tamen ſuit unigenitus ipſi Beſabee, & David ſimul inſtitus. Alius enim filius, quem genuit David de ea in adole ſcentia non computatur hic, tñ quia adulteri nus, tñ quia ſuit mortuus ante oſtāum diem & per conſequens incircumciſus, & ſic non per tinent ad popū ſum Iudaicum: quia circumciſio eſt ſignum diuiniſ Iſrael a gentibus. Et ideo de alijs tribus filijs: Beſabee hic nominatiſ, di cendum, quod fuerunt filij naturales Vria, & adoptiui ipſius David: qui mortuo Vria accep ſit vxorem eius Beſabee, & eius filios ad optauit.

c Filia Ammiel. Iſte. y. Reg. vocatur Eliam, quia ſuit binominis ſicut & multi alij.
d Omnes hi filij David & ceter. Iſte fue runt vxores David, non tamen ita principales ſicut alie: propter quod dicuntur hic concu binae.
e Habueruntque ſororem. Tñ. ſcilicet ex parte patris, ſed filij ſoror Abſalom ex parte patris, & matris.
f Filij autem Salomon. Hic conſequenter deſcribitur generatio David a Salomone uſque ad transmigrationem Babylonis, & mores & opera hic nominatorum deſcribuntur. y. Reg. & iii.

g Filij autem Iſſae & c. Iſte vocatur Ioachaz iij. Reg. xxij. nec ſuit primogenitus in ætate, quia erat xxij. annorum tantum cum regnare cepiſſet, & tribus tantum menſibus regnauit. cui ſucceſſit Ioachim frater eius. xxx. annorum exiſtens: ut dicitur ibidem. & ideo dicitur hic primogenitus dignitate, quia de filijs Iſſae pri mus regnauit.

h Tertius Sedecias. quartus Sellum. De iſto quarto non ſit mentio iij. Regum inter filios Iſſae. & ideo dicitur aliqui, quod iſte Sellum ſuit idem cum Sedecia. Et dicitur idem tertius, & quartus diuerſis reſpectibus, quia dicitur ter tius inter filios Iſſae, ſed dicitur quartus in re gia dignitate, quia poſt Ioachim frater eius regnauit Iechonias filius Ioachim, cui ſucceſſit Sedecias, & ſic ſuit quartus rex inter illos, qui ſucceſſerunt Iſſae regi. & hoc dicit Rab. Salo. ubi ſecundum eum Sedecias vocatur Sellum, propter hoc autem, ut dicunt, vocatus ſuit Sel lum, qui ſignificat conſummationem in He bron, quia ſuit vltimus rex de filijs David, ta men poſt reditum de Babylone circa tempora Chriſti aliqui deſcendentes de Machabais fue runt reges, non tamen in ſacra ſcriptura com putantur inter reges, quia non fuerunt inſtituti per victionem. Poſſet etiam aliter dici, quod iſte Sellum ſuit quartus filius Iſſae, ſed inter alios non nominatur iij. Reg. quia ſuit ineptus ad honorem regum.

i Filij Iechoniæ fuerunt & ceter. Hic deſcribuntur genera tiones David poſt transmigrationem Babylonis, cum dicitur: Filij Iechoniæ Aſir, Salathiel & ceter. Iſte Iechonias, cuius filij deſcri buntur, poſt transmigrationem Babylonis ſuit alius a Iechonia filio Ioachim, qui regnauit ante Sedeciam. Vnde dicit Hieronymus quod primus deſcribitur per k, & m, ſecundus per l, & n, & ſuit filius Iſſae. Notandum hic, quod quedam gloſſa Hebraica ſuper locum iſtum dicit, quod David in ſpiritu ſancto vidit futuras octo generationes ab eo per Salomonem uſque ad Ioas, ſicut hic enumerato ſunt: & tunc perſcendendum regnum ſuum ad tempus a filijs ſuis per Athalia, quæ interfecto ſemine regio uſurpauit ſibi regnum, & propter hoc fecit pſalmum, qui incipit: Soluam me fac Domine, quoniam deſecit ſanctus. qui intulatur, pro octaua ſcilicet generatione David, ut reduceretur ad eum regnum: ſicut factum eſt per providentiam Ioia de ſacerdotis. Item vidit a Ioas uſque ad Iſaiam octo generationes, & vidit Iſaiam occidendum a Pharaone rege Aegypti, & in fi lijs eius regnum deſicere in transmigratione Babylonis, & ſic fecit alium pſalmum: Domine ne in furore tuo arguas me, ſecundum, ut remaneret filij Iechoniæ per quos deduceretur genealogia uſque ad Chriſtum. & ideo intulatur iſte pſalmus pro octaua genera tione ſicut & primus. nec ſunt plures pſalmi hoc modo intulati. Tamen ſuper librum pſalmorum dicit Rab. Salo. quod octaua ibi accipitur pro inſtrumento muſico octo chordarum, in quo cantabatur iſti pſalmi.

NICOLAVS DE LYRA.
a quæ vocatur hic Eglā iſteſt vitula propter eius inſolentiam deſpicien do David.
b Simmaa, & Sobab, & Nathan & Salomon. Contrarium videtur Trouer. ubi dicit Salomon: Ego ſui unigenitus, & tenellis coram ma tre mea. Ex quo videtur, quod licet David habuerit alios filios de alijs vxoribus, tamen ſuit unigenitus ipſi Beſabee, & David ſimul inſtitus. Alius enim filius, quem genuit David de ea in adole ſcentia non computatur hic, tñ quia adulteri nus, tñ quia ſuit mortuus ante oſtāum diem & per conſequens incircumciſus, & ſic non per tinent ad popū ſum Iudaicum: quia circumciſio eſt ſignum diuini� Iſrael a gentibus. Et ideo de alijs tribus filijs: Beſabee hic nominatiſ, di cendum, quod fuerunt filij naturales Vria, & adoptiui ipſius David: qui mortuo Vria accep ſit vxorem eius Beſabee, & eius filios ad optauit.

Tom. ij.

Bb

De Phadaia

Iuda de qua orta est tribus regia in Dauid terminaret. Tra-
dunt ei hunc fuisse Elimelech virum Noemi, in cuius tempo-
re propter prauaricationem legis sol fletit, ut visio miraculo cō-
ueneretur ad Dominum: quod quia contempserunt inua-
luit fames: & qui in tribu Iuda prior videbatur inopia cogen-
te cum vxore, & filiis patria pullus in peregrinatione cum filiis mortuus est.

† Asbea. Et locum. & vi-
ri Chole-
ba, & Iosab-
& Saraph,
q dñati sūt
in Moab, et
habitato-
res Lathem,
& Aedaba-
rim Athi-
ca, vel ver-
ba antiqua
enarrant.
† Netaim,
& Gedera
cum rege

nes domus operantium byssum

in domo iuramenti, & qui stare

fecit solem, uiriq; mendacij, & se-

curus & incedens, qui principes

fuerunt in Moab, & qui reuerfi

sunt in Lahem. Hec autem verba

uetera. Hi sunt figuli habitantes

in plantationibus, & in sepibus,

apud regem in operibus eius, *

commoratiq; sunt ibi. Filij Si-

meo, Namuel & Iamin, Iarib, Sa-

ra, Saul, Sellum filius eius, Mab-

fan filius eius, Masma filius eius,

Filii Masma, Hamuel filius eius,

Zachur filius eius, Semei filius

eius. Filii Semei sedecim, & fi-

liae sex. Fratres autem eius non

habuerunt filios multos, & uni-

uersa cognatio * non potuit ad-

equare summam filiorum Iuda.

logia tribus Iuda genealogizauerat aliquos sui temporis, sicut Iechonias, & Zorobabel, & aliquos alios, qui fuerunt Esdra contemporanei, ne crederetur quod isti genealogizati de Sela essent sui temporis. Ideo Hec sunt verba vetera. quasi diceret: isti fuerunt longe ante tempo-

ra nostra.

g Hi sunt figuli &c. Hic ostendit, quod isti ultimo dicti fuerunt artifices in pluribus artibus, quia aliqui eorum fuerunt figuli, id est formantes vasa de terra, vel secundum aliquos, facientes formas, seu modulos ad fundendum vasa cuprea: & quantum ad istos dicuntur: Hi sunt figuli, Aliqui vero de predictis fuerunt plantatores, & cultores vinearum. & quantum ad istos subditur,

h Habitantes in plantationibus, quia in talibus fuerunt occupati.

i Et in sepibus, scilicet faciendis ad clausuram vinearum, & planta-

tionem. Hebraei tamen dicunt hic: Et in clausuris sue muris. Et dicit hic glossa Hebraica, quod hoc dicitur, quia aliqui de predictis erant ar-

tifices murorum lapideorum.

k Apud regem. erant enim predicti artifices excellentes in artibus predictis, & ideo vocabantur ad opera regis.

l Commoratiq; sunt ibi. i. prope loca, ubi erant opera regis fienda.

m Filij Simeon Namuel Iamin Iarib. Hic consequenter agitur de ge-

nerationibus tribus Simeon. & primo in comu. i. secundo in speciali quā-

tum ad viros notabiles fortitudinis, ibi: Mosabab, quoque. Circa primum sciendum, quod post tribum Iuda immediatē hic agitur de tribu Simeon

ante Ruben, qui fuit primogenitus, quia filij Simeon habitauerunt in

forte Iuda per magnū tempus, ex causis, quae postea tanguntur.

Dicit igitur: Filij Simeon Namuel. & legatur sicut iacet littera vsque ibi:

n Fratres autem eius non habuerunt filios multos, & vniuersa co-

gnatio, scilicet ipsius Simeon.

o Non potuit. Hoc dictum est, quod in tribu Simeon fuerunt pauci re-

spectu tribus Iuda: & ideo recepti fuerunt in forte Iuda. Cuius vna cau-

sa fuit, quia filij Iuda habuerunt duplicem fortem. vnam quasi acqui-

sitam, alia quasi acquirendam vi armorum si possent: quia erat tribus bel-

licosior: prout dictum fuit plenius Iosue. xix. & ideo in diuisione terre se-

ptem tribubus: quae non acceperat hereditatem, vt habetur Iosue. xix.

aliquae ciuitates de forte Iuda fuerunt assignatae filiis Simeon, & ali-

que filijs Dan. Alia causa fuit, quod filij Iuda licet essent plures quam

filij Simeon, vt dictum est, tamen non erant tot, quod possent sufficien-

ter populare terram: sibi assignatam: & fors Simeon pro maiori parte

erat occupata adhuc ab aduersariis, ita quod non habebant locum

sufficientem: ideo filij Iuda receperunt eos in aliquibus locis suis prae-

ter ciuitates eis assignatas per Iosue: voluntarie tamen ad tempus,

vt infra videbitur: ne crescerent bestia contra eos, si terra eorum pro

parte remaneret inhabitata, & ut fratres sui filij Simeon haberent locum:

& ut mutuo se iuuarent contra aduersarios utriusque tribus, ut

habetur Iu. i. unde subditur.

¶ Habitauerunt

¶ Hic ciuit. Quia Sicelech, & Bersabee, q

A Iuda fuerunt, & a Simone inuase sunt, a

Dauid i pristinā Iudē hēdicatē redierūt.

b Isti sunt nomina. Descripta stirpe Simeon

nis, & adhib. eorū, mystice signat, q do-

ctores sancti. i. ecclesie principes gregibus

Xpi pascua, quidētes pascunt in Gador

vel Gader, q interpretat sepes eius. Hec

est ecclesia, q est fidelium defensio ibi sunt

pascua vsq; ad oriētē vallis. i. incarnationē

uerbi, q semetipsum exinanit, serui for-

mā accipiens. In eo inueniunt pascua. Ip-

se. n. ait: Per me si q introierit, ingrediet

& egrediet, & pascua inueniet, virtutes

in eo terra latissima, & geta i. gēra ipū-

scī copiosa, in qua ante habitauerāt de

stirpe Chā, significat gētiū multitudinē

idola reliquie, & ad vniū Deū cultum

cōfluxisse. Hi ergo venerūt, quos supra

descriptimus nominatim in dieb. Eze-

chias regis Iuda: hoc est in aduentu Xpi.

ipse est. n. Christus Dei uirtus, quem E-

zechias. fortitudo Domini significat.

c Percusserunt. i. percussit fide tabernacu-

la impiorū, & habitatores impiorū, qn

abnegās impietate oēm, & secularia de-

sideria p Christi baptisū a sordib. ab-

luūt pccorū, postea studēs sobrietate iustē,

pie viuere in hoc seculo, vt fiat qd scri-

ptū est & erit i loco vbi aī dictū est: Nō

plebs mea vobis uocabuntur filij Dei.

d Viri quingen. patres noui testamēti qui

abierunt in motem Seir, & percusserūt

reliquias Amaleitarum: qā superbiā

huius mundi conculcantes deformitate

vitiorum comprimunt, hi quatuor dicitur

uiri, quia euangelica doctrina veraciter

instruit, spirituale bellum contra demo-

nes conuenienter gerunt percussit reli-

quias Amaleitarum ibi habitabāt, quia

expulsi de montibus in loco vitiōū viri

b tutes substituant, quāq; possessio homi-

minē efficit beatum vsq; ad diē hūc: qd

semp dicit pōt vsq; ad finē mūdi pmanet, in qua

quotidie antiquus hostis triumphatur.

NIC. DE LYRA.

¶ a Habitauerunt. u. & ceteris, quae erant

de forte Iuda. unde subditur.

b Hae ciuitates. Filij enim Simeon propter lon-

gam inhabitationem ciuitates eis traditas ad

tempus (ut dictum est) postea noluerunt redde-

re filiis Iuda, quando multiplicati fuerunt: sus-

picierat ad populandū sortem suā: propter

quod tempore Saul fecerunt de hoc querimo-

niā, sed ipse neglexit facere eis iustitiā in o-

dium Dauid, qui erat de tribu Iuda, et ideo quā-

dā Dauid obruit regnum post Saul eiecit filios

Simeon de ciuitatibus eis concessis ad tempus

ā filiis Iuda modo supradictis, non autem de il-

lis, quae fuerant eis assignatae per Iosue. Ex quo

patet,

GLOS. ORD. CAP. V.

¶ Ili quoque Ru. Pri. Sequitur:

a Sed cum vno. Ideo ablata sunt Ruben primoge-

nita: quia dormiuit cum Bala concubina patris

sui, & data sunt Ioseph filio

iuniori, cuius progenies multiplicatur,

& excedit potentiam regi inter decem

tribus. Myltice autem significat ruinam

prioris populi, qui vt primogenitus de-

bebat sacerdotium, & regnū accipere:

sed quia maculauit stratum patris sui. i.

corpus Christi, in quo erat plenitudo di-

uinitatis, in cruce suspendit, & occidit:

primogeniti dignitas ad spiritualem Io-

seph id est Christum, & ecclesiae popu-

lum translatus est. ad quem patet:

Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchise-

dech &c.

Habitauerunt autem in Bersa-

bee, & Molada, & Hassar Sual

& in Bala, & in Afom, & in Tho-

lad, & in Bethuel, & in Horma,

& in Sicelech, & in Bethmarcha-

both, & in Harsulim, & in Be-

thberai, & in Saarim. Hae ciuita-

tes eorum, vsq; ad regem Dauid.

Ville quoq; eorū Etam, & Aen,

Remmō, & Thocen, & Alan, ci-

uitates quinq; & vniuersi uiculi

eorum per circumitum ciuitatū

istarum usq; ad Bāal. Hec est ha-

bitatio eorū, & sedium distribu-

tio. Mosabab quoque, & Iem-

lech, & Iofa filius Amasie, & Iol-

el, Iehu filius Iofabie, filij Saraia,

filij Asiel, & Elieonai, & Iacoba

& Isuhaia, & Afaia, & Adiel, &

Hismiel, & Banaia, Ziza quoq;

filij Zephei filij Allō, filij Ida-

ia, filij Sēri, filij Samaia. Isti sunt

nominati principes in cognatio-

nibus suis: & in domo affinita-

tū suarū multiplicati sunt uehe-

menter: Et profecti sunt ut ingre-

derentur in Gador vsq; ad oriētē

uallis, & ut quærerēt pascua grē-

gibus suis. Inueneruntq; pascuas

uberes, & valde bonas, & terrā la-

tissimā & quietā & fertilem, in

qua antea habitauerant de stirpe

Chā. Hi ergo venerūt, quos su-

pra descriptimus nominatim, in

diebus Ezechie regis Iuda: & per-

cusserunt tabernacula eorum, &

habitatores, qui inuenti fuerant

ibi, & deluerunt eos vsq; in praesentem diem: Habitaueruntq; pro-

eis, quoniam uberrimas pascuas ibidem repperūt. De filiis quos Si-

meon abierunt in montem Seir uiri quingenti habentes principes

Phaltiam, & Naariam, & Raphaia, & Oziel, filios Iesi, & percuf-

serunt reliquias, qui euadere non potuerant Amaleitarum, & ha-

bitauerunt ibi pro eis vsque ad diem hanc.

¶ Contra

¶ Data sunt

¶ Ili quoque Ru. Hic consequenter describitur generatio Ru-

ben. ubi primo soluitur tacita questio, secundo describitur

dicta generatio, ibi: Filij quoq; Rubē. Circa primū dicitur:

a Filij quoque Ru. Ex hoc, quod Ruben dicitur hic pri-

mogenitus possit aliquis querere, quare Ru-

ben non habuit duplicem portionē, et principa-

tū respectu fratru suoru, qā hoc erat de vno pri-

mogeniturus: Ad hoc respondetur cū subditur,

b Sed cū ui. qā dormiuit cū Bala vxore pri-

oris sui, nec latuit hoc ipsū Iacob & iō ius primoge-

niture qū ad duplicē portionē trāslūit Iacob

ad ipsū Ioseph, quādo duos eius filios. f. Ephraim,

& Manasse adoptauit, ordinās q quilibet eorū

acceperet portionē l. xreditatis sicut, & filij Ia-

cob naturales, principatum autem trāslūit ad

tribum Iuda, dicens: Iuda te laudabunt fratres

tui, & c. Et subditur ibidem: Non auferetur scep. de Iuda, & dux de fe-

eius & c. & secundum hoc patet littera ista, cū dicitur:

Tom. ij. Bb 3 ¶ Data sunt

patet, quod prescriptio non valet si nō fuerit in
flus titulus. Sciendum tamen, quid inter ciuita-
tes eis assignatas per fortem ad ioseph nominan-
tur etiam accommodatae. seu ad tempus concess-
sa, quia ista hic posita ibi ponuntur saltem pro
maiori parte. Aliqui autem expositores nostri
aliter exponunt, quod dicitur hic.

c Viq; ad re. quod hoc dicitur specialiter pro-

pter ciuitatem Sicelech, quam recuperauit Dau-

uid, & extunc facta est regim Iuda. Sed hoc nō

valet, quia hic dicitur, quod ciuitates ista fue-

rent filiorum Simeon vsq; ad regem Dauid. Da-

uid autem non accepit Sicelech de manu filio-

rum Simeon sed magis ex concessione Achis re-

gis Geth.

d Villae quo. Dicuntur autem uillae quae non

sunt: muris clausae, & similes vicis, & viculis, ci-

uitates vero, quae muris sunt clausae.

e Mosabab. Hic consequenter describuntur fi-

lij Simeon, q fuerūt notabiles fortitudinis: primō

cōtra Chanaanos, secundo cōtra Amalecitas,

ibi: De filiis quoq; Simeon. Circa primū dicitur:

Mosabab quo. & ideo subditur de istis:

f Isti sunt nō. i. famosi propter prolis multitu-

dinem. unde subditur:

g Multiplicati sunt. & propter virtutis forti-

tudinem. unde subditur:

h Et profec. ubi habitabat populus, qui re-

manerat de genere Chanaan. eorum.

i Inueneruntq; pascuas. Hic tanguntur cau-

sa mouentes filios Simeon ad inuadendum ter-

E a Contra Agarenos. Venisimile est Agar fuisse Cethuram cum in sequentibus dicat Rubenitas, & Gaaditas & dimidiam tribum Manasse cum Agarenis pugnasse, & praeiussse Israel auxilium Ithraeos, Naphgos, & Nodab filios Ismaelis. Nodab autem est vt videtur qui in Genesi, Cedma dicitur, id est antiquorum vel antecessens.

Et susci.

NIC. DE LYRA.

a Data sunt primoge. scilicet quantum ad duplicem portio nem.

b Filii ergo Ru. Hic consequenter describitur generatio Ruben. & primo d. scribitur generatio Rubenitarum. secundo fortitudo eorum, ibi: In diebus autem Saul.

c Beera filius eius. Dicitur aliqui, q. ille fuit Beeri pater Ofsee propheta. & habetur in principio prophetie sue.

d Quem captiuum. qui in diebus Phacee regis Israel cepit plures civitates de terra Israel, & habitatores saltem principales transfudit in terram Assyriorum, & habetur iij. Reg. & ideo iste inter alios tunc fuit ductus, quia fuit de maioribus, unde sub dicitur:

e Et fuit prin. & ex hoc videtur, quod Ofsee filius eius fuit nobilis. Sequitur:

f Vique ad Ne. Mons est trans Iordanem, in quo fuit mortuus Moyses.

g Multum quippe ium. Filij enim Ruben habebant pecora multa, propter quod petierunt terram illam sibi assignari, quia erat apta animalibus nutriendis.

h In diebus. Hic consequenter describitur fortitudo Rubenitarum, & occasione eorum fit mentio de tribu Gad, & dimidia tribu Manasse, qui iuenerunt Rubenitas in praelio. Dicit ergo: In diebus au. qui fuit primus rex in Israel per electionem diuinam: quia Abimelec, qui ante regnauerat, fuit per usurpationem.

i Praeliati sunt com. Isti fuerunt filij Cethura, quia Cethura, & Agar fuit eadem mulier, vt dicunt Hebraei, prout dictum fuit diffusius Gen. xxv. & isti dicuntur hic Agareni, qui descendunt de Agar non per Ismael, sed per alios eius filios, vt videbitur infra.

k Habitaueruntque: quia Agareni non habitabant in domibus sed in tabernaculis.

l Filii vero Gad. Hic consequenter agitur de generationibus Gad ratione predicta, & legatur litera, vt iacet usque ibi:

m Omnes hi numerati. Dicitur aliqui, quod non fuit vna numeratio, sed duplex, quia isti reges non fuerunt contemporanei.

data sunt primogenita eius filiis Ioseph filij Israel: & non est ille reputatus in primogenitu. Porro Iudas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes generati sunt. Primogenita autem reputata sunt Ioseph. Filij ergo Ruben, primogeniti Israel Enoch, & Phallu Esro, & Char mi. Filij Ioel Samaia filius eius, Gog filius eius, Semei filius eius, Micha fi lius eius, Reia filius eius, Baal filius eius, Beera filius eius, quem captiuum duxit Theglathphalnar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben. Fratres autem eius, & vniuersa cognatio * quando numerabantur per familias suas habuerunt principes Iehiel, & Zachariam. Porro Bala filius Azaz filij Sama, filij Ioel, ipse habitauit in Aroer usq; ad Nebo, & Beelmeon. Contra orientalem quoq; plagam habitauit usq; ad introitum eremi, & flumē Euphratem.

† Multum quippe iumentorum numerum possidebant in terra Galaad. In diebus autem Saul praeliati sunt contra Agarenos, & interfecerunt illos, habitaueruntq; pro eis in tabernaculis eorum in omni plaga, quae respicit ad orientem Galaad. Filij vero Gad e regione eorum habitauerunt in terra Basan usq; Selcha. Ioel in capite, & Sapham secundus: Ianai autem & Saphat in Basan. Fratres vero eorum secundum domos cognationum suarum, Michael, & Mosollā, & Sebe, & Iari, & Iachan, & Zie, & Heber septem.

Hi filij Abihail, filij Huri, filij Iara filij Galaad, filij Michael, filij Iesei, filij Ieddo, filij Buz. Fratres quoque filij Abiel, filij Gumi principes domus in familijs suis, & habitauerunt in Galaad, & in Basan, & in viculis eius, & in cunctis suburbanis Saron, usq; ad terminos. Omnes hi * numerati sunt diebus Iotham regis Iuda, & in diebus Ieroboam regis Israel. Filij Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, viri bellatores scuta portantes, & gladios, & tēdētes arcum, eruditique ad prelia quadraginta quatuor millia, & septingenti sexaginta procedentes ad pugnam dimicauerunt contra Agarenos. Iturei uero, & Naphis, & Nodab praeiuberunt eis auxilium. Traditiq; sunt in manus eorum Agareni, & vniuersi, qui fuerat cum eis, quia Deum inuocauerunt cum praeliarentur, & exaudiuit eos, eo qd credidissent in eum. Ceperuntq; omnia, quae possederat, camelorum quinquaginta millia, & ouium ducētaginquaginta millia, & alinos duomillia, & animas hominum centum millia. Vulnerati autem multi corruerunt. Fuit enim bellum Domini. Habitaueruntq; pro eis usq; ad transmigrationem. Filij quoque dimidia tribus Manasse, possederunt terram a finibus Basan usq; Baal Hermon, & Sanir, & montem Hermon, Ingēs quippe numerus erat. Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum, Ephraim, Iesi, & Eliel, & Ezzriel, & Ieremia, & Adoia, & Iediel viri fortissimi, & potentes, & nominati duces in familijs suis. Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post Deos populorum terrae: quos abstulit

nei. Potest autē etiam dici, quod G fuit eadem numeratio, quia licet Ieroboam filius Nabath rex Israel de quo habetur iij. Reg. regnauerit longe ante Iotham, tamen alius Ieroboam rex Israel de quo habetur iij. Regum fuit contemporaneus ipsi Iotham: quia anno xxvij. filius Ieroboam regnavit Ozias, qui etiam dictus est Azarias in Iuda, & sic regnavit. xv. annis cum Ieroboam, qui regnavit xli. ann. vt habetur iij. Regum. Ozias autem fuit percussus lepra, & exiit Iotham caput regnavit vniuersa cognatio, quia gubernavit populum, & palatium: & sic potuit regnare tempore huius Ieroboam.

n Filij Ruben & Gad. Hic consequenter reuertitur ad ostendendum qualiter filij Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse debellauerunt Agarenos: quia erant viri fortes, & in armis exercitati. & hoc est, quod dicitur: o Viri bellatores. & quia in hoc bello habuerunt auxilium Dei, ut patebit infra.

p Iturei uero Naphis. Dicitur aliqui expositores nostri, quod isti fuerunt de filiis Israel, & propter hoc adiuuauerunt filios Ruben in hoc bello contra Agarenos. Hebraei autem dicunt, & melius vt videtur, quod isti descenderunt de Agar per Ismaelem, quia Ge. xxx. inter filios Ismaelis ponitur Itur. a quo dicti sunt Iturai, & Naphis, a quo Naphai, & ideo iuenerunt Agarenos, qui de eadem matre descenderant, per alium tamen filium, vel per alios quam per Ismaelem, sicut dictum est supra.

Aliqui tamen dicunt, quod isti Agareni descenderunt de Agar per Ismaelem, & per Cedar filium eius, & retinuerunt sibi nomen ab Agar matre Ismaelis. Itur autem, & Naphis denominati sunt a filiis Ismaelis vt dictum est: & propter hoc praeiuberunt auxilium Agarenis tanquam sibi propinquos, & debellati fuerunt cum eis a filiis Ruben. unde subditur: Traditiq; sunt in. cuius causa principalis subditur.

q Quia Deum inuocauerunt cum praelia. &c. quasi dicat licet filij Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse essent viri fortes, & docti ad praelium, tamen non vicerunt principaliter virtute propria, sed diuina.

r Filij quoque. Hic consequenter occasione predicta describit aliquas generationes Manasse, cum subditur: Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum Ephraim, & Iesi, &c. Consequenter ponitur causa captiuitatis eorum, cum dicitur,

s Reliquerunt autem Deum. tempore Manahem, & Phacee filij Romelia.

t Et fornicati sunt post Deos populorum. per idolatriam.

u Quos abstulit. Do. coram eis: id est coram

a Et susci. Notandum est, qd in regum dicitur Phul regem Assyriorum a Manahem filio Gaddi rege Israel accepisse mille talenta argenti, vt esset ei auxilio, & firmaret regnum eius: non qd eum transfuderit in Assyrios, & qd Teglatphalnar rex Assyriorum Phacee regis Israel cepit Ahion, & Abel domum Maacha, & Ianoe, & Ceddes, & Asor, & Galaad, & Galileam, & vniuersam terram Nephthali, & transfudit eos in Assyrios. Postremo narrat, quod Salmanaasar rex Assyriorum Ofsee filium Ela regem Israel obsidendo transfudit in Assyrios: & posuit in Ahila, & in Abor iuxta fluvium Gozan in ciuitatibus Medorum. Vnde quaeritur: quomodo in Paralipomenon dicamus Phul, & Teglatphalnar reges Assyriorum transfudisse Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manasse in Ahilam, & Abor, & Aran, & fluvium Gozan, cum Malachim narret hoc Salmanaasar fecisse qui tran

se qui transfudit Israel in Assyrios, & posuit in locis supradictis. Sed reges Assyriorum priores hoc fecisse dicuntur, quia ceperunt cum gente Assyriorum, quod eadem gens in posteris perfecit. Aran, quam Paralipomenon memorat, Malachim praetermittit. Autumant Hebraei esse Rages ciuitatem Medorum.

NIC. DE LYRA.

a id est coram filiis Israel, quasi diceret qd populum habitantem in terra promissionis ante filios Israel non potuerat eos saluare, sed abstulit eos Dominus coram filiis Israel, ideo inquit fuit, qd filij Israel conuersi ad cultum illorum deorum de terra illa eiecerunt, ideo subditur,

a Et suscitauit de. I. i. voluntatem impugnandi filios Israel.

b Phul regis de quo habetur iij. Reg.

c Et spiritum The. de quo habetur ibidem.

d Et transfudit Ru. eiciendo de terra sua.

e Et adduxit. loca talia Assyria.

GLOS. ORDINA.

CAP. VI.

Illy Leui Gerson &c. a Iohann. Pratermissis alijs filiis Leui, qui similiter sacerdotes fuerunt in domo Domini. Iohannan specialiter laudatur, quia viriliter reititit Ozia regi per se sacrificare volenti: & constantia animi, & zelo legis expleuit officium sacerdotis.

b Porro Io. Iosedec dicitur esse Esdras sacerdotem, qui reuersus a Babylone cum Zorobabel, & filiis Iuda restaurauit templum Domini, & ciuitatem Ierusalem. quod in libro suo videtur demonstrare, cum dicit: Post hac in regno Artaxerxis regis Persarum Esdras filius Saraiae, filij Azariae, filij Helciae, filij Sellum, filij Sadoch, filij Achitob, filij Amarie, filij Azariae, filij Maraioth, filij Saraiae, filij Ozi filij Bocci, filij Abisue, filij Phinees, filij Eleazar, filij Aaron. Tradunt etiam Esdras esse Maichiam prophetam, quia plura, quae in libro eius continentur. hic etiā commemorat, dicens: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem re. de ore eius &c. Alij asserunt Iosedec esse patrem Iesu sacerdotis magni. Esdras vero esse sacerdotem virum iustum, & gloriosum.

c Abia. Hic vt Hebraei tradunt iudex constitutus munera accipiebat, quod Iohel, qui & Vasseni senior eius filius sciens, non corrigebat. ideo vtique peccasse dicitur secundum Heb. Vnde factum est cum tenuisset Samuel, posuit filios suos iudices Israel &c.

d Isti sunt quos. anticipatio de officijs cantorum

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

Illy Leui. Hic describitur generatio Leuitarum. & primo describitur eorum genealogia, secundo describitur eorum officia, ibi: Isti sunt quos constituit David. tertio eorum habitacula, ibi: Et haec habitacula eorum. Circa primum sciendum, quod tribus Leui fuit primo diuisa in tres partes secundum tres filios Leui, scilicet Gerson, Caath, & Merari.

CAP. VI.

Illy Leui, Gerson, Caath, Merari. Filij Caath, Amra Isaar, Hebron, & Ozic. Filij Amra, Aaro Moyse, & Maria. Filij Aaro, Nadab, & Abiu, Eleazar, Ithamar. Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abisue, Abisue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi, Ozi genuit Zariai, & Zariai genuit Meraioth. Porro Meraioth genuit Amaria, & Amarias genuit Achitob, Achitob genuit Sadoc, Sadoc genuit Achimaas, Achimaas genuit Azaria, Azarias genuit Iohanā, Iohanā genuit Azaria: Ipse est, qd sacerdotio functus est in domo, quā edificauit Salomō in Ierusalē. Genuit aut Azarias Amaria, Amarias genuit Achitob, Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellū, Sellū genuit Helcia, & Helcias genuit Azaria, Azarias genuit Sarai: et Saraias genuit Iosedec. Porro Iosedec egressus est, qn transfudit Dñs Iudā & Ierusalē manus Nabuchodonosor. Filij ergo Leui, Gerson, Caath, & Merari. Et haec nomina filiorū Gerson: Lobni, & Semei: Filij, Cathh Amram, & Isaar, & Hebron, et Oziel. Filij Merari: Moholi, & Musi. Hē aut generationes Leui secundū familias eorū, Gerson Lobni filius eius, Iahath filius eius. Zama filius eius. Ioaha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius. Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana, Amasai & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.

El. Filij Merari: Moholi, & Musi. Hē aut generationes Leui secundū familias eorū, Gerson Lobni filius eius, Iahath filius eius. Zama filius eius. Ioaha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius. Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana, Amasai & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.

El. Filij Merari: Moholi, & Musi. Hē aut generationes Leui secundū familias eorū, Gerson Lobni filius eius, Iahath filius eius. Zama filius eius. Ioaha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius. Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana, Amasai & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.

El. Filij Merari: Moholi, & Musi. Hē aut generationes Leui secundū familias eorū, Gerson Lobni filius eius, Iahath filius eius. Zama filius eius. Ioaha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius. Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana, Amasai & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.

El. Filij Merari: Moholi, & Musi. Hē aut generationes Leui secundū familias eorū, Gerson Lobni filius eius, Iahath filius eius. Zama filius eius. Ioaha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius. Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana, Amasai & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.

El. Filij Merari: Moholi, & Musi. Hē aut generationes Leui secundū familias eorū, Gerson Lobni filius eius, Iahath filius eius. Zama filius eius. Ioaha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius. Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana, Amasai & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.

El. Filij Merari: Moholi, & Musi. Hē aut generationes Leui secundū familias eorū, Gerson Lobni filius eius, Iahath filius eius. Zama filius eius. Ioaha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius. Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana, Amasai & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.

El. Filij Merari: Moholi, & Musi. Hē aut generationes Leui secundū familias eorū, Gerson Lobni filius eius, Iahath filius eius. Zama filius eius. Ioaha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius. Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana, Amasai & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.

El. Filij Merari: Moholi, & Musi. Hē aut generationes Leui secundū familias eorū, Gerson Lobni filius eius, Iahath filius eius. Zama filius eius. Ioaha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius. Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana, Amasai & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.

El. Filij Merari: Moholi, & Musi. Hē aut generationes Leui secundū familias eorū, Gerson Lobni filius eius, Iahath filius eius. Zama filius eius. Ioaha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius. Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana, Amasai & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.

El. Filij Merari: Moholi, & Musi. Hē aut generationes Leui secundū familias eorū, Gerson Lobni filius eius, Iahath filius eius. Zama filius eius. Ioaha filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius. Iethrai filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius, Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filij Elcana, Amasai & Achimoth, & Elcana. Filij Elcana Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.

Merari. de Caath vero descendit Aaron, qui fuit summus sacerdos, de eo descendunt alij sacerdotes. & isti vocati sunt Aaronites. alij autem descendentes de Caath retinuerunt sibi nomen commune, & vocati sunt Caathites. Gersonites autem, & Merarites, sicut dictum fuit plenius libro Num. Primo igitur ponitur generatio Aaronitarum, cum dicitur: Filij Aaron.

b Eleazar genuit. Istam generationem deducit, quia summus sacerdos post Aaron datum est Eleazar, & filius eius de ordinatione Domini.

c Bocci genuit. Ab isto Ozi accepit ipse Eli summum sacerdotem, ex ordinatione tamē diuina, vt dictum fuit Ruth. i. & i. Reg. ij. ca. ita quod fuit simul iudex, & summus sacerdos, vt habetur i. Reg. & descendit de Ithamar filio Aaron.

d Achitob ge. In isto Sadoc reduciuntur filij summus sacerdotum ad filios Eleazar: quia Salomon eiecit Abiathar de summo sacerdotio, & instituit Sadoc. Abiathar autem descendit de Eli.

e Ipse est sacer. In illa autem domo, seu templo multi alij sancti sunt summo sacerdotio scilicet Sadoc, Achimaas, & plures alij. Quare igitur dicitur de isto Azaria singulariter: Ipse est qui facit. Ad quod dicendum, quod hoc est, quod zelo Dei ductus constanter resistit Ozia regi Iuda volentithurificare in templo Domini, propter quod percussus fuit lepra, vt habetur infra.

f Et Sara ge. Istam Saraia interfecit Nabuchodonosor, & Iosedec filius eius ductus est cum alijs captiuis in Babylonem. Dicitur autem aliqui, quod iste fuit Esdras sacerdos, & scriba. sed de hoc plenius dicitur cum ad librum Esdrae venimus Domino concedente.

g Filij erg. Hic consequenter describitur generationes Gersonitarum. primo tamen repetit in generali aliqua de generationibus Leui, & patet litera, secundo descendit ad Gersonitas describens generationes eorum descendendo di.

h Gerson: Lob filij Caath. hic describitur generationes Caathitarum prout Caathites diuiduntur contra Aaronitas, vt predictum est. & describitur istas generationes similiter descendendo di. Eliij Caath.

i Filij Sa. non est intelligendum quod vtque fuerit primogenitus: sed Abia fuit primus post Vasseni.

k Filij au. Hic consequenter describitur generatio Meraritarum similiter descendendo. Et patet litera.

l Isti sunt quos. Hic consequenter ponitur.

l Isti sunt quos. Hic consequenter ponitur.

l Isti sunt quos. Hic consequenter ponitur.

l Isti sunt quos. Hic consequenter ponitur.

l Isti sunt quos. Hic consequenter ponitur.

l Isti sunt quos. Hic consequenter ponitur.

l Isti sunt quos. Hic consequenter ponitur.

E cantorum David, qui organis musicis laudes Deo canebant, cum coru genealogiam narraret, prelibauit: suo autem ordine quomodo id fecissent demonstrabit.

† habitaculo tabernaculi

My. f. 10

1. Tim. 3. d

1. Pe. 1. b Allegor.

a Ethan filius. Ethan vnus de cantoribus tribus, qui corā David in cymbalis laudem Dei concupiebant. Et notandum, qd sicut fuerunt tres filij Leui, Caath, Gerson, & Merari, ita tres cantores: Eman de Caath, Asaph de Gerson, Ethan de Merari. Myllicce autem significat sanctos doctores, qui sancta trinitatis fide imbuti, secundum dispensationem veri Dauid predicationem euangelij, toti mundo annunciant.

b Leuita qui. Quia omnis ordo ecclesie statuitur iecūm apostolorum traditionem, & qui primum tenent, totum ministerium, agant in ecclesia Dei. vnde: Vt ias quomodo oporteat conuersari in domo Dei, quæ est ecclesia Dei viui &c.

c Aaron. Christus significat, filij eius ecclesie populum. cui dicitur: Vos estis genus electum, regale sacerdotium &c. quem summus pontifex docuit super altare fidei holocaustum bonorum operum, & incensum orationis offerre, & vt præcatur pro Israel. pro statu ecclesie, secundum præcepta legis per Moysen data. Reperit autem genealogia Aaron vique ad Achimaas, quod pro laude eius factum videtur, quia fidelis fuit David in omnibus.

NIC. DE LYRA.

F agitur de officiis Leuitarum, quorum alij qui erant simplices Leuitæ, alij cum hoc sacerdotibus, sicut Aaron, & filij eius, qui erat de tribu Leui. Primo igitur determinatur officia Leuitarum simplicium, secundo sacerdotum, ibi: Aaron vero. De simplicibus Leuitis, alij qui erant cantores ad dicendum diuinas laudes, de quibus agitur secundo, ibi: Fratres quoque eorum. Circa primum sciendum, quod postquam David obtinuit regnum adduxit arcam Domini de domo Obededom in ciuitatem David, & posita fuit in tabernaculo quod fecerat David, & ex tunc instituit David cantores, & alios Leuitas, qui officia exercebant coram Domino quatinus illa arca fuit in illo tabernaculo, & postea quando fuit translata ad templum per Salomonem edificatum. Inter cantores autem erant tres principales de tribus cognationibus Leuitarum supradictis, videlicet Heman de filijs Caath, & Asaph de filijs Gerson, & Ethan de filijs Merari, & erant sic ordinati, quod Heman cum societate sua erat in medio, Asaph autem cum societate sua erat ad dexteram. Ethan vero cum sua ad sinistram. & ex his patet litera, paucis exceptis, cum dicitur: Alii sunt quos scilicet qui infra sequuntur: ex quo collocata est arca in tabernaculo factio a David. Cetera patent ex dictis vsque ibi.

a Et frater eius. Vocantur autem Asaph, & socij sui fratres ipsius Heman, & aliorum, qui erant in societate sua: quia licet essent de duabus cognationibus, scilicet Caath, & Gerson, tamen erant de eadem tribu, scilicet tribu Leui. Cetera patent ex dictis.

b Fratres quoque. Hic agitur de officiis aliorum Leuitarum, cum dicitur: Fratres quoque. & dicuntur fratres, quia de eadem

tuit David super cantores domus Domini, ex quo collocata est arca, & ministabant coram tabernaculo testimonij, canentes donec edificaret Salomon domum Domini in Ierusalem. Stabant autem iuxta ordinem suum in ministerio. Hi uero sunt, qui assistebant cum filiis suis. De filiis Caath, Heman cantor filius Ioel, filij Samuel, filij Elcana, filij Ieroham, filij Eliel, filij Thohu, filij Suph, filij Elcana, filij Mahath, filij Amasai, filij Elcana, filij Ioel, filij Azaria, filij Sophonie, filij Thahath, filij Asir, filij Abiafaph, filij Core, filij Isaar, filij Caath, filij Leui, filij Israel,

a Cognatione. Scriptura enim proprios fratres appellat.

& frater eius, Asaph, qui stabat a dextris eius. Asaph filius Barachia, filij Samaa, filij Michael, filij Bazai, filij Melchij, filij Athanai, filij Zara, filij Adaia, filij Ethan, filij Zamma, filij Semei filij Ieth, filij Gerson, filij Leui. Filij autem Merari fratres eorum ad sinistram: Ethan filius Chusi, filij Abdi, filij Maloch, filij Asabie, filij Amasie, filij Helcix, filij Amasai, filij Boni, filij Somer, filij Moholi, filij Musi, filij Merari. filij Leui. Fratres quoque eorum Leuitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini. Aaron uero, & filij eius adolebant incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis in omne opus sanctificationis, & ut præcarentur pro Israel, iuxta omnia quæ præceperat Moyses seruus Dei. Hi sunt autem filij Aaron: Eleazar filius eius, Phinees filius eius, Abisue filius eius, Bocci filius eius, Ozi filius eius, Zarahia filius eius, Meraioth filius eius, Amarias filius eius, Achitob filius eius, Sadoc filius eius, Achimaas filius eius. Et hæc habitacula eorum per uicos, atque confinia, filiorum scilicet Aaron iuxta cognationes Caathitarum. Ipsi enim forte contigerant. Dederunt igitur eis Hebron in terra Iuda, & suburbana eius per circumitum, agros autem ciuitatis, & villas. Caleb filio Iephone. Porro filiis Aaron dederunt ciuitates, ad confugiendum Hebron, & Lobna & suburbana eius, Iether quoque & Eshemo cum suburbanis suis, sed & Hebron, & Dabir cū suburbanis suis, Asam quoque, & Bethsemes, & suburbana eorum. De tribu autem Benjamin, Gabee, & suburbana eius, & Almath cū suburbanis suis, Anathoth quoque cū suburbanis suis: Omnes ciuitates tredecim cū suburbanis suis per cognationes suas.

dem tribu, ut iam dictum est. Qui ordinati sunt aliqui erant ianitores, & alij custodes vasorum, & alij ministrabant sacerdotibus in oblationibus sacrificiorum: & sic de alijs officiis, que non exprimuntur hic: ista enim officia cantorum, Leuitarum, & sacerdotum, plenius exprimuntur, & describuntur infra eodem libro.

d Aaron uero. Hic describuntur officia sacerdotum, breuiter tamen, cum dicitur:

e Adolebant incensum super. Quod erat extra tabernaculum in atrio, & ibi cremabatur incensum simplex, quod offerebatur cum hostijs, & oblationibus.

f Super altare. quod erat intra tabernaculum ante adificationem templi, & postea in templo quando fuit edificatum: et super illud cremabatur thymiana, quod erat compositum ex quatuor speciebus pretiosis & redolentibus.

g In om. opus sanctificationis. Licet tantum illa pars tabernaculi, in qua erat altare thymiamatis, & candelabrum, & mensa propositionis, vocaretur sanctum, vel sancta tantummodo: tamen omnia opera, que fiebant ibi a sacerdotibus, ut pote compositio incensarum, propositio panum, & crematio thymiamatis fiebant propter reuerentiam ipsius Dei, cuius sedem representabant illa, que erant intra partem tabernaculi, que dicebatur sanctum sanctorum, videlicet arca, Cherubin, & propitiatorium, sicut dictum fuit plenius Exo. xxv. capit. vnde & de propitiatorio dabantur responsa diuina quasi a Deo ibidem specialiter habitante: & ideo predicta opera dicuntur opera sanctificationis.

h Hi sunt autem filij Aaron: Eleazar filius. Hic consequenter replicat generationes Aaron, incipiendo ab Aaron, & terminando in Achimaas filio Sadoc: & non procedit ultra, quia solummodo hic enumerantur sacerdotes. Ab Aaron per Eleazar filium eius, qui fuerunt vsque ad tempus Salomonis, qui edificauit templum.

i Et hæc habitacula eorum per uicos, atque confinia filiorum, scilicet Aaron &c. Hic consequenter agitur de ciuitatibus, & locis filiorum Leui, incipiendo a sacerdotibus filij Aaron, cum dicitur: Dederunt igitur. Sequitur:

k Agros autem: Cui. Ciuitas enim Hebron, & territorium in circumitu, fuit datum Caleb per Iosue, ita quod erat Dominus principalis ciuitatis, & suburbij, quamuis concederetur habitacioni sacerdotum. Territorium autem, & villa, que erant ibi, fuerunt sua quantum ad habitacionem, & dominium.

l Porro filijs Aaron dederunt ciuitates: & hic debet fieri punctus, & subintelliguntur, que postea subduntur.

m Ad confugiendum Hebron. Hic similiter fit punctus, quia illa, que immediate sequuntur, non fuerunt ciuitates refugij, fuerunt enim tantum sex ciuitates refugij, tres circa Iordanem, scilicet Hebron, Sichem, & Cedes in Galilea, & tres trans Iordanem scilicet Bosor Ramoth in Galaad, & Gasion in Basan, vt habetur Iosue. & licet illa sex ciuitates nominentur in hoc capitulo, in diuersis locis, non tamen nominantur hic ciuitates confugij nisi due tantum, scilicet Hebron, & Sichem, sed de alijs quatuor idem est notandum.

n Omnes ciuitates tredecim cum suburbanis suis per cognationem. tot fuerunt secundum veritatem, vt habetur in libro Iosue.

† Filij autem

A 2. Fi. au. ca. re. de eo lxx. i. qui non erant sacerdotes, ita quod dicebantur Caathite. tamen, & non Aaronite, vt dicitur sup. istis de deus alia habitacula. Porro fi. Ger. Hic consequenter agitur de habitaculis Gersonitarum, & Meraritarum, ostendendo que ciuitates, & quibus tribus assignata sunt eis, & cum hoc etiam intermiscet aliqua de filiis Caath. & patet litera vsque ibi:

c Quas vo. ex no. fu. i. Leuitæ, & sacerdotes de nominauerunt loca eis assignata ad habitandum, & nutriendum pecora ex nominibus suis: ad hoc qd illud esset testimonium in futurum, quia ista erant eis assignata a filiis Israel. quia tribus Leui non habuit hereditatem distans amfient alie tribus. Cetera patent in littera.

GLOS. ORDINA. CAP. VII.
a Omnes hi filij. Bo. Vbi dicitur in lege scribitur: Omnes hi filij istius, vel illius, aut pro meritorum excellentia eliaut p meritorum detractione, vt eius dicantur esse filij cuius fuerunt imitatores. Concubinaque

NIC. DE LY.

B Porro filij Iffachar Thola, & Phua, Iasub, & Simerô, quatuor. Filij Thola, Ozi, & Raphaia, & Ieriel, & Iemai, & Iebse, & Samuel principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola uiri fortissimi * numerati sunt in diebus David uigintiduo millia sexceti. Filij Ozi, Iezrahia: de quonati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Ielia, quinq; omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos facinetti ad prælium uiri fortissimi triginta sex millia. Multas enim habuerunt uxores, & filios. Fratresque eorum per omnem cognationem Iffachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia * numerati sunt. Filij Benjamin, Bella, & Bechor, & Iadihel, tres. Filij Bela Esbo, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Irai, quinq; principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum uigintiduo millia, & triginta quatuor. Porro filij Bechor Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elieonai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. Oes hi filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, uiginti millia, & duceti. Porro filij Iadihel Balâ. Filij autem Balâ, Iehus, & Beniamin, Aod, & Chanaana, & Iethan, & Tharsis, & Ahisahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem, & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sepha quoque, & Hapha, filij Hir, & Hasim filij Aher. Filij autem Nephthali, Iasiel, & Guini & Ieser, & Sellum, filij Bala.

a Alias Iffachar. Hic agitur de filiis Iffachar, qui erant principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola uiri fortissimi * numerati sunt in diebus David uigintiduo millia sexceti. Filij Ozi, Iezrahia: de quonati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Ielia, quinq; omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos facinetti ad prælium uiri fortissimi triginta sex millia. Multas enim habuerunt uxores, & filios. Fratresque eorum per omnem cognationem Iffachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia * numerati sunt. Filij Benjamin, Bella, & Bechor, & Iadihel, tres. Filij Bela Esbo, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Irai, quinq; principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum uigintiduo millia, & triginta quatuor. Porro filij Bechor Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elieonai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. Oes hi filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, uiginti millia, & duceti. Porro filij Iadihel Balâ. Filij autem Balâ, Iehus, & Beniamin, Aod, & Chanaana, & Iethan, & Tharsis, & Ahisahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem, & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sepha quoque, & Hapha, filij Hir, & Hasim filij Aher. Filij autem Nephthali, Iasiel, & Guini & Ieser, & Sellum, filij Bala.

a Alias Iffachar. Hic agitur de filiis Iffachar, qui erant principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola uiri fortissimi * numerati sunt in diebus David uigintiduo millia sexceti. Filij Ozi, Iezrahia: de quonati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Ielia, quinq; omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos facinetti ad prælium uiri fortissimi triginta sex millia. Multas enim habuerunt uxores, & filios. Fratresque eorum per omnem cognationem Iffachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia * numerati sunt. Filij Benjamin, Bella, & Bechor, & Iadihel, tres. Filij Bela Esbo, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Irai, quinq; principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum uigintiduo millia, & triginta quatuor. Porro filij Bechor Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elieonai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. Oes hi filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, uiginti millia, & duceti. Porro filij Iadihel Balâ. Filij autem Balâ, Iehus, & Beniamin, Aod, & Chanaana, & Iethan, & Tharsis, & Ahisahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem, & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sepha quoque, & Hapha, filij Hir, & Hasim filij Aher. Filij autem Nephthali, Iasiel, & Guini & Ieser, & Sellum, filij Bala.

a Alias Iffachar. Hic agitur de filiis Iffachar, qui erant principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola uiri fortissimi * numerati sunt in diebus David uigintiduo millia sexceti. Filij Ozi, Iezrahia: de quonati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Ielia, quinq; omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos facinetti ad prælium uiri fortissimi triginta sex millia. Multas enim habuerunt uxores, & filios. Fratresque eorum per omnem cognationem Iffachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia * numerati sunt. Filij Benjamin, Bella, & Bechor, & Iadihel, tres. Filij Bela Esbo, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Irai, quinq; principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum uigintiduo millia, & triginta quatuor. Porro filij Bechor Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elieonai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. Oes hi filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, uiginti millia, & duceti. Porro filij Iadihel Balâ. Filij autem Balâ, Iehus, & Beniamin, Aod, & Chanaana, & Iethan, & Tharsis, & Ahisahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem, & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sepha quoque, & Hapha, filij Hir, & Hasim filij Aher. Filij autem Nephthali, Iasiel, & Guini & Ieser, & Sellum, filij Bala.

a Alias Iffachar. Hic agitur de filiis Iffachar, qui erant principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola uiri fortissimi * numerati sunt in diebus David uigintiduo millia sexceti. Filij Ozi, Iezrahia: de quonati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Ielia, quinq; omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos facinetti ad prælium uiri fortissimi triginta sex millia. Multas enim habuerunt uxores, & filios. Fratresque eorum per omnem cognationem Iffachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia * numerati sunt. Filij Benjamin, Bella, & Bechor, & Iadihel, tres. Filij Bela Esbo, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Irai, quinq; principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum uigintiduo millia, & triginta quatuor. Porro filij Bechor Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elieonai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. Oes hi filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, uiginti millia, & duceti. Porro filij Iadihel Balâ. Filij autem Balâ, Iehus, & Beniamin, Aod, & Chanaana, & Iethan, & Tharsis, & Ahisahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem, & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sepha quoque, & Hapha, filij Hir, & Hasim filij Aher. Filij autem Nephthali, Iasiel, & Guini & Ieser, & Sellum, filij Bala.

a Alias Iffachar. Hic agitur de filiis Iffachar, qui erant principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola uiri fortissimi * numerati sunt in diebus David uigintiduo millia sexceti. Filij Ozi, Iezrahia: de quonati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Ielia, quinq; omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos facinetti ad prælium uiri fortissimi triginta sex millia. Multas enim habuerunt uxores, & filios. Fratresque eorum per omnem cognationem Iffachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia * numerati sunt. Filij Benjamin, Bella, & Bechor, & Iadihel, tres. Filij Bela Esbo, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Irai, quinq; principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum uigintiduo millia, & triginta quatuor. Porro filij Bechor Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elieonai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. Oes hi filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, uiginti millia, & duceti. Porro filij Iadihel Balâ. Filij autem Balâ, Iehus, & Beniamin, Aod, & Chanaana, & Iethan, & Tharsis, & Ahisahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem, & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sepha quoque, & Hapha, filij Hir, & Hasim filij Aher. Filij autem Nephthali, Iasiel, & Guini & Ieser, & Sellum, filij Bala.

a Alias Iffachar. Hic agitur de filiis Iffachar, qui erant principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola uiri fortissimi * numerati sunt in diebus David uigintiduo millia sexceti. Filij Ozi, Iezrahia: de quonati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Ielia, quinq; omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos facinetti ad prælium uiri fortissimi triginta sex millia. Multas enim habuerunt uxores, & filios. Fratresque eorum per omnem cognationem Iffachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia * numerati sunt. Filij Benjamin, Bella, & Bechor, & Iadihel, tres. Filij Bela Esbo, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Irai, quinq; principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum uigintiduo millia, & triginta quatuor. Porro filij Bechor Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elieonai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. Oes hi filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, uiginti millia, & duceti. Porro filij Iadihel Balâ. Filij autem Balâ, Iehus, & Beniamin, Aod, & Chanaana, & Iethan, & Tharsis, & Ahisahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem, & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sepha quoque, & Hapha, filij Hir, & Hasim filij Aher. Filij autem Nephthali, Iasiel, & Guini & Ieser, & Sellum, filij Bala.

a Alias Iffachar. Hic agitur de filiis Iffachar, qui erant principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola uiri fortissimi * numerati sunt in diebus David uigintiduo millia sexceti. Filij Ozi, Iezrahia: de quonati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Ielia, quinq; omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos facinetti ad prælium uiri fortissimi triginta sex millia. Multas enim habuerunt uxores, & filios. Fratresque eorum per omnem cognationem Iffachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia * numerati sunt. Filij Benjamin, Bella, & Bechor, & Iadihel, tres. Filij Bela Esbo, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Irai, quinq; principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum uigintiduo millia, & triginta quatuor. Porro filij Bechor Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elieonai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. Oes hi filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, uiginti millia, & duceti. Porro filij Iadihel Balâ. Filij autem Balâ, Iehus, & Beniamin, Aod, & Chanaana, & Iethan, & Tharsis, & Ahisahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem, & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sepha quoque, & Hapha, filij Hir, & Hasim filij Aher. Filij autem Nephthali, Iasiel, & Guini & Ieser, & Sellum, filij Bala.

Filiis autem Caath residuis de cognatione sua dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem urbes decem. Porro filij Gerson per cognationes suas de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basa, verbes tredecim. Filij autem Merari per cognationes suas de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon dederunt sorte ciuitates duodecim. Dederunt quoque filij Israel Leuitis ciuitates, & suburbana earum. Dederuntque per sortem ex tribu filiorum Iuda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Benjamin urbes has, quas uocauerunt nominibus suis: & his, qui erant in cognatione filiorum Caath, fueruntque ciuitates in terminis eorum de tribu Ephraim. Dederuntque eis urbes ad confugiendum, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer cum suburbanis suis. Iecmaam quoque cum suburbanis suis, & Bethoron similiter, necnon Aialon cum suburbanis suis, & Hethrem mon in eundem modum. Porro ex dimidia tribu Manasse, Aner, & suburbana eius, & Balaam & suburbana eius: his uidelicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant. Filij autem Gerson de cognatione dimidia tribus Manasse Gaulo in Basan, & suburbana eius, & Astaroth cum suburbanis suis. De tribu Issachar Cedec, & suburbana eius, Dabereth cum suburbanis suis, Ramoth quoque, & suburbana eius, & Anan cum suburbanis suis. De tribu uero Aser Malal cum suburbanis suis, & Abdon similiter: Hacoc quoque, & suburbana eius, & Rohob cum suburbanis suis. Porro de tribu Nephthali Cedec in Galilea, & suburbana eius, Hamon cum suburbanis suis, & Cariathaim, & suburbana eius. Filij autem Marari residuis de tribu Zabulon Remono, & suburbana eius, & Thabor cum suburbanis suis. Trans Iordanem quoque ex aduerso Iericho contra orientem Iordanis. De tribu Ruben Bosor in solitudine cum suburbanis suis, & Iasla cum suburbanis suis. Cademoth quoque, & suburbana eius, & Mephaath cum suburbanis suis. Necnon & de tribu Gad, Ramoth in Galaad, & suburbana eius, & Manaim cum suburbanis suis. Sed & Hesebon cum suburbanis suis, & Iezer cum suburbanis suis.

GLOS. ORDINA. CAP. VII.
a Omnes hi filij. Bo. Vbi dicitur in lege scribitur: Omnes hi filij istius, vel illius, aut pro meritorum excellentia eliaut p meritorum detractione, vt eius dicantur esse filij cuius fuerunt imitatores. Concubinaque

CAP. VII.

P Porro filij Iffachar Thola, & Phua, Iasub, & Simerô, quatuor. Filij Thola, Ozi, & Raphaia, & Ieriel, & Iemai, & Iebse, & Samuel principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola uiri fortissimi * numerati sunt in diebus David uigintiduo millia sexceti. Filij Ozi, Iezrahia: de quonati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Ielia, quinq; omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos facinetti ad prælium uiri fortissimi triginta sex millia. Multas enim habuerunt uxores, & filios. Fratresque eorum per omnem cognationem Iffachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia * numerati sunt. Filij Benjamin, Bella, & Bechor, & Iadihel, tres. Filij Bela Esbo, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Irai, quinq; principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum uigintiduo millia, & triginta quatuor. Porro filij Bechor Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elieonai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. Oes hi filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, uiginti millia, & duceti. Porro filij Iadihel Balâ. Filij autem Balâ, Iehus, & Beniamin, Aod, & Chanaana, & Iethan, & Tharsis, & Ahisahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem, & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sepha quoque, & Hapha, filij Hir, & Hasim filij Aher. Filij autem Nephthali, Iasiel, & Guini & Ieser, & Sellum, filij Bala.

a Alias Iffachar. Hic agitur de filiis Iffachar, qui erant principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola uiri fortissimi * numerati sunt in diebus David uigintiduo millia sexceti. Filij Ozi, Iezrahia: de quonati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Ielia, quinq; omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos facinetti ad prælium uiri fortissimi triginta sex millia. Multas enim habuerunt uxores, & filios. Fratresque eorum per omnem cognationem Iffachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia * numerati sunt. Filij Benjamin, Bella, & Bechor, & Iadihel, tres. Filij Bela Esbo, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Irai, quinq; principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum uigintiduo millia, & triginta quatuor. Porro filij Bechor Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elieonai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. Oes hi filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, uiginti millia, & duceti. Porro filij Iadihel Balâ. Filij autem Balâ, Iehus, & Beniamin, Aod, & Chanaana, & Iethan, & Tharsis, & Ahisahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem, & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sepha quoque, & Hapha, filij Hir, & Hasim filij Aher. Filij autem Nephthali, Iasiel, & Guini & Ieser, & Sellum, filij Bala.

a Alias Iffachar. Hic agitur de filiis Iffachar, qui erant principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola uiri fortissimi * numerati sunt in diebus David uigintiduo millia sexceti. Filij Ozi, Iezrahia: de quonati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Ielia, quinq; omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos facinetti ad prælium uiri fortissimi triginta sex millia. Multas enim habuerunt uxores, & filios. Fratresque eorum per omnem cognationem Iffachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia * numerati sunt. Filij Benjamin, Bella, & Bechor, & Iadihel, tres. Filij Bela Esbo, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Irai, quinq; principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum uigintiduo millia, & triginta quatuor. Porro filij Bechor Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elieonai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. Oes hi filij Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, uiginti millia, & duceti. Porro filij Iadihel Balâ. Filij autem Balâ, Iehus, & Beniamin, Aod, & Chanaana, & Iethan, & Tharsis, & Ahisahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognationum suarum uiri fortissimi decem, & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. Sepha quoque, & Hapha, filij Hir, & Hasim filij Aher. Filij autem Nephthali, Iasiel, & Guini & Ieser, & Sellum, filij Bala.

C Filiis autem Caath residuis de cognatione sua dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem urbes decem. Porro filij Gerson per cognationes suas de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basa, verbes tredecim. Filij autem Merari per cognationes suas de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon dederunt sorte ciuitates duodecim. Dederunt quoque filij Israel Leuitis ciuitates, & suburbana earum. Dederuntque per sortem ex tribu filiorum Iuda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Benjamin urbes has, quas uocauerunt nominibus suis: & his, qui erant in cognatione filiorum Caath, fueruntque ciuitates in terminis eorum de tribu Ephraim. Dederuntque eis urbes ad confugiendum, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer cum suburbanis suis. Iecmaam quoque cum suburbanis suis, & Bethoron similiter, necnon Aialon cum suburbanis suis, & Hethrem mon in eundem modum. Porro ex dimidia tribu Manasse, Aner, & suburbana eius, & Balaam & suburbana eius: his uidelicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant. Filij autem Gerson de cognatione dimidia tribus Manasse Gaulo in Basan, & suburbana eius, & Astaroth cum suburbanis suis. De tribu Issachar Cedec, & suburbana eius, Dabereth cum suburbanis suis, Ramoth quoque, & suburbana eius, & Anan cum suburbanis suis. De tribu uero Aser Malal cum suburbanis suis, & Abdon similiter: Hacoc quoque, &

a Concup. eim. Hæc dicitur fuisse filia filij Balan, quæ in Aegyptum fame cogente a patre venalis ducta à Manasse qui horreis præerat cibarijs, patris datus in coniugium misericorditer suscepta est.

b Hapthim & prioris filij Machir hæc duo nomina esse dicuntur, sed secundum esse Salphaad, & eorum sorore Maacham, quam Hebron cum sexaginta esset annorum accepit uxorem, quæ peperit ei filium Segub, sicut supra dictum est.

c Soror autem eius re Soror Vlá filij Phares, filij Machir, ut prædictum est. hæc quidam tradunt fuisse matrem Iesu filij Navi, qui vir decorus nuncupatur, ob insigne virtutis & principatus. Alij dicunt Delboram uxorem Lapidoth prophetissam.

d Filij autem Ephraim. Fabulantur Hebræi, quod filij Ephraim congregata multitudo viuentis patre conati sunt ad terram promissionis reuerti, & in Geth Palesthoru occisi sunt. vnde ceteræ tribus per desertum adducuntur, ne viderent, ossa fratrum suorum, & in psal. dicitur: Filij Ephraim conuersi sunt in die belli.

NICOL. DE LYRA.

a Porro filius Ma. Hic describitur genealogia tribus Manasse. **b** Peperit Ma. pa. Ga. fuit. n. potens, et magnus in terra illa, propter quod dicitur pater eius, ut frequenter dictum est in consimilibus.

c Et ha. fo. no. Maacha. Ista est alia ab illa Maacha, quæ citò post dicitur vxor Machir.

d Nateq; sunt Sal. fi. Iste fuit lapidatus propter collectionem lignorum in sabba, nec habuit filios: propter quod eius filia accepit partem hereditatis loco patris de voluntate Domini, ut habetur Nu. xxxij. Sequitur:

e Soror autem eius re. pe. virum decorum. In Hebræo habetur: Peperit Soror, & est nomen proprium vnus hominis, ut dicitur Hebræi.

f Filij autem Ephra. Hic describitur genealogia tribus Ephraim. & legatur litera pronomen, ut ibi:

g Occiderunt autem eos uiri Geth. Iste autem exponitur ab Hebræis multipliciter. Vno modo quod isti descendentes de Ephraim filio Ioseph patre eius adhuc viuentis, ante exitum filiorum Israel de Aegypto sub Moysi collegere multitudinem, ut intrarent terram promissionis: quia Ioseph moriens dixerat, quod Domini post mortem suam educeret filios Israel de Aegypto, & induceret eos in terram promissionis. Tunc quia Iacob patriarcha benedicens filios Ioseph præfuerat Ephraim ipsi Manasse, propter quod filij eius erant magis elati, & audaces, & venerunt versus terram promissionis per viam breuiorem, scilicet per terram Philistinorum, quæ vicina est, ut habetur Exo. & tunc à Gethais fuerunt debellati: quia præoccupabant tempus redeundi ad terram promissionis, secundum quod dicitur, quod. cccc. annis deberent esse filij Israel peregrini in terra non sua, ut ibidem fuit declaratum, qui nondum adhuc erant cõpleti. Et hinc expositio concordat, quod postea hic dicitur, scilicet quod Ioseph filius Nun ministris Moysi in exitu de Aegypto, nepos fuit Elisama filij Amiad, filij Laadan, filij Thale, filij Beria, ut dicitur Hebræi, filij Ephraim: & sic in sexta generatione natus est Ioseph de Ephraim, sicut & Eleazar de Levi in quinta, ut dictum fuit Gene. xv. Sed hinc expositio obuiat quod dicitur in textu: Filij autem eius. scilicet Ephraim, fuit Sara: quæ edificauit Bethoron inferiorem &c.

h Indigenæ. ad exprimendum modum occisionis, indigena enim dicuntur nati de terra illa: unde indigena dicuntur quasi inde geniti, & propter hoc sciebant passus terra difficile ad transendum, & sic pugnaverunt cum filijs Ephraim in loco, ubi filij Ephraim non poterant se bene defendere. Igitur secundum istam expositionem oportet dicere, quod ille Ephraim, qui dicitur hic lamentasse filios suos occisos, qui fuerunt principales in hoc facto, ille cõsiliu, fuit alius ab Ephraim filio Ioseph, & multo tempore post ipsam, tamen nominatus eodem nomine, sicut frequenter contingit. Et hinc expositio conuenit, quod subditur,

i Filia autem eius fuit Sara, quæ edificauit Bethoron inferiorem & superiorem. Non enim poterunt ipsæ ciuitates edificari ab ipsa, donec filij Ephraim fuerint potentes in terra sua.

k Et Ozem. Iste autem nominatus ex nomine suo. Sed dicta expositio videtur obuiare, quod subditur: f. g. Ioseph filius Nun descendit de filiis: & tamen certum est, quod ipse fuit ante ingressum terram promissionis, & iam erat senex, & prouexa ætatis, quando diuisit terram. filij Israel, & ideo secundum istam expositionem tertiam, quando subditur hic in litera

l Porro filius Rapha, oportet dicere quod ista litera non refertur ad prædicta immediatè, sed ad Ephraim filium Ioseph: ita quod p. p. reuerentiā Ioseph, qui fuit valde magnus in populo Israel, scriptura incipit describere eius genealogiam

rine genuit Iacob, Iacob vero centum triginta annorum erat, quando descendit in Aegyptum. & sic de prædictis quadringentis annis usque ad exitum de Aegypto remanent. ccc. ad minus à natiuitate Ephraim, quia natus erat quando Iacob descendit in Aegyptum, quibus si addantur quadraginta anni, quibus filij Israel fuerunt in deserto post exitum de Aegypto, & sex in quibus Ioseph pugnavit contra reges Chanaan

antequam diuideret terram, prout ostensum fuit Ioseph. xi. & xiiij. habentur anni. cclvi. Igitur secundum istam expositionem oportet dicere, quod Sara, quæ hic dicitur filia Ephraim non fuit filia eius immediata, sed per multas generationes descendit de eo, & fuit in potestate sua, postquam filij Israel in terra promissionis habuerunt sortes assignatas: & sic edificauit ciuitates distas, propter quod hic nominatur inter filios Ephraim patriarchæ propter magnam, quæ fecit in edificatione ciuitatum. Alio modo exponitur de illis, qui contra voluntatem Moysi post exitum de Aegypto iuerunt ad prælium contra aduersarios, & debellati fuerunt, & multi eorum occisi, & secundum hoc non potest dici, quod iste Ephraim, qui dicitur hic lamentasse filios suos occisos, fuit Ioseph, quia illud bellum fuit secundo anno egressionis de Aegypto: & sic iste Ephraim fuisse tunc ducentum duodecim annorum, ut patet ex prædictis. & non est verisimile, quod tantum vixerit, maxime quia dicitur, quod mortuus fuit Ioseph & omnis cognatio illa antequam filij Israel exirent de Aegypto. Item dato, quod vixisset, transiisset in eo tempus generandi, & tamen de isto Ephraim, qui dicitur hic lamentasse filios suos, dicitur quod postea genuit Beria, sic nominans eam, eo quod in malis domus eius ortus esset, id est per occisionem filiorum. Beria enim interpretatur in malo. Item aliqua dicuntur hic in textu & Num. decimo quarto, quæ videtur obuiare huic expositioni. quia hic dicitur: Occiderunt autem eos uiri Geth. qui erant Philistini. & Num. xiiij. dicitur, quod Ammorhai, & Amalecites interfecerunt illos, qui contra voluntatem Moysi ausi fuerunt ire ad prælium. Item hic dicitur quod isti fuerunt occisi à Gethais, eo quod descenderant ad inuadendum possessiones eorum. ibi autem dicitur: At illi contenebrati ascenderunt in montem ad purgandum cõtra Ammorhai, & Amalech, & ideo propter ista non videtur posse stare ista expositio secunda. Tertio modo exponitur de viris existentibus de tribu

Ephraim, qui postquam habuerunt sortem in terra promissionis per Ioseph multiplicati fuerunt, & roborati, & confidentes de sua multitudine, & fortitudine descendunt de monte Ephraim versus terram Philistinorum: quæ est super mare mediterraneum: sed uiri Geth indigena occiderunt eos. Et ponitur in textu:

h Indigenæ. ad exprimendum modum occisionis, indigena enim dicuntur nati de terra illa: unde indigena dicuntur quasi inde geniti, & propter hoc sciebant passus terra difficile ad transendum, & sic pugnaverunt cum filijs Ephraim in loco, ubi filij Ephraim non poterant se bene defendere. Igitur secundum istam expositionem oportet dicere, quod ille Ephraim, qui dicitur hic lamentasse filios suos occisos, qui fuerunt principales in hoc facto, ille cõsiliu, fuit alius ab Ephraim filio Ioseph, & multo tempore post ipsam, tamen nominatus eodem nomine, sicut frequenter contingit. Et hinc expositio conuenit, quod subditur,

i Filia autem eius fuit Sara, quæ edificauit Bethoron inferiorem & superiorem. Non enim poterunt ipsæ ciuitates edificari ab ipsa, donec filij Ephraim fuerint potentes in terra sua.

k Et Ozem. Iste autem nominatus ex nomine suo. Sed dicta expositio videtur obuiare, quod subditur: f. g. Ioseph filius Nun descendit de filiis: & tamen certum est, quod ipse fuit ante ingressum terram promissionis, & iam erat senex, & prouexa ætatis, quando diuisit terram. filij Israel, & ideo secundum istam expositionem tertiam, quando subditur hic in litera

l Porro filius Rapha, oportet dicere quod ista litera non refertur ad prædicta immediatè, sed ad Ephraim filium Ioseph: ita quod p. p. reuerentiā Ioseph, qui fuit valde magnus in populo Israel, scriptura incipit describere eius genealogiam

rine genuit Iacob, Iacob vero centum triginta annorum erat, quando descendit in Aegyptum. & sic de prædictis quadringentis annis usque ad exitum de Aegypto remanent. ccc. ad minus à natiuitate Ephraim, quia natus erat quando Iacob descendit in Aegyptum, quibus si addantur quadraginta anni, quibus filij Israel fuerunt in deserto post exitum de Aegypto, & sex in quibus Ioseph pugnavit contra reges Chanaan

antequam diuideret terram, prout ostensum fuit Ioseph. xi. & xiiij. habentur anni. cclvi. Igitur secundum istam expositionem oportet dicere, quod Sara, quæ hic dicitur filia Ephraim non fuit filia eius immediata, sed per multas generationes descendit de eo, & fuit in potestate sua, postquam filij Israel in terra promissionis habuerunt sortes assignatas: & sic edificauit ciuitates distas, propter quod hic nominatur inter filios Ephraim patriarchæ propter magnam, quæ fecit in edificatione ciuitatum. Alio modo exponitur de illis, qui contra voluntatem Moysi post exitum de Aegypto iuerunt ad prælium contra aduersarios, & debellati fuerunt, & multi eorum occisi, & secundum hoc non potest dici, quod iste Ephraim, qui dicitur hic lamentasse filios suos occisos, fuit Ioseph, quia illud bellum fuit secundo anno egressionis de Aegypto: & sic iste Ephraim fuisse tunc ducentum duodecim annorum, ut patet ex prædictis. & non est verisimile, quod tantum vixerit, maxime quia dicitur, quod mortuus fuit Ioseph & omnis cognatio illa antequam filij Israel exirent de Aegypto. Item dato, quod vixisset, transiisset in eo tempus generandi, & tamen de isto Ephraim, qui dicitur hic lamentasse filios suos, dicitur quod postea genuit Beria, sic nominans eam, eo quod in malis domus eius ortus esset, id est per occisionem filiorum. Beria enim interpretatur in malo. Item aliqua dicuntur hic in textu & Num. decimo quarto, quæ videtur obuiare huic expositioni. quia hic dicitur: Occiderunt autem eos uiri Geth. qui erant Philistini. & Num. xiiij. dicitur, quod Ammorhai, & Amalecites interfecerunt illos, qui contra voluntatem Moysi ausi fuerunt ire ad prælium. Item hic dicitur quod isti fuerunt occisi à Gethais, eo quod descenderant ad inuadendum possessiones eorum. ibi autem dicitur: At illi contenebrati ascenderunt in montem ad purgandum cõtra Ammorhai, & Amalech, & ideo propter ista non videtur posse stare ista expositio secunda. Tertio modo exponitur de viris existentibus de tribu

Ephraim, qui postquam habuerunt sortem in terra promissionis per Ioseph multiplicati fuerunt, & roborati, & confidentes de sua multitudine, & fortitudine descendunt de monte Ephraim versus terram Philistinorum: quæ est super mare mediterraneum: sed uiri Geth indigena occiderunt eos. Et ponitur in textu:

h Indigenæ. ad exprimendum modum occisionis, indigena enim dicuntur nati de terra illa: unde indigena dicuntur quasi inde geniti, & propter hoc sciebant passus terra difficile ad transendum, & sic pugnaverunt cum filijs Ephraim in loco, ubi filij Ephraim non poterant se bene defendere. Igitur secundum istam expositionem oportet dicere, quod ille Ephraim, qui dicitur hic lamentasse filios suos occisos, qui fuerunt principales in hoc facto, ille cõsiliu, fuit alius ab Ephraim filio Ioseph, & multo tempore post ipsam, tamen nominatus eodem nomine, sicut frequenter contingit. Et hinc expositio conuenit, quod subditur,

i Filia autem eius fuit Sara, quæ edificauit Bethoron inferiorem & superiorem. Non enim poterunt ipsæ ciuitates edificari ab ipsa, donec filij Ephraim fuerint potentes in terra sua.

k Et Ozem. Iste autem nominatus ex nomine suo. Sed dicta expositio videtur obuiare, quod subditur: f. g. Ioseph filius Nun descendit de filiis: & tamen certum est, quod ipse fuit ante ingressum terram promissionis, & iam erat senex, & prouexa ætatis, quando diuisit terram. filij Israel, & ideo secundum istam expositionem tertiam, quando subditur hic in litera

l Porro filius Rapha, oportet dicere quod ista litera non refertur ad prædicta immediatè, sed ad Ephraim filium Ioseph: ita quod p. p. reuerentiā Ioseph, qui fuit valde magnus in populo Israel, scriptura incipit describere eius genealogiam

rine genuit Iacob, Iacob vero centum triginta annorum erat, quando descendit in Aegyptum. & sic de prædictis quadringentis annis usque ad exitum de Aegypto remanent. ccc. ad minus à natiuitate Ephraim, quia natus erat quando Iacob descendit in Aegyptum, quibus si addantur quadraginta anni, quibus filij Israel fuerunt in deserto post exitum de Aegypto, & sex in quibus Ioseph pugnavit contra reges Chanaan

antequam diuideret terram, prout ostensum fuit Ioseph. xi. & xiiij. habentur anni. cclvi. Igitur secundum istam expositionem oportet dicere, quod Sara, quæ hic dicitur filia Ephraim non fuit filia eius immediata, sed per multas generationes descendit de eo, & fuit in potestate sua, postquam filij Israel in terra promissionis habuerunt sortes assignatas: & sic edificauit ciuitates distas, propter quod hic nominatur inter filios Ephraim patriarchæ propter magnam, quæ fecit in edificatione ciuitatum. Alio modo exponitur de illis, qui contra voluntatem Moysi post exitum de Aegypto iuerunt ad prælium contra aduersarios, & debellati fuerunt, & multi eorum occisi, & secundum hoc non potest dici, quod iste Ephraim, qui dicitur hic lamentasse filios suos occisos, fuit Ioseph, quia illud bellum fuit secundo anno egressionis de Aegypto: & sic iste Ephraim fuisse tunc ducentum duodecim annorum, ut patet ex prædictis. & non est verisimile, quod tantum vixerit, maxime quia dicitur, quod mortuus fuit Ioseph & omnis cognatio illa antequam filij Israel exirent de Aegypto. Item dato, quod vixisset, transiisset in eo tempus generandi, & tamen de isto Ephraim, qui dicitur hic lamentasse filios suos, dicitur quod postea genuit Beria, sic nominans eam, eo quod in malis domus eius ortus esset, id est per occisionem filiorum. Beria enim interpretatur in malo. Item aliqua dicuntur hic in textu & Num. decimo quarto, quæ videtur obuiare huic expositioni. quia hic dicitur: Occiderunt autem eos uiri Geth. qui erant Philistini. & Num. xiiij. dicitur, quod Ammorhai, & Amalecites interfecerunt illos, qui contra voluntatem Moysi ausi fuerunt ire ad prælium. Item hic dicitur quod isti fuerunt occisi à Gethais, eo quod descenderant ad inuadendum possessiones eorum. ibi autem dicitur: At illi contenebrati ascenderunt in montem ad purgandum cõtra Ammorhai, & Amalech, & ideo propter ista non videtur posse stare ista expositio secunda. Tertio modo exponitur de viris existentibus de tribu

Ephraim, qui postquam habuerunt sortem in terra promissionis per Ioseph multiplicati fuerunt, & roborati, & confidentes de sua multitudine, & fortitudine descendunt de monte Ephraim versus terram Philistinorum: quæ est super mare mediterraneum: sed uiri Geth indigena occiderunt eos. Et ponitur in textu:

h Indigenæ. ad exprimendum modum occisionis, indigena enim dicuntur nati de terra illa: unde indigena dicuntur quasi inde geniti, & propter hoc sciebant passus terra difficile ad transendum, & sic pugnaverunt cum filijs Ephraim in loco, ubi filij Ephraim non poterant se bene defendere. Igitur secundum istam expositionem oportet dicere, quod ille Ephraim, qui dicitur hic lamentasse filios suos occisos, qui fuerunt principales in hoc facto, ille cõsiliu, fuit alius ab Ephraim filio Ioseph, & multo tempore post ipsam, tamen nominatus eodem nomine, sicut frequenter contingit. Et hinc expositio conuenit, quod subditur,

i Filia autem eius fuit Sara, quæ edificauit Bethoron inferiorem & superiorem. Non enim poterunt ipsæ ciuitates edificari ab ipsa, donec filij Ephraim fuerint potentes in terra sua.

k Et Ozem. Iste autem nominatus ex nomine suo. Sed dicta expositio videtur obuiare, quod subditur: f. g. Ioseph filius Nun descendit de filiis: & tamen certum est, quod ipse fuit ante ingressum terram promissionis, & iam erat senex, & prouexa ætatis, quando diuisit terram. filij Israel, & ideo secundum istam expositionem tertiam, quando subditur hic in litera

l Porro filius Rapha, oportet dicere quod ista litera non refertur ad prædicta immediatè, sed ad Ephraim filium Ioseph: ita quod p. p. reuerentiā Ioseph, qui fuit valde magnus in populo Israel, scriptura incipit describere eius genealogiam

a genealogiam ab Ephraim patriarcha, ut sit sensus: Porro hic est Ephraim patriarchæ.

a Rapha, & Re, & Tha. de quo, f. Thale. na. est Thaa. sequitur.

b Qui ha. fi. lo. Et sic Ioseph descendit de Ephraim in septima generatione.

c Postea. & c. c. h. i. cum nullis sibi adiunctis ista tamè ciuitas Bethel alia est Ierusalem, quæ vocata fuit Bethel, prout dictum fuit Ge. xxxij. quia Ierusalem parti fuit in sorte Iuda, & parti in sorte Benjamin. Ista autè Bethel fuit in sorte Ephraim, & ibi posuit Ieroboam vnam de duobus vitulis aureis, quos fecit.

d Filij Afer. Hic ultimo de scribitur genealogia Afer, & pa

Rapha, & Rese, & Thale, de quo natus est Thaan, qui genuit Laadan. Huius quoque filius Ammiud, qui genuit Elisama, de quo ortus est Nui, qui habuit filium Iosue. Possessio autè eorū, & habitatio Bethel cū filiabus suis, & contra orientē Noran ad occidentalē plagā Gazer, & filij eius. Sichè quoq; cū filiabus suis vsq; ad Aia cū filiabus eius. Iuxta filios quoq; Manassè Bethlan, & filias eius, Thanach, & filias eius, & Mageddo, & filias eius, Dor & filias eius. In his habitauerunt filij Ioseph filij Israel: Filij Afer Iena, & Iesua, & Iessui, & Baria, et Sara soror eorū. Filij at Baria, Heber, & Melchiel: ipse est pater Barzaith. Heber autè genuit Iephlat, & Somer, & Hothā & Supa sororē eorū. Filij Iephlat Phosch, & Bamaal, & Aforth: hi filij Iephlat. Porro filij Somer, Ahi, & Roaga, & Haba, & Ara. filij at Helè fratris ei Supha & Iena & Selles, & Amal. Filij Supha Sue Arnapher, & Sual, & Beri, & Iamra, Bofor, & Hod, & Sama, & Salusa, & Iethra, & Bera. Filij Iether, Iephone, & Phaspha, & Ara. Filij at Ola Aree, & Haniel, & Resia. Oēs hi filij Afer, principes cognationū electi atq; fortissimi duces ducū. Numerus autè eorū ætatis, quæ apta esset ad bellū. xxvi. millia.

Recensiti sunt autè principes generationis eorū, qui apti erant ad bellum numero.

GLOS. ORD. CAP. VIII. Eniamin &c. Sequitur.

a Qui translati sunt in Ma. q. p. scelere in uxorem Leuiti gladio corruerunt, & tunc tū remaserunt.

b Naaman autem, & Achia. principes fuerunt, sed Gera se subdiderunt. Vn singulariter dicitur, ipse transulit eos, de quo exiit progenies Gera, qui fuit pater Semci.

NIC. DE LYRA. CAP. VIII.

a Eniamin autè. Hic refertur genealogia Benjamin, ut diffinitur. & hoc fit principaliter propter Sandre gem, qui fuit de hac tribu.

b Primo igitur ponitur genealogia Benjamin in generali. secundo ipsius Saul in speciali, ibi: In Gabaon autem. Circa primon dicitur: a. B. au. g. Be. pri. fi. & se. vocatur. Asbal Nu. xxvi. b. Fue. fi. Bela. Dicunt aliqui, quod iste Gera fuit pater Semci, sed hoc non est verum, quia iste Gera fuit nepos Benjamin patriarchæ, ut patet hic, à cuius tempore vsq; ad tempus Semci fluxerunt sexcenti anni & plus: quia anno cccc. & lxxx. egressionis de Aegypto fundatum fuit templum per Salomonem, qui Salomon interfecit Semci, & ideo ille Gera, qui dicitur pater huius Semci, fuit alius ab isto Gera, & longo tempore post ipsum.

c Hi sunt filij Ahod. Iste est, qui vocatur Aiod, qui fuit index in Israel: & interfecit Egion regem Moab, ut ibidem habetur.

d Quiran. sunt in Manath. in sepulchrum, ut dicunt aliqui expostores non firi, & intelligitur hoc de Gabaonitis: qui propter uxorem Leuitæ, quam affixerant incredibili libidine, interfecit fuerunt. & isti descenderunt de Ahod. Sed litera sequens contrariatur huic expositioni, in qua dicitur:

e Naaman autem & Achia & Gera. associati fuerunt illi in hoc facto. cum igitur isti fuerint de tribu Benjamin, qui non interfecerunt predictos Gabaonitas, sed magis iuuerunt eos, ut habetur Iud. xx. patet quod dicta expositio non est vera. Et ideo dicunt hic Hebr. quod Manath non significat

Qui habitauerunt in Ierusalem, hæc enim ciuitas partim cadit in sortem Iuda, & partim in sortem Benjamin, ut dictum fuit in lib. Ioseph. & ideo non solum habitabant ibi aliqui de tribu Iuda, sed etiam aliqui de tribu Benjamin.

u In Gabaon autem habitauerunt. Hic consequenter describitur cognatio Saulis regis in speciali, cum dicitur: In Gabaon autem habitauerunt &c. In Hebr. habetur: Pater Gabaon. Et sunt due diffusiones, & significant illum, qui erat principalis in illa ciuitate, et quod

significat

Qui habitauerunt in Ierusalem, hæc enim ciuitas partim cadit in sortem Iuda, & partim in sortem Benjamin, ut dictum fuit in lib. Ioseph. & ideo non solum habitabant ibi aliqui de tribu Iuda, sed etiam aliqui de tribu Benjamin.

u In Gabaon autem habitauerunt. Hic consequenter describitur cognatio Saulis regis in speciali, cum dicitur: In Gabaon autem habitauerunt &c. In Hebr. habetur: Pater Gabaon. Et sunt due diffusiones, & significant illum, qui erat principalis in illa ciuitate, et quod

significat

Qui habitauerunt in Ierusalem, hæc enim ciuitas partim cadit in sortem Iuda, & partim in sortem Benjamin, ut dictum fuit in lib. Ioseph. & ideo non solum habitabant ibi aliqui de tribu Iuda, sed etiam aliqui de tribu Benjamin.

u In Gabaon autem habitauerunt. Hic consequenter describitur cognatio Saulis regis in speciali, cum dicitur: In Gabaon autem habitauerunt &c. In Hebr. habetur: Pater Gabaon. Et sunt due diffusiones, & significant illum, qui erat principalis in illa ciuitate, et quod

significat

Qui habitauerunt in Ierusalem, hæc enim ciuitas partim cadit in sortem Iuda, & partim in sortem Benjamin, ut dictum fuit in lib. Ioseph. & ideo non solum habitabant ibi aliqui de tribu Iuda, sed etiam aliqui de tribu Benjamin.

u In Gabaon autem habitauerunt. Hic consequenter describitur cognatio Saulis regis in speciali, cum dicitur: In Gabaon autem habitauerunt &c. In Hebr. habetur: Pater Gabaon. Et sunt due diffusiones, & significant illum, qui erat principalis in illa ciuitate, et quod

significat

a patet litera vsq; ibi. **c** Iple est pater Bar. No. t. Thecu. m. est loci, ubi Melchiel fuit Dominus, vel vir famosus.

f Fili Iether: Iephonne. Iste est alius à patre Caleb, qui fuit de tribu Iuda: iste autem de tribu Afer.

g Post di. Huius, & Bara uxores suas, quia forte erat adultera, vel sibi de Ioseph. & ideo ipsi dimissis accepit aliam uxorem in regione Moab de qua subditur.

h Genuit autem &c. Iosab & ceteros.

i Meusim ue. que fuit prima vxor Saarahim, ut prædictum est: genu. Abitob. & subditur:

k Hic edificauit, nomina sunt ciuitatum, quas edificauit Samad.

l Et hinc. id est villulas adiacentes.

m Baria autem & Sama. Baria hic est nomen viri.

n Principes cognationū ha. in Aia. nomen est ciuitatis, de qua dicitur, Sol contra tū vel Dehu. Gabaon, ne moueatis, & tū contra vallem Aialon.

o Hi. Baria & Sama, & socij eorum.

p Fug. ha. Geth. Philistini. n. qui habitabant in Geth, ascenderunt in sorte Benjamin ad depredandum, et ab istis de tribu Benjamin fuerunt debellati, & fugati, sicut e conuerso filij Ephraim volentes depredari Gethos, ab ipsis fuerunt debellati, et occisi, ut dictum fuit. c. p. p. c. Et alio &c. Non sunt uirorum de Benjamin, qui fuerunt in debellatione Gethorum, vsque ibi exclusiue.

r Filij Elphaal. Vbi incipit describere alias generationes, & p. g. nationes suas, & c.

f Hi patriarchæ. i. principes inter principes illius ves cognationis.

t Qui habitauerunt in Ierusalem, hæc enim ciuitas partim cadit in sortem Iuda, & partim in sortem Benjamin, ut dictum fuit in lib. Ioseph. & ideo non solum habitabant ibi aliqui de tribu Iuda, sed etiam aliqui de tribu Benjamin.

u In Gabaon autem habitauerunt. Hic consequenter describitur cognatio Saulis regis in speciali, cum dicitur: In Gabaon autem habitauerunt &c. In Hebr. habetur: Pater Gabaon. Et sunt due diffusiones, & significant illum, qui erat principalis in illa ciuitate, et quod

significat

Qui habitauerunt in Ierusalem, hæc enim ciuitas partim cadit in sortem Iuda, & partim in sortem Benjamin, ut dictum fuit in lib. Ioseph. & ideo non solum habitabant ibi aliqui de tribu Iuda, sed etiam aliqui de tribu Benjamin.

u In Gabaon autem habitauerunt. Hic consequenter describitur cognatio Saulis regis in speciali, cum dicitur: In Gabaon autem habitauerunt &c. In Hebr. habetur: Pater Gabaon. Et sunt due diffusiones, & significant illum, qui erat principalis in illa ciuitate, et quod

significat

Qui habitauerunt in Ierusalem, hæc enim ciuitas partim cadit in sortem Iuda, & partim in sortem Benjamin, ut dictum fuit in lib. Ioseph. & ideo non solum habitabant ibi aliqui de tribu Iuda, sed etiam aliqui de tribu Benjamin.

u In Gabaon autem habitauerunt. Hic consequenter describitur cognatio Saulis regis in speciali, cum dicitur: In Gabaon autem habitauerunt &c. In Hebr. habetur: Pater Gabaon. Et sunt due diffusiones, & significant illum, qui erat principalis in illa ciuitate, et quod

significat

Qui habitauerunt in Ierusalem, hæc enim ciuitas partim cadit in sortem Iuda, & partim in sortem Benjamin, ut dictum fuit in lib. Ioseph. & ideo non solum habitabant ibi aliqui de tribu Iuda, sed etiam aliqui de tribu Benjamin.

u In Gabaon autem habitauerunt. Hic consequenter describitur cognatio Saulis regis in speciali, cum dicitur: In Gabaon autem habitauerunt &c. In Hebr. habetur: Pater Gabaon. Et sunt due diffusiones, & significant illum, qui erat principalis in illa ciuitate, et quod

significat

Qui habitauerunt in Ierusalem, hæ

E ista sit vera litera, patet ex hoc, quod circa finem c. sequentis reseruitur ista cognatio quasi sub eisdem verbis, & dicitur ibidem: In Gabaon aut. commo. sunt. &c. quando aut dicitur hic habitauerunt, subintelliguntur alij, qui in eadem ciuitate habitauerunt cum isto principali.

11. Re. 9. a a Cis & Baer hoc dicit doctores, quod Cis pater Saul, & Ner pater Abner principis militum Saul, fuerunt fratres, & per consequens Saul, et Abner cognati germani, ut dicitur supra. 1. Reg. xiiij.

Obiectio b Ner aut. g. Cis, sed quod genuit eum, quod dicitur est, quod fuit frater eius. Ad hoc dicitur expositores ceter, quod fuit frater eius se non eo: & ideo mortuo patre iste Ner eduxit, & custodivit Cis fratrem suum, & ex hac nutritione vocatur hic pater eius, propter quod iste Cis dicitur habuisse alium patrem naturalem. 1. Reg. xvi dicitur, quod erat vir de Benjamin nomine Cis filius Abiel & c.

1. Reg. 19. a c Et Cis ge. Saul, ut habetur 1. Reg. d Et Esbaal, filius y. Reg. vocatur Esbaal, & successit Saul in regno fratribus suis

Idem 2. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

Cis, & Baal, & Nadab. Gedor quoque, & Ahio, & Zacher, & Macelloth. Et Macelloth genuit Samaa. Habitaueruntque ex aduerso fratrum suorum in Ierusalem cum fratribus, suis. Ner autem genuit Cis, et Cis genuit Saul. Porro Saul genuit Ionathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal. Filius autem Ionathan Meribbaal genuit Ioad, & Ioad genuit Almath, & Asmoth, & Zamri. Porro Zargenuit Mofa, & Mofa genuit Banaa: cuius filius fuit Raphata: de quo ortus est Elasa, qui genuit Afel. Porro Afel sex filij fuerunt his nominibus Ezricam, Bochu, Ismahel, Saria, Obdia, & Hanan. Omnes hi filij Afel. Filij autem Efec fratris eius, Vlam primogenitus: & Iehus secundus: & Eliphalet tertius. Fueruntque filij Vlam viri robustissimi, & magno robore tudentes arcum, & multos habentes filios ac nepotes usque ad centum quinquaginta. Omnes hi filij Benjamin.

1. Reg. 19. a a Cis pater Saul, & Ner pater Abner principis militum Saul, fuerunt fratres, & per consequens Saul, et Abner cognati germani, ut dicitur supra. 1. Reg. xiiij.

Obiectio b Ner aut. g. Cis, sed quod genuit eum, quod dicitur est, quod fuit frater eius. Ad hoc dicitur expositores ceter, quod fuit frater eius se non eo: & ideo mortuo patre iste Ner eduxit, & custodivit Cis fratrem suum, & ex hac nutritione vocatur hic pater eius, propter quod iste Cis dicitur habuisse alium patrem naturalem. 1. Reg. xvi dicitur, quod erat vir de Benjamin nomine Cis filius Abiel & c.

1. Reg. 19. a c Et Cis ge. Saul, ut habetur 1. Reg. d Et Esbaal, filius y. Reg. vocatur Esbaal, & successit Saul in regno fratribus suis

Idem 2. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

1. Reg. 1. b feth. & successit Saul in regno fratribus suis

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA

E fugiat, & quietem mentis in contemplatione Dei habeat, dicens cum Psalmista: Legatus sum in his que dicta sunt mihi.

a **Abiel**, qui in Regum Abiel pater Cis patris Saul, & interpretatur pater meus Deus Ianiel dicitur Dei, forte pro meritum distat. Et notandum, quod inter filios Ianiel, Cis, & Ner fratres vocat, et sunt in Regi ita hinc in sequentibus vero dicitur, quod Ner genuit Cis, non quod genuit, sed quod edificauerunt.

b **Abinadab**, hic in Regi cum patre occisus narratur Abinadab vocatur, & interpretatur, Abinadab pater meus votum. Abinadab populus meus votum.

• rari sunt pater Gabaaon Iahiel, & nomen uxo
riseius Maacha . Filii primogenitus eius
Abdō, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Na-
dab. Gedor quoq; , & Ahio, & Zacharias, &
Macelloth. Porro Macelloth genuit Samaam.
trū fuorū in Ierūsalē cū fratribus suis. Ner atq;
b & Saul genuit Ionathā, & Melchisua, & Abin-
than Meribbaal, & Meribbaal genuit Micha.
† Melech, & Tharaa, & Ahaz, Ahaz atq; genuit
& Azmoth, & Zamri . Zamri autq; genuit Mo-
cuius fili⁹ Raphaia genuit † Elasa de quo ortus
habuit his noibus, Ezricā, Bochrū, Ifmahel, Sa-

c Esbaal. Ignis maritus. hic est If- **G**
bofeth. i. vir. confusionis.
d Meribbaal. Litigans in maritum,
hic est Miphibofeth, qui interpre-
tatur, de ore ignominia.

A ^a Et caput. Caput Saulis in templo Dagon Philistæi affixerunt, cum maligni ipsius animam in peccatis mortuam in abyssum inferni demerunt. Interpretatur. n. Dagon, piscis tristitie. Piscis autem tristitie merito dicitur, qui in infernum demersus æterno dolore cruciatur. Vsq; adeo hostes visibiles, vel inuisibiles Iudæam impietatis armis persecuti sunt, v. primatum regni radicibus auferunt, & munimina sacre legis eriperet. Cuius deiectionem signum triumphi, & càm letitiæ longè latèq; complib; suis diuulgarunt, & cælestis militiæ armaturam Iudæis exemptâ, larib; suis. i. d.emoniorum doctrinis equipararunt, vel spiritualia carnaliter interpretando, vel diuinâ literas quasi communes pro voluntate ventilando. Gentem vero ipsam regem priuatam quasi ad nihilum redactam sub potestate inimicorum in derisum & publicum posuere prouerbum: quod est corpus Saulis truncum in muro Bethsan. i. domus inimici ostentui suspendisse, hereticos quoque peccatorum sagittis stratos cum pñdio charitatis quæ est ars virtutum) fraudat. Quali caput Saul immundi ipsius tricar, cum suis magis, quam sacre scripturæ sensum seq. persuadent.

^b & caput affixerunt
^c cum audisset uiri
scilicet, quæ Philisti
construxerunt sing
& tulerunt cadauera
attuleruntq; ea in la
eorum subter quere
^d ^a Finitum est regnum Iudæorum
& idola coluerunt
& ieiunauerunt sepe
est ergo Saul propter
quod præuaricatu
quod præceperat, &
sed insuper etiam p
rit, nec sperauerit
quod, & interfecit e
^a Christum &
gnum eius ad Dauid

† preuaricationem
iam
† preuaricationem
tōm saluæ
in diu

te gaudebunt. Moraliter autem viri sancti detestantur mortē **C**
impiorum, & exempla eorum sepulture obliuionis tradunt. *Moraliter*
Septem dies ieiunant, id est omne tempus huius vite, quod
septenario dierum numero voluitur, in continentia ducunt,
& abstinent

NICOL. DE LYRA.

¶ a Et ca. affi. Ponendo illud in loco eminenti super flupietem, vel lanceam ad suam magnificentiam de victoria habitata: & idoli venerationem, cui principali ter attribuebat illam victoriam.

b Sub ter. quer. 1. Regum dicitur, in memore labes: iuxta eum ciuitatem erat nemus, in quo erat quercus notabilis sub qua fuit illa sepultura.

c Mortuus est ergo Saul. Hic consequenter agitur de translatione regni ad Dauid per mortem Saulis, cum dicitur: Mortuus est. ¶ Item autem Saul sit damnatus, vel saluatus dictum fuit diffuse. 1. Reg. xli. & secundum opinionem, qua dicit ipsum esse saluatum, exponitur quod dictum hic,

d Propter iniqui. su. i. in penam iniquitatum suarum prececeditur, sicut fuit suspensum propter scientia sua. si tamen paeniteat, & penam patienter suslineat, saluatur. & sic fuit de Saule, vt dictum fuit. 1. Reg. diffuse secundum illam viam.

GLOS. ORD. CAP. X.

Philistinum &c. Multis omisiss, quæ in libro Samuelis de Samuele, & Saul narrat historia. casum Saul, & familiæ eius commemorat. Mysticè innuens, quia non est necesse vitâ eius describere, cuius im-

Pia conuersatio finem celerem meruit accipere, & figuratè regni Iudaorum, et sacerdotum veteris finem demonstrat. Ad David se transiit, cuius facta, & dispensationem regni contexit, qui typus tenet viri David regnum cœli, & terræ: posidentis. Quo imminente Philisthim more suo pugnant contra Israel, & vincunt: quia appropinquant gratia Gentiles sicut ante castitatē Israeliticæ fidei oppugnabāt, nunc mala opera, nunc idololatræ cultum ostendendo, sicut Balaam docebat Balaac mittere scandalum corā filiis Israel edere, & fornicari.

Fuge. vi. Qui fortes videbantur in Dei contemplatione, nūc incautē opera Gentilium, & doctrinā sequuntur, hereticorum quoque perditionem nō parum iuuat secularis sciētia. Vñ g dā ait: Philosophi patriarchæ hereticorum ecclie puritatē pericula maculare doctrina.

Chiq; appro. Intruerit Gētilis vndiq; in regnū Iudæ, & filios eius, & corruerunt sacerdotes, scribas, & Pharisæos filios. i. & seductores illius regni hereticos quoque, ne simplr grām spiritus sancti p̄dicaret, aut coleret, veruerit.

d Abinadab. Ne patrē, q nos sibi adoptauit, spiritali dono digna confessione laudaremus, quod si gnificat interfectio, Abinadab. i. patris mei spontanei.

e Melchisua. Ne in Christi regno salutē futuram credamus Melchisua. n. interpretatur, rex meus saluus. Philosophus, qui Arium seduxit, quasi Melchisua occidit: q Macedoniū, Ionathan, qui Manichæum, Abinadab. Quia hunc veri regis Christi omnipotentiam negare, illum spiritus sancti donis derogare, istum summi patris bonitatem blasphemare magister corruptionis edocuit.

mel proposito in peccatis moriēdi maluerunt à doctōrib. iuis
mandata legis soluentib. ꝑerimi, quā̃ Gentilium confortio Iam. 11.
pollui. vn de: Non introierunt p̃etorium, vt non contamina
rentur, sed ut manducarent pascha.

C A P. X.

P† Hilistiim autem pugnabant
contra Israel. Fugeruntque
viri Israel Philistęos, & ceci-
derunt vulnerati in monte
Gelboe. Cumq; appropinquassent Philistęi
persequentes Saul, & filios eius, percussle-

¶ ^a Columbz denum. **runt Ionathan, & Abinadab, & Melchisua**
^a Totis viribus agebant Gentiles ut regnum Iudæ tolleretur.
filios Saul. Et aggrauatum est prælium cōtra
^a Viri dolosi & astuti.
Saul. Inueneruntque eum sagittarii, & uul-
^a Occultis deceptionibus. ^a Non gladiis id est peria in pugnatione.
nerauerunt iaculis. Et dixit Saul ad armige-
rum suum: † Euagina gladium tuum, & in
terfice me, ne forte ueniant incircuncisi isti,
& illudant mihi. Noluit autē armiger eius
facere timore perterritus. Arripuit igitur
i ensē, & irruit in eum. Quod cum ui-
disset armiger eius, uidelicet mortuum esse
Saul, irruit etiam ipse in gladiū suū, & mor-
tuus est. Interiit ergo Saul, & tres filii eius, &
^a Ne amplius regnaret & prætium Iudæorum regnum amisisset monstret.
omnis domus illius pariter concidit. Quod
cum uidissent uiri Israel, qui habitabant in
† campestribus, fugerūt, & Saul ac filii eius
mortui dereliquerunt vrbes suas, & huc il-
luq; dispersi sunt. Veneruntq; Philistiim, &
habitauerunt in eis. Die igitur altero detra-
hētes Philistiim spolia caëtorum, inuenerūt
Saul, & filios eius iacētes in monte Gelboe.
Cumque spoliassent eum, & amputassent
caput, armisque nudassent, miserunt in ter-
ram suam, ut circumferretur & † ostenderet
ur idolorum templis, & populis. Arma au-
tem eius consecrauerunt in Phano Dei sui,

rioridi maluerunt a doctorib suis
 erimi,quam Gentilium confortio
 ut pretorium,vt non contamina-
 t pascha.
 Sed iter re,pbos legis doctores fuis-
 se aliquos,q verbi acumē ad occi-
 dedos auditores puenere nollēt,
 et tñ ipsos auditores,q rectē dicē-
 a magis acceptērāt, despiciēdo,
 vel blasphemādo in suā virtutis
 pncipiē, quorū vīs morte.i.peccā-
 di obstatiorē,& ipsos verbi mini-
 stros p tpa deterioratos.testimo-
 nia legis,quē male interpretari tñ
 muerāt sibi occasiōē fecisse rui-
 nē.Heretici quoq; peccatorū su-
 rū iaculis cruciati, cū verba diui-
 na in argū sui erroris trahūt, ar-
 ma sua v peccā suū morituri iuerūt.
 Quilibet et catholicus cū ar-
 tē,quā p cōi vtilitate didicit,sup-
 biam,cenodoxiam,philargyriam, vel
 cuiuslibet vitij cōtagione polluit,
 suo se gladio cōfodit, qā quo de
 fēdi ab hoste debuit, ipsū irritū.
 i. *Qd cū vi ar.* vidētēs indocti verē
 humilitatis medicamina, lauacrūq;
 baptismi ignorātes i Iudaea magi-
 stros suos certamine spiritūali vi-
 ctos, & vniq; nō paucū eorum
 auditū, proximum psequēte ad
 uersario a pñca cōstātia sua fuga-
 tū, maiorū ruina turbati, o pa vir-
 tutū,et munimina sciētē spūalis,
 q habuerāt, amiserūt,veneruntq;
 peccata Gētiliū, & cūcta Iudeis i
 credulis studiū virtutū puerā ha-
 bitatione corruperūt.Venerūt in
 mūdi spiritus,& corda,quae fidei
 cōstādia defecuit, occupauerunt.
 Venerūt gentes,& optima quon-
 da Iudeorū studiū,credēdo sua fe-
 cerūt.vñ: Auserūt a vobis regnū
 dei,et dabit gēti faciētī spūcū ei.
 † ualle
 † r. Reg.
 16.6
 24.28. 11.
 14. Re. 10.

NIC. DE LY. CAP. X.

Philistijm au. Hic incipit
scriptura describere actus
ipsius David, et eius regni,
de quo principaliter ineditur in hoc li-
bro. et io primo describitur ipse Da-
uid electio. §. do electi solenis inunctio.
c. x. tertio inuncti gubernatio. c. xiiij.
Circa primū notādū. q. licet David vi-
uēte Saule electus fuerit i regē ā Dño,
nisi qm mortuo Saule traslātū fuit regnū
ibitur Saul, & filiorū eius occisio. §. do
altero. tertio nūm pati solenis inunctio,
quarto: regni traslatio, ibi. Mortuus ē ergo
h is q̄ dicta sunt. i. Reg. vi. hoc excepto:
Et caput

M O R A L I T E R.

* *Phi.an.pug.con.* Hoc c.j.Re.xxvj.c.expositū ē mystice vsq; ibi:
* *Mortuus est.*

Glof.ord. I. Paralipome. Cap.XI. Glof.ord. 200

A *Et caput.* Caput Saulis in templo Dagon Philistæ affixerunt, cum maligni ipsius animam in peccatis mortuam in abyssum inferni demerunt. Interpretatur. n. Dagon, piscis tristitie. Piscis æ tristitie merito dicitur, qui in infernum demersus æterno dolore cruciatur. Vsq; adeo hostes visibiles, vel invisibiles Iudæam impietatis armis persecuti sunt, v. primatui regni radicibus auferunt, & munimina sacre legis eriperet. Cuius deiectionem signum triumphi, & càm lætitiæ longè latet; compli cib suis diuulgarunt, & celestis militiæ armaturam Iudæis exoptat, lib. suis. i. demoniorum doctrinis æquipararunt, vel spiritualia carnaliter interpretando, vel diuinæ literas quasi communes pro voluntate ventilando. Gentem vero ipsam regno priuatam quasi ad nihilum redactam sub potestate inimicorum in derisum & publicum posuere prouerbum: quod est corpus Saulis truncum in muro Bethsan. i. domus inimici ostentui suspendisse, hereticos quoque peccatorum flagitios stratos cum pseudo charitatis (quæ est ars virtutum) fraudat. Quali caput Saul immundi ipsius truncat, cum suis magis, quam sacre scripture sensum seq. persuadent.

te gaudebunt. Moraliter autem viri sancti detestantur mortē **C**
impiorum, & exempla eorum sepulture obliuionis tradunt. *Moraliter*
Septem dies ieiunant, id est omne tempus huius vite, quod
septenario dierum numero voluitur, in continentia ducunt,
& abstinent

NICOL. DE LYRA.

¶ a Et ca. affi. Ponendo illud in loco eminenti super flupietem, vel lanceam ad suam magnificentiam de victoria habitata: & idoli venerationem, cui principali ter attribuebat illam victoriam.

b Sub ter. quer. 1. Regum dicitur, in memore labes: iuxta eum ciuitatem erat nemus, in quo erat quercus notabilis sub qua fuit illa sepultura.

c Mortuus est ergo Saul. Hic consequenter agitur de translatione regni ad Dauid per mortem Saulis, cum dicitur: Mortuus est. ¶ Item autem Saul sit damnatus, vel saluatus dictum fuit diffuse. 1. Reg. xli. & secundum opinionem, qua dicit ipsum esse saluatum, exponitur quod dictum hic,

d Propter iniqui. su. i. in penam iniquitatum suarum prececeditur, sicut fuit suspensum propter scientia sua. si tamen paeniteat, & penam patienter suslineat, saluatur. & sic fuit de Saule, vt dictum fuit. 1. Reg. diffuse secundum illam viam.

e Eo q̄ p̄rua. sit nian. do. Regem Amalech vinum conferuando & spolia capiendo, ut habetur, i. Reg. f Sed in etiam py. con. eo quod non habebat responsum à Domino, ut habetur. i. Regum. xxiij. ibid. 18. b g Nec ipse in do. Quod patet ad pythonissam recurrendo, tamen scū dū iūm opinionem de omnibus istis, & alijs malis suis finaliter verē penituit, & sperauit in Domino de consecutione vitæ æternæ: licet non sperauerit de consecutione presentis vitæ, quia sententiam Domini de sua morte, & filiorum suorum audierat, & acceptauerat acquiescens vobiscū divina: scđm vero opinionē, q̄ dicit ipsū esse dñatū, aliter exponitur ista litera, cū dicitur. Mort. ē. et, Saul propter iniqu. suas. p̄ quas fuit derelictus à Dño, & manib. inimicorū suorū traditus. Nec ipse rai. id. q. ex desperatione se occidit, & sic de salute æterna non sperauit. D h Et tran. re. e. ad. Da. Sicut p̄dixerat per Samuelem. i. Reg. i. 6.

M O R A L I T E R.

* *e Mor. est San. ppter iniqu. fuz. & c. verſus finem huius ca. Per mortē igit Sauls, q pp iniquitates ſuas fuiſſe dī, dānario pētōris, que mors ſecūda dicitur, in Apoc. ſignificat. q nullus niſi pp peccatū ſuum damnatur. Huius vero damnationis cauſa tangitur, cū dicit. d *Propter iniquitates ſuas.* Iniquitas dī proprie, q opponitur equitati iuſtitie. Iuſtitia uero pprie dicta nō eſt hois ad ſeipſū, quia requirit aliud extremū, nec ēt ho iſ ad Deū, quia iter creaturæ, & creator nulla eſt pportio, q tñ requiritur i iuſtitia pprie dicta. Iniquitates igitur eſt pprie pētū ad pximū. Per hoc autē quod ſubditur, *e Eo q p. ca. ſi man. d.* ſignificatur peccatū hois in Deū, tñ in moralib. de quib. ſunt mādāta diuina. Per hoc autē quod ſubditur: *f Sed inſp. ē p. cō. ſignat* pētū hois cōtra Deum in fide credētis. Propter iſta tria pētōrum genera moritur homo primo morte culpe, & poſtea morte gehēne, niſi p diuinā grā ante obitū reuificat.*

In c.x.vbi dicitur in postilla.Vtrum autem Saul.

A D D I T I O,

Prima illarum opinionum, quae tenetur, quod Saul iuxta iulianus, est
Heb. qui in multis locis deniat a veritate sacrae scripturae. Secunda vero
opinio quae dicit ipsum Saulem esse damnatum, est doctorum nostrorum
concorditer, quae quidem opinio secundum sanctorum doctorum tenenda
est tanquam consona veritati, prout plenius habetur in additione super
1. Re. vlt. vide ibi. Vide replicam generalem post xxx. ca. secundi totius
huius positam, ubi pro presenti c. eius additione replicator ad corre-
ptionum. 1. Reg. vlt. c. se remittit.

N I C. D E L Y R A
C A P. X L

Congregatus est igitur. *Hic consequenter describitur ipse David electus in unum.*
secundo Iebusarum debellatio. tertio promotorum David expressio. secunda ibi: *Abijt quoque;* tertia ibi: *Hi principes virorum fortissimi.* Circa primum dicitur,
a Congregatus est igitur omnis Israel. ad Da. in He. Hoc non fuit statim post mortem Saulis, sed post mortem Ibsoseth

CAP. XI.

† **O**ngregatus est igitur om-
 nis ^{a ¶ Fideles.} ^{b ¶ Chritum.} **I**srl ad **D**avid in **H**e-
 bron. ^{a ¶ Naturam suam in Christo fideles dili-}
^{gunt, & venerunt unde; Adota. in con-}
^{eius uni. fa. gen. &c.} **O**s tuum su-

mus, & caro tua. Heri quoque, & nudiustertius, cum adhuc regnaret Saul tu eras qui educebas, & introducebas Israel. Tibi enim dixit Dñs Deus tuus: Tu pasces,

b Os tuum su. & caro tua. Heri quo
que & nu. *Hæc exposita sunt.* 2. Re-
gi m. f.

MORALITER.

* a Congrega. effligitur omnis Israel
ad David in Hebron dicens: Os tuum
sumus. Hoc expositum est 1. Regum.
v. vsque ibi: Porro David cepit arcem
Sion. Sequitur:

* *Dixitque*

& abstinent ab omni malo, ne similiter moriantur.
Ea Maiores. Prophetae Apostoli pari deuotione ad Christum concurrunt. vnde: Principes populi conuenerunt in vnum cum Deo Abraham.
b Dixeruntque: Cæcos, & claudos, & leprosos ad contemptum regis statuentes super muros, & dicentes: quia prohibuerunt eum cæci, & claudi. Mylice Dauid Iebuseum de Ierusalem ciuicis, significat Christum demones expellentem a cor. Iob. fidei, & ibidem mansionem suam statuentem. Iebuseus. n. interpretatur conculcator: Ierusalem visio pacis. Vñ & discipulis suis, ait: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes &c. Be ne ergo in Regum scriptum est, quod electis cecis, & claudis, q odiebant animam Dauid cepit arcem Sion, suamque ciuitatem vocauit qa dum Christus malignos spiritus & turbam vitorum de anima expellit, illuminans eis sapia, merito arx Sion. speculacionis, & visio pacis vocat, de qua recte dicitur: Notus in Iudæa Deus, & in Israel magnum nomen eius. Et factus est in pace locus eius.
c Iob. an. re. ex. Per industriam militis ciuitatem munivit. Iosephus tamen dicit Dauid superiorem ciuitatem munisse ei: copulando arcem vnum corp effecisse, & cuncta muro circumdedit. Super opus autem muro constituisse Iob, expulisse Iebuseos & Ierosolymam vocasse. Iero enim Hebraice munitio est. Christus quoque in Iudæa primum euangelium prædicauit, & ecclesiam fidei suæ munitione firmavit. Iob, qui reliqua urbis extruxit, signi fcat apostolos, & apostolicos viros, qui post ascensionem Dñi plurimos de gentib. conuerterunt. vñ: Dei adiutores sumus, Dei agri. d. Iesbaam. Hunc Iosephus Eusebium nominat, & filium dicit Achimee, q aciem hostium frequenter irumpens, non cessabat donec octingentos occiderat. Alii hunc Dauid intelligunt, qa Iesbaam interpretatur sedens in populo. Ahamoni vero sapientissimus. vnde in Regū scribitur: Sedens in cathedra sapientissimus. Sed ibi vermiculo ligni comparatur: quia minuebat illi sapientia propter peccatum, quod in Vriam commiserat. Vnde ibi octingentos vno impetu interfecisse, hic autem trecentos, pro peccato enim minorata est fama.
e Abi. Abi. Huius Hebraei tradunt frater fuit Iosai patris Dauid, cuius filius fuit Eleazar, qui fuit inter tres potētissimos, quos Iosephus dicit esse Eusebium filium Achimee, & Eleazar filium Addi, & Semciam filium Heli.
f Desiderauit igitur Dauid aquam, & dixit Gregorius. Moraliter. Cogitandum summopere est, ut qui se illicita meminit commisisse, a quibusdam etiam licitistudeat abstinere, ut qui commisit prohibitum sibi, abiciat & concessa, & se reprehendat in minimis, q deliquit in maximis.

mis. Lex vetus alienam uxorem concupiscere vetuit, a rege G fortia iuberi militibus, vel desiderari aqua non pnaliter vetat. Dauid
NICOLAVS DE LYRA.
qa Veneruntque. solomiter super totum populum Israel: quia ante fuerat inuictus per Samuel sed se crederet, & per tribum Iuda super illam tritum tantum habetur. y. Reg. b Abi. quoque Da. Hic conf. quæter d. f. Iob. Iebuseum debellatio. & pater f. Iob. ex d. I. Reg. g. n. h. e. excepto.
d Iob. an. re. ex. Per industriam militis ciuitatem munivit. Iosephus tamen dicit Dauid superiorem ciuitatem munisse ei: copulando arcem vnum corp effecisse, & cuncta muro circumdedit. Super opus autem muro constituisse Iob, expulisse Iebuseos & Ierosolymam vocasse. Iero enim Hebraice munitio est. Christus quoque in Iudæa primum euangelium prædicauit, & ecclesiam fidei suæ munitione firmavit. Iob, qui reliqua urbis extruxit, signi fcat apostolos, & apostolicos viros, qui post ascensionem Dñi plurimos de gentib. conuerterunt. vñ: Dei adiutores sumus, Dei agri. d. Iesbaam. Hunc Iosephus Eusebium nominat, & filium dicit Achimee, q aciem hostium frequenter irumpens, non cessabat donec octingentos occiderat. Alii hunc Dauid intelligunt, qa Iesbaam interpretatur sedens in populo. Ahamoni vero sapientissimus. vnde in Regū scribitur: Sedens in cathedra sapientissimus. Sed ibi vermiculo ligni comparatur: quia minuebat illi sapientia propter peccatum, quod in Vriam commiserat. Vnde ibi octingentos vno impetu interfecisse, hic autem trecentos, pro peccato enim minorata est fama.
e Abi. Abi. Huius Hebraei tradunt frater fuit Iosai patris Dauid, cuius filius fuit Eleazar, qui fuit inter tres potētissimos, quos Iosephus dicit esse Eusebium filium Achimee, & Eleazar filium Addi, & Semciam filium Heli.
f Desiderauit igitur Dauid aquam, & dixit Gregorius. Moraliter. Cogitandum summopere est, ut qui se illicita meminit commisisse, a quibusdam etiam licitistudeat abstinere, ut qui commisit prohibitum sibi, abiciat & concessa, & se reprehendat in minimis, q deliquit in maximis.

rat. Dauid concupiscitæ mucro ne transiit, alienam uxorem abstulit, & malum, quod perpetravit per penitentiam læmēta cor rexit. qui cum longe post contra hostium cuneos sederet, aquam bibere ex eorum cisterna desiderauit, quā electi milites, inter hostium cætuas erumpentes, illi attulerunt. Sed flagellis eruditus, se protinus cum periculo militum aquam desideralle reprehendit, & eam Domino libauit: quia in sacrificium aqua effusa conuerfa est. Culpam. n. concupiscitæ maclauit per penitentiam suæ reprehensionis. Qui ergo quodam alienam coniugem concupiscere non timuit, post etiam quia aq concupiuit, expauit. Qui enim se illicita perpetrassē meminerat, contra se rigidus etiam a licitis abstinēbat.
a Veruntamen vsque ad tres primos. Hic apparet, q Abisai princeps erat inter tres sequentes, sed ad tres primos non peruenit, Iesbaam, Eleazarum, & Semciam. Mylice autem significatur, q nemo sanctorum licet virtutibus emineat, ad æqualitatem potentie patris, & filij, et spiritus sancti perueniat. Quoniam quis in vrbibus æquabitur Domino &c.
b Ariel Mo. i. Leones. sicut in Regum dicitur, viros. f. fortissimos in regno Moab tãquam leones.
c Interfecit leonem. Hebræus hunc leonem Iob arbitratur, qui in domo Domini tencens cornua altaris occisus est. Altare enim ciuicis dicitur. Quia sicut aqua cisternæ mundat, ita sanctorum Dei hominum expiat peccata.
d Tempore niuis. quia potest gratia Christi, quæ mundo resplenduit, & frigus charitatis, quæ refrigerant homines, significari. Banaia vero, qui edificator Domus interpretatur Christum signat, de quo dicitur: Aedificans Ierusalem Dñs &c. Hic multa opera perpetravit, qui ait: Pater meus vsque modo

modo operatur: & ego operor. C Hic est de Cabriel de congregatione Domini, quia ad eum omnis sanctorum coetus pñet, qui descendens de celis, & factus homo, leonē, i. diabolum, qui infidelitatis suæ frigore torpentem mundum possidebat, morte sua interficiens, in infernum demersit. Hic Aegyptium, id est Antichristum peccatis nigerrimū, id est quinq; sensib. corporib. abutētem ad scelera, per virgam crucis superans, propria reum nequitia, virtute damnavit perpetua. In diebus niuis, quia per mortem peccatum expiauit. Vnde: Lauabis me, & super niuem dealbabor.
e Vnum Aegypt. quem liber Regum dignum spectaculo dicit. Se mei filium Gera, qui maledixit Dauid, qui fuit de Bahurim, id est de electis. Aegyptius dicitur, quia Aegyptium blasphemantē Deū, quem Moyses interfecit, imitatus est. Ille Deum, iste regem, & prophetā blasphemauit. Dignus spectaculo, quia spectabatur, ut si Ierusalem egrediretur, interficeretur: habens in manu hastam, id est legem Dei, quam si meditatus esset permanendo in Ierusalem, non periret. Sed quia præceptum regis irritum fecit & exiit, Banaia, in virga. i. in recitudine iustitię descendit, & hastam, quā non recte tenebat, extorsit.
f Inter tres. Abisai, & Sobochai, & Jonathan, quibus viribus æquabatur, qui erat super triginta, sicut Hebræus affirmat.

GLOS. ORD. CAP. XII.
Hic quoque. Huc vsque enumerauit fortis Dauid, qui adiuerunt cum vt regnaret super Israel.
b Qui er. for. & eg. Secūdo literam significat eos agiles esse & strenuos i omni genere belladi. Mylice vero milites Christi non se gnes, sed studiosos describit, in prosperis et in aduersis, a dextris & a sinistris.
Veloces
NIC. DE LYRA. CAP. XII.
Hic quoque. Hic consequenter exprimitur adiutores Dauid minus principales. et primo adiutores eius in Saulis persecutione secundo in regni adeptione, ibi, iste quoque est numerus. Circa primam partem nominantur adiutores Dauid stante persecutione Saulis, & tribus de quibus fuerunt, & loca de quibus ad Dauid venerunt. Primo ergo ponuntur isti adiutores in generali, cum dicitur, a Hi quoque uenerunt ad Dauid in Siceleg. quæ erat ciuitas assignata ipsi Dauid ab Achis rege Geth.

CAP. XII.
Iquoque. venerunt ad Dauid in Siceleg, & cū adhuc fugeret Saul filiū Cis, qui erat fortissimus & egregij pugnatōres & tēdentes arcum, & utraq; manu fundis saxa iacientes, & dirigētes sagittas. De fratribus Saul ex Benjamin princeps Abiezer, & Ioas filij Samaa Gabaathites, & Iazihel, & Phallet filij Azmoth, & Baracha, & Iehu Anathothites. Samaia quoque Gabaonites, fortissimus inter triginta, & super triginta Ieremias, & Iehziel, & Iohanā, & Jezabad Gaderothites: & Elufai & Ierimuth, & Baalia, & Samaia & Saphatia Haruphites, Elcana, & Iesia, & Azareel, & Iozer, & Iesbaā de Carthim: Ichola quoque, & Zalbadia filij Iero-

MORALITER.
a Hi quoque uenerunt ad Dauid &c. Sequitur:
c Vtraque manu fundis saxa iacientes dirigentes sagittas. Per fundib. laios, qui cum sonitu magno saxa iaciant contra aduersarios, significantur prædicatores, qui clamando contra uitia deterrēt peccatores. Per sagittarios autem significantur orantes deuote: tales enim orationes sunt sagittæ spirituales impugnationem demonum repellentes.
Tom. ij. Cc * Sed &

a Veloces dicitur pro sensus acumine, vel corporis agilitate. My
E tice vero, qui Christi militiam profitentur, non debent esse
paruuli sensu, sed prouidere bona, non tantum coram Deo,
sed etiam coram omnibus hominibus.
b Nouissimus &c. Hic significatur doctores Iudæorum, & gentium, de
quibus Paulus ex tribu Benjamin
ait: Petrus, Iacobus, & Iohannes,
qui videbatur columen esse, de
extris mihi dederunt, & Barna-
bæ societas &c. Hi ad Christum
venientes per explorati sunt.
Vñ: Vos autem, quem me esse dici-
tis: Redit Petrus pro omnibus. Tu
es Christus filius Dei uiui. Cui Dñs:
Tu es Petrus, & super hanc petra
edificabo ecclesiam meam. Et
alibi: Accipite spiritum sanctum,
quorum remisistis peccata eis.
c Transierunt Iordanem, in quo
Christus baptizatus est, baptis-
mus significatur: hunc transeunt
doctores mente primo, quando
inueniuntur. quia Domino in
carne apparere, & annum acce-
ptabilem consecrare, postquam baptis-
mus suo baptismo consecra-
uit ipsum predicando, & bapti-
zando totum orbe diffuderunt.
d Et oēs fug. Quia Iudæos, quos
orientalis plaga propter ortum
scientiæ legis significatur, vel Ge-
tites in quibus naturalis pruden-
tia occidit, dum cultum Dei at-
tribuitur idolis euangelii predi-
catione fugauerunt. Vnde: Ini-
micos meos dedisti mihi dor-
sum, & o. m. disperdisti.
e Porro de Manasse. Hi scilicet se-
pē principes, q. de Manasse ve-
nerunt, significatur primos eccle-
siæ doctores de Iudæa venien-
tes, q. septiformi spiritu illustrati
adiuuant nostrum Dauid contra
latrunculos, i. hæreticos, uel
spūs malignos, q. de celsat d. ec-
clesiā rapere, & captiuare, quos
pñt. vnde: Deo autē grās, q. semper
triumphat nos in Christo Iesu.
f Exercitus.

NIC. DE LYRA.

a Sed & de Gad. Hoc est de tri-
bu Gad, sicut patet, quia isti nomina
subditur: Hi de filiis Gad &c. trā-
sigerunt ad Dauid cum lateret in de-
serto longo, n. tempore fuit in deserto
Maon, & in deserto Ziph, & in alijs
locis ad fugiendum apertis.
b Faci, eo. q. i. inuadentibus resi-
stendo.
c Et ue, qua. Ca. fugientes perseque-
do. Est tamen hic hyperbolica locutio,
ad designandum magnam eorum au-
daciā, & agilitatem.
d Hi de filiis Gad. pr. e. scilicet fue-
runt postquam Dauid habuit regnū,
quia quando fuit in fuga Saulis, non
habebat tantum posuium, quod face-
ret exercitum. unde subditur.
e Nouissim. id est minor inter istos principes scilicet centum mi-
præe. & ma. mi. Non enim legitur Dauid habuisse viros ante mortem
Saul, nisi tantum sexcentos.
f Isti su. qui tran. Iord. ad inuadendum hostes.
g Quando inueniunt. Hoc ponitur ad ostendendum maiorem eorum
fortitudinem, & audaciā, quia tunc cum maiori difficultate poterat
Iordanis transiri.
h Et om. su. qui mo. in ua. Illi enim erant Gentiles, qui partem terra fi-
liorum Israel occupauerunt.
i Venerunt autem & de Ben. & de. Illi enim Benjamin timentes, ne
Dauid aduenire eorum haberet suspectum, sicut accidit de Isachar, ut pa-
ter in littera sequenti. rogauerunt illos de tribu Iuda, ut associarent eos,
ut sic Dauid, qui erat de tribu Iuda, eos reciperet securus: vnde & il-
li de tribu Iuda responderunt pro eis ipsi Dauid de eorum aduentu dubi-
tanti

a Tantum. unde subditur:
k Spiritus uero. Id est audacia, & constantia loquendi, quia non acci-
pitur pro spiritu prophetie.
b Induit Abisai. In Hebræo habetur, Amasai, & dicunt Hebræi, quod
iste fuit Amasai: uterque tamen fuit nepos Dauid de duobus tamen foro-
ribus eius, ut dictum fuit. ij. Regum.
c xviij.
m Te enim ad. Deus tuus. quasi di-
cat merito iustum est, quod homines
te inueniunt.
n Suscepit ergo eos Dauid. Confi-
dens de verbo nepotis sui.
o Porro de Manasse transfugerunt
ad Dauid quando ueniebant cum
Philistiim. Non est intelligendum,
quod illi uenirent ad pugnam contra
Saul, & alios filios Israel, sed illo
tempore uenerunt ad Dauid scilicet
aliquantulum post, quando de illa uia
Dauid reuersus fuit in Siceleg, ut ha-
betur in littera.
p Hi præbue. au. Dau. ad. qui succē-
derant Siceleg, & populum capti-
uum duxerant.
q Sed & per sin. dies ueniebant
ad Dauid. maxime post mortem Sau-
lis.
r Vsq; dum. sic. gran. nu. Hoc dicitur
ad denotandum uenientium mul-
titudinem, quia de Deo dicitur. Nun-
quid est numerus militum eius.
s Ille quo est

MORALITER.

a Sed & de Gad. ten. cl. Per istos
significatur isti, qui sunt in exerci-
tu Christi armati clypeo patientiæ,
ad sustinendum tribulationes, &
hasta constanti ad arguendum ty-
rannos potentes. ideo subditur,
b Fac. eo. q. fa. Prouer. Iustus quasi
leo confidens absque terrore erit.
c Et ue. qua. id est promptissimi ad
exequendum mandata Christi.
f Isti sunt qui transierunt Iordanem
mente primo, quando inuadere con-
suevit. Per Iordanem, qui interpre-
tatur riuus iudicii, significatur cur-
sus huius mundi, qui currit ad mor-
tem, quæ est particula iudicii
hominis, de quo dicitur. Memor
esto iudicii mei, sic enim erit & tu
um, mihi heri, & tibi hodie. Per in-
undantiam autem Iordanis, signifi-
catur incrementum tribulationis.
Per istos igitur, qui transierunt Ior-
danem tempore inundationis, signifi-
cati fuerunt martyres in maxi-
mis tribulationibus patientes, &
quod maius est aliqui eorum gau-
dentes, ibant apostoli gaudentes
à conspectu concilii, quoniam di-
gni habitus sunt pro nomine Iesu
contumeliam pati.
i Venerunt autem de. Iuda confi-
tens interpretatur, & Benjamin fi-
lius dextre. Per hoc ergo quod ue-
nientes ad Dauid de Iuda, & de

Benjamin simul combinantur, significatur, quod illi, qui peccata
sua pure fideliterque confitentur, ad dexteram Christi in finali iu-
dicio statuentur. Statuet oues a dextris, quibus dicitur: Venite be-
nedicti patris mei percipite pa. uobis re. &c.
o Porro de Manasse. Manasses obliuio interpretatur, ideo per istos
de Manasse significatur pauperes religiosi, qui propter Chris-
tum temporalia dimittentes ea dare debent obliuioni, & anhelare
ad premia paradisi, ut cum Apostolo dicant illud. Que retro
sunt obliuiscens ad anteriora extendens me ipsum. Et de istis sub-
ditur:
p Hi præbuerunt &c. con. latrunculos. Per quos significantur here-
tici, qui occulte simplices Christianos decipiunt ad errorem tuum
protrahentes, & contra istos latrunculos præbent auxilium Dauid
pauperes religiosi pro salute fidelium laborantes. Dei adiutores
sumus.

* De filiis

a Exere. p. Qui. Egreffus est de Ae-
gypto. i. sexcenta millia: sic expo-
nunt Hebræi. Sed mystice in exer-
citu nostro Dauid quotidie nume-
rus fidelium crescit, donec com-
pleantur, qui ad vitam prædestina-
ti sunt æternam.
b Ut transire. Quia sancti doctores
maxime desiderant, ut veteris legis
cultus in spūali intelligatur eua-
gelij transferant, & fiat oia noua.
c Ioi. a. quo. prin. de filio. Aa. Hunc tra-
dunt Hebræi fuisse Phinees filium
Eleazari, ad cuius comparationē
Sadoc puer vocatus tanquam æta-
re, & merito minor.
d Desi. quo. Ista. Doctores legis in
tribus Isachar fuisse tradit, qui sin-
gula tpa ceremoniarū obiter ad
docebat, & qd facere deberet Is-
rael, præscribebāt. Hi doctores ec-
clesiæ significant, quorum præce-
ptis subditi obtemperant.
e V. bella. Apostoli. Apostolici vi-
ri ad nostrum Dauid cōueniunt, &
ei spūaliter copulātur, & alij tā
ex Iudæis, q. ex gentib. vno corde,
& pari voto certantes, ut fiat rex Da-
uid, & ipsi sint regnum Christi.
f Tri. die. Omni tempore. f. fidem
trinitatis tenentes, & qui primi do-
ctores. i. apostoli ex diuina scriptu-
ra alimenta præparauerant, acci-
pientes, & omnium bonorum lar-
gitori gratias agentes.

NIC. DE LYRA.

a Ille quo. est nu. prin. Hic conse-
quenter ponuntur adiutores Dauid in re-
gni ademptione. & patet littera paucis ex-
cepis.
b Filius i. por. Non est mirandum, si de
aliquibus tribubus alijs in sequentibus
ponitur maior numerus uenientium ad
Dauid in Hebron, ut habetur in littera,
ga. ante q. Dauid ueniret in Hebron, ma-
ior pars trib. Iudæ adhaerent ipsi Dauid.
d Ioi. a. quo. er. Dicit hic g. ossa Hebræi
ca, p. ille fuit pater Banaia, qui supra no-
minatus est inter fortes Dauid.
e Sadoc e. pu. egr. in. Ista additur ad
reddendum rationem, quare nominatur
inter principes, licet esset iuuenis.
g De fili. quo. Ila. vie. Erant. n. isti stu-
diosi in lege, & sciebant optime conse-
lere, quid, & quando esset aliquid agen-
dum: propter hoc sequitur:
l Om. au. re. tri. eor. cō. se. quia ceteræ
tribus eorum consilij acquiescebant.
r Om. isti &c. re. fa. v. l. quia ante sue-
rat inuadens rex super tribum Iuda tan-
tum.
s Sed & om. re. ex. hoc est, & illi qui
non uenerunt in Hebron, sed in ciuitati-
bus alijs remanserant, desiderabant pro
motionem Dauid ad regnum.
t Præpar. enim eis fia. lu. hoc enim sub-
ditur ad ostendendum qualiter tāta mul-
titudine ueniens ad Dauid in Hebron ha-
buit victualia tribus diebus.

MORALITER.

* c De filiis Leui. Tribus Leuitica
ad mi

GLOS. ORD. CAP. XIII.

a Nijit au. con. Da. est tri. & cen. Apostolis, euāgelistis,
qui fidē incarnationis a Iudæis ad salutē gētiū
translauerunt. Hoc est. n. de colle Cariathiarim, q.
est in Iuda: & interpretat ciuitas sylvarū ad se ar-
cā Dñi trāsferre, de eminētia. Icri-
pturarum apud Iudæos posita: ubi
vmbra nemorosa figurarū abun-
dat, ad intellectum Gentilis po-
puli, ubi fundat ecclesia, fidem Do-
mini perducere.

* Non enim re.

quasi exercitus Dei. Iste quoque est nume-
rus principū & exercitus, qui uenerunt ad
Dauid cū esset in Hebron, ut transferrent
regnū Saul ad eū iuxta uerbū Dñi. Filii Iu-
da portantes clypeū, & hastā, sex millia o-
ctingenti expediti ad prælium. De filiis Si-
meon uirorū fortissimorū ad pugnam
septem millia cētū. De filiis Leui quatuor
millia sexcenti. Ioiada quoq; princeps de
stirpe Aaron, & cum eo tria millia septin-
genti. Sadoc etiā puer & egregiæ indolis: &
domus patris eius principes vigintiduo.
De filiis autem Benjamin fratribus Saul tria
millia. Magna enim pars eorū adhuc se-
quebatur domū Saul. Porro de filiis Ephra-
im viginti millia octingenti fortissimi ro-
bore uiri nominati in cognationib⁹ suis.
Et ex dimidia parte tribus Manasse, decē
& octo millia singuli per nomina sua ue-
nerunt, & cōstituerunt regē Dauid. De filiis
quoq; Issachar, uiri eruditi, qui nouerant
singula tēpora ad præcipiendum, quid face-
re deberet Israel, principes ducenti. & Om-
nis autem reliqua tribus eorū cōsilium seque-
batur. Porro de Zabulō, qui egrediebatur
ad prælium, & stabant in acie instructi * ar-
mis bellicis, quinquaginta millia uenerunt
in auxilium non in corde duplici. Et de
Nephthali principes mille, & cum eis in-
structi clypeo, & hasta triginta, & septem
millia. De Dan et preparati ad prælium ui-
gintiocto millia sexcētū. Et de Aser egredie-
tes ad pugna & in acie puocates quadra-
ginta millia. Trās Iordanē autē de filiis Ru-
ben, & de Gad, & dimidia parte tribus Ma-
nasse, instructi armis bellicis cētum uigin-
ti millia. Omnes isti uiri bellatores & ex-
pediti ad pugnam corde perfecto uene-
runt in Hebron, ut cōstituerēt regē Dauid
super uniuersum Israel. Sed & oēs reliquis
ex Israel uno corde erant, ut rex fieret Da-
uid. Fueruntq; ibi apud Dauid tribus die-
bus comedentes, & bibētes. Præparauerāt
enim eis fratres sui. Sed & qui iuxta eos
erāt, vsq; ad Issachar, & Zabulon & Neph-
thali afferebant panes in asinis, & came-
lis, & mulis, & bobus ad uescendū: farinā,
palathas, uuam passam, uinum, oleum,
boues, arietes, ad omnem copiam. Gau-
diu m quippe erat in Israel.

ad ministerium tabernaculi fuit de-
putata, propter quod per illos de tri-
bu Leui significantur priuilegiati, & cleri-
ci deuoti, qui sunt ad ministerium ec-
clesiæ deputati.
f Porro de filiis Ephraim. intelligi pos-
sunt diuites, & c. Ephraim interpreta-
tur fertilis, propter quod per filios E-
phraim intelligi possunt diuites, &
potentes huius seculi, qui tamen ad
opera misericordiae liberales sunt, at-
que prompti propter quod sicut fer-
tilis sunt in bonis fortunæ, sic fertili-
ter recipiunt bona gratiæ & gloriæ: Mar. 5. 4
Beati misericordes, quoniam ipsi mi-
sericordiam consequentur.
g De filiis quoq; Issachar. Issachar in-
terpretatur merces. ideo per istos si-
gnificantur doctores ecclesiæ docen-
tes fideliter in spe mercedis eternæ.
Vñ: quique mercedem accipiet se-
cundum laborem suum. vnde sub-
ditur:
h Vñ erit. in diuinis.
i Qui nouerant fin. tem. noui. f. & uere
ris testa.
Ad præc. quid fa. de. Is. i. populus
Christianus, qui secundum uerba do-
ctorum ecclesiæ debet regere mores
suos, & actus.
m Porro de Za. qui interpretatur pul-
chritudinis habitaculū, ppter quod
per istos significantur illi qui sunt
liciti seruare. munditiā cordis, & cor-
poris: ut Deo parent habitaculum suū
mentis, quia scribitur: In mōi uolū ani-
mā nō introibit sapiētia. f. creata, nec
habitabit i corpore subdito peccatis.
n Et de ne. q. interpretatur dilatio
mea: ideo per istos signant homines
charitativi, quorum corda sunt ad
Deum, & proximum dilata. Os no-
strum patet ad uos o Corinth. cor no-
strum dilatum est. Et sequitur: Dila-
tami & uos.
o De Dan et. pra. ad pra. Dan inter-
pretatur iudicium: ideo per istos si-
gnificantur boni iudices in iudican-
do ueritatem, & exequendo constan-
tes, ideo dicuntur parati ad prælium
contra ueritatis, & iustitiæ turbatores.
p De Aser. egr. ad pu. Aser interpre-
tatur beatitudo, propter quod per
illos significantur illi, qui saluam bea-
titudinem huius seculi respuunt, &
ueram beatitudinem totis uiribus
concupiscunt, propter quod ad pu-
gnandum contra uitia uiriliter se op-
ponunt.
q Trans Iordanem au. des. Ru. Ruben
uisionis filius interpretatur, & Gad
felicitas, propter quod isti duo simul
iunguntur. Nam per Rubenitas signi-
ficantur excellentes in contemplatio-
ne diuinorum. & isti iam in præsentia
seruiunt felicitati degustando suauiter
bonorum dulcedinem. supernorum,
dicente Psal. Gustate & uidete
quoniam suauis est Dominus &c. Om-
nes autem isti prædicti sunt de ex-
ercitu, & societate, ueri Dauid Iesu
Christi.

NICOL. DE LYRA. CA. XIII.

a Nijit au. con. Post q. descripta est ipsius Dauid inuēctio, hic
cōsequenter describitur sui regiminis dispositio, q. qd est op-
tima, quando scipit a diuinis: quādo rex, q. in t. palib. d. dñi
ricarius bene se hēt erga Deū, Deus in agēdis dirigit eū,
ergo pño describitur deuotio Dauid erga
Deum in ar-

CAP. XIII.

Nijit autem consilium Da-
uid cum tribunis, &

MORALITER.

* a Inuit au. con. Expositio mystica hu-
ius ca. posita est. ij. Re. vi.
Tom. ij. Cc 2

Nablis vi. Nabliu Hebraice, psalterium Græce, laudatoriu
E Latine. Habet psalterium ventris obelum in superioribus, vt
chordarum fila religata disciplinabiliter percussa, suauissimā
reddant cantilenam. Huic cithara videtur contraria, quæ in
imo continet, qd psalterium in capite. Psalterium cum decem

regnum percipere: totum Israel sine contradictione possi
dere. Cum tñ arcam Dei Ierusalē reuocat oblitus se prelatu
omnib. ppsis admittit ante arcā saltare. Et qd corā arcā saltare
(vt credit) mos vulgi fuerat, in diuino obsequio se p saltu ro
tat. Ecce qd Dñs cūctis prulit, se sub Dño exequi minimis, & a
bicla exhibēdo cōtēnit. Nō pās re
gni ad memoriā reduci: Non subie
ctis vilescere metuit: Non se honore
platum ante eius arcā, qd honorē dede
rat recognoscit. Corā Dño egit debi
lia, vel extrema, vt illa humilitate se
solidaret, q coram oib. gesserat fortia.
Quid alii tentati ignoro. Ego Dauid
saltatē plus stupeo, q pugnātē. Pugnā
do hostē subdidit, saltatō seipsū. Quē
cū filia Saul adhuc tumore regis gnis
infana cū humiliatū despiceret, dicēs:
Quā glosus fuit hodie ex Iudā discoo
peries se an ancillas seruorū suorū, &
nudatus quasi

NICOL. DE LYRA.

In orga. Dux sunt species citharar. Ly
ra. n. agitur cum plestro, nablum vero cum
digitis. unum tamen pro alio frequenter po
nitur, & e conuerso. & legatur litera sicut
iacet vsq; ibi:

Pro o. ca. Aliqui l. b. habent epiniciō
tamen idem significant, secundum quod di
cit expositores nostri, & est significatio ista,
victori Deo triumphus, sive palma, & si d m
expositores nostros hoc erat principium cā
tici, quod cantabant, & frequenter reser
uatur in processu cantici, sicut in cantilenis.

Quod autem dicitur hic: Pro octauo cane.
epini. Per hoc intelligitur octaua resurre
ctionis Christi, quia tunc obtinuit palmam,
& triū phum, quia quidem resurrexio, sive
gloria resurrectionis figuratur per cātm
illum. In Hebræo vero habetur sic: Super o
ctauam ad fortificandum, vel vincendum. Qd
sic exponunt Hebræi, super octauam. i. super
instrumentum octo chordarum, in quo cane
bant laudes, & est modus loquendi Hebræi
cus, super octauam. q. d. instrumentum musico
octo chordarum. Ad fortificandum, vel vin
cendum, sicut enim in solemnitatibus ma
gnis vnus chorus in ecclesia nititur in cantu
alium superare, sic etiam isti Leuitæ facie
bant.

Proph. prae. Quia ostendebat eis, quā
dista prophetica debebant canere.
Et Ba. & elia. Quia dum portaretur ar
ca, caneant solite, ne aliqui indebito mo
do appropinquarent ad eam, sicut quando e
rat in tabernaculo custodiebant portas, ne
aliqui indebite se ingererent.

Cumque ad Deum. Dicunt hic He
bræi, quod istud adiutorium intelligitur per
hoc, quod arca portabat seipsam: hoc est di
ctum, quod diuina virtute sic portabatur,
quod Leuitæ portatores eius nullum pondus
sentiebant: et pro isto miraculo fuit factam
molatio.

Porto David er. indu. stola byss. Quia
depositis regalibus insignis accepit vestem
similem Leuitis se humiliando, & coram
Deo exultando: propter quod Michol filia
Saul despexit eum de quo cōtemptu, plenius
fuit dictum ij. Regum. vi. in fine.

MORALITER.

quæ signantur orationes deuotæ, quæ
sunt in ecclesia, in quibus etiam cantus
addeus est aliquando, & melodia, pro
quanto facit ad excitationem deuotio
nis variæ. Namque melodia variæ exci
tant passiones. nam aliquæ excitant ad
audaciam, quibus vtuntur homines in
bellis, & aliquæ ad compassionem, qui
bus viebantur antiquitus in sepulchris,
& aliquæ ad dissolutionem, quibus iuue
nes vtuntur in choreis, & aliquæ ad de
uotionem, quibus & non aliis vtendum
est in ecclesiis.

* Michol fi.

nudatus quasi vnus de scurris, auduit: Laudam an Dominū,
qui elegit me potius quam patrem tuum. & paulo post: Lu
dam, & vilior fiam plus q factus sum & c. q. d. Vilescere corā
hominibus appeto, quia seruare mihi coram Domino per
humilitatem regnum quero. Sunt, qui de se humiliā sentiūt,
& in honoribus positi nihil se esse ni
si puluerem pendunt, sed homini
bus viles apparere refugiunt, & quod
interius cogitant rigida, exterius ve
nustate palliant. Sunt, qui viles homi
nibus videri appetunt, & omnino qd
sunt deiectos se exhibendo contem
nunt, sed intus ex merito ostense vi
litis intumescunt, & tanto corde
elati sunt qto in specie elatione præmunt: vtraq; elationis bel
la magna Dauid circumspicione deprehendit, mira virtute
superauit. Qui enim de se intus humiliā sentiens, honorē ex
terius non querit, dicit: Ludam & v. Et quia per hoc, q vile
se exterius prebuit, interius vero non intumescit, adiungit:
Erog; humilis in oculis meis. q. d. qualem me exterius despi
ciens exhibeo, talem interius attendo.

a. Mic. fi. Sa. Cunctis exultantibus, & ad arcē introitum hym
nis refo

nis resonantibus. sola Michol filia Saul abest: imo in speculis Da
uid hūc humiliatū despicit: qd credentib. in fine Iudæis qdā
Xpm pessione, Antichristū sequunt operibus congruit, q
Michol, quæ ad figuradam carnalium instabilitatē aqua oīs in
terpretatur, non vxor Dauid sed Saul filia dñ. Quia. Christu
specie tenus seruauit, non cū illo coro
nantur: sed cū psecutorib. quos imita
ti sunt, dānant. Quāuis aut prauū hu
militatē cōtēnnant ecclīæ: nihilomi
nus arca Dei in locū suū peruenit.

MORALITER.

a. Mich. fi. Sa. & c. et dese. eo q erat in
humili vestitu corā ppo suo, vt hf ple
nius. 2. Reg. Per Michol igitur signatur Iudæa, q verū Dauid Iesū
Xpm despexit, eo q corā Iudæis apparuit in humilitate, & paupa
te magna, cū tñ eū ex hoc debuisset honorasse, sicut pmonita fue
rat verbo Zachar. pphete. Exulta satis filia Sion, iubilā filia Ierlm.
Ecce rex tuus venit tibi iustus, & saluator, ipse paup & alcedēs sup
as. &c. Et sicut Michol ex illo cōtēptu facta fuit de cetero sterilis,
Igf Michol filie Saul nō est na? filius vsq; ad diē mortis sue, sic &
Iudæa pp cōtēptu Xpi sterilis facta est in bonis græ, & fortunē.

GLOS. ORD. CAP. XVI.

Tm. i. g. ar. Dei & com. Ponitur arca in medio taber
naculi, qd tēderat ei Dauid. Iudes quæ in eccle
sia prædicatur, proficit, & inseritur cordibus fide
liū, quos Deus ad vitam præordinauit æternam.

b. Bened. po. Christus, & deuotionem
ecclesiæ commendat patri, qui etiā
ad dexterā patris interpellat pro no
bis, & tanq verus Dauid benedicit,
& salutaris mysten pascit alimentis.

c. Et di. vi. Hæc munera fideles acci
piūt, qñ vnus panis, & vnum corpus
multi in Christo carnis suæ lasciuia
castigantes, & seruituti subijcientes
sancti spiritus igne decoquunt, & fru
ctus bonorū operum oleo misericor
diæ pinguius cōpassione proxi
mi seruire faciūt. Ad cōtra filia Saul
frustra cubiculū regis ingressa, nō fru
ctificat: qd q verbū Dei auretenus p
cipiūt, sine boni operis ple moriūt.

d. Fri. ol. Carnē a peccati sale. i. mudif
simam ob humanæ salutis cau: am
crucis farragine tostam, oleo charita
tis plenam. Sic. n. Deus dilexit mun
dum, vt filium vnigenitum daret,
qui ex charitate passus est.

e. In il. die. Quia Christus ordinē do
ctore in culmine ecclesiæ dignita
tis cōstituit. Alph. n. congregans in
terpretat. Alph. ergo, & frēs eius sūt
apli, & aplici viri ad pgregandos fide
les constituti, de quib. dñ: Constitues
eos prin. super omnem terram. Mo
dum autem laudationis, quem ipse
Dauid composuit, scriptor historię
inseruit, dicēs: Cōstitemini Dño & c.

f. Cōstitemini & c. Alleluia huic pla
mo pretilatum est, & scdm Hiero.
neutri generis est Allelu, laudate. in.
inuicibilē Deum significat, quod est
vnū de decem Dei noibus, sicut in
epistola ad Marcellam tradit Hiero.

Et dicat
NIC. DE LY. CAP. XVI.
Tulerunt igit. Hic cōsequēter
describitur deuotio Dauid in
arca iā portatē veneratione.

Primo t. hostijs oblatis Do
mino, & beneficijs collatis populo. scdō in
deuoto obsequio, ibi: Constituique coram
arca. Sententia prima partis patet ex distis. ij. Reg. vi. hoc excepto.
d. Tor. p. ij. Re. dicitur Collyridam panis, & dicunt expositores commu
niter, quod est idem genus panis, & dicitur torta a torqueo torques, quia
pasta, unde formatur per manus pistoris prius concutitur, & torquetur.

Constiti. Hic cōsequēter ostēditur deuotio Dauid in obsequio deuoto
corā arca, qd instituit. Et primo ponitur cātorū notatio. scdō cātus deter
minatio, ibi: Cōstitemini Domino. tertio vtusq; stabilitio, ibi: Derelict
itaque ibi & c. Circa primum dicitur: Constit. co. ar. do. de. le. qui in di
uersis obse

ueris obsequijs, & maxime in laudibus diuinis. ideo subditur: Et recora
darentur ope. eius. Sequitur.

h. Alph. princ. quia Dauid constituit eum proceptorem.

i. Et se. eius Zachar. sicut enim instituit succentorem.

k. Canere tu. id est quādo offerretur iuge sacrificium mane, & vespere.

CAP. XVI.

Tulerunt igitur arcam
Dei, & constituerunt
eam in medio taber
naculi, quod tēderat
ei Dauid & obtulerūt

holocausta & pacifica coram Deo.
Cumq; cōpleisset Dauid offerēs holo
causta, & pacifica, benedixit populo
in noie Dñi, & diuisit vniuersis p sin

a. Vnam, quia vnus Dominus, vna fides, & vnus baptisma,
vnus Deus & pater omnium &c. **b. Qui de cælo descen
dit & dat vitam mundo.**

a. Virtus signat, igne passionis mundo.

a. Cor mundum cū pura conuersione exhibentes. **b. Me
diantes in rege Dei secundum regulam fidei dicat nocte.**

Dñi de Leuitis, q minitrat, & recōr

a. Traditione, iubilatione & opere.

d. Tor. pa. i. partem in meritis Christi,
qui est panis vite, & tortus fuit in sua be
nedicta passione.

e. Et partem asse car. i. participationem
in martyrum meritis, quorum caro fuit
assata in igne tribulationis.

f. Et fri. o. i. participationē in meritis virg.
& cōfessorū. Fuerūt. n. similia, q est farina
tritici purgatissima, & p mētis, & corpus,
& puritate: & oleo frux p miē pietatē.

g. Cōsti. co. ar. Vult. n. noster Dauid Iesū
Christus, q corpus suū in eucharistia
a ministris ecclesiæ debite veneretur.

h. In il. die. i. tēpore ecclesiæ primitiue.

m. Fecit Dai. i. Christus,

n. Principem ad cō. do. Asa. et fra. Per A
saph, qui congregans interpretatur sum
mus pōtēfex signat, sub cuius cura Christianus populus cōgregat

per fratres eius cardinales patriarche, archiepiscopi, epi intelligun
tur, qd fratres summi pōtēfices noiant. Ipsi vero cōstituti sūt a Xpo
ad cōfiteūdō Dño cōfessione laudis sub principatu summi pōtēfices.

o. Cōstitemini Domino. Hic cōsequenter ponitur dicta laudis,
confessio, cum dicitur. Cōstitemini do. scilicet confessione laudis, &
gratiarum actionis pro beneficijs iam acquisitis.

p. Et inuocate nomen eius & c. pro bonis spiritalib. multiplicandis.

Tomij.

Cc 4

*** Notas facite**

mus pōtēfex signat, sub cuius cura Christianus populus cōgregat

per fratres eius cardinales patriarche, archiepiscopi, epi intelligun
tur, qd fratres summi pōtēfices noiant. Ipsi vero cōstituti sūt a Xpo
ad cōfiteūdō Dño cōfessione laudis sub principatu summi pōtēfices.

o. Cōstitemini Domino. Hic cōsequenter ponitur dicta laudis,
confessio, cum dicitur. Cōstitemini do. scilicet confessione laudis, &
gratiarum actionis pro beneficijs iam acquisitis.

p. Et inuocate nomen eius & c. pro bonis spiritalib. multiplicandis.

Tomij.

Cc 4

*** Notas facite**

Gr. c. d.
† sup. Hæc
minitrat. i. a
nablis. ut in
de Plal. 4
& c.
† vel magi

Her erat cā
i. Re. i. s. b.
Luc. i. f.
tus, ut in
strueret a
lios in can
tu

Sonitus tu
ba dīspē
nat

† vel cātus
cum canto
ribus
i. 17. Mor.
ca. 27. 10. i.

i. Re. i. s. b.
ibid. i. 7. f.
ibid. i. 8. f.
2. Reg. i. a

† vel cātus
cum canto
ribus
i. 17. Mor.
ca. 27. 10. i.

i. Re. i. s. b.
ibid. i. 7. f.
ibid. i. 8. f.
2. Reg. i. a

† vel cātus
cum canto
ribus
i. 17. Mor.
ca. 27. 10. i.

i. Re. i. s. b.
ibid. i. 7. f.
ibid. i. 8. f.
2. Reg. i. a

E a Notae fa. qualiter modo mirabili, & inaudito saluauit populum Israel de Aegypto.
b Cantate ei ore.
c Et pla corde.
d Et nar. Quae fecit in rubri maris diuisione, & Iordanis siccatione, & in alijs factis mirabilibus.
e Laudate no. pro tot beneficijs ab eo collatis.

f Letetur cor. Letitia n. dicitur quasi latitia, eo quod dilatatur cor in bono inuento, quod maxime est in Deo, cum sit bonum infinitum.

i Querite fa. ei. Quia quanto plus a deuotis inuenitur, tanto ardentius plus queritur.
k Record. mi. eius. Repetio est sententia praedictae de mirabilibus filijs Israel factis, si cui frequenter sit in canticis, dicuntur tamen mirabilia in quantum recedunt a facultate intellectus humani.

l Signorum. in quantum sunt figurae alicuius futuri.
m Et iu. e. in quantum sunt punitura alicuius malefij, sicut submersio Aegyptiorum in mari rubro, & similia.
n Semen il. eius. supple landa Deum.

o Filij la. ele. eius. Idem enim homo fuit Isaac, & Israel, & dicitur hic electus Dei, quia tota generatio sua fuit electa in duodecim patriarchis, ut dicitur super cap. ii. non sic autem fuit de Isaac, & Abraham, & patriarchis praecedentibus.

p Ipse do. d. n. per veram fidem, & cultum.
q In vni. tu. e. q. d. licet speciali modo dicatur Deus populi Israel, tamen eius potestas se extendit ad omnes.

r Record. in se. po. e. Quod sit pactum illud postea subditur.

s Ser. & c. in mi. Hic accipitur numerus determinatus pro indeterminato, quia istud praecipuum factum est omnibus imitatoribus Abraham per veram fidem, ideo subditur: Qui per pe. cum Abra. & iu. il. cum. De isto iuramento habetur Gen. Per memetipsum iurauit dicit Dominus: Quod factum fuit non solum propter Abraham, sed propter Isaac.

tunde de pacto cadente sub illo iuramento subditur ibidem: Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, quod impletum fuit in posteris Abraham descendentes ab eo per Isaac: Et benedictur in semine tuo oes gentes terrae, quod impletum est in Christo ab Abraham per Isaac secundum carnem descendente. & sic patet q. pactum praedictum, & praecipuum ad omnes fideles se extendit.

x Et con. il. ia. in prae. Quia sicut fideles ab Abraham deriuata est ad Isaac, ita ab Isaac ad Iacob, & consequenter ad duodecim patriarchas, & vltimus ad oes fideles.

z Tibi da. t. c. In hac promissione principaliter intelligitur promissio gloriae, quae est terra viuendum, quia cum premium ipsius Dei excedat meritum humanum, oportet quod sub promissione boni terreni principaliter intelligatur aliquid bonum spirituale, scilicet, quia actus meritorij praecedunt bonis terrenis, sicut diffusio diuini fuit Ge. xv.

a Cum ei. pau. Sicut patet de Abraham Gen. xii. ubi vocatus a Domino, & segregatus ab infidelibus, habuit in comitina sua Sarai uxorem suam, & Loth nepotem suum tantum, excepta familia. Iacob etiam patriarcha descendit in Aegyptum cum lxx. personis, ut habetur Gen. xlii. vel. lxxv. ut habetur Exo. i. Ex quo patet, quod tempore intermedio, quod fuit satis magnus, fideles fuerunt in paucis numero.

c Et tran. de. g. in g. Quia Abraham descendit in Aegyptum, & inde rediit in terram Chanaan, & inde in terram Palaestina. Similiter Isaac peregrinatus fuit in Gerar, similiter Iacob in Syria apud Laban, & iterum de terra Chanaan descendit in Aegyptum, ut patet ex decursu libri Gen. & sic tanquam peregrini transierunt de gente ad gentem: de regno ad regnum.

d Non di. quenquam ca. eos. Reprimendo eorum aduersarios, sicut patet de Isaac ad quem venit rex Gerar ad querendum solum, & amicitiam cum eo, ductus timore diuino: quoniam seruus eius aliquas molestias pastoribus Isaac intulisset, similiter Laban insequens Iacob fuit a Deo repressus, ne aliquid durum contra eum ageret, similiter vicini habitatorum Sichem a Deo fuerunt terribi ne persequerentur Iacob, & filios eius propter interfecionem Sichemitarum.

e Sed in cre. pro. cis. Quia Pharaonem regem Aegypti flagellauit propter uxorem Abraham, & similiter regem Gerar, similiter rex Aegypti post

pti post mortem Iacob fuit multipliciter flagellatus cum toto regno suo G pro filijs Israel, quos iniuste affligebat, ut habetur in Exod. f No. tar. ch. m. Vocantur autem hic patriarchae Christi. i. vni. scilicet vni.ione gratia. Vel quia de ipsis exierunt reges, & sacerdotes qui per vni.ionem instituebantur in lege.

g Et in pro. Habuerunt n. patriarchae spiritum propheticum, ut patet de Abraham Gen. xxi. et de Isaac Gen. xxv. et de Iacob Gen. xlix. h Canta. do. hic consequenter dicitur in canticis inuitat ad Dei laudem oes habitantes in terra. Et primo ponitur ista inuitatio, secundo subditur q. d. addito, ibi: Et dicite. Circa primi dicitur: Can. do. o. ter. i. oes habitantes in terra, & accipitur hic continens pro contento.

i Annun. ex die in die fa. e. Salus n. co. po. ralis, & spiritualis omnium dependet a Deo continue. & ideo debet recognosci quotidie.

k Narra. in gen. que non sunt de filijs Israel. l Gloriam eius. i. maiestatem suam potestatis. ideo subditur: m In cun. po. m. Quae fecit educendo filios Israel de Aegypto, & in terram promissionis inducendo.

n Quia ma. d. & lau. ni. Est n. magnitudinis, & bonitatis infinite, & ideo non potest ab intellectu creato comprehendi, nec per consequens quantum laudabilis est laudari. p p q d dicitur: Benedicentes Dominum exaltate illum quantum potestis maior est n. omni laude.

p Et hor. super omnes. d. Homines multos, quos potest pro voluntate sua punire. non autem sic possunt de falsi. ideo subditur: q Om. n. dij po. ido. i. quaedam confilla & vana nullam potentiam habentia.

r Do. au. ca. se. p. t. habetur Gen. i. Confel. & ma. co. eo. Quod potest exponi dupliciter. P. no modo de celo empyreo, ubi est habitatio Dei, sanctorum specialis modis: licet sit ubique per essentiam, presentiam & potentiam, ubi autem coram Deo est confessio diuina laudis: quia ibi est laus ingris, & magnificetia Dei, ubi magis relucet, quia alibi.

q Fortitudo

h MORALITER.

* a No. fa. Praedicando eis diuersos modos saluandi fideles suos secundum eorum status varios.

b Can. ei. ore.

c Et psal. mente.

d Et nar. o. mi. eius. q. fecit diuersis t. p. b. e Lau. no. eius. in officiis diuinis.

g Quari. d. i. Deum patrem.

h Et vir eius. i. filij eius, qui dicitur Dei virtus: Praedicam. Xpm Dei virtutem & c. r Recor. in. sp. m. eius. i. euangelij, quod est lex noua: cui non succedit alia: propter quod dicitur in tempore recordanda.

t Quae pe. cum Ab. i. beato Petro quem constituit ecclesiae pastorem, & per consequens multarum gentium patrem.

u Et in. il. cum. i. cum beato Clemente, qui Petro successit in ecclesiae regimine. & dicitur Isaac, qui interpretatur risus. Nam beatus Clemens fuit valde dulcis, & amabilis omnibus.

x Et consil. il. Iac. i. unicuique, qui studet diabolum supplantare.

y Et Isra. i. cui libet caelestium contemplatori.

z Dicens. i. d. ter. i. viuendum, quae est hereditas fidelium per terram promissionis figurata.

a Cum es. pau. i. in ecclesia primitiua.

b Parui. i. abieci in conspectu potentum huius mundi.

c Et tran. de. g. in gen. praedicando per orbem.

d Non di. q. ca. eos. i. ad impedimentum fidei, & meriti, nam in persecutione maxima fidelium maxime creuit fides, & eorum meritum.

e Sed i. p. v. patet d. Coflatio, quae per hoc percussit elephantem morbo. f No. ta. ch. f. ta. ctu. nociuo ipe die eorum meriti, vel i. dei i. crementum.

E a Et dicat omnis & c. Gentilis. I. qui adhuc infidelis erat, quando iste canebat, qui tamen prophetiae virtute introductus est, ut amore vniuersitatis diceret amen amen. i. fiat fiat, sicut homines orantibus sacerdotibus responderet, amen, ut concordet in precibus pia sacerdotum intentio, & populi sana deuotio secundum illud: Amen amen dico vobis, quia si duo ex vobis, cōfiterintur sibi per terram, ex omni re quaecunque petierint, fiet illis & c.

b In excelsis. Alij dicunt tabernaculum Dei, postquam filij Israel intraverunt in terram Chanaan, primo fuisse in Sylo, deinde in Nob, post in Gabaon, tandem in Sion. Alij locum esse in Ierusalem appellatum Gabaon: ibique David tabernaculum, & arcem collocasse. Gabaon enim collis

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

fortitudo

cetera, quae productuntur, potentia, & sapientiam Dei ostendunt. Inducatur autem ista infensibilia ad Dei laudem in canticis: quia sunt hominibus materia diuina laudis, in quantum quicquid est pulchritudinis, & bonitatis in eis, reducendum est in gloriam conditoris: secundum quod dicitur: A magnitudine speciei, & creaturae cognoscibiliter poterit creator horum videri, & per consequens laudari.

r Quia venit iu. Istud inducitur pro causa praedictae laudis diuinae. Si n. Dei providentia tantum se extendere ad caelestia, & nullo modo ad ista inferiora generabilia, & corruptibilia, secundum quod dixerunt aliqui, in quorum persona dicitur: Nubes latibulum eius nec nostra considerat, circa cardines caeli perambulans, pulchritudo, & bonitas, quae sunt in istis inferioribus non essent reducenda in laudem, et gloriam sapientiae diuinae: sed quia eius sapientia, & providentia ad omnia se extendit quantumcunque minima: ideo quicquid pulchritudinis, & bonitatis est in eis reducitur in laudem diuinam, et propter hoc dicitur hic: Quia venit & c. q. d. quia iudicium eius nec nostra terra, quod est infirma, ideo omnia praedicta in laudem, & gloriam Dei sunt reducenda. Alio modo exponitur, quod per ista infensibilia praedicta intelliguntur iusti simplices, qui habebunt materiam laudis, & laudis in ultimo aduentu iudicis, secundum quod dicit saluator discipulis suis, loquendo de signis praecedentibus iudicium futurum: His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra, id est exultate corda, secundum quod dicit Beatus Gregorius super locum illum.

f Confitemini do. Hic in fine refertur principium cantici, licet verba aliquantulum mutentur, sicut in canticis in fine principium repetitur.

t Et dicit. Secundum aliquos ista additio facta fuit ab ipso David, quia licet tempore eius filij Israel non essent captiui, nec per orbem dispersi, nec per consequens congregandi, tamen spiritu prophetico prauidit ista fieri de futuro per Theglathphasar, & Salmanasar reges Assyriorum, & per Nabuchodonosor regem Babylonis, ut habetur iiii. Reg. ideo post canticum praedictum istud addidit ad impertrandum congregationem dispersionis & captiuitatis futurae. Secundum alios vero ista additio posita fuit ab Esdra scriptore huius libri, qui in reditu captiuitatis Babylonice fuit sacerdos, & doctor populi, & quia tunc multi de filijs Israel erant adhuc dispersi in nationibus, ideo pro ipsorum congregatione addidit hoc Esdras in fine praedicti canticis, quod ad Leuitis in templo secundo cantabatur.

u Et dicat omnis populus, amen. i. sic fiat.

x Et hymnum. id est laudem.

y Dereli. Hic consequenter describitur praedictorum flabitio, quia David non ordinauit praedicta tantum ad horam, sed etiam pro futuro, ideo sequitur:

a Ut ministri. & c. Cum hoc etiam ordinauit, quod fieret cultus diuinus in loco, unde adduxerat arcam, quia ibi remanserant tabernaculum, quod fecerat Moyses, & altare holocaustorum, & hoc est quod dicitur,

b Sadoc au. f. a. et fratres e. & c. et patet litera.

q Reuerfusque est

co, fortitudo & gaudium in loco eius afferte Domino familie populo-

rum, afferte Domino gloriam & imperium, date Domino gloriam nomini eius. Leuate sacrificium, & uenite in conspectu eius, & adorare Dominum in decore sancto.

Comoueat a facie illius omnis terra, ipse enim fundauit orbem immobilē. Letentur caeli, & exultet terra, & dicant in nationibus, Dominus regnauit. Tonet mare, & plenitudo eius, exultet agri, & omnia quae in eis sunt. Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino, quia venit iudicare terram.

Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius. Et dicite, salua nos Deus saluator noster, & congrega nos, & erue de gentibus, ut conuiteamur nomini sancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.

Benedictus Dominus Deus Israel, ab aeterno, usque in aeternum, & dicat omnis populus, amen: & hymnus.

Deo. Dereliquit itaque ibi coram, arca foederis Domini, Ahasaph, & fratres eius, ut ministrarent in conspectu arcae iugiter per singulos dies, & vice suas. Porro Obadedom & fratres eius sexaginta octo, & Obadedom filium Idithu, & Hosaf constituit ianitores. Sadoc autem

tem sacerdotem, & fratres eius sacerdotes coram tabernaculo Domini, in excelsis, quod erat in Gabaon: ut offerrent holocausta Domino super altare holocausto maris iugiter, mane & uespere iuxta omnia, quae scripta sunt in le-

MORALITER.

* c Afferte do. quae est clara notitia cum laude.

e Et imperium. i. reuerentiam, & timorem. f. filialem.

f Date glo. do. repetitio est eiusdem sicut supra.

i Et adora. do. non ficti sicut hypocritae adorant.

k Commo. i. omnes habitantes terrae eius potentiam contremiscant.

l Ipse. n. sim. or. Licet n. partes eius moueantur, tamen totum manet in eodem loco.

m Letent. ca. i. ciues caelestes, & exul. ter. i. militans ecclesia.

o Tonet ma. Per mare, quod est locus aquarum, intelliguntur doctores ecclesiae continentines aquas sapientie salutaris, & ipsi tonare debent continuo praedicationis.

p Exul. agri. i. simplices Christiani. j. Cor. iij. Dei agricultura estis.

q Tunc ian. i. principes catholici, qui sunt super alios eleuati.

G n. collis iterptat. Excelsu at lo-
cu diu esse exilium p digni-
tate diuini cultus. Sed in libro
locoru legimus Gabao metro-
polim esse Heuorum in tribu
Beniamin, & nunc ostenditur
villa eiusde nois in quarto m l-
liario Bethleh ad occidentem
iuxta Rhama, & Rhamon, vbi
Salomon hostijs immolatus di-
uinum meruit oraculum. Fuit
autem separata Letitus.
a Vt be. gnationi filioru vaca-
ret.

GLOS. ORD. I. CAP. XVII.

I m autem ha-
a Et ait Nathan. Pa-
tet, q pphetia spūs
nō sēper pphetarū
mētes irradiat, vñ Eliseus: Di-
mitte eā, ga aīa eius in amaritu-
dine est, & Dñs celauit a me
& c. Quod diuina dispensatione
fit, vt accipientes spiritum in-
ueniant, quid de Deo fuit, &
amittentes, quid de ipsis.
b No edī. Quia vir sanguinū es.
Debet n. in se mundus esse, qui
aliena corrigere vult, vt terrena
desideria fugiat, & tantū perpi-
caciū fugienda videat, quanto
ipse hac p sciētā & vitā verius
& declinat. Superbie sordes
manus detergere nō valeret, q
lutum tener. Qd iuxta antiqua
translationis scriē bñ ad Dauid
erga exteriora bella laboratē p
significationem, et diuina voce
dī: Nō tu edificabis mihi tēplū,
ga vir sāguinū es. Tēplū Dñi edi-
ficat, q corrigēdis pīmorū mē-
tib. vacat: Tēplū Dei sumus, qui
ad verā vitā ex eius habitatiōe
cōstitūmur. vñ Tēplū Dei san-
ctum est quod estis uos. Vir san-
guinum templum Dei edificat.
Qui enim adhuc carnalibus in-
cubat, necesse est vt instruat
proximorum mētes erubescat.
c Nec si. Hostes alienigenē p in-
terualla tēporū, sicut olim prius
pax nō bellū. Inueniunt tñ ibi
plūxiora sub pacis, q Salomon
habuit. Sub Aod. n. octogita an-
ni pacis fuerunt. Absit ergo vt
de Salomone hac accipiantur.
d Cūq; im. Salomō autē regnāte
p̄re regnare cepit, qd nulli illo-
rū regū contigit, vt ipsū nō esse
appeat, quē pphetia iā p̄stā-
gnat. Christus vero, verus pacifi-
cus post mortē Dauid verē re-
gnauit. Aug. Hāc pmissiōe, q
purat in Salomone cōpletā, er-
rat. Attēdat qd dictum est: Hic
edificabit mihi domū, ga Sa-
lomō nobile tēplū extruxit,
& nō attēdit, qd dī: Fidelis erit
dom' ei' & c. Attēdat ergo Sa-
lomonis domū plenā mulieri-
bus alienigenis colentib. Deos
falsos, & ipsum regē quondam
sapientem ad eandē idololatriā
seductū. Nec audeat estimare
Deum, vel hoc mēdaciter di-
xisse, vel pmississe, & talē Sa-
lomonis domum non p̄ficē. In
Xpo autem, q factus est ex semī-
ne Dauid fm carnē, videmus
istā cōpletā, nō alitū querimus, sicut Iudai. Ipsi. n. hunc filium
Dauid promissum Salomōnē nō intelligunt, sed eo, q p̄mis-
sus est, declarato alium se sperare dicūt. Præcessit quidem ali-
qua imago rei futuræ in Salomone, q tēplū edificauit, & fm
nomen

ge Dñi, quam præcepit Israeli. Et post eum He-
man, & Idithun, & reliquos electos, tñ nūquen-
que vocabulo suo, ad confitendum Domino,
quoniam in aeternum miser. cordia eius. Hemā
quoq; & Idithun canentes tuba, & quatientes
cymbala, & omnia musicorum organa, ad ca-
nendum Deo. Filios autem Idithun fecit esse
portarios. Reuersusque est omni: populus in
domum suam, & Dauid, ut benediceret etiam
domui suæ.

CAP. XVII.

Vm t autem habitaret Dauid in
domo sua, dixit ad Nathan pro-
phetam: Ecce ego habito in do-
mo cedrina, arca autem fœderis
Domini sub t pellibus est. Et ait
Nathan ad Dauid: Omnia, quæ in corde tuo
sunt, fac: Deus enim tecum est. Igitur nocte
illa factus est sermo Dei ad Nathan, dicens:
Vade, & loquere Dauid seruo meo: Hæc di-
cit Dominus: t Non edificabis tu mihi do-
mum ad habitandum. Neque enim mansi in
domo, ex tempore quo eduxi Israel de terra
Aegypti usque ad hanc diem, sed fui semper
mutans loca tabernaculi, & in tentorio ma-
nens cum omni Israel. Nunquid locutus sum
saltem vni iudicum Israel, quibus præcepe-
ram, ut pascere populum meum, & dixi:
Quare non edificasti mihi domum cedrinam?
Nunc itaque sic loqueris ad seruum meum
Dauid. Hæc dicit Dominus exercituum: E-
go tui te, cum in pascuis sequeris gregem, ut
esses dux populi mei Israel, & fui tecum quo-
cunque perrexisti, & interfeci omnes inimicos
tuos coram te: Feci quoque tibi nomen quasi vnus
magnorum, qui celebrantur in terra. Et dedi lo-
cum populo meo Israel: plantabitur, & habita-
bit in eo, & ultra nō cōmouebitur. Nec filij ini-
quitatis atterent eos, sicut a principio ex die-
bus quibus dedi iudices populo meo Israel, &
humiliaui inimicos tuos vniuersos. Annūtio er-
go tibi, q edificaturus sit tibi Dñs domū. Cum-
que ipleris dies tuos, ut uadas ad patres tuos,
suscitabo semē tuum post te, quod erit de filiis
tuis, & stabiliam regnum eius. t Ipse edificabit
mihi domū, & firmabo solium eius usque in æter-
num. t Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in
filium, & misericordiam meā non auferam ab
eo, sicut abstuli ab eo qui ante te fuit. Et statuā
eū in domo mea, & in regno meo usque in sem-
piternum, & thronus eius erit firmissimus in
perpetuum, iuxta omnia verba hæc, & iuxta
vniuersam visionem istam, sic locutus est Na-
than ad Dauid. Cumque venisset rex Dauid,
& sedisset coram Domino, dixit: Quis ego

ret. Alij p antiphram bñdictio-
nem accipiunt. Domū autē Mi-
chol filiam Sauri, quam increpa-
bat Dauid, quia desepxit eum
salutem coram arca Domini.
NIC. DE LYRA.
a Reuer. qui non erat deputatus
ad ministrandum coram arca in Je-
rusalem, vel in tabernaculo Moysi
in Gabao.
b Et Dauid est benefactor.
c Domui, famulit, sicut fecerat alijs,
vt prædictum est in prin. huius c.

nomē suū pacē habuit, & in ex-
ordio regni sui laudabilis fuit.
e Aedi. Domū. i. ecclesiā. dom' Dauid pp tēplū Dei de hoib.
factū, nō de lapidib. vbi popul' in æternū habitet cū Deo, & in Deo, & Deus cū populo. Ideo cū fm Septuaginta dictū sit per Nathā: Et nūtiabit tibi dñs qm domū edificabis ipsi postea per Dauid dī: Qm tu Deus Israel reuelasti aurē serui tui, dices: Do-
mum edificabo tibi. Hāc. n. do-
mum, & nos edificamus bene-
uendo, & Deus iuando. vn-
de: Nihil do. edific. do. & c.
f Et thr. Hypbolicē de filio Isai accipi pōt. At vero Christus de semine Dauid natus est, exalta-
tus est super oēm principatum & potestatem, & virtutē, cui pa-
ter donauit nomen, quod est su-
per omne nomen. vt in nomi-
ne Iesu omne genu flectat & c.

NIC. DE LY. CA. XVII.

Vm au. d. scripta deuotio-
nem Dauid in arca do-
mini veneratione, hic
cōsequēter ponitur eius
denotio in tēplū edificatione, habuit
n. voluntatē p̄ficere ipsū edificadi,
sed fuit prohibitus a Deo: & dilata-
uit hac edificatio vsq; ad tps Salo-
monis filij sui: verumtamen Dauid
magnam partem materia preparauit.
Primō ergo ipsius Dauid ostēditur
sanctū ppositū ad tēplū edifica-
tiōē. sed dō ipsius studiū circa mate-
ria pparatū. nē. c. xxij. Prima t tres,
ga primō circa hoc ponitur declara-
tiō scti ppositi ad tēplū edificationē.
sed dilatatio sui tperi p aduersario
rū dī: p̄fionē. c. xxij. tertiū p̄fio po-
puli pp Dauid elationē. ca. xxi. Diui-
sio at patris. c. & ei' sctā patē ex di-
ctis. ij. Reg. vij. exceptis, q sequuntur.
b Nū. lo. ij. Reg. dī. Nūq loquēs locū
tus sū ad vnam de tribub. Israel. Di-
cendum, q qlibet index Israel fuit de
aliqua tribu Israel, vt patet ex decur-
su li. iud. et qlibet eorū tūc tpi sū
tribū erat principalis: & iō idē est lo-
qui hic vni iudicum, & vni tribuū.
c Et de. ij. Reg. dī: Et ponā locū popu-
lo meo Israel. Dicēdū, q loc' vbi fuit
fundatū tēplū per Salomōnē, iā erat
sub p̄tate Dauid, ga Hornā cūne e-
rat, ipsi Dauid erat subiectus: & iō
hic loquitur Deus p modū p̄teriti. Et de
di locum populo meo Israel, tamen
tēplū adhuc nō erat ibi edificatū, nec
fundatū: & p hoc loquitur Deus per
modū futuri. ij. Reg. dī: Et ponā lo-
cū & c. Vel pōt dici, & melius, q lo-
quitur hic de futuro per modū p̄teriti
propter certitudinē impletionis ver-
bi diuini: quia ita erat certus dī futuro, ac si iam esset p̄teritum.

MORALITER.

a Cū au. Hec historia. et ei' expositio mystica posite sūt. ij. Reg. 8. c.

A sum Domine Deus, & quæ domus mea, ut præstares mihi talia: Sed & hoc parum uisum est in conspectu tuo. Ideo quæ locutus es super domum serui tui t etiam in futurum, t fecisti me spectabilem super omnes homines Domine Deus. Quid ultra addere potest Dauid, cum ita glorificaueris seruum tuum, & cognoueris eum? Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc, & nota esse uoluisti uniuerſa magnalia: Domine non est similis tui, & non est alius Deus absq; te ex omnibus,

quos audiuius auribus nostris. Quis enim est alius, ut populus tuus Israel, gens una in terra, ad quā per-
rexit Deus ut liberaret & faceret populum sibi, & magnitudine sua, atq; terroribus cijceret nationes a facie
eius, quem de Aegypto liberat. Et posuisti populum tuum Israel tibi in populum usque in æternum, & tu
Domine factus es Deus eius. Nunc igitur Domine sermo, quem locutus es t famulo tuo, & super domum
eius confirmetur in perpetuum, & fac sicut locutus es, permaneatq; & magnificetur nomen tuum usque
in sempiternum, & dicatur: Dominus exercituum Deus Israel* & domus Dauid serui eius permanens t co-
ram eo. Tu enim Domine Deus meus t reuelasti auriculam serui tui, ut edificares ei domum, & idcirco
inuenit seruus tuus fiduciam ut oret coram te. Nunc ergo Domine tu es Deus, & locutus es ad seruum
tuum tanta beneficia, & t cepisti benedicere domui serui tui, ut sit semper coram te. Te enim Domine be-
nedicente, benedicta erit in perpetuum.

GLOS. ORD. CAP. XVIII.

Actum est autem post hæc, ut percuteret Dauid
Philistim, & humiliaret eos, & tolleretur Geth,
& t filias eius de manu Philistim, percuteretq;
Moab, & hieret Moabitæ serui Dauid offeren-
tes ei munera. Eo tempore percussit Dauid etiam Adarezer re-
gem Sobæ regionis Hemath, quando perrexit ut dilataret im-
perium suum usque ad flumen Euphratem. Cepit ergo Dauid
nulla quadrigas eius, & septem millia equitum, ac viginti mil-
lia uirorum peditum: subneruauitq; omnes equos curruum,
exceptis centum quadrigis, quas referuauit sibi. Superuenit
autem & Syrus Damascus, ut auxilium præberet Adarezer regi Soba:
sed & huius percussit Dauid vigintiduo millia vi-
rorum. Et posuit milites in Damasco, ut Syria quoq; seruiret
sibi, & offerret munera. Adiuuuitq; eum Dominus in cunctis,
ad quæ perrexerat. Tulit quoq; Dauid t pharetras aureas, quas
habuerat serui Adarezer, & attulit eas in Ierusalem. Nec nō &
de Thabath & Chun urbibus Adarezer æris plurimū, de quo
fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vasa ænea. Quod
cū audisset Thou rex Hemath, percussit videlicet Dauid om-
nem exercitum Adarezer regis Soba: misit Adoram filiū suū
ad regem Dauid, ut postularet ab eo pacem, & congratularetur
ei, eo quod expugnasset, & percussisset Adarezer. t Aduersa
rui quippe Thou erat Adarezer, sed & omnia vasa aurea, &
argentea, & ænea consecrauit Dauid rex Domino cum argēto,
& auro quod tulerat ex vniuersis gentibus tam de Idumæa, &
Moab, & filiis Amon, quā de Philistim, & Amalech. Abisai
verō filius Saruiæ percussit Edom in valle Salinarum, decem
& octo millia, & constituit in Edom præsidium, ut seruiret

Actum est autem post hæc, ut percuteret Dauid
Philistim, & humiliaret eos, & tolleretur Geth,
& t filias eius de manu Philistim, percuteretq;
Moab, & hieret Moabitæ serui Dauid offeren-
tes ei munera. Eo tempore percussit Dauid etiam Adarezer re-
gem Sobæ regionis Hemath, quando perrexit ut dilataret im-
perium suum usque ad flumen Euphratem. Cepit ergo Dauid
nulla quadrigas eius, & septem millia equitum, ac viginti mil-
lia uirorum peditum: subneruauitq; omnes equos curruum,
exceptis centum quadrigis, quas referuauit sibi. Superuenit
autem & Syrus Damascus, ut auxilium præberet Adarezer regi Soba:
sed & huius percussit Dauid vigintiduo millia vi-
rorum. Et posuit milites in Damasco, ut Syria quoq; seruiret
sibi, & offerret munera. Adiuuuitq; eum Dominus in cunctis,
ad quæ perrexerat. Tulit quoq; Dauid t pharetras aureas, quas
habuerat serui Adarezer, & attulit eas in Ierusalem. Nec nō &
de Thabath & Chun urbibus Adarezer æris plurimū, de quo
fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vasa ænea. Quod
cū audisset Thou rex Hemath, percussit videlicet Dauid om-
nem exercitum Adarezer regis Soba: misit Adoram filiū suū
ad regem Dauid, ut postularet ab eo pacem, & congratularetur
ei, eo quod expugnasset, & percussisset Adarezer. t Aduersa
rui quippe Thou erat Adarezer, sed & omnia vasa aurea, &
argentea, & ænea consecrauit Dauid rex Domino cum argēto,
& auro quod tulerat ex vniuersis gentibus tam de Idumæa, &
Moab, & filiis Amon, quā de Philistim, & Amalech. Abisai
verō filius Saruiæ percussit Edom in valle Salinarum, decem
& octo millia, & constituit in Edom præsidium, ut seruiret

speciosus in decore virtutum efficitur.
g In valle Sa. In Regū ita scriptū est: Fecit sibi Dauid nomen,
cū reuerteret capta Syria in valle Salinarū, cæsis decē, & octo
millib. ga. f. c. exivit sibi fornicem triūphalem. fecit etiā sibi no-
mē, ga uicta Syria Damasci & Syna Sobal alterū crexisset dī.
b Decē et octo. In quibsdā
at codicib. inuenit Da-
uid non vigintiduo
millia in valle Salina-
rū occidisse, qd vito
scriptorum factū est.
Joab vero xij. milia p-
strauit, sicut in tit. lvij.
p̄stā. scribit. Hic at de-
cē, & octo Abisai in-
terfecisse phibet: sed p
dignitate regia ascri-
pta est Dauid victoria.
Et ga Xps examinis D
sui districtione in his,
q de eo praua sētiunt,
stultitiam.

NIC. DE LYR. CAP. XVIII.

Actum est.
hic cōsequē-
ter describit
dilatio impy
ipius Dauid p aduersario
rū suoru dī: p̄fionē. Circa os aureos,
qd primo ponitur debellā quos
tuo aduersantū sed o p̄mo
tio inuictū. c. xix. Diu-
sio at, et sctā hui' c. xxiij.
patet ex dictis ij. Reg. vij.
c. exceptis, que sequuntur.
b Et tolle. Geth. Nomen
est vnus ciuitatis Philisti-
norū de quo: principalib.
c Et si. villas ei adiecit
t quia uir
Thou erat
cū Adare-
zer. Hebr.
ij. Reg. dī: Et captis Dauid
ex pte eius mille septingē
tis eqtib. & xx. milib. pe-
ditū & c. Dicēdū q non est
cōtradictio, qd minor nu-
merus includitur in maio-
ri, & ideo si fuerunt. vij.
millia equitum, ut hic di-
citur, fuerunt etiā mille
dec. vt dicitur ibi: sed hic maior numerus exprimitur, & ibi minor: quia
non ponitur ibi præcis numerus alios excludendo.
e Sed & hu. & c. ij. Reg. vij. dicitur. xxij. milia & eodem modo soluitur
sicut & præcedens. Et quia scriptura non enauit hic exprimere duo mil-
lia, qui erant ultra summam principalem.
f Abisai uero filius Sar. per Edom in ualle Salij. Reg. hoc attribui-
tur ip-

MORALITER.

a Fecit. m. Expositio mystica huius historie posita est. ij. Reg. vij. c.

stultitiam immoderati
saporis extinguit, unde:
Qui verit lingua sua,
incidit in malum.
a Achimelech, id est frater
meus rex q in Regum
Abimelech. i. p. rex
ecclesie sacerdotes in
struit, ut q pordinē
dignitatis p. tenet locū:
p. hūilitatē f. res cēlant.
& nō dñent in clero.
b Phelthi. admirabiles,
vel viuificatores: quos
qdam dñt fuisse septu-
aginta iudices, more co-
rū, quos Moyses Dño p. cipiēte in cremo elegit. Alii dicunt
Cerechos ad hoc deputatos ut reos puniret, Phelthas ue-
ro, ut

Idumaea David. Saluauit; Dominus David in cunctis, ad
quae perrexerat. Regnavit ergo David super uniuersum
Israel, et faciebat iudicium, atq; iustitiā cuncto populo suo.
Porro Ioab filius Saruiae erat super exercitum, & Iosaphat
filius Ahilud a commentariis. Sadoc autē filius Achitob, &
† Achimelech filius Abiathar sacerdotes, & Sufa scriba. Ba-
naia quoque filius Ioiadē super legiones Cerechi, & Phel-
thi. Porro filij David primi ad manum regis.

ro, ut isotes defenderet. G
c Porro filij David, id est
Xpi sunt fideles, quos ei
scilicet ecclesia, q. sūt ge-
nus electum, regale sa-
cerdotium.
d Primi. ga bonis operi-
bus meretur sibi regnū
celi, tanto Deo vicino-
res, quanto sanctiores.
NIC. DE LYRA.
g tur ipsi David. Dicendum,
q. attribuitur David sicut re-
gi, Abisai vero sicut duci
muni acie, qui fecit quid no-
tabile in illa victoria.
a Porro. quia erant primi in honoribus. & ideo vocantur sacerdotes. i. Reg. 14
maiores inter illos, qui adf. stebant regi David.

GLOS. ORDIN.
CAP. XIX.

Cecidit autem.
a Ammon.
q interpretat
dolor eorū,
significat diabolu,
q Ammonitarum. i. de-
monu rector esse v. po-
puli. smertoris, & in an-
gustia cōstuit. Hic ra-
tū dimidiā barbam nū-
torū David, p. dicatorū
sermonē, vel cōuersatio-
nē maculandū p. dicit tu-
nicas v. q. ad genus, vel
inguina, cum turpia fa-
cta, q. p. suaserat, in ocu-
lis hoim reuelat. Hi se-
dent in Iericho, donec
crecant barba eorum,
opprobrium. i. & igno-
minia aliorū, & effectū
anathema oim donec p
bonū studiū, barbarum
i. virtutū spēs renascāt,
ut p. nia regis sui digni
hēant, cui vultus ē sup
faciētes mala, ut perdat
de terra memoriā eorū.

NIC. DE LYRA.
CAP. XIX.

Cecidit autem. Hic
consequenter d. scribit pū-
nitio iniuriā
tium David. & primo de-
scribitur illata iniuria. scilicet
vindieta debita. i. Quod
cum audisset David, & hēc
pars diuiditur in duas par-
tes, quia primo d. scribitur
debellatio auxiliantium fi-
lij Ammon, q. David iniuri-
ati fuerat. secundo punitio
filiū Ammō qui iniuriam
fecerat. secunda incipit a
principio. xx. ca. Sententia
autem huius. xix. patet ex
distis. i. Regum. x. cap. exce-
ptis, quae sequuntur.
b Et p. cipi. tu. Aliqui libri
habent. i. q. ad inguina. Sen-
tentia tamen est, quod illa
pars vultus fuit praecisa, qua
a natibus descendeat infe-
rius, ita quod apparebat eo-
rum turpia.
c Conduxeruntque. i. tri-
gintadu millia hominum
pugnatum in currib. Scilicet
dum tamen, quod non fue-
runt eorū pugnantes in curri-
bus:

CAP. XIX.

**Cecidit autem ut moreretur Naas rex filio-
rum Ammon, & regnaret filius eius pro eo.**
Dixitque David: Faciam misericordiam cū
Hanon filio Naas. Praestitit enim mihi pater
eius misericordiam. Misitque David nuntios ad consolā-
dum eum super morte patris sui. Qui cum peruenissent in
terram filiorum Ammon, ut consolarentur Hanon, dixe-
runt principes filiorum Ammon ad Hanon: Tu forsitan
putas, quod David honoris causa in patre tuo misericordiam
fecit, qui consolarentur te: nec animaduertis, q. ut explorent, &
inuestigent, & scrutentur terrā tuā, venerint ad te serui eius.
Igitur Hanō pueros David decaluauit, & rasit: Et p. cipi-
tunicas eorum a natibus vsq; ad pedes, & dimisit eos. Qui
cū abissent, & hoc mādassent David: misit in occursum eo-
rū (grandē enim contumeliā sustinuerāt) & p. cipi-
& tunc reuerterentur. Videntes autem filij Ammon, & iniu-
riā fecissent David, tam Hanō, quā reliquus populus, mise-
runt mille talenta argenti, ut conduceret sibi de Mesopota-
mia, & de Syria Maacha, & de Soba currus, & equites. Cō-
duxeruntque trigintadu millia currū, & regē Maacha cū
populo eius. Qui cum venisset castrametati sunt a regione
Medaba. Filij quoque Ammon cōgregati de vrbibus suis, ve-
nerunt ad bellum. Quod cū audisset David misit Ioab, &
omne exercitū virorem fortium. Egressique filij Ammon,
direxerunt aciem iuxta portā ciuitatis. Reges autē qui ad au-
xiliū eius venerant, separatim in agro steterunt. Igitur Ioab
intelligēs bellū ex aduerso & post tergū contra se fieri, ele-
git viros fortissimos de vniuerso Israel, & perrexit cōtra Sy-
rum. Reliquā autē partē populi dedit sub manu Abisai fra-
tris sui, & perrexerunt cōtra filios Ammon. Dixitque: Si vice-
rit me Syrus, auxilio eris mihi: Si autē superauerint te filij
Ammon, ero tibi in praesidiū. Confortare, & agamus uiri-
liter pro populo nostro, & pro vrbibus Dei nostri: Dñs autē,
qd in cōspectu suo bonum est, faciat. Perrexit ergo Ioab, &
populus, qui cū eo erat cōtra Syrū ad preliū, & fugauit eos.
Porro filij Ammō vidētes, q. fugisset Syr⁹, ipsi quoque fugerūt
Abisai fratre eius, & ingressi sunt ciuitatē. Reuersusque est etiā
Ioab in Ierusalē. Vidēs autē Syrus, q. ce-
cidisset corā Israel, misit nuntios, & adduxit Syrū, q. erat
trās flumiū. Sophach autē princeps militiæ Adarezer erat,
dux eorū. Quod cū annūtiatū esset David, cōgre-
gauit vniuersū Israel, & trāsiiuit Iordanē, irruēque i eos, &
direxit ex aduerso acie il-
lis cōtra pugnātib⁹. Fugit autē Syrus⁹ Israel. Et interfecit
David de Syris septē millia currum, & quadraginta millia
peditū, & Sophach exercitus principē. Videntes

bus: quia in vniuerso nō fue-
runt nisi triginta duo millia
pedites cum alijs cōputado
v. patet. i. Reg. Sed quia pu-
gnantes in currib. erāt prin-
cipales, ideo sub numero co-
rum alij hic ponuntur, et ab
eis denominantur.
d Et re. Macha. Iste popu-
lus non continetur in nume-
ro praedicto, quia ab isto ha-
buerunt mille viros ultra tri-
gintadu millia praedicta: ut
patet. i. Reg.
e Sophach. Iste vocatur So-
bach. i. Reg. x. quia talia no-
mina variantur frequenter
in principio vel in fine, ut al-
ias distum est.
f Et interfecit. Da. & c. i. Reg.
dicunt: Et occidit David de
Syris septingentos currus,
& quadraginta millia equi-
tum. Ad concordantiam hu-
ius dicendum, quod ibi fue-
runt septingenti currus tan-
ti, ut ibi dicitur: si d. in quoli-
bet currū decē pugnatores.
& si erāt ibi septem millia
hominum pugnatum in cur-
ribus: qui dicuntur hic se-
ptem millia currū id est in
curribus pugnatum, eo mo-
do, quo supra distum est. Fue-
runt etiam ibi. xx. millia pe-
ditum, & quadraginta mil-
lia equitum: sed equites hic
taentur, qui ibi exprimuntur,
& e converso pedites ibi
taentur, qui hic exprimuntur.
quod in vno loco scriptu
r. e. omittitur, in alio frequen-
ter suppletur, sicut patet in
decurfu euangelionum. Et
eodem modo in libris Para-
lipomenon & in libris Re-
gum.

MORALITER.

* a Accidit autem ut mo-
reretur Naas rex filiorum
Ammon. Faciam & c. Huius
historiae mysticam ex-
positionem require. i. Re-
gum. x. c.

A autem serui Adarezer ab Israel esse superatos, ad David transfugerunt, & seruierunt ei. Noluitque vltra Syria auxilium prebere filiis Ammon.

GLOS. ORD. I. CAP. XX.

Actum est. Sequitur:
a Congregauit. Ioab bellū incitauit, David perfe-
cit. Christus. n. bellum agit, cum p. dicatorum or-
do contra mundi potentes sicutum fidei opponit:
sed finis certaminis, & triumphus
ad Christum refertur, qui opera-
tur in nobis velle, & perficere.
Qui coronā, quā diabolo abstu-
lit sibi aptauit, fideles. i. qui quasi
corona cū ambiunt. v. n. Bñdices
coronē anni benignitatis tue.
b Coronam & c. quia confando
purgant secundum legem. Tra-
dunt autem Hebrei: quia illicitū
erat homini Iudaeo de idolis a-
liquid auri, vel argenti accipere,
quia lex idololatram vetat) E-
thai Hethem (qui de Philistaeis
ad David venerat) coronam de
capite Melchom rapuisse, ut lice-
ret Iudaeo de manu hois capere,
qd de capite idoli non licebat.
c Bellum. Notandum q. in Para-
lipomenis Regum quatuor. Ibi
enim quartum bellū est vbi Da-
uid contra Philistaeos p. lante
Iesidenob, qui fuit de genere
Arapha, cuius hasta ccc. vncias
appendebat, & accinctus erat
enē nouo, nilus est pcutere Da-
uid: praesidio fuit ei Abisai filius
Saruae, et percussit Philistaeū
interfecit. Sed & tres sunt distin-
ctiones temporum, praetentum,
p. sent. & futurum, & quatuor vi-
cissitudines, ver. aetas, autūnus,
hiems. Et bellum Christi omni
tempore vitē contra visibiles vel
inuisibiles hostes agitur in mem-
bris suis, & triumphatur in ipso.
vnde: In Deo faciemus virtutes,
& ipse ad nihilum deducet tri-
bulantes nos.
d Aliud bellum. In Regū ita: Ter-
tium fuit in Gob contra Philis-
thaeos, in quo percussit Adeoda-
tus, filius Saltus, polymitaris,
Bethlehemites Goliath Gethai
& c. Gob lacus interpretatur, q. a
sicut in lacum leonem misit se
David contra Goliath: qui est
Adeodatus. i. in regnum electus.
Filius Saltus: in quo fides pa-
cere Bethleem fuit mater eius.
Bethlehemites: quia de Bethleem, in qua panis casa Ruth
Booz nota est, vnde locus domus panis vocatus est. Quod
Adeodatus ipse David sit, patet vbi dicitur: Hi nati sunt de
Arapha

NIC. DE LYRA. CAP. XX.

CAP. XX.

Actum est autem post anni-
circulū, eo tempore, quo solēt
reges ad bella procedere, con-
gregauit Ioab exercitū, & ro-
bur militiæ, & vallauit terram filiorum Am-
mon. Perrexitque & obsedit Rabbā. Porro Da-
uid manebat in Ierusalem, quando Ioab per-
cussit Rabbā & destruxit eam. Tulit autem
David coronam & Melchom de capite eius, &
inuenit in ea auri pondo talentū, & pretiosissi-
mas gemas, fecitque sibi inde diademā. Manu
bias quoque urbis plurimas tulit, populū autē,
q. erat in ea eduxit, & fecit sup eos tribulas,
& trahas, & ferrata carpēta transire, ita ut dis-
secarentur & cotererent. Sic fecit David cūctis
vrbib⁹ filiorū Ammō, & reuersus est cū omni
populo suo in Ierusalē. Post hęc initū est bel-
lū in Gazer aduersus Philistēos, in quo percussit
Sobochai Hufathites & Saphai de gñe Raphai,
& humiliavit eos. Aliud bellū quoque gestum
est aduersus Philistēos, in quo percussit Adeo-
datus, filius Saltus, Lehemitē fratrē Goliath
Gethai, cuius hasta lignū erat quasi liciatoriū
textentiū. Sed & aliud bellum accidit in Geth,
in quo fuit homo longissimus habēs digitos
senos, id est, simul uiginti quatuor, qui & ipse
de Rapha fuerat stirpe gñat⁹, hic blasphemauit
Israel, et percussit eū Ionathā filius Samaa fra-
tris David. Hi sūt filij Raphaim in Geth, qui
cecidērunt in manu David & seruorū eius.

MORALITER.

* a Actum. Hic consequenter
debellatis adiutoribus fi-
liorum Ammon, ponitur
punitio ipsorū. & scilicet
subiungitur narratio triū bellorū Da-
uid famosorum, ibi: Post hęc initū est
bellum. Sententia autē prima par. patet
ex distis. i. Reg. x. in fi. his exceptis.
b Porro David. In hac remansione
commisit David peccatum cum Beth-
sabee uxore Fria, quod hic omittitur,
q. diffusē scribitur. i. li. Reg. xi. et xxi.
c Tulit autem. nomen est idoli filio-
rum Ammon, ut dictum fuit. i. Reg.
d Manubias. i. spolia: quae sic nomi-
nantur, eo quod manibus rapiuntur.
e Post hęc. Hic succinēte ponitur
narratio trium bellorum. & patet sen-
tentia ex distis. i. li. Regum. xxi. ca.
in fine. vbi additur vnum bellum in
quo Iesidenob nifus fuit occidere
David lassatum ex labore bellandi.
sed hic omittitur propter reuerentiam
David, ut dicunt Hebrei. Hic tamen
ponuntur duo dubia. Primum: est enim
dicitur: Post hęc. quasi illa tria bel-
la fuissent post praedicta: quod non est
verum, saltem de bello, in quo David
percussit Goliath, quia hic ponitur
in secundo loco, & tamen fuit pri-
mum bellum David secundum com-
munionē. Secundū ponitur cū dicitur:
f. Fratrem Goliath. Quod exponitur
dupliciter. Vno modo, quod iste sit
idem cum Goliath, quem interfecit
David, sicut fuit expositum. i. Regu.
xi. & secundum hoc hęc est litera:
Fratrem Goliath Gethum. & est
sensu, quod David percussit Goliath
Gethum fratrem istorum alio-
rum gigantum duorum, qui hic no-
minantur alio modo, quod ista, qui di-
citur hic percussus, fuit alius a Go-
liath fratre eius. & secundum hoc
hęc est litera: Fratrem Goliath. Et
est sensus: quod David percussit fra-
trem Goliath, qui erat sibi similis
in fortitudine, & magnitudine. Et
secundum istam expositionem oportet
consequenter dicere, quod istud
bellum omittitur. i. Reg. xxi. tamen
prima expositio communior est.

GLOS. ORD. I. CAP. XXI.

Onsurrexit autem. Sequit:
a Et inuēti sunt est & c. In
Re. ita. Qd inuenta
sūt de Israel octogin-
ta millia viroū fortū, & de lu-
da g. n. quaginta millia pugnatorū.
Asterūt autē Hebrei hūc nūcū ab
Ioab inuentū esse, sed scriptorē
noluissē

NIC. DE LYRA. CAP. XXI.

Onsurrexit. Hic cōsequē-
ter describitur percussio populi p.
per ipsos David elationē.
& patet diuisio, & scilicet huius. c. ex di-
stis. i. Reg. v. c. exceptis, q. sequuntur.
b Na Le. & c. i. illas duas trib. dimisit
ga hēbat excusationē in p. p. si de
hoc

CAP. XXI.

Onsurrexit autem Sathā cōtra Isra-
el, et incitauit David, ut nume-
raret Israel. Dixitque David ad
Ioab, & principes populi: Ite
& numerate Israel, a Bersabee

usq; Dā, & afferte mihi numerū, ut scia. Rñditiq; Ioab: Augeat Dñs populū
suū cētuplū q. sunt. Nōne Dñe mi rex oēs serui tui sūt? Quare hoc q. rit Dñs
meus qd i peccatū reputet Israel, sed sermo regis magis pualuit. Egressusque
est Ioab, & circūiuit vniuersū Israel, & reuersus est Ierusalē. Deditque David
numerū eorū, quos circumierat, et inuēti sunt oīs numerus Israel mille mil-
lia, & centū millia viroū eductantium gladiū. De Iuda autē t. quadringēta
septuaginta millia pugnatorum. Nam Leui, & Benjamin non numerauit,

GLOS. ORDINARIA.
CAP. XXII.

CAP. XXII.

Dixitque David: Hec est domus
Dei, & hoc altare in holo-
caustum Israel. Et precepit
ut congregarentur omnes

profelyti de terra Israel, & constituit ex
eis latomos ad cedendos lapides, & po-
liendos, vt edificaretur domus Dei.
Ferrum quoque plurimum ad clauos ia-
nuarum & ad commissuras atq; iunctu-
ras preparauit David: & aris pondus in-
numerabile. Ligna quoque cedrina non
poterant estimari, quæ Sidonij & Tyrij
deportauerant ad Dauid. Et dixit Dauid:
Salomon filius meus, puer paruulus est
& delicatus. Domus autem, quam ædi-
ficare uolo Domino talis esse debet: ut in
cunctis regionibus non minetur. Præpa-
rabo ergo ei necessaria. Et ob hanc cau-
sam, ante mortem suam, omnes præ-
parauit impensas. Vocauitque Salomo-
nem filium suum: & precepit ei, ut ædi-
ficaret domum Domino Deo Israel. Di-
xitque Dauid ad Salomonem: Fili mi,
voluntatis meæ fuit, ut ædificarem do-
mum nomini Domini Dei mei, sed fa-
ctus est ad me sermo Domini dicens: Multi
sanguinem effudisti, & plurima bella bel-
lalti: non poteris ædificare domum no-
mini meo tanto effuso sanguine coram
me. Filius, qui nascetur tibi, erit uir quie-
tissimus. Faci enim eum requiescere ab
omnibus inimicis suis per circumitum:
& ob hanc causam pacificus uocabitur, &
pacem, & otium dabo in Israel cunctis
diebus eius. Ipse ædificabit domum no-
mini meo, & ipse erit mihi in filium, &
ego ero illi in patrem, firmaboq; solium
regni eius super Israel in æternum. Nunc
ergo fili mi, Domine tecum, & prospe-
rare, & ædifica domum Domino Deo tuo,
sicut locutus est de te. Det quoq; tibi Do-
minus prudentiam, & sensum, ut regere pos-
sis Israel, & custodire legem Domini Dei
tui. Tunc enim proficere poteris, si custo-
dieris mandata, & iudicia, quæ præcepit
Dñs Moysi, ut doceret Israel. Cōfortare,
& viriliter age, ne timeas, neque paucas.

Ecce ego in paupertate mea preparavi im-
pensas domus Domini. Auri talenta cen-
tum millia, & argenti mille millia talen-
torum. Aeris uero, & ferri non est pon-
dus: vincitur enim numerus magni-
tudine. Ligna, & lapides preparauit

illa opera, quæ erant grania, & seruilia, C
sicut & Iosue imposuit Gabaonitas de
portatione lignorum & equarum ad lo-
cum diuini cultus. Dicunt autem expo-
sitores nostri cōiter, qd hoc factum fuit diu-
na dispositione, ad designandum, quod ec-
clesia esset edificanda: per Gentiles ad fide-
dem Christi conuersos, Iudeis pro maiori
parte reprobatis, consequenter subditur
de preparatione materia, cum dicitur,
d. Ferrum quoq; ad coniungendum for-
titer affert, & ligna. ^{† domini}
e. Et ad commissuras, atq; iuncturas
preparauit. id est incastratas clauis
ferreis fortificandas:
f. Et aris pondus innumerabile. Ligna
quoq; cedrina: & poterat esse maris. Ad
faciendum mare aneu, et alia uasa, quorum
multa fuerunt anea, ut dictum fuit. ^{† Re. 22. c.}
Dicunt autem innumerabile non simpliciter,
quia erat finitum, sed ad designandum magnā
multitudinem, et est hyperbolica locutio.
g. Et dixit. ex hoc dicitur aliqui, quod
Salomon erat tantum duodecim annorum,
quando cepit regnare. sed hoc fuit impro-
batum satis diffinisse. ^{† Re. xi.}
h. Domus autem &c. propter eius emi-
nentiam, sicut & Dominus in infinitum excel-
lit oem creaturam, pp qd et Salomō fecit
eius altitudinem. cxx. cubitorum, sicut diffi-
se fuit dictum. ^{† Re. 7. a} ut hñtur in fili. ^{† Re. 23. a}
i. Et ob hanc. id est aliquas de omnibus,
quia Salomō multas adidit, sicut dicitur.
tunc omne animal fuit i arce Noe, qd de
fauis specieb. fuerunt aliqua individua. ^{† Gen. 6. d}
k. Vocauitque Salomon filium suum,
& precepit ei, ut ædificaret domum
Domino Deo Israel. Dixitque. Hic
consequenter inungitur Salomoni ædi-
ficatio domus Dei, et patet litera vsq; ibi:
l. Sed factus est ad me. istud fuit di-
ctum sibi per Nathan, qui denuntiavit
sibi domum ædificandam non per ipsam,
sed per eius filium.
m. Non poteris ædi. Dicitur Hebraei, qd
hoc intelligitur principaliter de sanguine
Priæ, & aliorum cum eo occisorum ad
mandatum Dauid nequissimum, & de
sanguine sacerdotum effuso occasione Da-
uid, & de sanguine etiam multorum in-
fiorum, & innocentium, qui fuerunt in-
ter alios Gentiles malos, quos Dauid plu-
ries debellauit, & ideo ex hoc ineptus
fuit ad ædificandam domum.
n. Filius qui. Istud fuit expositum. ^{† Re}
gum. ^{† vii.} Sequitur postea:
o. Tunc enim proficere poteris, si cu-
stodieris mandata, & iudicia, quæ præ-
cepit Dominus. Ex hoc enim, qd aliquis
ponit diligentiam ad obediendum Deo
efficitur dignus de congruo, ut Deus diri-
gat eum in agendis.
p. Ecce ego in paupertate mea. quia
omnis creatura ad Deum comparata in-
dignus est, & pauper. Hoc tamen expo-
nunt Hebraei ad literam de Dauid, qui fuit
pauper respectu Salomonis: tum quia ne-
nit paup ad regnum: tum qd oportuit eum
multa expendere in bellis frequentibus.
q. Habes quoque

MORALITER.

* a Dixitque David, hec est domus Dei.
In hoc cap. agitur de preparatione
quam fecit Dauid ad domus Dei æ-
dificationem, quæ significat allegori-
cè militantis ecclesie constructionem.
Quantum autem ad materiam hu-
ius preparationis sex ponuntur, scilicet
aurum, argentum, aris, ferrum ligna
cedrina, & lapides, & per ista signifi-
cantur fideles in diuersis statibus, ex
quibus ecclesia militans est constru-
cta. Per aures enim significantur ec-
clesie rectores, qui sicut aurum alia
præcellit

NICOL. DE LYRA.
CA. XXII.

Dixitque David. Postquam
descripta est deuotio Dauid
in uoluntate edificandi tem-
plum, si Dominus permisisset
in preparatione materia, vt Salomon fa-
cilis templum edificaret. & primo po-
nitur materia, & operarij preparatio:
secundo inuocatur Salomoni ædifica-
tio: ibi: Vocauitque Salomonem. Circa
primum dicitur,
a. Dixitque Dauid. Istud refertur ad illud,
quod dictum est ca. p. c. c. quod Dominus
exaudivit Dauid in igne de celo, per hoc
enim uidit Dauid, qd Dominus eligebat
locum illum, vt ibi edificaretur templum,
& altare, sicut & postea factum est per
Salomonem. ideo dicit,
b. Hec est Doi. hoc edificabitur. unde
statim subditur de operarijs, cum dicitur:
c. Et præ. isti erant cōuersi ad Iudaiam
de alijs gentibus. isti autem imposita sunt
ista

eo qd Ioab inuitus exequeretur regis imperium. Displi-
cuit autem Deo, quod iussum erat & percussit Israel. Di-
xitq; Dauid ad Deum: Peccaui nimis, ut hoc facerē. Obse-
cro aufer iniquitatem serui tui, quia insipienter egi. * Et lo-
cutus est Dñs ad Gad uidentem Dauid, dicens: Vade & lo-
quere ad Dauid, & dic ei: Hec dicit Dñs: Trium tibi op-
tionē do, vnum quod uolueris elige, & faciam tibi. Cum
que uenisset Gad ad Dauid, dixit ei: Hec dicit Dominus:
Elige quod uolueris: Aut tribus annis pestilentia; * Aut
tribus mēsis te & fugere hostes tuos & gladium eorum
non posse te euadere: Aut tribus diebus gladium Dñi, &
mortē uersari in terra, & angelum Dñi interficere in uni-
uersis finibus Israel. Nunc igitur uide, quid respondeā ei,
qui misit me. Et dixit Dauid ad Gad: Ex omni parte me
angusti premunt. Sed melius est mihi, ut incidā in ma-
nus Dñi (quia multe sunt miserationes eius) q̄ in ma-
nus hoim. Misit ergo Dñs pestilentia in Israel, & cecide-
runt de Israel septuaginta millia uiuorū. Misit quoq; ange-
lum in Ierusalē ut & percuteret eā. Cūq; percuteretur, ui-
dit Dñs, & misertus est super magnitudine mali, & impe-
rauit angelo, qui percutiebat, Sufficit, iam cesset manus
tua. Porro angelus Dñi stabat iuxta arēā Ornā Iebusæi.
Leuansq; Dauid oculos suos, uidit angelū Dñi statē inter
cælū, & terrā, & euaginātū gladiū in manu eius, & versū
cōtra Ierusalē, & ceciderūt tam ipse quā maiores natu ue-
liti & cilicijs proni in terrā. Dixitq; Dauid ad Deum: Nō-
ne ego sum, qui iussi ut numeraretur populus? Ego, qui
peccaui, ego qui malum feci. Iste grex quid commouit?
Dñe Deus meus obsecro uertatur manus tua in me, & in
domū patris mei: populus autē tuus nō percutiatur. An-
gelus autē Dñi præcepit Gad, ut diceret Dauid, ut ascende-
ret, extrueretq; altare Dño Deo in arēā Ornā Iebusæi. Af-
scēdit ergo Dauid iuxta sermonē Gad, quem locutus fue-
rat ei & ex nomine Domini. Porro Ornā cū suspexisset, &
uidisset angelū, quatuorq; filij eius cum eo, absconderūt
se: Nam eo tempore terebat in area triticū. Igitur cū ueni-
ret Dauid ad Ornā, conspexit eum Ornā, & processit ei
obuiā de area, & adorauit illū pronus in terrā. Dixitq; ei
Dauid: Da mihi locū areę tuę, ut edificē in ea altare Dño,
ita ut quantū ualet argenti accipias, & cesset plaga a popu-
lo. Dixit autē Ornā ad Dauid: Tolle, & faciet Dñs meus rex
quodcūq; ei placet. Sed & boues do in holocaustū, & tri-
bulas in ligna, & triticū in sacrificiū: oīa libens pbebo. Di-
xitq; ei rex Dauid: Nequaquā ira fiet, sed argentū dabo q̄rū
ualet. Neq; .n. tibi auferre debeo, & sic offerre Dño holo-
causta gratuita. Dedit ergo Dauid Ornā pro loco sictos au-
ri iustissimi pōderis sexceros, & ædificauit ibi altare Dño:
obtulitq; holocausta, & pacifica, & iuocauit Dñū, & exau-
diuit eū in igne de celo super altare holocausti. Præcepitq;
Dñs angelo, & cōuertit gladiū suū in uaginā. Protinus ergo
Dauid uidēs, qd exaudivit eū Dñs in area Ornā Iebusæi: im-
molauit ibi uictimas. Tabernaculū autē Dñi quod fecerat
Moyses in deserto, & altare holocaustorū ea tempestate
erat in excelso Gabaon, & nō præualuit Dauid ire ad al-
tare, ut ibi obsecraret Deum. Nimio enim fuerat timore
perterritus, uidens gladium angeli Domini.

nō placatur Deus ab ho-
mine, nisi in area cordis
per lumen recte fidei, &
verę dilectionis cōstituit
illi altare humilitatis, in
quo offerat sacrificium
laudis.
f. Dedit ergo Dauid &c. In
Regū ita: Emit ergo Da-
uid aream, et boues argē-
ti siclis quinquaginta. Vn-
de autumat Hebrei bou-
es argenti siclis quinquag-
inta: aream uero sexcen-
tis aureis esse emptā. Alij
autem æstimant aream
emptam: quinquaginta si-
clis, exprimere locum al-
taris, ubi holocausta obtu-
litarcam uero emptam
sexcentis siclis esse locum
totius templi, quod pos-
tea Salomon ædificauit
& atria eius.

NIC. DE LY.

† viginti annis, & sup. ar. b.
autem Leui ab vno mense, &
supra, vt habetur Num. Simi-
liter de tribu Benjamin pote-
rat dicere, quod propter ux-
orem Leuiti fuit se delecta, et
ideo postea fuit parne reputa-
tionis comparatū ad alias:
& propter hoc poterat se ex-
cusare loab ab eius numera-
tione: qui parum creuisset nu-
merus.
a. Cumq; percuteretur vi-
dit Dominus &c. Id est cum
angelus se disponeret ad per-
cutiendum populum in Ieru-
salem.
b. Porro Ornā cum re-
spexisset, & uidisset ange-
lum quatuorq; filij eius
cum eo, absconderunt se.
&c. pra timore. Nec mirum,
quia etiam Dauid, qui erat
fidelis, & deuotus in uisione
angeli supramodum perversus
fuit.
c. Et tribulas in ligna, &
triticum in sacrificium. In-
strumenta sunt lignea, di-
cta a tero teris, eo quod fruges
cum ipsis teruntur.
d. Et exaudivit eum in igne
de celo. scilicet dato: &
hoc fuit signum manifestum
acceptationis diuinæ, sicut
in oblatione Abel, & E-
lis.
e. Et non præualuit Dauid
ire ad altare, vt ibi obse-
craret. Non est intelligen-
dum propter hoc quod Da-
uid altare construxerit in a-
rea Ornā Iebusæi, & ibi
obtulit, quia tenebatur
ad hoc de mandato Dei si-
bi factō per Gad prophe-
tam, vt habetur in litera:
sed postquam fecerat istud
sacrificiū, libenter inisset
ad offerendum iterum in Ga-
baon, ubi erat altare ho-
locaustorum: sed non potuit,
eo quod ex uisione angeli
fuit nimis territus, & per
consequens infrigidatus, &
debilitatus, ita quod pro
potuit tunc non poterat ire.

noluisse ostendere nisi
quantum in Samuelis, &
lib. Reg. scribitur, in quo
tantum cedi superfluitas
continentur.
a. Et percussit. Mortem di-
cit, quæ primum causa
peccati venit: hæc in po-
pulo grassata est: quia se-
pe pro malo gregis de-
linquit uita pastoris. Tu-
more claus Dauid, popu-
lū numerādo peccauit, &
populus penā suscepit, q̄
fm merita plebiū dispo-
nuntur corda rectorū. Ius-
tus uero iudex ex ipso
animaduersione corripuit
peccati uitiū, ex quorum
cā peccauit. Sed qd uolū-
tate sua superbiens a cul-
pa alienus non fuit: vindi-
ctam culpæ suscepit. Ira
.n. quæ corporaliter po-
pulum percussit, rectorem
cordis dolore prostrauit.
b. Peccaui nimis, ut hoc face-
rem &c. In Regū ita: Pec-
caui valde in hoc facto.
Sed precor dñe vt trans-
feras iniquitatē serui tui,
quia stultē egi. In quo no-
tandum est, quia Dauid nu-
merādo populum offen-
dit, quia legis precepta nō
obseruauit. In lib. n. Nu-
merorū pcepit Dñs Moy-
si: Tollite summā filiorū
Israel p cognatiōes suas,
quicq; sexus est masculi
ni a. x. anno et supra. etc.
Quia uero Dauid genera-
liter oēs iussit numerari,
incurrit indignationem
Dei. In Exo. quoq; ait do-
minus Moysi: Quādo tu-
leris summam filiorum
Israel iuxta numerum, da-
bunt singuli pretium Do-
mino pro animabus suis
& cæ. hoc oblitus facere
Dauid Deum offendit.
c. Et dixit Da. Si famē eli-
geret, contra alios facere
videretur: qd habēs mul-
ta frumēta inopiam cum
alijs non pateretur. Si vin-
ci ab hostib. per tres men-
ses eligeret habēs ipse cir-
ca se viros fortissimos, ni-
hil metueret cum exerci-
tus neci subiceret. Com-
munem ergo, sibi, & alijs
passionem elegit, in qua
timor olbus. esset equalis.
d. Septuaginta millia. Capi-
ta. n. plebis, & seniores nu-
merati sunt. Ceterum de
omni populo tot milia in
perfecta Hebrei affirmāt,
quot millib. numerus in
Para. scriptus numerum,
qui in Regum est, excedit.
Aiunt. n. qd in Para. &
qui remanserāt, & qui in-
terfecti sunt, numerati
sunt in Regum uero tan-
tantummodo viui.
e. Extrueretque altare &c.
Bene Dauid cum Domi-
no placare uellet, altare
iubet in area Arcuna, vel
Ornam construere, quia
non

Artifices lato & c. Prædicatores, qui
latomi cæmentarii, & artifices ligno-
rum, & multis alijs modis dicuntur,
quia iuxta qualitatem auditorum for-
matur doctrina prædicatorum. Aliter
sapientes, aliter insipientes, aliter
superbi, aliter humiles docendi sunt.
b Præcepit quoque Da. & c. Significat
legē, & prophetas firmā autoritate
docere, ubi qui sanctitate, & virtute
in ecclesia principantur, adiuvant ue-
rum Salomonē in edificio eius, do-
cendo, & operando, unde: Adorate
Dominum in atrio sancto eius.
c Sacerdotum. Anima iusti sedes est sa-
pientie: in hac domo requiescit ar-
ca, fides incarnationis Christi.

NIC. DE LYRA.

A Habes quoque, de conuersis ad Iu-
daismum, & predictum est, cum his tamen
fecit Salomon venire multos alios de Tyro,
& Sidon, ut habetur in Regum, & infra
p. li. ii.
c Præcepit quoque, quia opus erat valde su-
peruolū, & ad bonum totius populi ordi-
natum. Cetera patet in littera.

MORALITER.

præcellit metalla, sic debet esse popu-
laribus

† ad uniuersa impendia. Habes quoque;
plurimos artifices, latomos, & cæmen-
tarios, artificesq; lignorum, & omniū
artiū ad faciendū opus prudentissimos,
in auro & argēto, in ere & ferro, cuius
non est numerus. Surge igitur, & fac, et
erit Dñs tecū. Præcepit quoque Dauid cū
ætis principibus Israel, ut adiuarēt Sa-
lomonem filium suum. Cernitis, in-
quiens, q Dñs Deus uester uobiscum
sit, & dederit uobis requiem per circu-
mitum, & tradiderit oēs inimicos ue-
stros in manus uestras: & subiecta sit
terra corā Dño & coram populo eius.
Præbete igitur corda uestra, & animas
uestras, ut quaratis Dñm Deū uestrū.
c Templum Domini sanctum est, quod estis vos.
Et cōsurgite & ædificate sanctuarium
Dño Deo, ut introducatur arca fēderis
Dñi, & uasa Domini cōsecrata in do-
mū, quæ ædificatur nomini Domini.

laribus meliores. Greg. Tantū transcen-
dere debet actionem populi actio præ-
fati, quantum distat a grege uita pasto-
ris. per argentum autem intelliguntur
sacre scripture doctores & prædica-
tores, qui tanquam argentum debent
esse uita mundi, & eloquentia sonori.
Per ars uero quod est solidum, & sono-
rum, intelliguntur simplices clerici, &
religiosi, qui debent esse in fide solidi,
& in diuinis laudib. sonori. Per ferrum
uero principes, & milites designantur.
nam per ferrum ab eis ecclesia defen-
ditur. Per ligna uero cedrina quæ sunt
alta, significantur contemplatiui. Per la-
pides autem, qui sustentant alia signifi-
cantur actiui. Nam eorum laborib. alię
partes ecclesię sustentantur.
a Habes quoque plurimos ar. Artifices ue-
ro constructionis ecclesię sunt tres per-
sonę, pater, & filius, & spiritus sanctus,
quorum opera sunt in diuina. & quoniam
sapientię eorum non est numerus, ideo
subditur,
b Ad faciendū opus prudentissimos & c.
id est ad dandum perfectionem debi-
tam prælati & doctoribus & alijs stati-
bus ecclesię prædictis. Cetera uero sunt
exposita mystice ij. Reg. vij.

ponitur summa Leuitarū, & officia eorū in generali. scđo magis in spāl.
c. xxij. Prima in duas, quia primo ponitur officia Leuitarum in ge-
nerali secundo assignatur ratio dicti, ibi. Dixit enim Dauid. Prima ad-
huc indnas, quia primo in generali ponitur numerus, & officia Leui-
tarum, secundo distinctio familiarum, ibi: Et distribuit. Circa pri-
mum dicitur:

CAP. XXIII.

Gitur Dauid senex & ple-
nus dierum regē consti-
tuit Salomonem filium
suum super Israel. Et cō-
gregauit omnes principes Israel, & sa-
cerdotes atq; Leuitas. Numeratiq; sūt
Leuitæ a uiginti annis & supra, & inue-
ta sunt * triginta octo millia uirorum.
Ex his electi sunt † & distributi in mi-
nisterium domus Domini, uiginti qua-
tuor millia. Præpositorum autem, & iu-
dicū sex millia. Porro quatuor millia
ianitores, & toride † psaltes, canentes
Domino in organis, quę fecerat ad † ca-
nendum. Et distribuit eos Dauid per
licet & Caath, & Merari. Et Gerson

hic nominatur custodes uasorum, & thesaurorum, indices at illi, q doce-
bāt populum, scđm alios uero uide sunt ppositi, & indices. s. populi docto-
res. unde in ueteri testamento doctores uocabantur præceptores, & se-
cundū illud dictum dicendum esset consequenter, q cum ianitorib. intel-
liguntur custodes uasorum, & thesaurorum, eo q seruabant clauēs oſio-
rum illorum locorum, in quibus talia reponerantur, cum dicitur:
h Porro qua. quorum aliqui custodiebant oſtia exteriora, aliqui autem
oſtia domorum: in quib. thesauri, uestes sacre, & uasa erant reposita.
i Et totū, id est cantores, qui erant quatuor millia.
k Et distri. hic consequenter ponitur distinctio familiarum: quia in tri-
bu Leui erant plures fami. i. e. & distinguuntur scđm tres filios Leui.
l Et Ger. supple filij fuerunt.

MORALITER.

† a Igitur Da. se. Dauid considerans, q Leuitæ non habēt ultra labo-
rare in de-

A Dixit enim. Dñi filij Israel in de-
serto fuerūt, & terrā Chanaā ex-
pugnauerūt, p diuersa loca fere-
bat tabernaculū: sed tēpo edifi-
cato n̄ fuit necessaria locorū mu-
tatio. Sic quoque cultus ueteris
fuit per uarias figuras mutabilis
fuit, euāgeliū uero stabile, & fixū
b Et er. sub. ut minores dicat ma-
iorib. obedire, & maiores adiuti
a minorib. possint digni? officiū
explere: sicut in ecclesia fit hodie.
c Exedris, & in. Thalamis, uel cu-
biculis, in quibus habitant Leui-
tæ, & sacerdotes. Ipsi quoque: uer-
tēpli ministri aditū debēt diligē-
ter obseruare, dignos intro mittere,
indignos uero repellere.
d Ad feruē Spicas. i. primitiarū,
quæ torrebātur, & grana come-
debātur, quas uulgo graneas uo-
cant, in quibusdā codicibus h̄r:
ad feruētē similitud. In alijs ad
feruentem, tantum: sed in He-
bræo habetur, ad torrendum.

NIC. DE LYRA.

A Lee. Iste Leedan uidetur esse idem
cū illo, qui supra uocatur Loheni, ita
q in domo Gerson fuerunt duæ fami-
liæ, Lohenitica, & Semeitica, & quæ
liber istarum hic diuiditur in plures.
Prima in sex, cum dicitur: Filij Lee-
dan & c. & se. p. i. uir.

b Filij Semei. Iste Semei fuit filius
Leedan, & fuit principalior alijs filijs
Leedan: propter quod ab eo denomi-
nantur tres familiæ. Consequenter di-
uiditur secunda familiæ. s. Semeitica
in tres cum dicitur:

c Porro. Iste Semei fuit frater Lee-
dan, & licet haberet quatuor filios,
tamen habuit tantum tres familiæ:
quia duo filij in una familiā fuerunt
ordinati, quia paucos filios habe-
bant, ut dicitur in littera.

d Filij Caath. Hic consequenter de-
scribitur familiæ Caath usque ad Aa-
ron, & Moysen, de quorum familijs
agitur consequenter. & primo quan-
tum ad Aaron, cum dicitur,
e Separatusque est. Fuerunt n. depu-
tati a Deo ad sacerdotium, & ideo ha-
buerunt nomen speciale ultra alios
Caathitas, & uocati sunt Aromitæ,
ut dicitur super. vi. Consequen-
ter agit de familijs descendentijs
a Moysē, cum dicitur,

f Moysi quoque. & uocatur homo
Dei, quia Deus cum eo familiariter lo-
quebatur: sicut homo ad amicū suum.
g Filij Merari. Hic consequenter de-
scribitur familiæ ipsius Merari. &
patet littera usque ibi.

h Acceperuntque eam cognati ger-
mani, quia Cis, & Eleazar fuerunt
fratres.

i Hi filij Le. Quadam epilogatio n.
reſpectu præcedentium.

k Dixit enim Da. Hic consequenter
redditur ratio cuiusdam dicti: quia di-
ctum est circa principium huius cap.
quod Dauid distinxit Leuitas secundū
diuersa officia. s. sacerdotum, doctorū,
cantorum, ianitorum, & sacrillarum:
& huius ratio hic assignatur a Dauid,
quia ex quo arca habuit stabilem mā-
tionem, ita quod nō debebat ultra por-
tari de loco ad locum, quod fuit edifi-
cato templo, de quo hic agit Leuitæ
fuerunt expediti de multis & magnis
oneribus, quæ erant in deportatione
tabernaculi, & uasorum, & aliorum
pertinentium ad cultum ministerij. &
ideo

Leedan, & Semei. Filij Leedan princeps Ie-
thiel, & Zethan, & Joel tres. Filij Semei Sa-
lomith, & Hoziel, & Aram, tres. Iſti princi-
pes familiarum Leedan. Porro filij Semei Le-
heth, & Zina, & Iaus, & Baria. Iſti filij Semei
quatuor. Erat autem Ietheth prior, Zina secun-
dus. Porro Iaus, & Baria non habuerunt plu-
rimos filios: & ideo in una familia unaque
domo computati sunt. Filij Caath, A-
ram, & Isaar, Hebron, & Hoziel quatuor. Filij

Amram, Aaron, & Moyses. Separatusque est
Aaron, ut ministraret in sancto sanctorum, ip-
& filij eius in sempiternum, & adoleret in-
benediceret † nomini eius in sempiternum.

Moyſis quoque hominis Dei, filij annuerati
sunt in tribu Leui. Filij Moysi, Gerson, & Elie-
zer. Filij Gerson Subuel primus. Fuerunt au-
tem filij Eliezer, Rohobia primus, & non e-
rāt Eliezer filij alij. Porro filij Rohobia multi-
plicati sunt nimis. Filij Isaar Salomith primus.

Filij Hebron, Ieriau primus, Amarias scđs, Ia-
haziel tertius, Iecmaa quartus. Filij Ozziel, Mi-
cha primus, Iesia scđs. Filij Merari, Moholi,
& Musi. Filij Moholi, Eleazar, & Cis. Mor-
tuus est aut Eleazar, & non habuit filios, sed fi-
lias. Acceperuntq; eas filij Cis, fratres earū. Fi-
lij Musi, Moholi, & Eder, & Ierimoth tres. Hi
filij Leui in cognationib. & familijs suis, prin-
cipes † per uices, & numerū capitum singulo

rum, qui faciebant opera ministerij domus Do-
mini, a uiginti annis & supra. Dixit n. Dauid:
Requiem dedit Dñs Deus Israel populo suo,
& † habitationem Ierusalem usq; in æternum.

Nec erit officij Leuitarum, ut ultra portent ta-
bernaculum, & oīa uasa eius ad ministrandū.
Iuxta præcepta quoque Dauid nouissima † sup-
putabitur numerus filiorū Leui a uiginti an-
nis, & supra, † & erunt sub manu filiorum Aa-
ron, in cultum domus dñi, in uestibulis & in

exedris, & in loco purificationis, & in sanctua-
rio, & in uniuersis operibus ministerij templi
† Dñi. Sacerdotes aut super panes propositio-
nis, & ad simile sacrificiū, & ad lagana, & azy-
ma, & sartaginem, & ad feruētē similitam, &
ad torrendum, & super oē pondus atq; men-
suram † Leuitæ uerō, ut stent mane ad conspē-

dum, & canendum Dño. Similiterq; ad uestpe-
ram, tam in oblatione holocaustorum Dñi, q
in sabbathis, & calendis, & solennitatib. reli-
quis, iuxta numerum, & † ceremonias uniu-
cuiusq; rei iugiter coram Dño, & custodiant
obseruationes tabernaculi fēderis & ritum
sanctuarii, & obseruationem filiorum Aaron
fratrum suorum, ut ministrent in domo Dñi.

Tom. ij.

ideo diuinis laudibus, & sacrificijs, C
similibus debebant esse magis inten-
ti, & hoc est quod dicitur,
l Requiem dedit dominus Deus Is-
rael pop. i. de proximo dabit complete
quia per spiritum sciebat templum ci-
to complendum. & patet littera paucis
exceptis.
m Et in exe. i. c. cameris.
n Et in lo. puri. id est in atrio, ubi
erant lauatoria ad purificationem sa-
cerdotum, & ablationem sacrificiorū.
o Sacerdotes autem su. de quibus
dictum fuit Exo. xxxv.
p Et ad simi. i. farina triticea purga-
tissima, quæ aliquando offerebatur
in sacrificium per sacerdotes.
q Et ad lagana, pasta erat colla in
aqua.
r Et azy. id est azymos panes.
s Et facta. i. ad panes in sartagine
fixos.
t Et ad torren. s. spicas nonas, quæ
torrebantur, & grana per confectio-
nem excutiebantur, ex quibus sacrifi-
cium offerebatur: & de istis omnibus
dictum fuit plenius Lev. ij.
u Super om. quia de materia arida,
de qua fiebant sacrificia, accipiebatur
ad pondus secundum diuersitatem sa-
crificiorū, & oblationum, & de mate-
ria liquidiorum accipiebatur ad men-
suram: & omnia ista pertinebant ad
officiū sacerdotū. Consequenter distingui-
tur officia Leuitarum, cum dicitur,
x Leuitæ uerō. id est quādo offerebatur
inge sacrificiū matutinū in ortu solis.
y Similiterque ad u. quando offere-
batur inge sacrificiū ante solis occa-
sum.
z Tam in oblationem holocausto-
rum. Dicitur autem holocausta sa-
crificia totaliter incensa.
a Quam in sab. quæ celebrantur in
memoria beneficij creationis.
b Et calen. i. nomen eius. a neos, quod
est nouū, quia in nouilunijs fiebant hec
festa in memoriam beneficij gubernati-
onis mundi: quæ quidem gubernatio
consistit in motione stellarum, & ope-
ratione sua. mutatio autem in istis in-
ferioribus elementaribus multum se-
quitur motum lune, propter quod in
nouilunijs fiebant ista festa.
c Et so. re. s. paschę, pentecostes, tuba-
rū, expiationis, tabernaculorū, de qui-
bus dictum fuit plenius Leui.
d Ut mi. ipsis sacerdotibus de stirpe
Aaron descendentijs.

ideo diuinis laudibus, & sacrificijs, C
similibus debebant esse magis inten-
ti, & hoc est quod dicitur,
l Requiem dedit dominus Deus Is-
rael pop. i. de proximo dabit complete
quia per spiritum sciebat templum ci-
to complendum. & patet littera paucis
exceptis.
m Et in exe. i. c. cameris.
n Et in lo. puri. id est in atrio, ubi
erant lauatoria ad purificationem sa-
cerdotum, & ablationem sacrificiorū.
o Sacerdotes autem su. de quibus
dictum fuit Exo. xxxv.
p Et ad simi. i. farina triticea purga-
tissima, quæ aliquando offerebatur
in sacrificium per sacerdotes.
q Et ad lagana, pasta erat colla in
aqua.
r Et azy. id est azymos panes.
s Et facta. i. ad panes in sartagine
fixos.
t Et ad torren. s. spicas nonas, quæ
torrebantur, & grana per confectio-
nem excutiebantur, ex quibus sacrifi-
cium offerebatur: & de istis omnibus
dictum fuit plenius Lev. ij.
u Super om. quia de materia arida,
de qua fiebant sacrificia, accipiebatur
ad pondus secundum diuersitatem sa-
crificiorū, & oblationum, & de mate-
ria liquidiorum accipiebatur ad men-
suram: & omnia ista pertinebant ad
officiū sacerdotū. Consequenter distingui-
tur officia Leuitarum, cum dicitur,
x Leuitæ uerō. id est quādo offerebatur
inge sacrificiū matutinū in ortu solis.
y Similiterque ad u. quando offere-
batur inge sacrificiū ante solis occa-
sum.
z Tam in oblationem holocausto-
rum. Dicitur autem holocausta sa-
crificia totaliter incensa.
a Quam in sab. quæ celebrantur in
memoria beneficij creationis.
b Et calen. i. nomen eius. a neos, quod
est nouū, quia in nouilunijs fiebant hec
festa in memoriam beneficij gubernati-
onis mundi: quæ quidem gubernatio
consistit in motione stellarum, & ope-
ratione sua. mutatio autem in istis in-
ferioribus elementaribus multum se-
quitur motum lune, propter quod in
nouilunijs fiebant ista festa.
c Et so. re. s. paschę, pentecostes, tuba-
rū, expiationis, tabernaculorū, de qui-
bus dictum fuit plenius Leui.
d Ut mi. ipsis sacerdotibus de stirpe
Aaron descendentijs.

ideo diuinis laudibus, & sacrificijs, C
similibus debebant esse magis inten-
ti, & hoc est quod dicitur,
l Requiem dedit dominus Deus Is-
rael pop. i. de proximo dabit complete
quia per spiritum sciebat templum ci-
to complendum. & patet littera paucis
exceptis.
m Et in exe. i. c. cameris.
n Et in lo. puri. id est in atrio, ubi
erant lauatoria ad purificationem sa-
cerdotum, & ablationem sacrificiorū.
o Sacerdotes autem su. de quibus
dictum fuit Exo. xxxv.
p Et ad simi. i. farina triticea purga-
tissima, quæ aliquando offerebatur
in sacrificium per sacerdotes.
q Et ad lagana, pasta erat colla in
aqua.
r Et azy. id est azymos panes.
s Et facta. i. ad panes in sartagine
fixos.
t Et ad torren. s. spicas nonas, quæ
torrebantur, & grana per confectio-
nem excutiebantur, ex quibus sacrifi-
cium offerebatur: & de istis omnibus
dictum fuit plenius Lev. ij.
u Super om. quia de materia arida,
de qua fiebant sacrificia, accipiebatur
ad pondus secundum diuersitatem sa-
crificiorū, & oblationum, & de mate-
ria liquidiorum accipiebatur ad men-
suram: & omnia ista pertinebant ad
officiū sacerdotū. Consequenter distingui-
tur officia Leuitarum, cum dicitur,
x Leuitæ uerō. id est quādo offerebatur
inge sacrificiū matutinū in ortu solis.
y Similiterque ad u. quando offere-
batur inge sacrificiū ante solis occa-
sum.
z Tam in oblationem holocausto-
rum. Dicitur autem holocausta sa-
crificia totaliter incensa.
a Quam in sab. quæ celebrantur in
memoria beneficij creationis.
b Et calen. i. nomen eius. a neos, quod
est nouū, quia in nouilunijs fiebant hec
festa in memoriam beneficij gubernati-
onis mundi: quæ quidem gubernatio
consistit in motione stellarum, & ope-
ratione sua. mutatio autem in istis in-
ferioribus elementaribus multum se-
quitur motum lune, propter quod in
nouilunijs fiebant ista festa.
c Et so. re. s. paschę, pentecostes, tuba-
rū, expiationis, tabernaculorū, de qui-
bus dictum fuit plenius Leui.
d Ut mi. ipsis sacerdotibus de stirpe
Aaron descendentijs.

ideo diuinis laudibus, & sacrificijs, C
similibus debebant esse magis inten-
ti, & hoc est quod dicitur,
l Requiem dedit dominus Deus Is-
rael pop. i. de proximo dabit complete
quia per spiritum sciebat templum ci-
to complendum. & patet littera paucis
exceptis.
m Et in exe. i. c. cameris.
n Et in lo. puri. id est in atrio, ubi
erant lauatoria ad purificationem sa-
cerdotum, & ablationem sacrificiorū.
o Sacerdotes autem su. de quibus
dictum fuit Exo. xxxv.
p Et ad simi. i. farina triticea purga-
tissima, quæ aliquando offerebatur
in sacrificium per sacerdotes.
q Et ad lagana, pasta erat colla in
aqua.
r Et azy. id est azymos panes.
s Et facta. i. ad panes in sartagine
fixos.
t Et ad torren. s. spicas nonas, quæ
torrebantur, & grana per confectio-
nem excutiebantur, ex quibus sacrifi-
cium offerebatur: & de istis omnibus
dictum fuit plenius Lev. ij.
u Super om. quia de materia arida,
de qua fiebant sacrificia, accipiebatur
ad pondus secundum diuersitatem sa-
crificiorū, & oblationum, & de mate-
ria liquidiorum accipiebatur ad men-
suram: & omnia ista pertinebant ad
officiū sacerdotū. Consequenter distingui-
tur officia Leuitarum, cum dicitur,
x Leuitæ uerō. id est quādo offerebatur
inge sacrificiū matutinū in ortu solis.
y Similiterque ad u. quando offere-
batur inge sacrificiū ante solis occa-
sum.
z Tam in oblationem holocausto-
rum. Dicitur autem holocausta sa-
crificia totaliter incensa.
a Quam in sab. quæ celebrantur in
memoria beneficij creationis.
b Et calen. i. nomen eius. a neos, quod
est nouū, quia in nouilunijs fiebant hec
festa in memoriam beneficij gubernati-
onis mundi: quæ quidem gubernatio
consistit in motione stellarum, & ope-
ratione sua. mutatio autem in istis in-
ferioribus elementaribus multum se-
quitur motum lune, propter quod in
nouilunijs fiebant ista festa.
c Et so. re. s. paschę, pentecostes, tuba-
rū, expiationis, tabernaculorū, de qui-
bus dictum fuit plenius Leui.
d Ut mi. ipsis sacerdotibus de stirpe
Aaron descendentijs.

ideo diuinis laudibus, & sacrificijs, C
similibus debebant esse magis inten-
ti, & hoc est quod dicitur,
l Requiem dedit dominus Deus Is-
rael pop. i. de proximo dabit complete
quia per spiritum sciebat templum ci-
to complendum. & patet littera paucis
exceptis.
m Et in exe. i. c. cameris.
n Et in lo. puri. id est in atrio, ubi
erant lauatoria ad purificationem sa-
cerdotum, & ablationem sacrificiorū.
o Sacerdotes autem su. de quibus
dictum fuit Exo. xxxv.
p Et ad simi. i. farina triticea purga-
tissima, quæ aliquando offerebatur
in sacrificium per sacerdotes.
q Et ad lagana, pasta erat colla in
aqua.
r Et azy. id est azymos panes.
s Et facta. i. ad panes in sartagine
fixos.
t Et ad torren. s. spicas nonas, quæ
torrebantur, & grana per confectio-
nem excutiebantur, ex quibus sacrifi-
cium offerebatur: & de istis omnibus
dictum fuit plenius Lev. ij.
u Super om. quia de materia arida,
de qua fiebant sacrificia, accipiebatur
ad pondus secundum diuersitatem sa-
crificiorū, & oblationum, & de mate-
ria liquidiorum accipiebatur ad men-
suram: & omnia ista pertinebant ad
officiū sacerdotū. Consequenter distingui-
tur officia Leuitarum, cum dicitur,
x Leuitæ uerō. id est quādo offerebatur
inge sacrificiū matutinū in ortu solis.
y Similiterque ad u. quando offere-
batur inge sacrificiū ante solis occa-
sum.
z Tam in oblationem holocausto-
rum. Dicitur autem holocausta sa-
crificia totaliter incensa.
a Quam in sab. quæ celebrantur in
memoria beneficij creationis.
b Et calen. i. nomen eius. a neos, quod
est nouū, quia in nouilunijs fiebant hec
festa in memoriam beneficij gubernati-
onis mundi: quæ quidem gubernatio
consistit in motione stellarum, & ope-
ratione sua. mutatio autem in istis in-
ferioribus elementaribus multum se-
quitur motum lune, propter quod in
nouilunijs fiebant ista festa.
c Et so. re. s. paschę, pentecostes, tuba-
rū, expiationis, tabernaculorū, de qui-
bus dictum fuit plenius Leui.
d Ut mi. ipsis sacerdotibus de stirpe
Aaron descendentijs.

ideo diuinis laudibus, & sacrificijs, C
similibus debebant esse magis inten-
ti, & hoc est quod dicitur,
l Requiem dedit dominus Deus Is-
rael pop. i. de proximo dabit complete
quia per spiritum sciebat templum ci-
to complendum. & patet littera paucis
exceptis.
m Et in exe. i. c. cameris.
n Et in lo. puri. id est in atrio, ubi
erant lauatoria ad purificationem sa-
cerdotum, & ablationem sacrificiorū.
o Sacerdotes autem su. de quibus
dictum fuit Exo. xxxv.
p Et ad simi. i. farina triticea purga-
tissima, quæ aliquando offerebatur
in sacrificium per sacerdotes.
q Et ad lagana, pasta erat colla in
aqua.
r Et azy. id est azymos panes.
s Et facta. i. ad panes in sartagine
fixos.
t Et ad torren. s. spicas nonas, quæ
torrebantur, & grana per confectio-
nem excutiebantur, ex quibus sacrifi-
cium offerebatur: & de istis omnibus
dictum fuit plenius Lev. ij.
u Super om. quia de materia arida,
de qua fiebant sacrificia, accipiebatur
ad pondus secundum diuersitatem sa-
crificiorū, & oblationum, & de mate-
ria liquidiorum accipiebatur ad men-
suram: & omnia ista pertinebant ad
officiū sacerdotū. Consequenter distingui-
tur officia Leuitarum, cum dicitur,
x Leuitæ uerō. id est quādo offerebatur
inge sacrificiū matutinū in ortu solis.
y Similiterque ad u. quando offere-
batur inge sacrificiū ante solis occa-
sum.
z Tam in oblationem holocausto-
rum. Dicitur autem holocausta sa-
crificia totaliter incensa.
a Quam in sab. quæ celebrantur in
memoria beneficij creationis.
b Et calen. i. nomen eius. a neos, quod
est nouū, quia in nouilunijs fiebant hec
festa in memoriam beneficij gubernati-
onis mundi: quæ quidem gubernatio
consistit in motione stellarum, & ope-
ratione sua. mutatio autem in istis in-
ferioribus elementaribus multum se-
quitur motum lune, propter quod in
nouilunijs fiebant ista festa.
c Et so. re. s. paschę, pentecostes, tuba-
rū, expiationis, tabernaculorū, de qui-
bus dictum fuit plenius Leui.
d Ut mi. ipsis sacerdotibus de stirpe
Aaron descendentijs.

ideo diuinis laudibus, & sacrificijs, C
similibus debebant esse magis inten-
ti, & hoc est quod dicitur,
l Requiem dedit dominus Deus Is-
rael pop. i. de proximo dabit complete
quia per spiritum sciebat templum ci-
to complendum. & patet littera paucis
exceptis.
m Et in exe. i. c. cameris.
n Et in lo. puri. id est in atrio, ubi
erant lauatoria ad purificationem sa-
cerdotum, & ablationem sacrificiorū.
o Sacerdotes autem su. de quibus
dictum fuit Exo. xxxv.
p Et ad simi. i. farina triticea purga-
tissima, quæ aliquando offerebatur
in sacrificium per sacerdotes.
q Et ad lagana, pasta erat colla in
aqua.
r Et azy. id est azymos panes.
s Et facta. i. ad panes in sartagine
fixos.
t Et ad torren. s. spicas nonas, quæ
torrebantur, & grana per confectio-
nem excutiebantur, ex quibus sacrifi-
cium offerebatur: & de istis omnibus
dictum fuit plenius Lev. ij.
u Super om. quia de materia arida,
de qua fiebant sacrificia, accipiebatur
ad pondus secundum diuersitatem sa-
crificiorū, & oblationum, & de mate-
ria liquidiorum accipiebatur ad men-
suram: & omnia ista pertinebant ad
officiū sacerdotū. Consequenter distingui-
tur officia Leuitarum, cum dicitur,
x Leuitæ uerō. id est quādo offerebatur
inge sacrificiū matutinū in ortu solis.
y Similiterque ad u. quando offere-
batur inge sacrificiū ante solis occa-
sum.
z Tam in oblationem holocausto-
rum. Dicitur autem holocausta sa-
crificia totaliter incensa.
a Quam in sab. quæ celebrantur in
memoria beneficij creationis.
b Et calen. i. nomen eius. a neos, quod
est nouū, quia in nouilunijs fiebant hec
festa in memoriam beneficij gubernati-
onis mundi: quæ quidem gubernatio
consistit in motione stellarum, & ope-
ratione sua. mutatio autem in istis in-
ferioribus elementaribus multum se-
quitur motum lune, propter quod in
nouilunijs fiebant ista festa.
c Et so. re. s. paschę, pentecostes, tuba-
rū, expiationis, tabernaculorū, de qui-
bus dictum fuit plenius Leui.
d Ut mi. ipsis sacerdotibus de stirpe
Aaron descendentijs.

ideo diuinis laudibus, & sacrificijs, C
similibus debebant esse magis inten-
ti, & hoc est quod dicitur,
l Requiem dedit dominus Deus Is-
rael pop. i. de proximo dabit complete
quia per spiritum sciebat templum ci-
to complendum. & patet littera paucis
exceptis.
m Et in exe. i. c. cameris.
n Et in lo. puri. id est in atrio, ubi
erant lauatoria ad purificationem sa-
cerdotum, & ablationem sacrificiorū.
o Sacerdotes autem su. de quibus
dictum fuit Exo. xxxv.
p Et ad simi. i. farina triticea purga-
tissima, quæ aliquando offerebatur
in sacrificium per sacerdotes.
q Et ad lagana, pasta erat colla in
aqua.
r Et azy. id est azymos panes.
s Et facta. i. ad panes in sartagine
fixos.
t Et ad torren. s. spicas nonas, quæ
torrebantur, & grana per confectio-
nem excutiebantur, ex quibus sacrifi-
cium offerebatur: & de istis omnibus
dictum fuit plenius Lev. ij.
u Super om. quia de materia arida,
de qua fiebant sacrificia, accipiebatur
ad pondus secundum diuersitatem sa-
crificiorū, & oblationum, & de mate-
ria liquidiorum accipiebatur ad men-
suram: & omnia ista pertinebant ad
officiū sacerdotū. Consequenter distingui-
tur officia Leuitarum, cum dicitur,
x Leuitæ uerō. id est quādo offerebatur
inge sacrificiū matutinū in ortu solis.
y Similiterque ad u. quando offere-
batur inge sacrificiū ante solis occa-
sum.
z Tam in oblationem holocausto-
rum. Dicitur autem holocausta sa-
crificia totaliter incensa.
a Quam in sab. quæ celebrantur in
memoria beneficij creationis.
b Et calen. i. nomen eius. a neos, quod
est nouū, quia in nouilunijs fiebant hec
festa in memoriam beneficij gubernati-
onis mundi: quæ quidem gubernatio
consistit in motione stellarum, & ope-
ratione sua. mutatio autem in istis in-
ferioribus elementaribus multum se-
quitur motum lune, propter quod in
nouilunijs fiebant ista festa.
c Et so. re. s.

Est, erant super panes propositionis, significati fuerunt sacerdotes nouae legis, ad quorum officium spectat consecrare panem in Christi corpore in sacramento altaris. Per ministros vero domus Domini figurati fuerunt illi, ad quorum officium spectat ministrare sacerdotibus in celebratione dicti sacramenti, id est diaconi, quibus committitur dispensatio sanguinis consecrati, & subdiaconi, quorum officium est in uasis sacris dicti sacramenti materia praeparare. Similiter acholyti, qui dicta materia praeparant non tamen uasis sacris: per quod dum ordinantur tradunt eis ures, uel ampullas. Per iudices, & ppositos, qui fuerunt electi per sortem, sicut dixi plenius in expositione literali, figurati fuerunt exorcistae, quorum officium est expellere daemones de energumenis, sicut ad iudices pertinebat malos expellere, seu reprimere, qui sunt membra demonis. Per ianitores autem, qui Gentiles aut Iudeos immundos arcebat ab ingressu templi, figurati fuerunt ostiarii: ad quorum spectat officium infidelis, & et fideles (excommunicatos tamen) ab ingressu ecclesiae coercere. Per cantores uero figurati fuerunt leuitae. Et sic patet qualiter officia ministrorum ueteris testamenti figurant officia ministrorum noui.

Officia ecclesiae
sacra, &
ueteris
figura

numeratione eorum
in ministerio

GLOS. ORDINAR. CAP. XXIII.

Orro filius Aaron.

Eleazar filium Aaron senioris, & summum sacerdotem ecclesiasticum sacerdotum, & spirituale sacrificium accipi. Prius. n. legitur per Melchisedech panem, & uinum oblatum esse in sacrificium corporis, & sanguinis Christi. Sacramentum, quod per Aaron pecudum victimas. Per Ithamar uero, qui interpretatur amarus, qui per Dauid culmen Leuitici honoris ascendit, posuit figurari, qui de figurati obseruati ad euangelium per Christum sunt transfati.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

Gal. 4. 4.

1. Reg. 3. 1.

Esai. 54. 4.

NIC. DE LYRA. CAP. XXIII. Orro si. Aa. Hic consequenter distinguuntur officia Leuitarum magis in speciali, & primo quantum ad sacerdotes, & doctores. secundo quantum ad cantores ca. xxv. tertio quantum ad sacrificia, & ianitores. ca. xxvi. Prima in duas, quia primo agitur de sacerdotibus. secundo de doctores. ibi: Porro filiorum Leui. Circa primum sciendum, quod Aaron, & filij eius datum fuit sacerdotium a Deo, ut habetur Exo. xxviii. ita quod Aaron erat summus sacerdos, & filij eius sacerdotes sub eo, scilicet Eleazar, & Ithamar. ita quod summum sacerdotium datum fuit Eleazar, & filij eius: sed tempore Eli translatus fuit summum sacerdotium ad domum Ithamar, de qua erat Eli, ut dictum fuit. i. Reg. ii. postea uero tempore Salomonis reditum fuit summum sacerdotium ad domum Eleazar, quia Salomon abiectus Abiathar de summo sacerdotio instituit Sadoc summum sacerdotem, qui erat de domo Eleazar, ut dictum fuit. ii. Reg. ii. Dauid ergo ante mortem suam uolens ordinare sacerdotum officium, fecit recensere principales de utraque domo, & inuenit plures de domo Eleazar, quam de domo Ithamar: sic constituit viginti quatuor sacerdotes, qui officarent templum per hebdomadas sibi succedentes. xvi. de domo Eleazar & viii. de domo Ithamar, & cum hoc fecit duas domos principales: unam super filios Eleazar, & aliam super filios Ithamar. Quod patet ex hoc, quod Sadoc, qui erat principalis inter filios Eleazar, & Abimelech inter filios Ithamar, non nominantur in terillis, qui fuerunt instituti ad officium per hebdomadas, seu uices, quia erant principales in duabus domibus praesidentibus. xxiii. Hebdomadarij praedicti. Sadoc tamen, & filij successores qui erant de Eleazar habuerunt summum sacerdotium, ad quos spectabat ingredi sanctum sanctorum in die expiationis, scilicet de cima die septimi mensis. Sacerdotes autem alij, qui erant hebdomadarij per uices, intrabant quotidie partem templi, quae dicebatur sancta ad cremandum thymiam super altare incensum: & in hoc consistebat consummatio sacrificij, ut dicit Apostolus quilibet autem sacerdos hebdomadarij habebat plures sacerdotes sub se in hebdomada sua. Quod autem dicunt alij, quod ille erat summus sacerdos per totum annum, in cuius hebdomada cadebat expiationis festum, patet falsum: quia a tempore Dauid, qui ordinauit istas uices sacerdotum, quolibet anno fuisset mutatum summum sacerdotium, quod non legitur in testamento uel esse factum: sed mortuo patre succedebat ei filius in summo sacerdotio. Ex his quae dicta sunt patet littera paucis exceptis.

CAP. XXIII.

Orró filij Aaron, haec partitiones erant. Filij Aaron Nadab, & Abiu & Eleazar & Ithamar. Mortui sunt autem Nadab, & Abiu ante patrem suum absque liberis. Sacerdotioque functus est Eleazar, & Ithamar. Et diuisit eos Dauid, & Sadoc de filijs Eleazari, & Abimelech, de filijs Ithamar, secundum tribus suas & ministerium. Inuentique sunt multo plures filij Eleazar in principibus uiris, quam filij Ithamar. Diuisit autem eis, hoc est filijs Eleazar principes per familias sedecim, & filijs Ithamar per familias, & domos suas octo. Porro diuisit, utrasque inter se familias fortibus, erant enim principes san-

ctuarij & principes Dei tam de filijs Eleazar, quam de filijs Ithamar. Descriptique eos Semias filius Nathanael scriba Leuitae coram rege, & principibus & Sadoc sacerdote, & Abimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium, et Leuiticarum, unam domum, quae ceteris praeratur, Eleazar, & alteram domum, quae sub se habebat ceteros, Ithamar. Exiuit autem fors prima Ioarib, secunda ledeiz, tertia Harim, quarta Seorim, quinta Melchia, sexta Maima, septima Accos, octaua Abia, nona Iesua, decima Seche-
nia, undecima Eliasib, duodecima Iacim, tredecima Hoppa, decimaquarta Ishaab, decimaquinta Belga, decimasexta Emmer, decimasextima Hezir, decima octaua Aphses, decimano-
na Pheheia, uicesima Hezeziel, uicesima prima Iachi, uicesima secunda Gamul, uicesima tertia Dalaiau, uicesima quarta Maazi-
au, & uicesima quinta ministria sua, ut ingrediant domum Domini iuxta ritum suum sub manu Aaró.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

Aliter excluduntur a ministerio
landuau, & principatu sacerdotum
fuerunt a Deo electi.

MORALITER.

* Porro filij Aaron haec partitiones erant. Filij Aaron Nadab & Abiu & Eleazar. Hic ponitur ordinatio quantum ad officia sacerdotum in speciali. circa quos sic ordinauit, quod ex ipsis essent. xxiii. principales, qui essent hebdomadarij per uices suas successiue tamen sub summo sacerdote. Per istos autem. xxiii. figurati fuerunt episcopi, qui sub summo pontifice sunt ecclesiae ministri, sicut exprimitur Apo. iiii. per. xxiii. seniores ponitur tamen ibi numerus determinatus pro indeterminato. sicut dixi plenius exponendo literaliter passum illum.

* Porro filiorum

Aa Porro si. Hic consequenter agitur de doctores, seu iudicibus magis in speciali. b De filiis uidentur fuisse de filiis Moysi. quia Aaron, & Moyses fuerunt filij Amram. c Filij me. Isti doctores fuerunt de tribu Leui descendentes per Merari. d Miseruntque. hoc est dixerunt, quod fuit filij Aaron erant ordinati in officio sacerdotum per sortes, ut praedictum est, ita etiam isti in officio doctores. Item quia in equali numero, sicut. n. fuerunt instituti viginti quatuor sacerdotes hebdomadarij, plures alios sub se habentes. sic fuerunt instituti viginti quatuor principales doctores, qui hic nominantur, scilicet Subael, Iehedia, Iesias, Iahari, Salemoth, Iahath, Ieriau, Amarias, Iahazel, Iecma, Michas, Samir Iesias, Zacharias, & isti fuerunt de filiis Amram, Benno, Oziau, Soam, Zachar, Hebr, Eleazar, Ierameel, Moholi, Eder, Ierimoth: isti fuerunt de filiis Merari. Alij autem, quorum nomina hic interponuntur, fuerunt fratres istorum, uel patres immediati, uel immediati: et sic interponuntur, non tanquam principales doctores, sed

res, sed sicut eis attinentes. Sciendum etiam, quod ista nomina in pluribus locis aliter sonant in Hebraeo, quam hic exprimentur in Latino. c Tam ma. quia ille super quem cadebat fors prima, erat primus, & sic de alijs consequenter: sine essent iuniores in aetate, sine antiquiores, sine maioris reputationis, sine minoris. Credibile tamen est, quod diuina ordinatione ista futurorum, fors prima cecidit super magis apertum de futuro ad illud officium: & sic consequenter de alijs ordinate sicut dicitur fuit. N. xxvi. q. in diuisione terrae per sortes ordinatione diuina sortes sic cadebant, quod portio maior in eam proveniebat tribui habenti maiorem multitudinem per sonarum, & minor habenti minorem, & sic de alijs proportionabiliter secundum quod dicitur, Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur.

GLO. OR. CA. XXV.

Gitur. Dauid et ma.

Quia ueris Dauid rex noster, &

& Dominus oem ordinem ecclesiasticum ministerij in fide trinitatis suum uel agere oem. nec eum digne laudare potuit, nisi per patrem, & filium, & spiritum sanctum, & charitatem laudauerit. Alaph ei colligens, Hemá cor eorum, Idithu trahens, qui. n. diuinae scripturae mysteria sagaciter colligit, & omnem terrenarum rerum cupiditatem transiluit, gne laudes perfoluit.

b Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

c Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

d Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

e Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

f Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

g Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

h Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

i Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

k Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

l Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

m Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

n Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

o Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

p Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

q Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

r Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

s Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

t Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

u Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

v Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

w Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico exponunt, quater. n. septuaginta duoducen-
ta octoginta faciunt. Libros autem ueteris, & noui testamenti septuaginta duo esse dubium non est. Vnde quidam diuino fungit officio, quatuor principalibus uirtutibus. scilicet, euangelice doctrinae incumbat, & fin eius normam, quod dicitur. uel docuerit, formare intendat.

x Cuius do. Hi sunt, qui hodie canones diuinorum librorum seu euangelico expon

E duodecim . Duodecima Hafabiz filijs & fratribus eius duodecim . Terriadecima Subael filijs, & fratribus
eius duodecim . Quartadecima Mathatiz filijs & fratribus eius duodecim . Quintadecima Ierimoth fi-
liis & fratribus eius duodecim . Sextadecima Hananiz filijs & fratribus eius duodecim . Septimadecima
Iefacafz filijs & fratribus eius duodecim . Octauadecima Hanani filijs & fratribus eius duodecim . No-
nadecima Mellothi filijs , & fratribus eius duodecim . Vicesima Eliatha filijs & fratribus eius duodecim .
Vicesima prima Othir filijs & fratribus eius duodecim . Vicesima secunda Geddelthi filijs , & fratribus
eius duodecim . Vicesima tertia Mahazioth filijs , & fratribus eius duodecim . Vicesima quarta Romem-
thicz filijs & fratribus eius duodecim .

G L O S. O R D. C A P. XXVI.

Invisiones an. i. m. Sequitur:

a Seleniæ. Qui interpretatur, reddente Domino:
& significat ordinem ap[osto]lorum, & primor[um] docto-
rum, quibus orientalis porta. i. primitiua ꝓmēdat[ur]

principem inter eos, quis non esset senior: sicut David fecit de Salomone,
& plures alii reges, qui fecerunt sibi succedere in regno iuniores. & propter
hoc dicitur hic,
d Non enim haec supple, quae esset alicuius valoris, seu reputationis: &
talis modus loquendi bene invenitur alibi in scriptura.

CAP. XXVI.

Iuifiones autem ianitorum de Cori-
tis Mefelemla filius Core, de filiis
Afaph filii Mefelemlæ, Zacharias
primogenitus. Iadihel fecundus,
Zabadias tertius, Iathanael quar-

tus, Aelam quintus, Iohanan sextus, Eliecnai se-
primus. Filii autem Obededom Semeias primo-
genitus, Iozabad secundus, Ioaha tertius, Sachar
quartus, Nathanael quintus, Ammiel sextus,
Ilachar septimus, Phollarthi octauus, quia be-
nedixit illi Dominus. Semeiæ autem filio eius
nati sunt filii, præsi & familiarum suarum. Er-
rant enim uiri fortissimi. Filii ergo Semeiæ Oth-
ni, & Raphael, & Obed, Elzabad, & fratres e-
ius uiri fortissimi. Eliu quoque & Samachias.
Omnes hi de filiis Obededom, ipsi, & filii &
fratres eorum fortissimi ad ministrandum sexa-
ginta duo de Obededom. Porro Melesemæ
filii, & fratres eorum robustissimi decem &
octo. De Hofa autem, id est de filiis Merari
Semri princeps (non enim habuerat primoge-
nitum, & idcirco posuerat eum pater eius in
principem) Helcias secundus, Tabelias tertius,
Zacharias quartus. Omnes hi filii, & fratres

Hosia tredecim . Hi sunt diuifi in iânitores , ut
semper per principes custodiarum † sicut & fra-
tres eorum ministrarent in domo Domini .

Misere sunt ergo fortes ex æquo, & parvis & magnis per familias suas in unamquamque portarum. Cecidit igitur sors orientalis Selemie. Porro Zacharie filio eius viro prudentissimo & † erudito sortito obigit, plaga fe-

ptentrionalis . Obēdedom uerò , & filiiseius

ta, ac etiam ianitores . Orientalis porta dici potest hominis ortus, occidentalis autem eius obitus: aquilonaris uero aduersitatis tempus, australis prosperitatis status . Portam igitur orientale custodiunt illi, qui utilitate suæ originis considerant, ut humilientur . Portam autem occidentale, qui certitudinem mortis futuræ, & incertitudinem horæ iugiter meditantur, ne impronifi ad mortis iudicium euocentur . Bernar. O homo, certum est quod morieris: sed ubi, quando, uel quomodo, incertum est. mors ubique te expectat. sed si sapiens fueris, ubique mortem expectabis, Portam autem aquilonarem custodiunt, qui in aduersis armis patientiæ continue se muniant ne per impatientiam frangantur . Portam autem australem obseruant, qui semper solliciti sunt, ne in prosperis per superbiam eleuentur.

Glof.ordi. I. Paralip. Cap. XXVI. De Lyra. 211

a *Ad austrum.* Australis porta significat Iudaicam plebem lege, & prophetis illuminatam, calori fidei, & luminis sapie percipiendo uicinam.

b *Ad occidentem iuxta por.* Per occidē tale plagā finis mūdi, signat, in quo

a ¶ Quia ibi fuerunt prophetae & apostoli.
a ad austrum, † in qua parte domus erat
seniorum concilium. Saphim, & Ho-
b sa, ad occidentem iuxta portam, quæ
a ¶ Quia in proximo erat iudicium in quo sancti ascendent ad regnum
celorum. b ¶ Concordia duorum testamentorum.

Mat. 23. 13
erit pericuto Antichristi: et abunda
bitiniquitas, & refrigeret charitas
multorum. Huius potius inuito
sunt doctores illius tps, q ecclia do
cendo, & exhortando roborant. un
de Sephim humilis, uel campestris,
& Hoia diuinis interpret. Humilia
bi. n. in perfectione ecclesie, in
campo lasciuij erit dissoluta. Sed in
pericuto actione eleuata, quod
diuinis pæsentat eloquijs. un. Clau

ducit ad uiam ascensionis, custodia
contra custodiam. Ad orientem uero
c Leuita sex, & ad aquilonem quatuor
per diem, atque ad meridiem, simili-
ter in die quatuor, & ubi erat conci-
dium † bini, & bini. In cellulis quoque
a ianitorum ad occidentem quatuor
in uia, bini quæ per cellulas. Ad septen-

fi sunt sermones vlti ad pñitū tps.
c. *Leuita* sex. Senarius bonū opus mī
nisteriorum Dei significat, quater-
narius euangelicam doctrinam &
principalium uirtutū plenitudinē.
d. *Bini & bini*. Imitatores binos, & bi-
nos dicit esse in cellulis, atq; in uia,
q̃a siue in cellulis cordis sui curā ge-
rat, siue in uia exterior uerbu Dei ex-
ponant, duo pcepta caritatis, & re-

trionem verò, & meridiem quaterni
per dies singulos mutabantur. Et ad
basilicam concilij ad occidentem bi-
ni, habentes subiectos alios in uia, bi-
niq; per cellulas. Hæ sunt diuifio-
nes ianitorum filiorum Core, & Me-
rari. Porro * Achiās erat super the-

guia utriusq; tentamentis om̃o tenet.
e. *Fily Moyſi.* Qui precipuē à David
honorabantur ſm̃ Iſoſephum, & ſu-
per theſauros conſtituti, crab., do-
ctores de Iudeis ſignat, q̃. orñamē-
tū eccleſiæ. i. decor aīe cōmēdatur.
f. *Frater quop; eius Elie.* Oīlēdit dona-
ria principū theſauros et̃e ſctōri. q̃.
.n. hoſtias. autērcbāt, ſi ſupellectilē tē-
plū donabāt. Quicūq; .n. bñ laborās
aliqui uirtutis, uel boni op̃s accipit,

a Nūti Chrido sunt omnes thesaui sapientie & scientie qui ait :
 Nuntiabo uenem tuam fratribus meis .
 fauōs domus Domini , ac uas f san-
 ctorum . Filij quoque Ledan , filii
 Gerfonni : De Ledan principes fami-
 liarum , Ledan , & Gerfonni Iehieli .
 Filij Iehieli Zathan , & Ioel , fratres e-
 ius , super thesauros domus Domini .

Deo, nō sibi bñ attribuat. vñ: Nō t. 1. o
bis Deo. Hī nobis, sed noi tuo da glo.
B *q. 14. ar. 11.* Hī sūt, q in ecclia hūiliter
& obediēter, q a magistris audiūt, d
uoa mēte suscipiūt: et q ligua nī pñt,
faciēdo doctrinam virtutū onduēt.
b *Isa. 41. trans. 10.* Israelite, q trās lor
danē possibiūit accepērūt, signant
eos q mediocritate pñti, arcē virtu
tū turbiditā hui? Ich trāscēdēdo nī
magistruū nō mōdat. Deī oīa ex-

Amramitis, & Isaaritis, & Hebroni-
tis, & Ozielitis. Subael autem filius
• Gerson filii Moyfi, præpositus the-
sauris, frater quoque eius Eliezer, cu-
ius filius Rahabia: & huius filius Isaias,
& huius filius Ioram. Huius quoque
filius Zechri: sed & huius filius Sele-

U. 16. e
appetit in madada dei oge ex-
ercere in negligiti. Quia uero nemo
hac agit nisi dono Dei, is profit' d'f
e. Atabias i. faciente Domino, ve
dicant cum propheta: Omnia ope-
ra nostra operatus es in nobis.
i. Hebronitaru' at prin. In Hebr' cepit
David regnare, q' signat eos, q' bene
conuerfari incipiunt, et David in vi-
ta fua parat regnum. Hebronitis
Ierias, timens Dominum princeps

mith. Ipse Selemith & fratres eius super thesauros sanctorum, quæ sanctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus de bellis, & manubias præliorum, quæ consecrauerant ad instaurationem, & suppellectilem templi Domini. Hac autem vni-

fil. 110 b
est, quia initium sapientie timor Do-
mini. Hebron vero interpretatur
conjugium: qui n. timet, proficit ut a-
met, & foras mittat timorem.

NIC. DE LYRA.

fil. 110 c
¶ In qua par. do. erat fe concil. *11nd*
inducitur ad offedidit, q. in illa pre rege-
batur magna custodia, quia ibi tractabat
senex, seu iudices ordinarii negotia cõia,
& determinabatur dubia, & iõs foras illi ceci

uerfa sanctificauit Samuel uidens , &
Saul filius Cis , & Abner filius Ner ,
& Ioab filius Saruix . Omnes qui san-
ctificauerant ea per manum Selemith
& fratrum eius . Ilaaritis vero præerat
^a & Ariarius meus , ad mons , uid possessio id est super
quam requirit dominus .
Chonenias , & filii eius ad opera forin-
secus super Uzal , & ad docendum .

N I C. D E L Y R A.

q In qua par. do. erat. fe concil. Iſind
inducitur ad offeſſed. in illa pte re-
gubatur magna cuſtodia, quia ibi tractabatur
ſenex, ſeu iudices ordinarij negotia coia,
& determinabatur dubia, & ſors illa cecidi
dit ju Obſeddo, q erat ho ualeſ, et potes,
eo qd benedixerat ei Dñs, ut fideliſſim eſſe-
t. Ad orien. ule. ſex. quia illa porta e-
rat ante ingreſſum templi, & ideo require-
batur ibi magna cuſtodia.

8 & fratrum eius. Maaritit verò præerat
a & Aritarius meus, vel mons, vel possessio id eâ super
 quam requiescit dominus.
 Chonenias, & filii eius ad opera forin-
 secus super Israel. † ad docendum, &
 iudicandum eos. Porro de Hebro-
 nitit Halabias & fratres eius uiri fortif-
 simi mille septingenti præerant Israeli
 contra Iordanem, contra occidentem

Mytice
Luc. 1. g

trans Iordanem contra occidentem ;
in cunctis operibus Domini & in mi-
nistèriis regis. Hebronitarum autem
princeps fuit Ieria secundum fami-
lias , & cognationes eorum . Qua-
dragesimo anno regni Dauid recenfi-

obscuratus fuit in meridie. Aquilonaris eius
resurrectionem, quia tunc Christus rediit
ab inferis, tanq̃ ab aquilone, de quo di-
citur. Auq̃loze p̃ceditur oẽ malis. Aspira-
lis eius ascesionẽ, sicut in p̃dicto australi sol
visibilis est in sua maiori altitudine: p̃ ista

n. quatuor Christi myſteria habentis introitum ad atrium eccleſie militantis, ut per hec poſtea accedamus ad templum eccleſie triumphantis. Secundum uero ſenſum moremque porta oriſtalis deſignat humanæ originis uilitatem. Porta occidentalis mortis appinguitatē. Porta aſſonaris infernalis ſupplicij grauitatē. q̃a ab aquilone p̃ceditur o' malū ut ſup. dictum eſt. Auſtralis uero celeſtis gaudiū immenſitatē, q̃a ibi ſol iuſtitia luce in ſua uirtute. Per

colatione. n. l. b. q. u. a. t. u. o. r. r. e. s. i. t. b. o. a. t. u. m. torum.
 p. s. e. & incipit boni operari. & sic p. illa
 quasi p. quatuor portas b. introiit ad a-
 trium militatis ecclesie, per participatione
 meritum, ut sic ulterius transisset ad atriū
 triumphantis ecclesie p. adoptione fmiorum.
 d. Porro Achnas. hic consequenter agitur
 de ordinatione sacrisancti. & p. forum.
 & primo agitur de sacrisancti. sciendo de ipe
 tis, ibi: sacrisancti, sacrisancti ad dicebant illi,
 q. custodiabāt m. a. s. a. d. i. m. i. n. o. c. u. l. t. u. m. d. e. p. u. t. a. t. a.

et sacerdotum ornamenta, et ea quæ erant in
crucibus, et cultu diuino necessaria: et au-
tem et ergetur, et siliat, ex deuotione sue-
rat Dño consecrata: et patet ita vsq; ibi
et Quæ sancti Da. et c. d. ex qd enim
habet victoria solene, pfecta, q̄ ibi reperie-
batur, in pda principes bellatores offerrebat,
vel parte eorū consecrado diuino cultui, ita
q̄ nō possent alius vsib. applicari: et hoc le-
gius esse factū a tē Moyse, qd deuotus
Madianitis principes exereuit acod anri

D inuenit in p̄dis cōsecrauerit Do mino.
f Hec au. un. lan. Hoc no. refertur ad ea,
quae fuerint sanctificata in cōsecrata
Domino p̄ Dauid, & bellatores suos: q̄ fue
rūt post Saul, sed ad ea q̄ fuerūt sanctificata
& cōsecrata Domino, ex p̄dis victōriarū,
quas habuerunt Saul, & principes eius.
g Et Ioab fil. Sar. istud refertur ad tempus
Dauid, cuius militia principes sūt Ioab.
h Isaaritis ue. Hic cōsequēter agitur de p̄
q̄ filii cōsequēter agitur de hoc. f. ad dē.

i. Ad opa forti, &c. Aliqua de Lemitis scie-
ter lege fuerit ordinati ad docendū populū
ī locis diſtanti. Ierlmi. Et ad determi-
nandū dubia, in qb ſimplices dubitabāt. He-
brei tamē aliter exponit, qđ dicit: Ad o-
per. lu. &c. dicitēs, qđ iſi Lemite fuerūt or-
dinati ad hoc qđ cederēt ligna cedrina ī Li-
bano, et ad adducendū ea ī Ierl'm: ſimiliter
ad abſcidendō lapides de montib. p. p. patio-
ne eorū, qđ in tēpo, nō circa tēplum eſſent
reparandi, &c. hanc ſententiā adhibent. Tūc

penonata, dei de nono adjucauit, qm̃ a
hoc dñr doctores, & iudices, qd perat o pa
rijs, & disponebat, qd esset agēdū, & pu
nicbāt trāgressores mandatorum suorum.
k Porto de He. Idest de Leuitis descen
dentibus ab Hebrōe: duo dictum est sup.
l Præerat Il. trans Ior. ubi habitabant
duę tribus, & dimidia.
m In cum. operi. do. Sc. erant enim ibi
aliq̃ vines, & agri Domino cōsecrati, qo
rū pñtus cedebāt i ministris tēpl. Erāt

et ibi aliquid reddit, & pñctus p̄ge colligēdi, & in vtroq; officio erat ibi institui.
n. Quadragē. an. re. Dar. e. sūt. p̄dēla
numerōnes, & distictiones Lcuitarū sūt. q̄
fuerūt quadragēsimō anno regni Dauid, q̄
fuit ultim⁹ ann⁹. f. v. ita sūa illud ē hic ex
primitur: q̄a nūeri & ordines bellatorū, q̄
ponitur f. q̄mī fuerunt a principio regni
Dauid. Q̄d patet ex hoc, q̄ Azabēl frater
Ioab notatū princeps i quarta turma, &
tamē ipse fuit occisus circa p̄cipiū regni
Dauid, cum adhuc esset cōfictō inter do-
mum Dauid, & domum Saul de regno.

E ^a Ultimo scilicet in uenti sunt, quo omnia disposuit, & Salomoni omnia que faciendi erant exposuit, ^b ti sunt, & inuēti sunt uiri fortissimi in Iezre, Galaad, fratresque eius robustioris ætatis duo millia septingen- ^c ti principes familiarum. Præposuit autem eos Dauid rex Rubenitis, & Gadditis & dimidiæ tribui Manaf- se, in omne ministerium Dei, & regis.

GLOS. ORD. CAP. XXVII.

Ilij &c. ^a Non si re. in f. quia superueniē- ^b teira cōurbatus est numerus, nec iuxta eum fuerunt distributi ministeria, ^c Thefa-

NIC. DE LYR. CAP. XXVII.

Ilij autem Israel. Hic cō- ^a sequēter describitur ordi- ^b natio populi ad regē, ^c & ad Deum. Tunc n. populus est bene ordinatus, quando est obedi- ^d ens regi, & rex diuine voluntati. talis autem fuit Dauid, & in principio regni sui facta fuit ista ^e ordinatio, ut dñm esset p̄ce. c. a. ^f men ponitur hic quasi per modum ^g repetitionis, quia uoluit similem ^h ordinationem esse in regno filii sui ⁱ Salomonis. Circa quod primo po- ^j nitur ordinatio militaris, secundo ^k popularis, ibi: Porro tribus, ter- ^l tio familiaris, ibi: Super thesauros ^m autem regis. Circa primum scien- ⁿ dum, quod Dauid dñm xit milites ^o per xv. cohortes, et in qualibet e- ^p rant. xxiii. millia bellatorum, ita ^q quod prima cohors erat cum rege ^r primo mense parata ad resisten- ^s dum aduersariis, uel ad sedandum ^t populum, si aliqua seditio orire- ^u tur. & secunda cohors in secundo ^v mense, & sic de alijs, & patet li- ^w tera ex distis, paruis exceptis. ^x b. Primæ turmæ id est primæ co- ^y hortis militum.

^z de stirpe ^{aa} filij leui ^{ab} ge. In ordine igitur istarum cohō- ^{ac} ris ostenditur hic, quis fuerit prin- ^{ad} ceps in prima cohorte. & q̄s in se- ^{ae} cunda, & sic de alijs, & patet li- ^{af} tera ex distis, paruis exceptis. ^{ag} b. Primæ turmæ id est primæ co- ^{ah} hortis militum.

^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xx} ^{xy} ^{xz} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz}

^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xx} ^{xy} ^{xz} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz}

^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq}

M cultura estis. Et ideo per cultores istorum signi ficantur predi-
catores, & confessores pro cultura fidelium in moribus discurren-
tes. Per apothecas autem olei, & vini conuenienter possunt debite
correctiones intelligi, in quibus esse debet rigor iustitie dulcore
misericordie temperatus: & hoc significatur per vinum mordica-
rium, & oleum lenitiuū, sicut habetur in parabola sauciat, in cuius cura
Samaritanus infudit oleum, & vi-
num. Et ideo per illos, qui erant sup
apothecas olei, & vini, signantur bo-
ni iudices, qui iustitia, & misericor-
dia modo debito sciunt vi. Per ani-
malia vero bruta pueri pnt intelligi,
eo q parum habent de rationis usu.
Propter quod per illos, qui erant su-
per nutritionem animalium signifi-
cantur boni pedagogi, qui circa bonam
nutritionem puerorum in mori-
bus maxime sunt intenti. Nam secū-
dum philosophum, Non parum facit
ad virtutem, imo multum si assue-
siant ad virtutem.

GLOS. ORDIN.
CAP. XXVIII.

Onuocauit &c. sequitur:
a Cum en Ra Lex pro-
hibet Israelitis absci-
di: & alienigenæ non
solent ad secreta consilij admitti.
Sed tradunt in hoc loco eunu-
chos vocari, qui a seculi actioni-
bus alieni orationi & lectioni va-
cabant: & vxores non causa libidi-
nis, sed suscipiendæ proles habebat:
quos Ioseph esse nos vocat.
b Dedit autem Dauid Psal-
mista, & ceteri patres veteris testa-
menti figuris & ænigmatibus de-
signabant vniuersa, quæ verus pa-
cificus in ecclesia facturus erat:
qñ omnes nationes per fidē bap-
tismi introiit in ecclesiam ha-
buerunt, qualis ecclesie status ef-
set futurus, qualis sanctorum perfe-
ctio & in regno celesti remunera-
tio cuiusq; p meritis reddenda per
diuersas cellas & exedras quia in
regno Dei mansiones multe sunt.

NIC. DE LYRA.
CAP. XXVIII.

Onuocauit igitur Hic cō-
sequenter describitur qua-
liter David tradidit Salo-
moni filio suo exemplar om-
nium agendorū in templo. & primo inducit
sibi subditos ad Salomonem obediētiā.
secundo Salomonem inuigilantē ad edificationem
templi curā, ibi: Tu aut Salomon, tertio
tradidit sibi agendorum formam, ibi: De-
dit autem. Circa primum dicitur,
a Conuo. i. g. Da. omnes prin. If. &
consequenter specificauit istos prin-
ces, dicens:
b Duces tribuū, qui p̄erāt. xii. tribub.
c Et p̄positos tur. militarium,
d Qui ministrabant regi, in domo
sua in diuersis officiis.
e Tribunos quoque, qui p̄erāt mil-
le bellatoribus, & erant sub p̄positis turmarum: quia quilibet turma
continebat xxiiij. milia bellatores, vt dictum est ca. p̄ace.
f Et centurio, qui p̄erāt centū bellatoribus, & erant sub tribunis.
g Et qui p̄erāt. sub. & posse. regis. i. diuini eius artificij, & natu-
ralibus, mobilibus, & immobilibus.
h Fili. suos cum eunuchis. i. nutritoribus eorum & doctores, qui di-
cuntur eunuchi, eo quod erant casti & honesti.
i Cumq; surrexisset & de. f. super gradum ad loquendum, qui erat in
atrio tabernaculi quod fecerat David pro arca Domini reponenda, vt
habetur supra xv. ca. vt dicunt Hebræi. Alij vero dicunt quod surrexit
de lecto suo in qua iacebat p̄ nimia senectute & debilitate, vt habetur
supra. i. Reg. i. surrexit autem ad horam vt magis audiretur.
k Cogitauit, vt edificat. &c. vt habetur supra xvij. cap.
l Et scabellum p̄. dom. Dei nostri. quia intra sanctum sanctorum erat
quasi se-

CAP. XXVIII.

Onuocauit igitur David om-
nes principes Israel, duces tri-
buum, & p̄positos turma-
rum, qui ministrabant regi,
tribunos quoq; & centurio-
nes, & qui p̄erāt substantiæ & possessioni-
bus regis, filiosq; suos cū eunuchis, & potē-
tes, & robustissimos quosq; in exercitu le-
rusā. Cumq; surrexisset rex, et stetit, ait:
Audite me fratres mei, & populus meus:
† Cogitauit, ut edificare domū, in qua re-
quiesceret arca fœderis Dei, & scabellū pe-
di Dei nostri, & ad edificandū omnia p̄para-
raui. Deus aut dixit mihi: Nō edificabis do-
mum nomini meo, eo q sis uir bellator, &
sanguinē fuderis. † Sed & elegit Dominus
Deus Israel me de vniuersa domo patris
mei, ut esē rex super Israel in sempiternū.
De Iuda enim elegit principes. Porro de do-
mo Iuda, domū patris mei, & de filiis pa-
tris mei placuit ei, ut me eligeret regē super
cūctū Israel. Sed & de filiis meis (filios enim
multos dedit mihi Dominus) elegit Salo-
monē filiū meū, ut sederet in throno regni
Domini super Israel. Dixitq; mihi: † Salo-
mon filius tuus edificabit domum meam,
& atriā meā. Ipsum enim elegi mihi in fi-
liū, & ego ero illi in patrem, & firmabo re-
gnū eius usq; in æternum, si perseueraue-
rit facere p̄cepta mea, & iudicia, sicut &
hodie. Nunc igitur coram vniuerso cœtu
Israel audiente Deo nostro, custodite, &
perquirite cuncta mādāta Domini Dei no-
stri, ut possideatis terram bonā, & † relin-
quatis eam filiis vestris post vos usq; in sem-
piternum. Tu autem Salomon fili mi, scito
Deum patris tui, & serui ei corde perfecto,
& animo uoluntario. † Omnia enim corda
scrutatur Dominus, & † vniuersas mētium
cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, in-
uenies: si autem dereliqueris eum, projiciet
te in æternum. † Nunc ergo quia ele-
git te Dominus, ut edificares domum san-
ctuarij, confortare, & perfice. Dedit autem

quasi sedes Dei: ita quod secundum vnam opinionem propitiatorium, &
quod portabat ab ipsis cherubin, erat quasi sedile. & periculum arce
erat quasi scabellum. Secundum aliam vero opinionem, periculum arce
erat propitiatorium & sedile Dei: pavementum vero quod erat ante ar-
cam erat quasi scabellum, prout diffusus fuit dictum. Exo. xxxv.

m Ad xlviii. omnia p̄. i. aliqua de
omnibus, vt supra expositum est. xxij.
c. et. ra p̄atē que sequuntur usque ibi:
n De lu. enim ele. prin. quia in tran-
situ maris rubri tribus Iuda primo secu-
ta est Moysen, alijs formidantibus: ideo
meruit regiam dignitatem, vt dictum
fuit Exo. xliii.
o De h. pa. mei & c. vt habetur i. Reg.
p Ele. f. & c. Ex quo patet quia Salo-
mon non fuit promotus ad regnum non
solum uoluntate humana, sed etiam di-
uina: & hanc ordinationem nuntiavit
Nathan propheta ipsi David vt habetur
supra xvij. & i. Reg. xij.
q Nunc igitur co. v. c. i. l. f. supple dico que
sequuntur.
r Culto. & per. vt p hoc habeatis abū-
dantiam bonorum temporalium, & vlti-
terius bonorum spiritualium & æterno-
rum, que principaliter intelliguntur pro-
missa a Deo sub promissione tempora-
lium bonorum, sicut dictum fuit supra.
xvi. & plenius Gen. xvj.
f Tu an. Sa. Hic consequenter David
imponit Salomoni filio suo curam regni
& edificationis templi & quia notitia
Dei via est ad omnia alia bona, eo quod
non amat bonum nisi cognitum: ideo
primo inducit eum ad habendum Dei
notitiam di. Scito Deum patris tui. se-
cundo ad eius laudem. Et serui ei corde
perfecto. & c. cuius causa subditur:
t Omnia enim cor. & c. ita quod nihil
est absconditum ab oculis eius.
v Si quæsieris eum, inue. quia facienti
quod in se est, Deus supplet residuum.
x Quia elegit te dom. & c. q. d. ex quo
Deus te elegit ad regnum & templi sui
edificium, non debes timere de consum-
matione: quia qui capit, ipse perficiet, si
feceris debitum tuum.
y Dedit au. Hic consequenter David
Salomoni tradidit formam et exemplar
omnium agendorum.

Descriptionem

MORALITER.

a Onuocauit &c. In hoc autem capi-
tulo describitur institutio Salomo-
nis in regem per David patrem suū.
propter quod per David significat
hic Deus pater. & interpretatio no-
minis congruit. Nam David manu
fortis interpretatur, potētia vero per
sonē patris appropriatur. Per hoc igitur,
q David regem instituit filium
suum Salomonem, significatur fuit
mystice, quod Deus pater filium
regem instituerat in assumpta pro
nobis humanitate, sicut in persona
filij dicitur, Ego aut constitutus sum
rex ab eo super Sion montem san-
ctum eius. Et subditur: Dominus di-
xit ad me: filius meus es tu & c.

y Dedit autem David Salomoni filio d. scriptionem & c. Per hoc defi-
gnatur, q Deus pater dedit homini Christo notitiā omnium agen-
dorum in ecclesia. Nam cognoscit omnia quæ Deus cognoscit scitē-
tia visionis. & illa sunt quæ participant esse fm quamcūq; differē-
tiam epis. Moraliter autem per Salomonem ex ordinatione diuina
promotū in regē pōt conueniēter intelligi q liber debito modo pro-
motus ad ecclesiasticum vel tpale regimen. Per hoc aut q David Sa-
lomoni dedit agendorum descriptionem, signat q illi qui p̄dicto mō
pmouet ad regimen, Deus dat grām bñ regendi si debitu suū
faciat erga Deū, ad ipsum se fideliter cōuertēdo. Nā si natura nō de-
fuit in necessarijs, nō est verisimile qd deficiat autor naturæ. Per hoc
aut q David dedit Salomoni aurū & argētū ad faciendū ea q in tem-
plo erāt agēda, signat qd sicut Deus bono plato vel principi cōfert
notitiā in agēdis, sic facultates administrat ei p expensis moderatis.

a Et leuauit aureos. Neque in Exo. in constructione tabernacu-
li, neq; in Regum in adificatione templi vspiam leguntur fa-
ciendos, & leuiculi, nisi q in templo celatura facta narra-
tur in confectioe decem basium, vbi leones, & boues. & che-
rubin, & palmæ sculptæ narrantur. Sed neque cherubin in li-

militudine quadrigæ forma-
ta: sed tantum, q duo cheru-
bin fuisset fabricata alijs suis
arcam tegentia. Ezechiel autem
iuxta fluuium Chobar
similitudo ostēsa est quatuor
animalium: & hic aspectus
eorum similitudo hominis
in eis: & quatuor pennæ vni;
& quatuor facies vni, & pe-
des eorum pedes recti, & pla-
ta pedis eorum, quasi planta
pedis viri, & post pauca: Si
militudo vultus eorum facies
hominis: & facies leonis a
dextris eorum quatuor, & fa-
cies aquilæ desuper ipsorum
quatuor. Et alibi: Quatuor fa-
cies habebat vnumquodque
eorum, facies vna facies che-
rub, & facies secunda facies
hominis, & tertia leonis, &
quarta aquilæ. Sed et horum,
et sequentium expositionem
in Ezechiele nro put nobis
donauit Deus, p̄strinximus.
b Omnia inquit. Tradunt Heb.
exemplar templi, et vasorum
Moyli i mōte mōstrati ad Ie-
sum puenisse, deinde ad iudi-
ces, & ad Heli, & ad Samuel,
et ad David, tādē ad Salomo-
nē. Vel manus Dñi filius est
p cuius domū David, & alij
sancti per-

NIC. DE LYRA.

B 1 a Descripti. por. quæ erat ante
introitum templi.
b Et cel. Dicitur aliqui, q sub pa-
uimento templi erant cellaria ad
reponendum aromata, & aliqua
alia, quæ indigent conservari in tri-
gido loco. alij autem dicunt, q ista
cellaria intelliguntur dūc mōtio-
nes templi inferiores.
c Et cœ. i. tertia mansio templi.
d Et cœbi in adytis, loca sunt vbi
iacebant custodes templi, & secun-
dum Heb. erant quidam appēditia
iuxta murū templi exterioris asē-
dentes. xv. cūctis in tribus late-
ribus templi, australi, aequalona-
ri, & occidentali.
e Et do. prop. i. sancti sanctorum
vbi erat propitiatorium, & de om-
nib. istis dñi est plenius iij. R. vi.
f Atriorum. Erāt. n. ibi tria atria.
g atrium sacerdotum, atrium homi-
nū mīdorum, & atrium mulierū.
g Et exe. id est camerarum.

NI. DE LY. CA. XXIX.

Ocutusq; est rex
Da. Hic consequen-
ter David inuitat
omnem populū ad
adiuadu in opere Domini Salo-
monem filium suum, & primo cir-
ca hoc describitur regis, & populi
oblatio, secundo gratiarum actio,
ibi: Sed & David, tertio regis Salo-
monis reuocatio, ibi: Vnxitur at.
quarto ipsius David felix cōsilia-
tio, ibi: igitur David. Circa primū
ponitur inuatiō regis verbo Dei,
b Salomonem fil. & c. Nō est in-
telligendum per hoc quod fuerit
tunc tantum. xij. annorum sicut de-
claratum

h In th. do. vbi reponebatur vasa sacra, et vestes sacerdotales, et similia.
i Et in the. san. vbi reponebantur illa, quæ erant Deo consecrata ad fa-
ciendum necessaria in templo, & reparandum ea, quæ essent reparanda.
k Aurū & c. Nō est intelligendum, qd David tradiderit Salomoni totum
aurū, et argētum, qd in vasis fiendis templi erat necessarium: sed tradidit in
scripto quantum pondus auri, &
argenti debebat poni in quolibet
vase aureo, & argenteo.

David Salomoni filio suo descriptionem porticus,
& templi, & cellariorum, & cenaculi, & cubicu-
lorum in adytis, & domus propitiationis, necnon
& omnium, quæ cognouerat, atriorum, & † exe-
drarum per circumitum, in thesauros domus Do-
mini, & in thesauros sanctorum, diuisionumque
sacerdotalium, & Leuitarum in omnia opera do-
mus Domini, & in vniuersa vasa ministerij templi

Domini. Aurum in pondere per singula vasa mini-
sterij, argenti quoque pondus pro vasorum, & ope-
rum diuersitate. Sed & ad candelabra aurea, & ad lu-
cernas eorum, aurum pro mensura vniuscuius-
que candelabri & lucernarum. Similiter & in
candelabra argentea, & in lucernas eorum pro di-
uersitate mensuræ pondus argenti tradidit. Aurum
quoque dedit in mensas propositionis pro † diuer-
sitate mensurarum. Similiter & argentum in alias men-
sas argenteas. Ad fuscinulas quoque, & † phialas &
thuribula ex auro purissimo, & † leunculos aureos p
qualitate mensuræ, pondus distribuit in leunculū, &
leunculum. Similiter & in leones argenteos † diuer-
sum argenti pondus separauit. Altari autem, in
quo adolebatur incensum, aurum purissimum de-

dit: & ut ex ipso fieret similitudo quidrigæ che-
rubin, extendentium alas, & velantium arcam
fœderis Domini. Omnia (inquit) venerunt scri-
pta manu Domini ad me, ut intelligerem uni-
uersa opera exemplaris. Dixit quoque David Salo-
moni filio suo: Viriliter age, & confortare,
& fac: ne timeas, & ne paucas. Dominus enim
Deus meus tecum erit, & non dimittet te, ne-
que derelinquet te, donec perficias omne opus
ministerij domus Domini. Ecce diuisiones sacer-
dotum, & Leuitarum in omne ministerium do-
mus Domini assistent tibi, † & parati sunt, & no-
uerunt tam principes, quam populi facere omnia
p̄cepta tua.

CAP. XXIX.

Ocutusq; est rex David ad oem ecclesia:
Salomonē filiū meū vni elegit Deus
Adhuc puerū, & tenellū. Opus enim
grande est, neq; enim homini p̄para-
ratur habitatio, sed Deo. Ego autem
totis uiribus meis p̄parauī impensas domus Do-
mini Dei mei. Aurū ad vasa aurea, & argētū in argē-
tea, & in cinea, ferrū iu ferrea, lignū ad lignea, lapides
& onychinos † & quasi stibinos, & diuersorum co-
lorum, omnemque lapidem, & marmor Parium

scripto quantum pondus auri, &
argenti debebat poni in quolibet
vase aureo, & argenteo.
l Sed & ad ca. au. quia decem fue-
runt candelabra aurea in templo
Salomonis, vt habetur iij. Reg.
m Aurum quoq; dedit in men-
sas, super quas ponebantur pa-
nes propositionis.
n Sim & ar. ali. mē. ar. sup quas
parabantur ea, q̄ erant offerenda.
o Et leū. au. Nō inuenitur scriptū,
qd in templo Salomonis fuisset leū-
culi aurei, & io aliqui dicunt qd isti
sunt leones, q̄ fuerūt in throno Salo-
monis, de quo habetur i. Reg. sed hoc
non hēt apparitū. 7. i. qd hēt in
scriptura, qd isti leones fuerunt au-
rei, sed magis videtur qd fuerint
eburnei, sicut et thronus. 7. i. qd hic
agitur tūc de edificatione templi, &
p̄tinet ad ipsū: ille aut thronus nō
fuit in templo, nec de principib. ad ip-
sū: sed fuit in portu domus regie,
vbi Salo. si debet ad iudicandū. Et
io alij dicunt, qd isti leones fuerūt in
luterib. vbi si erāt leones figurati,
vt hēt in iij. R. gū. Sed hoc videtur
falsū: quia isti fuerunt de ære, vt
patet ibi: dñi aut describitur au-
reus iō ista videtur. pcedere ex di-
fordia translationis nostræ ab He-
bræo; vbi. n. habemus hic. Et leū.
au. in Hebr. habetur expiatoria
aurea, & credo, qd vbi huius diuer-
sitas translationis nostræ ad Hebræi
cū fuit, qd dictio signas expiatorij,
dñi p̄tinet ad ipsū. Sed hoc videtur
magnā similitudinē literarū: si dñi
Hebr. vero dicitur hic expiatoria
aurea bacini aurei, in quibus for-
tabatur sanguis intra sanctum
sanctorum in die expiationis.
p Similiter & in le. In Hebr. hēt:
In expiatoria argētea, & erāt baci-
ni de argēto, in qb. recipiebatur sā-
guis vniuersarum, qui erat effun-
dendus in altari holocaustorum.
q Altari au. & c. Istud altare erat
iuxta partem templi, quæ dicebat-
ur sancta, contra parietem diui-
dentem sanctū, & sanctum sanctorū.
r Et vt & c. quia portabant
propitiatorium, qd erat quasi sedes
Dei: & de ista dispositione dictū fuit
plenius iij. Reg. vi. & Exo. xxxv.
s Oia, in q. & c. Dicitur Heb. qd Sa-
mon ex reuelatione Dei docuit Da-
uid de oib. istis. Pōt et dici, qd ipse
met David habuit hoc p̄revelatio-
nē a Deo. Cetera patent ex dictis.

† prompti
vel sponta-
nei ad fa-
ciendū oia
opa, & do-
cū in oia
re princi-
pes simili-
ter, & ois
popul' pa-
ti ad oia, q
dixerit.

a Da mihi fa. Non aurū, n̄ diuitias, n̄ ter
renā gloriā. A Deo petis, et v̄t faciat pp̄m
Dei regere, & iudicare. si hoc elegit re-
ctor corporū, multo magis hoc eligere
dēt rectores aiarū, vt ingreſſū ad fidē,
& egreſſū ad sp̄s pp̄o Dei dēmoſtrēt.
b Ad excel. &c. Arcam ſignat, in qua
erāt tabulę te. Supra. n. ſcriptū eſt. I aber
naculū āt Dñi, qđ fecerat Moyses i de-
ſerto, & altare holocaustorū eadē tēpe-
ſtate erāt i excelſis Gabaō &c. Arca āt
Dñi poſtq̄ introiit eā Dauid i domū
iua, m̄ſit ibidē: ſq̄quo edificaret tēplū.
c Et xij. m. a. q. hic numerus tps gr̄e ſig-
nat, in quo aplica doctrina pp̄m no-
te. informēt. Bene autem per quadra-
genariū numerū vel duodenariū curꝝ, &
egres Salomonis numerat, q̄a p vtrūq;
teſtamentum ſancti uiri ſacris literis e-
ruditi, teſtioni Dei aptantur, quos ipſe
ſummus auriga, p nutu ſuo gubernat.
d Sexcentis ar. Quia duoru teſt. p̄dicatione
ad cognoscēdā fidēi veritatē p̄dica-
tores in uſu ueri Salomonis hoies ad-
ducūt. Sexcenti ergo. i. ſexages deni p̄ſe-
ctioe euāgelicę doctrinę ſignāt, i qua
p̄ſectio legis oīno p̄ſiſtit. ſcipue cum re-
dētor n̄ ſexta die paſſ⁹, oīa q̄ de ſe i le-
ge & pp̄he. ſcripta erant, p̄p̄uit. vñ ait:
Cōſumātū eſt, & inclinat. c. emiſit ſp̄m.
e Cēti q. Qui ſūt ter q̄uageni. & ue-
te. pp̄ pentecoſten. & iubileum, & tripli-
cis ſcripturę diſtinctionem, quia dicitur:
Necesse est omnia impleri, quę ſcri-
pta ſunt in lege Moysi, & prophetis, &
p̄lalmis de me maniſeſte ſignificant.

NIC. DE LYRA.

f bole eſt, ad deſignandū magnam populū
multitudinem.
g Vt ingre. & egr. co. po. tu. iſte egreſſus intel-
ligitur ad bella. p deſenſione populū, ingreſſus
vero ad iudiciā ad p̄ſeſtendū populū litigia.
h Venit ergo Salomon ab excel. Ga in. le.
ut ibi corā tabernaculo, ubi erat arca Domini
offerre

GLOS. ORDIN. CAP. II.

DEcruit autē Salomō, quā edificauit Salo-
mon in Ierulalem, ſignificat uniuersalem eccle-
ſiam: quia a primo electo uſq; ad ultimum quo-
tidie p gr̄am ueri pacifici edificatur. q̄ adhuc par-
tim peregrinat in mūdo, p̄m euas
erumnis cum illo iā regnat in celo, ubi
tota regnatura eſt p̄ſectio iudicio. Ad
hāc domū p̄tinet angeli, quorū nobis ſi
multitudo p̄mittit, dicente Dño: Aequa
les. n. angelis ſunt, & filij Dei ſunt &c.
Ad hāc p̄tinet ipſe Ch̄s, q̄ ait: Solui-
te tēplū hoc, & in trib dieb. exci. il. Hoc
n. dicebat de tēplo corporis ſui. De no
bis dicit Apoſtolus: Neſcitis, quia tem-
plum Dei eſtis &c. Si ergo ille per aſū-
ptā humanitatē factus eſt tēplū Dei,
& nos per inhabitatē ſp̄m eius in no-
bis: cōſtat. q̄a figura oīm n̄m, & ipſius
Ch̄ſti tēplū illud fuit: ſed illius tāquā
lapidis angularis, n̄r aſt tanq̄ lapidum uirorum ſuper ipſum
edificatorum. Deſignat eadē domū Dei tabernaculū in ere-
mo taſū. Sed q̄a illa domus in itinere quo ad terrā p̄miſſio-
nis ueniebat, hāc autē edificabat in terra p̄miſſionis, & in ciui-
tate Ierlm: illa ut de loco ad locū i Leuitis portata, tandē in
terrā p̄miſſionis induceret: hāc ut mox in patria, & ciuitate
regia cōſtructa immobili fundamēto cōſiſteret, donec figu-
rarū caeleſtium rem ipſam implemet: p̄t in illa p̄ntis eccleſia
bor, & exiliū, in hac futura requies, & b̄ritudo figurari: uel q̄a
illa a ſolis filiis Iſrael, hęc āt a proſelytis, & genibus facta eſt.
P̄nt in illa principaliter patres ue. te. & antiquus Dei pp̄s, in
hac congregata de genib. eccleſia figurari. Quāuis edificatio
utrinq; domus ſp̄litter acceptū, labores eccleſie quotidianos,
& futura gaudia caeleſtis regni, & electionem primę eccleſie de
Iſrael, & ſaluē omniū gentiū in Ch̄ſto multimodis oñdat
figuris. Qđ autē dē decreuiſſe Salomonem edificare domum
nomini Domini palatium ſibi, idem ſignificat: quia eccleſia,
& domus Dei eſt, quā perenniter inhabitat, & palatium cē-
leſtis

numerabilis eſt, quā puluis ter-
ra. Da mihi ſapientiam, & intelli-
gentiam, ut ingrediar & egrediar
coram populo tuo. Quis enim po-
teſt hunc populum tuum dignē
(qui tam grandis eſt) iudicare? Di-
xit autem Deus ad Salomonem:
Quia hoc magis placuit cordi tuo
& non poſtulati diuitias, & ſub-
ſtantiam, & gloriam, neq; animas
eorum, qui te oderūt, ſed nec dies
uitę plurimos: petiſti autem ſapiē-
tiam, & ſcientiam, ut iudicare poſ-
ſis populum meum, ſuper quem
conſtitui te regē, ſapientia, & ſciē-
tia data ſunt tibi. Diuitias autem, &
ſubſtantiam, & gloriam dabo tibi:
ita ut nullus in regibus, nec ante te,
nec poſt te fuerit ſimilis tui. Ve-
nit ergo Salomon ab excelſo Gabaō
in Ierulalem, corā tabernaculo
fœderis, & regnauit ſuper Iſrael.
Congregauitq; ſibi currus, & equi-
tes: & facti ſunt ei mille quadringēti
currus, & duodecim millia equi-
tum. Et fecit eos eſſe in urbibus
quadrigarū, & cū rege in Ierulalem.
Prębuitq; rex aurum, & argentum
in Ierulalē quaſi lapides, & cedros
quaſi ſycomoros, quę naſcuntur in
campetribus multitudine ma-

gna. Adducebantur autem ei equi de
Aegypto, & de Cōa negotia
toribus regis, qui ibant, & emebant
pretio quadrigam equorum ſex
centis argenteis, & equum centum
quingenta. Similiter de uni-
uerſis regnis Hethæorum, & a regibus
Syrię emptio celebrabatur.

CAP. II.

DEcruit autē Salomō
edificare domū no-
mini Dñi, & pala-
tium ſibi, et numera-
uit. lxx. millia uiro-
rū portatiū humeris, & octoginta
millia, qui cederēt lapides in mon-
tibus: præpoſitosq; eorū tria mil-

leſtis regis, in quo glorię ſuę magnitudinem cunctis genera-
tionib. oñdit. Operarij autē Salomōis ſunt q̄q; electi, q̄ ſeipſos
edificio Dei, credendo, operando, alios docendo preparant.
b Salomon & noīe, & regno pacatiſſimo illum ſignat, de quo
ait Elā. Multiplicabitur eius imperiū, & pacis n̄ erit finis. Hi
rā vero, q̄ interpretat uiuens excelsē, cre-
dētes de genib. uita, & fide gl̄ioſos: quo-
rū opere ſepe iuuat, & augmētāt eccleſia:
& contra hereticos, & ſchiſmaticos, pa-
ganos, & deſectis principalib. firmat. Petit
ergo Salomō i op̄e tēpli auxiliū ab Hi-
rā. q̄a X̄ps uolēs edificare eccleſiā, nō ſolū
de Iudeis, ſed et de genib. op̄arios elegit.
Miſit Hiram Salomoni p̄ciſā de Li-
bano ligna cedrina, et abiegna, q̄ in do-
mo Dñi ponerentur. q̄a cōuerſia Genti-
litas miſit ad Dominum uiros in ſecu-
lo claros, ſed ſecuri dominicę increpa-
tionis de monte ſup̄bię deiectos, et hu-
miliatos, q̄ ad normā euāgelicę uerita-
tis p̄ mō ſuo, q̄ndocq; ponerēt. Miſit et artiſces, q̄ regēdis p̄ſis
p̄ponerēt. Dionyſium. f. Ariopagitam, Cyprianum, et alios
multos miſit & aurum, ſapiētes. f. uiros, & ingenio claros. Pro
his omnib. collata Gentilitas expectat a Domino dona gra-
tię caeleſtis, & triticum, ſcilicet uerbi Dei, & oleum charita-
tis, unctōnis, & illuminationis ſp̄rituſancti.

NIC. DE LYRA CAP. II.

DEcruit au. Sal. edifi. do. noi &c. Hic cōſequēter deſcribi-
tur deuotio Salomonis in edificatione tēpli. & primo de-
ſcribitur hui⁹ edificationis p̄paratio, ſed op̄is p̄ſectio
iij. c. ſertio tēpli edificati dedicatio c. v. P̄paratio autē
edificationis conſiſtit in materia. & operarijs, de quibus hic agitur. &
pater ſua ex diſt. iij. Reg. v. c. ubi eadem ponuntur, licet ordo in aliquib.
uariis: ubi etiam adduntur aliqua, quę diſcrepant.

Et ad pro

MORALITER.

a Decree. au. Sa. & c. Exp̄o myſtica hui⁹ capli poſita ē. iij. Reg. v. c.

a Et e. ſer. m. cū ſer. tu. Apoſto-
li mei, & doctores primi, q̄
doctores de genib. infor-
mant, & erudiunt: ne in ali-
quo praua docere p̄ſumāt.
Ideo. n. Salomō ſer. uos Hi-
rā cadere ſibi ligna uoluit,
quia doctores erant ſeruis
ſuis ad cādēdū, ſed etiā ſer-
uos ſuos ad eſſe uoluit: vt cē-
dentib. oſtenderent, cuius
mēſurę ligna fieri deberēt.
Apoſtoli. n. certius uerba
euangelij ab ipſo domino
nouerunt. Sed Gētilēs ab
errorib. ad ueritatē euan-
gelij conuerſi, certius gen-
tium errores nouerunt, &
ideo ſubtilius expugna-
uerunt.

b Filium mu. Oſtendit cum
eſſe de progenie Salo-
mith de tribu Dan, de
quo in libro Numerorum
legitur. Patrem eius tra-
dunt Hebrę fuiſſe He-
braum de ſtirpe Oliab de
tribu Dan, qui cum Beſe-
leel in eremo operatus eſt.
Quod uero Tyrium vocat:
aiunt Hebrę hoc tranſla-
tionem factum fuiſſe. Zocri.
n. lingua eorum platiſmo
interpretatur. Chyros. n.
quam illi Zor uocant, ali-
quando anguſtiā: aliquan-
do platiſmationem ſonat.

c Qui nouit operari in auro, &
ar. In his omnibus Hiram
ſpiritali nouit operari: vt
ornatus domus Dei corā
B oculis hominum digno de
core fulgeat, & bonę opi-
nionis odore Deo accepti-
bilis fiat.

d Nos. a. Significat, qđ gē-
tes audita fama euangelij di-
uerſas perſonas per fidem
ad baptiſmū tranſmittunt.
Solijs tñ eſt ueri pacifici:
vt abſoluendo peccata per
baptiſmū ſacramenta vni-
tatis eccleſię illos adunet
de quo dicitur: Super quē
uideritis ſp̄ritum deſcen-
dentem & manentem ſu-
per eum: hic eſt q̄ baptizat.

e Numerauit igitur Sa. Fue-
rūt op̄arij domus Dñi de fi-
lijs Iſrael, de p̄ſelytis, & gē-
tib. de filiis Iſrael triginta
millia, qui ad cādēdas de
Libano cedros miſi ſunt,
ſicut legitur in Regum. De
proſelytis de quib. l. nūc
agitur cēſores lapidum. De
gentib. ipſe Hiram, & ſerui
eius, qui cum ſeruis Salo-
monis ligna cedebant de Li-
bano. Omnes igitur homi-
num gentes, p quos edifi-
canda erat eccleſia, præcel-
ſit in edificio tēpli Salo-
monis. Iudei. n. proſelyti,
& Gentiles ad ueritatē
euangelij conuerſi, eccle-
ſiam Ch̄ſti reſtē uiuēdo,
& docendo cōſtituunt.

f Tria millia & ſexcenti. In Pa-
ral. pro tribus millib. trecē-
tis præpoſitis, qui in Regū
numerātur, tria millia ſex-
centi ſc̄ribuntur: pro perfe-
ctione

lia ſexcentos. Miſit quoq; ad Hiram regē Tyri dicens:
Sicut egiſti cum Dauid patre meo, & miſiſti ei ligna ce-
drina, ut edificaret ſibi domū, in quaſi & habitauit, ſic
fac mecum, ut edificē domū, nomini Dñi Dei mei, &
conſecrem eam: ad adolēdū incenſum corā illo, & ſu-
migada aromata, & ad propoſitionē panum ſempiter-
nā, & ad holocaustomata mane, & ueſpere, ſabbathis
quoq; & neomenijs, & ſolennitatibus Dñi Dei noſtri
in ſempiternū, quę mandata ſunt Iſraeli. Domus enim
quā edificare cupio, magna eſt. Magnus eſt. n. Deus no-
ſter, ſuper omnes Deos. Quis ergo poterit præualere,
ut edificent ei dignam domū: Si celū & celi celorū cape-
re eū non quæunt, quantus ego ſum, ut poſſim edifi-
care ei domum? Sed ad hoc tantum*, ut adoleatur incē-
ſum coram illo. Mitte ergo mihi uirum eruditum, qui
nouerit operari in auro & argen-
to, & ferro, purpu-
ra, coccino & hyacintho, & qui ſciat ſculpere cælatu-
ras cum his artiſcibus, quos mecum habeo in Iudæa,
& in Ierulalē, quos p̄parauit Dauid pater meus. Sed &
ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina & pinea de
Libano. Scio. n. q̄ ſerui tui nouerint cadere ligna de Li-
bano, & erūt ſerui mei cū ſeruis tuis, ut parentur mihi
ligna plurima. Domus enim, quā cupio edificare, ma-
gna eſt t̄ nimis, & inclyta. Præterea operarijs qui cæſu-
ri ſunt ligna ſeruis tuis dabo in cibaria triici coros vi-
ginti millia, & hordei coros totidem, & uini uiginti mi-
lia t̄ metretas, olei quoq; t̄ ſata uiginti millia. Dixit autē
Hiram rex Tyri per liſteras, quas miſerat Salomoni:
Quia dilexit Dñs populum ſuum, idcirco te regnare
fecit ſuper eum. Et addidit, dicens: Benedictus Do-
minus Deus Iſrael, qui fecit celum, terram: qui de-
dit Dauid regi filium ſapientem, & eruditum, & ſen-
ſatum atq; prudentem, ut edificaret domum Domi-
ni, & palatium ſibi. Miſi ergo tibi uirum prudentem,

& ſciētiffimū t̄ Hirā patrem meū, filiū mulieris de filia
bus Dan, cuius pater fuit Tyrus, qui nouit operari in
auro, & i argento, & arē, ferro & t̄ marmore, & lignis:
in purpura quoq; & hyacintho, & biſſo & coccino: &
qui ſciat cælare omne ſculpturā, & adinuenerit pruden-
ter quodcunq; in opere neceſſariū eſt, cū t̄ artiſcibus
tuis & cū artiſcibus Dñi mei Dauid patris tui. Triticū
ergo & hordeū, & oleū, & uinū, quę pollicitus es Dñe
mi, mitte ſeruis tuis. Nos autē cedemus ligna de Liba-
no quot neceſſaria habueris, & applicabimus ea rarib⁹
per mare in Ioppe: tuum autem erit transferre ea in Ie-
ruſalē. Numerauit igitur Salomō oēs uiros t̄ proſelytos
qui erant in terra Iſrael poſt dinumerationē, quā dinu-
merauit Dauid pater eius, & inuēti ſunt cētū quinquā-
gita millia, & tria millia & ſexcenti. Fecitq; ex eis ſeptua-
ginta millia, q̄ humeris onera portarēt: & octogita mil-
lia, qui lapides in montibus cederēt: tria autem mil-
lia, & ſexcentos t̄ præpoſitos operum populi.

ctiōne ſublimiū uirorū. In C
ſenario. n. De mīdi orna-
tū cōpleuit: & q̄ ſc̄lā ſcri-
ptura fidē trinitatis docet
et op̄a iuſtitie rectē tria mil-
lia ſexcenti phibent fuiſſe.

NIC. DE LYRA.

a Et ad pro. pa. ſe. quia ſim-
per erant ibi panes, p̄poſitionis,
nō tamē ſemper uide panes: q̄a
in ſabbatho amoueantur pri-
mi, & ponebantur noui.
b Et ad hoi. ma. & v. Hoc erat
inſe ſacrificium.
c Sabbathis quoq; & neome-
nijijs, quę ſunt illa ſeſſa, di-
t̄ edificare
Eum ſuit primo libro. xxij. ca.
in fine.

d Si enim celum, & celi ce-
lorum, &c. Hoc dixit Salomon
ad remouendū errorem, ne ali-
quis crederet de citatem loco de-
terminato circum ſibi.

e Mitte et. mi. vi. eru. iij. Re-
gum dicitur: Miſit quoq; rex
Salomon. & tulit Hiram. de vo-
luntate enim Hiram regis Ty-
ri iuit. Iſte Hiram fuit notab. liſ-
artifex: & ideo dicitur ab o-
mīſſis, ad petitionem tamen
Salomonis.

f Et hordei coros totidem.
in Regum non ſit menſio de iſſo
hordeo, quia ibi ſolum ſit men-
ſio de cibo hominum: hordeum
autem iſſud erat ad pabulum
animalium.

g Olei quoq; ſata ni. mi. Im-
mediatē ſubſequitur in Hebræo: Et
rin. batos uiginti millia, quod
omittitur in tranſlatione no-
ſtra quia patet ex hoc, quod in-
ſa dicitur: Triticum et. & ho-
& o. & vi.

h Mulier. ti. vi. Rex enim Ty-
ri uocabat eum patrem: tum p̄
pter a. em: tum propter aris
ſuę excellentiam, n̄ patet in li-
tera. Hebræi tamen d̄cunt
hic, Hiram patris mei, quia om-
nia nomina apud eos ſunt inde-
clinabilia ſicut apud nos corni,
& gelu: id eſt artiſcem excel-
lentem a tempore patris mei.
& ſicut fuit excellens apud
eum. ita & mecum.

i Filij mu. de fi. Dam cu. p.
ſu. Ty. iij. Regum dicitur: Et tu-
lit Hiram de Tyro filium mulie-
ris uiduę de tribu Nephthali,
patre Tyrio. Quod exponit He-
brai ſic. q̄ ſecundum ueritatē
mater huius Hiram fuit Iudæa,
et de tribu Dan, ut hic dicitur:
Pater autem eius fuit Iudæus,
& de tribu Nephthali: ideo iij.
Re. dicitur: Hira de tribu Neph-
thali: quia a genealogia ſit ex
parte patris magis q̄ matris di-
citur tamen pater eius Tyrius,
non natione ſed habitatione: q̄a
habituauit ibi. ſicut. ij. Reg. dicitur.
Et habitauit arca Domini
in domo Obededom Geth. ſi, qui
ſic cognominabatur, eo q̄ ha-
bitauerat in Geth: erat tamen
de tribu Iuda. Cetera patent ex
diſt. iij. Regum.

k Triticum et. & hor. & ol.
& uinum. Sup̄a non ſit men-
tionem de uino, ſed quia hic re-
petitur, tenendum, quod a
principio ſuit ſub paſſo ſicut
& alia.

E T CA. Sal. Sequitur:
 a In area Orna. Ecclesia p area signatur. vnde: Cu-
 ius ventilabrum in manu sua, & permūdabit areā
 suā. Omā. i. ornatus natione Iebusēs Gentiles si-
 gnificat, a domino ornandos, & in filios
 ecclesie commutandos. vnde: Fuitis ali-
 qū tenebræ, nūc aut lux in dño. Iebus at
 ipsa est Ierusalē. Iebus interpretat cōculca-
 ta, Ierusalē visio pacis, in qua dñi Omā
 Gentilis regnabat Iebus dicta est, sed cū
 David in ea locū holocausti emerit, &
 cū Salomon templū edificaret, Ierusalē
 vocata est. Gentilitas. n. nescia diuini cul-
 tus conculcatur a dæmonibus, sed cum
 Christus eam respexit pacis in se, & lo-
 cum inuenit, & nomen.

b Mensē f. i. Maio, mox. f. post pascha, vt
 cōsecratus mystica solennitate populus
 dignē aggregaretur mysticum opus.

c Anno q. Post expletā dispensationem
 diuinæ incarnationis, q in quatuor euan-
 gelij scripta est, missio spiritus de celo ec-
 clesie fabricata est. Quæ in libr. Regum
 exposuimus, in Paral. sub breuitate per-
 stringimus.

d Longi. Longitudo domus longā ecclē-
 siæ patientiam significat. Latitudo chari-
 tatē q etiā diligit inimicos, donec cō-
 solis amicis in Deo gaudeat. Altitudo ve-
 rō spem futuræ vitæ, et retributionis, qua
 oia aduerfa cōtēnit: donec videat bona
 Dñi in terra viuentium. Notandū, q tri-
 ginta cubiti altitudinis, qui in Regum le-
 guntur, non ad tectū tēpli, sed vsq; ad ce-
 naculū inferius peruenerūt. Hic. n. qd al-
 titudo c. xxx. cubitorum erat. Alij. xxx. ad
 medium cēnaculum. alij. verō ad tertiū,
 deinde vsq; ad supremū templi tectū nu-
 merabuntur. alij. xxx. & sic tota altitudo
 domus incētū viginti cubitis cōsumat.

quo numero virorū primitiua ecclesia
 in Ierusalem gratiam spūs sancti accepit.
 Quindecim nāq; qui ex septē, & octo
 cōstitant, futurā vitā lignat, q nunc agitur
 in quiete animarum, et pñcie in resurre-
 ctione corporis, quindecim verō in trigo-
 num ducta. i. cum omnib; partib; suis nu-
 merata cētū viginti sunt, quib; designa-
 tur futura beatitudo electorum. Bñ aut
 hoc numero tertium cēnaculum domus
 consummatur, quæ post pñcie labores
 post animarum requiem plena
 felicitatis glia in resurrectione cōplebit.

e Porticus. Ipsū. tēpli, qd erat pro
 for. oraculi. tripartita. n. fuit fabricæ distin-
 ctio hoc est porticus añ tēplum: & ipsū
 templū in quo altare thymiamatis, men-
 sa ppositionis, & candelabrum luminis
 erant: & oraculū. i. sanctum sanctiorū, vbi
 arca testamētū, & cherubim post velum
 collocata. Porticus verō ante templum
 antiquorum figurā gestat fidelium. Ipsū
 vero templum eorum, qui post incarna-
 tionē Dñi in mundum venerunt. Do-
 mus autē interior regni cælestis gaudia
 vtriusq; data. Notandū ergo q parietes
 domus lapidibus pñcios facti fuerunt
 tabulis cypressinis, vel cedrinis operi, la-
 minis aureis veltis. vnde in Regum: Et
 cedro omnis domus veltiebatur &c. La-
 pides parietis, vel pauimentū, & tabulæ, &
 aurū, sanctiorum vitam in ecclesia signifi-
 cant. Lapidēs vitam sancti fortitudi-
 nis fidei in vnam regulam coniuncti. Ta-
 bulæ quoq; cedrinæ, vel cypressinæ sunt
 sancti latitudine variarum virtutum fin-
 donationem spiritus sancti in eadem fi-
 de sibi metipsis connexi. Auri laminæ
 sunt sancti supereminētē scientiæ cha-
 ritatem habentes, & huius fulgore graui-
 fimo adiuuicem congaudentes.

f Struuit q. pa. Sicut latitudo parietis in al-
 tum

quo numero virorū primitiua ecclesia
 in Ierusalem gratiam spūs sancti accepit.

Quindecim nāq; qui ex septē, & octo
 cōstitant, futurā vitā lignat, q nunc agitur
 in quiete animarum, et pñcie in resurre-
 ctione corporis, quindecim verō in trigo-
 num ducta. i. cum omnib; partib; suis nu-
 merata cētū viginti sunt, quib; designa-
 tur futura beatitudo electorum. Bñ aut
 hoc numero tertium cēnaculum domus
 consummatur, quæ post pñcie labores
 post animarum requiem plena
 felicitatis glia in resurrectione cōplebit.

e Porticus. Ipsū. tēpli, qd erat pro
 for. oraculi. tripartita. n. fuit fabricæ distin-
 ctio hoc est porticus añ tēplum: & ipsū
 templū in quo altare thymiamatis, men-
 sa ppositionis, & candelabrum luminis
 erant: & oraculū. i. sanctum sanctiorū, vbi
 arca testamētū, & cherubim post velum
 collocata. Porticus verō ante templum
 antiquorum figurā gestat fidelium. Ipsū
 vero templum eorum, qui post incarna-
 tionē Dñi in mundum venerunt. Do-
 mus autē interior regni cælestis gaudia
 vtriusq; data. Notandū ergo q parietes
 domus lapidibus pñcios facti fuerunt
 tabulis cypressinis, vel cedrinis operi, la-
 minis aureis veltis. vnde in Regum: Et
 cedro omnis domus veltiebatur &c. La-
 pides parietis, vel pauimentū, & tabulæ, &
 aurū, sanctiorum vitam in ecclesia signifi-
 cant. Lapidēs vitam sancti fortitudi-
 nis fidei in vnam regulam coniuncti. Ta-
 bulæ quoq; cedrinæ, vel cypressinæ sunt
 sancti latitudine variarum virtutum fin-
 donationem spiritus sancti in eadem fi-
 de sibi metipsis connexi. Auri laminæ
 sunt sancti supereminētē scientiæ cha-
 ritatem habentes, & huius fulgore graui-
 fimo adiuuicem congaudentes.

f Struuit q. pa. Sicut latitudo parietis in al-
 tum

quo numero virorū primitiua ecclesia
 in Ierusalem gratiam spūs sancti accepit.

Quindecim nāq; qui ex septē, & octo
 cōstitant, futurā vitā lignat, q nunc agitur
 in quiete animarum, et pñcie in resurre-
 ctione corporis, quindecim verō in trigo-
 num ducta. i. cum omnib; partib; suis nu-
 merata cētū viginti sunt, quib; designa-
 tur futura beatitudo electorum. Bñ aut
 hoc numero tertium cēnaculum domus
 consummatur, quæ post pñcie labores
 post animarum requiem plena
 felicitatis glia in resurrectione cōplebit.

e Porticus. Ipsū. tēpli, qd erat pro
 for. oraculi. tripartita. n. fuit fabricæ distin-
 ctio hoc est porticus añ tēplum: & ipsū
 templū in quo altare thymiamatis, men-
 sa ppositionis, & candelabrum luminis
 erant: & oraculū. i. sanctum sanctiorū, vbi
 arca testamētū, & cherubim post velum
 collocata. Porticus verō ante templum
 antiquorum figurā gestat fidelium. Ipsū
 vero templum eorum, qui post incarna-
 tionē Dñi in mundum venerunt. Do-
 mus autē interior regni cælestis gaudia
 vtriusq; data. Notandū ergo q parietes
 domus lapidibus pñcios facti fuerunt
 tabulis cypressinis, vel cedrinis operi, la-
 minis aureis veltis. vnde in Regum: Et
 cedro omnis domus veltiebatur &c. La-
 pides parietis, vel pauimentū, & tabulæ, &
 aurū, sanctiorum vitam in ecclesia signifi-
 cant. Lapidēs vitam sancti fortitudi-
 nis fidei in vnam regulam coniuncti. Ta-
 bulæ quoq; cedrinæ, vel cypressinæ sunt
 sancti latitudine variarum virtutum fin-
 donationem spiritus sancti in eadem fi-
 de sibi metipsis connexi. Auri laminæ
 sunt sancti supereminētē scientiæ cha-
 ritatem habentes, & huius fulgore graui-
 fimo adiuuicem congaudentes.

f Struuit q. pa. Sicut latitudo parietis in al-
 tum

CAP. III.

T cepit Salomon
 edificare domum

a In visione pacis quæ est
 in vniuersa ecclesia, vnde,
 In pace factus est locus
 eius.

b Scilicet Christo de quo dicitur: Nunquid po-
 terit abscondi ciuitas in monte posita,
 qd est visio. i. quia quos ad claritatis sue
 visionem vocat, in hac vita laborantes viuere &
 adiuuare dignatur.

c Precepit enim David secundum carnem nati-
 ritum, sicut & alij prophete.

lem in monte Moria, qui dēmo-
 stratus fuerat Dauid patri eius
 in loco, quem parauerat Dauid
 in area Ornam Iebusæi. Ccepit
 a. Hoc ad gentes refertur, quæ secundo loco ad edi-
 ficationem creatoris conueniunt.

a. Ccepit edificare mēse secundo*, a
 anno quarto regni sui. Et t. hæc
 sunt fundamenta, quæ iecit Sa-
 lomon, ut edificaret domū Dei,

a. longitudinis cubitos in mensu-
 ra prima sexaginta, latitudinis
 cubitos viginti. Porticum ue-
 rō ante frontem, quæ tende-
 batur in longum, iuxta mensu-
 ram latitudinis domus, cubito-
 rum viginti. Porro altitudo cen-
 tum viginti cubitorum erat. Et
 deaurauit eam intrinsecus auro
 mundissimo. Domum quoque
 maiorem texit tabulis ligneis
 abiēgnis, & laminas auri obri-
 zæ affixit per totum. Sculptit

a. Sculptura palmarum, descriptio virtutum, per quas
 vera victoria & remunratio acquiritur.

que in ea palmas, & quasi cate-
 nus se inuicem complecten-
 tes. Struuit quoque pauimen-
 tum templi pretiosissimū mar-
 more, decore multo. Porro au-
 rum erat t. probatissimum, de
 cuius laminis texit domum, &
 a. Charitatis.

a. Sanctos doctores. b. Parietes templi auro
 Salomon texit, cum Christus cetus fidelium lu-
 mine sapientie & charitatis illuaret.

a. Angelicam conuersationem in hominum mo-
 ribus, sicut ab angelis seruatur et in celis, ita
 ab hominibus seruatur in terris.

b. & ostia, & calauit cherubim in
 parietibus. Fecit quoque do-
 mum sanctifanctorum, longitu-
 dinem iuxta latitudinē domus
 cubitorum viginti, & latitudi-
 nem similiter viginti cubito-
 rum. Et t. laminis aureis texit
 eam, quasi talentis sexcentis.

a. Expolitionem huius capituli mysticam
 require. iij. Regum. vj. cap.

a. Expolitionem huius capituli mysticam
 require. iij. Regum. vj. cap.

a. Expolitionem huius capituli mysticam
 require. iij. Regum. vj. cap.

tū exurgēs, & ad laquearia pueniēs profectus virtutū, quibus
 sancti ad celū perueniūt, vel sanctorū choros sibi p varia tpa
 succedētes significant: Ita æqualitas pauimentī concordē eorū
 humilitatē, qua in hac uita positi sociali charitate cōuerfant.
 Pauimentum pñcios marmore strātū multo decore, & mar-
 more rectum tabulis abiēgnis, quia uita
 iustorū primo fidei firmitate munienda
 est in corde post virtutum latitudine or-
 nanda in opere. Quid. n. prodest decor
 marmoris tabulis obiecti, nisi aliqd my-
 sticū ostēdat? sed bonorū amplitudinē
 operum fortitudine fidei fulciēdam ef-
 ficat significat. Abies vero alta, & durabi-
 lis mētē electorū infima spernētē, ce-
 lestib; inherētē, & virtutē pñciētiæ excel-
 lentē demonstrat. Auri laminæ marmo-
 ri de tabulis abiēgnis superpositæ latitu-
 do est charitatis de corde puro, & sci-
 entia bona, & fide non ficta, quæ si-
 cut aurum alijs metallis, ita ceteris vir-
 tutibus in templo Dei pñfulget.

g. Tōles & pa. Texit; cum aditum fidei
 ipso dño pandēte. qua veritate reluceat
 oib; ecclesiā intrātib; ostēdit. Ostiū tēpli
 Xps est; p quē venit ad patrē, q ait: Ego
 sū ostiū &c. In Regū ita scriptū est: Ora-
 culū hēbat. xx. cubitos longitudinis, &
 xx. latitudinis, et viginti altitudinis. Ora-
 culū dñi sanctifanctorū: qd ibi diuina, &
 angelica locutione hoībus secreta reuelan-
 tur. vñ: Oraculū in abditiis. i. interiori
 domo factū est, qd in supna patria ange-
 lorū visio, & allocutio, & ipsa Dei pñtia
 reuelabit. Quod dicit viginti cubitos al-
 titudinis, pñciētiæ cedrinū significat, qui
 oraculum ab æde exteriori segregat.

h. Calauit che. Habet hæc domus sicut in
 Regum legitur, celaturus eminentes,
 cum sancti opera virtutū non in oculis
 agant, sed exemplū omnib; pñferūt.

i. Fecit. Oraculū ubi erat arca, viginti cu-
 bitos hēbat in logitudine, latitudine, al-
 titudine. i. p quadrū: qd in supna patria
 ubi regē i decore suo uidēt scī, sola cha-
 ritas diuine et supnæ græ p oia fulget. Vñ
 i sequētib; Laminis aureis texit eā. i. me-
 nia supnæ ciuitatis grā charitatis impleuit.

k. Talentis se. In talentis ponderis perfe-
 ctio senarij, per quem centenarius mul-
 tiplicatur, ut fiant sexcenti

a. Sed & cla-
 NIC. DE LY. CAP. III.

T. ca. Sa. x. d. d. d. Hic consequenter
 describitur ipsius tēpli edificatio.
 Et primō quantum ad formam
 templi. Secundo quantum ad va-
 ria munera. iij. ca. Prima in tres, quia primō
 describitur forma templi. Secundo ipsorū che-
 rubim, quæ fuerunt positi. iij. ca. Fecit etiam in do-
 mo sanctifanctorū cherubim. Tertiō columnarum,
 quæ erant in porticu templi. iij. ca. Ante fo-
 res etiam templi. Sententia autē prime partis,
 & secunda patet ex dictis. iij. Reg. vi. a princi-
 pio ca. vsq; ppe finem, exceptis quæ sequuntur,
 b. In mō. Mo. i. visionis. ille est locus in quo
 Abraham obtulit Isaac, & vocatur ibidem lo-
 cus visionis: quia Abraham appellauit ipsū,
 Dominus videt, vt ibidem dicitur.

c. Qui de. f. Da. quando angelus pcepit, qd Da-
 uid ibi edificaret, altare et victimas offerret, vt
 dicitur sup li. i. fine c. xxi. et p principio. xxvj.
 d. Mens. In secūda. f. die mensis. sic est in He-
 bre. translatio verō nostra omittit, in secūda.
 e. In mens. p. i. secundum formam & mensu-
 ram sibi tradita a Dauid, qui tradidit Salomo-
 ni exemplar omnium fiendorum in templo, vt
 dicitur sup li. i. xxvj. ca.

f. Et deaurauit eam intrin. Hoc est intelligē-
 dum, quantum

a. Expolitionem huius capituli mysticam
 require. iij. Regum. vj. cap.

a. Expolitionem huius capituli mysticam
 require. iij. Regum. vj. cap.

a. Expolitionem huius capituli mysticam
 require. iij. Regum. vj. cap.

a. Expolitionem huius capituli mysticam
 require. iij. Regum. vj. cap.

a. Expolitionem huius capituli mysticam
 require. iij. Regum. vj. cap.

a. Expolitionem huius capituli mysticam
 require. iij. Regum. vj. cap.

a. Sed & clauos. Quinquagenario numero peccatorum remis-
 sio, & spiritualis gratia, & requies æterna figurat, clauis uero
 laminæ auri affigebantur in parietibus domus domini. Clauis
 sunt verba cælestia, quibus in amore bonorū operum profici-
 mus, & conseruamur, hæc nobis promittunt veniam peccato-
 rum per gratiam sancti spiritus, & sab-
 bathum in futuro æternū. Hi sunt
 clauis dilectionis, & clauis timoris, qd
 incipientes necdum ad perfectionem
 venientes illecebras vitiorum morti-
 fiant, illis. f. veritatis sermonib; confi-
 xi, quib; docemur carnē nostrā crucifi-
 gere cum vitijs, & concupiscētijs. Vñ
 de propheta: Cōfige a timore tuo car-
 nes meas &c. qui ad perfectiora perue-
 niens de clauis perfectionis, ait: Mihi
 autem adhaerere Deo, bonum est.

b. Cēnacula quo. te. au. Sicut sanctifan-
 ctorum, vbi erat arca, internā sancto-
 rum vitam in conspectu redemptoris
 significat. vnde: Abscondes eos in ab-
 scondito faciei tuæ, a conturbā. homi-
 num. Ita cēnacula in alto eandē vitā
 i. in celis esse, & non in hoc mundo.
 vnde: Quæ sursum sunt, querite, vbi
 Christus est in dextera Dei sedens.

c. Fecit etiam in do. sancto. che. Hoc in Regum
 plenius legitur ita scriptum: Et fecit
 in oraculo duo cherubim de lignis o-
 liuarū decē cubitorū altitudinis, quin-
 que cubitorū ala Cherub vna, & qu-
 que cubitorū ala cherub altera. i. decē
 cubitos habētes: a summitate alæ vsq;
 ad alē alterius summitatē. Decē quo-
 que cubitorum erat cherub sedē me-
 sura pari: & opus vñ in duob; cheru-
 bim. i. altitudinem habebat vnus che-
 rub sedē. Posuit cherubim in medio
 templi interioris. Extendebant autem
 cherubim alas suas, et tangebant ala vna
 parietem: & ala cherub sedē tangebant
 parietē alterū. Alæ autē alteræ in me-
 dio templi se inuicem continebant.

d. Posuit autē cherubim (vt in Regum
 legitur) in medio templi interioris: ex-
 tendebat autē alas suas cherubim, & tā-
 gebat ala vna parietē &c. Manifestū
 est ex his quæ pñdicta sunt, quasi che-
 rubim in medio templi interioris sint positi, quorum habita-
 tio est in celis. Extendebant autem alas quasi ad volandum:
 quia angeli semper habent animum obsequio diuinæ volun-
 tatis paratum. Quod ala vna tangebant parietem, & ala cherub
 secundū alterum parietem pertinet ad illam charitatis admini-
 strationem, quam nobis angeli exhibent. Quod ala alteræ in
 medio templi se inuicem continebant, eam dilectionis gra-
 tiam, qua se alterum complectuntur, significat. Texit quo-
 que cherubim auro: quia naturam eorum conditor immortalis
 claritate sublimauit, & mentē verē dilectionis, atq; humilitatis
 luce ppleuit. Cherubim angelicæ dignitatis vocabulū est.
 Singulari numero cherub dñ plurali cherubin. Vñ p cheru-
 bim angeli, qui in celis pñditi suo semper assistunt, pñt intel-
 ligi. De lignis oliuarū facti: quia virtutes angelicæ vñdē sunt
 gratia spiritus sancti, ne arefiant ab amore Dei. Sunt autem
 altitudinis decem cubitorum, quia denario vitæ æternæ frui-
 tur, habētes inuiolatam conditoris imaginem: seruata sancti-
 tate, iustitia, & veritate, quam prima conditione perceperunt.
 Denarius enim decem obolis constat, & in se nomen regis
 continet, & imaginem. Vñ regnum cælestē significat, vbi
 in imagine conditoris, ad quam facti sunt, semper manent et
 electi homines imaginem, quam peccando amiserant, reci-
 piunt. Alē cum in sanctorum hominum figura ponuntur, vir-
 tutes eorum significant, quib; semper ad cælestia volare, & in
 his delectantur conuerfari. Cum verō in figura angelorum,
 gratiam perpetuā, & indefectiuā felicitatis eorum, qua sem-
 per in cælestibus in ministerio sui persistunt auctoribus. Vel quia
 leuitate spiritualis naturæ sunt pñditi, vt vbicunq; volue-
 rint, statim quasi volando perueniant, & hic cum alis figura-
 ti, & prophetis sunt cum alis ostensi. Duo cherubim. i. duo te-
 stamēta, in oraculo facti in secreto consilio diuinæ dispensa-
 tionis, de lignis oliuarum: quia lucem scientiæ nobis tribuūt
 iuuante flamma charitatis Dei per spiritum sanctum decem
 cubitis altitudinis, quia obseruantiam decalogi ad Deū serui-
 endum pñdicant, denario perpetui regni remunrandam.

e. Fecit quoque uelum ex hyacintho, purpura, cōcco,

videre letantur, eosq; velut alarum summitatibus tangunt,
 quos imitatores suæ puritatis in hac vita fuisse exultant.

g. Et fa. eo. ver. e. ad ex. do. quia nostri gratia, qui adhuc foris sta-
 mus, sed spe salui facti sumus, diuini libri sunt conditi, quo-
 rum scriptores iam cum Domino regnantes, nostræ salutis
 curam gerunt, & pro nobis interpellant apud Deum.

h. Fecit quoq; uelum. Hoc in Regum pñmittitur: sed ibi narratur,
 quod hic non habetur, quia. f. in ingressu oraculi fecit ostiola
 de lignis oliuarum, postesq; angulorum quinq; & duo ostia
 de lignis oliuarum postesq; Sed velum istud decoris gratia
 factum est, vt inter parietes deauratos holofœricum fulgeret.
 Sed eiusdem mysterij, cuius ostiola cōgrua significatiōe añ
 arcæ, & in ingressu oraculi appensum, vt sicut ostiola cōgruis
 horis aperiebantur, sic & velū veniētib; q in sanctifanctorum
 ingredierentur. Cuius reuelatio secundū legē apertionē regni
 cælestis significat, quæ p carnē Christi donata est nobis. Vñ
 & baptizato Dño aperti sunt celi: quia per baptisma, qd nobis
 cōsecrauit, ingredimur ianuā regni cælestis, & ipso moriē-
 te velum scissum est: medij: qd legales figuræ ad finē pueni-
 unt, & veritas euangelij, & ingressus regni ipsa veritate aperit.

i. Et intexuit

a. Sed & clauos fecit au. ad coniungendum fortiter laminas aureas
 cum tabulis, quæ erant in parietibus domus.

b. Ipsi au. stabant erectis pedib; id est obliquatis, vt dicit magister in
 historijs: ita quod habebant vnum pedem magis eleuatum altero, quasi
 disponerentur ad ambulandum. Sed hoc non videtur verum: quia in He-
 breo habetur: Et stabant super pedes suos, ita quod vterque pes vnus
 cherub tangebatur pauimentum, & similiter pes alterius: ideo cum
 dicitur hic: Stabant erectis pedibus, intelligendum est, id est reclusis: quia
 reclusi super pedes suos stabant.

c. Fecit quoque uelum ex hyacintho, purpura, cōcco,

d. Ipsi au. stabant erectis pedib; id est obliquatis, vt dicit magister in
 historijs: ita quod habebant vnum pedem magis eleuatum altero, quasi
 disponerentur ad ambulandum. Sed hoc non videtur verum: quia in He-
 breo habetur: Et stabant super pedes suos, ita quod vterque pes vnus
 cherub tangebatur pauimentum, & similiter pes alterius: ideo cum
 dicitur hic: Stabant erectis pedibus, intelligendum est, id est reclusis: quia
 reclusi super pedes suos stabant.

e. Fecit quoque uelum ex hyacintho, purpura, cōcco,

f. Antefores

d. Ita vt ala vna haberet cubitos quinq; & tan. Quinq; cubitorum
 erat ala cherub vna &c. quia angeli legem Dei descriptam in
 quinq; libris indefessā deuotione custodiunt, diligēdo. f. Deū
 ex omnibus viribus suis, & proximis tanquam seipsos. Pleni-
 tudo autem legis est charitas proximi quoq; adiutorem sunt
 spiritus angelici, & homines electi.

Vñdē vtrāq; ala cherub eiusdem mē-
 suræ est: quia eadem deuotione, qua
 sese alterum in Deo diligunt, nostrā
 quoq; ad se ascendentium societatem
 delectant. Similiter ergo ala decem
 cubitos complet, cum in gemina cha-
 ritatis exhibitione angeli conditoris
 sui pñsentia letantur.

e. Tangebatur pa. Duos quēque parietes alis
 suis tangunt: quia Iudeos & Gentiles
 secum habent cælestis aulæ possessio-
 nes: nō qd ibi sit localis distinctio inter
 vtrumq; populum, sed quia maior est
 festiuitas internæ beatitudinis de con-
 sortio adunatæ in Deo fraternitatis.
 Extendunt ergo ad vtrumq; parietem
 alas: quia latentes in cælesti patria ius-
 tos vtriusq; populi ad laudem exci-
 tant creatoris. Alas tectas auro ad ora-
 culi parietes extendunt, sicut habent
 facies veras ad exteriorē domum,
 quia angeli sicut suam innocentiam
 conseruant, sic de sanctorum beati-
 tudine gaudent, vt eis quos adhuc in ter-
 ris conspiciunt, opererentur, donec il-
 los ad cælestem patriam introducant.
 Omnes. n. sunt administratores spiri-
 tus in ministerio missi: propter eos,
 qui hereditatem capiunt salutis. Alis
 exterioribus iste vñum parietem, ille
 alterum contingit: quia verus testamē-
 tum antiquo populo scripto nouum
 nobis, qui post incarnationem Domi-
 ni ad fidem venimus: et secundo parie-
 ti. i. septentrionali rectē comparatur,
 qui post frigora & tenebras idolola-
 triæ lucem veritatis cognouimus.

f. Ala eius al. Extendunt alas adiuuicem
 super arcam, cum ad laudem sal-
 uatoris referunt omne bonum, quod
 acceperunt. Extendunt alteras alas ad
 parietes oraculi, cum sanctos secum

g. Et fa. eo. ver. e. ad ex. do. quia nostri gratia, qui adhuc foris sta-
 mus, sed spe salui facti sumus, diuini libri sunt conditi, quo-
 rum scriptores iam cum Domino regnantes, nostræ salutis
 curam gerunt, & pro nobis interpellant apud Deum.

h. Fecit quoq; uelum. Hoc in Regum pñmittitur: sed ibi narratur,
 quod hic non habetur, quia. f. in ingressu oraculi fecit ostiola
 de lignis oliuarum, postesq; angulorum quinq; & duo ostia
 de lignis oliuarum postesq; Sed velum istud decoris gratia
 factum est, vt inter parietes deauratos holofœricum fulgeret.
 Sed eiusdem mysterij, cuius ostiola cōgrua significatiōe añ
 arcæ, & in ingressu oraculi appensum, vt sicut ostiola cōgruis
 horis aperiebantur, sic & velū veniētib; q in sanctifanctorum
 ingredierentur. Cuius reuelatio secundū legē apertionē regni
 cælestis significat, quæ p carnē Christi donata est nobis. Vñ
 & baptizato Dño aperti sunt celi: quia per baptisma, qd nobis
 cōsecrauit, ingredimur ianuā regni cælestis, & ipso moriē-
 te velum scissum est: medij: qd legales figuræ ad finē pueni-
 unt, & veritas euangelij, & ingressus regni ipsa veritate aperit.

i. Et intexuit

Et intexunt. Intexuntur cherubim his quatuor coloribus, cum in omnibus quæ pie agimus a venenatis demonum telis per angelica præsidia protegimur, & multitudine scientiæ indefinenter vivimus, respicientes semper ad eloquia diuina, ne a virtutum calle aberremus.

Iacobi. 1. 4. c.
Ante fo. & c. du. co. Stabant in porti
cu ante fores tēpli, & ingressum tēpli
suo decorare ex vtraq; parte orna
bāt. Ostiū templi Dñs est, q; ait: Ni
mo venit ad patrem, nisi p me & c.
Ostiū colūmæ ab vtroq; latere cir
cūstāt, cū ministri scamonis vtriq;
populo introitū regni cēlestis ostē
dūt, vt q; q; a luce legalis sciē, vel
Gētilitatis errore ad fidem euāgelij
venerit, habeat eos paratos, qui sibi
iter salutis verbo mōstrēt & exem
plo. In Regū de his columnis legi
tur: Qui cum venisset ad regem Sa
lomonem, fecit omne opus eius, &
fixit duas columnas (reas & c.
c. Trig. & qu. cu. Hic numerus perfe
ctionē significat magistrorū. Septe
narius. n. numerus p gnariū, vel qui
narius p septenariū multiplicatus,
triginta q; q; reddūt. Quinarius vero
legē, septenarius p spm septiformē
in flore radicis Iesse manentem,
a
b
c
d
e
f
g
h
i
k
l
m
n
o
p
q
r
s
t
u
v
w
x
y
z
aa
ab
ac
ad
ae
af
ag
ah
ai
aj
ak
al
am
an
ao
ap
aq
ar
as
at
au
av
aw
ax
ay
az
ba
bb
bc
bd
be
bf
bg
bh
bi
bj
bk
bl
bm
bn
bo
bp
bq
br
bs
bt
bu
bv
bw
bx
by
bz
ca
cb
cc
cd
ce
cf
cg
ch
ci
cj
ck
cl
cm
cn
co
cp
cq
cr
cs
ct
cu
cv
cw
cx
cy
cz
da
db
dc
dd
de
df
dg
dh
di
dj
dk
dl
dm
dn
do
dp
dq
dr
ds
dt
du
dv
dw
dx

enagelijū exprimit.vñ alibi dñs qnq; panib.qnq; millia hoim,
et aibi septē panib. quatuor millia hoim pauisē narraf.
Collina igit: xxxv. cubitorū, significāt doctōres enagelijū duori
tellorū hēre pfectā sciam.vñ: Vobis datū est nosse mysteriū
regni Dei. Et alibi: Apuit illis sensu, vt intelligeret scripturas.
d. Quasi c. Multiplex catenarum contextio & retis. scēdum
Regum expansio multifarias electorum personās inlinuat,
quæ cum verbis prædicatorum fideliter aulficando & obedi-
diendo adheret, quasi capitib. columnarum (superposita retia
& catenulæ miraculum suæ connexionis spectantib. præbēt.
e. Capiti. c. Capita columnarum. i. suprema pars, præcordia (sunt
doctōrum, quorum Deo deuotis cogitationib. sicut capite
membra, ita ipsorum omnia opera dirigantur & verba.

F *f* *Ma. gra.* Vno foris cortice multa interius grana circundat. un-
 eccia significat, qd vnus fidei munimine innumera electoru
 agmina circundat, vel cuiusq; iusti vitæ & mores, q multa cogita-
 tionu virtutib; insignia, ne forte desuât, firma fidei & hūili-
 tatis vallat custodia. Aptæ verò capita colunaru malis grana-
 tis erāt i gyro circundata, qd scū doctores prioru vitæ fidelis ad
 memoria reuocāt: eoruq; exemplis et sermones suos oī parte
 confirmāt, ne si aliter q illoru hēt ita, uixerint ul docuerit, errēt.
g. Iplaa q. co. Ideo dūq factæ sunt colinæ & ita dispositæ, ut no
 bis in p̄p̄eris & in aduersis ingressum regni cælestis añ ocu-
 los

los habedū doceāt. Notādū uerō q̄ porticus tēpli ēt uestibū G
lū uocāt, & qđ legimus inter uestibulū & altare, inter porticu
& altare intelligi debere. Secunda columna significat
predicatores, qui gentibus ad pradicandum missi sunt. Vel dextra
colūna eos significat, q̄ uenturū in carne pphetauerūt dñm.

a *Castigatione carnis: vade: Mortificate membra vestra
 quæ sunt super terram.*
 b & bysso, & intexuit ei cherubim. Ante
 c fores etiam templi duas columnas, quæ
 d triginta, & quinq; cubitos habebant † al
 e tudinis. Porro capita earum quinque
 f cubitorum, necnon & quasi catenulas
 g in oraculo, & superposuit eas capitibus
 columnarum. Mala granata etiam cen
 tum quæ catenulis interposuit. † ipsas
 quoque columnas posuit in uestibulo
 a *Dextra columna doctores significat qui in Ierusalem
 primitiam instituerunt ecclesiam.*
 templi, vnâ a dextris, & alteram a sini
 stris. Eam, quæ a dextris erat, uocauit la
 chin, & quæ ad laeuam Booz.
 c *In robore.*

in porticu templi, & ideo dicunt hic expofitores noſtri communiter, quod licet oraculum pꝛiſſimè dicatur ipſum ꝓꝓitiatorium, eò quod inde dabatur reſponſa diuina quaſi de ſede Dei, Et in dictum fuiſſe Exo. xxx. tamẽ vltcrius tribuitur ad ſignandũ totã domum ſanctiſſimoꝝ, in qua erat ꝓꝓitiatorium, & vltcrius ad ſignandũ partẽ anteriorẽ templi, quẽ dicebatur ſanctũ vel ſanctũ: & vltcrius ad ſignandũ eẽ porticuẽ, quẽ conuinebatur templo. Et in hoc ſeſſu loquitur hic ſcriptura, cum dicitur: Et q. ca. i. opus reticulatum ad modum catenarum ſupplet fecit. c. In ora. in porticu vbi erat columna. d. Et lu. eas. ca. quia ſuper capitula illarum columnarum erat opus reticulatum, vt habetur. ii. Regum. vii. Et ibi fuit diſſuſe expoſitum. Sed quia non recole me viſiſſe in veteri teſtamento, & maxime vbi agitur de templi ad ſituatione, ꝓꝓꝛaculum dicitur niſi ipſum ꝓꝓitiatorium et domus ſanctiſſanctorum in qua erat ꝓꝓitiatoriuẽ. Jo. poſt illud aliter exponi. Ad cuius intellectum ſciendũ, q. in parietib. ſanctiſſanctorum erũt egleptæ triẽ figuræ, & erũt ibi aliquæ ad modũ opus pleſiſſiẽ ſen cõ catenati vel reticulati, & cõſimile opus factum fuit in capitib. illarum columnarum, tamẽ, de alia materia quia iſtæ columnæ fuerunt de gre, omnes autem figuræ quæ apparebant in domo ſanctiſſanctorum erant aureæ. ſecũdũ hoc igitur poteſt exponi hæc litera ſic: Et cu. ca. in o. i. opus catenatum ſeu reticulatum ſimili illi, quod erat in oraculo, ſupplet fecit. Et ſuper eas capitula col. e. Ipſas quo. colu. poſuit in veſtibulo templi. id eſt in porticu.

N I C. D E L Y R A.

a Fecit q. al. n. *Istud non fuit coramum sicut altare, qd fecit Moyses: qd non erat portabile de loco ad locum, sed erat interius de lapidibus im-politis, secundum quod precipitur Exod. 26. & exterius erat aeneum.*
b Vigin. cu. lon. & c. E. t. se pater, qd erat multo mai⁹, q altare, qd fecerat Moyses, qd erat tantu quinq; cubitoru in quadru s⁹ dm longitudines, et lati

C A P. III.

Ecit quoq; altare æneum .
uiginti cubitorum lon-
gitudinis, & uiginti cubi-
et alius sic.
torū latitudinis, & decē
cubitorum altitudinis .

longinquo, sicut plenius dictum fuit in Exod. cap. xx.

¶ Marc etiam æneum.

M O R A L I T E R.

* *a Fe.q.al.en.* Iſud fuit altare holocaustorū, in quo carnes anima-
liū offerēbatur: ſignificauit auſteritatem penitentię, in qua caro pro
pro Dño ſacrificatur, & hac oblatio itō melior eſt, & Deo placen-
tior, quāto caro ppria carior homini, q̄ aliena. *Iob. Pelle ꝑ pelle, et*
cuncta, quę habet hominem, dabitur pro anima ſua. i. pro vita corporali
ſeruanda. Vnde ibidem (ſubditur: Tange os eius, & carnem &c.
b Viginti cubito. longi. & viginti cu.la. i. quadrum, per quod ſignifi-
catur quadratura quatuor cardinalium virtutum, & *de.c.al.* per
quod ſignificatur impletio decem mandatorum. Per hoc igitur ꝑ
altare holocausti fuit ſic diſpoſitum, ſignificatur, ꝑ auſteritatem pen-
nitentię nō eſt Deo placita, niſi annexam habeat quadraturam vir-
tutum cum impletione decem mandatorum. Ceterorum autem ex
poſitio myſtica poſita eſt. *iiij. Regum. vij. cap.*

Fecit

Glof.ord. II. Paralipo. Cap.III. Glof.ord. 217

A *Mare etiam.* Lauacrū salutare, quo in remissione peccatorū lanamur. Sacerdotes enim in eo lauabātur, ut in sequentibus dī, qui omnes electos significant, eo quōd sint mēbra veri fidei-
ficatos. Rectē autē hoc vas mare dī in memoriā. s. maris ru-
bris, in quo extinctis Aegyptiis, & liberato populo Deī baptis-

Mari forma precessit. Baptismus vero vite nobis munditiā q̄rit in hoc seculo, & vite eterne gloriā promittit in futuro. Vñ mare decē cubitorū a labio vsq; ad labiū esse phi betur, q̄a decē pceptis oīa, q̄ facere dēmus, exprimitur. Denario quoque merces bñficiorū significat, cū in vinea laborantibus pmittit. Ergo mare decem cubitorū a labio vsq; ad labium, quia à primo baptizato in noīe Iesu Christi vsq; ad vltimū oīs fidelīm chorus unā veritatē viā ingredi, & cōmune à 15 annorū iusticiā. Ceterum debet

• Mare ē fufile de ce
a ¶ totus orbis laus
• ad labium rōrundu
• que cubitos habeb
culus triginta cubi
rum eius. Similitud
ter illud. † Et decen
secus celatur, qu
a ¶ Hi sunt. itj. polio, x. e.
portant, cum intandm in
tuatione perueni, x. i. e.
de trinitate scilicet.

ano coronam iuliam. Iperare debet.
 b. *Quinq; cubit. al.* quia quicquid vi-
 ſu, auditu, olfactu, gultu, tactu ve-
 delinquimus, totū in baptiſmo rela-
 xatur. Sed non ſufficit præteritorū
 remiſſio peccatorum, niſi quiſque
 deinceps bonis operibus inſiſtit.
 Aloquin diabolus, qui exierat mul-
 tipliciter redit, & ſunt hominis no-
 uiſſima peiora prioribus. vnde addit:
 c. *Funiculus. t. c.* hoc eſt diſciplina
 ceſtationis peccatorū, qua a noſtris vo-
 luntatibus religamur. vñ: Funiculus
 triplex difficile rumpitur: q̃a obſer-
 uantia mandatorum Dei in cordi-
 bus ſanctorum fide, ſpe, & dilectio-
 ne ſuperne retributionis firmata,
 nulla poteſt aduerſitate diſſolui.
 d. *Et d. c. quæ. ex* Sculptura ſubter la-
 bium circummibat illud, decem cubi-
 tis ambiens mare. Duo ordines ſcul-
 pturarum hiſtriarū erāt fuſiles cū
 prædictum ſit, q̃ reſtula triginta
 cubitorum mare circūierit, & nunc
 addat, q̃ ſculptura ſubter labiū po-
 ſita decem cubitis ambiens: patet,
 q̃ vas erat in modum phialæ repā-
 dū, ac diſſuſum à triginta cubitis,
 quos habebat à labio vſque ad de-

strata est: que historiarum imitatur. vnde per sculpturas
historiarum, quibus mare circumdatur exempla priorum tempo-
rum designantur, vt videamus, quibus operibus sancti Deo
placuerunt ab initio, quanta infelicitate propter scelera pene-
runt reprobi.

e Posteriora. Quia qua mercede prædicatores in perpetuum donentur, Dei examine dispositum est, sed nobis adhuc occultum est, quibus hoc occultum esse non pōt, q̄ omnis qui baptismum ad salutem accipit, fidem, spem, & charitatem de bet habere: nec sine his tribus uirtutib. operari, vel ad salutē in trare ualet. vñ in Regum dicitur: Gressitudo aut luteris triū vnciarū. Gressitudo luteris, firmitas est virtutis. Triū vnciarū, ad robore fidei, sp̄ci, & dilectionis perceptio baptismi munif.

Idem. 7. d. f. Porro v. acius ha. men. pal. Grosseitudo quā Iosephus quatuor
digitum esse dixit, demōstrans quē fuit magnitudo palmi.
Idem autem haec significant. Quisquis enim fide, spe, & cha-
ritate secundum quatuor euangeliorum doctrinam opera fa-
ciat, iustitiam percipit & mercedem aeternae vitae.

§ *Tria mi.me.* Millenarius perfectionem significat, quia dena-

rius quadratum solidum facit. Decies enim decem, centum faciunt, qui est quasi quadrata figura, sed plana: sed ut in altitu-
dinem fignat & solida efficiatur multiplica cētum per decē.

dinem iurgat, & totius cunctarum, iniquitatum
 & sunt miles. Quo numero stabilis & insuperabilis, & velut
 quadrata iustorum confidentia signatur. Quocūq; enim qua-
 dratū vertis, stabit. Sic electorum animus nulla tentatione a
 statu rectitudinis inclinatur. Capit mare tria milia metretas,
 cum baptisimi sacramentum in fide trinitatis datum, in se ab
 luris confert omnium remissionem peccatorum.

b *Fecit quo. cō. de.* In Regū ita: Fecit quoq; decē luterus cneos. Quadraginta batos capiebat luter unus. Eratque quatuor cubitorum. Singulos quoque luterus per singulas decem bates posuit &c. Apostoli & apostolici viri qui per boues mare portantes signantur, per bates quoque portandis luteribus præparatas exprimuntur, sicut ipsi luterus baptismum signant, quē figurabat

figurabat mare. Omnia enim in eis quæ in holocaustis obla-
turi erant, sacerdotes lauebant. Holocaustum autem domini
omnis fidelium multitudo potest intelligi, quæ ab ipso bapti-
zatur in aqua & igni. Sicut ergo sacerdotes qui in mari lauan-
tur, eos signant qui per baptismum conjores summi sacerdo-

Vel cubitorum.
a cubitis a labio usq; a
vix signaretur esse mundandus.
per circumstiti. Quin
altitudinis, & funi-
orum ambebat gy-
ro quoq; bou erat lub
cubitis quedā extrin
a duobus uersibus la
b. ricar i, qui mare impositum
eum angelizod officium p̄p̄ta
adeant orbis p̄p̄tium fidem in

10. † Bōues autem
 in mare super duode
 cim erat, quorum tres
 in onem, & alij tres ad
 tres alij meridiem, &
 orientē, habētes ma
 expoliōne maris qd quinque
 cubitis altum effe iā diximus, demon
 straretur typicē vniuersa q̄ p quin
 que sensus corporis deliquerat per
 lauacrū baptismi esse remittenda. Si
 cut ergo in vno mari duodecim bo
 bus supposito vnitas exprimitur ba
 ptismatica, q̄ p aplos toto erat orbe
 prædicanda, ita etiam per duos or

posteriora autem bou
mari. Porro † uasti-
furam palmi, & la-
^d
^e

de: Lucerna pedibus meis uerbum
tuum, & lū. &c. Hinc Salomon
ait: Quia mandatum lucerna est, &
lex lux. Bis quina sunt candelabra,

nas decem, & posuit
quinq; a sinistris, ut
a, quæ in holocau-
Porro in mari sacer-
cit aurem, & cande-
ecundum speciem,
& posuit ea in tem-
is, & quinque a si-

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Mare etiam æneum fufile decem cubitis. Hic confequenter agitur de mari æneo in quo Lavabantur facerdotis. Secundo de luteribus in quo Lavabantur hoſtia offerrende ibi: Fecit quoque conchas. Sententia iſtarum partium patet ex dictis. ij. Regum. vij. ca. ubi diffuſ: fuit diflum de diſpoſitione huius maris & luterum. tamen de hoc aliqua pauca ſunt hic exponenda.

c Quasi duobus veribus. id est ordinibus.
 c Labium maris circumibat. Non est intelligendum, quod illi duo ordines celsurarum essent iuxta labium quod erat in superiori parte maris, sed erant versus inferiorem partem, sicut fuit offensum. iij. Regum. Sed dicitur hic circumire labium, quia precedebat in circuitu maris versus partem inferiorem, sicut & labium circumibat in parte superiori.

e Habebat mensuram palmi, & labium illius erat quasi labium
cali. iij. Regum dicitur: Trium unciarum. Et dicendum quod eadem est
mensura, sicut ibi plenius fuit dictum.

f. Fecit quoque conchas decem. i. luteris. Et vocantur hic conchæ à concavitate, quia luteris erant interius concavi.

h. Fecit aureum et candela. Hic conſequenter agit de aliquibus
que erant intra templum, ſcilicet in illa parte que dicebatur ſancta
ſanctum. Secundo reuertitur ad aliqua que erant extra templum, ibi: Fe-
cit etiam. Circa primum dicitur. Fecit aureum et candela aurea
decem ſecundum ſpeciem quam iulle. id eſt ſecundum ſimilitudinem

candelabri, quod fecit Moyses, de cuius factura & forma dictum fuit
diffuse Exo. xxxv.
i Et posuit ea in templo, quinque a dextris, & quin. a sin. respectu
candelabri, quod fecerat Moyses quod erat in medio. Ita tamen cande-
labra omnia erant in parte australi templi, sicut & candelabrum, quod
fecerat Moyses.

Tom. ij. Ec § Necnon &

¶ *a* Nec non &. Has mensas tam ad panes propositionis, quam
E ad vasa dñi portanda factas esse credibile est. Plurañ uerò nu-
merum pro singulari posuit vsitato more, vt in Iesu Naue. Fi-
lij autē Israel pręuaticati sunt mandatu, & vsuipauerunt de
anath em ate; cum Achaz solus hoc fecerit. Vel q a panes pro

latentes, vt cōsideratis maioris virtutibus, & ipsi magni efficiā. G
tur. vñ: quorū intuetes exitū cōuersationis itucamini & fidē, ^{44.1.}
f. Et crea. Creagra p̄dicatores signat, q̄ alias fidelīū verbo Dei
resiciunt spūaliū. spūalia cōpantes: carnalibus vero lac simpli
ci doctrīe ministrantes, q̄ autem sacramenta Christi sum-

a. nistris, Necnon & menfas decem, & posuit eas in tēplo, quinq; a dextris, & quinq; a sinistris, † phialas quoq; aureas centum. Fecit etiam ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ka} ^{kb} ^{kc} ^{kd} ^{ke} ^{kf} ^{kg} ^{kh} ^{ki} ^{kj} ^{kl} ^{km} ^{kn} ^{ko} ^{kp} ^{kq} ^{kr} ^{ks} ^{kt} ^{ku} ^{kv} ^{kw} ^{kx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up}

¶ Fecit autē Hiram lēberes & t̄creā-
 gras, & phīllas, & compleuit om-
 ne opus regis in domo Dei, hoc est
 colūnas duas, & t̄pistylia, & capi-
 ta, & quasi quēdā retiācula, quē ca-
 pita tegerent super epistylia. Malo
 granata quoq; quadringenta, & rē-
 tiacula duo ita vt bini ordines ma-
 lorum granatorum singulis retiā-
 culis iungerentur, quē protegerēt
 epistylia, & capita columnarū. Ba-

ses etiam fecit, & conchas, quas su
perposuit basibus, mare vnum, bo
ues quoq; duodecim sub mari, &
lebetes, & creagras, & † phialas.
Omnia uasa fecit Salomoni † Hi
ram † pater eius in domo Domini

^h ex are mundiſſimo . In regione
ⁱ Iordanis fudit ea ſex in argilloſa

scilicet aduocatus & q̄ doctor et iū, cuius co-
pura diuideret, recte sunt sacerdotib. fu-
scilicet, q̄b. carnes hostiarū prout oportet
cōponat̄, & alia hoīb. mundis q̄dā
afferat̄, alia altaris ignibus cōsumenda
relinquat̄: q̄dā. n. nostræ humilitati ad
refectionē reuelant̄, q̄dā solūm patre
ficiē sc̄i spūs q̄dā i Para. q̄ i Reg. exposi-
ta p̄terim⁹, q̄dā exposita nō iuenim⁹, &
nūq̄ puitatis cōsuetudinē excedere no-
uim⁹. Nusq̄. n. p̄ nos aliqd̄ copioūim⁹.
Et phia. Phiale latiorē, & apertiorē
facit de doctrīe signat̄ sermonē, q̄ hau-
it sapientiē piē sūtiētib. impendit, & piē
laborantib. rēfocillationē cōgruam
per prae. icatorum ministeria tribuit, vt
ad fontē vitæ eterne peruenire possint,
ex quo bibētēs nō sitient in æternum.
In ar. Argillosa terra, de qua factæ sūt
orme ad fundēda vasa, sacrā scripturā
de qua bñ viuenti rām accipim⁹) si-
gnat̄ Quasi. n. argilla igne durata for-
mā vasis dñi grā, & qualia fieri dēnt, ex
libet, cū nobis scriptura rām, quam se-
guamur iustitiē, & sc̄lōrū ofidit exēpla,
igne tribulationis iuincibilis i oib. p̄-
iterit, vt nos in domo dñi vasa p̄tiosa
sc̄i cūpiamus. Acs at̄ hīscitū igne ar-
gillæ formas ingredit̄, vt post vasa aptū
ministeris celestib. effici, cū ipsi salubriter
humiliat̄, & s̄iāma diuī charitatis, vel
humana aduersitatis emolliiri viā pa-
tū bñ opādo itram⁹, vt ad p̄mia illorū
nō currendo pueniam⁹. Nec. n. sp̄ nos
is bñ opandi necesse ē artari, sed p̄ple
opatione bona palma beate retribu-
onis ē sp̄da. Quia nō sp̄ vasa i formis
argille tenebāt̄ iclusa, vbi ad p̄fectionē
enerat̄, f̄ actis formatū claustris p̄du-
cibāt̄ lucē, & i tēplo dñi p̄ suis q̄o lo-
dis disponebāt̄. Nō q̄o sc̄lōrū iteri-
taria sint, sed vbi coronā iustitię accepe-
rēt cessabūt officia laboriose opatiōis.
In regi. lord. In quo Xps baptizatus est.

NIC. DE LYRA.

a Necnon & m.d.f. aureas.

Et po.c.in tē.quin a dex.s.respēctū mēse,
omnes iſt. mēſe erant in parte aquilona
iſa quam fecit Moyses: Ratio autem huius Num.14
ut diſta Exo.xxvi.& Num.vii.
facit mentionem de attrio ſacerdotum, quod

re dicitur domus regia *A. S. 101. 1. 2. qd est*
basilice tratuū d qd libet adscipij notable.
sumptuose, & curiosē s. scrib. ordinis. lapi-
betur iij. Reg. & ideo notatur hic basilica.
debantur sacerdotēs arum.
onitur hic, quia supra non determinauerat
qd dicitur hic patet, qd declinabat ad dex-
tero dexteram prout sacerdotēs egrediebant-
ur procedebant versus orientem, eo quod in
orientali ipsius templi.

extrahendum carnes de chaldarijs; Et dici
est caro, quod carnem trahat.
ista iſtrumēta erāt p altari holocaustorū.
peluſi prædictorum ponitur quædam epi-
ſtola fuerunt omiſſa. & pater ſn̄a uſq; ibi
videntur conche, ſeu luteræ, & de forma &
fuit diſſuſe. ij. Reg. xij. ſit tamen hic men-
ſis non fecerat mentionem ſupra loquendo

in Heb. hic, nec mirum qd noſa Hebraea
& Latina, ut frequenter dictum eſt.
pater Salomonis ratione ætatis, uel
excellentiæ

A cuius tinctus undis aquarū nobis vertit elemētū in ablutionē peccatorū. Et quia omne fidelīū baptisma, quo dño consecra mur in exēplū illius baptismi celebratur, recte in regione Iordanis facta sunt vasa domus dñi. Nō.n. aliter vasa electionis fieri possumus, nisi ad baptismā eius respicientes vitali flumi-

scientiæ in ecclesiâ sup cadelabrũ mysticũ positi multiplicat. **C**
d. Et off. c. r. Hi sunt doctores, & sacerdotes, qui instruendo, ba
 ptizando, communicando corporis, & sanguinis domini my
 steria prima nobis ecclesiæ limina pandunt.
d. Sic. cõ. efl. o. Cum verus pacificus i die nouissima oēs electos

terra inter Socoth, et Saredatha. Erat au-
tē multitudo uaforum innumerabilis
ita ut ignoraretur pondus eris. Fecitq; Sa-
lomō omnia vafa domus Dei, & altare
aureū, & mēfas, & super eas pānes pro

posicionis. Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum iuxta
a Quia lumine vegeti sapientie clarissima. b Species iliorum in candelabro super quas ponebantur lucernae.
ritu ex auro purissimo. & floribus quae

¶ *Valia* in quibus odorantur rhytisma, sunt doctorum corda
in quibus oratio pura & sine flagitio. *vpdc.* Ducatur oratio

miā materia quoque, & thuribula, & ^a *¶* Turz conficitur.

† phialas, & mortariola ex auro purissi-
^a *¶* In Regum ita, Et cardines ostiorū domus repli interioris sancti
 sanctorū, & effusum domus templi ex auro erant. *¶* Angelica m

mo. Et ostia celauit templi interioris, id est in sancto sanctorum, & ostia templi forinsecus aurea. Sicque completum est omne opus quod fecit Salomon in domo Domini.

d. Cā. quo. cum. lū. su. hoc similiter additur, ad denotandum, quod tot
erant lucernæ in quolibet candelabro factō à Salomone, quot erant in **D**
candelabro Moysi. septem, & sic in omnibus istis candelabris erant. **Exe**

e Et forcipes aureos. ad rescindendum partes lichinorum combu-
stas.

f Thymiamateria. vasa erant, in quibus ponebantur carbones ad cremandum thymia in altari aureo.

g Et ostia cæ.tē. ista fuerunt ostiola, per quæ erat ingressus a partē tem-
pli, quæ dicitur sancta ad illam, quæ dicitur sanctum sanctorum, de qui-
bus supra non fecerat mentionem.

GLOS. ORD. CA. V.

CAP. V.

NIC. DE LY. CAP. V.

Num. 19. *a Porta. Le. ar.* Hoc fit cū Christus pacto vniuersali iudicio cœtē doctorem. & aliorum fidelium introducit ad regni gaudiū m. R. eponitq; uasā diuersi generis argētē, siue aurea in thesauris domus dñi, cū eos, q̄ multitudine dulcedinis eius frui meruerunt, abscondit uultus sui à conturbatione hominū. Et apte multi sunt thesauri, in quibus uasā electionis reconduntur. sed una domus domini, in qua sancti sunt thesauri, quia una est ecclesia, in qua omnes continentur electi, quamuis distantes meritis: & una patria celestis omnibus promissa, quamuis stellā à stellā in claritate differat unde: In domo patris me mansiones multe sunt. Vñ ergo domum domini fecit Salomō sed multos in ea thesauros ad recipiendā uasā diuersi generis. una tñ bñdictione sc̄rificata pauca, quia est una domus patris, sed multe in eā mansiones ad recipiendos oēs quos times se, & diligentes benedixit dominus pusillis cum maioribus.

Neulit igitur Salomō om
nia quæ ⁊ uouerat Dauid
⁊ Deus pater. c. Eloquentes quos
Christus spiritus sui gratia ad loquen-
dum euangelium confirmat. c. Na-
turalis ingenio præditos, quos suo spiritu repletos ad consideran-
da in lege sua mirabilia illuminat.

pater suus argentum & aurum, & uni-
uersa uisâ posuit i thesauris domus Dei.
Post quæ congregauit maiores natu Is-
rael, & cunctos principes tribuū, & ca-
pita familiarū de filijs Israel in Ierusalē,
ut adducerēt arcā fœderis Dñi de ciuitate
Dauid, quæ est Siō. Venerūt igitur ad re-
gem oēs uiiri Israel, in die solenni mēsis
septimi. Cumq̃; uenissent cūcti seniorū
Israel, portauerūt Leuitę arcā, & intule-
runt eā, & ⁊ oēm paraturā tabernaculi.
Porrò uasa sãctuarij, quæ erāt ⁊ in taber-
naculo, portauerūt sacerdotes cū Leui-
tis. Rex autē Salomō, & uniuersus cœtus
Israel, & oēs qui fuerant congregati ante

In uigi. Sa. hic consequenter
describitur templi edificati
definitio. Circa quam pri-
mo describitur arca, & vaso-
rum introductio. secundo Salomonis ora-
tio. ca. vi. Tertiò diuina acceptationis ma-
nifestatio. ca. vii. Circa primis primo descri-
bitur arca, & vasorum: sacrorum deporta-
tio. Secundo sacerdotum, & Lenitarum in-
bilatio, ibi: Egressus autem sacerdotibus.
Tertiò diuina acceptatio, ibi: Igitur cunctis.
Sua prima pars patet ex dictis. ii. Reg.
viij. ca. in principio. exceptis, & sequuntur.
c. In die so. men. se. Totus ille mensis a-
pud Hebræos sic erat sollemnis. tamē dies
sollemnis, qui hic ponitur fuit dies decima
mēsis, in qua agebatur festum expiationis.
tamen festum huius dedicationis capit an-
te per duos dies: quia durauit septem die-
bus, ut habetur. ii. Reg. & in hoc libro. i. Reg. &
infra, Et huius septēne dies expiationis
fuit tertia, quia decimaquinta die hu-
ius mensis incipiebat: festum tabernacu-
lorum

MORALITER.

* b Post q̄ congregavit maiores natu Isra-
el & cunctos principes tribuū, & capita fa-
miliarū de filijs. Huius expositio mystica
posita est. iij. Reg. viij. cap. usque ibi:
om. ij. Ec 2 * Igitur cunctis

a Bethhoron. Ciuitas est ad qua
E vsq; Ictus persecutus est inimi-
cos reges i tribu Ephraim. Sūt
aut duo vicini: duodecimo fer-
me ab Elia lapide Nicopolim p
gentibus, quorum fm sitū vnus
dicitur Bethhoron superior: &
alius Bethhoron inferior datis
Leuitis in possessionem.
b Et omnes. Ezer. f. Mageddo, &
Gazer, & Mello, q oēs ecclesiaz
mōstrat decorē: ga veras Salo-
mō i iustitiae regni sui ad lau-
dē, & letitiā sibi pparauit. Inter
ptra at Mello adimpletio: Ezer
separatus, & sanctificatus: Ma-
geddo cēnaculū eius: Gazer pē-
sio, vel diuisio: Bethhoron do-
mus mōtū: Balaath ascēdens.
Sūt aut ecclesia, ciuitas est Dei
viri, ubi implet quotidie volun-
tas Dei, & separata ab oī errore
infidelitū sanctificat fide, & bo-
no opere. Ibi est refectio virtu-
tū. Ipsa discernit mūdū & imū-
dū, & a virtute vitium: & est do-
mus mōtū: i. habitatio sāctorū
& fructu iustitiae sicut palma flo-
res ascēdit de virtute in virtutē,
vt videat Deū deorū i Sio. Oēs
vicos suos muniuit Salomō: ga
Xps cētus fidelitū suorū grāe sup
ptectione ita munit: vt hostibz
suis spūalibus resistere possint.
c In Liba. In templo. f. qd cedro-
rum decorē vestitū erat. Vnde
Zach. Apertū Libane portas
tuas vel regis edificijs, quā fa-
cta erant de lignis Libani.
d Ducenti. Centenarius, qui in
cōputo digitorū de leua transit
F i dextera, vitā significat eternā.
Quinquagenarius vero pōtōrū
remissionē, & eternā requiem:
& gratiam sancti spiritus signifi-
cat: quia in psalmo eiusdem nu-
meri poenitentia, cōfessio, & re-
missio peccatorū describit. Et p
iubileum requies futura, per pē-
recoctē vero in aduentu spiritus
sancti septiformis grā expressa.
e Qui erit. Quia ex vtroq; psal-
mo elegit ecclesie rectores, qui spūali
grā illuminati, & plenē edocti
remissionē pōtōrū, vitāq; eter-
nā salutis, & beatitudinē ppetuā
appetēdā, suo docerēt exēplo.
f Holocausta. Holocaustū totum
incensum dī: hoc in altari cre-
matur, cū in corde cuiusq; ele-
cti, q seipsū totū. carne, & cor-
de Deo vouit, opus bonū seruē
te charitatis igne succenditur.
g Iuxta. secundum cōuenientiā
cuiusq; temporis oīa i ecclesia
disponit: vt vnusq; ordo offi-
cio suo functū dignē ministret.
h In Afiongaber. Insula dī esse
haud procul ab Ahila in rubro
mari: vbi classis Iosaphat perit.
Classis, quam fecit Salomō in
Afiongaber, quā festinatē, vel
fortes, vel viriliter interpretat,
ecclesia fidelitū intelligitur: q in
mari huius seculi posita, thesau-
ros sapientiae, & scientiae, opesq;
virtutū studet acquirere: vbi sunt
serui Hirā nautici, & gnari ma-
ris cum seruis Salomonis: quia
Gentiles sapientia seculi erudi-
ti cū in lege Moyli peritis sociā-
tur in vnitae fidei. Hos mittit
Salomō noster in Ophir, q in-
terpretatur

Suba, & obtinuit eā. Et edificauit Palmirā in de-
serto, & alias ciuitates i munitissimas aedifica-
uit in Emath. Extruxitq; Bethhoron superiorē,
& Bethhoron inferiorē, ciuitates muratas habē-
tes portas, & vectes, & seras. Balaath ē, & oēs
vrbes i firmissimas, quā fuerūt Salomonis, cū-
ctasq; vrbes quadrigarū, & vrbes equitū. Om-
niā q voluit fecit rex Salomō, atq; disposuit:
edificauit in Ierusalē, & in Libano, & in vniuer-
sa terra pāris suae. Oēm populū, qui derelictus
fuerat de Hethcis, & Amorrhais, & Pherezeis,
& Heueis, & Iebuseis, qui nō erant de stirpe Is-
rael, de filiis eorū, & de posteris, quos non inter-
fecerant filij Israel, subiugauit Salomō in tri-
butarios vsq; in diē hāc. Porro de filiis Israel nō
posuit, vt seruīrēt operibus regis. Ipsi enim erāt
viri bellatores, et duces primi, & principes qua-
drigarū, & equitū eius. Oēs aut principes exer-
citus regis Salomonis, fuerūt dūcētī quinquā-
ginta, qui i erudiebāt populū. Filiam verō Pha-
raonis trāstulit de ciuitate Dauid in domum,
quā edificauerat ei. Dixit enim rex: Nō habita-
bit vxor mea in domo Dauid regis Israel, eō q
sāctificata sit, quia ingressa est in eā arca Domi-
ni. Tūc obtulit Salomō holocausta Dño super
altare Dñi, quod extruxerat ante porticū, ut per
singulos dies offerretur in eo iuxta praeceptum
Moyli, in sabbāthis, & in calendis, & in festis
diebus, tē per annū. i. in solennitate azymorū,
& in solennitate habdomadarū, & in solennitate
tabernaculorū. Et constituit iuxta dispositionē
Dauid patris sui, officia sacerdotum in ministe-
rijs suis, et Leuitas in ordine suo, ut laudaret &
ministraret corā sacerdotibus iuxta ritū vniū-
cuiusq; diei, & ianitores in diuisionibus suis p
portam, et portam: Sic enim praeceperat Dauid
homō Dei. Nec praeteregressi sunt de mandatis
regis tam sacerdotes, quā Leuitae ex omnibus,
quā praeceperat. Et in custodijs thesaurorum
oēs impensas preparatas habuit Salomō ex
eo die, quo fundauit domū Dñi vsq; i diē, quo
perfecta ē. Tūc abiit Salomō in Afiongaber,
& in Ailath ad orā maris rubri, quā est in terra
Edom. Misit t ergo ei Hirā per manus seruorū
suorum naues & nautas, gnaros maris, et abie-
runt cum seruis Salomonis in Ophir, tulerunt
que inde quadringenta quinquaginta ta-
lenta auri, & attulerunt ad regem
Salomonem.
R Egina quoq; Sabā cum audisset
CAP. IX.
Egina quoq; Sabā cum audisset

terpretat infirmas, vt inde aurū G
afferat, cū in vtilitate līe sensū
priosū qreere laborēt. g accepta
sūma quadringentorū g nqua-
ginta talentorū auri ad regē de-
ferūt, cū prius sensū historię
allegoriā, tropologię, atq; ana-
gogē i diuinis libris p grā spū-
sancti inueniunt, & cū sapiā &
psilio diuino ascribētēs tribuūt.
i In Ophir. Nomen prouinciae
Ophir, ab vno posteriorum He-
ber vocata, ex cuius stirpe ve-
nientes, a fluuio Cophene vsq;
ad regionē India, q uocat Ge-
ria, habitasse Iosephus refert.
NIC. DE LYRA.
i. d. i. i. j. Reg. i. Et similiter secum
da. v. que ibi.
a Omnes au. i. j. Reg. i. d. i. j. Reg. i. d. i. j.
genti quinquaginta. Sed responsio pa-
tet ex textu: ga hic loquitur de prin-
cipibus exercitus: ibi autem non so-
lū de principibus exercitus, sed etiā
de his, qui praerant omnibz Salomo-
nis operibus, vt patet literā intruenti.
b Filiā. hoc expositum est i. j. Reg. ix.
c Tūc. hic consequenter describitur
magnificētia Salomonis in sacrificijs
cū dicitur: Tūc obf. holocaustorū,
quod erat in atrio sacerdotum.
d In sab. quilibet hebdomada.
e Et in calē. i. principis mensum.
f Et in fe. s. festis pasche, penteco-
stes, & tabernaculorum. Catera pa-
tent in litera.
g Tūc abiit. hic describitur magni-
ficētia Salomonis in diuinitatē exstis,
ga p natiuitatē faciebat exquiri diu-
tias incofuetas in locis remotis, & in
accessibilibus per terrā: de quo nauig-
io dicitur: fuit i. j. Reg. ix. in fine.
GLOS. ORD. CAP. IX.
R Egina. Regina austru-
q ab extremis fini-
bus excitata venit
audire sapiam Sa-
lomonis eccliam de gentibz. ad
Xpm venturā figurabat: q cir-
cūamicta varietate in vestitu
deaurato, obliuiscens ppsm, &
domū pps sui, barbara gēte, nō
aio fuit, ga optabat scōrū fieri
pēiuis. vū: Surge regina austrū
in iudicium cum gnatione istā.
a Saba. Saba conuersio vel ca-
pitiuitas
NIC. DE LY. CAP. IX.
R Egina. hic consequenter
circa magnificētia
Salomonis describitur
fama diffusio. Et primō
specialiter quantum ad reginā Sa-
bā. Secundo generaliter quantum ad
reges terrā, ibi: Magnificatus est. Pri-
ma in duas: quia primō describitur di-
fama diffusio. Secundo substan-
tia Salomonis quedam numeratio,
ibi: Erat autem pondus auri. Circa
primū sciendū, quod regina Saba
audita fama Salomonis venit ad-
rubri
eum de partibus remotis. Primo ergo
ostenditur ad quid venisset, ad propo-
nendū dubias quāstiones, & quid
inuenit, scilicet perspicuas solutio-
nes. Secundo ostenditur quid Salomo-
ni dedit, & quid ab eo recepit, ibi:
dedit autem regi &c.
MORALITER.
a Regi quoq; Saba, & c. Requira-
tur expositio mystica. i. j. Re. x. c.

ptiuitas interpretat: ga ad fidē Xpi
uitatis tōtē meruit pertinere. De quo dī:
A ptiuitas dicit captiuitatē. Hec in camelis
apportabat vero Salomoni aromata, auri,
gemmas ptiuitas, cū ad fidē Christi addu-
cebat Gentiles foris de peccatorū deformes,
sed ingenio,
lesq; dispensantibz. pti-
uatoribz. ptiuitas ptiuitas
re sapiētē, et gēmas vir-
tutū ptiuitas, qb. cultu
celebri honorabat no-
strū Salomonem, imō
honorata ab eo maio-
rē grām spūalis mune-
ris pcepit. Vñ in sequē-
tibz. Rex Salomō dedit
reginē Saba cuncta, q
voluit &c. In ptiuitas
fert grām spūalē, &
sapiam atq; virtutes, in
futuro in cōspectu glē
sue vitā largiet eternā.
a Quā. q. Cōueniūt hęc
ecclesiaz, q auditis mira-
culis Xpi puocata est
ad qdēdū eū. Sed postq;
adipsū venit p baptis-
mā, & fidē cōsideratis
scripturē testimonijs a-
gnouit diuinitatis pti-
uitas, & parū ei visum est
qd ante de eo audierat
in cōparatione pceptē
grā. Vñ & admirandū
in laudē eius ptiuitas di-
cens: Beati viri tui &c.
b Delig. Christus ligna
ptiuitas. i. sanctos docto-
res, quorum vitor fidei
vultū arefuit, nec folia
verborum decidit: sed
B fructū bonorū operū
tpibz suis reddidit: ponit
in munimentū domus
Dñi & donus regiae. i.
in cōfirmatione eccle-
siae, vt corū vndiq; do-
ctis, & exēplis valla-
ta ruinā nō sentiat. Hi
quasi citharē, & lyre ad
laudādū dñm fabricati
dñr, ga oīa q cūq; fece-
runt, pperabunt, & lau-
dē dñi in pperis, et ad
uersis corde, & ore, &
opere pntiant: & oīa
in glām Dei faciūt, to-
ta die, et nocte nō tacēt
laudare nomen Dñi.
c Sexcenta. Senarius p
senariū multiplicatus,
sexaginta facit Cente-
narius quoq; sexies du-
ctus. de. reddit. Dena-
rius mādatorū signifi-
cat perfectionē, cētē-
narius eterne beatitu-
dinis remunerationē.
Desiderat. rex noster
nām pfectionē, vt ha-
beat quibz reddat perfe-
ctam mercedē. Vnde:
Eitote perfecti sicut &
pater vester celestis pfe-
ctus est. Si vis ad vitam
ingredi, serua manda-
ta. Et post pauca: Si vis
perfectus esse, vade, &
vende oīa q habes &c.
& oīs q reliquit domū
& c. cēptū accipiet, &
vitā eternā possidebit.
d Omnesq; re. Offerunt
Salomoni

Salomōi diuersa gētes, & negotiatores, & oēs reges Arabia, &
& latrapē terrarū auri, & argētū: ga q; gēs, & qlibet ptiuita-
ceratim, p vñ. nro pacifico offert recte fidei munus ptiuita-
tem sensus, sacra cōfessionis plenitudinē, eloquentiā ptiuita-
Vñ: Reges Thar. & insu. mu. of. &c. Et adorabūt eū oēs reges:
oēs gentes seruient ei.
e Fecit igit. Quia patres
vtriusq; t. doctrina, &
operatione pfecti: quic-
qd sermone docuerūt,
opere probauerunt.
f Hastas au. Hec est ar-
matūra Dei, qua resisti-
mus cōtra insidias dia-
boli: quia hāc habēt p-
dicatores sācti, q culto-
diūt domū Dei, & ex-
cubāt ad osiū eius, ne
subintret hostis anti-
quus. Vnde: Lectulum
Salomonis ambiunt iē-
xaginta fortes.
g Trecenta quoq;. Perfe-
ctam fidē significat in
sanctae trinitatis cōfē-
sione. Bene cultores
domus Dei hastas, &
scuta aurea portant: ga
predicatores, qui sunt
ecclesiae custodes clari-
tate sapientiae splendē-
tes, verborum iaculis
inimicos confodiunt,
et scuto fidei ignea tela
iniquissima extingunt.
h Sex quoq; bra. In tena-
rio bonorum operum
perfectio. Sex. n diebus
fecit mundum Deus,
& scārius est primus
perfectus numerus. Ho-
nis, verō, & perfectis o-
pibz. ad celum ascēdit.
i Scabellum. Sanctos
virtutum splendore ful-
gidos, in quibus habi-
tat Deus. Possunt quo-
que per scabellum no-
tari, qui infirmi sunt in
corpore Christi sicut
poenitentes, vel qui no-
uissim conuertentur
iuxta finem. f. mundi, q
tamen sunt aurei igne
tribulationū illius tēpo-
ris excocti, & probati.
k Stantes iuxta. Quia san-
cti patres quicquid in
euangelio boni fece-
runt, non sibi sed Deo
deputauerunt. Vnde:
Non nobis Domine
non nobis, sed nomini
tuo da gloriam.
l Brachiola &c. In Re-
gum ita: & duae manus
hinc & inde tenēs se
dile: hēc sunt solatia di-
uinae grāe, quā eccle-
siam prouehunt ad re-
gnū caeleste. Vel hoc
per binarium designa-
tur: quia in vtroq; testa-
mento

fama Salomonis, venit ut tentaret eum in enigmatibus in Ie-
rusalem cum magnis opibus, & camelis, qui portabant aro-
mata, & auri plurimum, gemmasq; pretiosas. Cumq; venis-
set ad Salomonē, locuta est ei quaecūq; erant in corde suo. Et
exposuit ei Salomō omnia, quā proposuerat, nec quicquā
fuit, quod perspicuum ei non fecerit. Quod postquā uidit,
sapientiam. f. Salomonis, & domum, quam edificauerat, nec
non cibaria mensē eius, & habitacula seruorum, & officia mi-
nistorum eius, & vestimenta eorum, pincernas quoq; & ue-
stes eorum, & i uictimas, quas i immolabant in domo Dñi,
non erat prē stupore vltā in ea spiritus. Dixitq; ad regem: Ve-
rus est sermo, quem audieram in terra mea de i uirtutibus,
& sapientia tua. Non credebam narrantibus, donec ipsa ue-
nissēm, & uidissēm oculi mei, & probassēm, uix medietatem
mihi sapiētē tuā fuisse narratam: uicisti famam i uirtutibus
tuis. Beati uiri tui, & beati serui tui hi, qui assistunt coram te
i omni tempore, & audiunt sapientiā in tuam. Sit Dominus
Deus tuus benedictus, qui uoluit te ordinare super thronum
suum regem Dñi Dei tui. Quia diligit Deus Israel, & uult ser-
uare eū in eternum, idcirco posuit te super eum regem, ut fa-
cias iudicia, atq; iustitiam. Dedit autē regi centum viginti talē-
ta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosissimas.
Non fuerunt aromata talia, ut hēc quā dedit regina Saba re-
gi Salomoni. Sed & serui Hiram cum seruis Salomonis attu-
lerunt aurum de Ophir, & ligna i thinā, & gemmas pretiosis-
simas. De quibus fecit rex, de lignis scilicet thinis, i gradus
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant,
& omnesq; reges Arabia, & latrapē terrarū, qui comporta-
bant aurum & argentum Salomoni. Fecit igitur rex Salomō
i ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum,
& qui in hastis singulis expendebantur. Trecenta quoq; scuta
aurea trecentorum aureorum, quibus regebantur scuta sin-
gula. Posuitq; ea rex in i armamentario, quod erat cōstitutum
in domo Domini, & in domo regia, citharas quoq; & psalte-
ria cātoribus. Nunquā uisā sunt in terra Iuda ligna talia. Rex
autem Salomō dedit reginā Saba cuncta quā uoluit, & quē
postulauit, & multo plura quā attulerat ad eum. Quē reuer-
sa, abiit in terram suam cum seruis suis. Erat autem pondus
auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos sexcen-
ta sexaginta sex talenta auri: excepta ea summa quā i legati
diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuer

Memento hoc maximè comedatur, qd nō nisi p diuinū adiutorū ali- quid boni potest perfici. Vnde: sine me nihil potestis facere.

Sex gradus ex utraq; parte. Non fuit tale so- lium in vniuersis regnis. Omnia quoq; vasa conuiuij regis erant aurea, & vasa domus sal- tus Libani ex auro purissimo. Argentum e- nim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

Siquidem naues regis ibant in Tharsis cum seruis Hiram semel in annis, tribus & defe- rebant inde aurum, & argentum, & ebur, & simias, & pauos. Magnificatus est igitur Sa- lomō super omnes reges terrę p̄ diuitijs,

Et gloria. Omnesq; reges terrarum deside- rabant uidere faciem Salomonis, ut audi- rent sapientiam, quam dederat Deus in cor- de eius. Et deferebant ei munera, uasa argen- tea & aurea, & uestes, & arma, & aromata, equos & mulos per singulos annos. Habuit quoq; Salomō 40 quadraginta millia equo- rum in stabulis, & curruum equitumque duodecim millia. Constituitque eos in vrbi- bus quadraginta, & ubi erat rex in Ierusalē.

Exercuit etiam potestatem super cunctos re- ges a flumine Euphrate vsq; ad terram Phi- listinorum, & vsq; ad terminos Aegypti.

Tantumq; copiam praeiuit argenti in Ieru- salem quasi lapidum, & cedrorum tantam multitudinem uelut sycōmorū, quæ gignū- tur in campetribus. Adducebantur autem ei equi de Aegypto, & cunctis regioni- bus. Reliqua uero opera Salomonis priorū & nouissimorum quæ fecit, scripta sunt in uerbis Nathan prophete, & in libris Ahie Silonitis, in uisione quoque Addo uiden- tis contra Ieroboam filium Nabat. Regnauit autem Salomō in Ierusalē super omnem Israel quadraginta annis. Dormi- uitque cum patribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Dauid. Regnauitque Ro- boam filius eius pro eō.

NIC. DE LYRA. CAP. X.

Rosectus est autem Roboam in Sichem (illuc enim cun- ctus Israel conuenerat) ut constituerent eum regem. Quod cum audisset Ieroboā filius Nabat, qui erat in Aegypto (fuge- rat quippe illuc ante Salomonem) statim reuersus est. Vocaueruntque eum, & uenit cum vniuerso Israel, & locuti sunt ad Ro- boam, dicentes: Pater tuus durissimo iugo nos prælit, tu leuiora impera patre tuo, qui nobis imposuit grauem seruitutem, &

NIC. DE LYRA. CAP. X.

Rosectus est autem Roboam in Sichem (illuc enim cun- ctus Israel conuenerat) ut constituerent eum regem. Quod cum audisset Ieroboā filius Nabat, qui erat in Aegypto (fuge- rat quippe illuc ante Salomonem) statim reuersus est. Vocaueruntque eum, & uenit cum vniuerso Israel, & locuti sunt ad Ro- boam, dicentes: Pater tuus durissimo iugo nos prælit, tu leuiora impera patre tuo, qui nobis imposuit grauem seruitutem, &

A Reliquit con. Hos A iunt Hebraei esse Banaia filiu Ioiada, & Iahiel filiu Achamoni, qui & Chilla vocat: quo rū consilio relicto, tractare cepit Roboā cum iuuenib; Aduram, q in se- quentib; lapidatus dr, & similib; Iue- nē at nō ætate, sed aīo sepe dicimus. Nō. n. erat Roboā iuuenis ætate, sed senili, qui xl. pri- mo ætatis sue an- no cepit regnare. b Resp. Hic signat malos retores in ecclesia, qui terrenis cupiditatib; dediti, curā subditorū ne gligūt: & gaudēt i multitudine sibi ob- sequiū. Interpretat uero Roboā latitu- do ppi. Hi sunt, q latā ingrediūt uia q ducit ad mortē, nō angustā, q ducit ad uitam. Et re- lictō patrū cōsilio quorū dicta, & fa- cta ad altitudinē psecutiōis tēdunt, cōsilio iuuenū ob- tēperare eligūt, q laudib; et adulatio- nib; eos grauant, q cēci sunt, & duces cēco-

NIC. DE LYRA CAP. XI.

Enit autē hic consequenter describitur pradi- cta diuisio- nis confirmatio per uerbu prophete ex parte Domini lo- quentis. Et patet sententia ex dictis. ij. Regum xii. c. Se- cundo describitur regni defalcati profectio, ibi: Habi- tauerunt autem Roboam. Et diuiditur in duas partes: quia primo de- scribitur profectio huius regni proficien- do cap. xij. Prima in duas: quia primo de- scribitur profectus re- gni Roboam per pro- prium studium. Secun- do per aliorum auxi- lium, ibi: Sacerdotes autem. Tercio prepo- nendo ualentem si- lium, ibi: Duxit autē Roboam & c. Circa primum ostēditur pro- fectus regni Roboam p̄prio studio, eō quod multas ciuitates mu- raui, & plura fortifi- cationē construxit in re- gno suo, muniendo ea uicinaliū, & bella- toribus ad roborationē regni sui: & patet littera. b Sacer. au. Hic con- sequenter describitur profectus regni Ro- boam per aliorum au- xiliū: quia Ieroboam factus rex super Isra- el simul, ne populus rediret

NIC. DE LYRA.

A Factum. Totum istud vsque ad finem huius capituli non est de textu: quia non est in Hebraeo, nec in li- bris correctis, sed de. ij. Reg. xij. acceptum est, & insertum in hoc loco ex imperitia scriptorum seu corre- ctorum, & ex igno- rantia Hebraicæ veri- tatis, sicut & in alijs pluribus locis simile factum est.

Duxit autē hic consequenter describitur pradi- cta diuisio- nis confirmatio per uerbu prophete ex parte Domini lo- quentis. Et patet sententia ex dictis. ij. Regum xii. c. Se- cundo describitur regni defalcati profectio, ibi: Habi- tauerunt autem Roboam. Et diuiditur in duas partes: quia primo de- scribitur profectio huius regni proficien- do cap. xij. Prima in duas: quia primo de- scribitur profectus re- gni Roboam per pro- prium studium. Secun- do per aliorum auxi- lium, ibi: Sacerdotes autem. Tercio prepo- nendo ualentem si- lium, ibi: Duxit autē Roboam & c. Circa primum ostēditur pro- fectus regni Roboam p̄prio studio, eō quod multas ciuitates mu- raui, & plura fortifi- cationē construxit in re- gno suo, muniendo ea uicinaliū, & bella- toribus ad roborationē regni sui: & patet littera. b Sacer. au. Hic con- sequenter describitur profectus regni Ro- boam per aliorum au- xiliū: quia Ieroboam factus rex super Isra- el simul, ne populus rediret

NIC. DE LYRA. CAP. X.

Rosectus est autem Roboam in Sichem (illuc enim cun- ctus Israel conuenerat) ut constituerent eum regem. Quod cum audisset Ieroboā filius Nabat, qui erat in Aegypto (fuge- rat quippe illuc ante Salomonem) statim reuersus est. Vocaueruntque eum, & uenit cum vniuerso Israel, & locuti sunt ad Ro- boam, dicentes: Pater tuus durissimo iugo nos prælit, tu leuiora impera patre tuo, qui nobis imposuit grauem seruitutem, &

NIC. DE LYRA. CAP. X.

Rosectus est autem Roboam in Sichem (illuc enim cun- ctus Israel conuenerat) ut constituerent eum regem. Quod cum audisset Ieroboā filius Nabat, qui erat in Aegypto (fuge- rat quippe illuc ante Salomonem) statim reuersus est. Vocaueruntque eum, & uenit cum vniuerso Israel, & locuti sunt ad Ro- boam, dicentes: Pater tuus durissimo iugo nos prælit, tu leuiora impera patre tuo, qui nobis imposuit grauem seruitutem, &

NIC. DE LYRA. CAP. X.

Rosectus est autem Roboam in Sichem (illuc enim cun- ctus Israel conuenerat) ut constituerent eum regem. Quod cum audisset Ieroboā filius Nabat, qui erat in Aegypto (fuge- rat quippe illuc ante Salomonem) statim reuersus est. Vocaueruntque eum, & uenit cum vniuerso Israel, & locuti sunt ad Ro- boam, dicentes: Pater tuus durissimo iugo nos prælit, tu leuiora impera patre tuo, qui nobis imposuit grauem seruitutem, &

NIC. DE LYRA CAP. XI.

Enit autē hic consequenter describitur pradi- cta diuisio- nis confirmatio per uerbu prophete ex parte Domini lo- quentis. Et patet sententia ex dictis. ij. Regum xii. c. Se- cundo describitur regni defalcati profectio, ibi: Habi- tauerunt autem Roboam. Et diuiditur in duas partes: quia primo de- scribitur profectio huius regni proficien- do cap. xij. Prima in duas: quia primo de- scribitur profectus re- gni Roboam per pro- prium studium. Secun- do per aliorum auxi- lium, ibi: Sacerdotes autem. Tercio prepo- nendo ualentem si- lium, ibi: Duxit autē Roboam & c. Circa primum ostēditur pro- fectus regni Roboam p̄prio studio, eō quod multas ciuitates mu- raui, & plura fortifi- cationē construxit in re- gno suo, muniendo ea uicinaliū, & bella- toribus ad roborationē regni sui: & patet littera. b Sacer. au. Hic con- sequenter describitur profectus regni Ro- boam per aliorum au- xiliū: quia Ieroboam factus rex super Isra- el simul, ne populus rediret

NIC. DE LYRA CAP. XI.

Enit autē hic consequenter describitur pradi- cta diuisio- nis confirmatio per uerbu prophete ex parte Domini lo- quentis. Et patet sententia ex dictis. ij. Regum xii. c. Se- cundo describitur regni defalcati profectio, ibi: Habi- tauerunt autem Roboam. Et diuiditur in duas partes: quia primo de- scribitur profectio huius regni proficien- do cap. xij. Prima in duas: quia primo de- scribitur profectus re- gni Roboam per pro- prium studium. Secun- do per aliorum auxi- lium, ibi: Sacerdotes autem. Tercio prepo- nendo ualentem si- lium, ibi: Duxit autē Roboam & c. Circa primum ostēditur pro- fectus regni Roboam p̄prio studio, eō quod multas ciuitates mu- raui, & plura fortifi- cationē construxit in re- gno suo, muniendo ea uicinaliū, & bella- toribus ad roborationē regni sui: & patet littera. b Sacer. au. Hic con- sequenter describitur profectus regni Ro- boam per aliorum au- xiliū: quia Ieroboam factus rex super Isra- el simul, ne populus rediret

NIC. DE LYRA.

A Factum. Totum istud vsque ad finem huius capituli non est de textu: quia non est in Hebraeo, nec in li- bris correctis, sed de. ij. Reg. xij. acceptum est, & insertum in hoc loco ex imperitia scriptorum seu corre- ctorum, & ex igno- rantia Hebraicæ veri- tatis, sicut & in alijs pluribus locis simile factum est.

Duxit autē hic consequenter describitur pradi- cta diuisio- nis confirmatio per uerbu prophete ex parte Domini lo- quentis. Et patet sententia ex dictis. ij. Regum xii. c. Se- cundo describitur regni defalcati profectio, ibi: Habi- tauerunt autem Roboam. Et diuiditur in duas partes: quia primo de- scribitur profectio huius regni proficien- do cap. xij. Prima in duas: quia primo de- scribitur profectus re- gni Roboam per pro- prium studium. Secun- do per aliorum auxi- lium, ibi: Sacerdotes autem. Tercio prepo- nendo ualentem si- lium, ibi: Duxit autē Roboam & c. Circa primum ostēditur pro- fectus regni Roboam p̄prio studio, eō quod multas ciuitates mu- raui, & plura fortifi- cationē construxit in re- gno suo, muniendo ea uicinaliū, & bella- toribus ad roborationē regni sui: & patet littera. b Sacer. au. Hic con- sequenter describitur profectus regni Ro- boam per aliorum au- xiliū: quia Ieroboam factus rex super Isra- el simul, ne populus rediret

Ba Bethel. Ciuitas in proximo la-
pide ab Elia ad dexteram eun-
tibus Neopolim, quae prius Lu-
za. i. Amigdalon vocabatur: &
ecceidit in sortē Benjamin iuxta
Bethan, et Hai, quam expugna-
uit Iesus rege illius interfecto.
b Ephron. Ciuitas est in tribu Iu-
da. Vnde & villa pergrandis
Ephra contra septentrionem
in vicinismo ab Elia milliario
hactenus vocatur.
c In dieb. Non Ieroboam, in cu-
ius vicinismo anno secundū lib.
Reg. imperauit Asa filius Abia
super Iudam, & Ierusalem, sed
Abiam qui accepta Bethel ido-
la reuerſauit Iſraeli in ſcanda-
lum, vt Hebraei aſſerunt.

NIC. DE LYRA.

A Filij Iſrael nolite pug. quia
pugnando contra nos, qui ſumus eius
ſerui, pugnabitis contra ipſum. Et ſic
patet, quod dicitur eſſe in principio hu-
ius perſuaſionis, videlicet q. Abia in
reuerſa monere filios Iſrael ad hoc
q. recederent abſque mutuo coſiſſu,
ſed ſua perſuaſio non habuit effe-
ctum. Vnde ſubditur:
b Hic illo lo. Stans enim ex oppo-
ſito fingebat ſe velle pugnare a parte
anteriori tantum: ſed malitioſe que-
rebat eum cum hoc innadere a parte
poſteriori.
d Reſpiciensque. Hic conſequen-
ter ponitur ipſius Abia v. ſc. q. a
cūm videret ſe, & exercitum ſuum
predicto modo inſolūm.
e Clamauit ad d. conſidens de eius
auxilio: Ideo ſequitur:
f Petter. Deus. Modus autē petter-
endi nō exprimitur in textu, nec in
gloſſa, quam viderim: ſed potuit eſſe
per aliquod exterius ſ. per fragorem
tonitru,

NIC. DE LYRA.
CAP. XIII.

Dormiuit aut. Hic conſe-
quenter agitur de tem-
pore ipſius Aſa: cuius
primū deſcribitur con-
uerſatio bona. Secundū conſolatio pro-
phetica. Tertiū preuaricatio mala. e.
vi. Circa p. in omni deſcribitur primū
ipſius Aſa vita virtuſa. Secundū
eius victoria miraculoſa, ibi: Egreſ-
ſus eſt autem. Circa primum dicitur:
c In cu. quia in principio regni vi-
xit ſanctiſſimo: Ideo Dominus dedit ei pa-
cem decem annis, vt poſſet regnum
ſuum munire, quod et fecit vt patet
ex ſequentibus.
e Et ſub. al. i. idolorum, qui dicuntur
dij alieni.

f Et excel. Contrarium videtur ſe-
quen. ca. ubi dicitur: Excelſa autē de-
reliſta ſunt. Et. i. y. Reg. xv. dicitur: de
ipſo: Excelſa autem non abſoluit. Di-
cendum, q. aliqui erant excelſa, ubi
colebantur idola: & illa abſoluit, vt
hic dicitur. Alia autem erant excelſa,
in quibus offerebantur Deo ſacri-
ſicia, q. ſunt licita, quando arca nō
habuit ſtabilem maſſionem, prout di-
ctum ſuit Deu. xii. & i. Reg. vii. Sed
poſt edificationem templi non fuit li-
citur, niſi ex diſpenſatione diuina
ſpirituali, tamen hoc permiſit Aſa
de ſacrificiis votiuis, & multi alii re-
ges ad euitandum minus malum. ſi-
ne talia offerrentur idolis, & demoni-
bus: ſicut permittuntur meretrices in
ciuitati-

tu noſtro dux Deus eſt, & ſacerdotes eius, qui
clangunt tubis, & reſonant contra uos. Filij Iſ-
rael nolite pugnare contra Dominum Deum
patrum veſtrorum, quia non vobis expedir.
Hec illo loquente, Ieroboā retro moliebatur
inſidias. Cumq; ex aduerſo hoſtiū ſtaret, igno-
rantem Iudam, ſuo ambiebat exercitu. Reſpi-
ciensque Iudas uidit inſtare bellum ex aduer-
ſo, & poſt tergum, & clamauit ad Dominum,
ac ſacerdotes tubis canere coeperunt: Omneſ-
que uiri Iuda vociferati ſunt. Et ecce illis cla-
mantibus perterritus Deus Ieroboam, & om-
nem Iſrael, qui ſtabat ex aduerſo Abia & Iu-
da: fugeruntque filij Iſrael Iudam, & tradidit
eos Deus in manu eorum. Percuſſit ergo eos
Abia, & populus eius plaga magna, & cor-
ruerunt vulnerati ex Iſrael quinquaginta mil-
lia uirorum fortium. Humiliatiq; ſunt fi-
lij Iſrael in tempore illo, & uehementiſſimē
confortati ſunt filij Iuda, cō quod ſperaffent
in Domino Deo patrum ſuorum. Perſecutus
eſt autem Abia fugientem Ieroboam, & cepit
ciuitates eius Bethel, & filias eius, & Iſana
cum filiabus ſuis, Ephron quoque, & filias
eius. Nec ualuit ultra reſiſtere Ierobam in die-
bus Abia, quem percuffit Dominus & mor-
tuus eſt. Igitur Abia confortato imperio ſuo,
accepit uxores quatuordecim, procreauitque
uigintiduos filios, & ſedecim filias. Reliqua
autem perſermonum Abia, uiarumque & ope-
rum eius ſcripta ſunt per diligentiffimē in libro
Addo prophete.

CAP. XIII.

Dormiuit autem Abia cum patri-
bus ſuis, & ſepelierunt eum in
ciuitate Dauid. Regnauitque
Aſa filius eius pro eo. In cuius
diebus quieuit terra annis de-
cem. Fecit autem Aſa, quod bonum, & pla-
citum erat in conſpectu Dei ſui, & ſubuerit al-
taria peregrini cultus, & excelſa, & confregit
ſtatuas, lucosque ſuccidit, ac praecepit Iudae, ut
quereret Dominū Deum patrum ſuorum, &
faceret legem, & uniuerſa mandata. Et abſtulit
de cunctis vrbibus Iuda, aras, & phana, & re-
gnauit in pace. Aedificauit quoque urbes muni-
tas in Iuda, quia quietus erat, & nulla tempo-
ribus eius bella ſurrexerant, pacem Domino
largiente. Dixit autem Iudae. Aedificemus ci-
uitates iſtas, & uallemus muris, & roboremus
turbibus, & portis, & ſeris, donec a bellis
quieta ſunt omnia, cō q. quaſierimus Domi-
num Deum patrum noſtrorum: & dederit no-
bis pacem per gyrum. Aedificauerunt igitur
& per nullum in extruendo impedimentum
fuit. Habuit autem Aſa in exercitu ſuo portan-
tium ſcuta, & haſtas, de Iuda trecenta millia, de

tonitru, & lapides gradinis, vel hu-
iſmodi, ſicut dicitur de Philiſthiis.
i Re. vel inmittēdo terrorē interius
tantū, q. quē d. ſicret cor. & p. coſe-
quē ſ. mēbra exteriora ad ſe defendē-
dū, q. a motus vitalis ſpiritus p. cedit
a corde ad mēbra exteriora. Sequitur:
g Et cepit ci. i. villas ſibi adiūdas.
h Quem per. Hic reſtimō deſcribi
tur ipſius Abia culpa occultā, ppter
quā a Domino interfectus eſt. Et iſta
vt dicit aliq. ſuit: q. a capiendo ciuita-
tē Bethel idola ibi inuēta reſeruauit
in detrimētum ſui, & coluit: Nec mi-
rū, q. a ipſo dicitur i. y. Reg. Ambula-
uitq; in oib. peccatis patris ſui. ſ. Ro-
boā: q. tamē fuit idololatra, vt dictū
eſt c. p. c. Aliq. verō exponit de Iero-
boā ſed nō eſt veriſimile: q. a non agi-
tur hic de eius fine ſed de fine Abia.

MORALITER.

*** c** Ierob. retro. per qd ſignifica-
tur malitia demonis quarentis
fraudulenter nocere hoib. virtuo-
ſis. Aduerſarius v. diabolus tanq.
leo rugiens circuit quarens quem
deuoret: cui reſiſtite fortes in fide.
f Et ecce i. per quod ſignificatur,
quod vociferantib. predicatorib.
voce p. dicationis, & deuotis perſo-
nis voce ſacrae orationis terretur
diabolus, et cū exercitum ſuo ſ. g. a.
g Et cepit ciui. per quod ſignifica-
tur recuperatio bonorum per ma-
litiā diaboli mortificatorū. Nā
recuperata gratia, reuiuifcūt ope-
ra meritoria, quae per deceptionem
diaboli fuerant mortificata.
i Igitur Habia confor. Per hanc. n.
filiorum generationem ſignifica-
tur bonorum opum multiplica-
tio, quae procedunt ex gratia, & li-
bero arbitrio, quaſi per quandam
ſpiritualem generationem.

ciuitatib. ne oia turbentur libidinib.
h Et face. quantum ad praecepta de-
calogi, quae proprie dicuntur lex.
i Et inuier. q. ſunt quadam conclu-
ſiones ex praeceptis decalogi elicite,
vel qdam ſuppoſita ad decalogi prae-
cepta ſicut eſt praeceptum dilectionis
Dei, et p. ximi, prout dictū ſuit Deu.
vi. Cetera patent ex dictis uſque ibi:
l Habuit au. Aſa in ex. i. habetum
ſciētiam preliandi in ſcutis, & haſtis.
*** e** Egreſſus

MORALITER.

*** a** Dormiuit autem. Sequitur:
b Regnauitque & c. Per Aſa, q. in-
terpretatur factura, vel ſuſtollēs. i.
ſurſum tollēs, ſignificatur bonus
rex, vel princeps, qui ſe recogno-
ſcit eſſe facturam Dei: propter qd
in principio regni ſurſum tollit,
vel erigit animum ſuum ad qua-
rendū honorē Dei, & bonū popu-
li ſui ſibi cōmiſſi: ideo ſubditur:
d Fecit autem Aſa. ſ. in deſtructio-
ne cultus diabolici, & in promo-
tione cultus diuini. ideo ſubdi-
citur: **e** Et ſubuerit alta. Et ſubditur:
g Ac praecepit. Nam talis rex per
ſe, & per alios inducit populum
ſuum quantum poteſt ad ſeruiciū
Domini, in bonis moribus, &
fide viuendo: nec tamen omit-
tit ea, quae ſunt agenda ſecundum
uiam humanam ad regni ſui de-
ſenſionem, ne tentare Dominum
uideatur, ideo ſequitur:
k Aedificauit quo. urbes munitas
*** e** Egreſſus

A Egreſſus eſt autem. Hic conſequenter de
ſcribitur ipſius Aſa victoria miraculoſa: et pa-
tet liter a. reſque ibi:
b Porro Aſa per. in intrando regnum ſuum de
maſſas terram ſuam.
c Et inuocauit. deuorē, & confidenter.
d Domine non. quia eſt virtutis inſinitis, cui
omnis alia virtus comparata nulla eſt.
e In te enim. non in viribus noſtris.
f Non preua. i. contra nos, qui uenimus ad pu-
gnam in nomine tuo.
g Exterritus itaque. per effectum exteriorē,
vel interiorē ſicut dictum ſuit c. praece-
denti de Ieroboam, & eius exercitu: quia non expri-
mitur hic qualiter illud fuerit ſicut nec ibi:
h Quia do. exercitu illius praeſtante. i. angeli
eius poteſtatibus, quae dicuntur Domini exer-
citus: Vel exercitus domini poteſt hic intelligi
exercitus Aſa, qui pugnabat in nomine Domi-
ni. Cetera patent in litera.

MORALITER.

*** a** Egreſſus eſt. i. cōtra Aſa, & hoies ſuos
Zara Aethiops. i. rex Aethiopum, per quem
ſignificatur rex demonum. Nam demones
frequenter apparuiſſe leguntur in ſpecie
Aethiopū. Cōtra vero bonos reges, & eorū
populū diabolus excitat bellū ſpirituale p.
te, &

NIC. DE LYRA. CAP. XV.

Azarias autem. Sic debet d. ſibi, q. ſic eſt in Hebr. o. Hic
conſequenter circa Aſa ponitur conſolatio prophetica. Cir-
ca quam primū deſcribitur prophete denuntiatio. Secundū
ipſius Aſa, & populi conſolatio, ibi: Quod cum audiſſet
Aſa. Circa primum dicitur:
b Egreſſus eſt in oc. ad denuntiandum ſibi bo-
na, quae liberet eū d. denuntiatur. Vnde ſubditur:
c Domi. no. ſupple eſt: ſuit in iſto praelio.
d Quia fuiſtis. per veram fidem, & cultum
debitum.
e Tranſibunt au. Dicunt expoſitores noſtri.
q. iſta prophetia intelligitur communiter de ſu-
turo, ſicut ſonat noſtra tranſlatio, & ſuit im-
pletat tempore captiuitatis Babyloica: q. quia
Iudae extra Ierusalem non poterāt offerre Deo
ſacrificia: & ideo tempore captiuitatis Baby-
lonicae fuerunt ſine Deo vero. Hoc modo ſilici-
ter colendo eum per ſacrificia: multi etiam de
ipſis reliſto Iudaico, conuerſi fuerunt ad cul-
tum idolorum.
f Et abſque. quia officium ſacerdotum in obla-
tione ſacrificiorum tunc ceſſauit.
g Et abſque. quia Nabuzardan libros legis
combuiſit, quos poſtea per magnum tempus Eſ-
drae reparauit.
h Cumq; re. ſue. i. exiſtentis in captiuitate
Babyloica.
i Ad domi. per veram penitentiam, & exa-
tione dante eis intellectum.
k Reperient eum: quod ſuit impletum
tempore Cyri: qui dedit licentiam Iudaei re-
uendū in Ierusalem. & reedificandi templum
Domini.
l In tem. quia Iudaei reuerſi de captiuitate Ba-
bylonica, per longum tempus fuerunt in magna
aſſ. ſitione poſiti: quia Samaritani, & alij co-
rum vicini frequenter moleſtabāt eos & inuade-
bāt, ut habetur libro Neeem in plurib. locis.
m Pugnabit enim. quia temporibus illis ſur-
rexerunt multa bella in partibus illis, vt patet
inuenti hiſtoriis illius temporis. Dicunt etiā,
quod poſt illius impleta eſt iſta prophetia per captiuitatem Iudaeorum
ſuſcitam per Titum, & Veſpaſianum. Iudaei uerō totam iſtam literam ex-
ponunt de tempore, quod ſuit ante Aſa: vt melius intelligatur iſta expo-
ſitio. Primū ponam literam prout iacet, & ſecundum Hebraicam ue-
ritatem: litera enim Hebraica habet, tranſibunt, ſed ſic incipit. Et dies
multi in Iſrael ad non Deum uerum, & ad non ſacerdotem, & ad non le-
gem: & reuerſus eſt in anguſtia, & ad dominum Deum Iſrael, & requi-
ſierunt eum, & inuentus eſt eis: & in temporibus illis non pax egrediē-
ti, & uenienti: quia conſumptio p. nes multa ſuper omnes habitantes ter-
ram: & diminutae ſunt gens in gente: & ciuitas in ciuitate, quia Deus
conſumpſit eos in omni anguſtia, uos autem confortamini & c. Sic igitur
exponitur ab Hebraeis litera praedicta: Et dies multi in Iſrael, ſupple
iam fuerunt. Ad non Deū uerū: quia in ipſis non reuerſerunt ſily Iſrael
ad

Beniamin uerō ſcutariorū & ſagit-
tariarum, ducēta octoginta mil-
lia. Omneſq; iſti uiri robuſtiſſi-
mi. Egreſſus eſt at cōtra eos Zara
Aethiops cū exercitu ſuo, decies
cētena millia, et curribus trecētis,
& uenit vſq; Mareſa. Porro Aſa perrexit obuiam ei, & inſtruxit aciem
ad bellum in valle Sephatha, quae eſt iuxta Mareſa, & inuocauit Do-
minum Deum, & ait: Domine nō eſt apud te villa diſſiſſia, vtrū in pau-
cis auxiliis, an in pluribus: adiuua nos Dñe Deus noſter. In te enim
& in tuo nomine habentes fiduciā, uenimus cōtra hanc multitudinē.
& Dñe Deus noſter tu es, non preualeat cōtra te homo. Exterritus itaq;
Dñs Aethiopes coram Aſa, & Iuda. Fugeruntq; Aethiopes, & perſecu-
tus eſt eos Aſa, & populus, qui cum eo erat, vſque Gerara. Et ruerunt
Aethiopes vſq; ad internecionem, quia Domino cedente cōtriti ſunt
& exercitu illius preliate. Tulerunt ergo ſpolia multa: Et percufferunt
omnes ciuitates per circumitum Gerara. Grādis quippe cunctos ter-
ror inuolauit. Et diſperſit urbes, & multam praedam aſportauerūt.
Sed & caulas ouium deſtruentes, tulerunt pecorum ipſam multam multi-
tudinē, & camelorum: reuerſique ſunt in Ierusalem.

ſe, & ſatellites ſuos, & aliquando bellū cor-
porale per malos homines ad modū Aetio
pū uitiis denigratis. Et qm in utroq; bello
bonus rex indiget auxilio diuino. Iſ ſubdi-
citur: Et inuoca. quia per orationes deuotas in
utroque bello uictoria frequentius obtine-
tur. Ideo ſubditur: Exterritusque Dominus
Aethiopes & c.

CAP. XV.

Azarias autem filius O-
bed factus in ſe ſpi-
ritu Dei egreſſus eſt
in occuſu Aſa, &
dixit ei: Audite me
Aſa, & oīs Iuda & Benjamin Dñs
uobis ſcū, quia fuiſtis cū eo. Si que-
ſieritis eū, inuenietis. Si aut dereli-
queritis eū derelinquet uos. Trā-
ſibūt aut multi dies in Iſrael abſq;
Deo uero, & abſq; ſacerdote, do-
ctore et abſq; lege. Cumq; reuerſi
fuerint in anguſtia ſua, & clama-
uerint ad Dñm Deū Iſrael, & que-
ſierint eū, reperient eū. In tpe illo
nō erit pax egrediēti, & ingrediē-
ti, ſed perterritos undiq; in cunctis
habitatoribus terrarū. Pugnabit
eū gens cōtra gentē, & ciuitas cō-
tra ciuitatē, quia Dñs cōturbabit
eos in omni anguſtia. Vos ergo
cōfortamini, & non diſſoluantur
manus ueſtrae: Erit enim merces
operi ueſtro. Quod cum audiſſet

ad Dominum ueniam: & hoc ſuit a quarto anno Roboam, in quo decli-
nauit ad idololatriam. & omnis Iſrael cum eo, ut dictum eſt ſupra c. xij.
& tempore ſily ſui. Abia, qui ambulauit in omnibus peccatis patris ſui,
ut dictum eſt ſupra xij. ca. & i. y. Reg. xv. Et ad non ſacerdotem. i. abſ-
que ſacerdote docente, quia ex quo declinauerunt ad idololatriam, pa-
rum curauerunt de ſacerdotibus, & lege. Et re-
uerſus eſt in anguſtia ſua ad Dominum Deum
Iſrael, quia tempore Aſa, qui ſucceſſit Abia,
populus Iſrael reuerſus fuit ad cultū ueri Dei,
ut patet cap. praecedenti: & maxime, quando
fuerunt in anguſtia poſiti propter aduentum re-
gis Aethiopum. Et inuentus eſt ab eis, quia de-
dit eis uictoriam miraculoſam, ut patet ex di-
ctis cap. praecedenti. Et in temporibus illis, ſcilicet
Roboam & Abia. non pax egrediēti,
& uenienti, ſupple fuit, quia quinto anno Roboā
ſeſacerex Aegypti intrauit Ierusalem: & ſpo-
liauit templum, & domum regiam, & ſc. ſc. ſc.
ſunt ei Iudaei ſerui, ut habetur ſupra. capi. xij.
Tempore uerō Abia ſily eius Ieroboam mole-
ſtauit regnum eius licet, ſin aliter fuerit debel-
latus. Et diminutae ſunt gens in gente, & ciui-
tas in ciuitate, quia tunc Iudaei habuerunt in-
ſultus ab exterioribus: & intra ſe diuiſiones,
ex quibus diminutus fuit populus. Et ideo ſe-
quitur:
n Vos et. con. i. n. Aſa, & populus tuus, qui
quaſiſtis dominum & inueniſtis.
o Confor. in Domino, quia ſaluaabit uos.
p Et non diſ. a bono opere, quod cap. iſtis: Cuius
cauſa ſubditur,
q Erit enim mer. Sic igitur pater, quod iſta
expoſitio ſatis concordat literae praecedenti, &
ſubſequenti: in iſta tamen expoſitione aliqua
addidi ad maiorem intellectum, quia gloſſae He-
braicae breuiter loquuntur, & magis obſcure:
tenui tamen ſententiam earum.
r Quod cum. Hic conſequenter deſcribitur
ipſius Aſa, & populi conſolatio, ex qua conſo-
latione abſtulit Aſa idola non ſolum de terra
Iuda, & Benjamin, ſed etiam de vrbibus quas
ceperat in regno decem tribuum.

Et dedicauit,

MORALITER.

*** a** Azarias autem. Per Azariam, qui adiutor Dei interpretatur,
predicator deuotus ſignificatur. Vnde Paulus apoſtolus de ſe &
alijs deuotis predicatorib. dicit. Dei adiutores ſumus. Talis igitur
predicator ex inſtinctu ſpiritus ſancti dicit bono regi, uel principi
& populo ſuo uictori. Dominus uobis ſcū. oftendens q. habita uictoria
de hoſtib. corporalib. uel ſpiritualib. proceſſit ex adiutorio diui-
no, & tranſgreſſorib. legis praedicat contrarium de futuro, dicens:
¶ Si autem derel. in manibus ueſtrorum hoſtium uos tradendo. Quod
cum audiſſet Aſa & c. Sequitur:
*** c** Confortatus eſt

1. Cor. 3.6

E a Et dedicauit, quia altare factū à Salomone de nouo solennizauit, of ferens ibi sacrificia valde magna, qualia non fuerant ibi oblata a tem pore Salomonis.

b Quod erat sin. atrio sacerdotum: ibi enim erat altare holocaustorum. Vnde subditur.

c Immolauerunt, valde solenniter, ut dictum est.

d De manub. manib. captis.

e Boues septingentos &c. quia ad duxerant pecori infinitam multitudi nem, habita victoria, ut habetur ca pitulo precedenti in fine.

f Et intra, scilicet atrium templi.

g Ad corro. iater Deū, & populum suum: ibi enim fiebant talia fœdera, vel renouabantur.

h Iurauit. Do. q. seruaret ei fideliter.

i Voce ma. ad maiorem solennita tem iuramenti.

k Cum execratione. supponētes se maledicti, & pena mortis, si ueni rent contra iuramentum.

l Sed & ma. illud expositum est. ij. Regum. xv. hoc excepto.

m Ex angusto deposuit. quia Ma achab fecerat specum, in quo colebatur Priapus, in quo cultu ipsa prætarat ideo dicitur huiusmodi imperium an gustum, id est strictum.

n Excella autem de. s. illa in quibus offerrebat dominus, sicut dictum fuit in principio. ca. precedentis.

o Attamen cor. s. usque ad tempus suaricationis sue, que habetur c. seq.

p Bellum vero. in Hebræo habetur Bellum

Afa verba scilicet & prophetiam Azariæ filij Oded prophetæ, confortatus est, & abstulit ido la de omni terra Iuda & Benjamin, & ex urbi bus, quas ceperat montis Ephraim: & dedica uit altare Domini quod erat ante porticu Domini. Congregauitq; vniuersum Iudam & Be iamin, & aduenit cū eis de Ephraim, & de Ma nasse, & de Simco. Plures enim ad eum con fugerāt ex Israel, vidētes q. Dñs Deus illius es set cum illo. Cumq; uenissent Ierusalē mense tertio, anno quintodecimo regni Afa, immo lauerunt Dño in die illa de manubijs, & præda quam adduxerant, boues septingentos, & arie res septem millia. Et intrauit ex more ad cor roborandum fœdus, ut quærent Dominum Deum patrum suorum in toto corde & in tota anima sua. Si quis autē (inquit) nō quæserit Dñm Deū Israel, moriatur a minimo usq; ad maximū, a uiro usq; ad mulierē. Iuraueruntq; Dño uoce magna in iubilo, & in clagore tu be, & in sonitu buccinarū. Oēs qui erant in Iuda cum execratione. In omni enim corde suo iurauerunt, & in tota uoluntate quæserunt eum, & inue nerant. Præstititq; eis Dñs requiē per circumitū. Sed & Maachā matrē Afa regis ex angusto deposuit imperio, eō q. fecisset in luco simulachrū Priapi, qd omne contriuit, & in frustra cōminuēs cōbussit in torrēte Cedrō. Excella autē derelicta sunt in Israel. Attamē cor Afa erat perfectū cūctis diebus eius Ea; quæ + uouerat pater suus, & ipse intulit in domum Domini, argen tum, & aurum, uasorumq; diuersam supellectilem. Bellum uerō non fuit usque ad tricesimum annum regni Afa.

usq; ad tricesimum quintum annum G regni Afa: & huic concordat quod habetur in prin. ca. seq. Anno autem xxxvi. regni eius ascendit Baasa ad inuadendum regnum Afa.

MORALITER.

* + Conseruatus est. Nam bonus princeps ad uerba p̄dicatoris dēt in bono cōfirmari, et de malorū ex terminatione amplius sollicitari.

† Sed & Maachā ma. Afa regis de po. Amouit enim eam ne esset princeps in sacris Priapi, ut dicitur. iij. Regum. Per hoc autem ostē ditur, quod bonus princeps in his, quæ sunt contra honorem Dei parcere non debet cuiusque per sonæ quantumcunque sibi pro pinquæ.

† Magna multitudo

† Idem.

† Venerunt in fœdus i p̄p̄erunt fœdus, in quæsiu rōe.

† Sanctificauit, ut dicitur.

NIC. DE LYRA. CAP. XVI.

Nno autem tricesimosexto. Hic consequenter describitur prauaricatio Afa circa finem uitæ sue, cum tamen bona uita præcessisset. Ex quo patet, q. nullus debet de præcedē tibus meritis nimis confidere, sed semper timere ne cadat, sicut dicitur i. Reg. xi. de Salomone. Præuaricatio autem ista Afa fuit, quia di. s. de diuino auxilio, quod expectus fuerat in maiori periculo, recurrit ad auxilium fidelium. Et primo describitur ipsius prauaricatio. Secundo prauaricationis obliuio: ibi in tempore illo. Sententia prima partis patet ex dictis. ij. Regum. xv. hoc excepto, quod dicitur hic:

a Anno au. f. Afa.

b Ascendit Baasa, ad de bellandum regnum Afa, confidens de auxilio re gis Syriæ, qui. iij. Regum dicitur. Au no tertio Afa regis Iuda regnauit Baasa, & statim subditur, q. regna uit tantum viginti quatuor annis rex quo sequitur, q. mortuus fuit vicesimo sexto anno regni Afa: & sic uidetur impossibile, q. uenerit contra Afa tri cesimo sexto anno regni eius, cum iā esset mortuus per decem annos antē. In glos. Hebraica ponitur ad hoc quæ dam solutio prolata implicans plura falsa, propter quod eam dimittit, et di co q. primus annus regni alicuius re gis dupliciter accipitur in scriptura. Vno modo quando simpliciter incipit regnare, et sic accipitur communiter. Alio modo dicitur primus annus re gni eius ab aliquo eius facto notabili. Verbi gratia: Danielis. ij. dicitur, q. anno secundo Nabuchodonosor uidit somnium, & secundum omnes histo riographos, & expositores ille annus non fuit secundus à principio regni sui simpliciter, quia per plures an nos ante regnauerat, sed dicitur secundus à uictoria notabili, quam ha buit de rege Aegypti. Et ita potest dici in proposito, quia Afa decimo anno regni sui habuit uictoriam valde notabilem de rege Aethiopum

CAP. XVI.

Nno autem tricesimosexto regni eius ascendit Baasa rex Israel in Iudam, & muro + circumdabat Rama, ut nullus tute posset e gredi, & ingredi de regno Afa. Protulit autem Afa argentum, & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regis. Misitque ad Benadad regem Syriæ, qui habitabat in Damasco dicens: Fœdus inter me, & te est. Pater quoq; meus, & pater tuus habuerunt concordiam: quam obrem misi tibi argentum, & aurum ut rupto fœdere, quod habes cum Baasa rege Israel, facias eum a me recedere. Quo comperto Benadad misit prin cipes exercituum suorum ad urbes Israel, qui percusserunt Ahion, & Dan, & Abelmaim, & vniuersas urbes muratas Nephthali. Quod cum audisset Baasa, desijt ædificare Rama, & intermisit opus suum. Porro Afa rex assump sit vniuersum Iudam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna, quæ ædificationi præpara uerant Baasa, ædificauitque ex eis Gabaa & Ma spha. In tempore illo uenit Hanani propheta

ut dictum est, supra xiii. Et ideo hoc modo accipiendo primum annum regni eius, in quo habuit hanc uictoriam notabilem, tertiusdecimus annus regni sui similiter accepti fuit tertius: & sic accipitur. ij. Regum. ubi dicitur, q. anno tertio Afa Baasa cepit regnare: & cum regnauerit vigin ti quatuor annis, sequitur, q. uixit usq; ad tricesimum sextum annum Afa inclusiue: & in principio huius anni inuasit regnum Afa, & in fine mortuus est forte ex dolore, & tristitia, eō q. opus eius impeditum, & dis sipatum fuerat & pecunia, quam re gi Syriæ dederat pro confederatione ad inuadendum ipsum contra Afa, non solum perdita fuerat sed etiam ei no cuerat: quia ad petitionem Afa rex Syriæ rupit fœdus prædictum, & in uasit ipsius Baasa regnum, ut habetur in litera.

c In tem. hic consequenter describi tur ipsius Afa obliuio, quia repre hensus à propheta, eō q. reuenerat ad ad humanum auxilium diffidens de diuino non se corripit, sed magis peccatum aggra

MORALITER.

* a Anno autem trice. Sequitur: + Protulit autem Afa ar. & au. the. do. Domini, &c. Contingit autem aliquando iudicio Dei iusto, nobis tamen occulto, quod bonus prin ceps Deo permittente, & diabolo procurante incipit de Deo diffide re, & indebite de humano auxi lio considerare, & ad ipsum male re currere: quod significatur per re gem Afa, qui post tantam uictori am de uirtute Dei consecutum ueniente Baasa contra ipsum de Deo diffidens refugit ad idololatriæ regis auxilium dicens: + Fœdus inter me &c. Et quoniam talia sunt à deuotis prædicatoribus ar guenda. Ideo sequitur postea, c. In temp. ill. uenit Hanan. prophe. sed quoniam dicitur: Ecclesi. vii. 28. 29. Considera

GLO. OR. CAP. XVI.

A a. Aromatilis &c. Hec uana fame iactantia, q. philosophi, vel poetae post mortē regū suorum, uel etiā falsi Christiani obeuntibus magi stris impēdunt, & hec in ignē mit tuntq; oīa gehennę ignib. obno xia esse ostēdunt, quæ hic sine utili tate, & ædificōne fratru puluerit.

b Combussit su. cum. Nota q. re gibus ut Hebræi tradunt, reuerentiæ causā obustiones priolarū uestiu sūt cū aromatibus fiebant. unde a libi: luxta cōbustiones maiorū fa ciēt tibi. Mos. n. fuit apud veteres, ut priola ornamēta regū post obi tū eorum p. exequijs in pyra, vrc rentur, sed sine cadaueribus.

NIC. DE LYRA.

g peccatum aggrauauit, pphetam in carcerando, propter quod a Domino pu nitus fuit in persona propria, & in po pulo suo. Ex his dictis patet sententia paucis exceptis, quæ discurrentur.

a Idē eua. re. Sy. exerci. de ma. tua. q. si cōfides de Domino: cōstāter inisset contra regē Israel, & Syriæ simul confē deratos, sicut fecerat cōtra Aethiopes, uterq; rex fuisset ab eo debellatus.

b Et pro hoc & caduer. te bella. Li cet enim habuisset plura bella ante, q. inter ipsum, & Baasa fuit bellum cūctis diebus, quibus conregnauerunt, ut habetur. ij. Regum. illa bella nō fue runt ei grāua, quia superauerat: sed de cetero fuerunt grāua. unde sequitur: d. Et inter. de po. in tempore il. plu. in bellis superuenientibus: & sic pro pec

GLOS. ORDINARIA. CAP. XVII.

Regnauit aut. Sequitur: a. Amb. in. u. da. Oñ dit cum executorem fuisse sicut Dauid diuinarum mandatorum antequā peccaret in uxore Urię, cuius pec cati satisfactio æternā illi memo riam comparauit.

b Dedit & c. m. lo. Hic fideles de gentibus significat, qui relicto pa trum errore ad Christum conue niunt baptismo abluti, christmate liniti. à Christo Christianum no men, & regiam dignitatem acci pientes unde: Vos estis genus ele ctum, regale sacerdotium &c. In tempore enim Iosaphat Domini dos, uel qui est dotatus, & quia ec clesiæ gentium sanguine Christi comparata, spirituali necti pigno re data consortium sponsi cele stis, & societatem regni prome ruit. Cui facta sunt infinitę diui tiæ, cū diuersæ nationes credunt, & iacq̄sitione diuersarū uirtutū.

NIC. DE LY. CA. XVII.

Regnauit autem Io. Hic cō sequitur agit de tempo re Iosaphat. cuius primo deservit uita prospera. secundo societatis praua, ca. xvij. tertio correctio prompta c. xix. quarto uictoria magna. ca. xx. Circa primum qua tuor per ordinem tanguntur. Primo e nim Deum coluit. Secundo populum in struxit. Tertio hostes subiecit. Quarto ciuitates munuit, partes patebunt pro sequendo. Circa primum dicitur.

b Inualuit con. ist. p. p. bonā uita suā, sicut: e contrario pater suus in fine uia: sue propter peccatum suum fuerat afflidus, ut dictū est c. pcedenti.

ad Afa regem Iuda, & dixit ei: Quia habui sti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domi no Deo tuo, idcirco euasit regis Syriæ exerci tus de manu tua. Nōne Aethiopes, et Libyes multo plures erāt quadrigis, & eq̄tib. & multitudine nimia? Quos cū Dñs credidif ses, tradidit in manu tua? Oculi em Dñi cō tēplatur vniuersā terrā, & prēbēt fortitudi nē his, qui corde perfecto credūt in eū. Stul te igitur egisti, & propter hoc ex presenti tē pore aduersū te bella cōsurgēt. Iratusq; Afa aduersus uidentē, iussit eū mitti in + neruū. Valde quippe super hoc fuit indignatus, & interfecit de populo in tempore illo pluri mos. Opera at Afa prima, & nouissima scri pta sunt i libro regū Iuda, & Israel. + Aggrota uit ēt Afa anno tricesimonono regni sui do lore pedum uehementissimō, & nec in in firmitate sua quæsiuit Dñm, sed magis in medicorū arte cōfusus est. Dormiuitq; cū pa tribus suis, & mortuus est anno quadagesimo primo regni sui, et sepelirūt eū in sepul chro suo, quod + foderat sibi in ciuitate Da uid. Posuerūtq; eū super lectū suū, plenu a. + odoribus scilicet, quibus luxuriosi ad libidinem vruntur.

a Odoribus scilicet, quibus luxuriosi ad libidinem vruntur.

b Romanibus, & + uingentis meretricijs, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & cō busserunt + super eum ambitione nimia. x

cato principis fuit punitus populus, & c. quia forte confiterat regi in peccato. e. Aegro etiam Afa an. tri. regni sui dolo pe. uehement. It sic puniretur, in quo peccauerat, ponendo prophetam in cippo per pedes.

f. Et nec in infir. Ex quo etiam appa ret obliuio in peccato.

g. Posue. eum su. le. su. id est feretrum, 12. Macha. vel sepultura locum.

h. Plenum aro. ad reprimendum fato rem cadaueris.

i. Et uingentis mere. id est rebus odo riferis, quibus meretrices antiquitus as pergebant le. s. suos ad alliciedum ho + domum mines ad luxuriam, secundum quod di citur in pers. na meretricis: Asperit em bile mem. myrrha, aloē, & cinnamo no &c.

k. Ambitione nimia. id. st. apparatus magno vel sumptu.

MORALITER.

* Confusio opera altissimi, quod cōmo potest corrigere quem ille de spexerit, ideo subditur: c. Iratusq; Afa aduersus uidentem. Infirmi enim mitti in neruū. Et in hoc Afa figuram tenuit hominis obliuati, qui uerba prædicatoris non re cipit, & insuper ipsum persequitur, & affligit. Et quoniam: hic impugna re ueritatem agnitum est peccatum grauissimū: & ideo de communi curiū Dominus permittit tales in se cibis suis mori. & hoc significatur per hoc quod subditur: a. Aegrotauit. Afa. Sequitur: f. Et nec in infirmitate &c.

CAP. XVII.

Regnauit autem Iosaphat filius eius pro eo, & inualuit con tra Israel. Constituitque mili tum numeros in cunctis ur bibus Iuda, quæ erāt uallatæ muris: præfidiq; disposuit in terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim, quas ceperat Afa pater eius. Et fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulauit in uisjs Dauid patris sui primis: & non + sperauit in Baalim, sed in Deo patris sui: & perrexit in præceptis illius, & non iuxta peccata Israel. Cōfirmauitq; Do minus regnum in manu eius, & dedit om nī s Iuda mūnera Iosaphat, facta que sunt ei infinita diuitiæ, & multa gloria. Cūq; + sum p̄sisset cor eius audaciam propter uias Dñi, etiam excellā, & lucos de Iuda abstulit. Ter tio autē anno regni sui misit de principibus suis, Benhail, & Obdiā, & Zachariam, & Na thanael, & Micheā: ut docerēt in ciuitatibus Iuda, & cū eis Leuitas, Semeiā, Nathaniā, & Zabadiam: Afa hel quoq; , & Semiramoth, & Ionathā, Adoniamq; , & Thobiā, & Tob adoniam, Leuitas, & cum eis Elisama, & Io ram sacerdotes. Docebantque populum in Iuda: habentes librum legis Dñi, & circum

d. Et in ciuitatibus Ephraim. Illa enim indigebant maiori munitione, eō q. D erant propē aduersarijs, & eis ablata. e. Et fuit do. cum Ios. per gratiam, & specialem prote. ctionem.

f. Quia ambulauit in uisjs Dauid &c. p hoc enim innuit, q. imitatus fuit Da uid in bonis, & non in malis, scilicet in p̄sbo Bethabee & i populi numerōne.

g. Et non spera in Baalim. licet esset affinitate cōiūctus ipsi Achaab, qui co lebat Baal.

h. Et dedit omnis Iu. mūnera Iosa. propter bonitatem sui regiminis.

i. Cūq; sum. &c. cor. e. au. p. p. spem. n. + quæsiuit Baali, sed Deum pa tris sui.

k. Tertio au. anno. Hic consequenter ostenditur qualiter populus suū instruxit: p. sacerdotes, & Leuitas, quos ad hoc misit, & cū eis aliquos de principibus suis, ut populum inducerent ad obedien dum, & punirent rebelles, si quos inue nirent. Et patet litera.

MORALITER.

a. Reg. au. Ios. f. c. p. eo & c. Iosaphat ip se iudicis interpretatur: iō p. ipsum homo spiritualis significat. de quo dē. Spūalis iudicat oia, et ipse a nemi ne iudicatur, & hoc papę cōuenit in u niuersali ecclia, archiepiscopis at in suis p̄uincijs, et epis, i diececlis. Ius. c. Conf. mil. nu. in cū. vrbib. Iud. &c. Per qd signatur, q. p̄dicti p̄fices dēnt esse solliciti, ut loca suā iurisdic tiōis clausa sint uirtutum muris, et q. ibi sint milites. i. sacerdotes, et cle rici armis sacre scripturæ, et orōnis deuote muniti, quib. aduersariæ po testates & heretici possint fortiter impugnari. Tertio au. an. reg. sui misit de prin. &c. Sequitur.

l. Doce. p. p. quos signatur p̄dicatores ad docēdū p̄p̄m discurretes, allegor. q. a p̄dictis p̄fices dēnt mitti, Ro. x. Qdō p̄dicabūt nisi mittant. Rom. x. c.

Tom. ij. Ff * Itaque

Ea Vallis bened. Humilitas ecclesiae, ubi digne Deo laudes redduntur. Qui autem quatuor euangeliorum instructus dogmate per baptismi fidē ad vnitatem ec

chaz puenit,ibi rite laudas,
& digne Deo conuersans,
uisionem perpetue pacis
laude, & letitia sempiter-
na introibit.

b. Post haec iuxta &c. Disti
est, ga societates, & amicitia
Iosaphat regis Iuda cu reg-
ib. Samaritan illos signat,
g. de ecclesia ad hfricoru so-
cietatem transeitis, sed hac
societas abominabilis est
Deo. Ideo naues eoru con-
uertuntur: ga Dñs percutit
opera eoru, ga qcqd in pri-
tis vite nauigio cum here-
ticorum factione, & consi-
lio agitur, coram oculis
Dei displicere pbat, unde:
Qui no est mecu, 3 me est.

allogor.

¶ quod pla-
cium erat
tabule-
runt
Luc. 12.4

NIC. DE LYRA.
 a Die au. quar. ubi ponitur
 Eratium actio. primo extra
 Ierusalem, cum dicitur: Congre-
 gati sunt in valle benedictionis.
 Secdo in Ierusalem in templo Domi-
 ni, cū dicitur: Reuersusq; est ois
 vir in Iuda, &c. et patet litera.
 b Irruau. Postquam descrip-
 tus est victoria processit, hic
 consequenter describitur se-
 quens effectus: quia p ista victoriā
 a Deo

GLOS. ORDINA.
CAP. XXI.
Fa Omnes hi ff. 10. Imitatores
operum eius, fratre eoru
Ioram semper in deterio-
ra labente. unde ipse Iora
legitur eos interfecisse cu
principibus Israhel.

NIC. DE LYRA
CAP. XXI.
Domiuit a. lo. hic
consequenter agi
tur de tpe ipsius
Iorā, cuius primū
infans, cuius secūdo

aggressus est. Pula prius aggreſſus
contra cum rebellio illis, ibi: In
dieb. illis. tertio reprehensio ve
ra, ibi. Allate sunt autē ei litere.
Super punitio dura, ibi: Susci
puit ergo &c. Circa primum
offenditur fratricida, cui dicitur:
b Qui ha. fra. fi. lo. Isti nomi
nantur hic, ut evidētius appa
reat malitia Ioram, qui eos oc
cidit, ut postea sequitur,
c Deditq; eis p^r fu^m mul. etc.
i. annos redditis. Et sequitur;
d Cūq; eōs i. amicitia, et adiu
torio malorū hoīm se valiaſet.
e Occidit omnes fra. suos.
ut bona eorū possideret, et ne
forsitan ipso cieto de regno pro
pre suū malitiā aliquis de
fratris suis regnaret,
f Et quodam de prin. lu. q
falsa sua non approbaban;
sed magis eius malitiā abhor
rebant. Secundo notatur de ido
latria cum dicitur:

g Ambu. in uis re. *Mc. qui erant i*
h Sicut egerat do. Achab. *qui co*
i Filia quip. Achab erat uxo. eiu.
latrā. *Ista. at fuit Athalia. q̄c. se.*

tare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ magnitudine prædæ. Die autem quarto cōgregati sunt in ualle benedictionis. Etenim quā ibi benedixerāt Dñs uocauerunt locum illum, uallis benedictionis, usq; in præsentē diē. Reuersusq; est omnis uir Iuda, & habitatores Ierusalē, & Iosaphat ante eos in Ierusalē cum latitia magna, cō q̄ dedit eis Dñs gaudium de inimicis suis. Ingressiq; sunt in Ierusalē cū psalterijs, & citharis, & tubis in domū Dñi. Irruit autē pauor Dñi super uniuersa regna terrarū, cum audissent, q̄ pugnasset Dñs cōtra inimicos Israel. Quicūq; regnum Iosaphat, & præbuit ei Dñs pacē per circūitū: Regnauit igitur Iosaphat super Iudā, & erat trigintaquinq; annorū, cū regnare cōpisset. Viginti autē, & quinq; annis regnauit in Ierusalē, & nomen m̃ris eius Azuba filia Selahi. Et ambulauit in uia patris sui Asā, nec declinauit ab ea faciens q̄ quæ placita erāt corā Dñō: ueruntamē excelsa nō q̄ abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suū ad Deū patrum suorum. Reliqua autē gestorū Iosaphat priorū, & nouissimorum scripta sunt in uerbis Iehu filii Hanani, quæ digessit in libro regum Israel. Post hæc iniiit amicitias Iosaphat rex Iuda cū Ochozia rege Israel, cuius opera fuerunt impiissima, & particeps fuit ut facerent naues quæ irent in Tharsis, feceruntq; classem in Asiongaber. Prophetauit autē Eliezer filius Dodau de Marela ad Iosaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, & percussit Dominus opera tua. Contritæque sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.

a Deo data, populi, q̄ erat in cir- G
 cūm regni Iofaphat fuerūt ter-
 riti, ita q̄ nō audebāt regnū Iof-
 aphat infeflare. Sequitur.
 e Et amb in uia. &c. nec de-
 cli- ab ea. ſiquid Aſa fecit bo-
 nū: ſed in malo nō fuit ſecutus
 ipſum, uidelicet in hoc, q̄ miſt
 aurum, & argētum domus Do-
 mini regni Syriæ diffidens de di-
 uino auxilio, ut haberet iij. Re. 1. Re. 15 d
 et in hoc, qd̄ perbatū priu argū-
 tē poni inſit in mero, ut bī ſupr,
 d Verūtū excel. nō ab. Coſra Sup. 16 c
 riū r̄ ſupr. xviij. Cūq; ſupſiſſet Obſcū
 cor eius andaciā p̄ p̄ uias Dñi,
 ēt excelfa, & lucos de Iuda ab-
 ſtulit. Dicit d̄ q̄ ibi logori ſcrip-
 tura de excelfis, in q̄, immola-
 batur idolis: hic autē de excelfis,
 in q̄. Deo immolabatur, qd̄ a
 plurib; regib; fuit p̄miſſum ad
 maius malū euitādū: ſic d̄
 d̄ fuit ſup. xxiij. c in principio. † redū
 e Poſt hāc inii. Hic vltimū
 Iofaphat de mala ſocietate pun-
 nitur. Primo per reprehēſio-
 nem prophetae, q̄ fuit qdā puni-
 tio, inq̄ratum Iofaphat accepit
 eam patienter. Secūdo per dā-
 num temporale. vnde ſubditur:
 f Contriteq; ſunt na. p̄ p̄ a-
 micitiā ipſius Iofaphat contra-
 tā colozba, q̄ erat peſſi-
 mū idolatra: & hāc punitionē
 Iofaphat patienter acceptauit,
 & ſic in preſenti punitus fuit,
 ne punitur grauius in futuro.

qd̄ p̄t dici dupliciter. V̄no mō q
p̄uit filia Achab naturalis. vt
hic dicitur. c. seq. tamē dicitur
filia Amri. eo mō loq̄ndi. quo fi
li filiorū dicitur filij patris : q
frequens est in scriptura. Alio
mō. q̄ fuit filia Amri natura
lis : sed dicitur hic filia Achab
nurtitioe. et imitatioe ī idolola
tria. q̄a mortuo p̄re et Amri p̄
p̄uit nutritiū eā. et docuit ī malo
re. Noluit aut. do. disper. do.
Da. quānuis iste Isoram per ma
ritiam suam demeruisse.

In die ill. hic cōsequēter po
nitur contra Iorā rebellio iusta.
et patet sua ex dictis iij. Reg.
viii. c. Addeūti it̄ est hic. cū d̄r.
Et percul. Edom qui se cir
cūspicit hoc sit tibi expositū. tamen
hic ponitur alia expositio v̄t glos
sa Hebraica. videlicet quod Iorā
in exercitu suo habebat mul
tos de Idumaeis. eo quod erant
p̄uit fortes. et et subieclī :
et illos

Obiectio
H
† optimi
rū. uel pre
tiosiorum
† 4. Reg.

MORALITER.
Dormiuit au. &c. Per quod
signat, q. ipse sicut & alii iu-
tillius tps descendit ad ge-
nem scōrum patrum in lim-
bo: quæ quidem quies a tpe
concessionis Christi est in ce-
lempyreo. Propter quod p
ormitionem iofaphat cum
tribus suis, significat quies
scōrum descenditium,
uorum animæ recipiuntur
in celis.

uiam rectam patrum suo-
fide, qui uis Xpi, & aposto-
lica dicitur a pñib. obseruatā.
a fide in sua malitia con-
firmatus

Glof.ord. II. Paralip. Cap. XXII. De Lyræ. 228

A Ecce do. &c. Per Philisthæos & Arabes, q̄ eius terrā vastauerunt, & dimperūt libstantiā, & filios pariter, & uxores lorā, q̄ interpretat̄, q̄s est excelsus: & q̄ de religio so patre ad perfidiā declinauit, & iornari fecit filios Iudæ: significat eos, q̄ s̄ide imbuti, & apostro regenerati relinquunt fidei veritatē, hæreticorum sequentes errorē, & alios secum peruerentes. Vnde eos Elias. i. sermo phœticus redarguit: quia oīs diuini librōri autoritas tales rep̄hēdit, & meritō p̄uersitatis sue increpat cōtellationib. grauiſſimis. *Et octo &c.* dicitur lorā. viij. annis regnaſſe & .xl. uixiſſe. filiū autē eius Ochoziam cum regnare cōpiſſet, fuiſſe. xlij. annorum. quod ſi ita eſt, duob. annis anteq̄ pater ipſe naſceretur, filiū genuit. Sed Hebræi dicunt, qđ lorā, q̄ .xl. annis uixiſſe deſcribitur, & octo annis regnaſſe, qđ vixerit annis .xl. & regnauerit. xxvij. Anni enim octo, qui ei in regno tribuuntur, ipſi ſunt, i quibus regnauit anteq̄ fratres occideret, cum adhuc innocentē uiueret. Reliq̄ vero .xx. anni, quib. poſtea regnauit, iſtō nō numerant̄: q̄a iſtāguore, & tribulatione vixit: iōq̄; filio ei? tribuuntur, q̄ nō amplius q̄. xxij. annorū ſm librū Regū eſſe phibet nē de numerorū ſumma anni remanētes in t̄pori cōputatione errorē facerēt. Ochozias n. uixit. xxvij. annis & uno tantū regnauit. Col

latio enim

BNIC. DE LYRA.

¶ & illis interfecit Ioram subito, & irent aut i mandum illis Idumcos, qui rebellauerunt contra eum.

a Allate &c. Hic consequenter describitur reprehensio ipsius vera per literas Elias, quarum hia hic breuiter ponitur qm ad pñā Iorā. & patet snia ex dictis. Dicunt aut Heb. qia literę fuerunt et allate post transiōnem Elie in celum, & hoc videtur satis rationabiliter dictū, quia i illis literis fiebat mentio de occisione pñā suorum, & illos aut non occidit, vixisse patre eius Iosaphat, ut satis patet ex principio huius capituli, nec Iosaphat hoc pmissit, cū esset iēns, & bonus, ut patet ex supradictis. Elias vero raptus fuit ante mortem Iosaphat: quod patet ex hoc quod Eliseus, qui remansit loco Elie post eius raptū, pphetauit trib. regibus de aqua eis danda, propter reuerentiā ipsius Iosaphat regis Iude, qui erat ipi re habetur iis. Regum.

b Et for. fe. lu. per idololatriam que
vocat fornicatio, eo quod facit diuer
ti à vero ſponſo, qui eſt Deus.
c Ecce do. per. & rebus & etiam
propria perſona iudeo ſubditur: Tu au.
agrotas. &c. Sequitur.
d Suſcita. ergo. Hic conſequenter
de ſcribitur iſpius Iorà punitio dura ſcū
dum tenore litterarū Eliſ. & eodē ordi
ne, quo denuntiata eſt punitio iſta, cum
dicitur, Suſc. Do. c. Io. ſp. m. Phil. uo
luntē, et aſſiſtētē, in aditū regnū Iorā.
e Et vaſta. e. qm̄ ad villas, & agros.
f Dir. cū. ſub. qum̄ ad bona mobilia.
g Inſup & ſic. quos occiderit, ut hī
i prim. ſe. c. a. excepto Ioabaz minimo.
h Et lu. &c. p. &c. i perſona propria.
i Alui iſ. iſta. quod diu cruciatur
pana horribili. ideo ſequitur.

fornicari fecit habitatores Ierusalem, & præuaricari Iudam. Allatae sunt autem ei literae ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dñs Deus Dauid patris tui, qm̃ nō ambulasti in uijs Iosaphat patris tui, & in uijs Asa regis Iuda, sed incescisti per iter regū Israel, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitatus fornicationem domus Achab: insuper & fratres tuos domum patris tui meliores te occidisti, ecce Dominus percutiet tē te plaga magna cum populo tuo, & filiis, & uxoribus tuis, vniuersaque substantia tua. Tu autem agrotabis pessimo languore ^{a Perfidia.}
^{a Mentis. b Quousque scilicet omnis vigor tuus eorum per vecordiam desipiendo veracis sapientie perdat intellectum.}
utēri tui donec egrediantur uitalia tua † paulatim per singulos dies. Suscitauit ergo Dominus cōtra oram spiritum Philistinorum, ^{a Damonum.}
& Arabum, qui confines sunt Aethiopibus, ^{a Superborum. b Denigrati in peccato.}
& ascēderunt in terram Iudā, & vastauerunt eam. Diripueruntq; cunctam substantiam, ^{a Constituentium.}
quæ inuenta est in domo regis, insuper & filios eius, & vxores: nec remansit ei filius, nisi Ioachaz, qui minimus natus erat, & super hæc omnia percussit eum Dominus † alui languore insanabili. Cumq; diei succederet dies & temporum spatia voluerentur, duorum annorum expletus est circulus, † & sic longa consumpsit eum tabe, ita ut egeret etiam uiscera sua, languore pariter, & uita caruit. Mortuusq; est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus † secundum morem combustio nis exeqas, sicut fecerat maioribus eius. Trigintaduorum annorum fuit, cum regnare cepisset, & octo annis regnauit in Ierusalem. Ambulauitq; † non recte: & sepelierunt eum in ciuitate Dauid. Veruntamen non in sepulchro regum.

C A P. XXII.

Onsituerunt autem habitato-
res Ierusalem Ochoziam si-
lium eius minimum regem
pro eo. Omnes enim maio-
res natu, qui ante eum fue-
rant, interfecerant † latrones Arabum,
qui irruerant in castra. † Regnavitque
Ochozias filius Ioram regis Iuda. † Quadra-
gintaduorum annorum erat Ochozias, cum
regnare cœpisset, & uno anno regnavit in
Ierusalem: nomen matris eius Athalia filia
Amri. Sed & ipse ingressus est per vias do-
mus Achab. Mater enim eius impulit
eum, ut impie ageret. Fecit igitur malum
in conspectu Domini, sicut domus Achab.

m Mor, est in infer. pef. Non solum C
 qm ad corpus, sed etiam quia ad a. m.
 quia non apparuerunt in eo penitentis
 signa. propter quod subditur:
 n Et non se. &c. m. o. c. com. luendo
 circa eum aromaticis.
 o Sicut se. ma. eius. ut dictum est su-
 pra de. Asa. c. xvi. Licet ille indigeret,
 o quod erat totus corruptus, & sciti-
 dus, ut patet per predicta: & hoc in de-
 testationem iuxta malitiam, & ex eadem
 causa non fuit sepultus in sepulchro
 gum, quia regnaverat indigne.

MORALITER.

* firmatus natus suos fratres. i. illos
fideles trahere fecit ad infidelitatem,
q̄ est in oris spūaliter, Mat. viij. Dimit
te mortuos sepe. mor. suos, in fideles
.n. mortuos appellat. Si fr̄ apostata a
religione ad execrationē apparēt
sue malitiae nitor fratres illos re
ligionis diffamare, ac scandalizare:
et sic quantum in te est, eos occidit
per ablationem sue famæ.

Al. sunt & c. ab El. iste uero Elias
fuit magnus zelator legis diuinæ. p
llas igit ipsius contra lorā scripta, i
gñ. nē scripturę ueteris, ac nō. testa
mētī. q̄ clamāt cōtra malitā aposta
te religionis, & ēr fidei. sō subditur,
i. *Petrus. cū. dō. al. lan. in.* per aluum
autē mēs hoīs aliq̄ designatur: Pro
uer. xviij. Verba bilinguis quali tim
plicita, & ipsa pertingit ad interiora
uentris. i. mētis. Igitur alius aposta
te dolore pcutit: qñ mēs eius dolor
machinatur, & tūc hmōi dolor
est insufferabilis, qñ usq; ad mortē per
seuerat in machinationibus illis.

Ita uege. Qd fit moraliter, qñ ma
chinationes pessimā procedunt ex
teriori in opera, quæ per infamiam
corā Deo, & hoīb. sunt facidissima.
p. *El sepe. & c.* per quod designatur,
quod talis apostata moriens ex
cluditur a quiete sanctorum, qui
cum Christo regnant in æternum.

† intestinum
rum infirmitate.

D
† egressa
sunt uiscer
a eius fima
l cū infirmitate.

NIC. DE LYRA

CAP. XXII.
Omnitue. au. Hic confe-
 quenter agitur de tempo-
 re Ochozias. & primo de
 scribitur eius mala vita.
 sequens inferius poena debita, ibi: Igitur
 Azarias. Sententia prima pariter
 patet ex dictis. iij. Reg. viij. in fine, exce-
 ptis que sequuntur.
 b. Ochozia f. e. Iste est, qui ca. praece-
 ditus est Ioabaz. & in parte sequen-
 ti dicitur Azarias: quia fuit trinom-
 inis, vel quia est idem nomen varia-
 tum, sicut in Latino idem nomen est
 Nicolaus, Colinus, & Coletus.
 c. Mini. re. pro. quia alij filij fuerant
 interf. cti.
 d. Quadragintaduor. anno. fu. &c.
 ¶ Hoc videtur

MORALITER.
 * a *Constituerit* & c. Per istū Ocho
 zis, qd de consilio Athalie mris lux
 ad idololatriā declinauit, signatur q
 liberi mali, q tanq effeminatus p
 mulieres seduētur. & cōtra Deū ad pel
 sima fe fecerūt. & quāā abyssus
 abyssus inuocat, Iō dī de ipso, q fuit
 cōfēderatus cū lorā rege israel per
 simo, prexitit, cū eo ad plūi contra
 regē Syrie, & occasione huius fede
 ris fuit interfect' ab Iehu cū ipso lorā.
 p qd' signatur, qd cūe: hoies mali
 semetipsos associat i cūe, sic sociabū
 tur ad inuicē i pena gehēna. Cetera
 huius cap'i sūt expōsita. iiii. Re. xi.
 n. ij. Ff 4

E a scio in. Qui nemine uult
pire, sed eu, q in pzo pte-
uerat, iusto iudicio dñat.
Iō ergo Amasias perit: q
admonitus p pphetam, ut
ageret pñā, non obediuir:
sed vsq; ad finem pñāit.
b Capdus qui. Hāc litudi-
nem innuit: qā Amasias
nobilitatissimis ortus natalib.
de stirpe David uenit, pp
idololatricē sedatē dēgēs,
& uilis factus pñā mēu
rā n gliderat sed ultra mo-
dū superbiū fastu se eleuat.

4. Re. 1.4. c Bethsames. In Regum dñ
Bethsames oppidū Iudē:
quia pertinet ad regnū Iu-
dē. i. ad duas trib. qb. impe-
rabat domus David, sed se-
cūdum situm locorū perti-
net ad tribum Beniamin.
d Et 4.9b. qā n solū ualā ab-
stulit, q i domo Dei repit,
sed et illa, quod obseruabāt
ianitores et custodes tēpli.
In Regū āt legi, q David
elegit de filiis Obededō.
lxxi. ad ministrādū in do-
mo Dei, & custodiā tēpli.
e Qui post. Ex quo prophē-
tē consiliū non audiuit,
neq; ad Dñm conuerti vo-
luit, cōiuratio pparata est,
& dilata, donec ad con-
summatōnem perueniret.

NIC. DE LYRA.
q vi. q audis Amasias eos co-
luit sed hoc uidetur pñā. qā
nulla gl. Hebraica hoc dicit, nec
aliq; expōitor Latinus atten-
tius uidetur etiam esse contra
textum: quia prophēta de hoc
reprehendēs Amasiam dixit:
a Cur ad. de. n. n. dicitur po-
pulus alicuius ueri Dei, uel sal-
si, nisi eulā impēdāt sibi si dñm
orānt illius ritus. Vnde & filij
Israel, quādo non colebāt debi-
to modo Dominum, dicebātur

GL. OR. C. XXVI.
Mnis au. Sequit.
a Ozias. c. re. c.
Qui, & Aza-
rias, Ozias in-
terpretatur uirtus Dñi. Aza-
rias auxilium Dñi. quia
q diu recte egit, diuina ope
adiutus plurima bella feli-
citer commisit, & de hosti-
bus triumphauit. Sed postq;
per superbiam illitica ten-
tauit, lepra percussus uis,
& honoris offuscavit di-
gnitatem, exclusus a popu-
lo usq; ad diem mortis.

NI. DE LY. C. XXVI.
Mnis au. po. Hic
consequenter ag-
tur de tempore
Ozias, cuius pri-
mo a. s. r. t. r. laudabilis
conuersatio. secūdo detestabilis elat-
io, ibi: Sed cū uoluerat esset.
Circa primum primo describitur
ut gratiosus, cum dicitur:
b Fecitque q. er. in oc. do.
iu. om. qu. te. Amas. in principio regni sui, ut habetur in c. pcedenti.
c Exquisiuit dominum in die. Zach. intel. & vi. de. Dicit gl. Hebrai-
ca, quod hāc est litera: intelligentia timores Domini, & quod iste Za-
charias

GL. OR. C. XXVI.
Mnis au. Sequit.
a Ozias. c. re. c.
Qui, & Aza-
rias, Ozias in-
terpretatur uirtus Dñi. Aza-
rias auxilium Dñi. quia
q diu recte egit, diuina ope
adiutus plurima bella feli-
citer commisit, & de hosti-
bus triumphauit. Sed postq;
per superbiam illitica ten-
tauit, lepra percussus uis,
& honoris offuscavit di-
gnitatem, exclusus a popu-
lo usq; ad diem mortis.

GL. OR. C. XXVI.
Mnis au. po. Hic
consequenter ag-
tur de tempore
Ozias, cuius pri-
mo a. s. r. t. r. laudabilis
conuersatio. secūdo detestabilis elat-
io, ibi: Sed cū uoluerat esset.
Circa primum primo describitur
ut gratiosus, cum dicitur:
b Fecitque q. er. in oc. do.
iu. om. qu. te. Amas. in principio regni sui, ut habetur in c. pcedenti.
c Exquisiuit dominum in die. Zach. intel. & vi. de. Dicit gl. Hebrai-
ca, quod hāc est litera: intelligentia timores Domini, & quod iste Za-
charias

contra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei: Cur adorasti Deos, qui nō liberauerunt populū tuū de manu tua? Cumq; hāc ille loqueretur, respondit ei: A quo es missus hāc dicere? Nū cōsiliarius regis es? Quie-
sce, ne interficiā te. Discedensq; propheta: scio, inquit, q cogitauerit Dñs occidere te, quia fecisti hoc malum, & insuper non acquieuiisti cōsilio meo. † Igitur Amasias rex Iuda inuito pessimo consilio, misit ad Ioas filium Ioachaz filij Iehu regem Israel, dicens: Veni, uideamus nos mutuō. At ille remisit nuntios, dicens: Carduus, qui est in Libano, misit ad cedrum Libani dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Et ecce bestie, quæ erant in sylua Libani, transierunt, & conculcauerunt carduum. Dixisti: Percussit Edō, & idcirco erigitur cor tuum in† superbiā: Sede in domo tua: Cur malū aduersum te prouocas ut cadas tu & Iudas tecū? Nō uult audire Amasias, eō q Dñi esset uoluntas, ut traderetur in† manus hostiū propter Deos Edom. Ascendit igitur Ioas rex Israel, & mutuos sibi præbuerunt conspectus. Amasias autem rex Iuda † erat in Bethsames Iudæ. Corruitq; Iudas corā Israel, & fugit in tabernacula sua. Porro Amasiam regem Iuda, filium Ioas filij Ioachaz cepit Ioas rex Israel in Bethsames, & adduxit in Ierusalem. Destruixitq; † murū eius a porta Ephraim vsq; ad portam anguli quadringentis cubitis. Omne quoq; aurū, & argenti, & vniuersa uasa, quæ repererat in domo Dñi, & apud Obededom, in thesauris et domus regis, necnō & filios obsidū reduxit in Samariam. Vixit autē Amasias filius Iosias rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israel. xv. annis. Reliqua uerō sermonum Amasie priorum, & nouissimorum scripta sunt in libro regum Iuda, & Israel.

Qui postquā recessit a Domino, retenderunt ei insidias in Ierusalem. Cumq; fugisset Lachis: miserunt, & interfecerunt eum ibi. Reportantesque sup er equos, se pelierunt eum cum patribus suis in ciuitate David.

CAP. XXVI.
† Mnis autem populus Iuda filium eius Oziam annorum xvi. constituit regem pro Amasia patre suo. Ipse edificauit Ailath, & restituit eam ditioni Iudæ, postquam dormiuit rex cum patribus suis. Sedecim annorum erat Ozias cum regnare cepisset & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. Fecitq; quod erat rectum in oculis Domini iuxta omnia, quæ fecerat Amasias pater eius, & exquisiuit Dominum in diebus Zacharie intelligentis, & † uidentis Deum. Cumq; requireret Dominum, † direxit eum in omnibus. Deniq; egressus est, & pugnavit contra Philistiim, & destruxit murum Geth, & murum Iabni, murumque Azoti. Aedificauit quoque oppida in Azoto, & in Philistiim, & adiunxit eum Deus contra Philistiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gubbaal, & contra † Ammonitas. Appendebantque Ammonitæ.

fecit, signat iuuenis bonæ indolis, & bene disponens regnum aie suæ per debitam subiectionem uirum sensitiuorum regimini rationis recte. Et qm ex hoc sequitur diffusio bonæ famæ, id sequitur: Et diuul-

non populus eius, ut patet Osee. 1. & in pluribus alijs locis ne-
teris test. Item quia Amasias
respondit propheta eam dicit
idola cōditi, ut uidetur proba-
biliter, quod nō fecit, sed dixit.
b Num consi. ex hoc etiā ap-
pet obsinatio ipsius Amasie.
c Igitur Ama. Hic post culpā
ponitur pœna debita. Et patet
sententia ex distis. iij. Reg. xiiij.
addenda tamen sunt aliqua.
d Carduus est herba uilis, & de pñā, Cedrus
autem est arbor alta, & ideo
uocat Amasiam carduum, qui
sub se habebat tres tribus: tūc
se aut uocat cedrum: quia habe-
bat decem tribus in regno suo.
e Porro Ama. re. Iu. h. lo. h. f. gloriā
lo. sic habetur in Hebraeo, &
in libris correptis, & iste Ioachaz
idem est cum Ochozia: q
uocatur etiam Ioathan, ut ha-
betur supra.
f Vala quæ re. in do. do. &
ap. Obe. Iste tempore David
fuit constitutus ad custodiā
thesaurorum, & filij eius suc-
cesserunt sibi in eodē officio, &
io locus ille, ubi talia f. m. a. u. a. n.
tur. ab eo denominabatur.
g Necnon & h. ob. Dixerunt
aliqui, q istū erant filij princi-
pum regni Israel, quos tenebat
Amasias obsides. Sed hoc non
u. detur uerum: quia non legitur
Amasias tantum prænūisse
regno Israel, propter quod di-
cedum, quod isti erant filij prin-
cipum regni Iuda: quos cepit
rex Israel in prælio. & quando
uenit in Ierusalem conmuta-
uit. atq; pñdendo filios pro patri-
bus, quos tenebat.

Amasias id. m. est. rex Ozias,
& q uocatus fuit trib. nob. f.
Ozias in principio huius capi-
tuli. & hic Zacharias. & iij. Reg. x.
Re. Azarias. & dicitur hic in-
telligens timores Domini: quia
fuit bonus, & sapiens, & ti-
mens Dominum in principio re-
gni sui. Expositores autem no-
stri dicunt communiter, q iste
Zacharias fuit filius Ioiaha sa-
cerdotis, quem occidit Ioas rex
Iuda, ut dicitur est sup. xxiiij.
ca. Secundo describitur ut vi-
ditoris, cum dicitur: Denique
egressus est, & pugnavit con-
tra Philistiim. Terrio describitur
ut famulos, cum dicitur: Et
diuulgatum est nomen eius. Quar-
to ut in bonis temporalib. co-
piosus, quod apparet primo in
edificijs, q fecit, cum dicitur:
† Aedifica-

NIC. DE LYRA.
q b Aedificauitq; & c. p. an. &
hac est, q. c. p. c. vocatur porta E-
phraim. ibi. n. fortius edificauit: qā
magis indigebat, eō q muerus Ieru-
salem interuallum fuerat a porta
Ephraim vsq; ad portam anguli.

MORALITER.
a Omnis an. po. In f. eius Oz.
per istum Oziam, qui anno
sedecimo regnare cepit, &
qd rectū erat i cōspectu Dñi
fecit, signat iuuenis bonæ indolis, & bene disponens regnum aie
suæ per debitam subiectionem uirum sensitiuorum regimini ra-
tionis recte. Et qm ex hoc sequitur diffusio bonæ famæ, id sequitur:
† Et diuul-

a Super p. va. Hæc est porta E-
phraim, quā supius destruxit
esse reulit a loas rege Israel.
Nō uult at scriptor historie no-
me ponere in edificando, qd
potuit in destruendo, & quia
Ephraim idolis immolabat,
& cū loas rege suo hāc portā
destruxerat in edificatiōe ip-
sius, pprio vocabulo non me-
ruit notari: sed noie uallis, dñ
pp autoris sui humiliatiōe,
& uilitatē. hinc Efdra dñ: Et
portā uallis edificauit Anno.
& habitatores Zanoë. De
hac autē porta, & alijs portis
Ierusalem in Efdra sequen-
tes Bedam abundē diximus.
b Sed cū. Fuit Ozias primō iu-
stus, & rectū fecit in cōspectu
dñi. vñ & hostes uicit, & mul-
tos pphetas i imperio suo ha-
buit. Hinc q diu uixit Zacha-
rias sacerdos cognomē in-
telligēs, placuit Deo cōi ue-
neratione seruies in templo.
Sed postq Zacharias obiit, vo-
lē p se offerre donaria, sacer-
dotij dignitatē nō tā piē, q au-
daet inuasit, nec reclamant-
bus. Leuitis, & sacerdotib. obe-
diuit. vñ lepra i fronte percussus
est, quam sacerdos aurū lami-
na protegebat, quam in Eze-
chiele iubet Dominus Tau li-
teræ impressione signari.
c Ingressusq; est. qā indutus sto-
la sacerdotali intāte solenni
festiuitate intrauit in tēplum
ad altare aureū, oblaturus in-
censū fm Iosephum. Vñ añ ci-
uitatē in loco, qd Eregē, scilicet
ia est media pars mōtis ad oc-
cidentē, & sua uolubilitate p-
quatuor stadia pcedēs ad o-
rientalē restitit montē, ita ut
vias clauderet, et regias vrbes
opprimeret. Volūt Hebræi in
anno. xxv. Ozias hoc accidit-
se, cuius reliq anni sunt xxvij.
regnauit aut Ozias annis. liij.
quo tpe apud Latinos Amu-
lius, apud Athenienses Aga-
mestor impabāt, quo mortuo
uidit Elaias uisionē sicut ipse
testat, eo. t. tpe, quo Romulus
Romani impij pñditor nat' ē.
d In agro. nō in regalib. sepul-
turis, nō i ciuitate David. Hæ-
retici. n. atq; schismatici indi-
gni sūt locū tate, et cōiōne sā-
ctæ ecclīæ, nec memoria eo-
rū iter catholicos hñ: qā erro-
rib. maculati, & uitij iqualidi
ab eorū cōfortio separantur.

NIC. DE LYRA.
q b Aedificauitq; & c. p. an. &
hac est, q. c. p. c. vocatur porta E-
phraim. ibi. n. fortius edificauit: qā
magis indigebat, eō q muerus Ieru-
salem interuallum fuerat a porta
Ephraim vsq; ad portam anguli.

GL. OR. CAP. XXVII.
† Igitur Ozias annorum xvi. constituit regem pro Amasia patre suo. Ipse edificauit Ailath, & restituit eam ditioni Iudæ, postquam dormiuit rex cum patribus suis. Sedecim annorum erat Ozias cum regnare cepisset & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. Fecitq; quod erat rectum in oculis Domini iuxta omnia, quæ fecerat Amasias pater eius, & exquisiuit Dominum in diebus Zacharie intelligentis, & † uidentis Deum. Cumq; requireret Dominum, † direxit eum in omnibus. Deniq; egressus est, & pugnavit contra Philistiim, & destruxit murum Geth, & murum Iabni, murumque Azoti. Aedificauit quoque oppida in Azoto, & in Philistiim, & adiunxit eum Deus contra Philistiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gubbaal, & contra † Ammonitas. Appendebantque Ammonitæ.

GL. OR. CAP. XXVII.
† Igitur Ozias annorum xvi. constituit regem pro Amasia patre suo. Ipse edificauit Ailath, & restituit eam ditioni Iudæ, postquam dormiuit rex cum patribus suis. Sedecim annorum erat Ozias cum regnare cepisset & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. Fecitq; quod erat rectum in oculis Domini iuxta omnia, quæ fecerat Amasias pater eius, & exquisiuit Dominum in diebus Zacharie intelligentis, & † uidentis Deum. Cumq; requireret Dominum, † direxit eum in omnibus. Deniq; egressus est, & pugnavit contra Philistiim, & destruxit murum Geth, & murum Iabni, murumque Azoti. Aedificauit quoque oppida in Azoto, & in Philistiim, & adiunxit eum Deus contra Philistiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gubbaal, & contra † Ammonitas. Appendebantque Ammonitæ.

munera Ozis, & diuulgatum est nomen eius vsq; ad introitum Aegypti, † propter crebras victorias. Aedificauitq; Ozias turre in Ierusalē super portā anguli, & super portam uallis, & reliquas in eodē muri latere, firmauitq; eas. Extruxit et turre in so-
litudine, et effodit cisternas plurimas, eō q haberet multa pecora, tā in cāpēstribus q in feremi vastita-
te. † Vineas quoq; habuit, & uinitores in mōtib., & in Carmelo. Erat quippe homo agriculturę de-
ditus. Fuit at exercitus bellatorū eius, qui procedebant ad prælia * sub manu Iehiel scribæ, Maasieq; † doctoris, & sub manu Hanania, qui erat de duci-
bus regis, omnisq; numerus principū per familias suas uirorum fortū duorū millium sexcentorū: & sub eis vniuersus exercitus trecentorū, & septē mil-
lium quingētorum: qui erant apti ad bella, & pro rege cōtra aduersarios dimicabāt. Præparauit quo-
que eis Ozias, id est, cuncto exercitui clypeos, & ha-
stas, & galeas, & loricas, arcusq; & fundas ad iaciē-
dos lapides. Et fecit in Ierusalē diuersi generis ma-
chinas, quas in turribus collocauit, & in angulis
murorū, ut mitteret sagittas, & saxa grandia. Egres-
sumq; est nomē eius procul, eō q † auxiliaretur ei
Dñs, & corroboret illū. Sed cū roboratus esset, eleuatū est cor eius † in interitū suū, & † neglexit
Dñm Deū suū: ingressusq; tēplū Dñi, adolere uo-
luit incensum super altare thymiamatis. Statimq; ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo sa-
cerdotes Dñi octoginta uiri fortissimi restiterunt regi, atq; dixerūt: Nō est tui officij Ozia, ut adoleas incensum Dño, sed sacerdotum, hoc est filiorum
Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi mini-
sterium. Egredere de sanctuario, † ne contēpseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Dño
Deo. Iratusq; Ozias, & tenens in manu thuribulū, ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Sta-
timq; orta est lepra in fronte eius coram sacerdoti-
bus in domo Domini super altare thymiamatis. Cumq; respexisset eum Azarias pontifex, & om-
nes reliqui sacerdotes uiderunt lepram in fronte eius, & festinato expulerunt eum. Sed & ipse per-
territus accelerauit egredi, eō quod sensisset illico plagam Domini. Fuit igitur Ozias rex leprosus vs-
que ad diem mortis suę, & habitauit in domo se-
parata plenus lepra, ob quā eiectus fuerat de do-
mo Domini. Porro Ioathā filius eius rexit domum regis, & iudicabat populum terræ. Reliqua autem
sermonum Ozis priorum, & nouissimorum scrip-
sit Isaias filius Amos propheta. Dormiuitq; Ozias
cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro rega-
lium sepulchrorum, eō quod esset leprosus. Reg-
nauitque Ioatham filius eius pro eo.

GL. OR. CAP. XXVII.
† Igitur Ozias annorum xvi. constituit regem pro Amasia patre suo. Ipse edificauit Ailath, & restituit eam ditioni Iudæ, postquam dormiuit rex cum patribus suis. Sedecim annorum erat Ozias cum regnare cepisset & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. Fecitq; quod erat rectum in oculis Domini iuxta omnia, quæ fecerat Amasias pater eius, & exquisiuit Dominum in diebus Zacharie intelligentis, & † uidentis Deum. Cumq; requireret Dominum, † direxit eum in omnibus. Deniq; egressus est, & pugnavit contra Philistiim, & destruxit murum Geth, & murum Iabni, murumque Azoti. Aedificauit quoque oppida in Azoto, & in Philistiim, & adiunxit eum Deus contra Philistiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gubbaal, & contra † Ammonitas. Appendebantque Ammonitæ.

GL. OR. CAP. XXVII.
† Igitur Ozias annorum xvi. constituit regem pro Amasia patre suo. Ipse edificauit Ailath, & restituit eam ditioni Iudæ, postquam dormiuit rex cum patribus suis. Sedecim annorum erat Ozias cum regnare cepisset & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. Fecitq; quod erat rectum in oculis Domini iuxta omnia, quæ fecerat Amasias pater eius, & exquisiuit Dominum in diebus Zacharie intelligentis, & † uidentis Deum. Cumq; requireret Dominum, † direxit eum in omnibus. Deniq; egressus est, & pugnavit contra Philistiim, & destruxit murum Geth, & murum Iabni, murumque Azoti. Aedificauit quoque oppida in Azoto, & in Philistiim, & adiunxit eum Deus contra Philistiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gubbaal, & contra † Ammonitas. Appendebantque Ammonitæ.

GL. OR. CAP. XXVII.
† Igitur Ozias annorum xvi. constituit regem pro Amasia patre suo. Ipse edificauit Ailath, & restituit eam ditioni Iudæ, postquam dormiuit rex cum patribus suis. Sedecim annorum erat Ozias cum regnare cepisset & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. Fecitq; quod erat rectum in oculis Domini iuxta omnia, quæ fecerat Amasias pater eius, & exquisiuit Dominum in diebus Zacharie intelligentis, & † uidentis Deum. Cumq; requireret Dominum, † direxit eum in omnibus. Deniq; egressus est, & pugnavit contra Philistiim, & destruxit murum Geth, & murum Iabni, murumque Azoti. Aedificauit quoque oppida in Azoto, & in Philistiim, & adiunxit eum Deus contra Philistiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gubbaal, & contra † Ammonitas. Appendebantque Ammonitæ.

cccc. cubitis, ut habetur ca. p. c. c. Extruxitq; tur. in lo. ad custo-
diam animalium. † quia ro-
boratus ē
uq; in ex-
cellum
d Ex e. c. ad potū eorū. iō subditur:
e Eo q. ha. mu. pe. & in hoc fēdo
ostēditur copiosus i diuitijs natura
lib. q. sūt ualde necessaria regib. qā
i pe obsidiōis nihil ualēt arti-
ficialis diuitia absq; istis. Tertiō o-
stēditur copiosus in rebus bellicis,
cum dicitur: Fuit au. ex. bel. eius.
Et patet litera vsq; ibi:
f Quas in tur. co. & in an. ibi. n.
efficacia sunt defensionis, eō q
ex angulis possunt defendi dñe par-
tes muri hinc, & inde.
g Sed c. r. el. Hic cōsequenter descri-
bitur Ozia detestabilis elatio: qā
cū dēret ex pñitit Dei beneficijs
humiliari, in tāta supbia eleuatus
est, q nō sufficit sibi honor regis,
sed et uoluit usurpare sacerdotis
officiū sup altare thymiamatis offe-
rēdo incensū. et patet litera vsq; ibi:
i Nō est tui off. Ozia. qā distūta
sunt regis, & sacerdotis officia.
k Non re. ti. in gl. a. do. i. illud,
quod reputas tibi honorificum erit
magis in vituperium ex Dei puni-
tione. Ideo sequitur:
l Statimq; or. est le. in fron. eius.
quamuis. n. percussus fuit lepra
in toto corpore: tamen fit magis
mōtio de frōte: qā ibi apparuit cla-
rius, ut a sacerdotib. expelleretur
celerius. ad offēdēdū tē detestati-
onē sui pñā factus fuit terrēmotus
terribilis i Ierusalē, ut bñ Zach. xl.
m Re. au. ser. Ozia. pri. & nō. scr.
Ela. nō in libro Esaiæ quem habe-
mus sed in alio, q non fuit p Efdra
reparatus. sicut & de pluribus a-
lijs libris frequenter dicitur est.
D
Et se. e. in ag. re. se. nō tamē i se
pulsus regū p pñā detestatiōe lepræ.

MORALITER.
a Et diuul. est n. eius. talis. n.
iuuenis frequēter triumphat de
cōcupiscentijs mūdij, & carnis, &
de insulub. diaboli. Verū talis
iuuenis uirtuos' nō est p hoc cō-
firmatus i bono, maxime qā mu-
tabilis est iuētus. Vñ cōtingit ali-
qn. q iusto Dei iudicio nobis tñ
occulto pmittit ex donis a Deo
sibi collatis in supbia eleuari. qd
significatur per hoc qd sequit:
g Sed cū. n. u. usurpare sibi vo-
luit officium sacerdotis offeren-
do incensum. vnde subditur:
h Ingressusq; est in t. propter qd
a Domino percussus fuit lepra,
per quā significata fuit mortalis
culpa, pp quā superb. separatur
a cōfortio iustorum, sicut lepro-
sus a cohabitatione sanorum.
n Dormiuitq; Ozia. c. p. s. t. & se.
e. in agro. re. se. eo. q. se. le. & nō in
sepulchris regum. per quod si-
gnificatur, q moriens in morta-
li culpa, q est spūalis lepra, nō re-
cipitur in quiete beatorū, q cū
Christo regnant in æternū.

MORALITER.
a Viginti. an. erat Ioathā.
cum regnare cepisset. Huius capi-
tuli expōitio mystica. iij. Reg. x.
xv. requiritur.

MORALITER.
a Viginti. an. erat Ioathā.
cum regnare cepisset. Huius capi-
tuli expōitio mystica. iij. Reg. x.
xv. requiritur.

a Ipse sdi. po. Que i Aetib. apforom dñi Speciosa fm Hebraos & ab eis porta loathā: qā ipse edificauit eā, vsq; hodie nūcupatur. **b** Ophel. turris erat nō lōgē a tēplo, mirae altitudinis. Vñ et Ophel. i. tenebrarū, vel nūbi nōmē accepit. vbi autē in Zacharia scriptū est. Et tu turris grēgis nebulosa filiā Siō: In Hebrao hī, turris Ophel. Turris Ophel eminentiā scripturā significat, q̄ hī historia fūdata spūalis sēsus caput iter nūbiā dñi, dñi scīa magnitudinē ab oculis hōim abscondit. vñ: posuit tenebras latibulū suū loathā, cuius vita laudat. Xpm signat dñi quo dñi: Magnus dñs & laudabilis nimis

annis regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Ierulā filia Sadoc. Fecitque quod rectum erat coram Domino iuxta omnia, quae fecerat Ozias pater suus, excepto quod non est ingressus templum Domini, & adhuc populus delinquebat. Ipse edificauit portam domus Domini excelsam, & in muro Ophel multa construxit. Vrbes quoque edificauit in montibus Iuda, & in saltibus castella, & turres. Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, & uicit eos. Dederuntq; ei filij Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei. Hæc ei p̄buerunt filij Ammon in anno secundo, & tertio. Corroboratusq; est Ioathan, eo quod direxisset vias suas corā Dño Deo suo. Reliqua autem sermonum Ioatham, & omnes pugnae eius, & opera scripta sunt in libro regum Israel, & Iuda. Vigintiquinq; annorum erat cum regnare cepisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem. Dormiuitq; Ioathan cum patribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Dauid, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

GLOS.ORDI. CAP. XXVIII.

g Igitur an. Sequitur:

a In val. Ben. Hæc est vallis Benennō. i. filij Hēnō, vel Ennō iuxta murū Ierusalē q̄ oriētē, in qua ne minus pulcherrimū Siloe fontib. irrigat. Taphet at

vel Tophet (vtrūq; n. dñi) locus est in eadē cōualle iuxta picinā Fullonis, & iuxta agrum Acheldemach. q̄ vsq; hodie monstra ad austrā plagam montis Siō. Solebat at in Tophet (q̄ loc⁹ erat amoenissimus, vñ & hodie p̄bet horrore delicias) posita ara sacrificare demonibus, nefandisq; igne liberos suos cōsecrare, & hoc locū offere. Vallis ergo Benennō. i. filij Ennō, Hebraicē בן ענן Gehinnō dñi, cuius noīe i nouo testō pena iterni gehēna vocat. Sicut. n. i. vallis Benennō, q̄ idolis viciuit p̄phetis attestantib. perierit ita peccatores ex eis, q̄ peccauerūt, æterna dānatione pibūt. Achaz iustis patris filius in p̄diciā, et scelus idololatriæ lapsus, significat hæreticos, q̄ ex catholicis patrib. sacro fidei sunt imbuti, sed & apostasiam declinātes cultum diuinum præbent si mulacris, & fructum veteri sui. i. effectum prauæ cogitationis dāmonij immolant igne zeli. Omnes enim adulterantes quasi clibanus corda eorum.

NIC. DE LYRA. CAP. XXVIII.

g Igitur an. e. Ac. cū re. Hic cōsequē agitur de tpe ipsi Achaz, & primō describitur ipsius p̄nariatio. scdō flagellatio. ibi: Tradiditq; eum. & tertio oblationis: Insuper & tpe angustie. Sūa primē partis patet ex dñi. i. iij. Reg. xvi. a. b. Tradidit. e. d. Hic cōsequē ponitur ipsius flagellatio. Circa quod sciendum, quod Phacee filius Romelia rex Israel, & Rafin rex Syria simul cōfederati inuaserūt regnum Achaz, p̄ qd Achaz, et eius popl⁹ fuerat multū territi. sed cū Esaiās

C A P. XXVIII.
g Igitur annorum erat Achaz cum regnare cepisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem. Non fecit rectum in conspectu Domini, sicut Dauid pater eius: sed ambulauit in viis regum Israel. Insuper, & statuastuduit Baalim. Ipse est qui adoleuit incensum in ualle Benennom, & lustrauit filios suos in igne, iuxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in aduentu filiorum Israel. Sacrificabat quoq; & thymiana succedebat in excelsis, & in colibus, & sub omni ligno frondoso. Tradiditq; cum Dñs Deus eius in manu regis Syriae, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Darmasum. Manibus quoque regis Israel traditus est, & percussus plaga grandi. Occiditque Phacee filius Romeliae de Iuda centum viginti millia in die uno omnes viros bellicosos, eod quod reliquissent Dominum Deum patrum suorum. Eodem tempore occidit Zechri uir potens ex Ephraim Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus eius, Elcanam quoq; secundum a rege. Ceperuntque filij Israel de fratribus suis ducenta millia mulierum puerorum & puellarum, & infinitam prædam, pertuleruntq; eam in Samariam. Ea tempestate erat ibi propheta Domini nomine Obed, qui egressus obuiam exercitui uenienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum uestrorum contra Iudam, tradidit eos in manibus uestris, & occidistis eos atrociter, ita ut ad cælum pertingeret uestra crudelitas. Insuper filios Iuda, & Ierusalē uultis uobis subiicere in seruos & ancillas, quod nequaquam factū opus est. Peccastis enim super hoc Dño Deo uestro. Sed audite cōsiliū meum, & reducite captiuos, quos adduxistis de fratribus uestris: quia magnus furor Dñi imminet uobis. Steterūt itaq; uiri de principibus filiorum Ephraim: Azarias filius Iohanā, Baranias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellū, & Amasias filius Hadali, contra eos qui ueniebant de prælio, & di-

mis & c. Interpretat. n. Ioathā cōsumat vñ p̄fectus, & de Xpo dicit Ap̄s: Et cōsumat facit? e. oib. obtē perantib. sibi cā salutis eterne & c. Ipse cōstruxit portā domus dñi excelsā, & mysteriū suae incarnationis mirabili potētia effecit, qd de se ait. Ego sū ostiū, per me si quis introierit, saluabit. Hæc porta excelsa vocat. de qua Psalmista ait: Excelsus sup oēs gētes do. etc.

ipsum Achaz consolaretur, dicens: Noli timere & c. ad cōfirmationē huius signū diuinū obtulisset: dicens: Pete tibi signū a Domino Deo tuo i p̄fundi: inferni, sive in excelsis sup. Achaz nō credidit, & signū oblatū recusauit, & de Domino diffidēs ad humanū auxiliū refugit, mittēs munerā multa, & magna Thelgathphalnasar regi Assyriorū, rogās vt regnū Syriae inuaderet, ac p̄ hoc Resur rex Syria recederet de regno Achaz, & iret ad defendendū regnū suū, qd & factū fuit. scd rex Syria recedēs de regno Achaz magnā p̄dā fecit portauit. & tūc Achaz credēs p̄ualere cōtra regē Israel solū, egress⁹ fuit ad pugnā cōtra eū, et tūc fuit debellat⁹, et popl⁹ eius p̄ magna parte occisus. P̄tō igitur ponitur flagellatio Achaz p̄ regē Syriae, cum dicitur: Tradidit. e. d. Et patet litera ex dñi. scd idē per regem Israel, cum dicitur: c. Manib. quo. re. Is. tra. est. Et patet litera vsq; ibi: d. Eatem. ibi pro. do. no. Obe. Is. nō erat mansurus in Samaria, sed uenerat illuc de Iudamissus a Domino, ad arguendū filiorū Israel crudelitātē. cetera patent vsq; ibi: q̄ Tempore il-

MORALITER.

a Viginti an. erat Ach. Huius c. moralis expositio. iij. Regum xvj. posita est vsq; ibi: c. Ecce ira. Do. Hic habent principes Christiani documentum, vt nō vitent crudeliter victorijs habitis cōtra alios Christianos. Licet enim populus Iuda puniri meruisset a Domino p̄pter sua peccata: tamen quia erat de eadem lege cum populo Israel, Dominus iratus fuit cōtra filios Israel, eod qd victoria habita de filiis Iuda crudeliter vsi fuerunt, dicente eis propheta domini Obed: f. Peccastis su. hoc do. de. re. p̄pter quod idem propheta induxit eos ad tractandū misericorditer captiuos in prælio, dicens: g. Reducite ea. quos ad. de. fr. vest. quia ma. su. Do. Per hoc

autem quod in hoc crediderunt propheta, demonstratur quod Christiani bellatores debent captiuos Christianos misericorditer tractare.

a Tempore illo mi. rex Achaz ad re. Achoc fuit ante illud bellum contra regem Israel, vt dictum est. tertio ponitur flagellatio Achaz per Idumeos, cū dicitur: P̄neruntque Idumei & c. quarto per Philistios, cum dicitur: b. Philistini quo. dif. su. Ipsi enim uidentes regnum Iuda debilitatum modo prædicto, inuaserunt ipsam in consensu suis, accipientes prædas, & ciuitates, prout poterant. c. Eod qd nu. eū. au. f. diuino. propter. n. multas ipsius Achaz regis Iudæ, deus suo iusto iudicio subtraxerat suam protectionem ab eo, & populo suo quinto ponitur flagellatio Achaz per regem Assyriorum, cum dicitur: d. Adduxitq; con. e. Thel. licet enim Thelgathphalnasar ad preces Achaz primo uenerit contra regem Syriae, ut dictum est, & ipsam interfecit, ut habetur. iij. Reg. tamen postea ille Thelgathphalnasar videns debilitatū ipsius Achaz, & populi eius, intrauit eius regnum, & tributū graui subiugauit. Et hoc est quod subditur postea: e. Dedit re. Af. m. quia licet misisset magna munera, & multa regi Assyriorum, ut prædictum est, non tamen propter hoc dimisit, quin postea vastaret regnum eius rediens sub graui tributo. Ista uero litera ab illo loco: Adduxitque con. e. Thel. aliter exponitur ab Hebraicis, qui dicunt qd hæc est uera litera. Et uenit ad eum Thelgathphalnasar rex Assyriorum, quia ad preces eius uenit contra regem Syriae, ut dictum est. Qui afflixit eum, & non fortificauit: quia licet p̄ aduētū Thelgathphalnasar rex Syriae aduersarius Achaz fuerat occisus, tamen Achaz propter munera magna, q̄ misisset regi Assyriorum, fuit depauperatus, & afflicus. Et tamē nihil ei profuit: quia ciuitates de regno Iuda capte ab Idumeis, & Philistiis, vt prædictum est, non fuerunt sibi per reges Assyriorum restituta.

f Insuper & tem. an. lue. Hic cōsequē ter describitur ipsius Achaz obstinatio: quia prædictis flagellationibus non fuit emendatus, sed magis peioratus. sicut & Phara rex Aegypti, ut habetur in li. Exo. & hoc est quod dicitur: Insuper & c. an. f. i. flagellationis p̄dictæ. g. Auxit con. in Do. exercendo nouum idololatriæ modum, cum dicitur: h. Immo. diis Da. Et hoc fuit, quando inuit obuiam Thelgathphalnasar in Darmasum ad faciendum sibi reuerentiam, eod quod occiderat Rafin aduersarium suum.

i Et didit re. Sy. au. e. quia sic corde credidit, & opere exteriori monstrauit. sicut enim corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutē, ita infidelitas exiens in corde, quando exteriorius declaratur in opere, facit ad damnationis augmentationem. k. Clausit ianuas templi d. quia non sufficit sibi inducere idololatriam, sed etiam abstulit latrām.

l Et fecit & c. uniueris angulis Ieru. ut statim haberent in promptu quocunq; cetera patent vsq; ibi: m. Et sepelierunt eum in ciuitate Ierusalem. non enim fuit sepultus in ciuitate Dauid, in qua erat sepulchra regum Iuda, sicut fuerat Amasias: non enim fuit sepultus cum regibus, ut dictū fuit. iij. Reg. xvi. nec in agro regaliū sepulchrorum, sicut fuit Ozias leprosus, ut habetur sup. sed magis fuit elongatus a sepulchris regum tanquam oib. odiosus, & ideo execrabilis, & facinorosus.

n Non est dignum hæreticos cum catholicis in futuro quietere, qui ab eis hic discant fide, & opere.

o Non est dignum hæreticos cum catholicis in futuro quietere, qui ab eis hic discant fide, & opere.

p Hunc asserunt Hebrei posthumum filium fuisse Zachariæ prophete, & sacerdotis, quem Ioas interfecit.

xerunt eis: Non introducetis huc captiuos, ne peccemus Dño. Quare uultis adijcere super peccata nostra, & uetera cumulare delicta? Grande quippe peccatum est, & ira furoris Dñi imminet super Israel. Dimiserūtq; uiri bellatores prædā, & uniuerſa quæ ceperāt corā principibus, & omni multitudine. Steterūtq; uiri, quos supra memorauimus, et apprehendentes captiuos, omnesq; qui nudi erāt, uestierunt de spolijs. Cūq; uestissent eos, & calceasset, & refecissent cibo ac potu: uixissent quoq; propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicunq; ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore: imposuerunt eos iumentis, & adduxerunt eos Iericho ciuitatem palmarum ad fratres eorū, ipsiq; reuerſi sunt in Samariā. Tempore illo misit rex Achaz ad regē Assyriorum postulans auxiliū. Veneruntq; Idumēi, & percusserūt multos ex Iuda, & ceperunt prædā magnā. Philistim quoq; diffusi sunt per vrbes caphethes, & ad meridiem Iudæ. Ceperuntq; Bethfames, & Aialon, & Gaderoth, Socho quoq; & Thānā, & Gāzo cum uiculis suis: & habitauerunt in eis. Humiliauerat enim Dñs Iudā propter Achaz regem Iuda, eod qd nudasset eū auxilio, & cōtemptui habuisset Dñm. Adduxitq; cōtra eū Thelgathphalnasar regē Assyriorū, qui & afflixit eum, & nullo resistente vastauit. Igitur Achaz spoliata domo Domini, & domo regum & principum dedit regi Assyriorum munera, & tamē nihil ei profuit. Insuper & tempore angustie suæ auxit contemptum in Dñm. Ipse per se rex Achaz immolauit dijs Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dij regum Syriae auxiliantur eis, quos ego placabo hostijs, & aderunt mihi. Cum eōtrario ipsi fuerint ruinæ ei, & uniuerſo Israel. Direptis itaq; Achaz omnibus uasis domus Dei, atq; confractis clausit ianuas templi Dei, & fecit sibi altaria in uniuerſis angulis Ierusalē. In omnibus quoq; urbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus*, atq; ad iracundiā prouocauit Dñm Deum patrum suorum. Reliqua autē sermonum eius & omnium operum suorum priorum, & nouissimorum scripta sunt in libro regum Iuda, & Israel. Dormiuitque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Ierusalem. Neq; enim receperunt eū in sepulchra regum Israel. Regnauitq; Ezechias filius eius pro eo.

CAP. XXIX.

g Gitur Ezechias regnare cepit cum. xxv. esset annorum, & uigintinouem annis regnauit in Ierusalem. Non enim fuit dignus hæreticos cum catholicis in futuro quietere, qui ab eis hic discant fide, & opere.

h Hunc asserunt Hebrei posthumum filium fuisse Zachariæ prophete, & sacerdotis, quem Ioas interfecit.

NICOL. DE LYRA. C. CAP. XXIX.

g Gitur Ezechias. Hic conſequē agitur de tpe Ezechie, sub quo primo facta est expiatio legalis sacrificij, scdō celebratio p̄sialis beneficii. c. xxx. tertio reparatio sacerdotalis ministerij, c. xxxi. quarto restitutio regalis imperij, c. xxxij. Circa primum Ezechias cupiens renouare fidem cum Deo, primo præcepit Leuitas, & sacerdotes sanctificari. scdō per sanctificatos templum mundari, ibi: Cogregaueruntque tertio per mandatos pro peccato populi sacrificari, ibi: Cogregaueruntque quarto sacrificando Deum laudari, ibi: Constituitque quinto expiatione facta holocaustis offerri, ibi: Ezechias autem. Circa primum præmittitur genealogia Ezechie ex parte matris: quia satis erat nota ex parte patris, cum dicitur: b. Nomen matris eius Abia filia. Da. Dicitur autē, p̄ ille Zacharias fuit ille, quem præcepit occidi Ioas rex Iuda, ut dictum est supra xxij. Alii autē dicunt, qd fuit filius illius Zachariæ, & qd tempore mortis patris sui adhuc erat in utero matris, & ideo natus ex utero sortitus est nomen patris. Sed ista non sunt multū uerisimilia. quia Achaz f. pater ipsius Ezechie fuit idololatra p̄fissimus a principio regni sui, & destruxit quantum potuit cultu Dei: & ideo non est uerisimile, qd uxorem accepit de genere sacerdotum: & maxime de genere Zachariæ, qui ipse ad mortem zela uit pro cultu Dei. Illud autē quod prædictum est acceptum fuit p̄ libro Hebraicorum quasitum, h. non est uerisimile, nisi super Gen. ut sup. dictū est.

MORALITER.

a Igitur Ezech. re. Per Ezechiam, qui fortitudo Domini interpretatur Constantinus imperator conuenienter allegoricē signatur, cū Dñs de dedit fortitudinem extirpādi quatuor tyrannos Christianorum persecutores: in quatuor partibus mundi. I. Maximali in oriente: Seuerū in Italia: Maxentiū Rome: Liciniū in Alexandria, quib. destructis, & ipso Cōstantino baptizato ecclesiæ per orbē Romanū aperta fuerūt, & alie plures ædificatae de nouo de Cōstantiū mādato, & sacerdotes catholici cū ceteris ecclesiæ ministris ad cultū diuinū, sicut Ezechias fecit tēplū aperiri, & ad obsequia diuina sacerdotibus et Leuitas ac ep̄p̄m applicari. Aliter p̄ Ezechiam qui interpretatur fortitudo Dei, potest Dei filius conuenienter intelligi, qui dñi uirt⁹. j. Cor. Prædicam⁹ Xpm Dei uirtutē. Per templū autē mens humana, in quo Deus habitat per gratiam. i. Cor. Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Hoc autē templū polioit p̄ peccatū: & maxime si fuerit p̄ afflictionem continuatū, sicut fuerat tpe Achaz patris Ezechie. Lucerna uero extinguitur p̄ gratiā subtrahentē, et ostia clauduntur per mentis obstinationem, sed per uerum Ezechia. f. Dei filium aperiantur ostia, qd p̄bōr uerā cōcipit contritionem. Templum etiam purgatur per integrā confessionem, & lucerna reaccenduntur per gratiā recuperationē: & oblationes offeruntur per debitam satisfactionem. facientes autē cōcrepant tubis, & Leuitas infirmitatibus per deuotum cōtationem, & laudem iubilationē.

b dijs alie. nis

c Cor. i. d

d Ibid. 3. d

e 4. Reg. 18. a

E GLOS. ORDIN. CAP. XXIX.
Et Ipso anno. Non aliter imitaretur David p̄sem suum, q̄ ab in-
 fantia Deo deditus in principio regni sui cultū Dei magnifi-
 cavit. Moraliter autem admonet rectores eccl̄iar, ne sint desi-
 diosi in officio sibi commissio, sed oīa diligēter agāt. Mystice
 Ezechias, q̄ nō tñ p se, uel
 per suos opus Dei strenue
 gessit, imo p nūtiōs ad sile
 studiū alios puocauit Xp̄i
 signat, q̄ et nōis interpreta-
 tio testat. Ezechias. n. appre-
 hēdēs Dñm, aut fortitudo
 Dñi. Christus autē Dei uir-
 tas, et Dei sapiētia, q̄ oēs pa-
 trū puaricationes, q̄ sub le-
 ge fuerant, sanguine suo di-
 luit, & cultū pietatis in ec-
 clesia plane instaurauit. Ip-
 se legatos ad conuocandas
 gentes ad fidem misit. Pri-
 mum prophetas, deinde ap-
 ostop̄os, & eorū successō-
 res hic scēdo mēse pascha
 celebrare instituit: q̄a um-
 bra legis cessante uerū pa-
 scha seruare docuit, de quo
 Paulus ait: Etenim pascha
 n̄r̄m immolat⁹ est Christi⁹.

Fecitq; quod erat placitū
 xta omnia quæ fecerat Dñs
 & mēse primo regni sui
 mini, & instaurauit eas.
 Leuitas, & congregauit
 Dixitq; ue ad eos: Audite
 Mundate domum Domini
 & auferte om̄nem immu-
 cauerunt patres nostri, &
 ctu Domini Dei nostri,
 uerterunt facies suas a ta-
 stri, & præbuerunt dorsū
 erant in porticu, & extin-
 que non adoleuerūt, & ho-
 sanctuario Deo Israel. Co-
 mini super Iudam, & Ieru-

NIC. DE LYRA.

¶ In ipſo A. dicitur H. b'rgi, q' hoc fuit in primo anno regni fui. & confequenter oportet dicere, q' fuit in prima die coronationis ſue, ut nidebatur poſtea.

b Et menſe primo regni fui aperuit ualuas domus Do. ut templum poſſet purificari, & offerri diuino celebrari, ad p'cedendum tamen iſta, Aſchaz pater eius clauserat iannus templi, ut dictum eſt c. p'p'ce.

F c Adduxit ſa. ſecundum pradi- cta oportet dicere, quod iſta adductio fuit eorum uocatio ad diſ- ſus coronationis, in qua etiam die inuitauit eos ad renouandum cultum diuinum.

d Et cōgregauit eos in platea ord. in atrii ſacerdotū, ubi erat altare holocauſtorū, qd erat in parte orientali atrij ipſius tēplī.

e Et ſan. per aquā liſtrationis, & etiam p continentia ab exoribus, & alia ad hoc requiſita.

f Mundate domum Do. quia Aſchaz eam ſecauerat multis ad idololatram pertinentibus.

g Auertentur facies ſuas a tabernaculo D. retrocedēdo tota liſter a diuino cultu. Aliqui autē exponūt aliter ſ. quod adorabāt uerſa facie ad orientem ſolis oppoſito modo, quam ſiebat adoratio in templo, ubi ſiebat uerſus occidentem. Sed prima expoſitio magis cōſonat literæ p'cedēti, & ſequenti. Cetera patent uſq; ibi: h Vos elegit D. Tribum enim Leui elegit D. uſ ad ſeruandū ſibi, ut habetur Num. iiij. Cetera patent in litera.

i Congregaueruntq; hic cō- ſequenter deſcribitur mundatio templi per ſacerdotes, & Leuitas ſanctificatos, cum dicitur:

k Et iſo. ſumodo pradiſco.

l Et ingreſſi ſi iuxta mādātū re. ſ. ad purgandū tēplū Dñi. & mo- dū purgationis oſtenditur, cū dñi Sacerdotes quoq; in. tē. D. Leuitas. n. nō poterāt illuc ingre- di: & iō oportuit, q' ſacerdotes immunditias itus exiſtētes depor- tarent.

cernitis oculis ueſtris. Filii au- dijs: filij noſtri, & filie. No- ctæ ſunt propter hoc ſcelu- ut incamſa fædus cum D- tet a nobis furorem iræ ſu- gere. Vos elegit Dominus iſ- ſtreis illi: Colatis eum, & xerunt ergo Leuitæ: Ma- filius Azariæ, de filiis Ca- Cis filius Abdi, & Aza- autem Gerſon: Ioah filius At uero de filiis Eliſaphar- quoq; Aſaph, Zacharias, & liis Heman, Iahiel, & Sen- meias & Oziel. Congrega- tificati ſunt, & ingreſſi ius- perium Domini, ut expia- tes quoq; ingreſſi templū illud, exulcerunt omnem repercerant in veſtibulo do- uitæ: & aſportauerūt ad to- runt autē prima die menſis octaua eiſdem mēſis ingre- Domini. Expiaueruntq; tē- die ſextadecima menſis ci- pleuerūt. Ingreſſiq; ſunt a- runt ei: Sanctificauimus o- & altare holocauſti, vaſaq; poſitionis cū omnibus ua- leſtilē, quam polluerat A- prauaricatus eſt: & ecce Dñi. Cōſurgensq; diluculo principes ciuitatis, & aſce- leruntq; ſimul tauros ſep- teptem, & hircos ſep- tem, Iuda, pro ſanctuario. I- filiis Aaron, ut offerrent & tauerunt igitur tauros,

tarent extra ad locum, ubi Leuita poterant accedere. idco subditur: n In ue. d. d. in arrio ubi Leuita poterant ingredi: postea subditur tem-
pus in quo fecerunt istam purificationem, cum dicitur:
o Cepe. au. p. die men. pri. munda. In illis. n. diebus mundauerūt arriū
sacerdotes, ubi erat altare holocaustorum, & mare aneum, & cetera
ad sacrificium pertinentia.
p In die octaua eiusd. men.
&c. Expiauerūt tem. die. oct.
& hanc expiationem fecerunt
sacerdotes modo praedicti.
q Et in die sex. m. e. q. ce. im.
Ex hoc patet, qd diffinē supra,
nidelicet q. si anno primo et pri-
mo mense regni sui fecerit fieri
ista, oportet q. sacerdotes ichoa-
uerint in die crastina coronatio-
nis regis, quia fixta decima die
mensis cōpleuerūt mūdationē, &
illam fecerunt in quindecim die-
bus: & sic Ezechias in die coro-
nationis suae aperuit portas tem-
pli Domini, & ibide cōgregans
sacerdotes, & Leuitas innoxius
eis diffinē purificationē: & in cra-
stino inieperūt. Et in hoc appa-
ret magna laus Ezechiae, q. sta-
tim ā prima die sua coronatio-
nis pcepit renouationem diuini
cultus, q. p. patrē suū fuerat de-
seruētus, & apparet etiā ex diffinē
malitia Achaz, qui statū arriū,
& templum polluerat, quōd sacer-
dotes, & Leuita posuerunt
quindecim dies in eius emunda-
tione. Dicit. n. hic gl. Hebraica,
quod imāges idololatricae mul-
tas affixerat in parietibus tēpli
cum clauis fortibus, & magnis:
& ideo cum difficultate poterāt
euelli: multa etiā de pertinen-
tibus ad diuinum cultum de seru-
erāt, ut reparari oportuit, ut
aequum posset ibi diuinus cultus
exerceri: & ideo oportuit tan-
tum de tempore apponi. Cetera
patent in littera.
r Confusgenlq. Post templi
expiationem hic consequenter
describitur expiatio populi per
hostiarum immolationem pro
peccato. ideo subditur: Obtru-
runt simul tauris septem, &
arietes septem agnos septem
& hircos septem pro pecca-
to. Consequenter ostenditur pro
quorum peccato, cum dicitur:
t Pro re. i. rege, & principibus.
t Pro lu. i. pro communi popu-
lo. Circa autem ista sciendum, q. Leui-
t. licet Leuitis. iij. pro pōlo princi-
pis non ponatur nisi unus hircus
offrendendus, & pro peccato sacer-
dotis unus vitulus, & similiter
p peccō multitudinis: tamē Nu. xxi.
dicitur, q. cū hircō offrendo
pro peccato offerebatur etiā
vitulus cum hoc in holocaustū.
& ideo illud, quod ponitur Le-
uit. iij. non excludit, quin in sa-
crificio pro peccato plura offerri
possint, & debent aliquan-
do: maxime quando fuerat ma-
gna peccatorum multiplicatio,
sicut fuerat in proposito, ut pa-
tet in praedictis. & ideo cum sep-
tem hircis oblati pro peccatis
regis, & principum, & sacer-
dotum, & Leuitarum, &
communis populi fuerunt o-
blati tauri, arietes, & agni in
eodem numero in holocaustum.
u Pro sanctuario. idest pro
sacerdotibus, & Leuitis ibi-
dem ministrantibus.

5. Appli-

A **q** **a** Applicuerunt; *Ex quo patet, q̄ illa oblatio pro peccato rat pro peccatis omnino simul.*
b Imposuerunt; *ma. Non singule persone, sed aliqui genereis in hoc vicem omnium.*
c Constituit. *Hic consequenter de scribitur in dicta oblatione divina laudatio, cum dicitur: Constituit quoq; Le. Non. in tali oblatione inuenitur præceptum in lege, q̄ fuerit talis iubilatio sed d. cum hoc ordinatur, & propheta d. Deo inspira ti. Ex quo patet, q̄ veris Dei prophete tunc credendum est, sicut & legi. Cætera patent usq; ibi:*
d Præcepit; *Ezechias. i. canticis, & laudibus ab eis compositis.*
e Ezechias au. *Hic consequenter describitur oblatio hostiarum ex de notatione, cum subditur:*
f Accedite, & afferte victim. &c. *Et patet littera usq; ibi:*
g Sanctificauerunt; *d. lex. Nō fuerunt isti tunc immolati sed refer nati ad immolandum tempore com petenti: & ideo tunc dicuntur sanctificari: quia non poterat de cetero ad vsus alios applicari.*
h Sacerdotes vero, qui possent tunc officium exercere: *quia plures eorū non erant sufficienter sanctificati, vt postea subditur:*
i Vnde & Le. fra. eo. ad. Licet n. *destraffio pe. im pertineret ad sacerdotem officium, tamen Leuit. poterat in hoc adducere sacerdotes in necessitate. Multa enim licet ratione necessitatis, quæ alias non lice rent. idem subditur:*
k Donec im. opus, & sancti. anti. *id est sacerdotes, quorum plures non erant sufficienter sanctificati. cuius vna causa subditur, cum dicitur:*
l Leuitæ quippe faci &c. *Et ideo in minori tempore fuerunt persifica ti. &*

sanguinem, & fuderunt illū super altare. Macta-
 uerunt etiā arietes, & illorū sanguinē super altare
 fuderunt. Immolauerunt agnos, & fuderūt super
 altare sanguinē. Applicuerunt hircos pro pecca-
 to coram rege, & vniuersā multitudinē, imposue-
 runtq; manus suas sup̄ eos, & immolauerūt illos
 sacerdotes, & asperferūt sanguinem eorū corā
 altari pro piaculo vniuersi Israelis. Pro omni q̄p-
 pe Israel praeceperat rex, ut holocaustū fieret pro
 peccato. Constituit quoq; Leuitas in domo Dñi
 cum cymbalis, & psalterijs, & citharis secūdum
 dispositionē Dauid regis, & Gad vidētis, & Na-
 thā prophete. Siquidē Dñi p̄ceptū fuit per manū
 prophetarū eius. Steterūtq; Leuite tenētes† or-
 gana Dauid, & sacerdotes tubas. Et iussit Ezechi-
 as, vt offerret holocausta sup̄ altare. Cumq; offer-
 retur holocausta, ceperunt laudes canere Dño, & c-
 sis organis, quae Dauid rex Israel receperat cōcrepa-
 catores, & hi q̄ tenebāt tubas erāt in officio suo, d-
 ctum. Cumq; finita esset oblatio, incuruatus est rex
 adorauerūt. Praecipitq; Ezechias & principes Leui-
 monibus Dauid, & Asaph uidētis. Qui laudauerūt
 uato genu adorauerūt. Ezechias at etiā hēc addidit:
 Dño. Accedite, et offerre uictimas, et laudes in domo
 uersa multitudo hostias, et laudes et holocausta me-
 rus holocaustorū, quē obtulit multitudo, hic fuit:
 centum, agnos ducentos. Sanctificaueruntq; Dñi
 tria millia. Sacerdotes uerō pauci erāt, nec poterāt
 storū detraherent. Vñ, et Leuite fratres corū adiuu-
 tur opus, et sanctificarentur† antilites. Leuite qui
 cantur q̄ sacerdotes. Fuerunt igitur holocausta plu-
 et libamina holocaustorum, &† completus est cu-
 rusq; est Ezechias & omnis populus, cō quod† n-
 expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

ti. & sic poterunt in are sacer-
des purgatos loco illorum, qui non
dum erant, sufficienter purificati.
Alia causa fuit, ut dicit glossa He-
braica: quia sacerdotes per ipsum
Achaz fuerant elongati de ierusa-
lem: & ideo non venerunt ita cito
plures eorum: quia non credebant,
quod minus diebus esset ita cito re-
parari post mortem Achaz. &
ideo non fuerunt ita cito purificati.
M. Latet usq; ell. Eze. Et una cau-
sa huius letitiae subditur, cum di-
citur:
n. De repente quippe hoc fieri.
Rex enim, & populus non solum
gaudebant de impletionem mysteri,
sed etiam de modo implendi, scilicet
in tempore tam brevi: ex quo
videbatur magis opus diuinum
qudm humanum. & sic erat se-
cundum veritatem.

† instrumento
ta musical

D
i sacerdo-
tes.
Deut. 1. 6. b
i pra para-
tū est mi-
nisterium
n i pra para-
set Deus
populo

NIC. DE LYRA. CAP. XXX

Milit quoque Ezechias ad omnem. *Hic 20. isque uener de scri-
bitur celebratio paschalis beneficii. Celebratur enim
istud festum in memoriam beneficii cuiusdam filiorum
Israel de terra Aegypti. Igitur circa hanc celebrationem*
Ezechias de consilio sacerdotum
diem instituit. sciendo ad hoc popu-
lum inuitauit. ibi: Placuit. tertio so-
lemniter celebrant. ibi: Congregati-
que sunt. Circa primum dicitur:
b Inito ergo consilio regis et ea.
Ita est in Hebræo & in libris corre-
ctis. Aliqui enim libri male ha-
bent Israel.
c Decreuerunt, ut fa. phase. Quia
præcipitur, quod si aliqui sint impe-
di celebrare phase mense primo.
xiii. die mensis, ut præcipitur Exo.
quod faciant mense secundo quar-
tadecima die mensis. Rex autem, et
totus populus primo mense fuit legi-
time impeditus: quia sacerdotes non
compleuerunt purificationem templi
ante diem sextadecimam illius men-
sis, ut patet ex dictis c. præc. & 10
non potuerunt celebrare pascha il-
lo mense. quia in illa celebratione
debent offerri sacrificia sollemnia in
templo Domini, quæ offerri non po-
terant ante purificationem templi. *Alia etiam causa exprimitur, cum
dicitur:*
d Quia sacerdotes qui pos. pro tanta sollemnitate.
e Sanctificari. Et ideo dato, quod templum fuisset ante purgatum, tamen
oportebat deferri celebrationem pascha propter insufficienciam sacer-
dotum.

domini. Tertia etiam causa additur cum dicitur:
¶ Et populus nondum erat qui tamen debebat congregari in solenni
tate paschali. Ter enim in anno debebant omnes masculi comparere in
Ierusalem coram Domino, ut habetur Exo. sin festis pasche, penteco-
stes, et tabernaculorum, dispenfabatur tamen de duobus ultimis festis cu-

C. A. P. XXX.

Misit quoque Ezechias ad omnem
Israel et Iudam, scripsitque episto-
las ad Ephraim et Manassam, ut
venirent ad domum domini in Ieru-
salem, et facerent pascha domino Deo
suo. Immo ergo consilio regis, & principum, et uni-
uersi ceteri in Ierusalem, decreuerunt, ut facerent
pascha mense secundo. Non enim occurrerant fa-
cere in tempore suo: quia sacerdotes qui possent
sufficere, sanctificati non fuerant, et populus non
dum congregatus fuerat in Ierusalem. Placuit
ergo sermo regi, et omni multitudini, et decre-
uerunt, ut mitteret nuntios in uniuersum Is-
rael de Bersabee usque Dan, ut venirent, et fa-
cerent pascha Domino Deo Israel in Ierusalem.

illis, qui erant remoti à Ierusalem, non autem de primis. & ideo non poterunt congregari. ita citò de longinquis partib. à Ierusalem. Item non poterat imballari phasè nisi in Ierusalem, vt habetur Deu. Et quia tempore Achaz illæ solennitates cessauerant, propter quod non venisset populus remotus, nisi fuisset per litteras Ezechie mandatum: propter quod venit tardius.

g. Placuitq. Hic consequenter describitur imitatio populi ad diè paschæ determinatum: & hoc per litteras regis missas, non sicut ad illos de regno suo: sed etiam ad illos, qui erant in toto regno Israel. i. dicitur: h. Vt mitteret nuntios in uniu. de Beria. ecc. Termini sunt totius terræ promissionis secundum suam longitudinem, vt frequenter aliquid est.

Multi enion

MORALITER.

* a Missi quog; &c. Per Ezechiam significatur Dominus noster Iesus Christus, ut prædictum esset sic per nuntios ab eo missos in intelligitur apostoli; alij; discipuli Christi ad prædicandum: euangelium per orbem ab eo dem missi. Euntes in mundum uniuersum prædicate euangelium omni creaturæ.

- Matr. 28.

E a Multa. &c. videlicet quolibet anno, quia tempore Achaz non veniebat populus ad hanc solennitatem: quia quantum poterat, cultum Dei remouerat.

c Prædicantes. ut reuenterentur ad Deum, & eius cultum, & maxime in solennitate paschali immittente. **d** Et reuertente. quia pars populi Israel erat iam captiua per Theglathphalasar regem Assyriorum, & translata in Assyrios, ut habebat.

e Tradite m. promittendo q. ei seruiatis fideliter: & hoc non solum proficiet vobis, sed & amicis vestris iam in captiuitate ductis. Ideo subditur. Si uos reuersi fueritis ad Dominum, fratres vestri, & filij habebunt misericordiam coram dominis suis.

f Illi uiri. erant. n. iam habitati in idololatria: & ideo iridebant admonitionem de cultu Dei.

g Attamen quidam vi. quia inter illos de regno Israel remanserunt aliqui uiri boni, qui non coluerant idola, secundum quod dicit dominus ad Eliam. Et relinquam tibi in Israel septem millia uirorum, quorum genera non sunt conuata ante Basl.

h In Iuda. A Deo. n. specialiter factum est, p. omnes unanimiter assensum orationum regis de celebratione paschali.

i Congrega. hic consequenter describitur ipsius pasche solennis celebratio. Secundo, in per hoc additio, ubi placuit. Circa primum primum ponitur idololatriæ destructio, quia impediebat diuinum cultum, quia primo remouenda sunt impedimenta, et hoc est quod dicitur. Et super gentes destruxerunt altaria, & c. & cundo subditur pasche celebratio, cum dicitur. Immolauerunt autem pascha, & c.

k Sacerdotes &c. dicit tandem: quia multi eorum tardauerunt uenire in Ierusalem rationibus suis. p. c. Sacerdotes ve. Exo. xv. ubi precipitur immolatio agni paschalis, non dicitur q. hoc fieret per Leuitas: quia fiebat in qua: ubi domus, dum tamen sufficeret ad usum agni. & ideo illa immolatio fiebat a patre familias domus. ueruntamen quia multi de populo, quia uenerant in Ierusalem, non erant purificati: & ista immolatio debebat fieri ab homine mundo: ideo Leuitas, qui iam erant purgati de mandato regis, immolauerunt pro illis, qui iam non erant sufficiens ter mundati: & sic partem sanguinis effundendam in altari holocaustorum portauerunt sacerdotibus.

l Comedit phasē. non quia debebat comedi tantum a mundis: sed tunc fuit dispensatum cum istis de comestione, non autem de immolatione: quia maior purificatio requiritur in immolantibus, q. in comedentibus. tantum sicut et in noua lege maior sanctitas requiritur in suis celebrantibus, q. in populo cōcicante.

o Et orauit. ut talis defectus purificationis non noceret eis impediendo sacramenti effectum.

p Quem exaudiuit. In libro de Hebraicis questionibus dicitur, quod ista exauditiō fuit percepta per hoc, q. immundi alias comedentes agnum paschalem

Multi em̄ nō fecerant sicut lege præscriptum est. Perrexerūtq; cursores cum epistolis ex regis imperio, & principum eius in uniuersum Israel & Iudam, iuxta id quod rex iusserat, prædicantes. Filij Israel reuertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israel, & reuertetur ad reliquias, quæ effugerunt manus regis Assyriorum. Nolite fieri sicut patres vestri, & fratres, qui recesserunt a Dño Deo patrum suorum, & tradidit eos in interitum, ut ipsi cernitis. Nolite indurare ceruices, sicut patres uestri. Tradite manus Domino, & uenite ad sanctuarium eius, quod sanctificauit in æternum. Seruite Domino Deo patrum uestrorum, & auertetur a uobis ira furoris eius. Si enim uos reuersi fueritis ad Dñm, fratres uestri, & filij habebunt misericordiam coram Dñis suis, qui illos duxerunt captiuos, & reuertentur in terram hanc. Pius em̄, & clemēs est Dñs Deus uester, & non auertet faciem suā a uobis, si reuersi fueritis ad eum. Igitur cursores pgebāt uelociter de ciuitate in ciuitate per terrā Ephraim, & Manasse, usq; ad Zabulō, illis irridētibz, & subfannātibz eos. Attamē quidā uiri ex Aser, & Manasse, & Zabulō acquiescentes cōsilio, uenerunt in Ierusalem. In Iuda uero facta est manus Dñi, ut daret eis cor unum, ut facerent iuxta pceptum regis, & principum uerbū Dñi. Cōgregatiq; sunt in Ierusalem populi multi: ut faceret solennitatem azymorū in mense secūdo. Et surgentes destruxerunt altaria, quæ erāt in Ierusalē, atq; uniuersa, in quibus idolis adolebatur incensū, subuertētes, proiecerunt in torrentē Cedrō. Immolauerunt autē phasē quartadecima die mēsis secundi. Sacerdotes quoq; atq; Leuitē tādē sanctificati obtulerunt holocausta in domo Dñi. Steteruntq; in ordine suo, iuxta dispositionem, & legē Moysi hominis Dei. Sacerdotes uero suscipiebāt effundendum sanguinem de manibus Leuitarum, t eo q. multa turba sanctificata non esset, & idcirco immolarent Leuitē Phasē his, qui non potuerāt sanctificari Dño. Magna ē pars populi de Ephraim, & Manasse, & Issachar, & Zabulon, quæ sanctificata nō fuerat, comedit phasē, nō iuxta quod scriptum est. Et orauit pro eis Ezechias, dicens: Dñs bonus t propitiabitur cunctis, qui in toto corde requirunt Dñm Deum patrum suorum, t & nō imputabit eis, q. minus sanctificati sunt. Quem exaudiuit Dominus, & t placatus est populo. Feceruntq; filij Israel, qui inuenti sunt in Ierusalem, solennitatem azymorum septem diebus in latitia magna, laudantes Dominum per singulos dies. Leuitē quoq; & sacerdotes t per organa, quæ suo officio congruebant. Et locutus est Ezechias ad cor omnium Leuitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino, & comederūt septem diebus solennitatis, immolantes uictimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorum. Placuitque uniuersæ multitudinē, ut celebrarent etiam alios dies septem, quod & fecerunt cum ingenti

paschalem subito moriebantur, sed tunc non fuerunt mortui. Sed hoc nō uidetur rationabiliter dictum: quia sic Ezechias, & populus tentasset Dominum. Et ideo magis dicendum, q. p. necessitate, & populi deuotione fuit eis dispensatum. p. n. necessitate aliqd fuit licitū contra legalia: qd tamē alias nō esset sicut Daniel, & uiri eius comederūt panes propositionis licet, sed m qd dicit saluator Mat. xij. & eodē modo pōt hic dici: quia isti erāt in tali statu, q. nō poterāt ultra tardare ad comedendum phasē. quartadecima die mēsis secundi. Similiter cultus interior, qui consistit in fide, & deuotione, bene supplet aliquē defectum, q. cōsistit in exteriori cultu: maxime q. faciem tā legis non erant accepta nisi ex fide, & deuotione suscipiunt. & nō licet isti nō essent sufficienter purgati ab aliqua immunditia respicientē cultū exteriorē, ut pote ex tādū alicuius rei immundie, uel huius, tamē propter fidem, & deuotionem ad comestionem agni paschalis supplet huiusmodi defectum, fuit cum eis dispensatum. & hoc est quod dicit Ezechias. Domi. b.

q Septē di. p. festo paschali: qd tantum debet durare, ut habetur Exo. r. In lē. q. nō pcedebat ex dissolutione, sed ex deuotione. ideo subditur: Laudauit. do. per. & c. sequitur.

f Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

MORALITER.

a Perrexerunt. Per quos significatur sollicita promptitudo apostolorum, aliorumq; discipulorum ad implendum Christi mandatum, quod patet ex hoc q. a tempore apostolorum prædicati sunt euangelio, ut v. p. orbē uniuersū. nā ab Ierusalē (quæ est in medio climatis terre habitabilis) exierūt apłi aliq; discipuli ad prædicandū p. orbē euangelii. & adhuc uiuēte Petro prædicatū fuit uersus occidentē usq; ad mare Oceanū, qd est terminus terre habitabilis. qd ex hoc apparet. q. Senonius est qdā ecclesia, q. uocat Ibi Petri uini, qd ipso uiuēte fuit primō cōstructa p. Iam tū Sauiianū, & palios ē. locos fuit prædicata fides in paribz, mari ppingoribz. Et sicut uiuēte Petro sic prædicatū fuit euangelii uersus occidentē: ita probabiliter dicitur ex prædictis, q. prædicatum fuerit similiter in alijs partibus orbis.

f Illi. s. i. Per qd signat, q. nō oēs crediderūt ad discipulorū Xpi prædicationē: sed multi intulerūt eis uituperia magna, & plurimis eorū ēt mortem: quorū imitatores sūt, q. psequunt prædicatores ueritatis, & prædicationē eorū derident.

g Attamen. Per quos significati fuerunt illi, q. deuotē suscepērūt fidem, & sic uenerūt in Ierlm: q. in allego. sensu signat ecclesiā militantem: ut faceret solennitatem azymorū. In azymis (sinceritatis, & ueritatis) put dicit Apłs.

h Sacerdo. Per quos ostenditur, q. ministri ecclesiæ mudi, & puri præ ceteris debent esse ad offerendum eucharistiæ sacramentū.

o Et o. Per qd significatur, q. Dei filius in quantum homo, pro membris suis infirmis orat patrem, & c.

p Quem exaudiuit. Per qd ostenditur, q. Deus non respicitur a peccatis, sed a deuotione. & c.

q Septē di. Per qd ostenditur, q. septem dies solennitatis azymorum, & c.

r Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

s Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

t Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

A additio: quia celebrauerunt septem diebus alijs, ad quod nō tenebatur. a. Mille tauros &c. ista offerrebantur in hostias pacificas, quarum magna pars erat offerentium. & de istis comedit populus illis septem diebus. postq. obtulerant sacrificia, & laudes, & orationes domino omni die.

b Facta que est grandis. Licet enim maior populus aliquando conuenisset, tamen non erat tanta exultatio: quia non erat ibi aliqua nouitas, eo quod quolibet anno celebraretur pascha tempore suo. Sed quia Achaz clausit ianuam templi, & sic pluribus annis hac celebritas cessauit: propter quod quando Ezechias eam renouauit, fuit maior exultatio: quia noua placent, & delectant.

c Perue. o. in ha. s. fuit exaudita coram Deo. Et ut hic dicit gl. Hebraica, fuit hoc pceptum, eo quod rex, & principes, populus, Leuitæ, & sacerdotes ualde prosperati sunt in operibus suis.

d In. c. xxx. ubi dicitur in postil. Comedit phasē non iuxta quod scriptum est: quia debebat comedi tantum a mundis.

ADDITIO.

Exodi. xij. ubi dicitur de immolatione & comestione agni paschalis, nulla fit mentio de hoc, quod requiritur purificatio in immolantibus pascha. indifferenter n. dicit: Immola bitq; cū tota multitudo filiorū Israel. Ex quo patet, q. nō regrebat, q. esset purificatus: prout dicitur in postil. nec aliquid huiusmodi, sed tantum in comestione fit mentio de munditia, circūfusione, et assignatione, & huiusmodi.

GLOS. ORD. CAP. XXXI.

¶ Vmque hac. a. Fregerunt. Post aduentum saluatoris, nō solum in Ierusalem, & in Iuda: sed in cunctis nationibus orbis destructa est idololatria, & diaboli corruit superbia. Et crescente numero fidelium, decreuit cultura demoniorum, donec in fine mundi obtrunetur mors nouissima: & regnabit dñs solus in die illa.

¶ Obstrua. B. regnabit dñs solus in die illa.

NIC. DELIRA. CAP. XXXI.

¶ Vmque hac suis. &c. Hic consequenter sub Ezechia describitur reparatio sacerdotalis ministerij. Circa qd primo describitur idololatriæ destructio, cū dicitur: Fregerunt simulachra, &c. & hoc uocabatur: quia primo debet remoueri impedimēta sacerdotalis ministerij. & huiusmodi omnia ad idololatriā pertinentia. secundo describitur reparatio sacerdotalis ministerij, cū dicitur: Ezechias autē ubi Ezechias primō sacerdos & Leuitas i officijs suis restituit sed dō de uictualibz. eis. quid ibi: Præcepit t. tertio de procuratoribz. in illis ordinauit. ibi: Fuit autē. p. s. n. a. prima pars patet in littera usque ibi: b. Canerent in p. c. a. i. Castra domini hic dicitur atria sacerdotum, ubi habitabant sacerdotes, ianitores, & alij, qui custodiebant templum.

c Pars autem re. holocaustis scilicet p. mane, & uespere. i. iuge sacrificium, & cetera, q. sequuntur, & hoc fecit Ezechias ex propria deuotione: quia tota cōitas debebat talia ministrare.

d Præcepit eti. po. Hic cōsequenter describitur qualiter Ezechias præcepit eis de uictualibz. cū dicitur. Præcepit. po. ha. le. & c. f. decimas, & primitias, quæ erant assignatæ eis per legē.

e Ut pos. uale. do. videlicet studendo, docendo, templum officiando. Istud enim semper fuit obseruatum apud omnes, quod illi, qui intendebant studiū, & cultū diuino, acciperent necessaria

infructu. Similitudo autē, quæ inducitur de noua lege, nō uidetur ualere. C. sacerdos. n. cōsecrans representat Christum, qui est principalis actor, ut ipsa uerba consecrationis demonstrant. sed immolans agnum paschalem nō representabat Christum, sed potius figurabat, q. Christus immolatus erat pro multitudine filiorum Israel.

REPLICATA.

In libro Paral. pauca tūgit Bur. id quod de origine Hebræo. tūgit. i. c. Cor. uide Ge. x. Qd tangit circa x. c. de saluatione, uel damnatione Saul. uide i. Re. ult. Qd at tūgit cit. ca. vii. c. scd. libri de festo collecte siue cētus, uide. su. Leui. xxiij. Sed contra illud qd tūgit de. xx. c. ubi postil. dicit immolans pascha esse dñe mōdos, cū comedētibz. fuit di. speliari: quia nō tāta requiritur mūditiā in comedēte, sicut in imolante: pōnens exēplū de euāgelio, ubi requiritur maior sāctitas in sacerdote cōsecrante, q. in populo comedēte. obicit Bur. q. non dñe de mūditiā immolatis. Sed hoc est contra clarum textū. Obicit et contra si

militudinē. quia cōsecrans representat Christum, nō autē immolans: sed hoc est falsum. quia oblatio representat Christum, & agnum, nō sacerdos offerens. Quis. n. proferat uerba Christi, hoc est ministerialiter: & hoc nō representat Christum oblatum, sed potius immolantē: p. illa. n. uerba iteratur quotidie oblatio. Cetera patent.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

¶ Placuitq; hic consequenter describitur ad prædictam solennitatem additio quæ.

Gg 2 * Præcepit Eze-

E a Interrogauitque Eze. quia mirabatur de tantis acerbis uictualium. **b** Respondit illi. Aza. i. mior. & iste refectus Ozia regi iherosolymitano, ne dicitur est supra. xxvi. **c** Reman. plu. f. de primitiis, & de cinis habito sufficiens uictu sacerdotum, & Leuitarum. **d** Eo quod be. d. po. id est abundare fecit in bonis temporalibus: & ideo da bant abundanter primitias, & decimas: quia tunc erant magis deuoti, ut patet ex praedictis. **e** Praecepit igitur Eze. ut ibi reponerentur ea, quae pro tunc erant superflua: & usque ad tempus congruum seruari. **f** Fuit au. pra. hic consequenter ostendit qualiter Ezechias prouidit de si delibus personis ad conseruandum praedicta, & procurandum ea, quae essent pro sacerdotibus, & Leuitis recipienda, & ad conseruandum de oblata, & consecrata, ut patet littera usque ibi. **g** Et conse. in san. Non accipitur hic sancta sanctorum pro parte interiori templi, in quo erat arca testamenti, quae propriis dicebatur sancta sanctorum: prout accipitur communiter, sed hic accipitur distinctiue in sancta, quae sunt de numero sanctorum, omnia enim Deo consecrata dicebantur sancta, & de numero sanctorum. **h** Excep. ma. ab an. tri. Licet enim Leuita numerentur ab uno mense, & supra: hoc tamen factum est, ut acciperentur pro redemptione primogenitorum aliorum tribuum. sed de distributionibus, quae fiebant Leuitis, non recipiebatur pro eis, donec haberent tres annos. Sequitur postea: **i** Et Leuita uiceli. an. Num. iij. accipiuntur Leuita ad ministerium tabernaculi a tricesimo anno usque ad quinquagesimum annum: & Num. xij. a viginti quinque annis. Et sicut dictum fuit ibidem: non instituebantur ministri nisi in tricesimo anno: tamen a uicesimo quinto anno exercebantur in aliquibus officiis, ut sic in illis quinquaginta annis experirentur sacerdotes, qui Leuita essent apti ad ministrandum, & in quibus officiis: tamen post adificationem templi, quia Leuita non habuerunt

iacere fundameta, & mese septimo compleuerunt eos. Cumque ingressi fuissent Ezechias, & principes eius, uiderunt acerbos, & benedixerunt Domino ac populo eius Israel. Interrogauitque Ezechias sacerdotes & Leuitas, cur ita iacerent acerbis. Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo ceperunt offerri primitiae in domo Domini, comedimus, & saturati sumus: & remanserunt plurima, eo quod benedixit Dominus populo suo. Reliquiarum autem copia est ista, quae cernis. Praecepit igitur Ezechias, ut praepararentur horrea in domo Domini. Quod cum fecissent, intulerunt tamen primitias, quae decimas, et quaecumque uouerant fideliter. Fuit autem praefectus eorum Chonenias Leuita, & Semei frater eius secundus. Post quem Iahiel, & Azarias, & Nahath, & Asael, & Ierimoth, Iozabad quoque, & Eliel, & Iesmachias, & Mahath, & Banaias praepositi sub manibus Chonenie & Semei fratris eius ex imperio Ezechie regis, & Azarie pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant. Core uero filius Iemna Leuites, & ianitor orientalis portae, praepositi tunc erat his quae sponte offerrebat Dominus, primitiasque, & consecratis in sancta sanctorum. Et sub cura eius Eden, & Beniamin, Iesue, & Semeias, Amarias quoque, & Sechenias in ciuitatibus sacerdotum, ut fideliter distribuere fratribus suis partes, minoribus atque maioribus, exceptis maribus ab annis tribus & supra, cunctisque, qui ingrediebantur templum Domini. Et quicquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque obseruationibus iuxta diuisiones suas, sacerdotibus per familias, & Leuitis a uicesimo anno, & supra per ordines, & turmas suas, uniuersaeque multitudini tam uxoribus, quam liberis eorum utriusque sexus, fideliter cibi de his, quae sanctificata fuerant, praebantur. Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana urbium singularum dispositi erant uiri, qui partes distribuere uniuerso sexui masculino de sacerdotibus & Leuitis. Fecit ergo Ezechias uniuersa, quae diximus in omni Iuda. Operatusque est bonum, & rectum, & uerum coram Domino Deo suo in uniuersa cultura ministerij domus Domini, iuxta legem, & ceremonias, uolens requirere Deum suum in toto corde suo. Fecitque, & prosperatus est.

buerunt ita graua officia sicut ante, quando tabernaculum cum pertinentibus ad ipsum portabatur de loco ad locum, in minori etate instituebatur. scilicet uicesimo anno: & per aliquod tempus ante accipiebatur experientia de ipsis. Sciendum tamen, quod ea, quae dicta sunt, sic fiebant de communi lege: ex speciali tamen causa aliqui minoris etatis recipi poterant ad ministerium tabernaculi, sicut Eli recepit Samuelem ad ministerium tabernaculi, cum adhuc esset puer decem annorum, uel circiter ut dictum fuit. i. Reg. i. e. quia mater sua antequam conciperet ipsum, domino uouerat, quod si daret ei sexum uirilem, daret eum ministerio domini cunctis diebus quibus posset ministrare. Hoc etiam fuit ante adificationem templi. **k** Operatusque est. f. Ezechias. **l** Et re. erga proximum. **m** Bonum. quantum ad seipsum. **n** Et ue. quantum ad Deum. ideo sequitur. Coram deo suo.

MORALITER.

e Praecepit Eze. ut praepararetur. Per quod significatur allegorice, & ministris ecclesiae debentur a populo necessaria uitae. Moraliter autem per horrea ista possunt intelligi sacra scripturae, deuotionisque studia in quibus reponuntur uerbi Dei eu chaula: nutrimenta.

Allego.

ad quos omnia pertinebant

GLOS. ORD. CAP. XXXII.

R ost quae & huiusce. Sequitur: **a** Obtinuer. cum. Contra paganos, & haereticos pugnant

NIC. DE LYRA. CAP. XXXII.

R ost quae. Hic ultimo sub Ezechia describitur restauratio regalis imperij. primo per aduersarij terribilem defectionem. secundo per ipsius Ezechiae mirabilem sanationem. ibi: In diebus illis. Circa primum primo describitur circa Ezechiam prouidentia in humanis secundo confidentia de diuinis, ibi: Et conuocauit uniuersos. tertio pestilentia in eius aduersariis, ibi: Quae postquam gesta sunt. Sciendum autem, quod circa istam historiam aliqua hic omittuntur, quae plenius dicta sunt. iij. Reg. Circa primum igitur partem dicitur sic: **a** Post quae, & h. u. f. uita ipsius Ezechiae in idololatria destructione, & cultus diuini restoratione. **b** Venit Sen. r. A. Ex quo patet, quod aliquando in ista tribulantur in hac uita, ut habeant patientia meritum: & alij exemplum.

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

Quod

E b Reuerfus est cum ignominia in terram suam. cum paucis fugiendo. Aliqui autem exponunt: quod angelus percussit exercitum Sennacherib, rapt caput, & barbam ipsius Sennacherib secidit: quod habetur Esai. In illa die radet Dominus in rege Assyriorum caput, & barbam, nod et ualde ignominiosum in terra illa, & adhuc est. Sciendum etiam, qd illa percussio Sennacherib, & exercitus fuit per duos annos, postquam receperat de terra Israel, mittens epistolam conuincit Ezechias, ut dicitur fuit plenius. iij. Reg. xix. Cetera patent in litera.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. C In diebus illis. Hic consequenter describitur ipsius Ezechias mirabilis sanatio, cuius modus plenius habetur iij. Reg. & ex dictis ibidem patet litera exceptis paucis, quae sequuntur.

4. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. d Sed non iuxta beneficia scilicet Domino.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. e Quia eleuatum. illam sanationem pro magna parte suis meritis attribuit. Si punit et de hoc, qd rex Babylonis misit sibi literas, & munera: & ex illa elatione ostendit eis omnes diuitias suas, thesauros, & secreta ad sui iustitiam.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. f Et facta est contra eum ira. Domini propter predicta.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. g Humiliatus &c. ad argutionem Esaias propheta. ut habetur iij. Regum & Esai. xxxviii. & xxxix.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. h Etridit. sed dilata fuit usque ad tempus Sedeciae.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. i Fuit au. Eze. di. diuitijs artificialibus, & naturalibus, & alijs ad magnificentiam regiam pertinetionibus, & patet litera usque; ibi: k Ipse est &c. Gibon nomen fontis, ex quo fucebat riuus extra ciuitatem, cuius cursum impediuit Ezechias propter regem Assyriorum, ut praedictum est supra circa principium huius c.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. l Attamen in lega. &c. ut interito. de portento. id est de signo sibi dato de retro: sione solis, ut habetur iij. Regum.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. m Dereliquit eum &c. non praeservando

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. n Et misit Dñs angelum, qui percussit omnem uirum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum. Reuerfusq; est cum ignominia in terram suam. Cumq; ingressus esset domu Dei sui, filij q; texierant de utero eius, interfecerunt eum gladio. Saluauitq; Dñs Ezechiam, & habitatores Ierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & t; prestuit ei quietem per circuitum. Multi et deferebant hostias, & sacrificia Dño i Ierusalem, & munera Ezechiae regi Iuda, qui exaltatus est post hoc cora cunctis gentibus. In diebus illis agrotauit Ezechias usque; ad mortem, & orauit Dñm. Exaudiuitq; eum, & dedit ei signum, sed non iuxta beneficia, quae acceperat, retribuit: * quia eleuatum est cor eius, & facta est cora eum ira, & contra Iudam, & Ierusalem: Humiliatusq; est postea, eo qd exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quam habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira Dñi in diebus Ezechiae. Fuit autem Ezechias diues, & inclutus ualde, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti, et auri, & lapidis pretiosi, aromatū, & armorū uniuersigenneris, & uasorum t magni pretij. Apothecas quoq; frumenti, uini, & olei, & praesepia oim iumentorum, caulasq; pecorum, & urbes aedificauit sibi: habebat q; ppe greges ouium, & armentorum innumerabiles, eo qd dedisset ei Dñs substantiam multam nimis. Ipse est Ezechias, qui obrurauit t superiore fontem aquarum Gihon, & auerit eas subter ad occidentem urbis Dauid. In omnibus operibus suis fecit prosperè quae uoluit. Attamen in legatione t principū Babylonis, qui missi fuerat ad eum, ut interrogaret de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus, ut tentaretur, & nota fierent oia, quae erant in corde eius. Reliqua autem sermonum. Ezechiae, & in libro regū mīarum eius, scripta sunt in uisione Isaias filij Amos prophetae, & in libro regū Iuda, & Israel. Dormiuitq; Ezechias cū patribus suis, & sepelietur eum super sepulchra filiorum Dauid, & celebrauit exequias eius uniuersus Iuda, & omnes habitatores Ierusalem. t Regnauitque Manasses filius eius pro eo.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. n Et misit Dñs angelum, qui percussit omnem uirum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum. Reuerfusq; est cum ignominia in terram suam. Cumq; ingressus esset domu Dei sui, filij q; texierant de utero eius, interfecerunt eum gladio. Saluauitq; Dñs Ezechiam, & habitatores Ierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & t; prestuit ei quietem per circuitum. Multi et deferebant hostias, & sacrificia Dño i Ierusalem, & munera Ezechiae regi Iuda, qui exaltatus est post hoc cora cunctis gentibus. In diebus illis agrotauit Ezechias usque; ad mortem, & orauit Dñm. Exaudiuitq; eum, & dedit ei signum, sed non iuxta beneficia, quae acceperat, retribuit: * quia eleuatum est cor eius, & facta est cora eum ira, & contra Iudam, & Ierusalem: Humiliatusq; est postea, eo qd exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quam habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira Dñi in diebus Ezechiae. Fuit autem Ezechias diues, & inclutus ualde, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti, et auri, & lapidis pretiosi, aromatū, & armorū uniuersigenneris, & uasorum t magni pretij. Apothecas quoq; frumenti, uini, & olei, & praesepia oim iumentorum, caulasq; pecorum, & urbes aedificauit sibi: habebat q; ppe greges ouium, & armentorum innumerabiles, eo qd dedisset ei Dñs substantiam multam nimis. Ipse est Ezechias, qui obrurauit t superiore fontem aquarum Gihon, & auerit eas subter ad occidentem urbis Dauid. In omnibus operibus suis fecit prosperè quae uoluit. Attamen in legatione t principū Babylonis, qui missi fuerat ad eum, ut interrogaret de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus, ut tentaretur, & nota fierent oia, quae erant in corde eius. Reliqua autem sermonum. Ezechiae, & in libro regū mīarum eius, scripta sunt in uisione Isaias filij Amos prophetae, & in libro regū Iuda, & Israel. Dormiuitq; Ezechias cū patribus suis, & sepelietur eum super sepulchra filiorum Dauid, & celebrauit exequias eius uniuersus Iuda, & omnes habitatores Ierusalem. t Regnauitque Manasses filius eius pro eo.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. n Et misit Dñs angelum, qui percussit omnem uirum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum. Reuerfusq; est cum ignominia in terram suam. Cumq; ingressus esset domu Dei sui, filij q; texierant de utero eius, interfecerunt eum gladio. Saluauitq; Dñs Ezechiam, & habitatores Ierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & t; prestuit ei quietem per circuitum. Multi et deferebant hostias, & sacrificia Dño i Ierusalem, & munera Ezechiae regi Iuda, qui exaltatus est post hoc cora cunctis gentibus. In diebus illis agrotauit Ezechias usque; ad mortem, & orauit Dñm. Exaudiuitq; eum, & dedit ei signum, sed non iuxta beneficia, quae acceperat, retribuit: * quia eleuatum est cor eius, & facta est cora eum ira, & contra Iudam, & Ierusalem: Humiliatusq; est postea, eo qd exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quam habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira Dñi in diebus Ezechiae. Fuit autem Ezechias diues, & inclutus ualde, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti, et auri, & lapidis pretiosi, aromatū, & armorū uniuersigenneris, & uasorum t magni pretij. Apothecas quoq; frumenti, uini, & olei, & praesepia oim iumentorum, caulasq; pecorum, & urbes aedificauit sibi: habebat q; ppe greges ouium, & armentorum innumerabiles, eo qd dedisset ei Dñs substantiam multam nimis. Ipse est Ezechias, qui obrurauit t superiore fontem aquarum Gihon, & auerit eas subter ad occidentem urbis Dauid. In omnibus operibus suis fecit prosperè quae uoluit. Attamen in legatione t principū Babylonis, qui missi fuerat ad eum, ut interrogaret de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus, ut tentaretur, & nota fierent oia, quae erant in corde eius. Reliqua autem sermonum. Ezechiae, & in libro regū mīarum eius, scripta sunt in uisione Isaias filij Amos prophetae, & in libro regū Iuda, & Israel. Dormiuitq; Ezechias cū patribus suis, & sepelietur eum super sepulchra filiorum Dauid, & celebrauit exequias eius uniuersus Iuda, & omnes habitatores Ierusalem. t Regnauitque Manasses filius eius pro eo.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. n Et misit Dñs angelum, qui percussit omnem uirum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum. Reuerfusq; est cum ignominia in terram suam. Cumq; ingressus esset domu Dei sui, filij q; texierant de utero eius, interfecerunt eum gladio. Saluauitq; Dñs Ezechiam, & habitatores Ierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & t; prestuit ei quietem per circuitum. Multi et deferebant hostias, & sacrificia Dño i Ierusalem, & munera Ezechiae regi Iuda, qui exaltatus est post hoc cora cunctis gentibus. In diebus illis agrotauit Ezechias usque; ad mortem, & orauit Dñm. Exaudiuitq; eum, & dedit ei signum, sed non iuxta beneficia, quae acceperat, retribuit: * quia eleuatum est cor eius, & facta est cora eum ira, & contra Iudam, & Ierusalem: Humiliatusq; est postea, eo qd exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quam habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira Dñi in diebus Ezechiae. Fuit autem Ezechias diues, & inclutus ualde, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti, et auri, & lapidis pretiosi, aromatū, & armorū uniuersigenneris, & uasorum t magni pretij. Apothecas quoq; frumenti, uini, & olei, & praesepia oim iumentorum, caulasq; pecorum, & urbes aedificauit sibi: habebat q; ppe greges ouium, & armentorum innumerabiles, eo qd dedisset ei Dñs substantiam multam nimis. Ipse est Ezechias, qui obrurauit t superiore fontem aquarum Gihon, & auerit eas subter ad occidentem urbis Dauid. In omnibus operibus suis fecit prosperè quae uoluit. Attamen in legatione t principū Babylonis, qui missi fuerat ad eum, ut interrogaret de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus, ut tentaretur, & nota fierent oia, quae erant in corde eius. Reliqua autem sermonum. Ezechiae, & in libro regū mīarum eius, scripta sunt in uisione Isaias filij Amos prophetae, & in libro regū Iuda, & Israel. Dormiuitq; Ezechias cū patribus suis, & sepelietur eum super sepulchra filiorum Dauid, & celebrauit exequias eius uniuersus Iuda, & omnes habitatores Ierusalem. t Regnauitque Manasses filius eius pro eo.

GLOS. ORDIN. CAP. XXXIII.

A Et egit. Audita pnia Manasse nemo det de Dei misericordia despicere sed magis ppenitentia deuenit praesumere. *Offa pra.*

NIC. DE LYRA.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. b Locutusque est do. misericorditer reuocando.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. c Et attendere nolue. ex quo patet eorum obstinatio.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. d Idcirco. Hic consequenter describitur ipsius Manasse emendatio, flagellatione sibi intellectum praebente, cum dicitur,

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. e Super induxit eis, fecim dan Josephum & alios expositores contra Manasse venit rex Babylonis. unde subditur.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. f Duxerunt eum, dicens qd monarchia Assyriorum iam pro parte magna defecerat: quia iam Medi, & Babylonij recesserant ab ea. secundum quod dicit Iosephus, & alij historiographi. & ideo quod dicitur hic: Superinduxit referendum est hoc ad tempus praeteritum. ad eos, qui solebant esse principes, quando rex Babylonis erat ei subditus: quia tunc rex Babylonis cum maioribus regni sui erat de exercitu regis Assyriorum.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. g Deprecatusque. dicitur autem obsecratio deprecatio per rem sacram. sicut in fine orationum ecclesiae dicitur coher: Per dominum Ie. Christum &c. ut per sanctitatem ipsius obtineamus, qd obtinere nostris meritis non ualeamus. & sic orabat Manasses, ut p diuini uocis sanctitatem impetraret remissionem.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. h Et cognouit per experientiam suam flagellationis, & liberationis. sicut scriptum est Job

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. i Ipse uulnerat, et medetur: penitit, et manus sanabit.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. k Post hac. s. post reversionem suam de captiuitate.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. l Ad occi. Gibon est fons existens in parte occidentali ciuitatis Dauid.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. m Aras quo. i. in monte Moria, in quo erat templum.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. n Porro instauit. quod erat destruentum, & profanatum.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. o Praecipitque. & sic patet emendatio Manasse in spiritualibus, & temporalibus, quantum ad personam propriam, & subditos.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. p Reliqua. hic ponitur recapitulatio, & patet litera usque ibi.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. q In ser. patet quod iste liber apud nos non habetur: quia ista. iij. lib. Reg. non ita exprimuntur, ut hic dicitur. & eodem modo dicendum de hoc quod sequitur Script. Sequitur:

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. r Dormi. et. hic consequenter agitur de factis ipsius Amon filij Manasse. & patet

tile signum posuit in domo Dei, de qua locutus est Dñs ad Dauid & ad Salomonē filiū eius, dicens: In domo hac, & in Ierusalē quam elegi de cunctis tribubus Israel ponā nomen meū in sempiternū, & mouere nō faciā pedē Israel de terra, quam tradidi patribus eorū: Ita duntaxat si custodierint facere, q; praecipi eis, cunctaq; legē, & t; ceremonias, atq; iudicia q; madaui p manū Moysi. Igitur Manasses seduxit Iudā, & habitatores Ierusalē: ut facerēt malū super oēs gentes, quas subuerterat Dñs a facie filiorū Israel. Locutusq; est Dñs ad eum, & ad populū illius: & attēdere noluerūt. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorū. Ceperuntq; Manassen, t; catenis uinctū, atq; cōpedibus duxerunt in Babylonē. t; Qui postquā coangustatus est, orauit Dñm Deū suū, & t; egit ppenitentia ualde corā Deo patrum suorū. Deprecatusq; est eum, & obsecrauit intētē, & exaudiuit orationē eius. Reduxitq; eū Ierusalem in regnū suū, & cognouit Manasses, qd Dñs ipse esset Deus. Post hēc aedificauit murū extra ciuitatē Dauid ad occidentē Gihon, in cōualle ab introitu porte piscium per circuitum usque Ophel, & exaltauit illum vehementer. Constituitq; principes exercitus in cunctis ciuitatibus Iuda munitis, & abstulit Deos alienos, & simulachrū de domo Dñi: Aras quoq; quas fecerat in monte domus Dñi, & in Ierusalē, & proiecit oia extra urbē. Porro instaurauit altare Dñi, & immolauit super illud uictimas, & pacifica, & laudem. Praecipitq; Iudē, ut seruiret Dño Deo Israel. Attamen populus adhuc immolabat in excelsis * Dño Deo suo. Reliqua autē gestorum Manasse, & obsecratio eius ad Deū suū, uerba quoq; uidentium, quae loquebantur ad eum in nomine Dñi Dei Israel cōtinētur in sermonibus regum Israel. Oratio quoq; eius, & exauditiō, & cuncta peccata, atq; t; contēptus, loca et in quibus aedificauit excelsū, & fecit lucos, & statuas, anrequa tageret ppenitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai. Dormiuit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelietur eum in domo t sua. Regnauitq; pro eo filius eius Amō. Vigintiduum annorum erat Amō, cum regnare cepisset, & duobus annis regnauit in Ierusalē. Fecitq; malum in conspectu Dñi, sicut fecerat Manasses pater eius. Et cunctis idolis, quae Manasses fuerat fabricatus, immolauit atque seruiuit: & non est t reueritus faciem Domini sicut reueritus est Manasses pater eius, & multo maiora deliquit. Cumq; coniuissent aduersus eum serui sui, interfecerunt eum in domo sua. Porro reliqua populi multitudo, celsis his, qui Amon percusserant, constituit regem Iosiam filium eius pro eo.

CAP. XXXIII.

Cto annorum erat Iosias, cum regnare cepisset, & triginta, & vno anno regnauit in Ierusalem. Fecitq; quod erat rectum in conspectu Domini, & ambulauit in uijs Dauid patris sui. Non declinauit neq; ad dexteram, neq; ad sinistram. Octauo autem anno regni sui, cum adhuc esset puer, cepit querere Deum patris sui Dauid. Et duodecimo anno postquam regnare ceperat mundaui Iudam & Ierusalem ab excelsis, & lucis, simulachrisque, & sculptilibus. Destruerunt coram eo aras Baalim, & simulachra, quae superposita fuerant, demoliti sunt, lucos etiam, & sculptilia succidit, atque comminuit;

Tom. ij.

ter sententia ex dictis iij. Reg. xxi. g. excepto qd sequitur. v. Et non est. in hoc. n. defecit a bonitate patris sui: quia non penituit sicut ipse.

MORALITER.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. a Igitur Ma. Per quod significatur illius malitia, cui non sufficit, q. sit malus in se, sed alios nititur ad suam malitiam trahere.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. b Loc. est. i. p. prophetas, p quos signat pdicatores non uos legis, q. principes, & populares cōlāter arguit de pñis & confusib. pñis.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. c Et attē. Per quod signat t vel exauit cum:

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. d Idcirco. q. dñs tales rebelles ueritati aliqñ punit exterius graui pena, & qm illi. Et uexatio aliqñ dat in tellectum: & sic qui prius erant rebelles, concipiunt spiritum ueritatis: pñe reuerentes ad Deū. iō subditur:

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. e Et cog. In quo Manasses figurat gestis cuiuslibet magni peccatorum ad Deū uertentes reuerentes.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. f Cessit. Per quos signat, quere reuerens ad Deū p pñiam, qm comisit pñia grauiora, tanto conari dēt ad faciēdū opera meliora.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. g Dormi. per qd signat, qd pñor qd rucū; magnus, si uere penituit, & in bono terminet uitam suam, finaliter consequit uitā bñam.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. h Regna. de quo subditur.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. i Fecit. m. Et sic fecit? fuit eū i malis, sed nō i bonis: qd p pñiam nō rediit ad dñm sicut pñe eius. iō subditur:

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. n Et ne. pp qd p illū Amō signatur illi, qui mala patrum suorū, ut rapinas, & huiusmodi quasi pro iure hereditario uolunt sequi: sed bonos eorū actus nō uolunt aliquid imitari.

NIC. DE LYRA. CAP. XXXIII.

Cto an. Hic con sequenter agitur de tpe Iosia. Circa quod primo describitur diuini cultus restauratio. scd o Phafe celebratio, & scd o ipius Iosie mors, et tumulatio, ibi: Post qd instauit. Circa primū describitur pro idololatrie destrutio. scd o tēplū domini re patio ibi: Igitur. xviij. anno. Snā ai primē par. patet ex dictis. iij. Reg. xxi. ubi ista de dñu etio idololatrie facta per Iosia diffusus describitur, ecce

MORALITER.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. a Offo an. Expō mystica c. huius, & duorū seqntiū posita ē. 4. Reg. 22. c. & 23. & 24. Oratio uero Manasse, qd pñi solet i fine huius li. moralis est fin sēsū Iralē, & iō nō indiget alia moralitate nisi q. in ea oradi de uote uerē pñib. forma dat.

Gg 4

NIC. DE LYRA. CAP. XXXIII.

Duodecim annorum erat Manasses, cum regnare cepisset, & quinquagintaquinque annis regnauit in Ierusalē. Fecit autē malū corā Dño, iuxta abominaciones gētium, quas subuertit Dñs corā filiis Israel. Et cōuersus instaurauit excelsū, quae demolitus fuerat Ezechias pater eius. Construxitq; aras Baalim: & fecit lucos, & adorauit oēm miliriā celi, & coluit eā. Aedificauit quoq; altaria in domo Dñi, de qua dixerat Dñs: in Ierusalē erit nomē meū in eternū. Aedificauit autē ea cuncto exercitui celi in duob; atrijs domus Dñi. Trāsireq; fecit filios suos p igne in ualle Benenō. Obseruabat t; sōnia, scētabatur auguria, maleficis artibus inserebat. Habebat secum magos, & incāratores, multaq; mala operatus est corā Dño, ut irritaret eū. Sculpsit quoq; & cōfla

Duodecim annorum erat Manasses, cum regnare cepisset, & quinquagintaquinque annis regnauit in Ierusalē. Fecit autē malū corā Dño, iuxta abominaciones gētium, quas subuertit Dñs corā filiis Israel. Et cōuersus instaurauit excelsū, quae demolitus fuerat Ezechias pater eius. Construxitq; aras Baalim: & fecit lucos, & adorauit oēm miliriā celi, & coluit eā. Aedificauit quoq; altaria in domo Dñi, de qua dixerat Dñs: in Ierusalē erit nomē meū in eternū. Aedificauit autē ea cuncto exercitui celi in duob; atrijs domus Dñi. Trāsireq; fecit filios suos p igne in ualle Benenō. Obseruabat t; sōnia, scētabatur auguria, maleficis artibus inserebat. Habebat secum magos, & incāratores, multaq; mala operatus est corā Dño, ut irritaret eū. Sculpsit quoq; & cōfla

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. l Et incan. &c. sensus hominum illudentes.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. m Locutusque est MORALITER.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. a Duodecim. Sequitur:

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. b Instaura. Per qd signat supbia pñā, qd hominē eleuat indigne, ut poslea corrumpat maligne.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. c Construxit. Baal autē deuorator interpretatur: & sic Baalim, qd est plurale huius uocis Baal, deuoratores signat, pp quod p Baalim signantur pñā guiz, qd in comellationibus, & potationibus excessiuis consistunt.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. d Et ado. Per qd signat conatus ad magna statui suo indecētia.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. e In duo. at. Volens clericis, & laicis tyrannice dominari.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. f Trāsire. Per istū trāsū itellr nutritio filiorū in igne concupiscentiae carnalis, & mūdānē.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. g Obser. som. sequendo falsa consilia, & mala.

14. Reg. 20. 2. Esai. 37. 36. h Sella. adulatoribus assentiē

et maleficis credendo.

m Sculpsit. Hoc autem moraliter facit, qui hominem uitae, uel scientia carentem, in ecclesiastica dignitate ponit.

* Igitur Manasses

Et incan.

a Ossa pra-
E Ideo combu-
ditur in al-
taribus ido-
lorum, vt
ostenderet,
quia func-
ta erat cor-
um sacri-
ficia, q non
solum pec-
cudum ho-
stias demo-
nii offere-
bant, sed &
scipios ido-
latriæ tra-
debant. Hic
significat o-
mnes, qui
diaboli ser-
uitio man-
cipati vitâ
sacriligam
temporali-
ter finierat
aeternis cru-
ciatibus cõ-
sumedõs p-
cuiusq; me-
rito.

NIC. DE LYRA.

q pro, quod
sequitur:
a Cuncta
delubra de-
mo. Dicitur
autem delu-
brum a de-
leo, les, &
ymbra, bra, &
quasi delens
ymbram pec-
catorum: &
hoc fit secun-
dum verita-
tem in tem-
plo ecclesie
per sacramen-
torum admi-
nistratiõem.
secundum gli-
matione ne-
ro falsam, et
erroneâ Gen-
tilium hoc
fiebatur in tem-
plis idolorum,
de quibus est
hic sermo.

F b Legitur an-
no deci. hic
consequen-
ter describi-
tur templi
domini repa-
ratio, & di-
uiditur in
duas, in par-
tem principi-
alem, & in
incidentalem.
secunda ibi:
Cumque ef-
ferrent pecu-
niam. Sen-
tentia parti-
s patet ex di-
ctis. iij. Reg-
um.

q pro, quod
sequitur:
a Cuncta
delubra de-
mo. Dicitur
autem delu-
brum a de-
leo, les, &
ymbra, bra, &
quasi delens
ymbram pec-
catorum: &
hoc fit secun-
dum verita-
tem in tem-
plo ecclesie
per sacramen-
torum admi-
nistratiõem.
secundum gli-
matione ne-
ro falsam, et
erroneâ Gen-
tilium hoc
fiebatur in tem-
plis idolorum,
de quibus est
hic sermo.

F b Legitur an-
no deci. hic
consequen-
ter describi-
tur templi
domini repa-
ratio, & di-
uiditur in
duas, in par-
tem principi-
alem, & in
incidentalem.
secunda ibi:
Cumque ef-
ferrent pecu-
niam. Sen-
tentia parti-
s patet ex di-
ctis. iij. Reg-
um.

F b Legitur an-
no deci. hic
consequen-
ter describi-
tur templi
domini repa-
ratio, & di-
uiditur in
duas, in par-
tem principi-
alem, & in
incidentalem.
secunda ibi:
Cumque ef-
ferrent pecu-
niam. Sen-
tentia parti-
s patet ex di-
ctis. iij. Reg-
um.

F b Legitur an-
no deci. hic
consequen-
ter describi-
tur templi
domini repa-
ratio, & di-
uiditur in
duas, in par-
tem principi-
alem, & in
incidentalem.
secunda ibi:
Cumque ef-
ferrent pecu-
niam. Sen-
tentia parti-
s patet ex di-
ctis. iij. Reg-
um.

F b Legitur an-
no deci. hic
consequen-
ter describi-
tur templi
domini repa-
ratio, & di-
uiditur in
duas, in par-
tem principi-
alem, & in
incidentalem.
secunda ibi:
Cumque ef-
ferrent pecu-
niam. Sen-
tentia parti-
s patet ex di-
ctis. iij. Reg-
um.

F b Legitur an-
no deci. hic
consequen-
ter describi-
tur templi
domini repa-
ratio, & di-
uiditur in
duas, in par-
tem principi-
alem, & in
incidentalem.
secunda ibi:
Cumque ef-
ferrent pecu-
niam. Sen-
tentia parti-
s patet ex di-
ctis. iij. Reg-
um.

F b Legitur an-
no deci. hic
consequen-
ter describi-
tur templi
domini repa-
ratio, & di-
uiditur in
duas, in par-
tem principi-
alem, & in
incidentalem.
secunda ibi:
Cumque ef-
ferrent pecu-
niam. Sen-
tentia parti-
s patet ex di-
ctis. iij. Reg-
um.

F b Legitur an-
no deci. hic
consequen-
ter describi-
tur templi
domini repa-
ratio, & di-
uiditur in
duas, in par-
tem principi-
alem, & in
incidentalem.
secunda ibi:
Cumque ef-
ferrent pecu-
niam. Sen-
tentia parti-
s patet ex di-
ctis. iij. Reg-
um.

& super tumulos eorum, qui eis immolare consueuerant, fragmenta disperfit. Ossa præterea sacerdotum combussit in altari-
bus idolorum. Mundauitq; Iudâ, & Ierusalem, sed & in urbibus Manasse, & Ephraim, & Simeon usque Nephthali cuncta subuertit. Cumq; altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contriuis-
set in frustra, cunctaq; delubra demolitus esset de vniuersa terra Israel, reuersus est in Ierusalem. Igitur anno decimo octauo regni sui mundata iam terra, & tem-
plo Domini, misit Saphan filium Esaiæ, & Maasiam principem ciuitatis, & Ioha-
niliu Ioachaz a commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui. Qui uen-
erunt ad Helciam sacerdotem magnum, acceptamq; pecuniam ab eo, quæ illata fuerat in domum Dñi, & quam congregauerant Leuitæ, & ianitores de
Manasse, & Ephraim, & uniuersis reliquiis Israel, ab omni quoq; Iuda, & Ben-
iamin, & habitatoribus Ierusalem: tradiderunt in manibus eorum, qui præerant operariis in domo Domini, ut instauraret templum, & infirma queq; sarciret.
At illi dederunt eam artificibus & cementariis, ut emerent lapides de lapidi-
dinis, & ligna ad commissuras edificii, & ad contignationem domorū, quas des-
truxerant reges Iuda. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpositi o-
perantium Iahath, & Abdias de filiis Merari, Zacharias, & Mosollam de filiis
Caath, qui ungebant opus: omnes Leuitæ scientes organis canere. Super eos
uerò, qui ad uarios usus onera portabant, erant scribæ, & magistri de Leuitis
ianitores. Cumq; efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in templum Domini, re-
perit Helcias sacerdos librum legis Dñi, qui datus fuerat per manū Moyfi, & ait
ad Sapha scribam: Librum legis inueni in domo Dñi. Et tradidit ei. At ille intru-
it uolumen ad regem, & nuntiavit ei dicens: Omnia, quæ dedisti in manu ser-
uorum tuorū, ecce complentur. Argentum quod repertū est in domo Dñi, con-
flauerunt. Datumq; est præfectis artificū, & diuersa opera fabricatiū. Præterea
tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cum rege præsentē recitasset,
audissetq; ille uerba legis, scidit vestimenta sua, & præcepit Helcia, & Ahicā filio
Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoq; scribæ, & Asaiæ seruo regis dicēs:
Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquiis Israel, & Iuda, super vniuersis
sermonibus libri istius qui repertus est. Magnus enim furor Dñi stultauit super
nos, eo q non custodierint patres nostri uerba Dñi, ut facerent omnia, quæ scri-
pta sunt in isto uolumine. Abiit ergo Helcias, & hi qui simul a rege missi fuerant
ad Oldam prophetidem uxorem Sellum filij Thecuiar: filij Hasra custodis ue-
stium, quæ habitabat in Ierusalē in secunda: & locuti sunt ei uerba, quæ supra nar-
rauimus. At illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro, qui
misit uos ad me: Hæc dicit Dominus: Ecce, ego inducam mala super locū istū,
& super habitatores eius: Cunctaq; maledicta, quæ scripta sunt in libro hoc, quæ
legerunt coram rege Iuda, quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt diis alienis,
ut me ad iracundiam prouocarent in cunctis operibus manuum suarum. Idcir-
co stillabit furor meus super locum istum, & non extinguetur. Ad regem
autem Iuda, qui misit uos pro Domino deprecando, sic loquimini: Hæc dicit
Dominus Deus Israel: Quoniam audisti uerba uoluminis, atq; emollitum est
cor tuum, & humiliatus es in conspectu Dei super his, quæ dicta sunt contra lo-
cum hunc, & habitatores Ierusalem: Reueritusq; faciem meam scidisti uestime-
ta tua, & fleuisti corā me: ego quoq; exaudiui te, dicit Dominus. Iam enim colli-
gam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace, nec uidebūt ocu-
li tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum, & super ha-
bitatores eius. Retulerunt itaq; regi cuncta, quæ dixerat. At ille cōuocatis vni-
uersis maioribus natu Iuda & Ierusalē, ascendit in domū Dñi. Vnaq; oēs uiri Iu-
da, & habitatores Ierusalem, sacerdotes & Leuitæ, & cunctus populus a minimo
usq; ad maximū. Quibus audientibus in domo Dñi legit rex oia uerba volumi-
nis, & stans in tribunali suo percussit fœdus corā Dño, ut ambularet post eū, & cu-
sodiret præcepta, & testimonia, & iustificationes eius in toto corde suo, & in to-
ta anima sua: faceretq; quæ scripta sunt in uolumine illo, quod legerat. Adiura-
uit quoq; super hoc oēs, qui repertū fuerant in Ierusalem, & Benjamin, & fece-
runt habitatores Ierusalē iuxta pactum Domini Dei patrum suorū. Abstulit er-
go Iosias cunctas abominationes de vniuersis regionibus filiorum Israel, & fecit
omnes, qui residui erant in Israel, seruire Domino Deo suo. Cunctis diebus ui-
tæ eius non recesserunt a Domino Deo patrum suorum.

gum. xxij. G
prope prin-
cipi quod ali-
qua nomi-
na propria
ibi tace-
tur, quæ hic
exprimitur,
& econuer-
so, & ali-
qua etiam
variantur.
quia sicut fre-
quenter di-
cuntur, no-
mina pro-
pria Hebrai-
ca frequenter
variantur, &
sicut & La-
tina, per ista
tamen non
mutatur sen-
tentia.
c De Man.
& Ephraim
Aliq enim
figunt ena-
ferant de ca-
pitulitate de-
cem tri-
buim, & il-
li inuenerunt
se regno Iu-
da subicien-
tes se ipsi Iu-
da, & si-
mul capti-
uati fuerunt
cum capti-
uitate Ieru-
salem tem-
pore Sede-
cia.
d Cumq;
esset. Hæc
est pars in-
cidentalit:
quia cum ac-
cipitur pe-
cunia, quæ
erat in domo
domini, in-
ueniunt ibi
liber ab-
sconditus,
quem misit
Helcias sa-
cerdos regi,
qui cum lege
reuer coram
eo, timuit
rex diuinum
indignum, et
secundo sup
hoc requisi-
uit diuinum
cõsiliū, ibi:
Et præcepit
Helcia. &
tertio reno-
uauit fœdus
inter Deum,
& se, & po-
pulum ibi:
At ille cõuoca-
tis vniuersis.
Sententia au-
tem istarum
partium pa-
tet ex dictis
iij. Reg. xxij.
d. usque ad fi-
capit. xxxvj.

GLOS. ORD. CAP. XXXV.
a **E**cce autem Iosias in Ierusalem Phasē Domino. Admo-
nemur, ut purgemus primum terram cordis no-
stri ab omnibus vitij, sicut pascha Domino cele-
bremus, non in fermento veteri, neq; in fermento
malum & nequitia: sed in azymis sinceritatis &
veritatis. Mystice autem Iosias. i. fortitudo Domini
Christū significat, de quo legitur: Dominus fortis, et
potens: Dominus potens in prælio. Interpretatur et
Iosias salus Domini, &
Christus saluum facit po-
pulum suum a peccatis co-
rum. Ipsiæ elo Dei mun-
dat terram Iuda, & Ieru-
salem ab omnibus imundi-
tibus, qui per prophetam di-
xit: Zelus domus tuæ co-
medit me. De quo alibi:
Cuius uentilabrum in ma-
nu sua, & p. m. u. f. Hic
celebrat uerum phasē xviij.
anno regni sui: quia octa-
ua ætate generali resurre-
ctione donata, sacros suos
cum perfectione bonorū
operum perducit ad æter-
næ beatitudinis denarium
eicctis prius omnibus. Ican-
dalis de regno eius.
b Ponite arcam in sanctuario
templi. Tradunt Hebraei ar-
cam tempore Achaz de
templo fuisse elatam simul
lacrīs ab eo in templo mis-
sis, & in domum Sellum
uiri Oide auunculi Iere-
mie fuisse traductam. Nō
enim poterat esse simul
cum simulacris.
c Non fuit pha. Quia abla-
tis figuris in die iudicii, trā-
sibunt scilicet de morte ad ui-
tā, de corruptione ad glori-
am, & in conspectu con-
ditoris sui in caelū Ieru-
salem in æternum gaude-
bunt quia uidebunt Deum
Deorum

NIC. DE LYRA. CAP. XXXV.

Ecce autem Iosias in Ierusalem Phasē Domino. Admo-
nemur, ut purgemus primum terram cordis no-
stri ab omnibus vitij, sicut pascha Domino cele-
bremus, non in fermento veteri, neq; in fermento
malum & nequitia: sed in azymis sinceritatis &
veritatis. Mystice autem Iosias. i. fortitudo Domini
Christū significat, de quo legitur: Dominus fortis, et
potens: Dominus potens in prælio. Interpretatur et
Iosias salus Domini, &
Christus saluum facit po-
pulum suum a peccatis co-
rum. Ipsiæ elo Dei mun-
dat terram Iuda, & Ieru-
salem ab omnibus imundi-
tibus, qui per prophetam di-
xit: Zelus domus tuæ co-
medit me. De quo alibi:
Cuius uentilabrum in ma-
nu sua, & p. m. u. f. Hic
celebrat uerum phasē xviij.
anno regni sui: quia octa-
ua ætate generali resurre-
ctione donata, sacros suos
cum perfectione bonorū
operum perducit ad æter-
næ beatitudinis denarium
eicctis prius omnibus. Ican-
dalis de regno eius.
b Ponite arcam in sanctuario
templi. Tradunt Hebraei ar-
cam tempore Achaz de
templo fuisse elatam simul
lacrīs ab eo in templo mis-
sis, & in domum Sellum
uiri Oide auunculi Iere-
mie fuisse traductam. Nō
enim poterat esse simul
cum simulacris.
c Non fuit pha. Quia abla-
tis figuris in die iudicii, trā-
sibunt scilicet de morte ad ui-
tā, de corruptione ad glori-
am, & in conspectu con-
ditoris sui in caelū Ieru-
salem in æternum gaude-
bunt quia uidebunt Deum
Deorum

CAP. XXXV.
Ecce autem Iosias in Ierusalē Phasē Dño, quod
immolatu est decima quarta die mensis
primi, & constituit sacerdotes in officiis
suis. Hortatusq; est eos, ut ministraret in
domo Dñi. Leuitis quoq; ad quorum eru-
ditionem omnis Israel sanctificabatur Dño, locutus est:
Ponite arcam in sanctuario templi, quod edificauit Sa-
lomō filius Dauid rex Israel. Nequaquā enim eam ultra
portabit. Nunc ergo ministrate Dño Deo uestro, & po-
pulo eius Israel, & præparate uos per domos, & cognatio-
nes uestras in diuisionibus singulorum, sicut præcepit
Dauid rex Israel, & descripsit Salomon filius eius. Mini-
strate in sanctuario eius per familias, turmasq; Leuiti-
cas, & sanctificati immolate Phasē. Fratres etiā uestros,
ut possint iuxta uerba, quæ locutus est Dominus in ma-
nu Moyfi facere, præparate. Dedit præterea Iosias omni
populo, qui ibi fuerat inuentus in solennitate Phasē,
agnos & hædos de gregibus, & reliqui pecoris triginta
millia, bouum quoq; tria millia. Hæc de regis uniuersa sub-
stantia. Duces quoq; eius sponte quod uouerant, obtu-
lerunt tam populo, quā sacerdotibus, & Leuitis. Porro
Helcias, & Zacharias, & Iahiel principes domus Dñi de-
derunt sacerdotibus ad faciendum Phasē, pecora com-
missum duo millia sexcenta, & boues trecentos. Chone-
nias autem, & Semeias etiam, & Nathanael fratres eius,
necnon Hasabias, & Iahiel, & Iozabad, principes Leuita-
rum, dederunt ceteris Leuitis ad celebrandum Phasē,
quinq; millia pecorū, & boues quingētos. Præparatūq;
est ministeriū, & steterunt sacerdotes in officio suo. Leui-
tæ quoq; in turmis iuxta regis imperiū, & immolatu est
Phasē. Aspereruntq; sacerdotes manus suas sanguine, &
Leuitæ detraxerunt pelles holocaustorū, & separauerunt
ea, ut darent per domos, & familias singulorum, & offer-
retur Domino, sicut scriptum est in libro Moyfi. De bo-
bus quoq; fecerunt similiter, & assauerunt Phasē super
ignem, iuxta quod in lege præceptum est. Pacificas ue-
ro hostias coxerunt in lebetibus, cacabis, & ollis: & fe-
stinato distribuerunt vniuersæ plebi. Sibi autem, & sa-
cerdotibus postea parauerunt. Nam in oblatione holo-
caustorum, & adipum usq; ad noctem sacerdotes fue-
runt occupati. Vnde Leuitæ sibi, & sacerdotibus filijs
Aaron parauerunt nouissimis. Porro cantores filij Asaph
stabant in ordine suo iuxta præceptum Dauid, & Asaph,
& Heman, & Idithun, prophete regis Dauid. Ianitores
uerò per portas singulas obseruabant: ita ut nec puncto
quidem discederent a ministerio. Quamobrem & fra-
tres eorum Leuitæ parauerunt eis cibos. Omnis igitur cul-
tura Dñi rite completa est in die illa, ut facerent Phasē, &
offerrent holocausta super altare Dñi iuxta præceptum
regis Iosias. Feceruntq; filij Israel qui reperti fuerant ibi,
Phasē in tēpore illo, & solennitatem azymorū septē die-
bus. Non fuit Phasē simile huic in Israel a diebus Samue-
lis prophete, sed nec quisq; de cunctis regibus Israel fecit
suum reponi. Sed utrumque dñm uidetur in aliquo diffinere a veritate: C
si n. fuisse transportata ten pore Achaz, non est uersimile: quia & ge-
chias filius eius, qui templum fecerat purgari, & maximus zelator fuit
cultus diuini, ut patet ex precedentibus, fecisset eam tempore suo reponi-
tari. Similiter si per Maasiam fuisse tantum tracta ad partem intra tē-
plum, Iosias non dixisset Leui-
tis: Ponite arcam. prout hic di-
citur: quia Leuitæ non poterant
inueri illam partem templi,
sed sacerdotes tantum. Et ideo
probabilis uidetur dici, q tem-
pore Maasie fuit portata ex-
tra templum: & non ante, &
tempore Iosias per Leuitas fuit
reposita. & sine ad templum in-
gressi, & inde per sacerdo-
tes fuit in loco suo reposita.
d Nunc ergo. q. d. ex quo ar-
ca erit in loco suo, & illa, quæ
pertinent ad Dei cultum repa-
rata, uos non habebitis alios
labores nisi solum ministrare
Domino.
e Sicut præ. Contrarium uide-
tur supra, ubi dicitur, q Da-
uid dedit filio suo descriptionē
porticus, & templi, & omniū
aliorum ad ministerium tem-
pli pertinentium. Dicendum, q
Dauid dedit hoc primò dispo-
nendo, sed Salomon dedit istā
descriptionem alijs paruis ro-
luntatem exequendo.
f Dedit & c. hoc est ad fa-
ciendum solennitatem phasē.
g Agnos & quæ iam agnus,
quā hæc poterat immola-
ri in solennitate paschali. Exo. 12. 4
q. cetera patent usque ibi:
h Dederunt sacerdotibus
ad faciendum communiter: quia
isti prænominati simul iussu
dederunt ista.
i Præpara. Descripta prepara-
tione debita ad solennitatem
paschalem, hic consequenter po-
nitur executio deuota, cum di-
citur: Et steterunt. & patet li-
tera sine ibi:
k Aspereruntq; qui ab eis
effundebatur super altare.
l Et Leui. licet n. hoc pertine-
ret ad officium sacerdotum, ut
habetur in Leuit. tamen in ne-
cessitate propter multitudinem
victimarum Leuitæ poterant
eos adiungere sicut dictum fuit,
supra xxix.
m Et sepa. Ex hoc patet, q
non erant holocausta proprie
dicta, quæ totaliter incundunt
sed large, eo q aliqua pars
implyari cremabatur.
n Et assau. iuxta quod in lege
scriptum est. Nō comeditis ex
eo crudum quid, nec coctum
aqua sed assum tantum igni.
o Pacificas. quarum maior
pars cedebat in usum offeren-
tium. Cetera patent usque
ibi:
p Non fuit. a diebus Samue-
lis prophete. iij. Reg. xxij. di-
citur: A diebus Iudicum, &
in idem redit. quia Samuel fuit
ultimus iudex.
q Sed nec. Non est per hoc in-
telligendum, q istud Phasē fue-
rit excellentius omnibus præ-
teritis quantum ad multitudi-
nem populi: quia tempore Da-
uid, & Salomonis, quando re-
gnum fuit uirum, & nulla tribus erat captiuata, frequenter maior mul-
ti. udo. onuenit in Ierusalem ad solennitatem paschalem. sed ista excel-
lenti ad partem, quasi minor cederet maioris sed Iosias fecit eam in loco
si. o

E Deorum in Sion: quia mirificauit misericordiam suam in ciuitate munita. **a** Ad quam: quia ex verbis Ieremias, et aliorum prophetarum prout uoluerat Dñi cognoscere, quia iudicandū erat in populo peccatore. Vnde & Rabfades dixit de Sennacherib rege Assyriorum: Dominus iussit me ascendere ad terram, quia prophete predixerant eum esse ascensurum, quod eum minime latuit.

In cap. Ma. Interf. Iosias qui a Pharaone Necho interfecit: Iosias est i Magdedo, signat antig hostis perse cutione aduersum predicatoris, quos neci tradere, & de ecclesia auferre conatur, ut facilius tota plebs inuadeat & dissipare possit interpretatur. n. Pharaon dissipans, Necho percutiens, Magdedo de tēratione. Permittitur quippe diabolus confurgere aduersum sanctos, & hoc totis viribus certat, ut tentatio gregem Dei percutiens eos prius dissipando auferat, quorum solatio alij contra hostem dimicant.

NIC. DE LYRA.

Intentia intelligitur, quantum ad regis tota liberalitate, quia effectus impotentior David, & Salomon: tamen maiora leguntur munera dedisse in illa solennitate: scilicet iusticiam per omnem refectionem. Iosias dicitur: a Sicut Iosias, quia dedit ad hoc triginta milia pecorum, & triginta milia bouum, ut haberetur in litera.

b Qui reperit. Hoc additur: quia si de regno Iosias erant in captiuitatem ducti, exceptis aliquibus qui fugiendo euaserant.

Phase, sicut Iosias faceret dotibus, & Leuitis, & omni Iuda, & Israel, qui repositus fuerat, & habitantibus in Ierusalem. Octauodecimo anno regni Iosie hoc Phase celebratum est. Postquam instituerat Iosias templum, ascendit Necho rex Aegypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Euphratem, & processit in occursum eius Iosias. At ille missis ad eum nuntiis ait: Quid mihi & tibi est rex Iuda? Non a Rego. Admonitio filii Thabrimon, qui regnabat in Charcamis, quem eodem tempore, quo & Iosias Necho interfecit, aduersum te hodie venio, sed contra aliam domum pugno, ad quam Deus festinat me ire praecepit. Define aduersum Deum facere, qui tecum est: ne interficiat te. Noluit Iosias reuerti, sed praeparauit contra eum bellum. Nec acquieuit sermonibus Necho ex ore Dei: verum perrexit, ut dimicaret in campo Magdedo, ibique vulneratus a sagittariis dixerit pueris suis: Educite me de prelio: quia oppidum vulneratum sum. Qui transulerunt eum de curru in alterum curru, qui sequebatur eum more regio, & asportauerunt eum in Ierusalem. Mortuusque est, & sepultus in mausoleo patrum suorum: & vniuersus Iuda, & Ierusalem luxerunt eum, Ieremias maxime, & cuius omnes cantores, atque catatrices usque in praesentem diem lamentationes super Iosiam replicant, & quasi lex obtinuit in Israel. Ecce scriptum fertur in lamentationibus. Reliqua autem sermonum Iosie, & misericordiarum eius, quae lege praecepta sunt Domini, opera quoque illius prima, & nouissima scripta sunt in libro Regum Iuda, & Israel.

ADDITIO.
In solennitate paschali agnus debebat immolari, non autem huiusmodi agnus immolatus accipiens esset de grege, in quo essent agni, & huiusmodi, ut latius fuit ostensum in additione super Exo. xij.

ram, & recedente exercitu reuersi fuerat.
c. Postquam in die consequenter describitur Iosias mortuus, & translatus. & patet sententia ex dictis. Reg. xxiij. & xxvi. d. Qui transiit. Sicut. n. principes in bellis habent plures equos, sic tunc reges pugnautes in curruis habebant plures curru pro personis suis.
e. Et vii. lu. Proprietate uita sua, & regimini, ut patet ex praedictis.
f. Ieremias in libro, qui intitultur: Lamentationes Ieremias.
In ca. xxxv. ubi dicitur in postil. Agnos, & huiusmodi: quia tam agnos, quam huiusmodi poterant immolari.

ADDITIO.
In solennitate paschali agnus debebat immolari, non autem huiusmodi agnus immolatus accipiens esset de grege, in quo essent agni, & huiusmodi, ut latius fuit ostensum in additione super Exo. xij.

Sacerdotes, & Leuitae, & omnis Iuda.

operatur.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

de.

a Regem uero con. Sedecias constituit eos, quod regimē in populo Dei suscipiunt, interpretatur. n. Sedecias iussus Domini, illi n. accipit sedem iustitiae, ad exercenda opera iustitiae, qui honores, & officij accipit dignitate, maxime quia filij Iosias, & salutis Domini per gratia baptisimi, & unctione christiatis nuncupari merent: sed de ditate: & se subditos conuertit ad impietatem, nec fide, q. Deo pmiserat, custodire nec cum hoib. pacis federa seruauit. Tales quotidie lex diuina pphetarū, & aplosū mira cula a peccis recedere, & ad Dñm p pnia reuerti monēt. Sed semel indurati uerba salutis despiciunt. vñ Deus iratus mittit eos regē Chaldeorū. i. diabolū cū satellitibus suis. i. spūaliis negitiis, q. nulli parcentes etati, nulli deferentes dignitatem, quoscūq. capiunt in Babylonē. i. in confusionem transferunt: & domū Dñi incendunt: quia fideles, q. sunt templū Dei, blasphemare cōpellunt. Muros Ierusalem destrunt, cū custodias pallorem dei cūtur, turres pburit, cū platos p illi cūta desideria exurit. oē pñosu demoliūt, cū eos q. de virtutis, & sciaē prouatiua sibi applaudit, ad nihilū redigūt. Finis libri Paralip. i. milis principio libri sacerdotis. E. dicitur. n. qd. i. d. exposuimus, hic replicare nō est op. De Cyro quoque q. d. Xpm significat, & q. de eo dicit, & q. ad ipsū referant, in Esai. exposuimus. Salomō templū Dñi septē annis pstruxit i Ierlm, octauo anno cōsummauit, & de dicitur. q. a toto tpe huius uitae q. septē diebus agit. Xps eccliam cōstruit de iis fidelib. In futura uitā pñit, & ad eternā uitae claritatis uisionē suscitabit in glia resurrexerunt. procedente tpe qdā templū edificia uetustate dissoluta sunt: sed ista iustitia regū, & sacerdotū illi signat quod iustitiam, & leuissimos erratus fidelis. De q. Salomō: Septies, inquit, cadit iustus, & resurgit, q. p. exempla, & hortamenta iustorum corrigunt, quasi p. industria regū, & sacerdotū, q. sunt membra ueri regis, & summi sacerdotis. Postmodū cōfessio. malis templū idolorū fordid. pphanatū, & tandem a Chaldeis destructū, & incensum, signat grauiore lapsus eorū, q. ecclie membris adunati, sed post fraudē diaboli a statu fidei deieci uitorū flama cōburunt. Diruto templo & urbe Ierusalem ciues in Babylonem transfugerunt, post lxx. annos peracta pnia ad patriā reuersi, rursus idē templū & urbem sanctam labore grandi restaurant. Signantes eos q. decepti a diabolo nō solum fidei sinceritatem & operis integritatem pñit, sed et immanitate scelerū ethnicis, & publicis similes sūt. Quorū nōnulli diuina grā respiciētes ad eccliam redeūt cū illustriatōe spūsālī pñit, pcepta legis, q. reliquit, audire, & custodire cōpñit. Septē. n. sūt dona spūsālī, de q. pcepta legis: vij. uero p. multiplicata septuagēariū reddūt. Vñ bñ q. p. opa pñit i. Babylonē captiui fuerūt, post lxx. annos liberati: & domū Dei, ac ciuitatē tēta reedificāt. Qui. n. p. sua pñit a cōione ecclie separati, & infidelis nūero sūt copulati, rursus p. dona spūsālī studio se bonae opōnis extricēt, & sic cōfortiū fidi elū domus. i. ciuitatis Dei, de qua eieci fuerāt, recipiūt.

NICOLAUS DE LYRA.
a Et quia in i. in cad. uere eius proieciō, ut dictum est.
b Regna. Hic consequenter agitur de tempore Iochin nepotis Iosias, & patet sententia ex dictis. Reg. xxvi. c. & d. excepto quo scriptum: c. Ocl. an. erat Iosij. Re. dicitur: Decē & octo annorū erat Iochin & c. d. Reg. 24. b.
Dicendum q. Iochin pater eius regnauit. xi. annis, ut habetur in textu. & se cundo anno regni sui insinuat filij suū Iochin regē, qui tunc erat octo annorū, ut hic dicitur: quia regnauit. x. annis cum patre, i. sūt. xviij. annorū, quando cepit regnare mortuo patre, et sic loquitur scriptura. iij. Re. d. Cumque. Nō est intelligēdū, q. anni circuli esset reuolutus a principio regni sui: quia post patre regnauit i. tantum tribus mēsiū, & x. diebus, ut habetur in textu. sed dicitur hic reuolutio anni tempus aptū procedēdi ad bellū: in quo exercitus Babylonicus uenit. rōtra eum. & hoc fuit post tres mēses, et x. dies suis coronationis.
c Regem. Hic cōsequenter agitur de tempore Sedecias, qui fuit tertius filius Iosias, & primo ponitur temporis sui de scriptio. & secundo huius libri ad li. E. d. drā continuatio. i. b. Anno autem primo. Circa primū primo ponitur Sedecias, & populi sui multiplex transgressio. secundo sequens pñitio. i. b. Adduxit sup. eos. Circa primū dicitur: Regem uero. In Heb. habetur fratrem eius eo modo loquēdi, quo Abraham uocauit Loth nepotem suum fratrem suū, quia certum est, quod iste Sedecias fuit amicus Iochin: quia fuit frater patris sui, ut patet ex praedictis.
f Nec erit. & sic cōtempit prophetā, & Dominū eū mittētē: & maxime, q. nō solum uerbo eius nō acquiescit, sed et ipsū carere reclusit, ut hētur. Ie. xxxij. g. Qui adiuua. & sic fuit transgressor iuramenti.
h Sed & u. quia ad malitiam regis sequuta est malitia in omnibus alijs.
i Mit. a. i. quod apparet diuina miseratione. At illi. in quo declaratur eorū obsequio. l. Et esset. respēctū pñit quae infligenda erat ex determinatione diuina: sententia, tamen respēctū culpe semper potest esse curatio, qd. homo habet usum liberi arbitrij in uita presenti.
m Adduxit. Hic cōsequenter describitur sequens pñitio, cum dicitur: n. Et in i. i. ubi credebant se habere aliquod refugium pro sanctitate loci.
o Non est mi. ex quo patet feneritas pñitionis: quia in bellis solet parci talib. pñis. Cetera patet ex dictis. iij. Reg. 3. s. ubi plenius tractatur vsq. ibi: p. Si quis euase gla. duc. excepto Godelia & populo paupere sub cura, eius dimiss. ut habetur. iij. Re. d. & aliqui bus bellatorib. qui euas. rōtra fugiendo. q. Donec im. rex. Persa. f. Cyrus qui dedit licentiam Iudais redire in terram suam, ut habetur infra.
r Vi con. fer. de lxx. annis huius Babylonica captiuitatis.
s Et ce. i. quiesceret a cultura. q. a toto illo tpe p. maiori pte remansit inculta.
t Anno au. Hic ultimo ponitur continuatio huius libri ad li. E. d. qui incipit a redutione captiuitatis Babylonicae, sicut iste liber terminatur in deductione populi in Babylonem, ut patet ex praedictis. dicitur igitur: Anno autem. scilicet tempore sua monarchia: quia iam pluribus annis regnauit in Persia, & postea iuxta cum Dario amicum suo rege Medorum contra Babylonem. sub tali cōuentione, quod capta Babyloniam, Darius primū regnaret, & post eum monarchia diueneret ad Cyrum quod & factum est mortuo Dario, qui post destructionem Babylonis, vixit duobus annis. & tunc Cyrus remisit captiuitatem.

Gen. 1. b.

D

h

i

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

donec pñit.

Ad exeplendam

GLOS. ORD. II. CAP. XXXVI.

Vlt. er. Qui interpretat recēs, & significat prauos retores, quos populus terre, qui dedit sunt. i. cupiditati terrene fm mores suos cōsentientes vitij, eligūt, quos Pharaon in Reblatha vincit, & in Aegyptu ducit: q. p. multitudinē adulato rū enervans decipit corda platorū.

Rebla. n. multitudo interpretat. sicq. victos catenis peccatore in spū rualis Aegypti mergit abyssum.

b Constit. Necho regē Iocim cōstituit. Iosias filius eius pro eo. Ioseph. tñ dñi rex Babylonis intrasset ciuitatem, fidē nequaq. seruauit, sed iuuenes fortissimos, & pulcherrime decoros occidit: una cū rege Iocim, quē an murū isepulcū pñi iussit. Filij uero eius Iochin cōstituit regē vniuersē puencie. Eos at, q. erāt in dignitatib. cōstituti numero tria milia, duxit in Babylonē. inter quos erat Ezechiel adhuc puer. hic ergo finis habuit Iocim regē, q. vixit annis xxxvi regnauit at. xi. annis. Successor uero regni Iocim rex noie Homonymus regnauit mēsi. trib. & dieb. x. Sciēdū at, q. cū semel q. cui libet vicio se mancipauerit, multis dñis obnoxius erit. Vñ Iocim, quē Pharaon an cēsū sibi soluere coegit, hūc Nabuchodon. rex Babylonis trib. annis seruire cōpellit. Nabuchodonosor eundē signat quē & Pharaon principē. i. cōsolationis, & rectorē tenebrarū harū. Cū at diabolus aliquē sibi cēsū pñi soluere coegit, totū in dñum suū redigit, & plenum seruitiū exigit, pñatione. i. delectatione, cōsensu, cogitatione quoq. locutione, & operatione. Hic. Scien dum

dū q. nomē istius Iochin, q. alio nomē Iechonias dñi, clemētis nō eisdē in fine apud Heb. scribit, quē et patris eius Iocim, & Eliacim. Sed priorē. i. patrē in fine nois p. p. Caph. & n. Mē. fm. i. filiū p. Caph. & n. Nū annotat. Vñ nemo putet in Dan. prin. esse Iochin, q. i. Ezechiel. exordio Iocim scribit. Extre mā syllabā hēt iste cim, ille chin. i. e. iō i. cūq. fm. Mar. vna vñ deesse gñatio: q. a i. cāda tessaredecas in Iocim definit filio Iosie. tertia incipit ad Iochin filio Eliacim. Qd. ignoras Porphyrius calumniā tñit ecclie, suā oñdēs in pñitū. dū euāgelista Mat thaei nitit arguere falsitatē. Iocim captiuus in Babylonē ductus lapsū rectorū significat, q. diaboli atte delusi adducunt in cōfusionem errorū, ac vitiōrū, & q. alios verbo, & opere, docere debuerāt, & pñō fuscitate varijs absorbent pñis. Iocim. n. resuscitatus, vel q. est cōsurgēs i. tpe. Cū eo pñiosa dñi vasa captiuat. Qui. n. ingenij acumine excellēbant, vel morum honestate fulgebant, pñis sitorum deprauati exemplis cedunt cum ipsis in pradam diaboli.

Regem

NTC. DE LY. CA. XXXVI.

Vlt. er. Hic vltimū agitur de tpe filiorū Iosias. & diuiditur in tres partes. scilicet in tres filios eius. scilicet a. ibi. Cōstituitq. actua ibi. gem uero cōstituit. Sñia prima partis patet ex dictis. iij. Regum. xxij.

b Confite. Hic cōsequenter agitur de tpe Iocim filij Iosias. & scilicet de tpe filij eius, ibi. regnauit aut Iochin. Sñia aut prima par. patet ex dictis. iij. Reg. xxij. in fine, & in prin. xxij. ca. excepto q. sequitur: c. Ex vii. Fuit. n. vñclis catenis ad hoc, q. ibi duceretur, sed mutatum fuit consilium, eo q. rebellauerat, contra regem Babylonis, & fuit occisus, et proiectum eaduer eius extra muros Ierusalem, prout dñm fuit iij. Reg. xxij. d. Reliqua autem ver. lo. i. i. h. g. m. a. t. & figurat, quae fecerat in corpore suo in honorem idolorum.

Regem

NTC. DE LY. CA. XXXVI.

Vlt. er. Hic vltimū agitur de tpe filiorū Iosias. & diuiditur in tres partes. scilicet in tres filios eius. scilicet a. ibi. Cōstituitq. actua ibi. gem uero cōstituit. Sñia prima partis patet ex dictis. iij. Regum. xxij.

b Confite. Hic cōsequenter agitur de tpe Iocim filij Iosias. & scilicet de tpe filij eius, ibi. regnauit aut Iochin. Sñia aut prima par. patet ex dictis. iij. Reg. xxij. in fine, & in prin. xxij. ca. excepto q. sequitur: c. Ex vii. Fuit. n. vñclis catenis ad hoc, q. ibi duceretur, sed mutatum fuit consilium, eo q. rebellauerat, contra regem Babylonis, & fuit occisus, et proiectum eaduer eius extra muros Ierusalem, prout dñm fuit iij. Reg. xxij. d. Reliqua autem ver. lo. i. i. h. g. m. a. t. & figurat, quae fecerat in corpore suo in honorem idolorum.

Regem

NTC. DE LY. CA. XXXVI.

Vlt. er. Hic vltimū agitur de tpe filiorū Iosias. & diuiditur in tres partes. scilicet in tres filios eius. scilicet a. ibi. Cōstituitq. actua ibi. gem uero cōstituit. Sñia prima partis patet ex dictis. iij. Regum. xxij.

b Confite. Hic cōsequenter agitur de tpe Iocim filij Iosias. & scilicet de tpe filij eius, ibi. regnauit aut Iochin. Sñia aut prima par. patet ex dictis. iij. Reg. xxij. in fine, & in prin. xxij. ca. excepto q. sequitur: c. Ex vii. Fuit. n. vñclis catenis ad hoc, q. ibi duceretur, sed mutatum fuit consilium, eo q. rebellauerat, contra regem Babylonis, & fuit occisus, et proiectum eaduer eius extra muros Ierusalem, prout dñm fuit iij. Reg. xxij. d. Reliqua autem ver. lo. i. i. h. g. m. a. t. & figurat, quae fecerat in corpore suo in honorem idolorum.

Regem

NTC. DE LY. CA. XXXVI.

Vlt. er. Hic vltimū agitur de tpe filiorū Iosias. & diuiditur in tres partes. scilicet in tres filios eius. scilicet a. ibi. Cōstituitq. actua ibi. gem uero cōstituit. Sñia prima partis patet ex dictis. iij. Regum. xxij.

b Confite. Hic cōsequenter agitur de tpe Iocim filij Iosias. & scilicet de tpe filij eius, ibi. regnauit aut Iochin. Sñia aut prima par. patet ex dictis. iij. Reg. xxij. in fine, & in prin. xxij. ca. excepto q. sequitur: c. Ex vii. Fuit. n. vñclis catenis ad hoc, q. ibi duceretur, sed mutatum fuit consilium, eo q. rebellauerat, contra regem Babylonis, & fuit occisus, et proiectum eaduer eius extra muros Ierusalem, prout dñm fuit iij. Reg. xxij. d. Reliqua autem ver. lo. i. i. h. g. m. a. t. & figurat, quae fecerat in corpore suo in honorem idolorum.

Regem

NTC. DE LY. CA. XXXVI.

Vlt. er. Hic vltimū agitur de tpe filiorū Iosias. & diuiditur in tres partes. scilicet in tres filios eius. scilicet a. ibi. Cōstituitq. actua ibi. gem uero cōstituit. Sñia prima partis patet ex dictis. iij. Regum. xxij.

b Confite. Hic cōsequenter agitur de tpe Iocim filij Iosias. & scilicet de tpe filij eius, ibi. regnauit aut Iochin. Sñia aut prima par. patet ex dictis. iij. Reg. xxij. in fine, & in prin. xxij. ca. excepto q. sequitur: c. Ex vii. Fuit. n. vñclis catenis ad hoc, q. ibi duceretur, sed mutatum fuit consilium, eo q. rebellauerat, contra regem Babylonis, & fuit occisus, et proiectum eaduer eius extra muros Ierusalem, prout dñm fuit iij. Reg. xxij. d. Reliqua autem ver. lo. i. i. h. g. m. a. t. & figurat, quae fecerat in corpore suo in honorem idolorum.

Regem

NTC. DE LY. CA. XXXVI.

In Danieli

in prin. s. c.

in prin. s. c.

in prin. s. c.

in prin. s. c.

quia sinit se & alios dirigere in finem bonum. Talis autem debet esse conditio sacerdotum, prout dicitur Malach. vi. Labia sacerdotis custodiant scientiam, & legem requirunt de ore eius. quia angelus domini exercituum est. Sicut enim angelica natura superior est humana, & ideo homines per angelos reguntur: sic sacerdotes qui sunt quasi mediatores inter Deum, & populum, ex hoc enim habent aptitudinem ad regendum. Secundo in verbo proposito tangitur huius regiminis auctoritas, cum dicitur: Super solio suo: sedere enim super solium proprium est habentis auctoritatem discernendi, iudicandi, ac etiam corrigendi. Hanc autem auctoritatem habuerunt sacerdotes: ad reditu captivitatis Babylonica, & citra, ut dictum est. de qua potest dici quod scribitur Esai. i. Preparabitur in misericordia solium, & sedebit super illud in veritate. reditus autem de captivitate Babylonica factus fuit ex diuina misericordia, & fuit preparatio ad hoc, quod populus per sacerdotes gubernaretur, ut patet per predicta: & sic huius regiminis solium fuit in misericordia preparatum. Et bene subditur: Et sedebit super illud in veritate: quia ad reditu captivitatis Babylonica, quo tempore praesentant sacerdotes, non legitur populus Israel ita declinasse a veritate fidei, sicut ante: quia temporibus iudiciorum, & regum multoties maior pars populi, imò quasi totus populus declinabat ad idololatriam, propter quam indulta fuit captivitas Babylonica, ut patuit per predicta: sed ad reditu captivitatis Babylonice sancti leguntur a veritate latius declinasse, ut patet ex ore Machabaei. aliqui ex ambitione, & aliqui ex Antiochi nobilis persecutione: & nulli contrario pro veritate fidei leguntur mori: eum acerbissimum tolerasse ad gloriam Dei, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

Cyrus. Circa primum primo ponuntur quaedam praecambula se cum eo concessio ipsa, ibi: Hec dicit Cyrus. Primum praecambulum est: quia notatur tempus cum dicitur:

a In anno primo &c. ad maiorem autem intellectum eorum, quae dicuntur in hoc libro, & alijs de isto Cyro, & maxime cuiusdam dicti à me super Lucam. cap. ij. ponenda est hic origo, & promotio huius Cyri. Se condum enim quod habetur in Scholastica historia. Assyges rex Medorum, & Persarum vidit in somnis de ventre fratre sua egredi ritem totam Asiam occupantem, & cum significatum huius quereat, & coniectionibus, responderunt, quod significabat puerum ex ea nascentum in tota Asia regnaturum, & ipsum Assygem de regno expulsum. Quod timens, Davium consobrinum suum adoptavit in filium, quia filium non habebat, sed filiam unam, quam dedit cuidam militi simplici, ne puer natus de ea magnorum amicorum potentia vallaretur. Et cum hoc ad maiorem securitatem cum dicta filia esset gravis, fecit tempus partus ipsius explorari, & puerum natum ad se oportari: quem dedit cuidam de suis principibus occidentum, sed ille timens ne regnum ad matrem pueri deveniret, non fecit: sed puerum in nemore exposuit, ad quem ex divina providentia (quae solet adesse quando deficit humana) venit quaedam canicula lassans puerum ipsum, à fatis & anibus descendendo, quem pastor regis invenit, & uxori suae tradidit nutriendum, qui cum crevisset, ab alius pueris factus est rex eorum, & rebelles sibi graviter affligebat, intantum quod patres puerorum conqulli sunt regi, ad quem cum adduceretur, constanter & intrepide dixit, haec se fecisse tanquam rex eorum. Rex ergo admirans pueri constantiam, in eo quaedam signa sui generis agnovit: & à pastore meritate requirens, ipsum esse nepotem suum invenit. Pervenit autem regno puerorum: & eum alendum tradidit illi principi, cui prius eum traderat occidendum: filium autem eius clam occidi fecit, eod quod fuerat inobediens ori eius. Quod tamen illum principem non latuit. Postea

¶ verò per tempus

M O R A L I T E R.

* a In anno primo Cyri &c. Cyrus iste figuram gessit nostri saluatoris, quia sicut iste Cyrius relaxavit captivitatem Iudaeorum, fiscaluator noster captivitatem patrum in limbo detentorum. Ascendens in altum, captivum duxit captivitatem, dedit dona hominibus etc. Et propter hanc figuram iste Cyrius vocatur Christus, Esa. xlv. Hae dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius ap. dex. &c.

& spem salutis cunctis, qui ad regnum suum pertinent, id est electis predicat.

In Esdræ. a. Et ipse præcepit mihi ad id. Be. Domus, vel templum Dei in scripturis sanctis vniuersis doctoribus, et tota simul ecclesia lolet appellari: in cordibus credentium, & sperantium, diligenter.

1. Cor. 3. e
Hebr. 3. b
1. Paralip. 3. d

Esdr. 3. b
Esdr. 3. d

Esdr. 3. b

compleretur verbum Domini ex ore

a. Agnita potestate, & prudentia Dei Israel, etiam Christus dicit: & meritis, & actibus, sed sicut docuit me pater hanc lo-

Jeremias, & suscitauit Dominus spiritum

tum Cyri regis Persarum, & traduxit

uocem in vniuerso regno suo etiam

per scripturam dicens: & Hæc di-

cit Cyrus rex Persarum: Omnia

regna terræ dedit mihi Dominus

Deus celi, & ipse præcepit mihi ut

sequitur Mardochæum fuisse celix, annorum, quando fuit exaltatus

ab Assuero rege, & declarauit in principio libri Esdræ, ubi proprie

habet locum, id est non intendo si qui computationem eorum: quia non

est deus possibile Mardochæum & andræm fuisse: & dato quod vixisset, ta-

men tunc facere non potuisset illa, quæ de eo scribitur in libro Esdræ,

qui tamen inter libros sacra canonici

committuntur. Ibi enim scribitur, quod

regebat regina domum, & regis palatium,

& regni negotia disponebat Rab. Sa. di-

cit, quod isti septuaginta anni incipiunt

à transmigratione Iechonias, & termi-

nantur in primo anno Cyri: quia tunc de-

dicitur licentiam populo reddendi de captiui-

tate dicens, quod à transmigratione vsq;

ad destructionem ciuitatis fuerunt xvi. an-

ni, & Iuda vsque ad primum Cyri annu-

quinquagesimo secundo qui simul iuncti

fuerunt lxx. annos: ut patet Sed quantum

ad primum numerum dicit manifeste con-

tra textum. It. d. Regi. ubi dicitur, quod

Sedecias immediate regnavit post Iechoniam,

qui alio nomine dicitur Ioaquin, & fuit

filius Ioaquin, qui similiter alio

nomine dicitur Iechonias, ut plenius

habetur Matt. 1. & ibidem f. Reg. xxii. dicitur, quod tantum regna-

uit. xi. annis. & sic ab eius numero deficient septem anni. Propter quod

videtur mihi, quod isti lxx. anni incipiunt ab octauo anno Ioaquin pa-

tris Iechonias f. Ioaquin. Tunc enim captus fuit per Nabuchodonosor,

& factus sibi tributarius. & nobiles de Ierusalem obsequia duci in

Babylonem, inter quos Daniel, & socij eius fuisse dicuntur. Propter

quod ex tunc incipit transmigratione Babylonis, licet magis completa fue-

rit tempore Iechonias filij eius. & adhuc perfectius in captiuitate Sede-

cias de Ierusalem ciuitate, & terminatur in quarto anni Cyri, quod sic

ostenditur, quia Ioaquin regnavit. xi. annis. Regum. & ideo incipit

de ab eius anno octauo inclusit habetur de regno eius quatuor anni,

de tempore Sedecias decem integri. Nam vnde anno quarto men-

se fuit captus, & exoculatus, & ductus in Babylonem. Regum. xxv. p. opte. quod ille annis computandus est inter annos destructionis

ciuitatis: quia maior pars eius fuit sub destructione: aliter vnus

annus huius computaretur, scilicet in tempore Sedecias, & in tempore

de destructionis, & inde vsq; ad Cyrum, qui licet primo anno sua mo-

narchia dedit licentiam populo reddendi in Iudam, ut hic dicitur: ta-

men Iuda ex longa mansione in terra Babylonis vires acceperant, &

prolem procreauerant, & ibidem possessiones acquirerant. Propter quod

ad dispositionem de rebus, & familijs manserant in terra Babylonis pri-

mo anno Cyri, & secundo, & tertio venerunt in Ierusalem, ut dicitur in

Scholastica historia, & anno sequenti posuerunt fundamenta templi. 1. Esdræ. 3. b. anni simul iuncti sunt septuaginta, qui Danielis. ix. dicuntur

septuaginta anni desolationis Ierusalem, qui tunc proprie fuerunt

compleri, quia firmitate templo fecerunt Iuda solum magnum & gau-

diu. 1. Esdræ. 3. b.

b. Suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum. id est vo-

luntatem.

c. Et traduxit vocem in omni regno suo etiam per scripturam di-

cens, quia ex, quæ sequuntur de deitatis confessione, & de reddendi con-

cessionem, fecit publicari verbo, & scripto.

d. Hæc dicit Cyrus rex Persarum. Positis prambulis, hic consequen-

ter ponitur confessio deitatis.

e. Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus celi. id est multa

diuina virtute: quia eius imperium non se extendit ad omnia regna

terrarum: constituit tamen se hæc obtinuisse diuina virtute. hoc autem con-

fessio fuit: quia sibi fuit notificata Esaiæ prophetia, ubi dicitur: Hæc

dicat Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram,

ut subiciam ante eum gentes, & dorsa regum vertam & cate,

quæ multo tempore fuit prænuntiata ante tempus Cyri.

f. Ipse præcepit mihi, ut edificarem ei domum in Ierusalem. id est in eadē

pphetia.

g. Subditur:

MORALITER.

* Et traduxit vocem in vniuerso regno suo etiam. quia Christus apostolos, & septuaginta discipulos misit ad prædicandum, & euangelistas mouit ad scribendum pro informatione, & salute omnium Gentilium.

e. Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus celi. Et hoc modo dicit Christus: Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. Cyrus autem potestatem habuit in terra tantum: quia figura deficit a perfectione rei figuratæ, sicut vmbra deficit a veritate.

f. Et ipse præcepit mihi, ut edificarem ei domum in Ierusalem. Deus enim pater homini Christo præcepit, ut edificaret ecclesiam ex lapidibus viuus, id est Christo credentibus ex omnibus gentibus congregatis.

* Quis est in

vrbe sanctam grandi labore restaurarunt, significat eos, qui decepti a diabolo, non solum fidei sinceritate & integritate boni operis perdunt, sed etiam per acerbiter scelus Gen-

tilibus, & publicanis simulantur. vnde: Sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Quorum tamē aliqui per diuinā gratiā resipiscē

tes ad ecclesiā reuertunt, cū illustratio

ne scilicet cōpuncti, pcepta Dei, q̄ re

liquerant, denū audiūt, & custodiūt.

Septē nāq; sunt dona spūs s̄ci Decem

verō pceptis summa diuine legis com

prehenditur, & decies septem septua

ginta sunt. Vnde bñ q̄ per oīa peruer

sa in Babyloniā fuerat captiui, post

septuaginta annos liberant, & domū

Dei, & ciuitatē sāctam reedificāt, q̄

nonnūq; p pēā s̄ci a cōione ecclē

separati in dēliū numero copulabāt,

nūtiū per donū spūs s̄ci bona opera

exercent, & sic pfortiū fideliū domus

dñi & ciuitatis Dei, de qua fuerat eieci

recipiunt. Notandū n. q̄ eadē penitē

tū ad ecclēsiā reuersionē, & domus

dñi post incendium reedificata, & ci

uitas restaurata, & populus post capti

uitatē in patriā remissus, & vasa s̄ci

relata denūtiāt. Sed q̄ Esdras de his

oībus explicat, libet de volumine eius

aliqua spiritali sensu exponere, quo

clarius har qualiter his, qui p negligē

tiā, vel errore perierant, sit ad penitē

tiā redeundum, q̄ta Dei gr̄a, quanto,

ipsoꝝ conatu admissioꝝ potēda, vel

impetrāda venia: q̄uo penitētes cum

eis, q̄ nuper ad fidē venerant, eadē

Christo dñi edificēt, & patet in futu

ro dedicatōis illius solēnia expectēt.

a. Quis est in vobis. Bed. Magna in his verbis fides regis, magna

claret pietas. Fides quidem, quia populu Israel p ceteris Dei

esse intellexit. Pietas, quia nullo excepto oēs q̄ vellet liberos

in patriam redire, permisit. Fides, q̄ vnde Deum & habita

re in celis, & esse in Ierusalem, & cum singulis reuerentibus

est, vt simul eum celi regno prælidere non dubitaret, ita in cē

lis regnare credidit, vt cū suis fidelibus esset in terra, eorum-

que animos & manus ad salutaria dingeret opera.

b. Ascendat in te. Bed. Qui peccant, vel secularia curant in imo

sunt, qui Deo placere desiderant, ad celestia suspirant, oēs pō

pas mundi, & illecebras eternorū amore transcendunt, & edi

ficient domū Deo in Iudæa, in confessione, f. sue iniquitatis,

& diuinæ miserationis præparent corda sua, quæ Deus habita

re, & illustrare dignetur, & proximos ad idem inuitare ver

bis, & exemplis nitantur.

c. Et omnes. Notāda distinctio verborū, quia omnibus a capti

uitate iolunt dedit rex facultatē, vt quicūque ad tēplū edifi

candū dñō duce, ascēderet: nō tamē oēs ascendere iussit: sed

quos donata libertate alibi habitare delectaret, ascēdentibus

auxilium quēq; de loco suo pcepit, data. f. eis in necessitate

tam longi itineris pecunia, vel pecoribus, alia quoque illis do

na dare, & commendare desiderauit, quæ in templo domini

pro memoria mittēdum offerrent. Omnes ergo de captiuitate

liberati sunt, omnes pietatis actibus dedit. Sed pfectiores

ad edificandū tēplū domino ascēderūt, ceteri adiuerūt,

Omnes n. eieci de potestate tenebrarū erui, ad libertatem p

tinent filiorū Dei & glorię, omnes societati sanctę ciuitatis. i.

ecclesię annuerunt letantur. sed tñ perfectiorū est in edifica

tione ciuis ecclēsię etiam alijs prædicatō laborare, qui ab

Apostolo duplici honore donantur, sicut angelus Danieli di

cit: Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamēti, &

qui ad iustitiā erudiunt multos, quasi stellę in perpetuas eter

nitates. Quia eruditores multorum cum magis auditores ad

celestia diligenda instituunt, minus p terrenis curam gerūt,

imo acquisita pro spe eternorū relinquūt. Vnde necesse est,

vt ad prædicandum substant, diuites, qui prædicare neque

unt, in opia eorum subuenire: vt sic prædicationis possint esse

participes. Vnde Iohannes: Nos ergo debemus huiusmodi

suscipere, vt cooperatores simus veritatis &c.

d. Adiument eum. Qui temporalibus abundat, non solum pau

peribus Christi necessaria debent ministrare, sed & bona, quę

possunt, pro se libenter operari, vt vtroque commodo in tem

plo Dei, quod est ecclesia, partem mereantur habere.

e. Et surrex. Cyrus omnia præcepit, imo permisit in Ierusalē

ascendere,

ascendere, & edificare domum dñi, sed tñ de Iuda, & Benia

min, & tribu Leui ascendere voluerunt. Nam decem tribus

sub Ieroboā rege a templo Dei, & cultu pietatis sunt aliena

te: ideo a regibus Assyriorum fuerunt captiuitate, nec vnq;

omnes, vt perhibent, in patriam uenisse. Sed Iudas, & Benia

min, & tribus Leuitica, ad quam tēplū

ministerium p̄tinebat: quāuis pēā de

cē tribu imitarentur, nūq; habitatio

nē vr̄bis, & tēplū ceremonias desere

bāt. Vnde & ultimā a Chaldeis sunt

capti, & primā Persis regnantib. redi

re pmissi, q̄a. f. de tribu Iuda, & Leui

ca ortus est dñs n̄r. Tribus quoq; Bēia

min illis se religiofā fide cōiunxit, ma

ximē quia Ierusalē in eius sorte

fuit: & ideo collata misericordie par

tic eps esse meruit.

f. Principes pa. Principum enim patrū

i. magistrorum est opere & doctrina

errantium mentes in studio boni ope

ris edificare. Scriba docti in regno cē

lorum, qui merita sensusque audito

rum solerter examinentes diiudicare

norunt, quem in quo gradu ministē

rii ecclēsiastici promouant.

g. Et ascen.

NIC. DE LYR.

g. Subditur: Ipse edificabit ciuitatem meā:

& ciuitatem meam dimittet &c.

a. Quis est in vo. Hic consequenter ponitur

concessio libertatis. f. a seruientibus omnibus, q̄

voluerunt in Ierusalē redire. & hoc est qd̄ di

citur: Quis est in vo. de uni. populo eius.

populu. n. Israēl reputabat populu Dei celi:

q̄a in illo populo fuerat verus cultus ipsius.

b. Ascen. in Ierusalem, quæ est in Iudæa,

& edific. q. d. quilibet de populo illo debet hoc facere: tum ex desiderio

libertatis, quam omnes appetunt, etiam bruta animalia secundum mo

dam suam, vnde bestia, & auicula resuscip. quantumcumque habeant

splendide ad comedendum, praponunt tamen libertatem satietati, si qua

via pateat euadendi. Tum ex voluntate cultus ipsius deitatis, qui ex

cedens est in Ierusalem, vnde subditur,

d. Ipse est de. qui est in te. est autem ubique equaliter per essentiam,

& presentiam & potentiam, sed per specialem cultum fuit in Ierusalē:

quia ad hoc elegit ciuitatem illam, vt habetur. 1. Reg. & 1. Paralip. & 11.

e. Et omnes reliqui, scilicet de populo illo qui nolunt recedere, quia ali

qui fuerunt ibi retenti amore uxorum, & filiorum ibidem genitorum,

& bonorum acquiritorum.

f. Adiuent. de bonis suis ad edificationem templi per munera ad hoc

oblata, & etiam redeunt, vt possint melius redire, & prosperē agere.

Secundum Hebræos variatur hic textus, & expositio. & hæc est litera:

Et omnes reliqui, f. de Iudæis qui non potest ascendere in Ierusalem

propter paupertatem: quia non habet expensas pro via, vel debilitatem,

quia non potest peditare, vellet tamen ire si posset. Adiuent eum vi

ri de loco suo, id est vicini eius, etiam Gentiles. Prodiuendo de expensis,</

a *Ut ascen.* Quotidianis profectibus velut quibusdam gradibus ascendit ad summam virtutis, quæ sunt in æternæ pacis visione. Primi gradus sunt propriam vitam corrigere. Secundi de proximorum erratibus laborare. Supremi post opera bona, & doctrinæ gaudia perpetuæ remunerationis expectare.

b *Adiuv. m. e.* Manus edificatit foci, q. edificare nequeunt datus pecunijs adiuvant, cum seculares prædicatoribus liberis suis, vel familiaribus domino educandis committunt, ut quod per se nequeunt, per eos qui possunt, domino suæ devotionis munus offerant.

c *Et iumentis. Bed.* Id est tardioribus, sed ad leve iugum evangelij portandis manifestis. Dant etiā pecora, humiles. f. spū, & mites, q. de substantia sua quasi de lacte, & lana grans pauperibus tribunt.

d *Et iumentis. Bed.* Id est tardioribus, sed ad leve iugum evangelij portandis manifestis. Dant etiā pecora, humiles. f. spū, & mites, q. de substantia sua quasi de lacte, & lana grans pauperibus tribunt. Dant & substantiā, & suppellectilē variā cū multis operū floribus, insignes viros, vel foeminas, parentes, vel domesticos doctores, comedat, per quos dñs cōfiteretur, & proficiat in edificiis domus domini. Sunt n. p. clerici naturalis dono casti, patietes, modesti, liberales, iustitiae, & sapientiae amatores, orationibus & elemosinis, sicut Cornelius, iustitiae, & legē nō hñtes, q. legis sunt, faciūt. Hi cū sanctis prædicatoribus in Christo renascuntur, vel in fide cōfirmandi offerantur, quasi suppellex varia ad edificandā domum dñi principibus patrū tribuntur.

e *Protulit va. Bed.* Diversa vasorū species fidelium personarū diversarū vel orationes significat. In Apocalypsi legitur vigintiquatuor seniores odorem odorū, q. sunt orationes sanctorū. Phialæ n. sunt vasa patula, & lucida, & significāt simplicitatē corda, q. nihil subdole cogitationis hñt. Id est ea, q. in corde tenent, pura proferūt lingua. Talibus ergo aromatati acceptabiles Deo orationes inesse referuntur. Cuius q. vtebantur ad incidēdos, vel dividēdos, rōne congrua artus victimarū, vt oib. rōne distinctis pars in altari consumeretur, pars sacerdotibus, pars Levitis, pars offerentibus daretur, illos significat, q. discretionē hñt, q. perfectiē nō rūt discernere de sacrificiis salutari, qd est Christus, quæ oib. sint dicenda, q. perfectioribus, quæ humanæ cognitionis modū excedunt, igni spiritus sancti tribuenda. Scyphi aurei qui maiori sapie splendore rutilant Argentei verō, q. docendi ve nūstare rutili, quæ norunt, plantis exponūt. Quos distinguūt Apl's ait: Alii per spiritum dat sermo sapie, alijs sermo sciētiæ fm eūdē spū. Quod aut numerus vasorū, & specialiter singulorū, & in summa generaliter omnium memorat, significat: q. dñs summā electorū suorū non solum eorū, q. in fidei mūdina pserat, sed etiā eorū, q. respiciēdo ad fidē redeunt, in libro æternæ memoriæ scriptā cōtinet in quorū figura apē subdit.

f *Et annuerunt ea Salsabasar prin. Iudæ & c.* Hoc fit, cum Christus, qui est hæres vniuersorum, quos ad salutem prædestinavit, de potestate sathanæ eruit, & ecclesiæ sacerdotibus reconciliandos per penitentiam offert.

g *Et hic est numerus eorū.* Quia novit dñs numerū electorū, nec perit aliqua de omnibus eius constitutib. nomini eius magno, & terribili. *Et hic est numerus* Quia nullus de prædestinatis perire in perpetuum pōt. Si qñ. in Babylonem, id est confusionem peccatorum adducunt, diuina puisione per societatem iustorū ad pacem ecclesiæ reducuntur. Vasa autem quæ exercitus Chaldaeorum capta Ierusalem fregisse, fractaque in Babyloniam

Ioniam transfuisse perhibetur, illos expriment, qui ita a diabolo capiuntur, vt priusq. penitent, perēne rapiant ad penā.

NICOLAVS DE LYRA.

a *Vniuersique qui erant in ciuitate, ad iuue.* Hoc dupliciter exponitur. Vno modo de Iudeis remanentibus in Babylone. Alio modo de Gentilibus adiuvantibus impotentes de precepto Cyri, vt pradiuim est.

b *Rex quoque Cyrus.* Hic consequenter describitur collatio pietatis: quia Cyrus fecit restituere nasa, quæ fuerant asportata de templo domini. Audierat enim, quod dominus fuerat: offensus contra Balthasar regem Babylonis, eo qd ea applicerat visibus humanis, bibendo in eis ipse, & sui milites, & uxores: propter quod Balthasar nocte sequenti interfecit.

c *Per man. Mit. h. In Heb. habetur: Per manum Mithradathis thesaurarij.* erat enim thesaurarius regis, vt dicit Iosephus, & idem dicitur in Esdræ.

d *Et annuerunt ea.* id est sub certo numero, & pondere tradidit.

e *Salsabasar prin. Iud.* Dicitur Hebraei, quod iste fuit Daniel. Sed Iosephus videtur contradicere: quia subditur: Vniuersa tulit Salsabasar cū his, qui ascendebant de transmigratione Babylonis in Ierusalem. Daniel autem non legitur redisse de Babylone in Ierusalem, sed magis dicitur sepultus in Babylone: remansit enim ibi ad consolationem Iudeorum remanentium: quia fuit in magna potestate apud reges. vnde & tertio anno Cyri facta est sibi decima visio, vt habetur Dan. x. et anno primo Cyri data fuit licentia Iudeis redeundi, vt habetur supra. Et id aliter dicitur, q. fuit Zorobabel. Vnde & infra habetur, q. fuit princeps tribus Iudæ, & fuit bi nomen. Qui tamē vult tenere dictū Hebraeorū, vt dicitur, q. licet Daniel de Babylone non redierit in Ierusalem, tamen de professione redeuntium, & deporta

f *Cultri vi. Erant cultelli magni ad diuidendum hostias.*

g *Scyphi aut. tr. in Heb. habetur: Bacini aurei.* In bacinis argenteis recipiebatur sanguis hostiarum: s. d. in bacinis aureis portabatur intra sanctum sanctorum in die expiationis.

h *Oia va. au. ar. qu. m. qu.* Numerus aut partium singularum summi inuentus nō ascedit tētiā illa, quæ erant piosiora, fuerunt numerata p ptes in numero vero illo totali fuerit inclusa multa alia, q. nō erāt tū valoris.

MORALITER.

a *Vniuers. q. e. in c. ad i. m. e.* Isti sūt cōuersi de gentib. i. sciētis philosophis edocti, q. illas scias cōuerterunt ad edificatū ecclēie Xpi.

b *Rex qu. & c. p. Nabuchodonosor.* q. sedens in angustia interpretat, diabolus, qui secū portat ignē suū signatur. Per vasa uero, q. tulerat, hostes significantur, quos ad idololatriā, & alia peccata induxerat, qui p Xpm ad gratiā reducuntur. Moraliter autē p Cyrum Xps significatur, sicut prius per domum domini edificandā intelligitur mens humana. i. Cor. Tēplū Dei scēm est, qd estis uos. Hæc autem domus edificatur in Ierusalem. i. in quiete voluntatis bonæ. Luc. ij. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uol. Ad hanc adificationē inducit Cyrus noster. I. Iesus Xps, per uocā. i. per internam inspirationē, in qua loquitur mentibus humanis, & per scripturam. i. per doctores, & prædicatores ad informationem populi sacræ scripturæ exponētēs. Per vasa uero à Nabuchodonosor ablata de domo dñi, pnt intelligi dona spiritus sancti, q. diabolus auferit de mente hoīs, qui tēplū est diuinitatis, qñ cum inducit ad casum peccati mortalis. Sed Cyrus noster. i. Christus ea remittit, cū a peccato mortali ad gratiā euergere facit, & tunc laborat sic refurgēs ad adificationē ecclēie p exercitiū uirtutis à domino restituit.

MORALITER.

a *Hi sunt autem provincie filij, Milice uero provincia*

b *Hi sunt autem provincie filij, Milice uero provincia*

MORALITER.

a *Hi sunt autem provincie filij, Milice uero provincia*

b *Hi sunt autem provincie filij, Milice uero provincia*

MORALITER.

a *Hi sunt autem provincie filij, Milice uero provincia*

b *Hi sunt autem provincie filij, Milice uero provincia*

MORALITER.

a *Hi sunt autem provincie filij, Milice uero provincia*

b *Hi sunt autem provincie filij, Milice uero provincia*

a *sentu filij ecclesiæ filij sunt patris celestis, non solum, qui ecclesiæ sacramentis iam sunt imbuti, sed etiam, qui foris, id est inter impios aliquando aberrantes diuina electione ante secula præordinati ad vitam diuine gratiæ ministerijs sunt consecrandi de quibus bene subditur:*

b *Et re. sunt in te.* Cum enim liberati de potestate Sathane, qui a fide errauerant cū eis, q. nup. fide didicerūt, in Ierusalem optate pacis, & in Iudæam cōfessionis, vel laudationis redierint, mox quicquid ciuitatem suam repetēs ingreditur. i. custodiam, & operationem virtutum, quā diuina dignatio secundum mensuram fidei largitur, de uotus exequitur. Bene autē cum dixisset generaliter reuerios in Iudæam & Ierusalem, subiecit: Vniuersique in ciuitate, quia sic singuli in suis ciuitatibus commorabantur, vt generaliter omnes ad Iudæam, & Ierusalem pertinerent. Designat ergo Ierusalem vniuersalem ecclesiā statim & ciuitates ad eam pertinentes singulas fidei uirtutes, in quibus ab incurribus demonū muniuntur. Possunt etiam per ciuitates, in quibus commorabantur qui de captiuitate in Ierusalem, & Iudæam uenerant, diuersæ per orbem ecclesiæ accipi: ex quibus vna catholica perficitur, in quibus quicunque conuerfantur, singuli se nios catholicæ ecclesiæ quasi ciues Ierusalem profitentur. Vtebantur autē ante alios Zorobabel, & Iesu ducib. quorū vnus de regia, alter de sacerdotali p. sapia erat, qui vnam veri regis, & summi sacerdotis psonam gerebant. Ipse solus est per quē ad salutē uenimus. vnde: Nemo uenit ad patrem nisi per me, qui singulos electorum, vel per seipsū occulta inspiratione, vel per prædicatoris aperta eruditione de confusionē presentis uitæ ad uisionem pacis, & confessionem diuine laudis, quasi ad Iudæam, & Ierusalem de Babylone colligit. Visio autem pacis, & cōfessio in presentem inchoatur, & in futuro perficitur.

c *Vniuersique in ciuitatem suam.* Bed. Ideo uigilanter scriptura distinguit de qua generatione captiuorum soluti in patriam redierint, vt ex eo admoneremur, quanta certitudine summam electorum suorum in libro uitæ dominus conscribat, & velut in albo cali consignet, quot animas quisque fidelium vel verbo, vel exemplo conuerteret, pro quibus certa mercede remuneret.

d *Numerus uirorum populi Israel.* Bed. Populum Israel tribum Iudæam & Beniamin dicit, & quicunque de alijs tribubus Assyriorum quondam euaserant manus, sed cum his qui fuerant à Babylonijs captiuati. Denique notandū, quia in ipsa serie catalogi, & magis ubi idem catalogus in secunda parte libri. i. uerbis Nehemiæ repetitur, quoddecim fere ciuitatum nomina inueniuntur, quæ nisi fallor in Iudæa tantum, & Beniamin inueniuntur. unde uerisimile est populum Israel hoc loco de ipsis maxime tribubus una cum sacerdotibus, & Levitis, qui inter eos sortem habuerant, debere intelligi.

e *Nathinai: filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

f *Omnes namque.* Hic dicitur de quibus bene subditur: Vniuersique in ciuitatem suam. quia vniuersique naturaliter diligunt locum natiuitatis suæ.

g *Qui uenerunt cum Zorobabel Iesua, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Belsam, Mesphar, Beguai, Reheum, Baana.* Numerus uirorum populi Israel. Filij Pharos, duo milia centum septuaginta duo. Filij Sephatia trecenti septuaginta duo. Filij Atreia septingenti septuaginta quinque. Filij Phahat moab filiorum Iosue Iosab duo milia octingenti duo decim. Filij Aelam mille ducenti quinquaginta quatuor. Filij Zethua, nongenti quadraginta quinque. Filij Zachai, septingenti sexaginta. Filij Bani sexcenti quadraginta duo. Filij Bebai sexcenti vigintitres. Filij Azgad, mille ducenti vigintiduo. Filij Adoniam, sexcenti sexaginta sex. Filij Beguai, duo milia quinquaginta sex. Filij Adin, quadringenti quinquaginta quatuor. Filij Ater, qui erant ex Ezechia, nona ginta octo. Filij Besai, trecenti uigintitres. Filij Iora, centum duodecim. Filij Hafum, ducenti uigintitres. Filij Gebbar, nongenti quinque. Filij Berthehem centum uigintitres. Viri Netupha, quinquaginta sex. Viri Anathoth, centum uigintiocto. Filij Azmaueh, quadraginta duo. Filij Cariathiarim, Cephera & Beroth, septingenti quadragintatres. Filij Rama, & Gabaa, sexcenti uigintiduo. Viri Machmas, centum uigintiduo. Viri Bethel & Hai, ducenti uigintitres. Filij Nebo, quinquaginta duo. Filij Megbis, centum quinquaginta sex. Filij Aelam alterius mille ducenti quinquaginta quatuor. Filij Harim, trecenti viginti. Filij Lodhadid, & Ono septingenti uigintiquinque. Filij Iericho, trecenti quadraginta quinque. Filij Senaa, tria milia sexcenti triginta.

h *Sacerdotes: Filij Iadaia in domo Iosue, nongenti septuagintatres. Filij Emmer, mille quinquaginta duo. Filij Pheshur, mille ducenti quadraginta septem. Filij Harim, mille decem & septem. Levitæ: Filij Iesue, & Cedmiel filiorum Odouie, septuaginta quatuor. Cantores: Filij Alaph, centum uigintiocto. Filij ianitorum: filij Sellu, filij Ater, filij Telmon, filij Accub, filij Hotita, filij Sobai, uniuersi centum triginta nouem. Nathinai: filij Siha, filij Hafupha, filij Tabba-*

i *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

j *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

k *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

l *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

m *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

n *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

o *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

p *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

q *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

r *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

s *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

t *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

u *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

v *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

w *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

x *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

y *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

z *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

aa *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

ab *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

ac *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

ad *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

ae *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

af *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

ag *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

ah *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

ai *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

aj *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

ak *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

al *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

am *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

an *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

ao *Et Ater, filij Siha.* Bed. Nathinai, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & ianitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officijs Levitarum, & oblationes in templo suscipientes a populo.

GLOS. ORDIN. CAP. II.

I sunt autem provincie filij, qui ascenderunt de captiuitate, quā traxerant de Babylonia. Ad hanc n. princeps et de captiuorū stirpe in Babylonia nati. Toto. n. aō Iudæam, & Ierusalem suspirabant, quorum figurā gerit dux eorum Zorobabel, qui nomine ipso se ortum in Babylone demonstrat sed intentione, & opere ciuem Ierusalem. Altiori sensu

CAP. II.

I sunt autem provincie filij, qui ascenderunt de captiuitate, quā traxerant de Babylonia. Ad hanc n. princeps et de captiuorū stirpe in Babylonia nati. Toto. n. aō Iudæam, & Ierusalem suspirabant, quorum figurā gerit dux eorum Zorobabel, qui nomine ipso se ortum in Babylone demonstrat sed intentione, & opere ciuem Ierusalem. Altiori sensu

NIC. DE LY. CAP. II.

I sunt autem provincie filij, qui ascenderunt de captiuitate, quā traxerant de Babylonia. Ad hanc n. princeps et de captiuorū stirpe in Babylonia nati. Toto. n. aō Iudæam, & Ierusalem suspirabant, quorum figurā gerit dux eorum Zorobabel, qui nomine ipso se ortum in Babylone demonstrat sed intentione, & opere ciuem Ierusalem. Altiori sensu

MORALITER.

a *Hi sunt autem provincie filij, Milice uero provincia*

betur argumentum, quod nullus permittendus est celebrare, nisi fidem faciat de sua ordinatione.

Gd Et dixit Ather. Iste est N; bemias, ut dicunt Heb. & hoc idem expressè habetur infra. & vocatus est Athersarb., qui secundum proprietatem Hebraici sermonis interpretatur relaxatus: quia per sapientes

prædictam, ly donec, im

Et in ipsis

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *aquas ad locum divini cultus.*

Fi. ser. Sa. Serui Salomonis dicuntur illi, qui fuerunt deputati ad cur-
flodiam edificiorum templi, & ad reparandum ea, quæ essent reparan-
da. & isti dicuntur filij eorum, quia descenderunt ab ipsis, licet per mul-
tas generationes.

b Et hi qui ascende. hic consequenter ponitur numerus profelytorum: & licet profelyti proprie loquendo dicantur, qui de Gentilitate conversi sunt ad Iudaismum: tamen hic large dicuntur profelyti, qui non potuerunt sufficienter indicare certitudinem sue genealogie. & ideo dubium erat de aliquibus eorum, utrum essent de filijs Israel a principio, vel no: non tamen fuerunt eieci de populo Israel: quia fides non negabatur etiam Gentilibus volentibus converti. sed de filijs sacerdotum illi, qui non poterant innuere certitudinem genealogie sue, & quod essent de sacerdotali genere, fuerunt eieci de sacerdotio: non tamen de communi statu fidelium. unde & in nouo testamento non omnis, qui recipitur ad fidem faciendus est ad ordinem promotione. Ex hoc etiam loco habetur ar-

* & factus est numerus uirorum quinq; milia. Inter numeratos autē hic de Babylone redeuntes, aliqui dicuntur sacerdotes, & alii qui Leuita; & aliqui cātores, & alig nathinai; & aliqui populares: & p istos significantur diuersi status credentiu in ecclesia sub regi mine Petri & aliorū apostolorū, & sub regimine summi pontificis locum beati Petri tenentis, & eporum, qui sunt successores apostolo loro secundum quod dicitur in decretis d. xxi. in nouo testamēte. *Hi quiescent scripturam genea. sue & cat.* Per hoc autem ostenditur, quod nullus recipi debet ad ministerium officij sacerdotali, nisi doceat de sua ordinatione, aliter posset ex hoc magnum periculum euenire.

¶ 4 *Et in ip. 82* Mystice in tēplo vel pplo Dei sūt cantores, qui
A maiore animi dulcedine celestia mādata custodiūt, & audito
riū fibus crebris exhortationib. cultodiēda cōmittūt. Bñ āt cā-
torib. cātaticis iūgūt pp sexū s. cōmēnt. i. quo plurimā repe-
riūt pñōz, q̄ nō solū viuēdo, sed ēt pēdicādo corda pximorū

duo millia trecenti sexaginta, exceptis feruis eorum, & ancillis, qui erant septem millia treceti triginta-

septē. Et in iplis cantorēs, & cātatri-
 ces ducētī. Equi eorū septingētī tri-
 ginta sex. Muli eorū ducētī quadra-
 gintaquinq; Cameli eorū quadrin-
 gētī trigintaquinq;. Asini eorū, lex
 millia septingētī viginti. Et de prin-
 cipibz patrū cū ingrederetur tem-

plū Dñi qđ est in Ierusalē, spōte ob
tulerūt in domū Dei, ad extruendā

a ¶ Hec est mensura humane perfectionis.
 a cā in loco suo. Scdm uir's suas de-
 a ¶ Claritatis sapientiz,
 a derūt impēfas operis, auri + solidos

quadraginta millia, & mille, argen-
ti. ^a Mitrid eloquij: Eloquia Domini eloquia sunt.
^a Opera iustitiae vulgi mores transcendit, & facit: Deo
cordibus digna. ^a Sacerdotes tui induantur iustitia &c.
ti mnas qnq; millia, & uestes sacer-
dotes centum. Habitaerunt ergo
sacerdotes, & Leuite de populo,
& cantores, & ianitores, & nathini
in urbibus suis, uniuersusque Israel
in ciuitatibus suis.

15. hoib. sint in iudæa reuerſi, & in toto
orbe regnaturi. Allegorice Sacerdo-
tes, Leuitæ, cantores, ianitores, & nathinaï, omniſque Iſ-
rael in ciuitatibus ſuis habitant, cum miniſtri altaris, & do-
ctores, & plebs Chriſtiana in ſuis gradibus Deoſideliter ſer-
uiunt, ſiue qui eodem gradu aliquando uitæ ſordidato, vel
perdito, per penitentiam correpti ſunt, ſiue qui nuper de re-
gno diaboli ad eccleſiam venientes, bonum, ſibi gradû acqui-
ſierunt. Suas. n. ciuitates introierunt Leuitæ, vel filij Iſrael, nō
ſolū, q̃ eas captiuati amiſerant, ſed et, q̃ de captiuiſ geniti ad
iplas te paterna ſucceſſione pertinere didicerant. Quicūq; ve-
ro ita captiuati ſunt, vt nunq̃ reuerſi alijs fundos ſuos poſſidē
dō relinquēt, illos ſignificant, q̃ ſic peccando ab eccleſia di-
ſcedunt, vt nunquam reſpiciant, & alijs promiſſa ſibi p̃mia
relinquant. vnde: Memor eſto vnde excideris, & age p̃niam,
& prima oga fac. Sin autē, venio, & mouebo candēlabrū
tui etc. Et alibi: Tene quod hēs, vt nemo accipiat coronā tuā.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ non videtur verum, quod hic concluditur. Ad hoc respondet R. S. a.
dicens, quod illi, qui numerati sunt supra per partes, fuerunt de tribus
tribubus tantum scilicet Iuda, Benjamin, & Levi: satis patet ex
precedentibus. sed cum eis dicerent aliqui de alijs tribubus, ut dictum est supra
1. c. & illi conueniunt cum his, faciunt hunc numerum.

a Exce. ser. eo. & anc. qui non numerantur in predicta summa: quia ser. ui, & ancilla non sunt de numero ciuium.
b Et in ipsis can. Redibant enim de captiuitate ad terram suā cum leti

tia magna, & ideo statuerunt aliquos cantores, & cantatrices in via.
c Equi eo, septingen. sex. Hic cōsequenter numeratur redeuntium sub
stantia. Et patet litera vsque ibi:

d. Cū igre.tē.do.i.locū vbi fuerat tēplū Domini.Cetera patēti i.litera:

GLOS. ORD. CAP. III.

E Amque ve. men. sep. Qui apud nos octobres præ car-
ris legali oblatione sollemnis, in quo et celebra-
ta est dedicatio templi. Cōgrue ergo cū primis ci-
uitates suas intrassent, et mansiones sibi puidissent
mox in Ierusalem confluerunt, et al-
tare cōstruxerunt, et eo tempore, quo
templum cum altari, et omnibus vasis
olim cōsecratum est: et quo ad diē cō-
secrationis anouatim venire solebant.
Mystice

NIC. DE LYRA CAP. III.

TAmq; ue. hinc consequenter de ieiuniorum tempore reuocato.
cuius primo describitur fundatio. Sed o operis intermissio, Diuina
ca. iij. Tertio eiusdem resumptio. cap. x. Quarto consumma
tio. capit. vi. Circa primum primo altare sub dino eri
gitur.

C A P. III.

T Amque uenerat mensis
septimus, & erant filii
Israel in ciuitatibus suis

MORALITER.
* e tamque uenerat. per septenariū nu-
meruin significat aduētus septiformis
gratia: sancti spiritus in apostolis, aliisque
Tom.ii. Hh 3 * discipulis.